9
7

NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
21 L
2 M

XXVIII. c. 14.
K. 7.

Acta Colloquij Montis Belligartenſis:

Quod habitum eſt, Anno Chriſt. 1586. Fauente Deo Opt. Max.

PRAESIDE,

ILLVSTRISSIMO PRINCIPE AC DOMINO, DOMINO FRIDERICO, COMITE VVIRTEMBERGICO ET MOMPELGARTENSI, &c.

INTER CLARISSIMOS VIROS, D. IACOBVM ANDREAE, Præpoſitum & Cancellarium Academiæ Tubingenſis: & D. THEODORVM BEZAM, Profeſſorem & Paſtorem Geneuenſem.

AVTHORITATE PRAEDICTI PRINCIPIS FRIDERICI, &c. nunc Anno Chriſti 1587. publicata.

HAEC ACTA CANDIDE ET BONA FIDE CONSIGNATA, vaniſſimos de hoc Colloquio ſparſos rumores, inprimis verò Epiſtolam quandam, vanitatibus & calumnijs refertam, & typis excuſam, abundè refutabunt.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CVM PRIVILEGIO.

TVBINGAE,
PER GEORGIVM GRVPPENBACHIVM,
ANNO M. D. LXXXVII.

FRIDERICVS Dei Gratia Comes Vuirtem- BERGICVS ET MOM- PELGARTEN- SIS, &c.

CHRISTIANO LECTORI, VE- ritatis cœleſtis ſtudioſo, Salutem.

DEO OPTIMO MAXIMO GRATVM OFFIcium, & ſua perſona dignum præſtiterunt olim Chriſtiani Imperatores, & noſtro ſeculo multi pij Electores, Principes & Ordines Imperij, dum magna cum ſolicitudine, indefeſſo ſtudio (neque laboribus, neque ſumptibus parcentes) in id incubuerunt, vt Religionis controuerſiæ, in Eccleſia Chriſti exortæ, vel quàm primum ſopirentur, vel legitimis rationibus prorſus è medio tollerentur. Eum autem, in ſuo pio conatu ſcopum ſibi propoſitum habebant, vt & erran-

tes in viam reducti, animarum ſuarum exitium effugerent: & ſuauiſſimus veritatis cœleſtis conſenſus & concentus in Eccleſia Chriſti, ad laudem Dei omnipotentis, reſtitueretur, & paſſim in Eccleſijs audiretur.

Eodem prorſus conſilio, atq; ad eundem finem, Nos menſe Martio, Anni proximè elapſi, clariſſimos Theologos D. Jacobum Andreæ, Præpoſitum & Cancellarium Academiæ Tubingenſis, & D. Theodorum Bezam, Profeſſorem & Paſtorem Geneuenſem, Mompelgartum in arcem noſtram euocauimus: vt ibi in noſtra præſentia de articulis inter ipſos controuerſis, placidè conferrent atque colloquerentur. Quod ſanè haudquaquam à nobis ea de cauſa inſtitutum fuit, vt de Confeſſionis noſtræ veritate demum certi aliquid apud nos conſtitueremus: quippe qui iam dudum vnâ cum Imperij Electoribus, cæterisque Principibus & Ordinibus, ſyncerræ Euangelicæ doctrinæ ſubſcripſimus, atq; veritati cœleſtis teſtimo-

nium

nium publicum dedimus: à quo diuina adiuti gratia, nunquam recedemus: ſed illud potiùs ad omnem poſteritatem extare, & ratum firmumque eſſe volumus. Rogauerant autem nos demiſſè & obnixè Galli exules, qui à Pontificia religione diſceſsionem fecerunt, vt Colloquium inter clariſsimos illos Theologos inſtitueremus: propterea, quòd magnam ſpem conceperant, fore, vt in articulis controuerſis, in quibus Gallicæ Eccleſiæ à noſtris diſsident, pia concordia conſtitueretur: atq; per hoc ſalutare remedium Gallicæ & aliæ quædam exteræ Eccleſiæ cum noſtris meliùs coaleſcerent.

Vt autem antea ex commiſeratione pia Gallis exulibus hoſpitium in vrbe noſtra Mompelgarto, conceſsimus: memores dicti illius Prophetici: Egenos vagosq; induc in domum tuam: Et illius Apoſtolici: Hoſpitalitatis nolite obliuiſci: ita Colloquium (ipſis adeò demiſſè & obnixè petentibus) denegare noluimus: ne quid prætermittere videremur, quod vel ad
Eſa. 58.
Heb. 13.

 Eccle-

Eccleſiæ Chriſti tranquillitatem, vel ad ipſorum ſalutem æternam facere poſſet.

Cùm autem Theologi, quorum ſuprà mentionem fecimus, in arce noſtra conueniſſent, vnâ cum ijs, quorum nomina in Actis ſuo loco ſubſcripta leguntur: admiſimus ad eam Collocutionem non modò Conſiliarios & aulicos noſtros, verùm etiã Gallos exules, quotquot adeſſe cuperent, et qui Latinæ linguæ non ignari eſſent. Neq; verò Nos ab illo Colloquio, vel ad horæ momentum abeſſe voluimus: neq; in re tanta, aliorum negociorum Politicorum interea rationem habendam duximus, vt huic vni rei expeditiùs vacare poſſemus. Is autem Colloquij proceſſus fuit inſtitutus & obſeruatus, vt noſtræ partis Theologi de ſingulis Articulis cõtrouerſis, primùm Theſes ſuas aduerſæ parti traderent: & ab ea reſponſum ſcriptum viciſſim acciperent: quibus contrarijs ſcriptis publicè coram omnibus præſentibus clarè recitatis, deinde de eo Articulo (de quo Theſes & Re-

ſponſum tractabant) D. Jacobus Andreæ, & D. Theodorus Beza, placidè collocuti ſunt. Articuli, de quibus agebatur, hi erãt: I. De Cœna Domini. II. De Perſona Chriſti. III. De Imaginibus, tẽplis & ſimilibus rebus. IIII. De Baptiſmo. V. De Prædeſtinatione. Certò enim nobis conſtabat, quòd de his Articulis, inter noſtros & Gallicos Doctores non eſſet conſenſus.

Etſi autem interdum in eiuſmodi Colloquijs publici & iurati Notarij, qui ſingula vtriuſq; partis dicta excipiant, conſtitui ſolent: tamen initiò huius Colloquij, ab vtraq; parte iudicatũ & in eo conuentum eſt, Notarijs vtendũ non eſſe: ne tempus extraheretur, ſi ad pennam loquendum eſſet: & ne ſermo tardior, ad excipiendum accommodatus, quaſi in multas particulas diſtractus, minùs commodè, & à collocutoribus, & ab auditoribus intelligeretur. Hoc.n. in hoc Colloquio quæſiuimus, vt vtraq; pars, familiariter conferendo, alteri ſuam ſententiam

quàm

quàm ſimpliciſſimè aperiret atq; exponeret. Ita quidem, vt aduerſa pars noſtrorum mentem in ſingulis controuerſis capitibus plenè perciperet: & viciſſim ſuam ſententiam ita copioſè & abundè declararet, vt poſthac conqueri nō poſſet (vt hactenus ſæpè) quòd neque ſatis vnquam audita, neque rectè intellecta eſſet.

Interim tamen ſingulis præſentibus liberū fuit, ea quæ vellent, annotare. Et quia non dubitabamus iam ab initio huius Colloquij, quin multi abſentes eiuſdem Acta magno deſiderio eſſent expetituri: quibuſdam ex noſtris id negocij dedimus, vt ſingula, quæ ab vtraque parte dicebantur, quanta poſſent celeritate, dexteritate, diligentia & fide ſumma exciperent, atq; in chartas conijcerent, ne quicquam, quod ſcitu neceſſarium eſſet, in Actis, ſi aliquando publicarentur, deſideraretur: ſed vt pars vtraque fateri cogeretur, Acta illius Colloquij bona fide fuiſſe collecta.

Neque verò nos piguit, noſtra etiam manu ea

nu ea annotare, quæ ab aduerſa parte contra piam, ſimplicem, & ſynceram doctrinam, in Chriſtiana noſtra Catecheſi comprehenſam, dicebãtur, atque pertinaciter aſſerebantur. Qualia erant: Quòd nullam aliam habeamus in ſacra Fol. 67. *Cœna Domini præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti, niſi eam, quam ſuo tempore Abraham in veteri Teſtamento habuerit: cùm quidem tunc Filius Dei nondum eſſet incarnatus, & caro atque ſanguis eius nondum exiſterent. Quòd humanæ Chriſti naturæ, propria diuini-* Fol. 221. *tatis infinita nulla ratione cõmunicari poßint: itaque humanitati Chriſti aſſumptæ realiter neque omnipotentiam, neq; omniſcientiam, neque omnipræſentiam, neque adorationem com-* Fol. 146. 148. 152. *petere: quamuis cum Filio Dei perſonaliter ſit vnita: ſed humanæ naturæ in Chriſto tantùm* Fol. 247. *finita & creata dona eſſe communicata. Quòd* Fol. 479. *innumerabiles pueri baptizentur, qui tamen nunquam regenerentur: Ideoq; de infante baptizato certò dici nõ poſſe, quòd ſit renatus: ta-*

 metſi

Fol.414. *metſi de ea re benè ſit ſperandum. Quòd Chriſtus non pro totius mundi peccatis ſit mortuus:*
Fol.547.
ſed tantùm pro electis: cæteros occulto & æterno Dei decreto perire. Quòd Dauid etiam in
Fol.461.
ipſo adulterio, Spiritum ſanctum & fidem retinuerit, &c. Hæc & ſimilia Nos ipſi penna excepimus. Poſtea verò, omnibus annotatis & conſignationibus noſtrorum in vnum collatis, mandauimus, vt (quantâ omnino fieri poſſet diligentiâ & fide) in vnum corpus redigerentur: vt & diſputationis contextus conſtaret: et oratio non eſſet hiulca: neue quicquam, quod ad ſubſtantiam totius Colloquij pertineret, deſideraretur.

Et cùm intelligeremus, ſtudioſæ iuuentuti gratū atq; vtile futurū, ſi ad marginem ſcriptorū illorū, quæ aduerſa pars in hoc Colloquio exhibuit, caſtigationes annotarentur, quæ breuiter errores, & errorū cauſas, quaſi digito monſtrarent: libenter, vt id fieret, conceſsimus: tametſi ijdem errores etiam in noſtrorum reſponſis

copio-

copioſè refutentur. Etenim hac in re habendā rationem duximus ALVMNORVM *celebris illius Academiæ, cuius Maiores & Agnati noſtri fundatores extiterunt, omni certè laude digniſsimi: in qua Uniuerſitate inclyta Nos olim Rectorē egimus: ibiq́ peculiares alumnos (in vſum Eccleſiarum & Scholarum noſtrarū) liberaliter fouemus. Horum aliorumq́ Theologiæ ſtudioſorum vtilitas, quam ex editione Colloquij à Nobis inſtituti percipient, maioris æſtimanda fuit, quàm calumniatorum malitia: quibus (iuxta Theognidis ſententiam) placet illud:* CALVMNIARE AVDACTER: *ſemper aliquid hærebit: quorum improborum hominum calumnias contemnēdas iudicauimus, vt quàm plurimis prodeſſe poſſemus. Publicè enim teſtamur, in horum Actorum collectione, nihil omninò, vel inſertum, vel ademptū eſſe, in quo* CARDO CONTROVERSIARVM *vertebatur. Nihil enim in hoc toto negocio, vel fauori, vel odio, huius vel illius partis, datum eſt.*

Etſi autem initiò, non eo conſilio ſuprà commemoratos duos clariſſimos Theologos, ad colloquium euocauimus, vt illius Colloquij Acta publicarentur: qua de cauſa etiam publicos & iuratos Notarios (vt ſuprà diximus) nō adhibendos putauimus: quippe qui hæc Acta (pacis & tranquillitatis maioris causâ) intra priuatos quaſi parietes deliteſcere poſſe exiſtimabamus: tamen neceſſitas mutare nos conſilium noſtrum coegit: ne ſilentium noſtrum gloriæ nominis diuini & ſaluti Eccleſiæ fraudi eſſet. Statim enim poſt finitum Colloquium longè lateq́ ſparſi ſunt varij, vani & iactabundi rumores: (qui partim ſermonibus, partim literis ad nos allati ſunt) quòd videlicet ab aduerſa parte, pia noſtra confeſſio (quæ tamen immoto Dei verbo nititur) in illo Colloquio confutata, deuicta, & exploſa eſſet: quodq́ eius defenſores cōfuſionem & ignominiam inde domum reportaſſent. Et quamuis iſtas vaniſſimas gloriationes contemnere poteramus: quòd ſciremus (experientia edocti)

edocti) aduerſæ parti, vanitates etiam craſſas ſpargere, nimis iucundum, minimeq́; inſolitum eſſe: tamen cùm etiam de Colloquio Mompelgartenſi Epiſtola quædam typis euulgata in lucem prodierit, figmentis & vanitatibus tota referta: & quidem ſub fictitio authoris & loci nomine: (quod legibus & ſtatutis Romani Imperij prohibitum eſſe omnibus conſtat) neceſſe fuit, veritatem, et perſonæ noſtræ dignitatem, contra iniurias illius lucifugi & improbi hominis, qui nobis ipſis mendaci ſua relatione non pepercit, aſſerere, editione Actorum Colloquij: vt hac ratione illius vanitas manifeſtè redargueretur. Et ſanè aduerſa pars, ſi publicationē prædictæ Epiſtolæ prohibere nō potuiſſet, certè ne illa inter ſuos latiùs ſpargeretur, & publicè in ijs locis vendendo & emendo diſtraheretur, cauere, idq́ue famoſum ſcriptum ſupprimere meritò debuiſſet: ſi illi pia concordia & Eccleſiarum tranquillitas cordi eſſet. Sed aduerſa pars conniuendo ad tàm impudens figmē-

tum, paſſim diſſeminatum, hoc ipſo ſuum cum vaniſſimo illo nugatore & calumniatore conſenſum ſatis prodidit: iuxta vetus dictum: Qui tacet, conſentire videtur.

Nobis igitur vaniſſima illa Epiſtola, & alia quoque ab aduerſa parte hinc inde ſcripta, & occaſionem præbuerunt, & neceſſitatem impoſuerunt, vt Colloquij Acta, verè & bona fide conſignata, in lucem daremus, & Eccleſiæ Chriſti cognoſcenda proponeremus: vt & pia noſtræ partis cauſa calumnijs poſthac minùs grauaretur, & perſona noſtra ab iniuria iſtorũ calumniatorum vindicaretur. Cumque veritas confeſſionis noſtræ luculenter in Actis illis denuò demonſtretur: hoc ipſo vera & Deo grata pax aduerſarijs noſtris offertur: quæ conſtitui facilè poterit, ſi illa veritatem cæleſtem, in verbo Dei propoſitam & expreſſam, vnanimi cõſenſu nobiſcum amplecti voluerit: id quod ex animo optamus, Deumq́ vt fiat, precamur. Vt enim concertationibus (præſertim in religio-

nis negocio) minimè delectamur: ita editione Colloquij, noua diſsidia ſerere, aut maioribus animorum diſtractionibus cauſam præbere, animus nobis non fuit.

Quòd etiam author illius Epiſtolæ famoſæ nos inſimulat, quaſi IVDICIS *& quidem* FAVORABILIS *partes in Colloquio ſæpiùs iam commemorato nobis ſumpſerimus: ea etiam in re luculentam nobis iniuriam facit.*

Etenim, Dei beneficio, ex frequenti ſacrarũ literarum et Hiſtoricorum monumentorum lectione iamdudum didicimus, vnũ & ſolũ Chriſtum (vnicum illum noſtrum Magiſtrum, Matth. 23. *quem audiendum Pater cœleſtis mandauit)* Matth 17. *ſententiâ ſuâ in ſcripta Propheticis & Apoſtolicis expreſſa, omnes religionis cõtrouerſias, etiam antequã exorirẽtur, dijudicaſſe. Et probè nouimus, magnũ illum (nomine & re) Conſtantinum Epiſcopis in Niceno Concilio congregatis grauiter iniunxiſſe, vt hoſtili inter ſe certamine depoſito, præſentium quæſtionum ſolu-*

tionem,

tionem, ex codice Dei, antiquorum Propheta-rum ſanctionibus, Euangelicis, ac Apoſtolicis libris ſumerent. Id cùm à noſtra parte, in aſſerenda prima & incorrupta Auguſtana pia Confeßione, fieri eiuſdemque veritatis defenſione obſeruari auribus noſtris audiremus: plurimum nobis gratulati atque in fide & conſcientia noſtra confirmati & delectati ſumus. Contrà verò doluimus, cùm animaduerteremus, aduerſam partem, inuicta illa & clarißima ſacrarum literarũ teſtimonia, quibus meritò erudiri, & in viam reuocari debebat, temerè vel eludere, vel humana aliqua gloſſa peruertere, neque vertati cœleſti, apud ſe locum dare: quæ ſanè pertinacia pernicioſißima animum noſtrum vehementer perturbauit.

Grauiter etiam, Nos, & iniuſtè, author ſuprà dictæ Epiſtolæ in eo læſit, quòd audacter confingere auſus eſt: Nos poſt habitum Colloquium Gallis exulibus poteſtatem feciſſe, vt vnà cum ciuibus noſtris, ſub libera proteſta-

tione,

tione, quòd Confeſsionem ſuam Gallicam retinere vellent, communicare, atq; ſanctam Domini Cœnam ſumere poſſent: id quod ante Colloquium (vt nugator ille malitioſè confingit) ipſis permittere noluerimus: indeq́ue colligendum cenſet, quòd aduerſæ partis Confeſsioni æquiores facti fuerimus. In eam igitur ſuſpicionem coram Eccleſia Chriſti, nos adducere hoc figmento conatur, quaſi ad doctrinam aduerſæ partis inclinare, atque ad eam aliquam acceſsionem facere inceperimus: in quo toto commento author illius Epiſtolæ vaniſsimus eſt. Ea enim, per Dei gratiam, ſacrarum rerum cognitione præditi ſumus, vt ſciamus, ſacram Domini Cœnam, inter alios fines, etiam hunc vſum habere, vt ſit religionis, quam quiſque profitetur, nota atque Symbolum. Qui enim cum Eccleſia aliqua in huius Sacramenti ſumptione communicant, hoc ipſo publicè profitentur, quòd eiuſdem Eccleſiæ doctrinam amplectantur, & contrariam reijciant, ſeq́ ab alijs ſeparent: veluti ſi quis

tum Pontificijs ſub vna (vt vocant) ſpecie communicat, oſtendit, ſe Pontificiam religionem approbare: qui verò cum Lutheranis (vt appellant) Cœnam Domini ſub vtraque ſpecie ſumunt, teſtantur, ſe puram Euangelij doctrinam profiteri, & contrariam abijcere. Itaque ſumptione Cœnæ Dominicæ nequaquam ludendum, aut quiduis ſimulandum eſſe, à quo animus abhorreat, ſemper iudicauimus. Quare Gallos exules, quotieſcunque cum noſtris communicare cupiuerunt: (petiuerunt autem idipſum ſæpiùs, licet à nemine eſſent rogati:) ſemper illos, ad Confeßionem noſtram, tàm poſt, quàm ante Colloquium, remiſimus, admonentes eos, vt tùm communicarent, ſi Confeßionom noſtram ſyncerè amplecterentur. Vt autem ſub libera proteſtatione (retinendi Confeßionem ſuam Gallicam) Cœnam Domini cum noſtris ſumerent, nunquam illis permittere voluimus, etſi illud obnixè & demißè peterent: de qua re in Appendice (quæ Actis Colloquij annectetur) co-

piosiùs

pioſiùs tractabitur. Facilè enim intelligebamus, talem permiſsionem piæ noſtræ Confeſsioni, non parùm derogaturam, & ſynceræ religioni fraudi futuram: noſque in eam ſuſpicionem venturos, quaſi alteri etiam Confeſsioni vel patrocinaremur, vel certè occultè faueremus.

Et quidem ea in re Chriſtianos Imperatores imitati ſumus, qui Arrianis, petentibus in communionem Orthodoxorum recipi, non priùs poſtulatum ſuum conceſſerunt, quàm illi Orthodoxorum doctrinam approbarent: tametſi ne iſta quidem piâ vigilantiâ cauere potuerint, quin multi ore, & calamo aliud profiterentur, quàm corde premebant. Sic igitur Gallos exules, petentes cum noſtris communionem, ad Confeſsionis noſtræ lectionem, & approbationem remiſimus: Vt interim eos grauiter & clementer admoneremus, ne quid dubitante conſcientia facerent: fore enim aliàs,

tum Pontificijs ſub vna (vt vocant) ſpecie communicat, oſtendit, ſe Pontificiam religionem approbare: qui verò cum Lutheranis (vt appellant) Cœnam Domini ſub vtraque ſpecie ſumunt, teſtantur, ſe puram Euangelij doctrinam profiteri, & contrariam abijcere. Itaque ſumptione Cœnæ Dominicæ nequaquam ludendum, aut quiduis ſimulandum eſſe, à quo animus abhorreat, ſemper iudicauimus. Quare Gallos exules, quotieſcunque cum noſtris communicare cupiuerunt: (petiuerunt autem idipſum ſæpiùs, licet à nemine eſſent rogati:) ſemper illos, ad Confeſsionem noſtram, tàm poſt, quàm ante Colloquium, remiſimus, admonentes eos, vt tùm communicarent, ſi Confeſsionom noſtram ſyncerè amplecterentur. Vt autem ſub libera proteſtatione (retinendi Confeſsionem ſuam Gallicam) Cœnam Domini cum noſtris ſumerent, nunquam illis permittere voluimus, etſi illud obnixè & demiſſè peterent: de qua re in Appendice (quæ Actis Colloquij annectetur) copioſiùs

pioſiùs tractabitur. Facilè enim intelligebamus, talem permiſsionem piæ noſtræ Confeſsioni, non parùm derogaturam, & ſynceræ religioni fraudi futuram: nosque in eam ſuſpicionem venturos, quaſi alteri etiam Confeſsioni vel patrocinaremur, vel certè occultè faueremus.

Et quidem ea in re Chriſtianos Imperatores imitati ſumus, qui Arrianis, petentibus in communionem Orthodoxorum recipi, non priùs poſtulatum ſuum conceſſerunt, quàm illi Orthodoxorum doctrinam approbarent: tametſi ne iſta quidem piâ vigilantiâ cauere potuerint, quin multi ore, & calamo aliud profiterentur, quàm corde premebant. Sic igitur Gallos exules, petentes cum noſtris communionem, ad Confeſsionis noſtræ lectionem, & approbationem remiſimus: Ut interim eos grauiter & clementer admoneremus, ne quid dubitante conſcientia facerent: fore enim aliàs,

vt per illam hæſitationem, conſcientiæ ſuæ malè conſulerent, & corpus atque ſanguinem Domini indignè & ad iudicium ſumerent, vtque Sacramentum illud ſalutare ad vitam atque ſalutem inſtitutum, in mortem & condemnationem ipſis cederet. Itaque in Natiuitatis Chriſti feſto (ante habitum Colloquium) à Domini Cœna abſtinuerunt. Poſteà verò Paſchatis feſtiuitate, quæ Colloquium ſubſecuta eſt, vnâ cum noſtris ciuibus communicârunt: idem etiam ſequente Pentecoſtis feſto ab ipſis factum eſt. Vnde colligimus, plæroſque ex audito Colloquio tantum profeciſſe, vt intelligerent, noſtram de Cœna Domini ſententiam firmis & immotis verbis Chriſti niti: atq; in ijs conſcientiam hominis pij tutò acquieſcere poſſe.

Quòd verò, nobis peregrè abſentibus, quidam Gallorum exulum coram aliquibus Miniſtris Eccleſiæ Mompelgartenſis proteſtationem fecerunt, ſe videlicet, ſub Confeſſionis ſuæ Gallicæ opinione communicaturos: poſteà verò

verò digreſſis Miniſtris (qui proteſtationi contradixerũt) Galli quidem etiam ſuper ſua proteſtinatione Inſtrumentum, per Notarium publicum erexerunt: id nos non modò improbamus, verùm etiam annihilamus, nullumq́ue valorem habere volumus: de qua re publicè proteſtamur. Id enim Inſtrumentum & veræ pietati, & noſtris decretis, aliquoties ſuper eo negocio datis, prorſus repugnat, nobisq́ue & Miniſtris noſtrarum Eccleſiarum inſcijs erectum eſt. Et Miniſtri noſtri Euangelici, officium ſuum fecerũt, quòd (inſtructi noſtris decretis) Gallos ad communionem Cœnæ Dominicæ admittere noluerunt, niſi Cõfeſſionem noſtram approbarent, & Confeſſionis ſuæ Gallicæ commoda explicatione, ad noſtram piam ſententiam accederent.

Legationem in Galliam pro exulibus illis (rogati à magnis Viris) ſuſcepimus: non quòd ipſorum errores, quos in religionis negocio ha-

bent, approbaremus: ſed quòd illis condolebamus, qui propterea patrijs ſedibus pulſi, in exilio vagantur, quòd Pontificis Romani tyrannidem in Eccleſia, multiplicemq; Idolomaniam Pontificiam auerſantur: His reditum in patriam, & ſecuritatem atque tranquillitatem impetrare conati ſumus: eorum autem errores fouere aut propagare, nunquam in animum noſtrum induximus. Commiſeratione verò moti, officium pietatis, intercedendo apud potentiſſimum Galliarum Regem, miſeris exulibus præſtare voluimus: prorſus eodē animo, quo agnatus noſter Dux Chriſtophorus Vuirtembergenſis, piæ et felicis memoriæ, olim Francofurti ad Mœnum habitantibus exulibus Gallis liberalem eleemoſynam dedit: adiuncta hac proteſtatione: ſe eam eleemoſynam dare, non ipſorum religioni, ſed inopiæ.

Precamur autem Deum æternum, Patrē Domini noſtri Jeſu Chriſti, vt per Spiritum

ſanctum eum fructum Mompelgartenſe Colloquium proferat, vt ij, qui adhuc ſunt ſanabiles, neq; gloriolam ſuam animæ ſaluti præferunt, approbatione & Confeßione veritatis cœleſtis, ad nos accedant, & ſic pia atque dudum optata pax & concordia inter noſtras et Gallicas Eccleſias conſtituatur: & vt ij, qui doctrinam piam amplectuntur atq; profitentur, conſtanter in ea vſq; ad vitæ finem per gratiam Dei, perſeuerent, Amen. Scriptum Mompelgarti in Arce noſtra, 11. *die Feb. Anno à nato Seruatore noſtro Jeſu Chriſto,*

1587.

IOHAN I.
ECCE AGNVS DEI

DE OCCASIONE COLLOQVII MOMPELGARTENSIS.

ANNO Domini 1586. die 13. Ianuarij, cùm ſereniſſimi Domini, D. Henrici Regis Nauarreni Legatus, N. Baro de Cleroan Stutgardiam veniſſet, & D. Iacobum Andreæ quoque adeſſe cognouiſſet: miſſo ad ipſum nuncio viro Nobili, eum ad Colloquium familiare vocauit: Habere enim ſe, de quibus cuperet cum ipſo conferre. Eius voluntati cùm ſatisfaceret D. Iacobus, de rebus Gallicis pauca quædam cum ipſo contulit, interprete vſus fratre, Barone Malroy, quòd D. Iacobus Gallicam linguam non intelligeret, neque Baro de Cleroan latinè expeditè loqueretur.

Colloquium Baronis de Cleroan cum D. Iacobo Andreæ de Colloquio inſtituendo.

Poſtquam verò D. Iacobus teſtatus eſſet, ſe de rebus Gallicis, quòd ad Politica (præſertim motus in regno Galliæ excitatos) attinet, ſibi iudicium non ſumere, quæ ad Iuriſconſultos, & ipſorum iudicium pertinerent: ab ipſius autem profeſſione aliena eſſent: D. Baro inſtabat, in veteri Teſtamento, etiam Sacerdotes ab Iſraelitis conſultos fuiſſe. Cui D. Iacobus: quò minus ipſe exemplo ſummi Sacerdotis reſponderet, vnum ſibi deeſſe, videlicet pectorale: in quo duodecim gemmis nomina 12. tribuũ Iſraelitarum inſcripta fuerint: quo indutus ſummus Pontifex, ſic Deo ordinante, populo interroganti reſponderit. Sibi autem dictum eſſe, aiebat D. Iacobus: Quis me conſtituit Iudicem in-

D. Iacobus de negocijs Politicis cur ſibi iudicium non ſumat.

Exod. 28.

Rationale ſummi Sacerdotes.

Luc. 2.

ter te & fratrem tuum ? Cui reſponſo cúm ſubridens Baro de Cleroan, acquieſceret: de rebus Theologicis, in primis verò de certamine differere incepit, quod inter Eccleſias Germanicas, Auguſtanam Cõfeſſionem profitentes, & Gallicas Eccleſias, quas ipſe reformatas appellabat, hoc eſt, quæ iugum & Tyrannidem Pontificiam abiecerant, magno cum ſcandalo plurimorum, & præſentiſſimo Regni Galliæ, totiusque Eccleſiæ damno, multis nunc annis durauerit. De quo cuperet cum D. Iacobo colloqui.

Opinio Baronis de Cleroan, de diſſenſione noſtra.

Sibi enim videri, Diſputationem circa vnam duntaxat partem doctrinæ Chriſtianæ, inter vtriuſque partis Theologos, videlicet, de Cœna Domini, verſari: In cæteris verò articulis fidei & confeſſionis, vt ipſe quidem opinetur, per omnia pium conſenſum eſſe.

Conſilium Baronis de Cleroan, de concordia inſtituenda.

Sibi igitur (quod tamẽ pace D. Iacobi diceret) hanc viam commodiſſimam & expeditiſſimam ad piam pacem, & firmam concordiam faciendam videri: ſi ab vtraque parte nihil prorſus de verbis Chriſti ampliùs diſputaretur: Sed quoniam Chriſtus dixit: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum, &c. Accipite & bibite, hic eſt ſanguis meus noui Teſtimenti: ſimplici fide hæc Chriſti verba complectenda: modum autem præſentiæ, omnipotentiæ & ſapientiæ diuinæ commendari oportere, qui verax, omnipotens & ſapientiſſimus ſit. Ideoque facilè præſtare poſſit, quod promiſit, vt maximè captum ingenij, & intelligentiæ humanæ (ſicut alia innumera Dei opera) excedat.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11.

Reſponſum D. Iacobi.

Cui D. Iacobus reſpondit: Expeditiſſimam ſanè rationem hanc, & viam ad piam concordiam, non modò conſtituendam, eſſe; ſed eandem quoque, iam inde ab

de ab

Expedita via ad Concordiam in controuerſia de Cœna Domini.

Doctrina Lutheri de Cœna Domini.

de ab exorta illa infelici controuerſia, à noſtris ſemper propoſitam fuiſſe. Eam ſi ingreſſi fuiſſent Zvvingliani: hoc certamen, aut nunquam exortum, aut facilimè denuò ſopiri potuiſſe. Siquidem Lutherus, & qui cum illo ſentiunt, hanc fidei ſimplicitatem in omnibus ſuis ſcriptis & concionibus vrſerint, vt videlicet verba Teſtamenti Chriſti ſimpliciter intelligamus, ſicut ipſa verba ſonant: & ſimpliciter credamus, quòd verè nobis in diſpenſatione panis & vini conſecrati corpus & ſanguis Chriſti diſtribuantur, & ore (ſic enim in Cœna manducare præcepit) ab omnibus in Cœna veſcentibus percipiantur. Modum autem præſentiæ ſanguinis & corporis Chriſti (cùm non ſit naturalis, aut Phyſicus, ſed cœleſtis & diuinus, neque etiam mãducatio Capernaitica fiat) DEO, eiusque omnipotentiæ commendandum eſſe.

Lutheri doctrina de Cœna Domini quomodo à Zvvinglianis & Caluin. damnata.

Verùm, hanc doctrinam de Sacramentali manducatione corporis Chriſti in ſacra Cœna, Zvvinglianos & Caluinianos, quos ſic vocant, in hunc vſque diem tanquam Capernaiticam lanienam & cyclopicam κρεοφαγίαν, καὶ ἀνθρωποφαγίαν Chriſti damnaſſe, & pertinaciter contendiſſe: Verba Chriſti non intelligenda eſſe, quemadmodum ſonant, ſed ſimplicem hanc, quam nos conſtanter doceamus, fidem, horribilem Idololatriam eſſe, omnibusque Chriſtianis fugiendam.

Certamen inter Caluin. & Auguſt. Confeſ. doctores, in multis articulis religionis Chriſtianæ.

Præterea, non de vno hoc duntaxat articulo inter Caluin. & noſtros, ſed de alijs etiã quàm plurimis controuerſiam eſſe, qui nõ minoris momenti ſint, videlicet, de perſona Chriſti, in qua omnes articuli ſymboli Apoſtolici, de filij Dei incarnatione, de natiuitate, de

A 2 paſſio-

paſſione, de morte, de reſurrectione, de aſcenſione, de ſeſſione ad dextram Dei, inuoluantur: Item, de ipſius omnipotentia: de eius infinita & non menſurata ſcientia & ſapientia: de eiuſdem præſentia in adminiſtratione omnium creaturarum: de eius religioſa adoratione & inuocatione in omnibus tribulationibus; de Baptiſmo: de Prædeſtinatione electorum ad vitam æternam, & alijs; quos errores illorum explicationes ſubinde magno numero gignant. De quibus omnibus, niſi pius quoque conſenſus ſtatuatur: fruſtra de concordia in vno duntaxat articulo (de Cœna Domini) facienda laboratum iri.

Ad quæ Baro de Cleroan reſpondit: Hæc ſibi priùs inaudita fuiſſe, pleriſque etiam in Gallijs ignota. Se enim hactenus, quemadmodum etiam alios quàm plurimos Gallos, in ea opinione fuiſſe: de Cœna Domini ſolùm inter illorum & noſtras Eccleſias, diſſenſionem eſſe.

Conſilium Baronis de Colloquio inter D. Iacobum & D. Bezam inſtituendo.

De his cùm inter Baronem de Cleroan, & D. Iacobum collocutio breuis facta eſſet, D. Baro Doctori Iacobo dixit: An non inter ipſum & D. Bezam familiare colloquium inſtitui poſſit? Ad quam rem, vel Argentoratum, vel Mompelgartum commodiſſimum locũ fore, in quo conuenire, & placidè de hoc negocio cõferre queant. Cui D. Iacobus reſpondit: Quod ad ſuam perſonam attineret, ſe ſemper promptum & paratum fore. Et ſperare ſe, vt maximè conſenſus, & concordia non conſtitueretur: non contemnendum tamen fructum inde expectandum eſſe, videlicet, vt ſublatis mutuis accuſationibus, quæ cuiuſque partis perpetua & conſtans ſententia, eiuſque fundamenta propria

Quis fructus ex Colloquio ſperandus.

pria eſſent, tanquam in breui tabella depicta, omnibus demonſtrari queat.

Vtrinque enim partes litigantes conqueri, multa eis falſò tribui, quæ in ipſorum ſcriptis non reperiantur. Verbi gratia: D. Beza cũ ſuis, Eccleſias Germaniæ Auguſtanę Confeſſionis, non modò in Gallia, ſed per vniuerſum Chriſtianum quoque orbem, publicis ſcriptis accuſat, quòd Cyclopicam & Capernaiticam mãducationem corporis Chriſti in Cœna Domini, doceant: in qua corpus Chriſti dentibus atteratur, per guttur in ventrem traijciatur, in ventriculo digeratur, & ſaluo honore, per ſeceſſum eijciatur.

Eccleſiæ Auguſtanæ Confeſſionis quomodo à Beza accuſentur.

Hoc perſuaſi ſunt Galli de noſtris Eccleſijs, qui D. Bezam audiunt, & ei fidem habent. Qui hoc vno duntaxat potiſſimùm nomine, ſe à Cœna noſtra Dominica abhorrere, apertè teſtantur.

Cur Galli ab Eccleſijs in Germania reformatis abhorreant.

Cùm autem nihil horum vel Luthero, vel noſtris in mentem vnquam venerit: nec ex vllis noſtrorum ſcriptis vnica proferri litera poſſit, qua id D. Beza, aut alij eiuſdem opinionis aſſertores demonſtrare queant: quin potiùs hanc ipſam Capernaiticam manducationem omni tempore apertiſſimis verbis damnauerint: gradum ad concordiam vtriuſque partis ingenua negatione Capernaiticæ manducationis non contemnendum factum eſſe, omnes fateri oportet. Sic quoque D. Beza cum ſuis fratribus oſtendere poſſet, ſi ſuam ſuorumque opinionem noſtri non aſſequerentur, ſe non rectè intelligi: ſed contra ipſorum voluntatem ipſis tribui, quod minimè tueri velint.

Capernaitica manducatio carnis Chriſti à Luthero ſemper damnata.

In alijs verò, ſi neutra pars de ſua, vel ſententia, vel opinione aliquid remittere, aut cedere poſſet: remotis

illis accuſationibus falſis, & poſito vero controuerſiæ ſtatu, vtriuſque doctrinæ fundamenta breuiter ſignata ſubijcerentur. Ex quibus omnes pij, etiam mediocriter intelligentes, facilè iudicare poſſent, vtra pars expreſſo Dei verbo, an verò humanâ gloſſa ſuam doctrinam confirmaret. Idem quoque in reliquis Articulis controuerſis fieri poſſe, vt collatione placidè facta, vel nobis, quos Lutheranos vocant, aſſentiri cogerentur, quos ſic appellant, Zvvingliani & Caluiniani: aut tàm abſurda & impia aſſerere, à quibus piæ mentes toto pectore abhorrerent; quæ ſua abſurditate, & impietate ſe ita confutarent, vt nulla alia prolixiore refutatione opus eſſe, omnes intelligerent.

Hæc cùm ad eum modum inter Baronem de Cleroan, & D. Iacobum tractata eſſent: omnis deinceps ſermo de conuentu, & colloquio inter D. Iacobum, & D. Bezam inſtituendo, fuit.

Colloquium Baronis de Cleroan cum D. Oſiando de Colloquio inter D. Bezam, & D. Iacobum inſtituendo.

Qua de re cùm D. Baro de Cleroan etiam cum D. Luca Oſiandro, in Aula Principis Vvirtembergenſis collocutus eſſet: eundem diligenter rogauit, quantū in ipſo eſſet, hunc Theologorum D. Bezæ, & D. Iacobi conuentum promoueret. Se enim curaturum, vt D. Beza quoque compareat, & pacis & veritatis ſe ſtudioſum declaret.

Petitio Gallorum apud Illuſtriſs. Principem Fridericum Vvirtembergenſem &c. de Colloquio inſtituendo.

Paucis deinceps interiectis ſeptimanis, quum D. Iacobo ignotum eſſet, quid Baro de Cleroan interim effeciſſet: Illuſt. Princeps Fridericus, Comes Vvirtembergenſis, & Mompelgartenſis, à Gallis propter Religionē Mōpelgarti exulantibus, aliquoties ſolicitatur, ſi qua ratione fieri poſſit, vt Colloquium inter D. Bezam, & D. Iacobum inſtitueretur. Quorum petitioni ta-

ni tamē Princeps Fridericus aſſentiri noluit, niſi de voluntate ipſius Bezæ cōſtet, & D. Beza idem literis petat.

Quod cùm factum eſſet, Fridericus Comes ad Illuſtriſs. Principem Ludouicum Ducem Vvirtembergēſem, cognatum ſuum ſcribit, ac petit, vt D. Iacobus Mompelgartum, ad petitam cum D. Beza placidam collationem mittatur. Ad quam 13. die Martij dicta erat. Idem quoque binis literis ad ipſum Doctorem Iacobum ſcriptis, clementer poſtulauit, ne Colloquium cum D. Beza detrectare velit, quod tanto ſtudio à Gallis expetatur.

Illuſtriſs. Princeps, Comes Fridericus à Duce Ludouico petit D. Iacobum ad Colloquium mitti.

D. Iacobus binis literis Illuſtriſs. Principis Comitis Friderici ad Colloquium vocatus.

Quum igitur Princeps Ludouicus non ægrè aſſentiretur, & cognato ſuo Friderico Comiti gratificari cuperet: D. Iacobo, D. Lucam Oſiandrum Theologum, & Politicos Conſiliarios duos, nobilitate generis & eruditione præſtantes viros, Ioannem Vvolffgangum ab Anvveil, & D. Fridericum Schutz, I. V. doctorem adiungit.

Comites itineris D. Iacobi Andreæ.

Poſtquam autem Vvirtembergici Theologi & Politici, 14. Martij Mompelgartum peruenerant: à Gallis exulibus, à Barone Beluoës, & Barone Veſin, & multis nobilibus, viris doctis, in arce humaniſſimè excipiuntur, & ſalutantur.

D. Iacobus cum Legatis Vvirtembergicis à Gallis humaniſſimè exceptus.

Abſente verò adhuc D. Beza cum ſuis; Theologi Vvirtembergici interea, de ſingulis controuerſis Articulis, quorū numero quinq; potiſſimū erāt, de Cœna Domini: de Perſona Chriſti: de Prædeſtinatione: de Baptiſmo: & de tēplis Pōtificijs reformandis, &c. breuiſſimas, & pſpicuas Theſes cōſcripſerunt. Et vt collocutio magis expedita eſſet, in ſingulis articulis ab initio Theſes poſitæ ſunt, quib. breuiter oſtēditur, de qua re-

Theſes de controuerſis Articulis à Theologis Vvirtembergenſibus conſcriptæ.

1\. nulla controuerſia ſit, aut vnquam inter vtramque partem fuerit. Qua ratione multæ non neceſſariæ diſputationes reſcindi poſsint.

2\. Deinde, ſtatus controuerſiæ verus & proprius poſitus eſt, de qua re potiſſimùm in ſingulis articulis cōtrouertatur,& vtrinque pugnetur.

3\. Tertiò, fundamenta aſſertionis & confeſſionis Eccleſiarum Auguſtanæ Confeſſionis in libro Concordiæ comprehenſa ſubijciuntur, ex verbo DOMINI petita: quibus ſuam doctrinam eius Doctores & Paſtores propugnant.

4\. Quartò, doctrina aduerſariorum,& eorum dogmata recitantur,& reijciuntur, quæ cum expreſſo Dei verbo pugnant.

Comites itineris D. Bezæ.

Quibus perfectis & abſolutis, poſtquam D. Beza cū Theologis, Abrahamo Muſculo Bernenſis, & Antonio Faio Geneuenſis Eccleſiæ miniſtris: Petro etiam Hiebnero Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi Profeſſore publico, Claudio Alberio D. Profeſſore Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi, & politicis, Samuele Mayero Reipub. Bernenſis Senatore, Antonio Mariſio Geneuenſi Senatore, (quos ſecum adduxerat) 20. Martij Mompelgardum perueniſſet: ab Illuſt: Principe Friderico in arcem vocati, ſtatim Theologos Vvirtembergenſes ſalutare cupiuerunt. Quod cū Vvirtembergenſibus ſignificatum eſſet: eandem humanitatem ipſis quoque declarare voluerunt.

Primus congreſſus Theologorum in arce Mompelgartenſi.

Primo ergo hoc congreſſu facto: cùm de ſua volūtate teſtificatus eſſet D. Beza, ſe ad collationem hanc placidam, animum docilem, veritatis & concordiæ ſtudioſum attuliſſe: Vvirtembergici Theologi ſuam

quoque

quoque viciſsim voluntatem illis declarârunt, ſeque non verbis multa polliceri, ſed ipſo facto in collatione inſtituta comprobaturos, animum veritatis, & piç ſanctæq; concordiæ ſtudioſum, ipſis nunquam defuiſſe, aut vnquam defuturum.

Sequenti die qui erat 21. Martij, Illuſt. Princeps Comes Fridericus rogatus à Gallis fuit, (qui Mompelgarti hoc tempore propter Religionem exules commorantur) vt illis quoque Colloquio intereſſe liceret. Quod Celſitudo ipſius clemẽter ita conceſſit, vt quibus Latina lingua nota eſſet, ne ab eo excluderentur. Galli exules petunt ſe ad Colloquium quoq; admitti.

COLLATIO DE COENA DOMINI, INCHOATA XXI. MARTII.

HORA igitur ſeptima, cùm Illuſt. Princeps, Comes Fridericus in locum Colloquio deſtinatum, vnâ cum Conſiliarijs & Nobilibus ſuis aulicis veniſſet: Theologi quoq; vtriuſq; partis, & ſimul magno numero Galli exules adeſſent, duabus menſis poſitis, & parùm à ſe inuicem remotis, priorem Illuſt. Princeps Fridericus cũ Theologis & Legatis politicis Vuirtembergicis ſuprà nominatis (quibus Concionatórem ſuum Aulicum M. Gaſparum Lutz adiunxit) occupat. In altera verò D. Beza cũ Geneuenſibus, & Bernenſibus Theologis, Philoſophiæ, & linguæ Græcæ Profeſſoribus, & ipſis ab vtraq; Repub. adiunctis politicis collocati ſunt. Conſeſſus Collocutorum in Colloquio.

Omnibus igitur ad Colloquium inchoandum paratis: Princeps Fridericus per Cancellarium ſuum oratione ſequente Theologis de felici aduentu ſolenniter gratulatur, & eoſdem ad ſtudium pacis & veritatis clementer hortatur.

CANCELLARII MOMPELgartenſis, D. Hectoris Vogelmanni, Oratio.

Gratulatio Illuſt. Principis, Comitis Friderici.

POſteaquam Illuſtriſſ. Princeps Dominus Fridericus, Comes Vuirtembergicus, & Montisbelgartenſis, &c. Princeps meus Clementiſſimus, annis ſuperioribus per inclytæ nobilitatis Gallicanæ clariſſimos quosdam viros, non ſemel admonitus fuerat, vt illis, de quibuſdam Articulis controuerſis in negotio Religionis, collationis inſtituendæ hoc in oppido, & ipſius Celſitudinis curia daretur locus: oportunitatem ſiquidem propter idioma Gallicum, & Imperij maieſtatem, quibus hîc frui liceret, fore commodiſſimam. Quorum etiam petitioni hactenus moderni quoq; Domini exules

ſæpi-

ſæpiùs inſtiterunt. Princeps itaq; meus Clementiſsimus, pro ſibi innato candore, vt graue illorũ exilium, & conſcientiam (quorum vices piè chriſtianeq; condolet) quodammodo conſolaretur: deſiderio, & votis ipſorum deeſſe noluit. Negotio itaque tàm arduo, quàm ſalutari, ad Celſitudinis ipſius cognatum, Illuſt. D. Ducem Vuirtembergicum Ludouicum, &c. delato, omnem tandem rem eò deduxit, vt ipſius Celſitudo quoque pro ſuo erga Religionem Chriſtianam pio affectu aſſenſerit, & Reuerendiſsimos ſuos Theologos, pacis & concordiæ ſtudioſos, cum Politicis quibusdam nobilibus hûc tranſmiſerit: id quod à vobis quoque factitatum eſſe apparet. Quorum omnium aduentui Clementiſsimus meus Princeps ex animo congratulatur, & ſummis à Deo Opt. Max. precibus flagitat, vt per gratiam præſidis Spiritus ſui ſancti, omnia ad ipſius

nominis gloriam, et Reipub. ſalutarem concordiam à vobis vnanimiter ſententiæ discantur. Sic itaque bono initio inchoata res, optato quoq; peragatur exitu: poſtulat Clementiſſimus meus Princeps, vt pro tua ſingulari humanitate, Reuerende D. Beza, animum tuum, & tuorum Symmiſtarum aperias. Idem quoq; facturi ſunt Illuſtriſſimi D. Ducis Ludouici, &c. Theologi: & perſuaſum habeas, ipſius Celſitudinem totis viribus elaboraturam, vt nuncupatis votis, deſiderio omnium adprimè & quoad fieri poteſt, ſalua veritate, ſatisfiat.

Poſteaquam hæc à Cancellario recitata ſunt; D. Beza D. Iacobo honorem detulit, vt ille prior ad ea reſponderet. Quia verò D. Beza peculiariter Oratione Cancellarij compellatus fuit: D. Iacobus D. Bezam rogat & hortatur, vt ad poſtulationem Illuſtriſſ. Principis Friderici reſpondeat, & animum ſuum de proceſſu Colloquij aperiat.

D. BEZA.

D. BEZA

PRimùm igitur Illuſtriſſ. Principi, Comiti Friderico pro pio voto, & clementiſſima voluntate gratias egit D. Beza, cuius pietate hæc collatio ad petitionem Gallorum inſtituta ſit. Quod verò ad proceſſum Colloquij attinet: optaret, omnia in ſcriptis peragi. Poſſe enim in collatione inſtituta, alicui vocem inconſideratam excidere: quod in ſcriptis caueri queat, vbi omnia accuratè expendantur, & ſingula magis circumſpectè ſcribantur.

Præfatio Bezæ.

Beza optaret ſcriptis collationem inſtitui.

Placere autem rationem, quæ per Principem, Comitē Fridericum, illi ſtatim, poſt aduentum eius, ex ſententia Theologorum Vvirtembergenſium pridiè ſignificata fuerit, videlicet, vt primùm de controuerſis articulis breuiſſimæ Theſes proponantur, in quibus præmittatur, de quibus in ſingulis articulis, inter ipſos Theologos diſputantes conueniat. Deinde ſtatus controuerſiæ diſertè, perſpicuè, & breuiter ponatur, vt auditores intelligant, de qua re diſceptetur.

De proceſſu Colloquij conſenſus D. Bezæ.

Tertiò vtriuſq; partis ſententiæ fundamenta ex ſolo Dei verbo aſſignentur, quibus quælibet pars ſuam doctrinam in controuerſis articulis confirmet.

Poſtremò dogmata recitentur, quæ cum Scriptura ſacra, vel ex hac, vel altera parte, pugnare videantur.

Nec tranſitus in collatione inſtituta ex vno Articulo in alterum fiat; ſed tantiſper de vno duntaxat colloquantur Theologi, donec in eo vel conſenſus pius conſtituatur: aut quibus in rebus vna pars alteri cedere non poſſit, apertè oſtendatur.

D. IACOBVS.

D. Iacobus, cùm ipſi quoque dicendi locus datus eſſet, primùm Deo æterno, Patri Domini noſtri Ieſu Chriſti gra-

Summa reſponſi D. Iacobi Andreæ, ad orationem Bezæ de proceſſu Colloquij.

ſti gratias egit pro hoc conuentu inſtituto: eumq́; rogauit, vt ſua gratia adeſſe, & vtriuſq; partis corda ſuo ſancto Spiritu gubernare, & ſingulorum cogitationes & ſermones, ad nominis ſui gloriam, & Eccleſiæ ſalutem dirigere velit.

Gratias quoq; Illuſtriſs. Principi, Comiti Friderico egit, quòd ipſius pietate, & clementiſsima voluntate, ad propagationem veritatis doctrinę cœleſtis, piamq́; ac Deo gratam concordiam conſtituendam, hoc Colloquium ſuſceptum eſſet. Et cùm in eo promouendo nullis ſumptibus pepercerit; Deum largiſsimum remuneratorem fore, dixit.

Quod verò ad proceſſum Colloquij attinet: probari ſibi propoſitam rationem, teſtatus eſt, de qua ipſi quoq; Theologi VVirtembergici cogitauerint; nec meliorem videri, qua omnia compendio peragi, & expediri queant. Normam autem, & regulam dijudicandi omnes controuerſias, vnicam & ſolam eſſe verbum Dei, oſtendit; quod ad dirimenda omnia certamina in Eccleſia ſufficiat, ſuiq́; ipſius optimus ſit interpres, cui omnia ſubijciantur.

Norma & regula iudicij, verbum Dei.

Vt autem ſcriptis duntaxat agatur: ſibi minimè conſultum videri. Si enim hæc colloquendi ratio ineunda fuiſſet: potuiſſe vtramq; partem, & ſumptibus parcere, & moleſtijs quàm plurimis ſubleuari, quæ in itineri eundo, & redeundo ſuſtinendæ fuerint, hac præſertim aëris inclementia.

D. Iacobus vrget Colloquium.

Deinde, exoptatum finem non fuiſſent conſecuti auditores, dixit. Qui cùm iam pridem vtriuſque partis ſcripta legerint: non tamen ſemper in illis ſe expedire potuerint. Optaſſe ergo, & deſideraſſe eos familiarem illam collationem, in qua vno ſermone (qui neſcio quid latentis energiæ habet) ſuam ſententiam ad interrogata alterius partis, ſinguli diſertè, & perſpicuè explicent. Quod D. Bezæ minimè graue, aut moleſtum futurum ſperet. Neque eſſe, vt quidquam inſidiarum, aut captionum hìc metuendum ſit. Candidè enim, & ſyncerè, ad inquirendam veritatem omnia actum iri; & vtrique parti integrum ſemper fore, ſi quid minùs circumſpectè dictum ſit, vel retractare, vel ſuam ſententiam magis perſpicuè explicare.

Quia verò initium controuerſię, quę inter Eccleſias Gallicanas, & Auguſtanæ Confeſsionis Germanas, nunc multis annis durauit, in Articulo de Cœna Domini factum ſit, ex qua deinceps aliæ quoq; ortæ ſint: videri ſibi conſultum, vt collationis quoq; placidæ exordium ab eodem articulo fiat.

Colloquium cœptum à Cœna Domini inchoandum.

De quo vt magis expedita collatio eſſet, D. Iacobus Theſes paucas ſcripto comprehenſas D. Bezæ exhibuit, vt & eas cum ſuis Collegis non modò diligenter expenderet, ſed etiam quid in ſingulis deſiderarent, breui ſcripto ipſi quoque complecti, & ſuam de Cœna Domini ſententiam explicatam Vvirtembergenſibus Theologis tradere vellent, rogauit. Quibus vtrinq; perlectis, deinceps ad familiarem collationem in præſentia Illuſt. Principis, & reliquorum auditorum procederetur.

THESES THEOLOGORUM VVIRTEMBERGENSIUM de Cœna Domini.

I.

Extra controuerſiam eſt, omnes fideles ſpiritualiter manducare carnem filij hominis, & bibere eius ſanguinem; ſecundum illud Chriſti dictum: Niſi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis, Ioan. 6. Hæc ſpiritualis manducatio fit per fidem, etiam extra vſum Cœnæ Dominicæ; & ſemper ſalutaris eſt. Sic enim Chriſtus ait: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, Ioan. 6. Cùm manducatio in Cœna Domini interdum ſit pernicioſa, & ad iudicium cedat. Itaq; conſtat, hanc ab illa diuerſam eſſe: tametſi ad ſalutarem Sacramenti Cœnæ Dominicæ perceptionem, ſpiritualis manducatio ſit neceſſaria.

Ioan. 6.

Diſcrimen inter manducationem carnis Chriſti, Ioan. 6. & ſacramentalem.

Neque

II.

Manducatio carnis Chriſti Capernaitica damnata.

Neque vnquam cum Capernaitis ſenſimus, neque ſentiemus: qui putabant, carnem Chriſti dentibus laniandam, & manducandam eo modo, quo carnes bouinæ, aut aliæ comeduntur. Quare nihil opus eſt de Capernaitica laniena aut manducatione diſputare.

III.

Transſubſtantiatio Papiſtica damnata.

Neque transſubſtantiationem Pontificiorum recipimus, qui fingunt, panem in ſacra Cœna Domini conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti, & vinum tranſmutari in ſanguinem Chriſti: ſed fatemur, quòd in ſacra Cœna verum panem edamus, & verum vinum bibamus, nulla intercedente tranſſubſtantiatione.

IV.

Præſentia corporis & ſanguinis Chriſti non localis.

Neque Phyſicam & localem, corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna præſentiam, aut incluſionem ſtatuimus.

V.

Status controuerſiæ.

In controuerſiam autem venit: An in ſacra Cœna verum corpus, & verus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti verè & ſubſtantialiter ſint præſentia; atque cum pane, & vino diſtribuantur, & ore ſumantur ab omnibus illis, qui Sacramento vtuntur, ſiue digni ſiue indigni, boni aut mali, fideles aut infideles: ita tamen, vt fideles in Cœna Domini conſolationem, & vitam percipiant: Infideles autem eam ad iudicium ſumant. In hac quæſtione, nos affirmatiuam ſententiam amplectimur & defendimus.

VI.

De particulis IN, SVB, CVM pane, &c.

Per vocabula In, Cum, Sub pane; nihil aliud intelligimus niſi hoc: quód ij, qui in Cœna Dominica panem illum comedunt, & vinum bibunt, ſimul etiam ſumant reuera corpus & ſanguinem Chriſti. Sic etiam vocabula ſubſtantialiter, corporaliter, realiter, eſſentialiter, oraliter, nihil aliud nobis, niſi veram corporis & ſanguinis Chriſti in ſacra Cœna, præſentiam & manducationem ſignificant.

De vocabulis, ſubſtantialiter, corporaliter, realiter, oraliter, eſſentialiter, &c.

VII.

Huius noſtræ fidei fundamenta hæc ſunt: Primũ quidem verba

verba Chriſti, Dei & hominis, qui in ſacræ Cœnæ Dominicæ inſtitutione (panem diſcipulis ſuis porrigens) dixit: Edite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Et calicem vini exhibens, dixit: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur. Et Paulus de hoc Sacramento loquens, ait: Calix benedictionis, cui benedicimus, nónne COMMVNICATIO ſanguinis Chriſti eſt? Et panis quem frangimus, nónne participatio corporis Chriſti eſt? In hoc primo fundamento verborum Teſtamenti Chriſti, etiam ſequentia comprehenduntur.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 10.

VIII.

Secundum eſt: quòd Chriſtus, qui Deus eſt, mentiri neſcit, Tit. 1. & quòd in ore eius non inuentus eſt dolus, 1. Pet. 2.

IX.

Tertium eſt: quòd Chriſtus eſt Deus & homo, in vna inſeparabili perſona. Quare ei nihil eſt impoſsibile. Quæ enim impoſsibilia ſunt apud homines; poſsibilia ſunt apud Deũ, inquit Chriſtus, Luc. 18. Et Angelus Gabriel inquit: Non erit impoſsibile apud Deum omne verbum, Luc. 1. Et de homine Chriſto inquit Ioannes: Sciebat Ieſus, quòd omnia dedit ei pater in manus, Ioan. 13. Et Scriptura teſtatur: Chriſtum filium hominis collocatum eſſe ad dexteram Dei: quæ eſt infinita Dei potentia: & datam eſſe illi omnem poteſtatem in cœlo & in terra, Matth. 28. Itaque Chriſtus omnia, quæ promiſit, præſtare poteſt. Cùm igitur verbis Teſtamenti ſui promiſerit, quòd *VELIT* nobis corpus ſuum manducandum, & ſanguinem ſuum bibendum dare: & omnia quæ promiſit, præſtare *POSSIT*; certiſsimum eſt, quòd in ſacra Cœna cum pane corpus Chriſti edamus, & cum vino ſanguinem eius bibamus.

Ephes. 1. Heb. 1. Pſal. 110.

X.

Modus autem, *QVOMODO* in ſacra Cœna cum pane & vino, digni & indigni ſumant corpus & ſanguinem *DOMINI*; in S. literis non exprimitur. Quare de *MODO* tantùm hoc dicere poſſumus: eum eſſe ſupernaturalem, & rationi

De modo præſentiæ & manducationis corporis Chriſti, non diſputandum.

humanæ incomprehenſibilem, ideoq; de eo non diſputandum. Deus enim plures rationes & modos (pro ſua immenſa ſapientia, & Omnipotentia) inuenire poteſt, quibus efficiat, vt corpus & ſanguis Chriſti alicubi ſint, & veſcentibus exhibeantur, quàm duntaxat Phyſicum & naturalem modum, quem ſola humana ratio intelligit. Itaque in hoc diuino Myſterio rationem noſtram captiuam ducimus, & ſimplici fide verbis Chriſti (hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus) ſana & tranquilla conſcientia innitimur.

SEQVENTIA DOGMAta cum Scriptura ſacra pugnare iudicamus.

I.

QVòd verba Teſtamenti Ieſu Chriſti non ſimpliciter, vel κατὰ τὸ ῥητὸν, vt ſonant, intelligenda ſint. Ea enim obſcura eſſe: ideoq; verum eorum ſenſum ex alijs Scripturæ locis petendum.

II.

Quòd in ſacra Cœna tantùm panis & vinum ore accipiantur: Corpus verò Chriſti ſpiritualiter duntaxat, FIDE nimirum, ſumatur. Fide enim in cœlum aſcendendum, vt ibi corporis & ſanguinis Chriſti participes fiamus: quia Chriſti corpus poſt aſcenſum in cœlos, ante nouiſsimum diem nuſquam niſi in cœlo ſit.

III.

Deum enim ne vniuerſa quidem ſua Omnipotentia efficere poſſe, vt corpus Chriſti, vno eodemq; tempore, in pluribus quàm vno tantùm loco, ſit præſens.

IV.

Itaque nobis in Sacramento Euchariſtiæ corpus Chriſti non magis in terris præſens eſſe, quàm olim Abrahæ fuerit.

In

V.

In ſacra Cœna duntaxat virtutem, operationem, & meritum abſentis corporis & ſanguinis Chriſti diſpenſari.

VI.

Quòd inter indignè manducantes, & iudicium (è Cœnæ Domini perceptione) ſibi ſumentes, numerentur etiam ij, qui aliqua fidei imbecillitate, aut alijs infirmitatibus laborant; cum tamen veram fidem habeant.

VII.

Quòd quidam (non ſine horribili blaſphemia) affirmant; ex manducatione ſacramentali ſequi, corpus Chriſti in ventriculum traijci, & ibi concoqui, vel non concoqui; indeque tandem adeò vel excerni, vel non excerni: & ſi quæ ſunt ſimilia, auditu horrenda, & Chriſtianis hominibus indigna, vel dicta, vel ſcripta.

Theodor. Beza in volumine 2. Theolog. tractationum, Pag. 450.

D. BEZA.

CVm ita Theologis Vuirtembergicis videatur: ſibi quoque propoſitam colloquendi rationem non improbari; ideò repugnare nolle, aiebat.

Dimiſsis ergo auditoribus, D. Beza eodem die cum ſuis fratribus Theſes de Cœna Domini exhibitas legit, expendit, ſuamq; ſententiã cùm de Cœna Domini, tùm etiam de Theſibus, ſcriptis comprehenſam, Theologis Vuirtembergicis ſequente die ante prandium exhibuit; de quibus hora Pomeridiana prima eiuſdem diei familiaris & placida collatio inſtituta eſt.

Scriptum D. Bezæ; in quo ipſius & Collegarum eius Confeſsio de Cœna Domini, continetur.

SVMMA NOSTRÆ, de Cœna Domini, doctrinæ.

Proteſtatio D. Bezæ, & fratrum eius, de Colloquio inſtituto.

ANNOTATIONES marginales refutatoriæ D. Iacobi Andreæ.

a) Quamuis & nos Eccleſijs noſtris nihil præiudicamus: doctrinæ tamen noſtræ nos minimè incertos, aut dubio ſ eſſe teſtamur, vt quæ aperto & expreſſo Dei verbo nititur.

REVERENDI *viri, quibus cum nunc eſt nobis agendum, inprimis hoc teſtamur; nos qui ex voluntate Illuſtriſsimi Principis Friderici, Comitis Vuirtembergenſis et Mompelgartenſis, ex Eccleſia Bernenſis & Geneuenſis conſenſu, ad hanc collationem venimus; hac omnia, vt priuatas perſonas agere, nullo prorſus vllius Eccleſiæ vel paſtoris cuiuſquam* [a] *præiudicio.*

Deinde hac, quæ ſequuntur, vobis proponimus: vt cùm breuem totius noſtræ, de Cœna Domini, doctrinæ ſummam habueritis, tantò faciliùs ea cum veſtro ſcripto comparata, in quibus conueniamus, aut diſſentiamus, vtrinque animaduerti poſsit.

I.

DE SIGNIS.

Quid Sacramenta Bezæ ſignificent.

b) Aequiuocatio vocabuli (SACRAMENTI) latibulum erroris, quod in Eccleſijs noſtris ſemper duas res complectitur, terrenam & cœleſtem, ſacramentaliter & realiter coniũctas.

Signa, ſiue ſymbola, ſiue [b] *ſacramenta, cùm anguſtiore ſignificatione hæc vox accipitur, appellamus in hoc argumento res in ſenſus externos incurrentes; ex Domini inſtitutione & mandato à communi & naturali vſu rebus ſpiritualibus & ſacris*

ſacris nobis ſignificandis, deſtinatas. Cuiuſmodi ſunt panis & vinum in Cœna Domini, vnâ cum ritibus à Chriſto in eorum rectâ adminiſtratione præſcriptis.

Hanc autem [c] *ſignificationem ſacramentalem dicimus minimè nudam eſſe rerum ſignificatarum externam repræſentationem, qua mens tantùm admoneatur ad id concipiendum, quod ſenſibus obijcitur; qualis eſt imaginum & picturarum vſus vulgaris: ſed quod ad Deum attinet, ſemper cum ea coniunctam eſſe ipſam rerum ſignificatarum veram animis noſtris oblatam præbitionem.*

c) Chriſtus non ad ſignificationem: ſed ad exhibitionem rerum ſpiritualium, externa organa ordinauit.

Fundamentum huius Theſeωs.

In hac re [d] *conſentire nos per omnia arbitramur; eo vno excepto, quòd ſoli Menti præberi res ſignificatas docemus, quas vos exiſtimatis ori quoque ſumendas exhiberi. Qua de re dicendum erit in altera quæſtione, in qua videlicet agimus de ſignorum & rerum ſignificatarum exhibitione.*

d) Nullus hic conſenſus eſt, ſed aperta diſſenſio. Nam ad exhibitionem, non ad ſignificationem rerum ſpiritualium externa elementa in ſacramentis deſtinata ſunt.

II.

*DE REBVS SACRAMENTA*liter ſignificatis.

P*Ane illo, corpus illud Chriſti pro nobis traditum; vino illo, ſanguinem illum pro nobis effuſum; panis illius fractione, & ſanguinis illius fuſione, diros illos pro nobis tum in corpore, tum in anima, à Chriſto toleratos cruciatus; exteriore eorundem ſymbolorum traditione, interiorem ac ſpiritualem mentibus noſtris à Chriſto factam præbitionem; denique eorundem ſymbolorum ſumptione externa, ſpiritualem eiuſdem Chriſti per fidem receptionem ſacramentaliter, verè tamen (ſicuti diximus) ex ipſius Chriſti* [e] *ordinatione ſignificari, docemus.*

e) Ex diuina ordinatione, non ſignificationis, ſed cõmunicationis cauſa, panis & vinum adhibentur.

Fundamentum ſecundæ Theſeωs.

Cùm Dominus, non tantùm quibus ſignis vtendum ſit in his Myſterÿs, oſtenderit: ſed etiam faciendum præceperit, quod fecit; docemus, non tantùm panem & vinum, ſed etiam illorum adminiſtrandorum [f] *ritus diligenter obſeruandos eſſe; quòd ſua ſignificatione, & ea quidem minimè vana, non careant.*

[f] Ritus in Sacramentis obſeruandi ſunt, quos Chriſtus ſeruandos præcepit.

III.

*DE SIGNORVM ET RERVM SIGNI*ficatarum coniunctione, ſeu copulatione ſacramentali.

CVm [g] *Sacramenta anguſtiore (vt dictum eſt) ſignificatione ſint ſigna; ſacramentalem coniunctionem ponimus in mutua ſignorum, & rerum ſignificatarum relatione & habitudine: qua fit, vt res illę in ſenſus incurrentes, ex Chriſti ordinatione, à communi & naturali ſuo vſu, ad res ſacras nobis & ſignificandas, & reipſa diuinitùs præſtandas, adhibeantur.*

[g] Externa elementa non ſunt Sacramenta: ſed pars tantùm Sacramentorum. Ideò inſidiæ ſub varia acceptione vocabuli Sacramenti diligenter obſeruandæ, & cauendæ ſunt.

Fundamentum huius Theſeωs.

1.

Primum fundamentum huius Theſeωs eſt, [h] *veritas corporis Chriſti, verè circumſcripti & localis, tum ante tum poſt glorificationem; qua veritas ſtare non poteſt, ſi alia ratione dicatur adeſſe pani Chriſti corpus, quàm illa relatiua habitudine. Itaque quot teſtimonÿs illa veritas corporis Chriſti confirmatur, (ſunt autem penè innumerabilia) totidem teſtimonÿs realis conſubſtantiatio conſellitur.*

[h] Veritas corporis Chriſti circũſcripti & localis, cum præſentia eiuſdem corporis Chriſti reali in Sacramento non pugnat; quoniam Phyſica, & localis non eſt, ſed ſacramentalis.

Secun-

Secundum; Quot locis confirmatur vera [i] *& Phyſica corporis Chriſti diſceſſio à terris in cælos, & eiuſdem de cælis reuerſio, extremo demum illo die futura: tot locis refutatur illud ipſum dogma, his ex diametro repugnans.*

2.
[i] Sic quoque Phyſica diſceſsio corporis Chriſti à terris, cum ſacramentali præſentia non pugnat.

Tertium; Expreſſè dicit Paulus 2. Cor. 5. Nos nunc [k] *peregrè abeſſe à Domino; & vt ſit cum Chriſto, cupit diſſolui; iubensq́; nos ſuperna quærere, nō temerè addit, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Dei ſedens; quod ſuperuacaneum eſſet, ſi adhuc in terris nobiſcum verſaretur.*

3.
[k] Peregrinatio corporalis ſeu terrena à Chriſto, non pugnat cum ſacramentali præſentia, & coniunctione cum corpore Chriſti, quæ non eſt terrena, ſed cœleſtis & ſupernaturalis.

Itidem (vt alia innumera teſtimonia prætereamus) teſtatur Chriſtus expreſſis verbis; ſe ire ad parandum locum, vbi ſuos eſt recepturus. Ioan. 14. Ioan. 3.

Ex quo efficiuntur duo: [l] *Vnum, abiiſſe ipſum in certum locum, cùm hunc mundum deſereret. Alterum, qui ſunt in mundo, non eſſe cum Chriſto, id eſt, non eſſe eo in loco, vbi nūc eſt caro Chriſti: ſed exeuntes è mundo, in eum locum recipi, vbi iam Chriſtus eſt, id eſt, in Paradyſum, ſicut ipſe explicat, latronem illum compellans, Luc. 23.*

[l] Putat Beza cum ſuis, nos non aliter cum Chriſto, neque Chriſtum aliter nobiſcum eſſe poſſe, niſi fiat id localiter, & Phyſica præſentia; quod fundamentum eſt totius huius erroris de Cœna Domini.

Quartum; Affirmamus perpetuum hunc fuiſſe veteris Eccleſiæ [m] *conſenſum de vera eſſentia carnis Chriſti, ex quo in cælos aſcendit, à nobis abſentia: & perpetua eiuſdem eſſentia carnis Chriſti, nunc in cælis, non in terris poſitæ, circumſcriptione organica & localitate, quæ cum alia ſacramentali coniunctione, quàm cum illa* [n] *σχετικῇ & relatiua cohærere non magis poſſunt, quàm ſimul ſtare contradictoria.*

4.
[m] Non eſſe hunc veteris & purioris Eccleſiæ conſenſum; in ſolida refutatione Conſenſus Orthodoxi demonſtratum eſt.

[n] Coniunctio corporis Chriſti cum ſignis in terris, non eſt σχετικὴ & relatiua: ſed realis, cœleſtis, diuina, & ſupernaturalis.

DE SI-

IV.

*DE SIGNORVM ET RERVM SIGNI*ficatarum, in Cœna Domini ritè adminiſtrata, perceptione.

CVm [o] *Sacramenta (hoc vocabulo latiore notatione accepto) duabus rebus conſtent; vna videlicet terrena, altera cœleſti: docemus, rem terrenam, id eſt, panem & vinum, terrenis inſtrumentis, manu ſcilicet, & ore percipi: & ſimiliter ritus Sacramentales corporeis itidem inſtrumentis peragi. Rem autem cœleſtem, id eſt, quidquid per illa ſacramentaliter ſignificatur, ſicuti ſoli Menti ſubijcitur, ſic ſola Mente per fidem apprehendi.*

o) Vocabuli (Sacramenti) æquiuocatio, erroris latibulum eſt: quod purioris Eccleſiæ doctoribus duas res ſignificat, terrenam & cœleſtem: ſicut vocabulũ quoq; εὐχαριστίας, apud Irenæũ & alios ſcriptores Eccleſiaſticos.

Fundamentum huius Theſeωs.

Etſi [p] *corpus Chriſti, quod in Cœna ſumendum prebetur, eſt verum corpus organicum; tamen analogia poſcit, vt qualis eſt alimonia, & eius finis; talis ſit illius alimoniæ percipiendæ modus. Atqui rei ſacramentaliter ſignificatæ, id eſt, carnis & ſanguinis ipſius Chriſti, alimonia & finis ſunt ſpirituales,* [q] *id eſt, ad ſpiritualem coniunctionem cum Chriſto, & vitam æternam ex illo hauriendam ſpectant. Spiritualem ergo earundem rerum percipiendarum* [r] *modum eſſe neceſſe eſt; & animæ inſtrumento proprio, id eſt, fide, tàm in verbo ſimplici, quàm in Sacramentis peragi. Deinde terrena ſignorum terrenorum ſumptio, pignus eſt alterius, nempè ſpiritualis illius; ac proinde voces comedendi & bibendi, ſicuti propriè de ſignorum ſumptione,* [s] *SIC FIGVRATE de rebus ſignificatis dicuntur Sacramentali METONYMIA; qua, quod ſignis competit, rei ſignificatæ attribuitur.*

p) Chriſtus in verbis Teſtamenti corpus ſuum ore manducari iuſsit; nulla mẽtis aut fidei mentione facta.

q) Chryſoſtomus teſtatur, Chriſtum per corporalia, ſpiritualia diſpenſare, cùm panem exhibens dicit: Accipite, manducate, Hoc eſt corpus meum. Ita etiam, per corporale organum, hoc eſt, ore accipere iuſsit. Analogia ergò optimè quadrat: quod ſicut CVM pane datur corpus Chriſti, ita ORE percipitur.

r) Corporalem eſſe modũ perceptionis, ex verbis Chriſti demonſtratur, accipite, manducate; quod ore fit: nõ dicit, Credite

s) Nequaquam figurata manducatio corporis Chriſti in Cœna Domini eſt: ſed vera, & realis, quæ in myſterio fit: ideo Metonymia hic locum non habet.

Vtraque

Vtraque ergo ſumptio ore peragi nec poteſt, nec debet. Quia aut vtraque res eſſet hac ratione pignus tertiæ alicuius rei, toto genere diuerſæ; aut earum altera eſſet ſuiipſius ſignum & pignus; ſiue ſimul ſignum, & res ſignificata; ſiue pignus, & res ipſa, cuius pignus eſſet; quod vtrumq́; eſt abſurdiſſimum. Quamobrem etiam in hoc ipſo argumento ab Irenæo res illa cœleſtis appellatur, & à terrena diſtinguitur.

Secundò [u] ſi ſubſtantia ipſius corporis Chriſti ore perciperetur; maneret quoque ipſa ſaltem in pijs & fidelibus; qui proinde fierent ſubſtantialia membra Chriſti; vnde conſequeretur aliud abſurdiſſimum, Eccleſiam videlicet non eſſe myſticum corpus CHRISTI, ſed corpus quoddam ex ſubſtantia ipſius corporis Chriſti, & piorum omnium corporibus reipſa & eſſentialiter conflatum.

Tertiò, [x] Cùm caro illa Chriſti vinculum ſit, quo pij omnes in vnicum corpus myſticum coaleſcunt; neceſſariò efficeretur, non eſſe ſeparatas ſubſtantias, ſiue perſonas piorum: ſed ſicut cum capite Chriſto: ita inter ſe ſuis reipſa eſſentijs, & perſonis cohærere. Contrà verò cùm ſpiritualis ſit, & tamen veriſſima & arctiſſima illa fidelium membrorum inter ſe connexio, adeò quidem, vt vnum cor, & vna anima eſſe dicantur; conſequitur, ſpiritualiter quoque illa & per fidem cum ſuo capite [y] coniungi. Qui cùm propterea ſicut vnum corpus, [z] nempe Myſticum; ita etiam vnus ſpiritus eſſe dicuntur, & per ſpiritum Chriſtus in eis habitare.

Quartò, Merè [a] ſpiritualem eſſe, & fidei inſtrumento peragi, Chriſti Dei & Hominis coniunctionem cum Eccleſia ſponſa ſua; liquet ex eius coniugij quaſi liberis, qui fructus iuſti-

D tiæ ap-

t) Vtraque ſumptio ore fieri poteſt, quamuis diuerſa earum ſit ratio Sicut Maria Deum & hominem vno partu peperit, quamuis alia ratione Deum, alia hominem. Ideò abſurda, quæ inde colliguntur, nequaquam ſequuntur. Cùm corporis Chriſti Myſtica ſit manducatio, in Phyſica manducatione ſacrati panis in Sacramento.

u) Si Phyſica corporis Chriſti in Cœna Domini eſſet manducatio; ſequerentur illa abſurda. Sed quia eſt cœleſtis, & ſupernaturalis, adeoq́ue modus planè ſpiritualis; ideò conſequentia hæc nulla eſt. Et ſicut Eccleſia cum Chriſto myſticum corpus eſt: ita etiam hæc perceptio in myſterio fit.

x) Membra Chriſti, ratione ſubſtantiarum ſuarum, quo ad ſe, manent ſeparatæ perſonæ; quæ tamen nihilominus cum Chriſto myſticè, hoc eſt, realiter, non σχετικῶς, aut relatiuè; ſed verè in hoc myſterio, modo ſupernaturali coniunguntur.

y) Coniunctio autem illa non eſt σχετικὴ, aut relatiua; ſed realis, non ſignificatiua, ſed exhibitiua.

1. Cor. 6.

z) Hanc coniunctionem διάστημα locorum non tollit; cùm coram Deo, & apud Deum, neq; locus neq; tempus ſit.

a) Hæc ſpiritualis aũt coniunctio per organa fit corporalia & externa: qua res ſpirituales cum rebus externis coniunguntur.

tiæ appellantur. Qualis enim eſt prolis conditio: talem etiam oportet eſſe, tum conceptionem, tum generationem, tum etiam ipſum coniugij modum.

V.
DE COENÆ DOMINI effectis.

COEnam Domini, [a] *non propter panem & vinum, ſed ad hominum ſalutem conſtat eſſe inſtitutam. Proprium igitur illius effectum eſt, dignè, id eſt, cum pœnitentia & fide ad illam accedentium ſalus, per confirmationem ſpiritualis ipſorum cum Chriſto conſociationis: qua nimirùm fit, vt quemadmodum in corpore naturali animato membra cum capite naturaliter cohærentia, ſenſum & motum inde percipiunt: ita ipſi Chriſto ſpiritualiter copulati, dona omnia ſpiritualia regeneratorum propria, ac tandem etiam vitam ipſam æternam, à Chriſto capite in cohærentia membra emanantem, magis & magis adipiſcantur. Cuius etiam propterea ſigillatim quidem membra, coniunctim verò myſticum corpus, appellantur: aucto propterea etiam in illis charitatis dono per Spiritum ſanctum: quoniam ſeparata alia ab alijs membra, neque corpus vnum efficere, neque vnius eiuſdemq́ capitis corpus vnum eſſe poſſunt. Alterum autem effectum eſt, indignè, id eſt, vel cum ignorantia huius Myſterij, vel cum mera incredulitate & impœnitentia accedentium condemnatio:* [b] *non ab ipſa Cœna, ſed ab indigno ipſius vſu κατ' συμβεβηκὸς emanans.*

> [a] Etſi Cœna Domini propter panem & vinũ non eſt inſtitura; tamen viſum eſt Chriſto, cum pane & vino corpus & ſanguinem ſuum ſacramentaliter cõiungere, & in Cœna Domini veſcentibus diſtribuere, ſicut expreſſa eius verba ſonant: Accipite, Manducate: Hoc eſt corpus meum, &c.

> [b] Chriſtus in Cœna ſua tàm efficaciter iudicium operatur in indignis, quàm vitam & conſolationem in dignis conuiuis. Quia non ſolùm odor vitæ ad vitam, ſed etiam odor mortis ad mortem eſt, 2. Cor. 2.

VI.
DE SALVTARIVM COENÆ effectorum cauſis.

CAuſas in hoc Myſterio concurrentes ſic diſtinguimus, vt [c] *Spiritus quidem ſancti infinitæ & ineffabili potentiæ inſoli-*

> [c] Quamuis per S. ſanctum Chriſtus agat; non tamen in Cœna Domini dictum eſt,

in ſolidum acceptam feramus illam noſtri cum CHRISTO conſociationem: quam Paulus propterea Myſterium magnum vocat, &c. Epheſ. 5. Omnia autem illa cœleſtia dona, de quibus diximus, ac tandem etiam æternam illam, tum corporis, tum animæ vitam, ab vno CHRISTO Deo & Homine pro nobis crucifixo, & tandem ſupra res omnes in illa carne euecto, in nos emanare credamus, ex Dei patris Omnipotentis ordinatione.

Accipite, Manducate: Hoc eſt Spiritus ſanctus. Nequaquam ergo caro Chriſti hac efficacia ſpolianda, & ſoli Spiritui ſancto tribuenda, cuius participatione caro viuificat.

Inſtrumentales verò cauſas, ipſius Dei reſpectu, conſtituimus, partim Paſtorem, Dei nomine & mandato agentem quod agit: partim verba inſtitutionis: partim ſymbola, & ſacramentales ritus. Noſtri verò reſpectu [d] *fidem, nobis ex Dei dono inſitam. Iſtis autem inſtrumentis ſic vti Deum docemus, vt tamen illis* [e] *nullam vim intrinſecam efficientem inſinuet: ſed duntaxat, quòd ipſe vnus intus agat, nobis per ea teſtificetur, nempe ſpiritualem illam Chriſti nobiſcum conſociationem, & quæcunque inde nanciſcimur.*

[f] *Has duas poſteriores Theſes, nulla probatione apud vos indigere arbitramur.*

d Sacramentalis perceptio corporis & ſanguinis Chriſti non fit fide tantùm, ſed ore quoque corporis; quia dicit: Accipite, Manducate, non dicit, accipite & credite.

e. Sublata hac intrinſeca vi ſacramentali; ſubſtantia ſacramenti diſſoluitur. Non enim teſtificatur tantùm, ſed operatur, & vim illam exercet Chriſtus in vſu huius Sacramenti.

f. Maximè opus erat; quia Sacramenta ſua vi ſpirituali ſpoliant.

Mompelgarti, 22. Mart. Anno, 1586.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.

Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.

Anthonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.

Petrus Huebnerus, Græcæ linguæ, in Gymnaſio Bernenſi Profeſſor.

Claudius Alberius, D. & Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.

RESPONSIONES ad Theſes Theologorum Uvirtembergenſium.

Ad I.

IPſius Chriſti [g] *NVLLAM ALIAM ſtatuimus perceptionem, ſiue in ſimplici verbo, vt Ioan. 6. ſiue in Sacramentis, vt in inſtitutione Cœnæ Domini; niſi* [h] *ſpiritualem, id eſt, eam, quæ Spiritus ſancti virtute, & fidei inſtrumento peragitur. Eam tamen, quæ eſt ſimplicis verbi, à ſacramentali differre agnoſcimus externa quidem forma,* [i] *ſed non reipſa quæ ſignificatur & præbetur, neque eius perceptione. Nam in verbo ſimplici Deus per aures tantùm nobiſcum agit: in Sacramentis verò adhibet etiam alia, in reliquos ſenſus incurrentia. Vnde fit, vt niſi accedentium indignitas obſtiterit Sacramentorum efficaciæ: vehementior & expreſſior ſit Sacramentalis, quàm merè & nudè ſpiritualis per ſimplex verbum, communicatio.*

g. Hoc apertè pugnat cum verbis Teſtamenti Chriſti, qui de oris perceptione loquitur, cùm inquit; Accipite, MANDVCATE, Hoc eſt corpus meum. Præterea mãducatio corporis Chriſti, quæ fit ore, ad confirmationem manducationis per fidem factæ inſtituta eſt.

h Spiritualis dicitur, quia modus eius ſpiritualis: qui etiam ſine fide ad iudicium fieri poteſt, quando manducantes indignè, corpus Domini non dijudicant, 1. Cor 11.

i. Nõ ſolùm externa forma: ſed etiam reipſa differunt, quia ſingularis eſt modus ille manducationis in Sacramento.

Ad II.

Etſi [k] *eſſentialis corporis Chriſti eſus, & eiuſdem ſanguinis potus, ſtatuatur* [l] *eo differre à vulgari edendi & bibendi modo, quòd ille quidem inuiſibiliter, iſte verò viſibiliter fiat: tamen nos quidem* [m] *non videmus, qui nam vnus & idem non ſit edendi modus, quantum ad rem ipſam: Non autem, quod ad illam circumſtantiam viſibilitatis vel inuiſibilitatis attinet, ſi ſtatuatur ipſam corporis & ſanguinis Domini ſubſtantiam ore corporis comedi & bibi.*

k. Nos ſacramentalem manducationem eſſe dicimus.

l Non hoc ſolùm modo differunt, ſed quòd per omnia ſpiritualis ſit ratio corporis Domini, in hoc myſterio, quæ cum Capernaitarum craſſis cogitationibus apertè pugnat.

m. Non quæritur, quid vos videre, vel non videre poſſitis, ſed num hæc cum verbo & voluntate Chriſti pugnent.

Ad III.

Ad III.

Aſſentimur.

Ad IV.

Ipſius corporis & ſanguinis Chriſti, quantumuis glorificati ſubſtantiam, [n] *non videmus poſſe reipſa cum pane & vino præſentem ſtatui, aliter quàm* [o] *phyſica & locali circumſcriptione. Quia glorificatio, vt rectè ait Auguſtinus, ex perpetuo totius Eccleſiæ conſenſu, corpori Chriſti immortalitatem dedit, naturam non abſtulit.*

Ad V.

Nos verò negatiuam tuemur: nec tamen negamus verum illud corpus, & verum illum ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, verè quibuſuis accedentibus in Cœnæ actione legitima [p] *præberi:* [q] *ſed mente, non corpore: nec ore, ſed fidei percipienda. Vnde fit, vt indignè accedentes, & fide inſtrumento carentes, quanquam integrum Sacramentum illis quoq; præbeatur: nihilominus tamen ſola ſigna percipiant, & ita quidem,* [s] *vt rei fiant corporis & ſanguinis DOMINI: non quæ ſumpſerint, ſed quæ contempſerint.*

Ad VI.

Veteres quidem, ſcimus, illis etiam formulis vſos: at non vt ſubſtantia rerum ſignificatarum, [t] *IN, SVB, vel CVM ipſis ſignis* [u] *eodem loco adeſſe ſtatueretur: ſed vt reipſa fidei accedentium præberi tàm verè corpus ipſum & ſanguinem Domini intelligeretur, quàm verè verba inſtitutionis pollicentur, & externa ſymbola ſenſibus accedentium teſti-*

- n) Non quæritur, quid vos videre, aut non videre poſſitis: ſed quid Chriſtus dicat, & iubeat; Accipite, Manducate. Hoc eſt corpus meum.
- o) Nihil ergo contra noſtrã doctrinam pugnat; qui minimè aſſerimus, corpus Chriſti phyſica locatione in Cœna Domini adeſſe.
- p) Præſtigiæ verborum, & æquiuocatio in vocabulo præberi: quod proprie præſentiam rei in apertis verbis præſupponit.
- q) Cõtrà Chriſtus, qui nulla fidei mentione facta, dixit: Accipite, Manducate, Hoc eſt corpus meum.
- r) Integrum Sacramentum non præbetur ei, qui partem eius, eamque minimam, videlicet externa tantùm ſigna accipit.
- s) Manducando, non negligendo, aut contemnendo accipiunt iudicium, 1. Cor. 11.
- t) Iniquè ergo nobis illas obijciunt aduerſarij, tanquam à nobis excogitatas; cum orthodoxa vetuſtas illis vſa ſit.
- u) Poſſunt duo eodem loco adeſſe, quorum alterum tamen non phyſicè, aut localiter adſit. ſicut Deus ipſe, & ſancti eodem loco adſunt; ille illocaliter, hi localiter. Vobis autem eodem loco adeſſe, & localiter adeſſe, æquipollentia ſunt, quod falſum eſt.

x. Non aliò, quàm ad veram & realem præſentiam trahuntur à nobis, quàm illi ſub his particulis tradiderunt.

y. Non eſt conſubſtantiatio, ſed ſacramentalis & ſupernaturalis præſentia.

z Nos non ad modum præſentiæ, ſed ad res ipſas referimus quòd verè adſint.

a. Idem aſſerimus.

b. Cur? Niſi quoniam veſtro errori repugnant.

c. Oraliter, vt veſtra opinione barbarum; ſenſu tamen verum, pium, & verbo Chriſti conſentaneum, Manducate; quod ore fieri iuſſit.

d. Papiſtæ, quantumuis craſſi, illud ſenſualiter non aſſeruerunt.

teſtificantur. Quia tamen has formulas videmus [x] *aliò iam pertrahi, nempè ad Realem illam* [y] *conſubſtantiationem: idcirco illas vt periculoſas, & minùs commodas refugimus. Hæc autem vocabula; SVBSANTIALITER, CORPORALITER, ESSENTIALITER,* [z] *ſi ad res ipſas, quæ præbentur, referantur; rectè ſenſu vſurpari agnoſcimus: non autem ſi ad ſacramentalem coniunctionem. ſiue ad præſentiæ modum accommodentur.* [a] *Realiter, etiam pro reuera & non ſimulatè, rectè dici fatemur:* [b] *nec tamen temerè illis vocibus vtendum exiſtimamus.* [c] *Oraliter autem, vt & ſenſu falſum, & forma barbarum: ſicut & illud Papiſticum* [d] *(ſenſualiter) penitus repudiamus.*

Ad VII.

e Cùm ſine gloſſa verba Chriſti non recipiatis; manifeſtum eſt, quòd in illis non acquieſcatis.

f Nullam conſubſtantiationem nos ponere ſuprà diximus. Relatiuam, tanquam nihil efficientem, repudiamus.

g. Tropum in verbis Pauli, tanquam Sacramenti euacuationem apertè damnamus.

h. Vos ita ſentire non eſt mirandum; cùm Tigurini paſtores nobiſcū de Cœna Domini recuſent diſputare, quàm diu Omnipotentiam pro fundamento fidei noſtræ in hoc Myſterio, vnà cum verbis Cœnæ Domini ponimus.

Abſit [e] *à nobis, vt verbis inſtitutionis Cœnæ Domini non acquieſcamus; tantùm illa ad Analogiam, & normam totius fidei Chriſtianæ, in Apoſtolico Symbolo fideliter comprehenſa, neceſſariò, vt & cæteros, ſine vlla exceptione, locos Scripturæ, exigenda eſſe aſſerimus.* [f] *Quod ſi fiat: exiſtimamus illam ſignorum & corporis & ſanguinis Chriſti conſubſtantiationem, ab illa σχετικῇ, quam poſuimus, diuerſam, non modò non probari: ſed etiam manifeſtè, & neceſſariò euerti.* [g] *Calix certè benedictionis communicatio ſanguinis Chriſti, & panis quem frangimus communicatio corporis Chriſti, ſine Tropo dici non poteſt.*

Ad VIII.

Credimus & prædicamus verum eſſe, quod dicitur: ſed [h] *ad id malè, de quo agitur, applicari affirmamus.*

Ad IX.

Chriſto[i] *Deo & Homini nihil eſſe impoſſibile, & ipſi profitemur: ſed ita, vt huius dicti interpretatio, & quod inde colligitur, ad fidei normam examinetur. Affirmamus ergo*[k] *primùm, iſtam Omnipotentiam vnicam eſſe, non autem duplicem, quarum vna ſit increata, Deitati propria, & in nullam rem creatam transferenda: altera creata, quæ ſit qualitas in Chriſti humanitatem infuſa. Nec minùs falſum & abſurdum eſſe dicimus, plures numero Omnipotentias, quàm plures numero Omnipotentes, id eſt, Deos conſtituere.*[l] *Eſt igitur non Chriſti Humanitas in ſeſe Omnipotens;*[m] *ſed Chriſtus homo in* λόγῳ *eſt Omnipotens; ſicut Humanitas illa non eſt Deitas, ſed homo ille eſt Deus* λόγος.[n] *Deindè Deũ ipſum ita dicimus eſſe Omnipotentem, quod ad poteſtatem per ſe conſideratam attinet, vt tamen ea non poſſit ACTV, quæ non facere decreuit: aut ijs, quæ decreuit, contraria ſunt. Ratio eius rei eſt, non quòd non ſit Omnipotens: ſed quia poſſe mutare voluntatem, ac proinde mutari, non eſſet potentiæ, ſed infirmitatis, & eius, qui mentiri poſſet.*[o] *In his autem numeramus, corporis Chriſti immutabilem circumſcriptionem & localitatem; quia Deus conſtituit, vt quod ſemel aſſumpſit, nũquam aboleat; quod fieret, ſi vel ante, vel poſt glorificationẽ ſimul in pluribus, nedũ omnibꝰ locis, corporis Chriſti ſubſtantia eſſe poſſet.*[p] *Tertiò negamus conſequi, vt vbique ſit ipſius Eſſentia, qui imperium in omnes res creatas accepit.*[q] *Aliud eſt enim de quopiam explicare quid poſſit, quàm quid ſit in ſeſe; cùm in creaturis ſine vlla prorſus exceptione aliud ſit poſſe, quàm eſſe. His autem poſitis, nihilominus verum illud corpus, (quod nunc in cœlis eſt, & non alibi) in Cœna Domini ritè adminiſtrata, nobis qui nunc in terris ſumus, & non alibi, veriſſimè & efficaciſſimè per fidem ſumendum, ad animæ & cor-*

i. Deum abſolutè, & ſimpliciter omnipotentem eſſe, non concedunt.

k. Verbum vnum monſtrari in noſtrorum ſcriptis non poteſt, quòd creatam Omnipotentiam vnquam docuerint. Eſt enim vna Omnipotentia, eaq; æterna, & infinita, ſed in Chriſto duplex eius ratio.

l. Humanitas Chriſti IN SE, hoc eſt, per ſe, proprietate ſuæ naturæ non eſt Omnipotens, ſed participatione perſonali diuinæ naturæ.

m. Homo in λόγῳ Omnipotens eſt ambigua oratio, de qua ſuo loco plura.

n. Negatur, Deus abſolutè Omnipotens.

o. Negant ſalua proprietate corporis Chriſti Deum ſua Omnipotentia efficere poſſe, vt ſimul & ſemel ſit in pluribus locis. Quod eſt apertè Omnipotentiam Dei negare.

p. Phantaſia humana de imperio Chriſti ſuper oẽs cœleſtes, ſine vera & reali præſentia eius.

q. In Deo poſſe eſſe, & eſſe, idem ſunt, cuius virtutis caro Chriſti particeps facta eſt.

& corporis ſalutem,[r] *ineffabili illa Spiritus ſancti virtute præberi affirmamus. Et hac ratione Chriſti Dei & Hominis* [s] *inexplicabilem illam vim multò expreſſiùs à nobis poni exiſtimamus, quàm ab iis, qui exiſtimant, non poſſe nos ipſi CHRISTO conſociari,*[t] *niſi & ipſe in terris ſua eſſentia adſit, pani & vino inſeparabiliter adhærens.*

Ad X.

[u] *Modum, quo res ſignificata ex diuina ordinatione cum ſignis coniungitur, ipſa ſignorum appellatio explicat, & oſtendit eſſe Relatiuum ex Dei pacto:* [x] *quod & in ipſis contractibus humanis & ordinarijs locum habet. Modum autem perceptionis rei ſignificatæ, ſiue quî fieri poſſit, vt corpus illud in cælo manens, nobis in terra poſitis,* [y] *inſtrumentalis cauſæ, nempe fidei interuentu communicetur, adeò efficaciter, vt vitam æternam inde hauſturi ſimus, & ſpiritualia tot beneficia iam nunc percipiamus: verè myſterium magnum eſſe, cum Apoſtolo profitemur, ac proinde credendum, & adorandum, non perſcrutandum. At enim ſi verum eſt, reipſa carnis & ſanguinis Chriſti eſſentiam, cum pane & vino in terris adeſſe, & ab omnibus accedentibus, quamuis inuiſibiliter, tamen eâdem & vnica orali ſumptiône percipi;* [z] *non videmus, quí nam modus iſte dici poſſit inſcrutabilis, cùm merè ſit naturalis, & tum ſignis, tum ſignificatis communis,*

r)Hæc virtus cùm ſit infinita, humanam naturam eius participem factam eſſe negant. Ideò Spiritui ſancto ſoli attribuunt, quod Chriſtus ſuæ carni tribuit.

s)Huius virtutis participatione carnem Chriſti prorſus ſpoliant. Quomodo ergo hæc vis ei tribuitur?

t)Hoc de phyſica & locali præſentia aſſerit Beza, quam nemo docet; ideò ſuum proprium figmentum oppugnat.

u)Modus relatiuus hic eſt phantaſia humana, ad tegendum errorem excogitata. Nulla enim hic relatio: ſed ſpiritualium per corporalia vera & realis exhibitio inſtituta eſt.

x)Ingens diſcrimen inter ciuiles contractus, & Sacramenta Euangelica.

y) Maiorem potentiam fidei, quàm Chriſto tribuunt: quòd illa ad Chriſtum in cœlum aſcendere; hic verò per ſuam Diuinam virtutem participatam in terris adeſſe non poſſit.

z)Imò manifeſtum eſt, quia non fit phyſico & naturali modo.

AD

AD DOGMATA, QVÆ Domini collocutores cum S. Scriptura pugnare iudicant.

Ad I.

[a] *NOs contrà exiſtimamus, verba inſtitutionis Domini, vt & omnium, ſine vlla exceptione, Scripturæ locorum interpretationem ad normam fidei in Symbolo Apoſtolico comprehenſæ, vt ſuprà dictum eſt, reuocari, & ex collatione Scripturarum explicari debere;* [b] *neque* κατὰ τὸ ῥητὸν *accipi, ſalua fidei analogia, poſſe; vel propterea obſcuram cenſeri debere Cœnæ Dominicæ inſtitutionem, quòd tropus in ea ineſſe dicatur.*

> a) Obſcura loca indigent tali illuſtratione. Sed verba Cœnæ Domini ſunt aperta, & clara.

> b) Simpliciter falſum eſt, ſicut collatio ſequens docet.

Ad II.

[c] *Satis videmur, nos probaſſe, quod hîc improbatur.*

> c) Nihil omninò probatum eſſe, ex verbis Chriſti demonſtratum eſt.

Ad III.

[d] *Quînam non deſinat Deus eſſe omnipotens, etiamſi efficere non poßit, vt Chriſti corpus vno eodemq́ tempore pluribus locis eſſentialiter præſens ſit, aut vt alibi nunc ſit, quàm in cœlis; diximus ad 9. Theſin.*

> d) Aperta negatio omnipotentiæ Dei. Quia apud Deum non eſt impoſsibile VLLVM VERBVM, hoc eſt, vlla res. Luc. 1.

Ad. IV.

Chriſtum Deum & hominem, vt qui Mediator alioqui eſſe non potuerit, fatemur quidem [e] *actu non fuiſſe hominem ante realem incarnationem: ſed tamen fidei Abrahami, (quæ*

> e) Alia præſentia Chriſti hominis tempore Abrahæ: & alia eiuſdem præſentia in N. Teſtamento poſt incarnationem factam.

dicitur [f] ὑπόςασις *rerum, quæ non ſunt) non illuſoria opinione,* [g] *ſed verè & efficaciter, vt & cæteris ſanctis Patribus, præſentem fuiſſe docemus. Vidit enim Abraham diem illum Domini: nec* [h] *alius fuit numero Chriſtus venturus, quod ad fidem Patrum attinet, quàm nobis Chriſtus, qui venit. Vnde meritò Auguſtinus aſſeruit; Veterum Sacramenta,* [i] *re paria fuiſſe noſtris, ſignis autem diuerſa.*

Ad. V.

Tantum abeſt, vt Chriſti virtutem, & beneficia in COENA DOMINI ab ipſiuſmet Chriſti communicatione ſeparemus, vt contrà in verbo quoque ſimplici & in Baptiſmo, hæc vtraque inſeparabiliter coniungi, & menti [k] *per fidem ſumenda præberi, aſſeramus.*

Ad VI.

Nunquam nobis in mentem venit, vt perfectam fidem in quoquam ſtatueremus: cùm hæc perfectio ſtare cum carnis reliquijs nequeat: tantum abeſt, vt veram fidem à perfecta non diſtinguamus, aut à Cœna arceamus iſta fidei imbecillitate laborantes; quam potiùs idcircò inſtitutam eſſe dicimus, vt in fide confirmemur, & augeamur. [l]

Ad VII.

Facilè credimus, neque transſubſtantiationis, neque conſubſtantiationis defenſoribus in mentem veniſſe, vt hæc portenta affirmarent; ſed videre nos non poſſe fatemur, quisnam

f) Paulus non dicit, quòd fides ſit ὑπόςασις rerum, quę non ſunt, Heb. 11 ſed rerum ſperandarum, & non apparentium.

g) Beneficiorum Chriſti Patres fuerunt participes: ſed Chriſtum ſecundum humanitatem præſentem non habuerant, quem venturum crediderant.

h) Fuit ſanè idem Chriſtus: ſed non vtriſque pari ratione præſens.

Tract. 10. in Ioan.

i) Reſpectu finis & virtutis: ſed non præſentia Chriſti ſecundum humanitatem pari.

k) Chriſtus non MENTI ſolùm: ſed ori corporis ſuam carnem & ſanguinem ſumenda in Sacramento offert & præbet, ſiue quis verè credat, vel non credat.

l) Cur igitur duo genera indignorum facitis: & credentes verè etiam iudicium ſumere aſſeritis?

nam hæc, quantumuis abſurda, falſa, & blaſphema neceſſariò non conſequantur oralem illam manducationem: [m] *niſi conſtituere malint, Chriſti carnis & ſanguinis ſubſtantiam, vbi dentes & palatum traiecerint, euaneſcere. Quod tamen bona omnium pace dictum volumus.*

m) Horrendum auditu; ſi corpus Chriſti cum pane ore accipiatur, idem etiam per ſeceſſum excerni.

Mompelgarti, 22. Mart. Anno 1586.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.
Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.
Anthonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.
Petrus Huebnerus, Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi Profeſſor.
Claudius Alberius, D. & Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.

HORA POMERIDIANA ſecunda, die Martij XXII.

POſtquam Theologi VVirtembergici duo nunc commemorata ſcripta legiſſent, & examinaſſent, præſente Illuſtriſſ. Principe, Comite Friderico, cum delectis Aulicis, Eccleſiæ quoque Mompelgartenſis miniſtris, & Gallis exulibus quàm plurimis admiſſis: D. Iacobus pio voto collocutionis initium fecit.

D. Iacobi votum.

IN NOMINE Domini, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Amen: Quem toto pectore oramus, vt collocutionem inſtitutam ſuo ſancto Spiritu gubernare, & ad nominis ſui gloriam, piamq; & ſalutarem pacem Eccleſiarum dirigere velit, Amen. Reuerende & doctiſsime Domine Beza, duo ſcripta veſtra de Cœna Domini paulò ante prandium nobis exhibita, ex parte noſtra legimus, relegimus, & in timore Domini diligenter examinauimus. Ad quæ breuiter & perſpicuè reſpondebimus, quantum quidem fieri poteſt. Et ſibi certò perſuadeant Domini; nobis nihil aliud, quàm gloriam Dei, veritaten verbi diuini, piamque pacem, & concordiam Eccleſiarum, tanquam inſtitutæ collationis placidæ, ſcopum vnicum propoſitum eſſe. Quo nomine Ieſum Chriſtum Saluatorem vnicum, cordium ſcrutatorem, teſtem ſuper animas noſtras, inuocamus. Quòd ſi verò alicubi, vel breuiores, vel obſcuriores in ſermone interdum fuiſſe videbimur: moneri cupimus; lenitatem Spiritus nobiſcum allatam, & promiſſam, Spiritu ſancto nos gubernante, reipſa declarabimus, & retinere ſtudebimus. Idem non ſolùm à T. D. nobis quoque pollicemur, ſed etiam amicè oramus.

Teſtificatio D. Iacobi, de ſua & Collegæ voluntate.

ſcopus diſputationis inſtitutæ

Ad

Ad duo ergo veſtra ſcripta de Cœna Domini exhibita quod attinet; etſi quàm plurima continent: ea tamen omnia duobus potiſsimùm capitibus comprehendi poſſe arbitramur. Quorum prius eſt de vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſacra Cœna Domini. Alterum verò de eorundem vera, & ſacramentali perceptione, manducatione, & bibitione, vt ſic loquamur. De quibus cùm ab initio actum fuerit: facilè erit quoque deinceps ad omnia ea reſpondere, quæ in hoc articulo controuerſa videbuntur. Vbi etiam omnibus de vero ſtatu controuerſiæ in hoc articulo conſtabit. Dabimus autem operam, quantum quidem fieri poteſt, ne quicquam ſilentio prætcrijſſe videamur, ad quod reſpondendum erat, in vtroque veſtro ſcripto annotatum. Duo principalia capita in controuerſia de Cœna Domini.

Primùm omnium autē coram Deo æterno, & Patre Domini noſtri Ieſu Chriſti, coram Illuſtriſsimo Principe, ac Domino, Domino Friderico, Comite Vvirtembergico, & Mompelgartenſi, Domino noſtro clemētiſsimo, cuius Celſitudo poſt Deum Opt. Max. præſidem huius collationis agit, & coram auditoribus omnibus teſtatum volumus: à nobis, & in Eccleſijs noſtris vnanimi conſenſu conſtanter de Cœna Domini doceri: quòd ne quidem ad latum pilum à verbis Teſtamenti Ieſu Chriſti ſit recedendum, cùm videlicet panem diſcipulis ſuis exhibens, dixit: Accipite, manducate, HOC EST CORPVS MEVM, QVOD PRO VOBIS DATVR: & calicem porrigens, dixit: Accipite, bibite ex hoc omnes: HIC EST SANGVIS MEVS NOVI TESTAMENTI, QVI PRO VOBIS, ET PRO MVLTIS EFFVNDITVR, IN REMISSIONEM PECCATORVM. Quibus verbis docemus, ſimplicem fidem habendam, neque ad examen rationis humanæ reuocanda eſſe, quippe quæ hoc myſterium comprehendere non poteſt; ſed captiuum ducendum intellectum noſtrum in obſequium Chriſti, & ſimplicem ſententiam, quemadmodum ipſa verba ſonant, reti- Confeſsio Vvirtembergenſium, de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini.

nendam, & modum Chriſto committendum, quomodo id fiat, aut fieri poſsit.

Cùm enim Chriſtus ſit ipſa veritas, quæ mentiri non poteſt: & non modò omnipotens, ſed ipſa quoque omnipotentia, vt præſtare queat, quod expreſsis verbis promittit; docemus, pios & fideles nullam cauſam habere, cur à literali, & ſimplici ſententia & fide horum verborum recedant, aut alium ſenſum quærant, quàm quem ipſa verba nobis apertè monſtrant.

A literali & ſimplici ſententia verborum Cœnæ Domini cur non recedendum.

Cùm igitur dixerit: HOC EST CORPVS MEVM. Item, HIC EST SANGVIS MEVS NOVI TESTAMENTI, &c. Primùm auditores noſtros docemus, quòd his verbis apertis & ſimplicißimis fidem habentes, minimè dubitare debeant, corpus & ſanguinem Chriſti in hoc ſacro conuiuio verè & realiter adeſſe, adeoque cum pane & vino diſtribui; & ab omnibus etiam verè & realiter percipi, qui Cœna Domini vtuntur, ſiue digni ſint, ſiue indigni. A dignis quidem & verè fidelibus, ad vitam; ab indignis verò & impœnitentibus, ad iudicium, vel temporale duntaxat, ſi pœnitentiam egerint: aut æternum, ſi in infidelitate ſua & impœnitentia permanſerint.

Confeßio Vvirtembergenſium Theologorum de manducatione Sacramentali corporis, & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini.

Deinde cùm & Chriſtus inquit, MANDVCATE: docemus quoque auditores noſtros, quòd verbum (MANDVCATE) non ſignificet idem, quod credite, quemadmodum Ioann. 6. cap. in verbis Chriſti Metaphoricè pro credere ſumitur, cùm inquit Chriſtus: Niſi MANDVCAVERITIS carnem filij hominis. Item, qui MANDVCAT CARNEM MEAM; manet in me, & ego in illo, &c. Sed manducare in verbis Teſtamenti Chriſti, ſignificat ORE ACCIPERE, quod Chriſtus exhibuit.

Manducare quid in verbis Teſtamenti Chriſti ſignificet.

Cùm igitur Chriſtus non dixerit, accipite & manducate, hoc eſt panis: accipite, bibite, hoc eſt vinum; ſed dixerit: HOC EST CORPVS MEVM; HIC EST SANGVIS MEVS: credimus, & docemus, quòd cum illo pane & vino (ſecun-

(ſecundum verba inſtitutionis huius Sacramenti apertiſſima) quoque dederit corpus & ſanguinem ſuum: quod etiam diſcipuli ipſius mandato obtemperantes, ORE acceperunt.

Et cùm non ſit alia huius Sacramenti ratio in Eccleſia noſtra, quàm quæ fuit in prima Cœna, à Chriſto & Apoſtolis eius celebrata: idem etiam de Cœna Domini omnibus temporibus in toto terrarum orbe celebrata affirmamus.

Sacramenti Cœnæ omnibus temporibus & locis eadem ſemper ratio.

Apertè autem primùm omnium in Theſibus noſtris teſtati ſumus, Capernaiticam manducationem, & Cyclopicam lanienam carnis Chriſti in Cœna Domini, nequaquam à nobis doceri, aut in Eccleſijs noſtris vnquam traditam eſſe: quam etiam ſemper damnauimus, & nunc quoque apertè damnamus.

Capernaitica & Cyclopica manducatio carnis Chriſti damnata.

Quemadmodum etiam de manducatione, quæ per fidem fit, & ab aduerſarijs noſtris ſpiritualis appellatur, nulla vnquam inter nos controuerſia fuit; quæ nihil aliud eſt, quàm credere, quòd corpus Chriſti ſit pro nobis traditum, & ſanguis eius pro peccatis noſtris effuſus.

De manducatione ſpirituali nulla controuerſia vnquam fuit.

Hæc eſt de Cœna Domini, de vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti, & de ſacramentali manducatione, ingenua & aperta noſtra confeſſio, & aſſertio; quæ præſentia corporis & ſanguinis Domini noſtri IESV CHRISTI, & ſacramentalis manducatio in veteri Teſtamento non fuit.

Etſi enim Patres veteris Teſtamenti quoque veram carnem, & realem ſanguinem in ſuis Sacramentis habuerunt: non tamen caro & ſanguis CHRISTI realis, ſed figura duntaxat, typus & vmbra carnis & ſanguinis Chriſti fuerunt, quæ carnem Chriſti & ſanguinem ſolùm figurabant, ſignificabant & adumbrabant. Quemadmodum dicta Scripturæ apertè teſtantur, Hebr. 10. Lex vmbram habuit futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum. Item, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti, Col. 2.

Diſcrimen inter præſentiam & manducationem corporis & ſanguinis Chriſti, in V. & N. Teſtamenti Sacramentis.

Sanguis Sacramentorum veteris Teſtamenti vmbra & typus Chriſti.

Exod. 24.

Sic Exod. 24. legimus, quòd Moſes ſanguine vitulorum oblatorum, poſt recitatum volumen fœderis, aſperſit populum, dicens: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus ſuper cunctis ſermonibus iſtis. Hic ſanguis fuit verus, ſubſtantialis, & naturalis ſanguis vitulorum; ſed ſymbolicus, ſignificatiuus, & figuratiuus tantùm reſpectu Chriſti venturi, & filij Dei incarnandi, in quem promiſſum & venturum illi crediderunt; nos in exhibitum credimus.

Sanguis Sacramenti N. Teſtamenti non eſt typicus, ſed verus, & realis ſanguis Chriſti.

In Teſtamento autem ſuo inquit Chriſtus: HIC EST SANGVIS MEVS; & addit, NOVI TESTAMENTI: ad notandum diſcrimen inter Sacramenta V. & N. Teſtamenti. Non enim ait Chriſtus: Hoc vinum ſignificat ſanguinem meum; aut eſt ſignum, vel figura ſanguinis mei, meum ſanguinem ſignificans, figurans, aut adumbrans: ſed ait, EST, EST, EST ſanguis MEVS NOVI TESTAMENTI.

Si enim ſanguinem ſuum duntaxat ſignificare, aut figurare voluiſſet; potuiſſet etiam Moſes dicere: Hic eſt ſanguis Ieſu Chriſti, veri illius agni, qui peccata mundi tollit, quippe quem figurat & ſignificat. Sed Chriſtus his vocabulis, MEVS, ET NOVI TESTAMENTI, diſcrimen Sacramentorum V. & N. Teſtamenti oſtendere voluit, vt ſciamus in Sacramentis veteris Teſtamenti, per ſanguinem realem vitulorum, ſanguinem Chriſti realem duntaxat adumbratum fuiſſe, & figuratum: in Sacramento autem Euchariſtiæ realiter adeſſe, diſtribui, & percipi corpus & ſanguinem Chriſti.

Diſcrimen Sacramentorum V. & N. Teſtamenti.

Figuræ & vmbræ in N. Teſtamento ſublatæ.

Colloſ. 2.

In nouo enim Teſtamento omnes figuræ, omnes vmbræ ſunt ſublatæ: in quarum locum ſucceſsit corpus, ſicut Apoſtolus teſtatur, quod eſt Chriſtus Filius Dei incarnatus, ſecundum carnem exhibitus, & præſens, ſicut ſcriptum eſt: Lex per Moſen data eſt, veritas autem per Ieſum Chriſtum. Heb. 10. Lex vmbram futurorum bonorum habebat.

Quantum igitur diſcrimen eſt inter vmbram & corpus, inter figuram & rem figuratam: tantum etiam diſcrimen eſt, inter Sacramenta V. & N. Teſtamenti. Quoniam in Sacramentis

mentis veteris Teſtamenti duntaxat fuit vmbra Chriſti ſecundum carnem; per quam tamē non minùs beneficia Mediatoris populo ſuo conferebat Dominus, quæ ſua morte nobis promeriturus erat, quàm per Sacramenta N. Teſtamenti, quæ continent corpus, hoc eſt, Chriſtum ſecundum humanitatem ſeu carnem nunc exiſtentem, & qui vera ſua carne in vſu Sacramentorum N. Teſtamenti verè & realiter præſens, eadem beneficia fidelibus ſuis confert.

Quod igitur ad primum caput controuerſiæ in hoc articulo, videlicet de vera, & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini, attinet: cùm aduerſa pars apertè ſcribat: Corpus Chriſti tàm præſens Abrahæ fuiſſe, quàm nobis in Sacramento Euchariſtiæ præſens eſt: omnibus auditoribus iudicandum relinquo, quomodo hæc opinio cum verbis Teſtamenti Chriſti conſentiat.

Confeſsio Bezæ de præſentia Chriſti in omnibus Sacramentis.

Beza in placido reſponſo ad argumenta Brentij, pag. 27.

Etenim omnibus manifeſtum eſt, corpus Chriſti tempore Abrahæ nondum extitiſse, aut natum fuiſſe. Quomodo igitur tàm præſens Abrahæ eſſe potuit, cùm nondum eſſet, quàm præſens nunc nobis eſt, poſtquàm reuera exiſtit, quod tum non erat? Et paulò antè dictum eſt, quòd lex duntaxat vmbram habuerit, non corpus aut veritatem.

Habuerunt quidem Patres vmbram, imaginem, & figuram Chriſtum ſignificantem & adumbrantem: Item, eadem quoque beneficia Chriſti per mortem eius impetrata, quæ nos habemus, videlicet gratiam Dei, remiſsionem peccatorum, propter Chriſtum immolandum, & ſpem certam vitæ æternæ conſequendæ.

Quemadmodum etiam, quo ad alias aliquot cauſas & circumſtantias, illorum Sacramenta multa cum Sacramentis noſtris communia habuerunt, videlicet, quantum ad cauſam efficientem principalem, & finem Sacramentorum attinet: ſed materiâ & formâ differebant plurimùm, ſicut paulò pòſt explicabitur. Ingens igitur diſcrimen eſt inter hæc beneficia, & corpus Chriſti, quod nobis hæc beneficia promeruit.

F Hoc

Hoc corpus verba Teſtamenti Chriſti nobis expreſsè & diligenter commendant & exhibent, cùm inquit: Accipite, Manducate, Hoc eſt CORPVS MEVM, quod pro vobis traditur. Corpus inquam Chriſti, non vmbra, figura aut ſignum corporis Chriſti; quæ plurimum inter ſe differunt.

Nam ſanguis vitulorum non fuit pro peccatis mundi effuſus: ſed ſanguis Chriſti, cuius figura & vmbra fuit ſanguis taurorum. Sanguis enim Chriſti pro noſtris peccatis effuſus eſt; hunc ſanguinem Chriſtus ſe nobis in hoc Sacramento exhibere, apertis & minimè obſcuris verbis teſtatur.

Confeſsio Vvirtembergenſium Theologorum de modo præſentiæ corporis Chriſti in Cœna Domini.

Quod verò ad modum huius præſentiæ ſacramentalis corporis & ſanguinis Chriſti attinet; ſemper docuimus, ſcripſimus, & apertè teſtati ſumus, quòd non ſit Phyſicus, naturalis, carnalis, aut localis, quemadmodum Chriſtus hominibus in terris conuerſatus eſt.

Carnales cogitationes de corpore Chriſti in pane.

Nihil enim aliud quàm carnales cogitationes ſunt de hoc myſterio, quando ſibi homines ſimplices imaginantur corpuſculum aliquod contractis membris in hoſtia oblata latitare: ſed dicimus modum huius præſentiæ eſſe ſupernaturalem, cœleſtem, quem neque ſenſus, neque ratio hominis comprehendat, aut comprehendere poſsit in hac vita, ſed relinquendum eſſe infinitæ ſapientiæ Dei, qui nouit modum, & pro ſua infinita potentia etiam præſtare poteſt, quod in Teſtamento ſuo promiſit, qui omnipotens, & verax eſt, & mentiri & fallere non poteſt.

Pia & ſancta confeſſio Chryſoſtomi de Cœna Domini. Hom 60. ad populum Antiochenũ

Inprimis verò omnibus pijs & fidelibus verba Chryſoſtomi cõmendatiſsima eſſe debent, quę in homilia ad populum Antiochenum de Cœna Domini extant: In omnibus „ Deo pareamus, NEQVE CONTRADICAMVS, licèt co- „ GITATIONIBVS noſtris aduerſari videatur, & oculis, „ QVOD DICITVR; ſed ſit & cogitationibus, & viſu DI- „ GNIOR ipſius SERMO. Sic & in MYSTERIIS agamus: nec „ SOLVM PRAE OCVLIS poſita reſpiciamus, ſed IPSIVS

VER-

VERBA CONTINEAMVS. Ipſius enim ſermo infallibilis: " ſenſus autem noſter SEDVCI FACILIS: ille nunquam " decidit, hic autem vt plurimum ERRAT. Quoniam igitur " verbum dicit: HOC EST CORPVS MEVM; & PAREAMVS, ET CREDAMVS, & intellectualibus ipſum oculis " intueamur. Nihil enim ſenſibile nobis tradidit Chriſtus, " ſed res quidem ſenſibiles, omnes autem intelligibiles. Itidem & in Baptiſmate: per rem nempe ſenſibilem, aquam, " donum confertur: intelligibile verò quod perficitur, generatio, & renouatio. Si enim incorporeus eſſes, nuda & incorporea tibi dediſſet ipſa dona, ſed quoniam anima corpori inſerta eſt, IN ſenſilibus intelligibilia TIBI præbet. " Quot nunc dicunt: vellem ipſius formam aſpicere, figuram, veſtimenta, calceamenta? ECCE EVM VIDES, " IPSVM TANGIS, IPSVM MANDVCAS: & tu quidem veſtimenta videre cupis: ipſe verò tibi concedit, non tantùm " videre, ſed & MANDVCARE ET TANGERE, ET INTRA " TE SVSCIPERE. Et paulò pòſt: Nec parua pœna proponitur indignè ſumentibus. Conſidera quantùm aduerſus " proditorem indignaris, contra eos, qui Chriſtum crucifixerunt. Itaque conſidera, ne TV QVOQVE SIS REVS " CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI. Illi ſanctiſſimum corpus iugulârunt: TV VERO POLLVTA SVSCIPIS ANIMA POST TOT BENEFICIA. Nec enim ſatis " fuit, homo fieri, collaphis cædi; verùm & ſemetipſum NOBIS COMMISCET, ET NON FIDE TANTVM, VERVM " ET RE IPSA, NOS EFFICIT SVVM CORPVS, hactenus " Chryſoſtomi verba.

NB.

Cur Deus ſpiritualia dona per corporalia in Sacramentis diſpenſet.

NB.

NB.

Hęc auguſtiſsima verba ſi ſequeremur pariter omnes, iam omnis controuerſia de hoc articulo penitùs ſublata eſſet. Quod quidem ex parte noſtra facimus, & auditores noſtros ſedulò ac diligenter monemus, vt idem faciant: Qua ratione ſaluti ſuæ rectiſsimè & ſecuriſsimè conſulant.

THEODORVS BEZA.

APRECIBVS ſimiliter exorſus eſt, vt Deus ſuo ſancto Spiritu collationi adeſſe, & eandem ad ſui nominis gloriam, & Eccleſiæ ſalutarem concordiam gubernare & dirigere velit. Quemadmodum ſe Eccleſiæ affuturum promiſit, & miſſurum Spiritum veritatis: ita, inquit Beza, mihi quoque eum largiatur, quem propter rei magnitudinem, & meam infirmitatem video mihi neceſſarium eſſe.

Teſtificatio Theodori Bezæ, de ſua voluntate.

Teſtari autem poſſumus per animas noſtras, nos afferre animum cognoſcendæ veritatis cupidum, noſque fore dociles, ſi meliora doceamur. Video tamen nos diſſentire, cùm tamen Spiritus ſanctus à ſe non diſſentiat. Sed id nouum non eſt: imò ſi aliter fieret, id nouum eſſet. Etenim non omnes quod vident, rectè dijudicant, ſupereſt ergo, vt rurſus Dominum precer, vt nobis oculos aperiat, vt intelligatur, vera pars erret.

Repetitio breuis capitum Confeſsionis D. Iacobi.

Iam vt rem aggrediar, Reuerende Domine Doctor, multa ſimul argumenta complexus es, quæ omnia profecta ſunt ex ſimplici interpretatione verborum inſtitutionis Chriſti; ex qua eruiſti confirmationem Doctrinæ veſtræ in hac controuerſia, quam in reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti conſtituiſti; in quorum perceptione digni & indigni concurrant. Et ſanè nos quoque præſentiam corporis Chriſti in ſacra Cœna, & eius veram manducationem minimè negamus.

Inde delapſus es ad comparationem V. & N. Teſtamenti, & eorundem Sacramentorum: & videor mihi ſententiam veſtram aſſecutus; videlicet, veteres vmbram tantùm habuiſſe cum be-

neficij;

neficijs; Ipſum autem Ieſum Chriſtum non habuiſſe. Ex quo ſequatur, quòd etiam in Sacramentis ſuis vmbram tantùm habuerint, non ipſum Chriſtum præſentem.

Beza petit Syllogiſticè agi.

Ego verò libentiſsimè peterem, vt Syllogiſticè ageremus: & quandoquidem multa argumenta congeſsiſti, ſigillatim ſingula ordine explicaremus. Sic enim meliùs apparerent omnia, & facilius perciperentur. Nec ignoras pro tua ſapientia, quamuis aliud ſit eſſe λογικὸν, & aliud eſſe Theologum: tamē etiam in Theologia λόγον habere locum, modò principia & confirmationes ex Theologia ſacra petantur.

Repetitio Argumenti D. Iacobi.

Videtur autem tua ſententia eſſe: verba Chriſti in ſacra Cœna intelligenda eſſe, ſicut ſonant. Hæc tua opinio eſt, & eius confirmatio: Dixit DOMINVS: *Hoc eſt corpus meum. Ergo ſic ſimpliciter intelligendum eſt, ſicut verba ſonant; id autem non videtur ſequi.*

Reſponſio D. Bezæ ad argumentum D. Iacobi.

Ioan. 14.

Pater maior me eſt.

Sunt enim multæ tales, & ſimiles orationes in ſacra Scriptura; quas ſi ſimpliciter intelligeremus, multa manifeſta & aperta abſurda ſequerentur. Exemplum: Chriſtus inquit Ioan. 14: Pater maior me eſt. Hæc verba Patres aliter intellexerunt, & interpretati ſunt, quàm Arriani; qui eam ſententiam ſimpliciter, ſicut verba ſonant, accipiebant; & inde probare conabantur, Chriſtum non verum Deum, ſed duntaxat hominem eſſe, & & creaturam Deo ſubiectam.

Sic nouiſti, quomodo Scriptura de Deo loquatur: Os Domini locutum eſt: item, oculus Domini videt. Quæ cum ſecundum literam intelligerent ἀνθρωπομορφῖται hæretici, Deum corporeum eſſe ſuâ ſubſtantiâ diuinitatis falsò aſſeruerunt. Nego igitur, quando ad hunc modum argumentaris: Dixit Dominus: Hoc eſt corpus meum. Ergo ita ſimpliciter eſt intelligendum.

D. IACOBVS.

Excuſatio prolixitatis in edenda confeſſione de Cœna Domini.

Quòd in exordio Colloquij paulò prolixior fui; peto mihi ab auditoribus veniam dari. Factum enim eſt, vt omnibus de vera ſententia & confeſsione noſtra in hac controuerſia optimè conſtaret; & de quibus deinceps diſputabitur, eò faciliùs percipere queant. Qandoquidem autem in formam argumentationis petit D. Beza redigi mea argumē-ta; faciam quod petit. Sic igitur argumentor: In omnibus Teſtamentis propria & germana ſignificatio verborum diligenter attendenda, & retinenda eſt. Ergò multò magis hoc in Teſtamento Chriſti faciendum, & propria & germana ſententia verborum Chriſti attendenda & retinenda eſt, quòd longè præſtantiora beneficia in eo contineantur, & legata ſint Eccleſiæ.

Cur propria & germana ſignificatio verborum Teſtamenti Chriſti retinenda.

Antecedens probatur. Aliâs enim nulla eſſet certitudo Teſtamentorum, & Teſtificationis extremæ voluntatis Teſtatoris; quemadmodum & legatorum quoque, quid, & quantum cuilibet cedat, ſi tanta obſcuritas eſſet verborum Teſtamenti, vt ex verbis Teſtatoris voluntas eius non cognoſci aut demonſtrari poſſet, quid, & quantum cuiq; in teſtamento legatum ſit.

Quapropter teſtatores intelligentes, ne lites & contentiones inter hæredes relinquant, aut ſeminent; ſedulò operam dare ſtudent, vt diſertè & perſpicuè loquantur. Id multò magis Chriſtum in ſuo Teſtamento condendo feciſſe exiſtimandum eſt, vt omnes etiam ſimpliciſsimi Chriſtiani & fideles, quorum in Eccleſia ſemper maximus eſt numerus, intelligere poſsint, quid ipſis à Chriſto in hoc Teſtamento legatum, & obſignatum ſit. Quod Teſtamentum Chriſti etiam nemo meliùs intelligit, quàm ſimpliciſsimi Chriſtiani, qui in ſimpliciſsimis eius verbis ſimplici fide acquieſcunt; & quod credere & facere iubentur à Chriſto, etiam ſimplici fide & obedientia faciunt.

D. BEZA.

1. *Equidem miror Reuerende D. I. Doctor, Cœnam Domini*

à te

à te Teſtamentum appellari, quod mihi planè nouum videtur. An cœna Domini
Eſt enim Cœna Domini non ipſum Teſtamentum, ſed tantùm Teſtamentum rectè
pars Teſtamenti Chriſti, videlicet eius obſignatio. appelletur.

Deinde dico, non conſequi: obſcurum eſſe, quod non propriè di- 2.
citur. Nam ſæpè figuræ & tropi adhibentur & vſurpantur, vt res per eas illuſtrentur.

Præterea minimè negari poteſt, in verbis inſtitutionis ſacræ 3.
Cœnæ tropum ineſſe, & figuratè dici, cùm inquit Lucas; Hoc poculum eſt nouum Teſtamentum in meo ſanguine. Poculum enim non poteſt eſſe Teſtamentum; neque ſine tropo verba Lucæ, cum verbis Matthæi & Marci conciliari poſſunt: Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti; quamuis ego pro [HIC] *ſemper lego* [HOC.] *Item: aliud ſanguis Teſtamenti; & aliud ipſum Teſta-*
mentum. Item, quot tropos & figuras habet Teſtamentum Pa- 4.
triarchæ Iacobi? Quod negari non poteſt.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza, mihi viciſsim prorſus nouũ & 1.
inauditũ videtur, quòd Cœna Domini Teſtamentũ Chriſti eſſe negetur, cõtra aperta verba ex Euangeliſta Luca iam abs te recitata: Hoc poculũ N. Teſtamentũ eſt in meo ſanguine. Luc. 22.

Deinde manifeſtum eſt omnibus, quòd omnia ſubſtantialia habeat, quæ in Teſtamento legitimo & ſolenni requiruntur. Euchariſtia omnes ſolennitates veri Teſtamenti habet.
Primùm enim Teſtator D. N. Ieſus Chriſtus expreſ-
sè nominatur, qui hoc Teſtamentum condidit. 1. Teſtator.
Secundò; Formalia verba Teſtatoris, quibus ſuam voluntatem decla- 2. Verba Teſtatoris.
rauit. Tertiò; Deſignantur etiam hæredes, videlicet, omnes 3. Hæredes.
qui credunt in Chriſtum, pro quib. effuſus eſt ſanguis Chriſti, & in mortem traditum eius corpus. Quartò; Legata quo-
que exprimuntur, videlicet, remiſsio peccatorum, & vita 4. Legata.
æterna: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis, & pro multis effunditur in remiſsionẽ peccatorũ. Quintò; Adſunt Teſtes
Apoſtoli duodecim. Sextò; Addita ſunt etiam ſigilla, par- 5. Teſtes 12.
tim viſibilia, partim inuiſibilia, non ſolùm panis & vinum, 6. Sigilla.
ſed

ſed etiam corpus & ſanguis Chriſti, ſicut verba expreſſa ſonant; quibus Legatorum promiſsio obſignata eſt. Nam cũ pane & vino nobis hoc ipſum corpus, & hunc ipſum ſanguinem communicat, quæ pro nobis tradita ſunt. Et his fidem noſtram Chriſtus confirmat; quæ confirmatio fidei finis eſt Sacramenti Cœnæ Domini. Ex quibus conſtat, ſacram Cœnam Domini optimo iure, neque ſine authoritate Spiritus ſancti, Teſtamentum dici, qua promiſsio gratię, & remiſsionis peccatorum in credentibus obſignatur & confirmatur.

Sententia & mens Teſtamenti Chriſti.

Mens enim, & ſententia verborum Chriſti hæc eſt: Hactenus audiuiſtis quàm clementer, & humaniter omnes peccatores ad me inuitauerim, & eis promiſerim, quotquot pœnitentiam agant, & verè in me credant, habituros, propter obedientiam meam legi præſtitam, & mortem meam, quam ſubiturus ſum, omnium ſuorum peccatorum plenariam remiſsionem, & vitam æternam. De veritate, & certitudine huius promiſsionis, ne quiſquam dubitet; Ecce hoc pane benedicto do vobis pignus certiſsimum, hoc ipſum corpus, quod pro peccatis totius mundi in mortem tradidi, & eundem ſanguinem meum, & non alium, quem pro peccatis mundi effudi. Hæc conſolatio in grauiſsimis tentationibus eſt longè maxima & firmiſsima, quam in vſu huius Sacramenti repoſitam habent, qui non in res propoſitas externas ſolùm, ſed in verbum Chriſti reſpiciunt, & firma fide amplectuntur.

Conſolatio in Cœna Domini propoſita.

2.

Nullus tropus in verbis Teſtamenti Chriſti.

Deinde non nego, ſed concedo, per figuras & tropos interdum res non obſcurari, ſed potiùs illuſtrari. Sed Chriſtus in Teſtamento ſuo non voluit explicare, aut illuſtrare: ſed perſpicuis, apertis, & pauciſsimis verbis Teſtamentum condere & exponere, quæ res ſit, quam cum pane & vino ſuis diſcipulis, & vniuerſæ Eccleſiæ N. Teſtamenti, donare & exhibere voluerit. Vbi tropo, vel figura, ad rem illuſtrandam minimè opus fuit.

[illegible] illu- [illegible] Teſta- [illegible]

Præterea tropus, quem vos verbis Chriſti affingitis, non illuſtrat, ſed prorſus tollit rem, quæ in verbis Chriſti propoſita

ſita eſt, & Eccleſiæ exhibetur; Per quem, corpore & ſanguine Chriſti è Cœna Domini ſublatis, nuda ſigna, ſymbola, figuræ, atque vmbræ in locum corporis & ſanguinis Chriſti, adeoque excluſo nucleo putamina Eccleſiæ Dei obijciuntur & relinquuntur.

3\. An in verbis Pauli de calice ad tropum recurrendum ſit.

Quòd vero R. D. Beza ſubiungit, in Luca ad tropum neceſſariò recurrendum eſſe, ſi verba conſideremus, quibus inſtitutionem Cœnæ Domini deſcripſit: Hoc poculum nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine; quæ aliâs cum Matthæi & Marci verbis conciliari non poſsint; quæ ſic ſonant: Hic eſt ſanguis meus N. Teſtamenti. Reſpondeo: Tantum abeſſe, vt Lucas cum Paulo in deſcriptione verborum Cœnę Domini de calice in verbis tantam diuerſitatem habeat, vt ad eorum conciliationem, neceſſariò ad tropum recurrendum ſit; quin ijsdem prorſus verbis, non minùs de poculo, quàm de pane vtantur, apertiſsimè demonſtrabo. Differentia autem ſolùm eſt in diuerſitate phraſium. Nam Matthęus & Marcus Græcorum, & vſitato more locuti ſunt: Hic, ſiue hoc eſt ſanguis meus N. Teſtamenti. Lucas autem, & Paulus phraſi Hebræa vſi ſunt: Hoc poculum eſt N. Teſtamentum in meo ſanguine. Quæ phraſis Hebræis vſitata eſt, & ſæpè in Scriptura occurrit. Gen 32. Loquitur Patriarcha Iacob: In baculo meo tranſiui Iordanem, hoc eſt, cum baculo. Iudic. 15. In Maxilla aſini, in Mandibula pulli aſinorum deleui eos, & percuſsi mille viros, hoc eſt, cum maxilla. Pſal. 63. Introibo in domum tuam in holocauſtis, hoc eſt, cum holocauſtis. Ioſ. 24. Non in gladio, & in arcu tuo eieci duos Reges Amorrhęorum, hoc eſt, cum gladio. Sic Lucas cum Paulo non ſimpliciter & abſolutè dicit: hoc poculum eſt N. Teſtamentum; ſed addit phraſi Hebræa, IN SANGVINE MEO, hoc eſt, cum ſanguine meo. Nam ſine ſanguine Chriſti non poteſt eſſe N. Teſtamentum. Sed quoniam ſanguis Chriſti, ſecundum verba promiſsionis, cum poculo hoc coniunctus eſt, non ſignificat N. Teſtamentum, ſed REVERA EST. Nam præſentia ſanguinis Chriſti, & eius efficacia, efficit N. Teſtamen-

Conciliatio verborum Pauli cum verbis Matthæi & Marci de poculo Cœnæ Domini.

Phraſis Hebræa in Scriptura vſitata.

Quomodo poculum Cœnæ Domini, ſit N. Teſtamentum.

Quid N. Teſtamentum efficiat.

ſtamentum; qui ſanguis in veteri Teſtamento duntaxat adumbratus fuit.

Euangeliſtæ cum Paulo ijsdem verbis Cœnam Domini deſcripſerunt, ſed phraſi diuerſa.

Vident ergo auditores omnes, quemadmodum in priore parte Sacramenti trium Euangeliſtarum, & Pauli, eadem ſunt verba: Hoc eſt corpus meum: ſic etiam de calice eadem verba eſſe in quatuor illis deſcriptionibus, ſed phraſin duntaxat propter linguarum Idiotiſmos diuerſam eſſe. Nam ſi vocabula numeres: Hoc, ſanguis, nouum Teſtamentum, EST; eadem in omnibus reperientur. Alia autem atq; alia eſt, pro cuiusq; linguæ ratione, eorum connexio. Ideoq; ad conciliationem verborum Euangeliſtarum & Pauli, nullo prorſus tropo, ſed diuerſitatis Phraſium explicatione tantùm opus eſt; cùm res ipſa demonſtret, ab omnibus verba Chriſti accuratè retenta eſſe.

4. De Teſtamenti Patriarchæ Iacobi verbis.

Quod verò ad verba Teſtamenti Patriarchæ Iacobi attinet: longè diuerſiſsima ratio eſt. Is enim filijs in vltimis ſuis verbis de ſingulorum fortuna magis concionatus eſt, quàm Teſtamentum condidit: vbi tropis & figuris locus fuit. In Teſtamento autem ſuo Chriſtus non ad eum modum concionatur; ſed panem, & vinum ad diſpenſationem corporis & ſanguinis ſui ordinauit. Quemadmodum etiam præſcripſit, quomodo ad confirmationem fidei & ſalutis noſtræ æternæ, adminiſtranda ſint; Vbi nullus vſus tropis & figuris eſt.

D. BEZA.

1. *Quoniam vſus es hoc fundamento generali, videlicet, in Teſtamentis non eſſe locum figuris aut tropis; ideò exemplum Patriarchæ Iacobi produxi.*

2. *Et addo; tu affirmaſti Cœnam Domini eſſe Teſtamentum nouum: ego dixi, non eſſe propriè Teſtamentum, ſed pignus.*

3. *Item; ſi Chriſtus Cœnam Dominicam non inſtituiſſet; num propterea Teſtamentum nouum non fuiſſet inſtitutum?*

Et

Et, ſi nihil præter Cœnã Domini intelligis per N. Teſtamentum, quid ergo de Baptiſmo dicemus? Num verò & hoc quoque Sacramentum non eâdem ratione Teſtamentum verè dici poterit? Nam hîc eſt Teſtator Chriſtus, qui Baptiſmum inſtituit. Hîc ſunt Legata Chriſti, remiſſio Peccatorum. Et dico etiam, quòd Baptiſmus habeat quoque ſanguinem Chriſti. Et Pontificios ex ſimplici intelligentia verborum inſtitutionis, Tranſubſtantiationis delirium hauſiſſe, non ignoras. 4. 5.

Quemadmodum ergo ſigillum appenſum inſtrumento, non eſt ipſum inſtrumentum, ſed eſt eius duntaxat confirmatio, quo authenticum redditur: ſic etiam Cœna Domini non eſt Teſtamentum, ſed duntaxat ſigillum, & obſignatio Teſtamenti. 6.

Præterea miror, qui fieri poſſit, vt idem ſit Teſtator & Teſtamentum? Confundis enim Teſtatorem & Teſtamentum. 7.

Similiter quoq; non videtur poſſe ſtare, quod dixiſti: Nullum eſſe poſſe in Teſtamento Chriſti locum tropo; Quia Chriſtus hîc nihil voluerit illuſtrare. Ratio non militat. Videtur enim maximè opus fuiſſe illuſtratione; Quoniam diſcipuli videbant Chriſtum tenere panem: & merum panem & vinum eſſe, quod ſuis manibus porrexit; videbant quoque, hunc panem non eſſe eſſentiale corpus Chriſti; ideoque egebant tali explicatione & illuſtratione, ad quam Chriſtus Tropo vſus eſt, qui contra delirium Papiſtarum de Tranſſubſtantiatione pugnat. Qui tropus diſcipulis minimè ignotus fuit. Etſi enim aliâs ſatis rudes erant; tamen in his locutionibus exercitati erant, vt eas probè intelligerent: Quia non modò in Myſterijs & Sacramentis, ſed aliâs quoque in communi ſermone vſitatæ erant. Sic dicitur: Cir- 8. 9. De phraſibus Sacramentalibus.

cumciſio eſt fœdus: Agnus eſt phaſe, ſeu tranſitus Domini, hoc eſt, ſignificat, ſeu eſt ſignum fœderis; ſignificat tranſitum Domini.

10. *Sic quoque, cùm iudex aliquem in poſſeßionem exercendi iudicij immittit; porrigit illi gladium, & dicit: Hac eſt poteſtas tibi data.* 11. *Item in contractibus cùm literæ exhibentur: Ecce trado tibi literis pratum, agrum, domum, &c. & ſi quæ ſunt alia. Et hæ locutiones tropicæ in Scriptura quoque vſitatæ ſunt. Exemplum: Lucæ 13. Chriſtus inquit de Herode, dicite vulpi: quod per tropum dictum eſt; quo multò ſignificantiùs malitiam Herodis declarauit, quàm ſi abſque tropo locutus eſſet, & malum atque aſtutum hominem dixiſſet.* 12. *Sic quoque Petro dicit: Abi poſt me Satan. Vbi vocabulo Satanæ plùs dicitur, & magis perſpicuè locutus eſt, cum eum Satanam ſeu Diabolum appellat, quàm ſi eum aduerſarium dixiſſet. Similiter, Chriſtum quoque per tropum loqui voluiſſe certum eſt, cùm inquit: Hoc eſt corpus meum; ne tantùm de pane accipiamus, ſed de tali pane, qui corporis Chriſti ſignum & figura ſit, quæ Chriſti corpus menti hominum piorum efficaciſſimè repræſentet & offerat.*

13. *Et quando Paulus cum Luca dicit: Hoc poculum nouum Teſtamentum eſt IN MEO SANGVINE; malo reddere per meum ſanguinem, quàm cum meo ſanguine.*

D. IACOBVS.

Multa dixit Reuerendus Dominus Beza; ad quæ, ſi memoriâ lapſus, non ordine reſpondero ad omnia; rogo mihi condonari, & me commonefieri. Nam & ipſe imbecillitatem memoriæ in me agnoſco.

1. Quod igitur ab initio à me dictum eſt de Teſtamento, quòd Cœna Domini ſic à Luca & Paulo nominetur: ſuprà ſatis

ſatis probatum eſt. Et qua ratione ſit perfectum Teſtamentum, in quo omnis ſolennitas, quoad ſubſtantiam Teſtamenti, obſeruata eſt; perſpicuè demonſtrauimus. Sic quoq; 2.
fuiſſe nouum Teſtamentum concedo, etiamſi Cœna Domini non inſtituta eſſet. Sed Cœnam Domini neq; Teſtamentum eſſe, aut dici poſſe; nego. Cauſæ priùs à me commemoratæ ſunt. Et caruiſſet hoc Teſtamentum altero ſigillo, quod Chriſtus in Cœna Domini appendit. 3.

Quod verò de Baptiſmo affertur, eum hoc modo pariter Teſtamentum dici poſſe. Reſpondeo: De ſingulis Sacramentis ex verbo Dei pronunciandum eſt. Cùm ergo Scriptura hoc de Baptiſmo non dicat: & nos quoq; tacemus. Et quod ad diſcrimen Sacramentorum attinet, id ex verbo Dei, & ſignis externis ſumitur. Nam etſi vnus idemq; numero Chriſtus in omnibus Sacramentis eſt; non tamen ideò per omnia eadem Sacramentorum ratio eſt. Sic Baptiſmus in verbo Dei non Teſtamentum, ſed lauacrum regenerationis & renouationis in Spiritu ſancto appellatus eſt. 4. Cur Baptiſmus non Teſtamentum appelletur. Diſcrimen Sacramentorum vnde petendum.

Et de Baptiſmo Chriſtus non dixit: Hic eſt ſanguis meus: ſed aquam, & Spiritum ad regenerationem coniunxit, cùm inquit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, &c. De Teſtamento Patriarchæ Iacobi paulò antè diximus, quòd magis fuerit Prophetica côcio de fortuna & ſucceſſu filiorum, & poſteritatis ipſorum, quàm Teſtamentum: Ideoque tropis illuſtrare voluit Patriarcha. In Cœna autem Dominica longè alia ratio eſt. Et manet perpetuò vera regula: In Teſtamentis, non tropis aut figuris, ſed ſimpliciſsimis & perſpicuis verbis homines vti ſolere, vt de Teſtatoris voluntate conſtet. Ioan 3.

Quòd verò Pontificij ex ſimplici intelligentia verborum Teſtamenti Chriſti, Tranſſubſtantiationis figmentū & delirium in Eccleſiam introduxerunt; quomodo id non ſequatur, manifeſtum eſt. Nam ſicut ex literali & ſimplici ſenſu verborum Ioannis falsò colligeretur, cùm dicitur: Super quem videris deſcendentem Spiritum, quod factum eſt in 5. Ex ſimplici intellectu verborum Cœnæ Domini non ſequitur Tranſſubſtantiatio. Ioan 3. Luc. 3.

ſpecie columbę; Ergo columba eſt tranſſubſtantiata in Spiritum ſanctum: Sic etiam nō ſequitur: quia Chriſtus panem demonſtrans dixit: Hoc eſt corpus meum: Ergo panis eſt tranſſubſtantiatus in corpus Domini.

Sicut enim ſubſtantiæ columbæ & Spiritus ſancti, diſtinctæ in hac reuelatione Spiritus ſancti permanſerunt, neç facta eſt vlla ſubſtantiarum confuſio, aut ſubſtantialis alterius in alterum mutatio: Ita & in Cœna Domini, nulla facta eſt ſubſtantiarum panis & corporis, vini & ſanguinis Chriſti tranſmutatio ſecundum ſubſtantiam: Sed exprimitur his verbis duntaxat præſentia corporis Chriſti, & ſacramentalis vnio, quæ inter panem & corpus Chriſti, virtute verborum inſtitutionis, facta eſt.

Nullus tropus in verbis Teſtamenti Chriſti.

Quemadmodum igitur in his verbis nullus tropus eſt, cùm dicitur: Hæc columba eſt Spiritus ſanctus: Verè enim Spiritus ſanctus fuit, qui in ſpecie columbæ deſcendit, & non ſignum duntaxat Spiritus ſancti: Ita etiam nullus tropus eſt in verbis Teſtamenti Chriſti: Hoc eſt corpus meum; neque tamen Tranſſubſtantiatio ex literali ſenſu ſequitur.

Sic quoq; non euincit tropū, quòd diſcipuli vident Chriſtum ſua manu tenere eſſentialem panem, quem Apoſtolis diſtribueret: Nam ipſi non ſolùm oculis ſuis panem aſpexerunt, ſed vera fide verbis Chriſti intenti fuerūt; hoc eſt corpus meū: quibus ſimpliciter ſine omni tropo crediderunt.

7. Nec video, quomodo ex ſententia noſtra ſequatur confuſio Teſtatoris & Teſtamenti, vt idem ſit Teſtator & Teſtamentum. Non enim corpus Chriſti (quo nomine Teſtator intelligi poſsit) eſt totum & integrum Teſtamentum; ſicut nec Teſtamentum Chriſti nihil aliud, quàm corpus Chriſti eſt; ſed in Teſtamento Chriſti, corpus & ſanguis eius tanquam ſigilla promiſsionis continentur.

Diſcrimen inter Teſtamentum, & ſigillum Teſtamenti.

Et ſic quoq; aliud eſt & manet Teſtamentū, quod eſt promiſsio gratiæ, propter corpus & ſanguinem Chriſti pro nobis traditum, & in remiſsionem peccatorum effuſum; & aliud corpus & ſanguis Chriſti cum pane & vino Cœnę Dominicæ,

nicæ, quibus hæc promiſsio obſignata eſt. Sicut autem aliàs quoq; ad totum & perfectum Teſtamentum, & eius perfectionẽ non nuda membrana, ſed ſigillum quoq; appenſum requiritur: Ita in Chriſti Teſtamento, non ſolùm promiſsio membranâ deſcriptâ, ſed ſigillum quoq; appenſum eſt; vt de gratia Dei oẽs verè pœnitentes peccatores certiſsimi eſſent.

Vehementer autem miror, quòd ais: In Cœna Domini opus fuiſſe illuſtratione, ad quam eiuſmodi locutione vſus ſit Chriſtus, quæ eius diſcipulis probè cognita fuerit; cùm earum exemplum nullum in veteri Teſtamento extet. 8. *Nullus tropus in verbis Sacramentorum veteris Teſtamenti.*

Nam quod de locutionibus ſacramentalibus veteris Teſtamenti attuliſti, diſcipulis Chriſti non ignotis: Circumciſio eſt fœdus, hoc eſt, ſignum fœderis. Item, Agnus eſt Phaſe, ſeu tranſitus Domini, hoc eſt, ſignificabat tranſitum Domini: Has locutiones Tropicas & figuratas eſſe, ſimpliciter & categoricè nego. 9.

Cùm enim dicitur: Circumciſio eſt fœdus: Vocabulum (EST) hyparcticè, hoc eſt, ſicut ſonat, accipiendum, videlicet, non pro (SIGNIFICAT) ſed quod REVERA EST. Nam circumciſio non ſignificauit fœdus, ſed FVIT verùm fœdus inter Deum & poſteritatem Abrahæ, cui tradita fuit. *Circumciſio eſt fœdus, quomodo intelligendum.*

Circumciſio autem non ſignificat tantùm auulſionem, ſeu amputationem pelliculæ præputij, quaſi tota in illa præciſione pelliculæ conſiſteret; ſed requiritur quoq; verbum Dei, tanquam ſubſtantialis pars fœderis; ſine quo illa externa circumciſio non fœdus, ſed ocioſa cæremonia eſt. *Circumciſio quid complectatur.*

Sicut videre licet apud Turcas & Iudæos, qui noſtro tempore hac externa cæremonia vtuntur, & maſculi ipſorum circumciduntur. Non autem ipſis eſt vera circumciſio: Quoniam caret verbo Dei, eius mandato & promiſsione, Abrahæ factis; quæ ſolùm vſq; ad aduentum Chriſti durare debebat, & per Baptiſmum abrogata eſt, qui in circumciſionis locum ſucceſsit. *Turcarum circumciſio ocioſa eſt cæremonia.*

Cùm igitur ad circumciſionẽ non ſolùm externa cæremonia, ſed etiam verbum Dei neceſſariò requiratur; manifeſtũ eſt,

eſt, quòd Circumciſio nequaquam ſit duntaxat ſignum fœderis, ſed reuera & realiter eſt ipſum fœdus.

Quando autem Scriptura de externa duntaxat cæremonia loquitur; tum rectè dicitur, quòd fuerit ſignum & ſigillum fœderis, tanquam pars eius. Sicut Paulus Roman. 4. de Abrahamo loquitur. Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei.

Agnus Paſchalis non eſt phaſe Domini.

Sic nuſquam ſcriptum legimus: Agnus eſt tranſitus Domini. Neque hanc phraſin ſeu locutionem D. Beza in Moſis citato loco Exodi 12. demonſtrare poteſt, vt ex ea ratiocinari poſsit ad confirmandum tropum in verbis Cœnæ Domini aſſerendum. Sicut igitur agnus non dicitur tranſitus Domini, neq; hunc tranſitum ſignificauit: Ita etiam ex eo falsò colligitur, quòd panis Cœnæ non ſit corpus Domini, ſed corpus Domini ſolùm ſignificare.

Agnus non ſignificauit tranſitum Domini.

Agnus Paſchalis figura & typus Chriſti.

Nam agnus Paſchalis ſignificauit duntaxat verum agnum Dei, qui eſt Ieſus Chriſtus; Nequaquam verò ſignificauit tranſitum Domini. Ideoq; eſt manifeſta fallacia Compoſitionis, quòd D. Beza coniungit, quæ diſiuncta ſunt in verbis Moſe, in Exod. cap. 12. deſcriptis. Moſe enim cauſam reddit, cur de ſanguine agni ſuper poſtes, & ſuper liminare domuum ponere, & carnes eius feſtinanter comedere debeant. Sic autē comedetis: (inquit Moſe) Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis FESTINANTER. Eſt enim phaſe ſeu tranſitus Domini. Hæc poſtrema verba ad agnum referri non poſſe, ſequentia verba Moſe luce meridiana clariùs demonſtrabunt. Sequitur enim: Et tranſibo per terram Aegypti nocte illa, & percutiam omne primogenitum in terra Aegypti, ab homine vſque ad pecus.

Hîc nihil de ſigno, figura, figuratione aut ſignificatione tranſitus Domini, ſed de reali tranſitu dicitur, quòd realiter tranſiturus eſſet Dominus; quem tranſitū agnus non figurauit, aut ſignificauit, ſed ſanguis eius ſanguinem Chriſti adumbrauit, cuius merito ſeruati ſunt, qui eſt hodie, heri, & in

ſecu-

ſeculum. Quod etiam ſequentia verba Moſe magis perſpicuè indicant, cùm inquit: Et cùm dixerint filij veſtri, quæ eſt iſta religio? dicetis eis: victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiuit Dominus ſuper domos Iſrael, &c. Vbi nihil de ſignificatione tranſitus Domini dicitur: ſed res diſparatæ recitantur, victima videlicet agni, & tempus, quo Dominus tranſiuit, & pepercit Iſrael in occidendis primogenitis Aegypti.

Cùm igitur circumciſio ſit verum & reale fœdus, & nõ ſignificet fœdus: & agnus Paſchalis non dicatur tranſitus Domini, neq; tranſitum Domini, tanquam rem abſentem ſignificauerit: in allegatione horum exemplorum dupliciter peccatur. Primùm, quòd falſum ſenſum verbis Moſe affingunt: Deinde, quòd illum peruerſum ſenſum ad verba Cœnæ Domini accommodant; & ſic per incertum, ſeu potiùs manifeſtè falſum, æquè incertum, ſeu potiùs falſum ſenſum in verbis Teſtamenti Chriſti, demonſtrare conantur, cùm phraſes de circumciſione, & agno Paſchali nequaquam ſint tropicę: ſicut demonſtratum eſt.

Quapropter falsò dicitur: Diſcipulis has tropicas locutiones notas fuiſſe; ſiquidem non ſint tropicæ, ſicut oſtenſum eſt.

Malè quoque ſimile de iudice gladium exhibente miniſtro, huc accomodatur. Aliæ enim ſunt phraſes Sacramentales; aliæ verò in rebus politicis vſitatæ. Nam in Sacramentis Deus res ſpirituales verbo comprehenſas non ſignificare, ſed ſuis diſtribuere & exhibere voluit, & reuera quoque exhibet. 10. Refutatio argumenti à ſimili de gladio producti.

Sic quoque literæ contractuum in ciuilibus actionibus, malè ad verba Chriſti, quaſi eadem in vtriſque ratio eſſe videatur, accommodantur. Non enim vſitata locutio eſt, cùm exhibens literas contractus, aliquis diceret: accipe, hoc eſt domus, ager, pratum, aut ſi quæ ſunt alia: Chriſtus autem panem exhibens, dicit: Accipite, manducate: Hoc eſt corpus 11. Refutatio argumenti à ciuilibus contractibus.

 meum,

meum. Quæ phraſis & locutio longè alia eſt, quàm quæ in contractibus vſitatæ ſunt.

12. In exemplo de Herode allato fateor tropum ineſſe, qui dicitur Metaphora: ſed hæc non eſt Sacramentalis locutio.

13. De Petro autem nego in verbo Satan, tropum ineſſe; quoniam in linguá Hebræa Satan generale vocabulum eſt, quod aduerſarium ſignificat.

Nullus tropus in verbis Chriſti.

Ad Pauli locum ſuprà reſponſum eſt, quòd non dicat ſimpliciter: Poculum eſt nouum Teſtamentum. Si enim hæc verba in Paulo vel Luca abſolutè poſita eſſent; vtique in his verbis tropum agnoſcerem, ſed quoniam addit: *IN SANGVINE MEO*: phraſi hac Hebræa tropus omnis excluditur. Idem enim ſonant Lucæ & Pauli verba: Hoc poculum nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine, quod Matthæi & Marci verba; Hic, ſeu, hoc, (nam in nullo diſcrimine pono) eſt ſanguis meus noui Teſtamenti.

Manet ergo firmum adhuc & inconcuſſum: Verba Teſtamenti Chriſti; Hoc eſt corpus meum; κατὰ τὸ ῥητὸν, hoc eſt, ſecundum literam, ſicut ſonant ſimpliciter, abſque omni tropo intelligenda eſſe.

D. BEZA.

Quòd Patriarchæ Iacobi Teſtamentum allegaui; ideò factum eſt, vt probarem, in Teſtamentis quoque tropum, locum habere poſſe. Tu autem reſpondes, aliam rationem in verbis Chriſti eſſe.

An Ioannes Spiritum S. viderit.

Cæterùm quod affers de Spiritu ſancto, quem dicis à Ioanne viſum; Ego non concedo ſine tropo dici poſſe, quòd Ioannes Spiritum ſanctum viderit. Quoniam columbam, non ipſam Spiritus ſancti ſubſtantiam vidit. Cùm igitur columba, non fuerit Spiritus ſanctus; ſed ſignum ſolùm Spiritus ſancti, ideoq́; per tropum hæc de Spiritu S. dici neceſſe eſt.

Quòd

Quòd autem de Filio Dei dicitur; Eum viſum eſſe,id propter vnionem hypoſtaticam dicitur, quòd Deus & homo in Chriſto ſint vna perſona. Id verò de Spiritu ſancto & columba locum habere non poteſt, quòd non hypoſtaticè vnita fuerit columba & Spiritus S. ſed columba ſignum tantùm fuerit Spiritus ſancti. 2.

In eo etiam, vt tua pace dicam, mihi errare videris, & non rectè agere; quòd putas verborum Cœnæ Dominicæ explicationem ex alijs Teſtamentis, & Scripturæ locis non ſumendam eſſe. 3.

Et quamuis fateor, non eandem ſimpliciter rationem Baptiſmi & Cœnæ Domini eſſe; tamen non negari poteſt, Sacramenta aliquid commune habere. Idq; non ſolùm in nouo, ſed etiã in veteri Teſtamento, ſi cum illis Sacramenta noui Teſtamenti conferantur, ſicut de Circumciſione dictum eſt, quòd ſit fœdus, hoc eſt, ſignum fœderis. Sic quoq; dici: Panis in Cœna Domini eſt corpus Chriſti, hoc eſt, ſignum corporis Chriſti. 4. 5.

Quòd verò de Petro dixiſti, quem Chriſtus Satanam appellauit, vbi vocabulo Satanæ, non diabolum, ſed aduerſarium intelligas; fateor, me talem explicationem non legiſſe, neque à quoquam ſic explicatum eſſe exiſtimo. 6.

Neque ignoras, Bernhardum verba Cœnæ Dominicæ ſimilitudine ſeu exemplo annuli explicare, qui à ſponſo peregrè proficiſcente ſponſæ datur ad conſeruandam ſponſi memoriam, donec reuerſus fuerit: Sic Chriſtum panem Cœnæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ dediſſe ad conſeruandam ſponſi ſui memoriam, donec ad iudicium reuerſus fuerit. Vbi ſine tropo dici non poteſt, quòd annulus ſit ſponſus, ſed ſignum, & memoriale ſponſi, quod ſponſam de ipſius reditu perpetuò commonefacit. 7.

D. IACOBVS.

1\. Ioannes ipſum Spiritum ſanctum vidit.

In exemplo de Spiritu ſancto & columba, in qua ſe ipſum S. S. reuelauit, nullum tropum ineſſe ſuprà ſatis dictum eſt. Nam quod Iohannes vidiſſe dicitur, non ſignum Spiritus ſancti, ſed ipſe Spiritus ſanctus erat: ſicut verba textus apertè ſonant: *ET VIDIT SPIRITVM SANCTVM DESCENDENTEM SICVT* columbam, & venientem ſuper eum. Nõ dicit: & vidit Ioannes columbam deſcendentem, quæ Spiritum ſanctum ſignificauit. Item deſcendit Spiritus S. corporali ſpecie, tanquam columba in ipſum. Vbi quæſò, aut in quo vocabulo eſt figura aut tropus, ſi omnia & ſingula accuratiſsimè excutias?

Matth. 3.

Luc. 3.

Etſi autem Ioannes Spiritum ſanctum in proprietate ſubſtantiæ & eſſentiæ Diuinæ non vidit, qua ratione, tanquam ſpiritus & nihil corporeum, inuiſibilis eſt: Vidit tamen verè ipſum Spiritum ſanctum in ea forma, in qua ſe reuelauit, videlicet in ſpecie columbæ. Quæ columbæ ſpecies non eſt tropus aut figura Grammatica. Quemadmodum ſi quis hominem velatum facie, & toto corporis habitu tectum videat; verè dici poteſt, quòd talem hominem viderit, ſed eâ duntaxat formâ, quæ in ipſius oculos incurrit. Vbi ſimiliter quoque tropus nullum locum habere poteſt, quaſi ſignum duntaxat, & non ipſum hominem præſentem viderit. Et nuſquam ſcribitur, quòd Ioannes viderit columbam, quæ Spiritum ſanctum ſignificauerit, ſed apertè dicitur: Ioannes vidit Spiritum ſanctum deſcendentẽ; vbi Spiritui ſancto, propter formam & ſpeciem, in qua apparuit, & propter realem, non figuratam, aut ſignificatiuam præſentiam, tribuitur, quod non Spiritus ſancti, ſed columbæ proprium. Idq́; κατὰ τὸ ῥητὸν, ſine omni figura aut tropo.

Simile de homine velato.

Deinde nouerunt omnes, cùm duæ res coniunguntur, & ſimul exhibentur, quòd nobilius & præſtantius duntaxat nominetur, & denominationem à nobiliore fieri. Sic diuerſa genera vini hoſpes in diuerſis poculis aut vitris apponẽs, inquit:

Vſitata forma loquendi, non figurata.
Demonſtratio Pronominis HOC.

quit: Hoc eſt rubrum vinum: hoc eſt album vinum: hoc eſt Rhenenſe, hoc eſt Alſaticum. Vbi Pronomine (*HOC*) in omnibus illis enunciationibus monſtrantur duo, videlicet vitrum, quod continet vinum, & vinum, quod continetur in vitro; nec tamen vitrum, ſed vinum tantùm tanquam nobilius & præſtantius nominatur.

Hæc ratio loquendi minimè tropica eſt aut figurata, ſed ſimplex & vſitata in omnibus linguis; quæ intelligitur, ſicut verba in propria ſua ſignificatione accepta ſonant. Quoniam hoc ipſum, quod datur, reuera eſt vinum eius ſpeciei, quę nominata eſt. Neque enim vel dicitur, vel intelligitur: Hoc vitrum ſignificat rubrum vel album vinum: Aut, hoc vitrum eſt figura & ſignum vini, ſignificans vinum. Sed quemadmodum dicitur: hoc eſt vinum rubrum: ſic in verbis Chriſti Pronomen (*HOC*) vtrumque monſtrat, panem & corpus Chriſti; ſed nobilius tantùm nominatur, ad cuius diſpenſationem & perceptionem panis ſeruit. Similiter quoque in reliquis verbis nullus eſt tropus, ſed literalis & grammatica ſignificatio ſingulorum. *EST*, reuera *ESSE*: Corpus, verum corpus, *MEVM*, Chriſti & non alterius, ſignificat vel enunciat. Cùm igitur propria ſignificatio ſingulorum vocabulorum in verbis Chriſti retineatur; quomodo ergo tropus illis ineſſe poteſt? Ex quo intelligitur, non modò non Tropicam eſſe illam locutionem, ſed etiam adeò abſurdam eius Tropicam explicationem, vt etiam res ipſa eam ferre non poſſit, ſicut explicatum eſt.

A Regula de communi forma loquendi in omnibus linguis.

Pronomen (HOC) quid in verbis Chriſti monſtret.

2\. Eadem planè ratio eſt de Filio Dei, de quo ſcribit Ioannes: Quod erat ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod ſpectauimus, quod manus noſtræ contrectauerunt de Verbo vitæ. Etſi enim viſibilis humana natura aliter cum Filio Dei, quàm columba cum Spiritu ſancto, & quidem hypoſtaticè, vnita eſt: tamen quoad externam viſionem, & realem præſentiam vtriuſque, eadem prorſus eſt ratio. Sicut enim Filius Dei & Spiritus ſanctus proprietate Diuinæ naturæ inuiſibiles ſunt; ſic non niſi in externa viſibili

An Apoſtoli Filium Dei verè viderint, an tropicè.

1\. Ioan 1.

bili aſſumpta natura viſi ſunt. Non autem per tropum, figuratiuè, aut ſignificatiuè; ſed verè & realiter, præſentes, non abſentes.

3. Analogia Sacramentorum Veteris & Noui Teſtamenti.

Quod ad Analogiam Sacramentorum Veteris & Noui Teſtamenti inter ſeſe attinet: fateor ea quædam communia habere: Quòd videlicet, ſimul omnia verbo & eleméto conſtant: quòd ſunt ſigilla gratiæ, gratuitæ remiſsionis in Chriſto, & propter Chriſtum promiſſæ. Ex eo autem minimè ſequitur, quòd per omnia eorundem eadem ratio ſit.

Quantum enim diſcrimen ſit inter Sacramenta veteris & noui Teſtamenti, videlicet, quantum vmbra à corpore differt, ſuprà oſtenſum eſt.

4. De Analogia Baptiſmi ad Cœnam Domini.

Et de Analogia Baptiſmi ad Cœnam Domini quoque dictum eſt, cur non Baptiſmus, ſed Cœna Domini duntaxat Teſtamentum ab Euangeliſtis dicatur: Siquidem de ſingulis Sacramentis ſecundum præſcriptum verbi Dei loquendum & ſentiendum eſt. Eſt quidem Chriſtus in vtroq; Sacramento præſens; ſed in Baptiſmo regeneramur, non cibo aut potu reficimur. In Cœna autem Domini reficimur cibo & potu ſpirituali, non regeneramur.

5. Vocabulum (ſignũ), vbi & quomodo in Sacramentis locum habeat.

Signum fœderis, & ipſum fœdus differre concedo; cũ per ſignum fœderis ſigillum appenſum ſolùm intelligatur. Circumciſionem autem ſolâ externa ceremonia ſine verbo conſtare, conſtanter nego. Sicut enim in externis Teſtamentis, membrana ſine ſigillo, & ſigillum ſine membrana nullam authoritatem habet: Sic Chriſtus quoque propter noſtram infirmitatem & imbecillitatem fidei noſtræ, membranã, hoc eſt, promiſsionem Euangelij cum ſigillo, & ſigillum cum membrana, hoc eſt, promiſsionem & ſigillum coniunxit, & ſic tanquam perfectum Teſtamentum ſuæ Eccleſiæ commendauit & reliquit.

6. Quomodo Petrus Satan appellatus ſit.

Quòd per Satanam in verbis Chriſti ad Petrum dictis: Vade poſt me Satan, nõ Diabolum: ſed aduerſarium intelligã & explicẽ; ad iudiciũ peritorũ Hebrææ linguæ prouoco, quibus ſignificatio huius Chaldaici vocabuli nota eſt; qua lingua Chri-

Chriſtus inter Iudæos, tanquam eius temporis poſt reditum ex Babylone populo Iudaico vernacula, locutus fuit. Quòd enim generale hoc vocabulum Satan diabolo tribuitur, in cauſa eſt, quoniã Diabolus ſummus Dei aduerſarius eſt; ſed hoc nihil obſtãte, etiam in generali ſignificatione Chriſto licuit aduerſus Petrum vti, qui non tanquam Diabolus odio, ſed amore Chriſti, hanc errabundam vocem edidit, propter quam à Chriſto reprehenditur & Satán appellatur.

7. Similitudo annuli ex Bernhardo allata, non latiùs extendenda eſt, quàm verba auctoris permittunt. Sic enim ſonant verba Bernhardi: Vt de vſualibus ſumamus exemplum: Datur annulus abſolutè propter annulum, & nulla eſt ſignificatio: Datur ad inueſtiendum de hæreditate aliqua, & ſignum eſt, ita vt iam dicere poſsit, qui accipit: annulus non valet quidquam, ſed hæreditas eſt, quam quærebam. Item, vt inueſtitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Epiſcopus per baculum & annulum ſimul: ſicut, inquam, in huiuſmodi rebus eſt, ſic & *DIVISIONES GRATIARVM* diuerſis traditæ ſunt Sacramentis. Ex quibus manifeſtũ eſt, Bernhardum per ſimilitudinem annuli nequaquam ſubſtantiam Sacramenti Cœnæ, ſed eius vſum & finem duntaxat declarare voluiſſe; qua ratione ſimilitudo optimè quadrat.

Bernhardus in ſermone de Cœna Domini.

Similitudo de annulo.

Quòd autem ad ſubſtantiam Sacramenti detorquetur, quaſi panis ſit duntaxat ſignum corporis Chriſti in ſacra Cœna: hoc Bernhardo nunquam in mentem venit, ſed cum ipſius expreſsis verbis pugnat, quæ in ſequenti ſermone de Cœna Domini extant: Cùm autem (inquit) vnum ſit Sacramentum, *TRIA* ibi *DISCRETA* proponuntur: ſcilicet ſpecies viſibilis, *VERITAS CORPORIS*, & virtus gratiæ ſpiritualis. Et iterum: Tria quippe in Sacramento altaris attendere debes, ſpeciem panis, veritatem carnis, & virtutem gratiæ ſpiritualis. Hactenus Bernhardi verba. Nihil igitur ſimilitudo annuli facit ad confirmandum tropum in verbis Teſtamenti Chriſti; quem neque Bernhardi, neque Chriſti verba admittunt.

Abuſus ſeu peruerſa interpretatio ſimilitudinis de annulo.

Bernhardi fides & Confeſsio de Cœna Domini.

Ex qui-

Τὸ ῥητὸν verborum Teſtamenti Chriſti firmum.

Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, nos nulla prorſus neceſſitate vrgeri, vt à ſimplici & literali ſenſu verborum Teſtamenti Chriſti recedamus, ſed ea κατὰ τὸ ῥητὸν intelligenda, & ſimplici fide accipienda eſſe: quemadmodum ſine dubio diſcipuli Chriſti ſimpliciſs. fide illa acceperunt, memores illius Petri Apoſtoli: Quò ibimus? verba vitæ æternæ habes. Hoc crediderunt diſcipuli, & in verba Chriſti non curioſè inquirunt, nec rationi humanæ aut ſenſibus indulgent, qui nihil præter panem & vinum, ſuis oculis externis videbant; ſed verbis Chriſti intendentes, quæ verba vitæ eſſe ſciebant, ſimpliciter credunt, Chriſtum dare corpus ſuum manducandum; *MODVM* præſentiæ Chriſto commendant, ipſi verò obedientiam præſtant, & faciunt quod iubet Chriſtus. Niſi enim ſimpliciter hoc crediſſent; ſine dubio Chriſtum interrogaſſent, quomodo hæc ipſius verba: Hoc eſt corpus meum: intelligenda eſſent. Quod aliâs ſæpè ab ipſis factum eſt, quoties rem aliquam non intellexerunt, aut dubitarunt.

Ioan. 6.

Simplex fides diſcipulorum Chriſti de Cœna Domini.

Cœna Domini eſt Myſterium intellectum humanum excedens.

Idem alibi nos Caluinus quoque facere iubet, qui dicit: Myſterium eſſe, quod omnem humani ingenij captum excedat, quodque magis in ſe ipſo experiatur, quàm intelligat: In eo ſi abſque omni fuco & Sophiſtica permaneremus, neque aliud ore loqueremur, aliud corde cogitaremus: tota hæc controuerſia feliciter ſopita & prorſus ſublata eſſet.

Quod quidem ex parte noſtra ſemper iam inde ab exordio huius controuerſiæ Lutherus, & nos vnâ cum illo teſtati ſumus, nos modum præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti in S. Cœna non ſcrutari, aut definire, ſed omnipotentiæ & veritati Chriſti committere, qui *MODVM* nouit, quem nos non intelligimus; cui nos ſimpliciter fide ſubijcimus. Idem nunc quoque coram Illuſtriſs. Principe, & præſentibus auditoribus omnibus repetitum eſſe volumus, nos neque debere neque poſſe à ſimpliciſs. verbis Teſtamenti Chriſti, & ſimplici eorum ſenſu & intelligentia recedere, niſi velimus

A verbis Teſtamenti Chriſti, & eorum ſimplici literali ſenſu, non recedendũ.

corru-

corruptores & peruerſores Teſtamenti Chriſti euadere; quod minimè faciendum eſt.

Si enim leges ciuiles violatoribus humanorum Teſtamētorum grauiſsimas pœnas decernunt, vt infamiâ notentur, & parte hæreditatis ipſis deſtinata, & in Teſtamento legata, excidant: quid violatoribus Teſtamenti Filij Dei, à Chriſto expectandum erit?

" Pœna violatori-
" bus Teſtamen-
" torum decreta.

Quapropter in ſimplici ſententia & fide verborum Teſtamenti Chriſti permaneamus, etiamſi ſenſus noſter, & ratio eam non capiant. Qui enim ambulat ſimpliciter, inquit Salomon, ſecurè & confidenter ambulat: qui aũt deprauat vias ſuas, manifeſtabitur. Neque metuendum eſt, ne fortè propter ſimplicitatem hanc fidei, à Chriſto in nouiſsimo die accuſemur aut damnemur: quippe quæ illi laudem omnipotentiæ & veritatis tribuit, quantumuis rationi humanæ abſurdum videatur, quod creditur. Et perpetuò memores ſimus grauiſsimæ admonitionis Pauli, quæ ad Corinth. extat: Adiunxi vos vni viro, vt virginem caſtam exhibeam Chriſto; ſed metuo, ne quà fiat, vt quemadmodum ſerpens Euam decepit verſutiâ ſua: ita corrumpantur mentes veſtræ à ſimplicitate in Chriſtum.

Prou. 10.

Simplicitatis fidei ſecuritas & fiducia.

2. Cor. 11.
A ſimplicitate fidei non recedendum.

Simplicitas Deo grata, & in Eccleſia neceſſaria eſt; ſiquidem maximus numerus eorum eſt, qui non ſunt doctores, non eruditi, qui tropos & figuras ignorant; qui Deo plus probantur & placent, quàm ſapientes, & ſecundum carnem eruditi & docti. De quibus Chriſtus ait: Gratias ago tibi Pater, quòd hæc abſconderis à ſapientibus & prudentibus, & reuelaueris ea paruulis. Inter hos nos quoque numeremus, & ſimpliciter credamus; ſic Deo gratiſsimi diſcipuli erimus, & ſecuriſsimè ac tutiſsimè ambulabimus.

Simplicitas fidei Deo magis grata, quàm ſapientia mundi.
Matth. 11.

D. BEZA.

1. *Reuerende D. Doctor, videris mihi non manere in ſtatu propoſito. Non enim negamus, corpus & ſanguinem Chriſti verè adeſſe, & verè dari in Cœna, & percipi, quæ pane & vi-*
2. *no Cœnæ Dominicæ ſignificantur. Neque etiam negamus: Panem eſſe corpus Chriſti: Vinum eſſe ſanguinem Chriſti:*
3. *ſed diſputatio eſt, quo ſenſu hæc dicantur. Nos modum ſacramentalem vulgatum eſſe dicimus, omnibus Sacramentis in veteri & nouo Teſtamento communem, quo videlicet corpus & ſanguis Chriſti ſignificatur & repræſentatur; quo præſentiæ modo menti adeſſe dicuntur, quæ in cœlum eleuata, ſuis cogitationibus ibi Chriſto perfruitur.*

4. *Significationem autem hanc ſacramentalem dicimus minimè nudam eſſe rerum ſignificatarum externam repræſentationem, qua mens tantùm admoneatur ad id concipiendum, quod ſenſibus obijcitur: qualis eſt imaginum & picturarum vſus vulgaris; ſed quod ad Deum attinet, ſemper cum ea coniunctam eſſe ipſarum rerum ſignificatarum veram animis noſtris oblatam præbitionem.*

Significatio Sacramentalis.

5. *Modum verò perceptionis, Myſterium eſſe dicimus; credendum quod ratio non intelligit, ſed ſola fides capit: Quòd videlicet ſumus os ex oſsibus, & caro ex carne eius; Quòd Chriſto capiti tanquam membra coniungamur, & cum ipſo vniamur.*

6. *Et ſic Dominus Caluinus ſentit, quando ſcribit: Myſterium eſſe, quod captum humani ingenij & intellectus excedat. Non enim loquitur de coniunctione ſignorum & rerum ſignatarum; ſed de perceptione, quæ fit per fidem in vſu Cœnæ*
7. *Domini. Et hoc ipſum mirabile eſt, corpus Chriſti abſens & in cœlo permanens, præſens tamen per fidem in ſacra Cœna*

credẽ-

credentibus præberi & exhiberi. Menti enim, non corpori, aut pani præſens eſt corpus Chriſti per fidem.

Ideo de Abrahamo inquit Chriſtus: Abraham deſiderauit videre diem meum, & vidit, & gauiſus eſt. Sic omnes Patriarchæ per fidem Chriſtum præſentem habuerunt, non minùs quàm nos. Illi enim in venturum crediderunt: nos veniſſe illum credimus. 8.

Quod ad dictum Auguſtini: Hoc accipite in pane, quod pependit in cruce. Hoc bibite ex calice, quod effluxit ex Chriſti latere: ad perceptionem rerum oblatarum referendum eſt, non ad præſentiam corporis Chriſti, eo loco, vbi panis eſt. Et hoc videtur maius myſterium, cùm res abeſſe, & tamen dari dicitur. 9.

Sic viſus eſt Spiritus ſanctus in illa columba, quia Spiritũ ſanctum ſignificabat: non autẽ viſus eſt is, qui eſt inuiſibilis. Sic panis Sacramentum corporis Chriſti eſt, quod corpus Chriſti abſens, & non niſi in cœlo, & non in terra exiſtens, ſignificat. 10.

Præterea, veritas corporis Chriſti non concedit, corpus Chriſti eo loco præſens eſſe, vbi panis Cœnæ diſtribuitur: quod tantùm in cœlo eſt, & non in terris, vſque ad diem extremi Iudicij. 11.

Neq; etiam negari poteſt, Synecdochen tropum eſſe; quem veſtri in verbis Cœnæ Domini admittunt. 12.

De Baptiſmo quoque certum eſt, quòd ſit ſigillum Teſtamenti Chriſti; quo peccatorum remiſſio, non minùs quàm in Cœna DOMINI obſignatur. Non minùs ergo Teſtamentum Chriſti dici poteſt ſecundum veſtram ſententiam; quamuis & in Cœna Domini Chriſtus non dixerit, corpus ſuum eſſe nouum Teſtamentum. 13. 14.

D. IACOBVS.

Vt ad vltimum primò reſpondeam, quòd Cœna Domini à nobis Teſtamentum appellatur: ex qua cauſa id fiat, ſuprà ſatis dictum; & phraſis Hebræa in verbis Lucæ & Pauli explicata eſt, qui poculum Cœnæ Domini apertè Teſtamentũ appellant, non autem ſimpliciter, ſed in ſanguine Chriſti. Neque enim vel poculum, vel panis, vel corpus, aut ſanguis Chriſti, ſed hoc totum Teſtamentum nouum eſt, quod verba inſtitutionis Cœnæ Domini complectuntur: Idque verè & propriè eſt, & ſine omni tropo, quod nulla ratione refutari poteſt. Cùm igitur verba & phraſin Spiritus ſancti ſequamur: iniuſtè hoc in nobis reprehenditur.

Teſtamentum nouum.

Et non ignoramus Chriſtum non dixiſſe: Corpus meum eſt nouum Teſtamentum. Sed cùm Lucas & Paulus hoc de poculo apertè ponant: quis Spiritum ſanctum in Apoſtolis tanquam falſarium accuſabit? Qui authorem Chriſtum ſecuti, ſine dubio ad fœdus veteris Teſtamenti reſpexerunt, (de quo Exod. 24. ſcriptum, & ſuprà ſatis dictum eſt) vt diſcrimen vtriuſque Teſtamenti, veteris & noui, in Sacramentis, omnibus fidelibus, vel his duobus vocabulis (*NOVVM TESTAMENTVM*) probè inculcaretur.

Cur Chriſtus & Apoſtoli Cœnam Domini Teſtamentum N. appellauerint.

Quòd autem D. Beza dicit: nullum de vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Dominica, ſed ſolùm de modo præſentiæ certamen eſſe; vtinam verum eſſet. Sic enim omnis controuerſia ſublata, & ab Eccleſia diu deſiderata & expectata concordia in hoc articulo reſtituta eſſet.

I. Non de modo, ſed de vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini, controuerſia eſt.

Nam nõ ſemel, ſed ſæpè & iam inde ab exordio huius cõtrouerſiæ, noſtri ſemper & apertè teſtati ſunt, ſe de modo præſentiæ nolle cum quoquam contendere; qui nobis abſconditus, rationi humanæ incognitus, & ſoli Deo notus ſit. Modò aduerſarij noſtri, candidè & ſyncerè, veram præſentiam fateantur. Sed res ipſa loquitur, diſputationem & cõtrouerſiam non de modo præſentiæ, ſed de ipſa præſentia eſſe: An cor-

Verus controuerſiæ ſtatus in controuerſia de Cœna Domini.

An corpus Chriſti in Cœna verè & realiter in terris adſit: *NON QVOMODO ADSIT.*

Ad quam quæſtionem D. Beza iam pridem apertè reſpondit; corpus Chriſti nobis in Cœna Dominica non aliter adeſſe, quàm ſicut Abrahæ affuerit. Hîc ad iudicium omnium auditorum prouoco, annón hoc ſit apertè præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini negare, & aſſerere, corpus Chriſti in Cœna Dominica prorſus non adeſſe? Nam tempore Abraham corpus Chriſti nondũ conceptum aut natum fuit. Quod autem non eſt, quomodo realiter cuiquam adeſſe poteſt? Denuò hîc ad iudicium auditorum prouoco. Nihil enim dubito, omnes etiam mediocriter inſtitutos hoc intelligere poſſe.

D. Beza veram præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti apertè negat.

Quapropter apertè & ingenuè fatemur, nos hanc ſententiam ſeu opinionem minimè probare, neq; aduerſarijs noſtris vnquam aſſentiri poſſe. Nam apertè contrarium docemus, videlicet: corpus Chriſti, quod tempore Abrahæ nondum natum erat, non modò natum, ſed etiam ad dextram virtutis Dei collocatum, & in Euchariſtia verè & realiter reſpectu ſui adeſſe, ſecundũ aperta verba Chriſti: Hoc eſt corpus meum; quę vox neq; ad Abrahamũ, neq; ad vllum alium Patriarcharum aut Prophetarum facta eſt; quibus omnibus Chriſtus ſecundum carnem abſens, & non præſens fuit.

Veræ præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini aſſertio.

Qua ratione omnes vident, nos non de modo præſentiæ, ſed an præſens ſit, ſolùm diſputare. Quod autem de veritate corporis Chriſti opponunt, quòd ſimul & eodem tempore in pluribus locis præſens eſſe non poſsit: Reſpondemus, ingens diſcrimẽ eſſe inter corpus Filij Dei, & corpus Petri. Etſi enim ſubſtantia & eſſentia corporis Chriſti, corpori Petri, excepto peccato, ſimile eſt, & noſtra quoque corpora, corpori Chriſti glorioſo conformia erunt: hoc tamen nihil obſtante, corpori Chriſti, reſpectu noſtrorum corporum, eiuſmodi propria & prærogatiuas tribuit Scriptura ſacra, quibus omnes creaturas etiã Angelicas ſuperat. Quę.n. Analogia & proportio eſt corporis inanimati ad animatũ: eadem

Diſcrimen inter corpus Chriſti, & corpus Petri aliorumq́; ſanctorum.

Phil. 3.

Heb. 2.

Analogia corporis animati ad corpus Deificatum.

& longè maior eſt corporis animati, ad corpus Deificatum ſicut patres locuti ſunt. Verbi gratiâ, menſa hæc, cui aſsidemus, corpus eſt, præditū ſua longitudine, latitudine, & profunditate. Oculus meus etiam eſt corpus, habens ſuas dimenſiones, longum, latum, & profundum. Oculus autem meus, quantumuis minutus, videt, & in momēto hæmiſpherium cœli complectitur, non quia corpus eſt, ſed quia animatus, hoc eſt, cum anima vnitus eſt. Menſa non videt, neq; hoc præſtare poteſt, quia caret anima. Nec propterea deſinit oculus eſſe corpus, quòd præſtare poteſt aliquid ſupra omnia etiam maxima corpora inanimata. Si hoc poteſt præſtare corpus animatum; quid non præſtaret corpus Deificatum? hoc eſt, à Dei Filio in vnitatem perſonæ aſſumptum? Ideo Chriſtus non ſimpliciter dicit: Accipite, hoc eſt corpus; ſed addit, *MEVM*, hoc eſt, Filij Dei corpus, quod viuificam vim omnem à Filio Dei hauſit, vt viuificare poſsit, quod nullius ſancti hominis corpori datum eſt.

Prærogatiua corporis Chriſti Deificata.

Hoc corpus in veteri Teſtamento nondum fuit; nedum, vt à Filio Dei in vnitatem perſonæ aſſumptum eſſet. Ideoque tum ſuâ eſſentiâ præſens non fuit. Nunc verò non ſolùm exiſtit, ſed etiam factum eſt Filij Dei corpus, & ad dexteram virtutis & omnipotentiæ Dei (quæ neque locus, neque in loco eſt) collocatum eſt; & inde habet diuinum, cœleſtem, & ſupernaturalem modum, vt adeſſe poſsit, quod Petri, Pauli, & omnium Sanctorum corporibus negatum eſt.

Quod autem ex Chriſti dicto, de Abrahamo affertur; Abraham vidit diem meum, & gauiſus eſt; nihil ad rem præſentem facit. Non enim præſentem vel vidit, vel habuit Abraham Chriſtum; neque Chriſtus hoc dicit; ſed vidit D I E M *EIVS FVTVRVM*, & Chriſtum *VENTVRVM*: Qua ratione eum vidiſſe dicitur.

Abraham quomodo viderit diem Chriſti.

Ideò Chriſtus inquit diſcipulis ſuis: Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis; quia multi reges voluerunt videre quod vos videtis, *ET NON VIDERVNT*. Et de Simeone ſcriptum legimus, ei reſponſum datum, non viſurum mortem

Luc. 10. Alia viſio Chriſti in Apoſtolis, quàm in Abrahamo.

tem ,priuſquam Chriſtum Domini *VIDERET*; quem in vlnis geſtans,clamauit: Nunc dimittis ſeruum tuum Domine: Quia *OCVLI MEI VIDERVNT* ſalutare tuum. Alia ergo eſt præſentia Chriſti in nouo Teſtamento , quàm in veteri, tempore Patriarcharum & Abrahæ. Nunc enim hic homo præſentiam ſuam promiſit: Vbicunq; ſunt duo aut tres congregati in meo nomine,ſum in medio ipſorum: quem Patres venturum,non autem præſentem crediderunt. Matth.18.

Fallitur autem Beza,vt pace eius dixerim,quòd præſentiam Chriſti ſecundum carnem,ſola fide, hoc eſt,duntaxat reſpectu noſtri,definit;qua fides ipſum præſentem faciat, quæ omnibus temporibus vna ſit. Idque ſimilitudine caſtri explicat,quod eminùs poſitũ viſio præſens faciat, ſi quis oculos aperiat. Sin verò claudat : abſens ſit. Sic fidem præſens efficere corpus Chriſti in Cœna Domini: qua ſi quis careat, Chriſti corpus ei quoque non adeſſe, ſed abeſſe. Quod nos apertè negamus. Præſentia enim corporis Chriſti in Cœna Dominica, non à fide aut cogitatione noſtra de Chriſto pendet,quam neque fides efficit, neque incredulitas impedit:ſed definitur perſonâ Chriſti,& verbis inſtitutionis eius. Quia enim Filij Dei omnipotentis corpus eſt : ideo adeſſe poteſt,& reuera adeſt, ſiue quis credat, ſiue non credat. Et quia dixit, hoc eſt corpus meum : ideo certò adeſſe minimè dubitandum eſt.

Fides non facit Chriſtum præſentem.

Simile de caſtro.

Beza in præfatione libri,de verbis Cyrilli.

Præſentia corporis Chriſti non pendet à fide noſtra,ſed ipſius Chriſti communicata omnipotentia.

Requiritur quidem fides ad Chriſti ſalutarem præſentiam,ne ad iudicium corpus eius accipiatur:ſed ipſam præſentiam minimè efficit. Nam Chriſtus modò pijs præſens non eſt:ſed etiam in medio inimicorum ſuorum dominatur,non abſens,ſicut caſtrum abſens perpetuò manet, ſiue quis oculos aperiat , ſiue claudat,niſi corpore ſuo accedat, ſed præſens inimicis ſuis, omnibus locis & temporibus dominatur; adeoque longè præſentior , quàm hoſtes ſibijpſi præſentes ſunt.

Fides reddit præſentiam corporis Chriſti ſalutarem.

Non localis autem eſt hæc præſentia, ſed diuina, cœleſtis & ſupernaturalis; quam caro Chriſti à Filio Dei habet, cum quo

Carnis Chriſti præſentia non localis, ſed cœleſtis & ſupernaturalis.

quò vna perſona eſt. Quia non nos ad illum, ſed ille ad nos accedit, vel ad vitam, vel ad iudicium.

Simile de Magiſtratu.

Quemadmodum enim Magiſtratus reſpectu ſui ex æquo adeſt bonis & malis; his ad pœnam, illis ad gratiam: & vnus idemq; Magiſtratus eſt, qui contraria operatur: Idem ipſum Paulus de Chriſti præſentia in Cœna Dominica concionatur. Chriſtus enim non ſolùm ſaluator, ſed etiam iudex eſt, ſecundum illud Ioan. 5. Pater neminem iudicat, ſed omne iudicium dedit filio, quia filius hominis eſt.

Præſentia Sacramentalis corporis Chriſti in Cœna Domini à qua virtute dependeat.

Præſentiam ergo ſacramentalem corporis Chriſti, nequaquam fide definimus, ſed communicatione virtutis diuinæ, ad quam caro Chriſti, ad dextram Dei collocata, euecta eſt: & verbo inſtitutionis, cuius veritatem incredulitas hominum irritam facere non poteſt.

Quomodo præſentiam corporis Chriſti in Cœna Domini Beza definiat.

Id cùm aduerſarius neget; manifeſtum eſt, nullam eum prorſus præſentiam veram & realem corporis Chriſti in terris credere, vbi Cœna Domini celebratur. Non enim ratione perſonæ ſecundum verbum, ſed ratione fidei duntaxat præſentiam hanc definit. Quod non modò cum expreſſo verbo Dei, ſed etiam cum totius antiquitatis pio conſenſu pugnat: ſicut aliàs demonſtratum eſt.

Conſenſus de participatione beneficiorum Chriſti.

Quod ad beneficia Chriſti attinet, eiusq; meritum; nulla vnquam lis aut contentio inter nos fuit, eorum Patriarchas & omnes fideles in V. Teſtamento non minùs in ſuis Sacramentis, (quæ vmbra futurorum erant) quàm nos per veram fidem in vſu noſtrorum Sacramentorum, participes factos eſſe. Qua ratione Chriſtus eſt hodie, heri, & in ſeculum; & iam inde ab origine mundi agnus occiſus; manente interim præſentiæ ratione longè diuerſiſsima, quòd nunc propior nobis ſit ſalus, quàm cùm illi crediderunt, Apoſtolo teſte.

Heb. 13. Apoc. 13. Rom. 11.

Sed dabit mihi Reuerentia tua veniam, quòd ad primum caput tuæ orationis fuerim prolixior. Volui enim paulò copioſiùs ea exponere, vt quæ noſtra ſit ſententia, & quis ſtatus noſtræ diſputationis verus & proprius ſit, intelligeretur. Nunc ad reliqua capita breuiter reſpondebo.

Nam

Nam quòd dicitis, vos non negare, panem eſſe corpus Chriſti; cùm Metonymiam ſtatuatis, vos contrarium ſentire, ſuo loco docebimus.

2. Metonymia cum vera præſentia pugnat.

Modus autem ſacramentalis pręſentię, quòd non ſit idem in veteri & nouo Teſtamento, nunc copioſè explicatum & probatum eſt.

3. Præſentia Relatiua & ſignificatiua, non eſt rei præſentia.

Etſi enim dicitis, non eſſe nudam ſignificationem, aut repræſentationem, qualis eſt imaginum aut picturarum vſus vulgaris: nihil tamen hoc ad præſentiam veram aſſerendam facit. Talis enim præbitio corporis & ſanguinis Chriſti, etiam in Sacramentis veteris Teſtamenti fuit, qua illis beneficia Chriſti applicata, adeoq; ipſe Chriſtus donatus fuit. Non autem propterea illis ſubſtantiâ carnis affuiſſe dicitur, ſicut nunc nobis adeſt.

4.

Et manet quoque perceptionis Myſterium, quæ fit per fidem, qua Chriſto coniungimur, & caro de carne, & os de oſſibus eius efficimur. Non autem per hanc præſentiam corporis Chriſti tollitur Myſterium, quo Chriſtus cum pane corpus ſuum realiter præſens, ad confirmationem manducationis per fidem factæ, verè & realiter exhibet.

5. Myſterium perceptionis, non tollit Myſteriũ præſentiæ.

Caluinum quoque de hoc poſteriore Myſterio, ſua verba intellexiſſe, ex commentario eius in Iohannem liquet: Vbi monet, eos toto cœlo errare, qui opinantur, vnam & eandem manducationem corporis Chriſti Iohannis ſexto, & in Cœna Domini, eſſe. Item, qui opinentur, *MANDVCARE* corpus Chriſti in Cœna Domini idem eſſe, quod credere, Ioan. *6.* Ideo nihil certius eſt, eum locutum de coniunctione ſignorum cum rebus ſignatis. Quapropter falſum eſt, quod vos in Theſibus veſtris dicitis: perceptionem Chriſti, ſiue in ſimplici verbo, vt Ioan. *6.* ſiue in Sacramentis, vt in inſtitutione Cœnæ Domini, *EANDEM ESSE.*

6. Manducatio Sacramentalis corporis Chriſti, myſterium.

MANDVCARE corpus Chriſti & credere in Chriſtũ, forma differunt & reipſa.

In Reſponſ. ad Theſ. 1.

Quòd autem non ſit mirabile, corpus in cœlo exiſtens & permanens, in terris per res terrenas Relatiuè ſignificari & repræſentari, & eorum vſum communicari; omnibus notum eſt.

Nihil mirum in relatione, ſed vſitatum.

K Sic

8.
Abraham venturum, non præſentem Chriſtum vidit.

Sic Chriſtus non dicit: Ego præſens fui Abrahæ. Sed dicit: Abraham deſiderauit videre diem meum, videlicet, venturum, nō ipſi præſentem: & vidit ipſum Chriſtum venturum, non præſentem: de quo paulò antè ſatis eſt dictum.

9.
Sanguinem ex calice bibere, quid ſignificet.

Quod ad Auguſtini locum attinet; quoniam ex calice iubet bibere, quod fluxit ex Chriſti latere; non de ſpirituali perceptione eum loqui, verba apertè docent. Nam ex calice bibere iubet, non ex calice credere, quod fluxit ex Chriſti latere. Ore fit ille perceptio, de qua ſola ſermo eſt, non fide tantùm.

10.
Spiritus ſanctus corporalibus oculis verè & realiter viſus eſt.

Spiritum ſanctum verè & non tropicè, aut ſignificatiuè viſum, paulò antè explicatum & demonſtratum eſt: quamuis non in propria, ſed in aſſumpta forma, ſeu ſpecie columbæ viſus eſt.

11.
Veritas corporis non tollit eius præſentiã in Cœna Domini.

De veritate autem corporis Chriſti quod dicitur; quomodo præſentiam eius veram & realem, illam ſupernaturalem & cœleſtem, non tollat: analogiâ corporis animati & Deificati demonſtraui.

12.
Quomodo Lutherus & Brentius Synecdochen conceſſerint.

Quod ad Synecdochen attinet; verum quidem eſt, cùm aduerſarij Lutheri vſque adeò figuris delectarentur, Lutherum quemadmodum & Brentium reſpondiſſe, cur loco Metonymiæ non potiùs Synecdochen arripuerint, quæ & ipſa inter figuras numeraretur, & præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti è cœna non tolleret. Quamuis enim figura ſit: immeritò tamen inter tropos refertur. Neq; enim hic Nomen pro nomine ponitur; neque Chriſtus dicit: Panis eſt corpus meum, ſed inquit: hoc eſt corpus meum. Vbi Pronomine (HOC) duo demonſtrat: quorum alterum ad ſenſum, alterū ad intellectum refertur. QVID enim diſcipulis ſuis dare voluerit, verbis expreſsit, cùm inquit: EST CORPVS MEVM. Quo autem organo & inſtrumento det aut dederit: vocabulo (HOC) ſimul demonſtrauit: ſed non nominauit, ne diſcipuli panem duntaxat manducare iuſsi videantur.

Synecdoche propriè non eſt tropus.

Nullus tropus in verbis Cœnæ Domini.

13.
Cur Baptiſmus Teſtamentum non nominetur, ſuprà ſatis dictum eſt.
14.
Et nos quoque fatemur, quòd Chriſtus in Cœna

non

non dixerit: Corpus meum eſt Teſtamentum. Sed hoc nihil prohibet, quò minùs deſcriptio integra verborum inſtitutionis Cœnæ Domini, ſit verum, perfectum & integrum Teſtamentum, cuius partes quoq; ſunt, corpus & ſanguis Domini, ſicut ſuprà explicatum & probatum eſt. Et hæc hactenus. Poſthac breuior ero.

Deſcriptio Cœnæ Domini, eſt integrū & perfectum Teſtamentum.

D. BEZA.

Reuerende D. Doctor, non agitur de præſentia, ſed de tropo: An in verbis Cœnæ Dominicæ tropus admittendus ſit? 1.

Nam de præſentia dicimus, quòd corpus & ſanguis Chriſti verè in Cœna adſint. Non autem corpori, ſed MENTI. 2.

Qualem præſentiam corporis Chriſti D. Beza in Cœna Domini ſtatuat.

Quam præſentiam non ipſa fides, ſed virtus & verbum Dei faciat.

Ideo longè certiorem hanc præſentiam, quæ fit per fidem, quàm illam eſſe dicimus, qua vos illum corpore adeſſe dicitis. Siquidem res longè certiùs mente, quàm oculis percipiamus. Et interdum videmus hominem alicui præſentem, abſentem eſſe. 3.

Nam quod fides videt, verè videt virtute Spiritus ſancti. Quod autem oculis videre ſe putat, ſæpè fallitur. Quapropter non omnem tollimus præſentiam corporis Chriſti in ſacra Cœna: ſed illam duntaxat, qua corpus Chriſti noſtris corporibus adeſſe dicitur: contrà autem præſentiam ſtatuimus, quâ menti præſens eſſe dicitur, per fidem. Fides autem in verba Dei reſpicit. Quapropter non eſt imaginaria præſentia, quâ mens & fides corpus Chriſti abſens & in cœlo permanens complectitur. 4. 5.

Præterea, corporalis hæc præſentia, de qua vos loquimini, cum analogia & articulis fidei de Chriſto pugnat. Docent. n. articuli ſymboli, quòd Filius Dei, ex Maria virgine, verū & 6.

naturale corpus aſſumpſerit circumſcriptum, in quo paſſus, crucifixus, mortuus, ſepultus, reſurrexit, aſcendit in cælos, vnde iterum hoc corpore ad iudicandum venturus eſt.

7. *Et Chriſtum primam Cœnam celebraſſe, priuſquam ad dextram Dei collocatus eſt. Nam poſt mortem, reſurrectionem, & aſcenſionem in cælum, demum ad dextram Dei collocatus eſt in cæleſtibus. Quomodo ergo ex ſeſſione ad dexteram Dei, præſentia hæc corporis Chriſti probari poteſt? Ceſſante enim cauſa ceſſat etiam effectus.*

8. Peruerſa explicatio Deificationis corporis Chriſti.

Quod ex Damaſceno de Deificatione corporis Chriſti allatum eſt; non de tali Deificatione intelligendum eſt, quemadmodum vos dicitis, quâ corpus Chriſti ſuas proprietates amiſerit, & Deitas factum ſit. Neque Damaſcenus de tali Deificatione loquitur. Proprium enim corporis Chriſti eſt, QVANTVM ESSE, finitum & circumſcriptum eſſe. Si igitur corpus Chriſti ſimul & ſemel in pluribus locis præſens eſſe ſtatueretur, non ampliùs verum corpus eſſet ſed amiſiſſet ſuam quantitatem & circumſcriptionem, quæ corporis propria eſt. Quod ſemel Chriſtus aſſumpſit, inquit Damaſcenus, nunquam ampliùs deponit.

9. Peruerſa explicatio donorum in humanitatem Chriſti collatorum.

Et quando Patres de diuinis donis loquuntur in carnem Chriſti collatis, de vnione loquuntur perſonali, quâ Filius Dei aſſumptum corpus ſibi vniuit, non autem in Deitatem conuertit, aut in illud diuinas ſuas proprietates contulit. Habitualia enim ſunt dona glorificationis, quibus Chriſtus non modò ſuper omnes beatos Angelos ornatus eſt, ſed etiam omnes angelos potentia, gloria, & maieſtate ſuperat. Non autem ipſa Deitas facta eſt eius humanitas.

10. *Fateor etiam, corpus Chriſti Abrahamo ACTV non fuiſſe præſens, neque tempore Abrahæ ACTV extitiſſe. Inde autem conſequi nego, quòd ſimpliciter illi præſens non fuerit.*

Nam

Nam fides eſt ὑπόστασις τῶν μὴ ὄντων, hoc eſt, ſubſtantia rerum, QVAE NON SVNT: ſicut Epiſtola ad Hebræos teſtatur. Quoniam fides intuetur in verbum Domini, in quo res promiſſa præſens eſt ſuo modo. Heb. 11.

11. *Ita credimus multa, quæ ſcimus facta eſſe; credimus ſecula condita. Quamuis enim creatio præterijt, tamen eam fuiſſe credimus; atque hoc modo fidei eſt præſens: ſic credimus etiam multa futura, quæ hoc tempore actu non ſunt.*

12. *Et nolim ſanè ego dicere: Corpus Chriſti tempore Abrahæ non extitiſſe. Fuit enim, ſed non actu.*

13. *Ex quo ſequitur, quòd ad veram præſentiam non ſemper illa realis exiſtentia requiratur. Fides enim etiam extra mundum emigrat.*

14. *Dixiſti quoque: Beneficia Chriſti Patribus etiam in veteri Teſtamento collata eſſe: videlicet, remiſſionem peccatorum, imputationem iuſtitiæ, & vitæ æternæ. Num ergo vis, & credis, quòd EX NON ENTE illa beneficia profecta ſint? Nam illa beneficia pro ſuo ENTE habuerunt Chriſtum non minùs Patribus, quàm nobis præſentem: qui etiam corporis & ſanguinis Chriſti non minùs participes fuerunt, quàm nos ſumus in Cœna Dominica, & omnibus Sacramentis noui Teſtamenti.*

15. *Neque tibi concedere poſſum comparationem ſanguinis in veteri & nouo Teſtamento ex Moſe allatam: quòd ſanguinem Moſaicum dicis tantùm fuiſſe figuram & vmbram ſanguinis Chriſti abſentis, cùm Moſe dicit: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit DOMINVS ſuper cunctis ſermonibus iſtis. In Cœna Domini autem eſſe ipſum verum ſanguinem Chriſti; non figuram aut ſignum tantùm, cùm Chriſtus dicat: Hoc eſt ſanguis meus noui Teſtamenti. Vnus enim & idem ſanguis eſt in vtroque Teſtamento, & in vtriuſque Teſta-*

menti Sacramentis, videlicet, verus ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti, fidei & menti præſens: quamuis illi crediderunt in Venturum, ſicut nos credimus, eum veniſſe, & ſanguinem hunc pro peccatis noſtris effudiſſe.

Sicut enim verus & naturalis ſanguis vitulorum verum ſanguinem Chriſti Iſraelitis repræſentauit & ſignificauit, & illorum fidei atque menti præbuit, quem effuſurus erat: Sic vinum benedictum in Cœna Domini repræſentat, ſignificat fidei & menti noſtræ, eiq; præbet verum ſanguinem Chriſti, qui iam pro peccatis noſtris effuſus eſt.

16. *Ex quibus omnibus conſtat, nos minimè negare veram præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini, ſed eam tantùm præſentiam oppugnare, quâ corporibus noſtris, & non mentibus præbeatur.*

D. IACOBVS.

1. Reuerende D. Beza, ſcio equidem de tropo controuerſiam eſſe, an in verbis Chriſti admittendus ſit: ſed diſputationem hanc de tropo, à vobis hanc potiſsimùm ob cauſam introductam negare non potes, quia apertè negatis corpus Chriſti pani adeſſe. Ideò per tropum verba Chriſti neceſſariò intelligenda eſſe, hactenus contendiſtis: quod nos apertè negamus, & contradicimus: de quo paulò poſt plura.

Cur in verbis Cœnæ Domini tropus introductus ſit.

2. Quòd autem nobis perſuadere conamini, vos quoq; veram & realem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini credere & docere, vt controuerſia magis de modo præſentiæ, quàm de ipſa præſentia eſſe videatur; ad illud quoque breuiter reſpondebimus.

3. Dicitis vos: corpus Chriſti per panem Cœnæ DOMINI MENTI repræſentari, ſignificari, & exhiberi. Dicitis quoque quòd fides hanc præſentiam non efficiat, ſed virtus Spiritus ſancti, & verbum. Fateor, verba ſplendida eſſe, quæ non ſtatim ab omnibus, ſecundum veſtram opinionem, percipiuntur & intelliguntur. Quiſquis enim ſimplex Chriſtianus hæc audi-

Quomodo Beza verbis ludat de præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

audiens,arbitratur,nullum inter nos de præſentia ipſa certamen eſſe,ſed duntaxat de modo præſentiæ.

D. Beza nobiſcum loquitur: ſed non nobiſcum ſentit.

Verùm ſi explicationem expendamus, & negatiuã ſtatim ſubiunctam examinemus,videlicet,*NON CORPORI AVT ORI* præſens eſſe;mediocriter inſtituti ſtatim animaduertere poſſunt, nullam veram & realem præſentiam à vobis doceri,ſtatui,aut credi, & vos vobis ipſis apertè contradicere.

Quomodo hæc fallacia deprahendatur.

Etſi enim verum eſt,quòd corpus Chriſti per panem Cœnæ menti & fidei noſtræ exhibeatur : inde tamen non ſequitur,quòd pani non præſens ſit, & ori noſtro non præbeatur: ſed contrarium verum eſſe, verba Chriſti apertè teſtantur. Quando enim Chriſtus panem *HVNC* manducare iubet ore,cùm inquit: Accipite,manducate,hoc eſt corpus meum: manifeſtum eſt,quòd corpus Chriſti non modò repręſentetur, & ſignificetur: ſed,ſicut dicis, virtute Spiritus ſancti ſecundum verbum Chriſti, præbeatur quoque & exhibeatur. Quomodo ergo cum pane nõ adeſt,& ori nõ præbetur & exhibetur corpus Chriſti,cùm panem nõ niſi ore accipiamus?

Corpus Chriſti non ſolùm menti: ſed etiam ori corporis præſens eſſe, & præberi.

Quando igitur dicis, pani & ori noſtro corpus Chriſti in Cœna Dominica non adeſſe, quod per hunc cibum ad immortalitatem paſcitur:ne quidem menti adeſſe aut præberi, neceſſariò ſequitur. Mens enim in corpore eſt, neq; ipſa ſola in Cœna paſcitur: ſed totus homo, anima & corpore conſtans, ſpiritualiter hoc cibo & potu reficitur.

Corpus Chriſti etiam menti non præbetur præſens, ex ſententia Bezæ.

Et quemadmodum mens verba Chriſti intuetur, quibus ſimpliciter fidem habens falli non poteſt; ſic oculi panem propoſitum intuentur,quem autem Chriſtus nõ ſolùm ore percipere iubet,ſed addit: Hoc eſt corpus meum; neq; fidei neque mentis vllam mentionem facit, ſed de manducatione loquitur,quæ externo corporis ore fit.

Si igitur corpus cum pane verè præbetur per verbum Chriſti: Accipite,manducate,hoc eſt corpus meũ: quis quęſo negare poteſt,ori corporis præberi,& verè exhiberi? In myſterio tamen,non Capernaiticè, aut carnaliter,quemadmodum Chryſoſtomus ſpiritualia per corporalia in Sacramentis diſpenſari dicit.

Si ve-

Fidei maior vis & virtus, quàm potentiæ Chriſti tribuitur.

Si verò ori corporis non præbetur, neque ei præſens eſt, ſed fidei duntaxat, & per fidem menti; abſens ergo corpus Chriſti, quoad ſe, ſtatuitur, quod non virtus Dei, ſed cogitatio fidei præſens faciat; cùm corpus Chriſti non per virtutem Spiritus ſancti præſens ſit, ſed neceſſe ſit, vt fides ſeſe in locum cœli euehat, vbi corpus Chriſti ſolùm præſens eſt, & non in terris. Hæc veſtra ſententia eſt, in qua recitanda nihil cauillamur, aut ſophiſticamur. Cupimus enim vtriuſq; partis ſententiam ab omnibus rectè intelligi; cuius rei causâ potiſsimùm hæc placida collatio, ſine omni animorum acerbitate, inſtituta eſt.

4. Beza omnem præſentiam corporis Chriſti, cum ſuis negat in Cœna Domini.

Ex quo manifeſtum eſt, etiamſi nequaquam videri velitis, quòd omnem præſentiam corporis Chriſti in Cœna Domini negetis: id tamen vos reipſa facere, cùm apertè dicatis: Corpus Chriſti pani & ori noſtro in terris in vſu Cœnæ *NVLLO MODO* adeſſe: idque duntaxat in cœlo collocatis vſque ad extremum iudicij diem, vt vobis in terris nequaquam adſit.

5. Imaginaria præſentia corporis Chriſti in Cœna, ſecundum D. Bezæ doctrinam.

Eſſe autem imaginariam præſentiam, quam vos fingitis, ex eo manifeſtum eſt, quòd quando de rebus abſentibus cogitamus mente noſtra, eas actu nobis non præſentes ſiſtimus: ſed cogitatio duntaxat eſt in nobis, res ipſa autem abſens manet; ſicut paulò pòſt iiſdem exemplis demonſtrabo, quæ abs te allata ſunt.

6. Præſentia realis corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini, cum analogia fidei non pugnat.

Quòd autem præſentiam corporis Chriſti, quam nos in Cœna Domini ſtatuimus, veram & realem, cum analogia fidei & articulis ſymboli Apoſtolici de Chriſto, pugnare dicitis, quibus doceatur corpus Chriſti circumſcriptum, ex Maria virgine natum, paſſum, crucifixum, mortuum, ſepultum, reſurrexiſſe, in cœlum aſcendiſſe, &c. non autem poſſe circumſcriptionem ſuam retinere, ſi ſimul & ſemel in pluribus locis præſens ſtatuatur; Reſpondemus, ſi phyſica, naturalis, aut localis præſentia corporis Chriſti à nobis in Cœna Domini ſtatueretur; fateor ſequi, quod hoc loco abs te colligitur.

Notum

Notum autem eſt ex theſibus noſtris, quòd illam phyſicam, naturalem & localem præſentiam non ſtatuamus, neque vnquam docuerimus: quod noſtra ſcripta apertè docent.

Cùm autem in reſponſione veſtra ad Theſin noſtram quartam apertè dicatis: vos ipſius corporis Chriſti quantumuis glorificati ſubſtantiam, non videre poſſe reipſa cum pane & vino præſentem ſtatui *ALITER, QVAM PHYSICA ET LOCALI CIRCVMSCRIPTIONE*: omnibus auditoribus manifeſtum eſt, vos in tota hac diſputatione, & omnibus libellis veſtris non doctrinam Eccleſiarum noſtrarum, ſed veſtrum figmentum oppugnâre, & nobis opinionem falsò tribuere, quam nunquam aſſeruimus, ſed apertè ſemper damnauimus. Quod fundamentum & vnica cauſa eſt veſtri erroris de Cœna Domini.

Craſſa opinio Bezæ & ſociorum eius, de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti.

Beza ſuum figmentum oppugnat.

Fundamentum & cauſa erroris Bezæ de Cœna Domini.

Neq; enim inter nos controuerſum fuit vnquam, an corporis & ſanguinis Chriſti ſubſtantia, phyſica & locali circumſcriptione pani & vino Cœnæ præſens ſit: ſed apertè ſemper hanc præſentiam negauimus, ſicut paulò pòſt ampliùs docebitur.

In Cœna Domini non eſt phyſica & localis præſentia corporis Chriſti.

Quæſtio autem eſt & fuit ſemper à noſtris propoſita: An nulla alia præſentia corporis Chriſti in Cœna eſſe poſsit, quàm viſibilis illa, localis, phyſica & circumſcripta? Quod nos ſemper negauimus, & adhuc conſtanter negamus. Habet enim Deus infinitos modos, quibus res præſentes ſiſtere poteſt: & non ſolùm localem illum, phyſicum, viſibilem, & circumſcriptum craſſum modum, quem ſenſus percipit.

Verus ſtatus controuerſiæ de præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

Dicimus ergo præſentiam Sacramẽtalem corporis Chriſti in Cœna Domini, veritatem, localitatem & circumſcriptionem corporis Chriſti non tollere. Quemadmodum enim in prima Cœna, locale, finitum & circumſcriptum corpus Chriſti permanſit, cùm corpus ſuum cœleſti modo diſcipulis ſuis diſtribueret: ſic nunc quoque in gloria finitum & circumſcriptum proprietate ſuæ ſubſtantiæ manet, & nihilominùs ſecundum verba Teſtamenti Chriſti in Cœna

Præſentia corporis Chriſti ſacramentalis, localitatem & circumſcriptionem corpori Chriſti non adimit.

præſens eſt, & cum pane non ſolùm menti; ſed etiam ori corporis præſens eſt, diſpenſatur & ore percipitur, modo cœleſti, quem ſolus Deus nouit; cuius potentiæ & veritati nos id tribuimus, & Myſterium hoc adoramus.

7. Quòd verò ex Analogia fidei & articulis Symboli opponis, Chriſtum Cœnam ſuam Dominicam cum diſcipulis celebraſſe, priuſquam ad dexteram Dei collocatus eſſet, adeóque ex hac ſeſsione præſentiam non poſſe confirmari: Reſpondeo, Articulum de ſeſsione ad dexteram Dei, rectè & Scripturæ ſacræ conſentaneè intelligendum & explicandum eſſe.

De Dextera Dei.

Dextera Dei quid ſit.

Docet enim Scriptura ſacra, Dexteram Dei nihil aliud eſſe, quàm omnipotentiam Dei, adeoque ipſum Deum eſſe. Et quamuis prolixior eius explicatio ad locum de perſona Chriſti pertinet: paucis tamen reſpondebo ad Argumentum, quod ex hoc Articulo ab aduerſarijs iam inde ab initio huius controuerſiæ extructum & noſtris obiectum eſt: [Chriſtus in cœlo ad dexteram Dei collocatus eſt: Ergo ſuo corpore in Cœna præſens eſſe non poteſt.] Cùm enim Dextera Dei ſit ipſe Deus: Corpus autem Chriſti, cum Deo in vtero matris perſonaliter ſit vnitum: manifeſtum eſt, quòd corpus Chriſti poſt aſcenſionem in cœlum altiùs non potuerit exaltari, quàm in vtero matris exaltatum, hoc eſt, vnum perſonale cum Deo factum eſt. Hoc nemo ſanus negare poteſt; niſi fortè quis aſſerere velit, aliquid ipſo Deo magis altum exiſtere poſſe.

Homo Chriſtus in vtero matris ſummè exaltatus.

Cùm igitur Deus ſit altiſsimus, non loco (ſiquidem neq; locus, neque in loco eſt Deus) ſed Maieſtate: ſequitur inde, eum qui Deo proximus eſt, poſt Deum, omnium creaturarum reſpectu altiſsimum eſſe, neq; altiorem fieri poſſe, niſi in Deitatem mutaretur, quod fieri non poteſt.

Deus quomodo ſit altiſsimus.

Quis ſit altiſsimus poſt Deum.

Docet autem fides & religio Chriſtiana, quòd *HOMO ASSVMPTVS* (ſic enim vniuerſa orthodoxa vetuſtas loquitur, ne quis nobis ignorantiam concreti & abſtracti obijciat) vna perſona cum Filio Dei factus ſit. Ideoque etiam altiſſimus,

Homo pro humanitate aſſumpta, phraſis Orthodoxorum Patrum.

ſimus,& ſicut Epiſtola ad Hebræos loquitur,ipſis cœlis ſublimior factus eſt,idque in vtero matris, in ipſa conceptione, priuſquam naſceretur. Heb.7.

Quòd autem in Symbolo Apoſtolorum, ſeſsio ad dexteram Dei non modò poſt conceptionem & natiuitatem, ſed paſsionem quoque, mortem, reſurrectionem, & aſcenſum eius in cœlum, Chriſto tribuitur, qua ſuper omnem principatum, poteſtatem & dominium exaltatus eſt: id reſpectu formæ ſerui, Chriſto tribuitur, quam poſt mortem demum depoſuit.

Cur Chriſtus homo poſt mortem demũ dicatur ſedere ad dexteram Dei.

Quod D. Paulus ad Philip. 2. cap. perſpicuè explicat, vbi dicit: Chriſtum, cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratum, eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuiſſe, formam ſerui accipiens. Vbi Apoſtolus nō dicit, quòd Chriſtus in forma ſerui formam Dei depoſuerit: ſed in forma Dei permanſerit, & formam ſerui aſſumpſerit, qua formam Dei operuit, quæ à puncto conceptionis perpetuò in ipſo permanſit. In ipſo enim omnis plenitudo Deitatis habitauit corporaliter: quam tamen non oſtentauit: interdum autem miracula editurus, declarauit, & eius quaſi guſtum quendam hominibus amicis & inimicis præbuit.

Philip.2. Explicatio loci ad Phil. 2 de forma Dei, & forma ſerui.

Col.2.

Formam igitur ſerui ita geſtauit Chriſtus, donec opus Redemptionis generis humani perficeret; vt interim ſemper Dominus permanſerit, ſicut diſcipulis ſuis ait: Vos appellatis me Magiſtrum, & Dominum: & rectè facitis, quia ſum. Fuit verus Dominus non modò vt Deus, ſed etiam vt homo: quoniam vna perſona Deus & homo, vnus eſt Chriſtus, non duo.

Chriſtus etiam formam ſerui geſtans, Dominus permanſit.

Ioan. 13.

Cùm ergo etiam in ſtatu humiliationis & exinanitionis, & forma ſerui, formam Dei (quæ ipſa Dei dextera, & eius omnipotentia, adeoque Deus ipſe eſt) ſemper tectam retinuerit, & ſecundum humanitatem *IN EA FVERIT*, neque vnquam depoſuerit, ſed quo ad humanitatem pleno eius vſu ſe ad tempus abdicauerit; eam Maieſtatem particu-

Diſtributio corporis & ſanguinis Chriſti in prima Cœna, opus eſt infinitæ virtutis communicatæ.

 lariter

culariter in prima Cœna vſurpauit, cùm corpus ſuum diſci-pulis ſuis diſtribueret. Quæ diſtributio corporis & ſanguinis Chriſti, non formæ ſerui, ſed formæ Domini, & Maieſtatis proprium opus fuit, homini Chriſto cōmmunicatæ.

Quemadmodum etiam paulò pòſt in horto eandem hoſtibus ſuis, priuſquam caperetur, declarauit. Quæ &, cùm duodecim annorum eſſet, inter eruditos Hieroſolymis in ipſo eluxit, & per miracula poſtea innotuit. Quamuis nihilominus ſapientia creuiſſe, & parentibus obedijſſe ſcribitur.

Luc. 2.

Simplex vera & Germana ſententia ſeſſionis ad dexteram Dei.

Poſteaquam autem opus redemptionis generis humani perfecit, & formam ſerui prorſus depoſuit, articulus ſymboli Apoſtolici dicit: *SEDET* ad dexteram Dei Patris Omnipotentis, hoc eſt, non ſolùm vt Deus, verùm etiam vt homo æquali potentia cum patre omnia gubernat, ſicut ſcriptum eſt: Certiſsimè ergo ſciat omnis domus Iſrael, quia & Dominum & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. Sedere enim phraſi Scripturæ, nequaquam phyſicam locationem in articulo ſymboli, ſed cum Deo æquali potentia regnare ſignificat, quod D. Beza negare non poteſt.

* Act. 2.

Sedere ad dexteram Dei non ſignificat phyſicam locationem.

Simile de Principe peregrinante.

Id verò vt auditores meliùs intelligant, ſimilitudine explicabimus. Princeps aliquis (quod non inuſitatum eſt) ad terram ſanctam profectionem adornans, ſerui habitum induit, ſecuritatis gratiâ, ad cauenda pericula, ne in itinere ab omnibus agnoſcatur: & in itinere præſtat etiam ſeruilia obſequia, ſtabulum & equos curat, ocreas purgat illis, qui eo longè inferiores, adeoque ſerui ipſius ſunt, ipſe verò eorum Dominus eſt, & permanet. Idque facit, donec peregrinationem abſoluat. Domum reuerſus, eum habitum Serui deponit, & non tum demum fit Princeps, quia Princeps natus eſt: ſed duntaxat adminiſtrationem ſuſcipit regni, quam aliquandiu abdicauit.

Sic Chri-

Quomodo Chriſtus poſt mortem & reſurrectionem ad dexteram Dei collocatus dicatur.

Sic Chriſtus ſecundum carnem è Spiritu ſancto conceptus, & ex Maria virgine natus fuit verus Dominus, non modò ſecundum Deum, ſed etiam ſecundum hominem, qui Maieſtatem ſuam diuinam, in ipſa natiuitate ita declarare potuiſſet, vt in totius mundi oculos ſummo cum ſtupore incurriſſet: verùm noluit, ſed ſalutis noſtræ cauſa, ſecundum hominem eius vſum abdicauit, quam ſecundum Deum immutabilis permanens nunquam depoſuit, aut deponere potuit. Poſt mortem autem ſerui depoſita forma, adminiſtrationem omnium creaturarum ſecundũ hominem ſuſcepit, & nunc ſedere, hoc eſt, regnare dicitur: quòd iam inde à tempore conceptionis & natiuitatis eius, vſq; ad reſurrectionem ex mortuis, & aſcenſum eius in cœlos, ſecundum humanitatem non fecit.

Duplex intellectus in verbis, ſedere ad dexteram Dei.

Eſt ergo æquiuocatio in verbis, [Sedere ad dexterã Dei.] Nam aliâs ſignificant habere hanc diuinam Maieſtatem, & non exerere: aliâs verò non ſolùm habere, ſed etiã exerere & exercere. Illud tribuitur Chriſto etiam in ſtatu humilitatis; hoc verò duntaxat poſt reſurrectionem, & aſcenſionem in cœlos, vbi ad dextram Dei demum collocatus ſedere, id eſt, vbique regnare dicitur: nec ampliùs ſeruus eſt, aut in ſeruili forma, ſed in Maieſtate diuina ſe toti orbi reuelabit.

Vna Chriſti diuina Maieſtas in ſtatu humiliationis & exaltationis.

Hæc igitur ſubſequens Maieſtas, quæ in pleno vſu conſiſtit, nihil detrahit communicationi maieſtatis, quam Chriſtus habuit in prima Cœna forma ſerui tectam.

Neque igitur plus aut minus habemus nos in celebratione Cœnæ Domini, quàm diſcipuli in prima Cœna Dominica habuerunt. Sed copioſior explicatio ad locum de perſona Chriſti reijciatur, vbi omnia pleniùs tractabuntur.

8.

Corpus Chriſti quomodo Deificatum eſſe dicatur.

Ad locum ex Damaſceno allatum de Deificatione hominis Chriſti, reſpondemus: non modò Damaſcenum, ſed etiam Nazianzenum, & alios Scriptores Eccleſiaſticos, corpus Chriſti Deificatum aſſerere ἐθεώθη, inquit, Deificatum eſt: Neque Damaſcenus, neque nos corpus Chriſti Deificatum

eo ſenſu ſcripſimus, aut diximus vnquam, quòd in Deitatem conuerſum ſeu Deitas effectum ſit. Qua ratione etiam ſuum *QVANTVM*, ſuamque circumſcriptionem non amiſit; ſed quemadmodum corpus animatum propter vnionem cum anima, alia propria, quàm corpus inanimatum habet: Sic

Viuificatio Deitatis propria, carni Chriſti communicata.

Damaſcenus quoque corpori Chriſti, propter perſonalem vnionem cum Dei Filio, propria tribuit, quæ nullius ſancti hominis corpori, imò ne Angelis quidem tribui poſſunt. Ex quorum numero viuificatio eſt; quæ ita Deo propria eſt, vt nihil magis ei proprium eſſe poſsit; cuius vim *TOTAM* caro Chriſti hauſit, & in eius dignitatem & operationem conſcendit, vt ipſa quoque viuificare poſsit, & verè viuificet. Sicut Orthodoxi Patres vno ore, & vnanimi conſenſu, Cyrillus inprimis, docent & teſtantur.

Cyrillus.

9\. In Humanitatem Chriſti non tantùm habitualia dona collata eſſe.

Quòd Patres non ſolùm habitualia dona in humanitatem Chriſti per vnionem perſonalem collata, ſed ipſius Diuinitatis propria ei verè & realiter communicata eſſe, apertè teſtentur; in loco altero de perſona Chriſti, ad oculum demõſtrabimus, quò etiam vberiorem tractatũ de perſona Chriſti reijcimus, ne articulos confundamus, ſed ſingulos ſuo loco tractemus. Ex quo tamen nullo modo ſequitur, quòd corpus Chriſti in Deitatem conuerſum, aut Deitas factum ſit, ſicut apertè oſtendetur.

10\. Fides non eſt eorum, quæ non ſunt.

Quod fatetur Dominus Beza: Corpus Chriſti tempore Abrahæ actu non fuiſſe; tanquam confeſſum accipimus. Quòd autem ex Epiſtola ad Hebræos demonſtrare conatur, non ideò menti & fidei Abrahæ abſens fuiſſe, quia fides ſit ὑπόϛασις τῶν μὴ ὄντων, hoc eſt, ſubſtantia earum rerum, quæ non ſunt: Reſpondeo, hæc verba in Epiſtola ad Hebræos non reperiri. Sic enim ſonant Epiſtolæ verba: ἔϛι δὲ πίϛις ἐλπιζομένων ὑπόϛασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, hoc eſt, fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, & argumentum earum, quæ non videntur. Longè verò aliud eſt, rem ſperari & non videri; & aliud, rem prorſus non eſſe.

Hebr. 11.

Hic codicem Græcum, Miniſter Eccleſiæ Geneuenſis, Bezę exhibuit, & hortatus eſt eum, ne fruſtra contenderet, quia in Epiſtola non haberentur verba, quæ ab ipſo allegata ſunt.

Etſi

Etſi verò fides credit, quæ vel futura ſunt, vel quæ præterierunt; non tamen propterea res illæ præſentes ſunt. Sufficit enim fidei, res promiſſas fore aut futuras eſſe, aut fuiſſe, etiamſi eo tempore præſentes non ſunt, quando creduntur, hoc eſt, per fidem aſpiciuntur. 11.

Præſentia autem, qua menti credentis præſentes eſſe dicuntur res in futurum promiſſæ aut præteritæ: non eſt ipſarum rerum realis & vera præſentia, ſed eſt certiſsima fiducia mentis & voluntatis, eas aliquando fore aut fuiſſe, etiamſi præterierint, vel *NONDVM* ſint. **Præſentia, qua res menti præſentes ſunt.**

Neque reformido dicere: Chriſti corpus, tempore Abrahami non fuiſſe, quoniam actu non fuit. Non enim nego in lumbis Patrum fuiſſe, priuſquam definitum tempus compleretur. Nos autem de præſentia loquimur corporis Chriſti, quæ communicatione diuinæ Maieſtatis efficax eſt in Eccleſia, & qua Chriſtus, tanquam homo etiam videt & audit gemitus piorum, & illos conſolatur; qua præſentia nunc Eccleſiæ ſuæ in Verbo & Sacramentis adeſſe dicitur. Quæ præſentia tempore Abrahæ prorſus non fuit. 12. **Vera præſentia Chriſti ſecundum carnem in terris.**

Ex quo ſequitur, quòd realis exiſtentia ſemper requiratur ad eam præſentiam, qua actiones rebus exiſtentibus tribuuntur. Et quamuis fides extra mundum egrediatur: non tamen ipſa res, ſed cogitatio fidei duntaxat de rebus per fidem cogitatis, præſens eſt. 13. **Realis præſentia requirit realem exiſtentiam rei.**

Quod autem D. Beza quærit, cùm concedam etiam Patres beneficiorum Chriſti participes factos, & remiſsionem peccatorum conſecutos eſſe; num velim, aut credam, *QVOD EX NON ENTE* illa beneficia profecta ſint, quæ pro *ENTE* Chriſtum habuerint, non minùs Patribus quàm nobis præſentem? **Vnde beneficia Chriſti Patriarchis collata ſint.**

Reſpondeo, quòd hæc beneficia nequaquã ex *NON ENTE* profecta ſint, ſed pro *ENTE* ſuo habuerint Chriſtum, certum eſt. Non enim præſentem, ſed futurum, & venturum, & pro generis humani redemptione paſſurum, quique in ſa-

in ſacrificijs veteris Teſtamenti adumbratus fuit: Ideoq; in veteri Teſtcmento, tàm accuratè omnes circumſtantias obſeruari oportuit. Nemo fuit in precibus exauditus, niſi reſpectu propitiatorij, quod verum propitiatorium Chriſtum ſignificabat. Ad id facies erat conuertenda, vbicunque terrarum agerent Iudęi; ſacrificia certo loco & ordine peragenda erant, vt Archetypo reſponderent. Ad illum typum alligati erant Iſraelitæ, qui carnem Chriſti repræſentabat, figurabat, ſignificabat, in qua filius Dei incarnatus, genus humanum redempturus erat. In hac vmbra & per hanc vmbram Filius Dei (qui non eſt ex *NON ENTIBVS*) beneficia Patribus conferebat, nō propter vmbram, ſed propter eum, qui hac vmbra repræſentatus & ſignificatus fuit. Remiſsio enim peccatorum eſt opus Dei proprium. Ideoque Iudæi Chriſto iraſcebantur, cùm diceret: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua; & in corde intra ſe dicunt: Hic blaſphemat. Quia tanquam homo ſibi tribuerit Chriſtus, quod ſolius Dei proprium eſt. Hunc effectum Deus per vmbras Moſaicas contulit Patribus. Qua ratione non modò ipſum Redemptionis opus, obedientia videlicet & mors Chriſti, ſed ipſa quoque natura eius humana patribus reuera abſens, & non præſens fuit.

Chriſtus homo ſibi tribuit, quod ſolius Dei proprium eſt. Matth. 9.

Ad cuius operis & meriti participationem, non opus fuit vel ipſius perſonæ, quoad Naturam humanam, vel operis præſentia: ſed ſufficiebat, quòd illud *ENS* horum beneficiorum crederent futurum, & hanc obedientiam præſtiturum.

Ad meriti Chriſti participationem, nō requiritur abſoluta præſentia hominis Chriſti.

Quemadmodum etiam nobis nihil derogat, quòd non nobis præſentibus, ſed plùs quàm ante mille & quingentos annos hoc opus Redemptionis peractum eſt. Sufficit enim fides ad participationem beneficiorum Chriſti, qua firmiter credimus, hoc pro nobis factum eſſe.

Longè autem nunc alia præſentia eſt Chriſti, etiam reſpectu mentis & fidei, quàm tempore Abrahæ fuit. Non enim ita Chriſtus hoc opus in terris præſtitit, vt ſecundum humanitatem

Menti noſtræ & fidei quomodo Chriſtus nunc adſit.

nitatem ſuam à nobis noſtraque mente perinde abſit, ſicut Abrahæ nō præſens fuit. Sed quia humana natura, cum Deo perſonaliter vnita, & in Thronum Deitatis proprium collocata eſt, qui nullo loco definitur: ideo reipſa exiſtens Chriſtus, etiam reipſa ſecundum humanitatem ſuis electis verè & realiter adeſt, ſine reſpectu fidei, aut incredulitatis. Et hac ratione etiam corpus & ſanguinem ſuū realiter cœleſti modo præſentem, ſecundum verbum & promiſsionem ſui Teſtamenti exhibet; quod tempore Abraham, aut Patriarcharum, & in Sacramentis Moſaicis veteris Teſtamenti non fecit, neque factum eſt.

Beneficiorum Chriſti princeps cauſa Deitas.

Præterea, effectus ſeu beneficia Chriſti principaliter à Diuinitate, tanquam efficiente cauſa, proficiſcuntur. Quapropter effectus, hoc eſt, beneficia Chriſti patribus per fidem applicata, nequaquam ex non entibus eliciuntur: ſed ipſe λόγος incarnandus in ſacrificijs & Sacramentis adumbratus, per hos typos & figuras, reſpectu incarnationis futuræ, illa beneficia in eos contulit. Idcirco etiam diſcrimen Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti in æternum ſtabit, neque vlla ratione euerti poteſt: Quòd videlicet Sacramenta veteris Teſtamenti duntaxat vmbram Chriſti ſecundum humanitatem: noſtra verò Sacramenta in nouo Teſtamento ipſum corpus habeant, quod realiter præſens eſt, diſpenſatur, & cœleſti modo præſens externo ore cum pane percipitur.

Diſcrimen Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti firmum.

Etſi enim vnus & idem ſanguis Chriſti eſt, in quem ſanguis Sacramentorum veteris Teſtamenti reſpexit, & ſanguis noui Teſtamenti, cùm vnus ſit Chriſtus: tamen illic tantùm figuratus eſt, hìc verò ſublata figura per corporalia, ſeu externa Elementa, panem & vinum, realiter & verè præſens eſt, & diſpenſatur.

Et ſuprà dictum eſt, quòd verba Teſtamenti Chriſti non duntaxat menti, ſed ori etiam præbeant corpus eius, cùm inquit: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum.

Nullus tropus in Sacramentis V. & N. Teſtamenti.

Ex quo ſequitur, nullum prorſus tropum, neque in verbis Sacramentorum veteris aut noui Teſtamenti admittendum eſſe: cùm ſanguis ſacrificiorum verus ſanguis fuerit, ſicut Moſes loquitur: Hic eſt *SANGVIS FOEDERIS*, & non ſignificat ſanguinem fœderis, nihil obſtante, quòd ſanguinem Chriſti repræſentet. Quale enim fœdus eſt, talis quoq; ſanguis eſt. Et ſanguis quoque noui Teſtamenti, verus Chriſti ſanguis eſt: qui non alium ſignificat aut repræſentat, qui eſt ſanguis Chriſti.

Exod. 24.

Abſurditas tropi in verbis Teſtamenti Chriſti.

Sicut enim abſurdum eſſet, ſecundum tropum Moſis verba de ſanguine vitulorum interpretari: Hic eſt ſanguis fœderis, hoc eſt, ſignificat ſanguinem fœderis huius: ſic etiam abſurdum eſſet, verba Teſtamenti Chriſti per eundem tropum interpretari: Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti, hoc eſt, ſignificat ſanguinem meum noui Teſtamenti, qui pro vobis effuſus eſt; quaſi alius eſſet ſanguis noui Teſtamenti, quàm qui à Chriſto effuſus eſt.

Sanguis veteris Teſtamenti ſymbolicus.

Sanguis noui Teſtamenti non ſymbolicus.

Ideoque ſanguis vitulorum Moſaicorum, & fœderis eius, verus, naturalis & eſſentialis fuit, ſed ſymbolicus, ſignificatiuus, repræſentatiuus veri ſanguinis Chriſti: Sanguis autem noui Teſtamenti quoq; verus, naturalis & eſſentialis eſt, non autem figuratiuus, ſignificatiuus aut repręſentatiuus. Quem enim repręſentaret aut ſignificaret? ſed eſt ſanguis Ieſu Chriſti realis, qui effuſus eſt pro peccatis totius Mundi.

Cur per corporalia, Chriſtus diſpenſet ſpiritualia dona.

Quòd autem ad diſpenſationem eius, vino in poculo vtitur Chriſtus; ex Chryſoſtomo ſuprà ratio reddita eſt, quòd videlicet non ſolùm ſpirituales, ſed etiam corporales ſumus. Si enim homo totus ſpiritualis eſſet; Deus ſpiritualia dona, cuiuſmodi ſunt corpus & ſanguis Chriſti in Myſterio oblata, ſine corporalibus organis conferret.

Et ſi Chriſtus vellet, tàm facilè illi eſſet ſine pane & vino nos paſcere & reficere ſuo corpore & ſanguine, quàm quòd cum pane & vino facit.

In Sacramentis ſpiritualia cum corporalibus coniuncta.

Sed quia homo partim corpus, partim ſpiritus eſt: ideò Chriſtus in Sacramento corporalia cum ſpiritualibus coniunxit. Inpri-

Inprimis verò notandum vocabulum [MEVS & MEVM] quod emphaticum eſt, & vmbris atque tropis opponitur, ac nullum tropum admittere poteſt. Aliâs in vetus Teſtamentum relaberemur, & corpus in vmbram conuerteremus. Emphaſis vocabulorum (MEVS & MEVM) in verbis Teſtamenti Chriſti.

Neq; enim cibus ventris hîc quæritur, ſed cibus ad vitam æternam viuificus, qui eſt corpus Chriſti, vitam præſtans in fide manducantibus. Si enim aliâs mille hominum corpora manducaremus, non tamen ſpiritualiter viuificaremur. Sed qui carnem Filij Dei manducat, is viuificatur. Hoc, vmbra & figura ſeu ſignum, ſine reſpectu cibi viuifici, qui eſt caro Chriſti, præſtare non poteſt.

Quapropter Sacramenta veteris & noui Teſtamenti minimè confundenda ſunt, niſi Iudæi fieri, & corpus Chriſti abijcere velimus; quod à nobis abſit.

Sic apud Paulũ, quòd legitur: petra quę eos ſequebatur, eſt Chriſtus: (cuius ſuprà oblitus ſum, quò minùs reſpóderim) hoc loco petra neq; lapidem ſignificat, neq; Chriſtũ figurare intelligitur. Lapidea enim petra Iſraelitas non ſecuta eſt, ſed ſuo loco perpetuò manſit, & prior populo Iſraelitico erat. Petra autẽ, de qua Paulus loquitur, ipſe Chriſtus erat; qui Iſraelitas in deſerto exiſtentes longè pòſt ſecutus eſt, & genus humanum redemit: Qui etiam ſecundum Diuinitatem populum nuſquam deſeruit, ſed perpetuò comitatus eſt. Petra in phraſi Paulina non ſignificat Chriſtum. Chriſtus eſt vera & realis petra.

Etſi igitur in vocabulo petræ tropum admitto, non tamẽ concedo Metonymiam eſſe; quia hîc nequaquam nomẽ pro nomine ponitur: ſed eſt Metaphora à re inanimata ad animatam. Nam Matth. 16. Chriſtus Petra per Metaphoram appellatur, ad ſignificandum certitudinem & firmitatem, ſuper quam ædificata eſt Eccleſia, aduerſus quam portæ inferorum non præualebunt. Eſt enim Petra firmiſsima, quæ aduerſus omnium ventorum procellas, & inſultus Diaboli atq; mundi, Eccleſiam ſuſtinere poteſt, ne euertatur, ſed immota in æternum permaneat. Metaphora, non Metonymia in verbis Pauli.

Sed ſatis eſt demonſtraſſe ad oculũ, in veteri Teſtamento duntaxat vmbras fuiſſe, quæ Chriſtũ ſecundũ carnẽ repræſentârint & adumbrârint: In N. Teſtamento aũt omnes illas

figuras ablatas, & in earum locum corpus ſucceſsiſſe; quod ſecundum clara & perſpicua verba Chriſti: HOC EST CORPVS MEVM, &c. in ſacra Cœna præſens habemus. Modum autem præſentiæ nos ignorare libenter fatemur; quem ſapientiæ & omnipotentiæ Dei committimus, qui ipſa veritas eſt, & mentiri non poteſt.

D. BEZA.

1. *Audio multa dici, ſed pauca probari.*

2. *Agnoſco & ego ſublatas veteres figuras & Sacramenta, ſed noua inſtitui eſſe. Quòd ſi Sacramenta; ergo ſigna ſunt. Ergo ſignificabunt. Quid? Chriſtum. Non autem eſt nuda ſignificatio, aut repræſentatio, quemadmodum per ſtatuas, aut alias imagines homines mortui repræſentantur; ſed in Sacramentis noui Teſtamenti verè præſtatur menti per fidem, quod in ſignis ſignificatur. Videlicet, vt menti præbeantur corpus & ſanguis Chriſti, quæ per panem & vinum ſignificantur.*

Summa doctrinæ de Cœna Domini. Theſ. 1.

3. *Vehementer autem miror, quòd dixiſti, ſeſsionem ad dexteram Dei ab vnione perſonali ſeu incarnatione Filij Dei inchoatam eſſe; cùm non ignores, diſtinctos fidei & ſymboli Apoſtolici articulos eſſe, de incarnatione, & de ſeſsione ad dexteram.*

4. *Deinde videris ſemper hominem ſumere pro humanitate, & ſic vocabula concreta ab abſtractis non diſtinguere, ſed confundere; quod à Patribus non factum legimus.*

5. *Præterea in verbis Pauli ad Philip. cap. 2. quod de perſona dicitur, tu ad humanitatem refers; cùm ſcias vocabulum [Chriſtus] perſonam, non alteram ſolùm Naturam ſignificare.*

6. *Item, D. Paulus non de conditione humanitatis, ſed de Diuina*

uina natura loquitur, quam per vocabulum [FORMA DEI] intelligit; ſicut forma ſerui, non conditionem, ſtatum, vel habitum, [illegible] ſignificat, ſed ipſam humanam Naturam, quam Chriſtus aſſumpſit.

Agnoſco etiam ex illa Pauli ſententia ſummam gloriam, quæ Chriſto homini acciderit, eiq́ omne genu flectendum, quòd dominetur ſuper omnia, quæ in hoc & futuro ſeculo nominari poſſunt. Ea verò gloria corpori Chriſti ſuam circumſcriptionem & veritatem non aufert. Quemadmodum Regi Hiſpaniarum propter dominium, quod habet, omne genu in India flectitur, & eius dominationem agnoſcunt, & ſe illi ſubijciunt; qui tamen in vno certo loco ſui Regni comm[illegible]tur. 7.

Simile de Rege Hi-[illegible]

Planè autem mihi nouum eſt, quòd Deus per vmbras Patribus beneficia remiſſionis peccatorum & gratiæ ſuæ contulerit. Sanguis enim taurorum & vitulorum non purgauit conſcientias. Nec vmbræ eam vim latentem habuerunt, vt conferrent vitam & alia. Ideoq́ Chriſtum Deum & hominem Patribus & illorum menti per fidem præſentem fuiſſe, per quem, & à quo omnia in ſuis ſacris perceperunt. 8.

An Deus per vmbras & typos veteris Teſtamenti gratiam contulerit. Heb. 9.

Et ſic eadem ratio fuit Sacramentorum vtriuſq́ Teſtamenti; in quibus menti per externas res Chriſtus præbetur, qui fide percipitur, & perceptus ſua dona membris corporis ſui communicat. In quibus Filius Dei nos non ludit. 9.

Ideoq́ panis eſt Sacramentum, vinum eſt Sacramentum, hoc eſt, ſignum, per quod Chriſtus in cœlo manens menti præbetur, non minùs efficaciter, quàm ſi ſuo corpore in Cœna corpori, & ori noſtro præſens eſſet. 10.

Quoniam igitur in multis conſentimus in hoc articulo, videlicet de communione ſub vtraque ſpecie: de Tranſſubſtantiatione & ſacrificio Miſſæ contra Papiſtas: de ſpirituali 11.

manducatione, quæ fit per ſidem: Item, quòd Sacramenta ſint ſigilla, quibus promiſſiones gratiæ de remiſſione peccatorum obſignentur: Item de [illegible] Chriſti; & de modo duntaxat variemus: quæ cauſa eſt, vt propter tantillam rem tantopere diſſentiamus, & tàm acerbè & hoſtiliter pugnemus? Quin potiùs fraternam charitatem exerceamus, & inuicem declaremus: ſi fortaſſis hallucinamur, non fit id improbitate, aut malitia, ſed ignorantia. Dominus autem [illegible] erret, ei oculos aperire, & Spiritu ſancto illuminare velit.

Beza Concordiam ambit.

D. IACOBVS.

An ea, quæ pro aſſertione noſtræ doctrinæ adduxi, ex verbis Teſtamẽti Chriſti, & apertis ſacræ Scripturæ teſtimonijs probauerim nec ne; in iudicio omnium auditorum repono.

2. Fallacia à falſa definitione Sacramenti.

Quòd autem tua D. Sacramenta ſigna eſſe dicit, & inde contra realem præſentiam corporis Chriſti in Cœna Dñi argumentantur; minimè concedo. Eſt enim fallacia à falſa definitione Sacramenti, quod non tantùm ſignum, ſed etiam ſignatum complectitur. Sic Euchariſtia duabus rebus conſtat, terrena & cœleſti. Neq; ad ſignificandum, ſed ad exhibendum corpus Domini hoc Sacramentum eſt inſtitutum. Non autem menti ſolùm, ſed etiam ori exhibetur ſecundum expreſſum verbum [*MANDVCATE*:] quod nequaquam hîc credere, ſed ore percipere ſignificat.

3. Communicatio Maieſtatis in humana natura quando cœperit.

Non etiam ignoro, incarnationem Filij Dei, & ſeſsionem hominis Chriſti ad dexteram Dei, diſtinctos articulos Symboli eſſe. Inde autem non ſequitur, participationem Maieſtatis (cuius plenus vſus Chriſto poſt reſurrectionem demum ſecundum carnem collatus eſt) initium ſuum ab incarnatione non accepiſſe. Quæ ſine omni confuſione articulorum ſymboli, optimè ſimul conſiſtere poſſunt; ſicut Pauli verbis demonſtratum eſt.

4. Homo & humanitas promiſcuè vſurpata.

Eccleſiaſticos autem Scriptores promiſcuè vocabulis [hominis & humanitatis] de Chriſto vſos eſſe; nemo negare poteſt,

reſt, qui mediocriter in illorũ ſcriptis verſatus eſt. Inter quos Diuus Auguſtinus facilè principem locum obtinet. Quapropter ſtudio nõ humanitatem, ſed hominem poſui, quem Auguſtinus plerunq; aſſumptum nominat; in quo propter hæreſin Neſtorianam nihil periculi eſt.

Vide ſolidam refutationem Orthodoxi Conſenſus.

5. Neq; ignotum eſt D. Bezæ, etiamſi vocabulum [Chriſtus] nomen perſonæ ſit; ei tamen alia atq; alia ratione, nunc propter hanc, nunc propter alteram, ſeu reſpectu alterius naturę diuerſa tribui, quæ ſine reali communicatione conſiſtere & vera eſſe non poſſunt.

Nomen [Chriſtus] varie vſurpatum.

Cùm igitur conſenſu omnium Orthodoxorum Patrum conſtet, Naturam diuinam nec exaltari, nec exinaniri poſſe, (quod proprium humanæ naturæ eſt) ipſi D. Bezæ quoq; regula Orthodoxorum Patrum nota eſt: Quæcunq; de exinanitione & exaltatione Chriſti in Scriptura ſacra dicuntur, ea omnia de ipſius humanitate ſeu de Chriſto ſecundum humanitatem dicta intelligenda eſſe. Qui verò de Diuinitate ea interpretatur, hunc inquit Leo I. in ſuam ſocietatem rapit Arrius.

Regula Orthodoxorum Patrum de exinanitione & exaltatione Chriſti.

6. Loqui autem Paulum non de aſſumptione humanæ naturæ, ſed de ipſius aſſumpti hominis ſeruili cõditione; ipſa verba textus apertiſsimè docent & confirmant, quæ ſic ſonant: Is affectus ſit in vobis, qui & fuit in Chriſto Ieſu. Qui cùm eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt, vt eſſet æqualis Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit forma ſerui aſſumpta. Proponit autem Paulus hominem Chriſtum ſummę humilitatis exemplum, qui cùm, inquit, eſſet in forma Dei, hoc eſt, verus Deus, & in ſumma Maieſtate conſtitutus, & hac ratione Deo æqualis, qui declaratione ſuæ Maieſtatis totum mundum in ſtuporem conuertere potuiſſet, ſicut in nouiſsimo die facturus eſt: tamen formam ſeruilem aſſumpſit, in qua nihil Diuinæ Maieſtatis apparebat. Qua ratione ſeipſum exinaniuit, ſeu vt Apoſtoli vox ſonat, euacuauit, ἐκένωσε; quòd diuinitati abſolutæ ſine contumelia tribui non poteſt, quæ ſeipſam euacuare nequit, quia immutabilis eſt. Sed ſecundum natu-

Phil. 2.

Vera & propria ſententia verborum Pauli, Phil. 2. De forma Dei & forma ſerui.

Chriſtus ſecundum quam naturam exinanitus.

naturam eam ſeipſum exinaniuit & euacuauit, in qua omnis plenitudo Deitatis corporaliter habitabat, cuius vſum ad tempus abdicauerat & formam ſerui geſtabat, vſq; ad mortem; Dominus interim ſemper permanens. Qui ſeruilia officia diſcipulis & omnibus ad ipſum confugientibus præſtitit; vnde ipſe Chriſtus quoque ſuo exemplo omnes ad diſcendam humilitatem inuitauit: Diſcite à me, inquit, quoniam ſum *HVMILIS CORDE*. Quid, quæſo, magis perſpicuè, & Scripturæ ſacræ, adeoque ipſius Pauli propriæ explicationi magis conſentaneè dici poſſet? Cùm igitur formam ſerui poſt reſurrectionem & aſcenſionem in cœlum depoſuerit, neq; ampliùs ſeruus ſit, aut ſecundum Scripturam dici poſſit, naturam autem humanam nunquam deponat; de ſeruili conditione verba Pauli intelligenda eſſe, omnes vident. Quamuis interim non negem, à Patribus de natura diuina intellecta, & contra hæreticos ad Diuinitatem Chriſti aſſerendam, iuxta Analogiam fidei piè & rectè vſurpata eſſe. Neutra enim interpretatio alteram tollit, ſed ratione Diuinitatis ſe inuicem conſequuntur & confirmant, cùm Chriſtus ſit verus Deus, & homo aſſumptus cum Deo vnitus. Vtra autem magis propria ſit, facilè cognoſcitur, ſi verba accuratè expendantur. Expreſsè enim dicit, quòd Chriſtus ſit *IN FORMA DEI*. Quæ verba apertè docent, Paulum de Chriſto ſecundum humanitatem loqui. Aliud enim eſt, eſſe ipſam formam Dei, aliud eſſe in forma Dei; quorum vtrumque Chriſto verè tribuitur. Nam Chriſtus ipſe Dei forma eſt, quatenus Deus eſt. In forma autem Dei, quatenus homo eſt (quæ phraſis communicationem formæ Dei in humana natura ſignificat) quia cum Deo perſonaliter vnitus eſt. Cùm ergo quatenus homo, gloriam ſuam, ſibi à Diuinitate communicatam & Deitatis eſſentialiter propriam, oſtentare, quia in forma Dei fuit (quod nulli Angelorum contigit) & illam formam omnibus patefacere potuiſſet: tamen noluit, ſed in ſeruili habitu & conditione eam texit. Idem vult Paulus, vt omnes pij imitentur, neq; propter dona Dei inſoleſcant, ſed exemplo Chriſti alter alteri ſeruiat.

Chriſtus perfectiſſimum exemplum humilitatis.

Chriſtus non ampliùs ſeruus.

Quid ſit eſſe in forma Dei.

Quòd

Quòd gloria dominationis, veritati & circumſcriptioni corporis Chriſti nihil adimat; ſuprà apertè demonſtrauimus. Sed quòd ita omnibus rebus dominetur homo Chriſtus, ſicuti Rex Hiſpaniarum Indiæ; valdè craſſa eſt de regno & dominio Chriſti cogitatio, quæ regnum Chriſti ſpirituale & cœleſte in regnum mundanum conuertit. Neque enim per vicarios dominatur, ſicut Rex Hiſpaniarum; ſed ipſe omnia omnibus temporibus & locis præſens, agit & adminiſtrat, modo cœleſti, & humanæ rationi imperſcrutabili & imperueſtigabili. 7. Regnum Chriſti non mundanum.

Non minùs nouum atque inauditum eſt, quòd negare audes, Deum per vmbras Sacramentorum veteris Teſtamenti, gratiam Patribus contuliſſe. Etſi enim taurorum & vitulorũ ſanguis, peccata ipſorum non expiauit, ſed ſanguis Ieſu Chriſti eos ab omnibus peccatis emundauit: nullam tamen gratiam contemptores horum Sacramentorum conſecuti ſunt; quibus, vt Paulus loquitur, pędagogia fuerunt ad Chriſtum, in cuius fide his Sacramentis vſi ſunt: Per quæ etiam illis gratiam ſuam contulit, & propter Chriſtum eos in gratiam recepit, quem ſecundum humanitatem abſentem figurabant & adumbrabant. 8. Gal. 4.

Quapropter nequaquam eſt eadem ratio Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti: ſiquidem non ſolùm menti, verùm etiam ori corporis Chriſti corpus nunc in Euchariſtia datur, quod in veteris Teſtamenti ſacris duntaxat adumbratum fuit. 9. Diſcrimen V. & N. Teſtamenti.

Nec panis & vinum ſunt Sacramentum, ſed pars duntaxat Sacramenti, eaque ignobilior, ad quam res cœleſtis accedat neceſſe eſt, corpus & ſanguis Chriſti: aliâs Euchariſtia non erit, ſicut ſuprà dictum eſt. 10. Sacramenti integritas.

Poſtremò, verum eſt, in multis nos conſentire, quæ partim nunc à te commemorata ſunt; de quibus nulla inter nos diſſenſio & controuerſia vnquam fuit. 11.

In eo autem adhuc nullus conſenſus eſt, de quo tot annis inter Eccleſias noſtras & veſtras controuerſia eſt, videlicet De qua te ſemper controuerſia fuerit in hoc articulo.

de vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna. De qua re ſi conſtaret, facilè etiam de verborum Cœnæ proprio & vero ſenſu conſentiremus. Quæ nos ideò ſimpliciter ſecundum literam, κατὰ τὸ ῥητὸν, ſicut verba ſonant, & ſine tropo intelligimus, quia de hac vera & reali præſentia nihil dubitamus, cùm Chriſtus expreſsis verbis eam promiſerit (qui verax eſt & omnipotens) & infinita eius ſapientia ſit, qui nouit modum, cui committendus eſt.

An Beza cum ſuis realem præſentiam corporis Chriſti in Cœna credat.

Hîc cùm vos omnimodam præſentiam apertè negare non audeatis, ſed eandem nobiſcum aſſerere videri velitis: apertè autem dicatis, quòd *NON ALIO MODO* corpus Chriſti adſit, quàm ſicuti Abrahæ adfuerit; omnium auditorum iudicio committimus, an iniuriam vobis faciamus, ſi dicamus, vos nullam præſentiam credere: ſiquidem corpus Chriſti, temporibus Abrahami nondum erat conceptum & natum, multò minùs illi alijsúe Patribus præſens.

Quapropter conſtanter dicimus, quamdiu in illa opinione perſeueratis; nullam inter nos in hoc articulo conſenſionem conſtitui poſſe. Sicut enim alia eſt ratio perſonæ Chriſti in veteri Teſtamento, cùm filius nondum incarnatus eſſet; & alia in nouo Teſtamento, poſtquam incarnatus eſt: ita etiam alia & alia eius præſentiæ ratio eſt, quòd illi duntaxat vmbram Chriſti ſecundum humanitatem in ſuis Sacramentis, nos autem corpus & rem ipſam adumbratam, figuratam & ſignificatam habeamus. Hæc ab omnibus auditoribus probè intellecta eſſe, nihil dubitamus.

Diuerſa ratio perſonæ Chriſti in veteri & nouo Teſtamento.

Gradus ad concordiam factus.

Cùm igitur vtrinque Capernaiticam manducationem & Cyclopicam lanienam carnis Chriſti in Cœna Domini apertè damnemus: (quo nomine tamen Eccleſiarum noſtrarum Doctores, non modò per Galliam, ſed in alijs quoque regnis, quò ſcripta veſtra peruenerunt, miſerè deformati, & plurimi ex veſtris à noſtris Eccleſijs, hac ſolùm de cauſa abalienati

Non dicas falſum Teſtimonium.

alienati ſunt, quaſi hanc Cyclopicam lanienam doceant, quam nunquam ſomniauimus; & de ſpirituali manducatione, quæ fit per fidem, non ſolùm in vſu, verùm etiam extra vſum Cœnæ Domini, nulla vnquam inter nos controuerſia fuerit) non contemnendum gradum hac ingenua declaratione voluntatis noſtræ, ad piam concordiam factum eſſe arbitramur.

Et reſtat duntaxat tertius modus præſentiæ & manducationis corporis Christi, videlicet manducatio, quæ ſacramentalis dicitur, & ore fit; de qua quæritur: An ea tantùm fit externorum ſignorum, panis & vini: an verò cum pane & vino, corporis quoque & ſanguinis Chriſti. De quo Domino volente plura conferemus.

De qua re potiſſimùm adhuc controuerſia ſit.
De Sacramentali manducatione, Quæſtio.

D. BEZA.

Non video ego, quomodo caro Chriſti poſſit eſſe omnipræſens. Si de fructu conſentiamus, quid opus eſt de alijs minimè neceſſarijs diſputare? Patres multos habent errores, quos tamen non propterea abijcimus. Sacramentalem modum manducationis corporis Chriſti concedimus. Cuperem autem, ſi fieri poſſet, mea morte pacem redimere.

D. IACOBVS.

Et ego ſimiliter affectus ſum. Veram enim & Deo gratam concordiam ex animo opto & deſidero. Facilè enim cogitare poſſum, quàm gratus vterque noſtrûm Papæ ſit; in cuius manus, ſi, permittente Deo, incideremus, terram ſupplicijs noſtris purgare conaretur. Sed ex parte noſtra veritatem non poſſumus deſerere, neque à verbis apertis Teſtamenti Chriſti propterea recedere, quòd non videamus aut intelligamus, quomodo corpus Chriſti poſsit in omnibus locis verè & realiter adeſſe, & ore percipi, vbi Cœna Domini celebratur.

N 2 Neq;

Controuerſia de Cœna Domini grauiſſima eſt.

Neque verò nobis adeò non neceſſaria, aut non magni momenti res eſt, quemadmodum vobis eſſe videtur, quando corporis Chriſti loco, Eccleſiæ panis duntaxat obtruditur, idque ſub nomine corporis Chriſti, quod ſolùm ſignificetur, non autem cum pane exhibeatur. Item, verba Teſtamenti Chriſti tàm violenter, quæ ſunt manifeſta, in alium ſenſum pertrahi.

Patres in erroribus ſuis dociles.

Et verum ſanè eſt, quòd Patres habent ſuos errores. Eiuſmodi tamen, ſi de his tàm accuratè & diligenter admoniti fuiſſent, ſine dubio eos correxiſſent.

Beza nobiſcum loquitur, ſed non nobiſcum ſentit.

Sacramentalem modum præſentiæ & manducationis nobiſcum quidem aſſeritis verbis; ſed cùm ad explicationem peruentum eſt, nihil aliud, quàm manducationem panis intelligitis, quæ abſente corpore Chriſti fiat; quod concedere non poſſumus. Sed de his cras, Domino volente, plura.

XXIII. MARTII, ANno, &c. 86. hora 7. antemeridiana.

D. IACOBVS.

IN NOMINE Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Amen. Quod felix faſtumque ſit, collationem inſtitutam continuare volumus, & initium eo facere loco, vbi heſterno veſperè deſijmus.

In quibus partibus ſit conſenſus.

I.

Phyſica ſeu localis præſentia in Cœna Domini reiecta.

Primùm omnium inter nos conuenit, quòd ab vtraque parte de præſentia & perceptione corporis & ſanguinis Chriſti ſentimus, eam non eſſe Phyſicam, localem, (quomodo in terris hominibus conuerſatus eſt) Capernaiticam, aut Cyclo-

Cyclopicam lanienam, qua caro Chriſti, inſtar carnis vitulinæ dentibus atteratur, per guttur in ventrem traijciatur, in ventre digeratur, & ſi quæ ſunt alia, quæ hinc abſurda colliguntur. Quo nomine tamen innocenter, & ſine cauſa noſtræ Eccleſiæ per Galliam, & in alijs regnis diffamatæ ſunt, quaſi eiuſmodi Capernaiticam lanienam carnis Chriſti in Cœna doceant, cùm litera demonſtrari in ſcriptis noſtris non poſsit, quòd tàm abſurda vnquam docuerimus. 2. Capernaitica manducatio ſemper damnata à Theologis Germanis Auguſtanæ Confeſsionis.

Quod verò ad ſpiritualem manducationem attinet, quæ fit per fidem, non ſolùm in vſu, verùm etiam extra vſum Cœnæ Domini; de ea quoq; nulla inter nos, & anteceſſores noſtros aut veſtros, controuerſia vnquam fuit. Siquidem hæc manducatio nihil aliud eſt, quàm credere in Ieſum Chriſtũ, quòd propter corpus ipſius in mortem traditum, & ſanguinem effuſum, per fidem habeamus remiſsionem peccatorũ & vitam æternam. Hoc inquam credere, eſt manducare corpus, & bibere ſanguinem Chriſti, de qua Ioan. 6. capite agitur. 3. De manducatione ſpirituali nulla controuerſia. Manducatio corporis Chriſti, quid ſit.

Deinde diximus quoque ex parte noſtra, de diſcrimine præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti in Sacramentis veteris & noui Teſtamenti: Quòd in veteri Teſtamento fuerint tantùm vmbræ & figuræ: in Nouo autem res ipſæ & corpus. 4. Diſcrimen Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti.

Quòd fides noſtra hanc ſacramentalem præſentiam non faciat, ſed eam duntaxat ſalutarem reddat, corpus & ſanguinem Chriſti ore percipientibus; quoniam Chriſtus ſeipſo & própria virtute adſit, ſiue credamus, ſiue non credamus; pijs quidem & fidelibus ad ſalutem, impijs verò & infidelibus ad iudicium. 5. Fides non facit Sacramentalem præſentiam corporis Chriſti.

Dictum eſt quoque paucis, de ratione, cur in Sacramentis noui Teſtamenti non poſsint eſſe vmbræ, typi & ſignificationes corporis & ſanguinis Chriſti. Si enim Sacramenta & eorum ſubſtantia conſiſteret tantùm in ſignificatione & repræſentatione corporis, ſanguinis, mortisque Chriſti: Sacramenta veteris Teſtamenti longè illuſtriora fuiſſent, quàm 6. Cur typi in Sacramentis noui Teſtamenti ſublati.

Sacramenta veteris Teſtamenti ſignificatione illuſtriora Sacramentis noui Teſtamenti.

Sacramenta noui Teſtamenti. Nam caro vitolorum, taurorum, agnorum magis perſpicuè & ſignificanter carnem Chriſti, quàm panis Cœnæ Domini repræſentaſſet. Sic quoad ritum, illa quoq; occiſione pecudum, & ſanguinis eorum effuſione, mortem Chriſti magis repræſentârunt, quàm ritus Sacramenti Cœnæ Domini, qui in fractione panis, in edendo & bibendo conſiſtit.

Typus agni Paſchalis illuſtris.

Quando enim paterfamiliâs agnum Paſchalem mactauit, ſpectantibus liberis & vniuerſa familia, potuit eos ad hunc modum erudire: Quemadmodum videtis à me agnum occiſum, & eius ſanguinem effuſum: ſic promiſſus Meſsias cùm venerit, occidetur & ſanguis eius effundetur in remiſsionem peccatorum omnium, qui credituri ſunt in illum. Hæc repræſentatio, inquam, paſsionis & mortis Chriſti, in veteri Teſtamento longè illuſtrior fuit, quàm quæ in Cœna Domini in vſu panis & vini ſacrati, fit. Quæ comparatio panis & vini nihil propemodum ſimile cum corpore & ſanguine Chriſti, quoad externos ſenſus, habet.

Ideoq; ſubſtantia Sacramenti Cœnæ Dominicæ non conſiſtit in adumbratione, figuratione, aut repræſentatione vel corporis vel ſanguinis Chriſti, vel etiam mortis eius: ſed eſt corporis & ſanguinis Chriſti *VERA EXHIBITIO*, cùm inquit Chriſtus: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum.

1. Tom. Tract. Theologicorum, pag. 289.

In quam ſententiam ipſe quoque Reuerendus D. Beza ſcripſit: Verba eius ſunt hæc: Quod in veteri Teſtamento nudu ſymbolo repræſentabatur, id nunc vnâ CVM apparentibus & ſenſui ſubiectis ſymbolis *VERE AC SVBSTANTIALITER* donatur; quæ verè, piè ac rectè à Beza ſcripta ſunt. In qua ſententia ſi perſeueraret; etiam in hac parte conſenſus declaratus & conſtitutus eſſet.

Status controuerſiæ de tertio modo præſentiæ & manducationis corporis & ſanguinis Chriſti.

Controuerſia autem de vera præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini adhuc hæret: An videlicet tertius modus præſentiæ præter duos commemoratos (videlicet localem ſeu Capernaiticum modum, & qui fit per fidem) in Scripturis demonſtrari poſsit, quo neq; caro Chriſti dentibus

tibus ãtteratur & deglutiatur, neque ſoli menti repræſentetur & fide percipiatur, ſed vnâ cum ſymbolis externis ori exhibeatur & ore percipiatur.

Hic tertius modus manducationis ſeu perceptionis cardo controuerſiæ eſt de Cœna Domini. Is ſi vel probatus vel refutatus fuerit; finem huic controuerſiæ faciet.

Nam D. Beza in eo perſiſtit, ſicuti Theſes oblatæ teſtantur; quòd in Sacramentis veteris & noui Teſtamenti non ſit alius modus præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti, quàm quòd MENTI hęc per externa ſymbola offerantur & repræſententur; quę in veteris Teſtamenti Sacramentis longè prę ſentiùs Patribus affuerint, quàm ſi localiter ſiſterentur. Eandem prorſus, & non aliam præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti etiam in Euchariſtia credit & docet.

In ſumma doct de Cœna Domini. Theſ. 1.

Quod ad localem præſentiam attinet, quam ſolam nobis D. Beza in ſuis ſcriptis perpetuò obijcit; noſtrorum teſtantur ſcripta, quòd eam nunquam docuerint, ſed ſemper & cõſtanter damnauerint. Quam etiam in noſtrorum ſcriptis, ſicut & Capernaiticam manducationem, nuſquam demõſtrare poſſunt. Ideoq; quando contra eam diſputant aduerſarij, non noſtram doctrinam, ſed ſuum ipſorum figmentum oppugnant: cùm hac de re quoque nulla vnquam fuerit controuerſia, & manifeſtus inter nos ſit conſenſus.

Localis præſentia corporis Chriſti in Cœna reiecta.

Nam ſicut in prima Cœna Chriſtus ſuo corpore localiter vni diſcipulorum propior fuit, & alteri remotior; quæ localis præſentia diſpenſationem corporis eius in Myſterio factam, neque promouit neque impediuit: ſacramentalis autem ſiue præſentia, ſiue diſpenſatio minimè localis fuit: ſic nunc quoque, poſtquam corpus Chriſti in cœlum receptum eſt, localis abſentia (ſi per omnia eo modo in cœlis eſſet, ſicut in terris hominibus conuerſatus eſt, nec adhuc corpus Chriſti glorioſum factum eſſet) præſentiam ſacramentalem, quæ à communicatione diuinæ Maieſtatis dependet, nihil impedit. A qua, quoniam cum filio Dei perſonaliter vnita eſt caro Chriſti, ſicuti vim viuificandi omnem hau-

Localis præſentia nihil promouet ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti.

Localis abſentia nihil impedit ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti.

hauſit: ita etiam præſentiæ modum habet, quo hanc viuificationem efficiat & operetur. Quem modum nos diuinum, cœleſtem, ſupernaturalem, & rationi humanæ imperueſtigabilem eſſe dicimus. Ideoque ſimplici fide verbis Teſtamenti Chriſti adhęrendum, qui dixit: Hoc eſt corpus meum. Ergo credamus eſſe.

Modus præſentiæ ſacramentalis.

D. BEZA.

Reuerende D. Doctor, Vehementer optârim, vt non modò in ÿs, de quibus tua Reuerentia diſſeruit, conueniremus, ſed etiam in cæteris. Dominus det nobis gratiam Spiritus ſui, vt vel tandem fiat. Sed quantum ex ſermone Reuerentiæ tuæ intelligere potui, nondum vel à nobis ſententia explicata ſatis, aut à vobis non intellecta eſt.

I. Explicatio opinionis Bezæ, de præſentia corporis Chriſti in Cœna.

Putas nos conuenire de præſentia corporis Chriſti? Et verum ſanè eſt, vtrinque hoc conſtitutum eſt, in ſacra Cœna adeſſe verum illud corpus Chriſti & ſanguinem eius. Sed adeſſe IN, CVM vel SVB pane, non conuenit. Et proinde tu intelligis, quod nos dicimus menti adeſſe, idem eſſe quod IN, CVM, vel SVB pane ori adeſſe, eo loco, quo panis eſt, & nos corporibus noſtris ſumus.

II. *Nos autem dicimus corpus Chriſti menti præſens eſſe, licèt in vno loco cœli contineatur, & abſens ſit à terra. Si modò id mens per fidem in verbo intueatur, & per fidem in cœlum euehatur.*

N. B. Confeſsio Bezæ. Beza tantùm localem præſentiam corporis Chriſti in terris oppugnat.

Præter hunc modum præſentiæ, fateor nos corpori Chriſti NVLLVM ALIVM MODVM præſentiæ tribuere poſſe, quàm LOCALEM. Si enim Chriſtus ſuo corpore ſit in loco, in quo nos corporibus noſtris ſumus: NECESSARIO ſequitur, quòd localis ſit præſentia.

Hic

Hic D. Iacobus interfatus eſt & monuit, vt de ſingulis ordine & ſigillatim dicatur. Deinde perrexit Beza. Ego nondū cœpi diſputare, ſed tantùm oſtendere volui, quòd nondum conſenſus de præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna inter nos ſit conſtitutus.

III. Diſſenſio de præſentia corporis Chriſti, & de manducatione indignorum.

Scimus Chriſtum Iudicem eſſe & ſeruatorem. Seruatorem eorum, qui ipſum in verbo & Sacramentis amplectuntur: Iudicem verò illis, qui eum aſpernantur. Quæſtio autem manet: An iudicium & condemnatio ex ipſo Chriſti corpore, ſumpto vel neglecto oriatur? Quapropter dico, de præſentia nondum conuenire, neq; de manducatione indignorum, quæ inde procedit.

IV. Comparatio Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti.

Explicaſti illud caput, de veterum & noſtrorum Sacramentorum collatione: et addidiſti rationem, quòd in illis vmbra, in his autem corpus & veritas contineatur. Et non meminerat Reuerentia tua eius argumenti, quod nunc attuliſti: Si non ſtatuantur exhibitiua Sacramenta noſtra, quibus corpus Chriſti non ſignificetur aut repræſentetur, ſed cum externis ſymbolis verè exhibeatur, hoc abſurdum conſequi: quòd Sacramenta veteris Teſtamenti longè illuſtriora fuerint ſignificando & repræſentando Chriſtum & mortem eius, quàm Sacramenta noui Teſtamenti.

NB. Confeſſio Bezæ. Sacramenta veteris Teſtamenti ritu & ſignificatione illuſtriora fuiſſe Sacramentis noui Teſtamenti.

Reſpondeo: Fateor ſanè ſigna & ſignificationes in veteri Teſtamento magis perſpicuas, & typos illuſtriores fuiſſe. Sed nego propterea veterum meliorem conditionem fuiſſe, quàm noſtra ſit. Etſi enim ſigna illuſtriora fuerunt, tamen promiſſiones ipſis factæ obſcuriores fuerunt.

Sicut enim non firmior eſt, qui duobus baculis indiget, vt incedat, eo, qui vno baculo nititur: fortior etiam qui leui, quàm qui craſſo baculo incedit: ita cùm promiſſiones de Chri-

ſto , illis longè obſcuriores fuerint , quàm nobis ; hinc factum eſt , quòd oportuerit Sacramenta veteris Teſtamenti , ritu & ſignificatione illuſtriora & magis perſpicua eſſe.

Et cùm promiſsiones ſint velut anima Sacramentorum, & Sacramenta non ſint æſtimanda tantùm ex illa ſignificatione, qua oculis repræſentantur res promiſſæ; ideò Sacramenta noui Teſtamenti ſunt magis ſpiritualia , quàm veteris Teſtamenti, quæ craſsiora fuerunt illis.

Quò igitur magis ſpiritualia ſunt , eò magis conueniunt nobis, quàm veteribus. Nos enim non indigemus craſsis illis imaginationibus , ſed ſpiritualibus, quæ à terrenis nos ad ſpiritualia & cœleſtia reuocant.

Epiſt.118. *Et huc pertinet illud Auguſtini , quod ſcripſit : Chriſtum Sacramentis numero pauciſsimis , obſeruatione facilimis , ſignificatione præſtantiſsimis , ſocietatem noui populi collegiſſe, quæ ſunt perfectione nobis magis accommodata . Præterea*

Heb.13. *Chriſtus eſt hodie, heri, & in ſeculum. Ideo eſt in vtriuſq; populi Sacramentis æqualiter participatus.*

V. *Quapropter Sacramenta veteris Teſtamenti & noui, non differunt re , ſed diſpenſatione. Et Chriſtus fuit Mediator in vtroque Teſtamento , ſecundum vtramque naturam. Ideoq́ue veteres etiam totum Chriſtum habuerunt Deum & hominem , aut ſine Mediatore fuerunt. Licèt autem ſecundum humanam naturam tum non fuerit , fuit tamen fide.*

Quod ad verba mea attinet, ex quodam meo ſcripto allata , etſi non dubito à te bona fide allata eſſe: tamen quæ ſit mea mens , ex alijs meis ſcriptis ſatis intelligi poteſt . Non enim volo Sacramenta veteris Teſtamenti fuiſſe nuda ſymbola,

bola, ſed habuiſſe etiam Chriſtum præſentem; niſi dicere velimus, Patres ab æterna ſalute excidiſſe.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, quod ad primam partem orationis tuæ attinet, qua R. T. D. per capita recitauit, de quibus heſterno die collatum eſt, in quibus fuerit inter nos conſenſus, & vbi reliqua ſit controuerſia: & addidit, quòd de præſentia corporis Chriſti nondum ſit conſenſus inter nos conſtitutus; eandem quoque meam ſententiam eſſe, ex præcedente familiari & placida collatione intelligi poteſt. 1.

Deprauatio doctrinę Vuirtemberg. theologorum de præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

Non autem concedo eum ſtatum controuerſię eſſe, quem T. R. propoſuit, quando dicimus, eo loco vbi panis eſt, ibi quoque corpus Chriſti præſens eſſe; quòd ſentiamus corpus Chriſti *IN*, *CVM*, &, *SVB* pane, localiter adeſſe & contineri.

Nos enim expreſsè remouimus à diſputatione noſtra in Cœna Domini localem præſentiam; ſicuti non modò collatio, ſed etiam Theſes noſtræ de Cœna Domini vobis oblatæ, apertè demonſtrant.

Localis præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini damnata.

Quapropter omnes auditores ſciant, de locali præſentia corporis Chriſti *IN*, *CVM*, vel *SVB* pane, nullam inter nos controuerſiam vel eſſe, vel fuiſſe vnquam, quamdiu infelix hæc controuerſia Eccleſias noſtras exercuit: Quam localem præſentiam nos apertè in omnibus noſtris ſcriptis (ſicut Capernaiticam quoque lanienam carnis Chriſti) reijcimus & damnamus.

Verus controuerſiæ ſtatus.

De Sacramentali modo pręſentiæ corporis Chriſti.

Sed de *TERTIO MODO* præſentiæ diſputamus, qui Sacramentalis dicitur. An ori corporis nihil aliud præter panem & vinum exhibeatur; neque os quicquam ampliùs, quàm panem & vinum percipiat? Hic diſputationis ſtatus & ſcopus eſt.

1. Confeſſio ingenua Theologorum Vvirtembergenſium. Vbi ex parte noſtra apertè remouimus, primùm, figuratiuum, ſeu ſignificatiuum modum, Sacramentorum veteris Teſtamenti proprium, in quibus corpus & ſanguis Chriſti adumbrabatur, ſignificabatur, repræſentabatur, quod eo tempore nondum extiterat, ſed futurum credebatur.

2. Deinde localem etiam, phyſicum, naturalem & circumſcriptum ſeu corporalem modum; quo nequaquam corpus Chriſti adeſſe aſſerimus.

3. Status controuerſiæ verus. Loquimur autem de tertio modo, qui neque ſignificatiuus, neque phyſicus aut localis ſit, ſed ſupernaturalis, diuinus & cœleſtis: Num hic modus in Scriptura ſacra expreſſus ſit? quo demonſtretur, non ſolùm MENTI, ſed etiam ORI adeſſe, & præberi corpus Chriſti, & ore percipi. Hic ſtatus controuerſiæ eſt, huc animum attendant auditores omnes.

Vera præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini. Quod igitur ad hanc præſentiam attinet, nos ex parte noſtra candidè & apertè affirmamus: Nos in Cœna Domini eiuſmodi præſentiam corporis Chriſti ſtatuere, credere, docere: Ad quam Chriſtus fide noſtra prorſus non indigeat, Quod omnes auditores velim diligenter obſeruare, & apud ſeipſos accuratè expendere.

Chriſtus enim ſeipſo, hoc eſt, propria virtute ſibi à Diuinitate communicata, adeſt: ſiue quis credat, ſiue non credat. Quam præſentiam fides nō facit, neque adiuuat, cùm ſeipſo Chriſtus ſatis potens ſit, vt ſine auxilio fidei noſtrę adſit: neq; eam incredulitas, impietas, aut indignitas hominum malorum impedire poteſt.

Vnde præſentia corporis Chriſti in ſacra Cœna. Hanc præſentiam, ſeu hunc præſentiæ modum, corpus Chriſti non habet, quatenus eſt corpus. Nam hac ratione eſt & manet finitum & circumſcriptum proprietate naturæ, etiam in gloria ſua. Sed habet hoc à Diuinitate τοῦ λόγου Filij Dei, cum quo perſonaliter vnitus, vna perſona exiſtit; quod nulli Angelorum aut beatorum hominum contigit.

Hunc

Hunc præſentiæ modum corpus Chriſti tempore Abrahami non habuit, etiamſi menti eius per Sacramenta corpus Chriſti repræſentatum ſit. Cùm enim eo tempore non exiſteret; nec illi præſens eſſe potuit. Quapropter aliud eſt, cùm dicitur: Filium Dei adeſſe; & aliud, filium Dei incarnatum adeſſe, qui tempore Abrahæ nondum incarnatus erat. Nunc verò non modò eſt incarnatus, & exiſtit ſecundum carnem, ſed etiam dominator eſt cœli & terræ ſecundum carnem: quorum neutrum tempore Abrahami ſecundum carnem fuit.

Diſcrimen inter prę-ſentiam & effectum corporis Chriſti.

Quod verò ad effectum huius ſacramentalis prę́ſentiæ attinet, aliud eſt præſentia, aliud effectus præſentiæ. Nam ratione effectus, qui diuerſi in vſu & perceptione huius Sacramenti Chriſto tribuuntur, aliæ quoque cauſæ requiruntur; videlicet, ad viuificationem & conſolationem, fides; Ad iudicium autem & damnationem incredulitas, ſeu impœnitentia. Ita enim caro Chriſti eſt cibus vitæ, vt nõ, niſi credentes viuificare velit, cum inquit; Caro mea verè eſt cibus. Item: Iuſtus ex fide viuet: ſicut Propheta loquitur. Sic non ſine incredulitate Chriſtus quenquam iudicat, ſicut ſcriptum eſt: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Item: Qui non credit, iam iudicatus eſt.

Ad effectum Sacr. quid requiratur. Ioan. 6.
Habac. 2.
Marc. 16. & Ioan. 3.

Incredulitas autem non facit Chriſtum iudicem & condemnatorem: ſed pater conſtituit eum iudicem: qui ei omne iudicium dedit, quia filius hominis eſt. Neminem autem iudicat aut damnat, niſi incredulos & infideles.

Quis Chriſtum iudicem fecerit. Ioan. 5.

Sicut aliâs quoque in iudicio, quod exercetur in delinquentes, quando ſupplicium de hominibus facinoroſis ſumitur, duæ cauſæ concurrunt: primùm ſcelus flagitioſi aut facinoroſi hominis: deinde, iuſtitia & poteſtas magiſtratus; vbi poteſtatem iudicandi & exercendi iuſtitiam, non accipit Magiſtratus à facinoroſo homine, ſed à Deo. Sic in iudicio, quod Chriſtus in Cœnæ Dominicæ vſu, in infideles, hypocritas, & Epicuræos homines exercet, concurrunt quoq; duæ cauſæ: altera eſt hominis incredulitas, propter quam

Vnde Chriſtus poteſtatem iudicandi habeat.

homo iudicatur: altera eſt Chriſti poteſtas, quam Chriſtus non à facinoroſo, ſed à Deo patre accepit, qui eum iudicem omnis carnis conſtituit.

Chriſtus iudex, quatenus filius hominis.

Non autem dedit ei hanc poteſtatem Pater, quia Filius Dei eſt, qui poteſtatem hanc ab æterno habuit: ſed quatenus filius hominis eſt: ſicut verba Chriſti, Ioan. 5. apertè ſonant: *QVIA FILIVS HOMINIS EST.*

In iudicio duæ cauſæ concurrunt.

Hoc iudicium, quando in facinoroſos exercetur, non poteſt vna ſolùm cauſa definiri. Niſi enim peccetur, Magiſtratus quidem ſeipſo manet iuſtus iudex, habens poteſtatem iudicandi: ſed quando nemo eſt, qui peccat, etiam ipſius iudicium ceſſat. Sic quando quis furatur aut homicidium perpetrat, neque Magiſtratus punit; nullum adhuc eſt iudicium. Si verò facinoroſus & iudex concurrunt, & iudex ſuam iuſtitiam in facinoroſo exercet; tum iudicium, hoc eſt, executionem iuſtitiæ fieri dicimus.

Quando ergo in vſu Cœnæ Dominicæ impij iudicium manducant; cauſa, propter quam iudicantur, eſt in ipſis impijs, videlicet incredulitas: poteſtas autem & executio pœnæ huius eſt in Chriſto, in exercitio iudicij, & ex CHRISTO; quæ ſi nunquam accederet, impij nunquam iudicarentur. Nemo enim ſeipſum damnaret: Chriſtus autem eſt, qui ſaluat & iudicat, qui viuificat & mortificat. Et quemadmodum Magiſtratus ſi facinoroſos non puniret; benignus quidem & clemens erga facinoroſos diceretur; ſed interim tanquam iniuſtus accuſaretur, quòd malos non puniret. Tunc autem boni Magiſtratus commendatio perfecta eſt, cùm bonis benefacit, & eos contra vim & iniurias malorum tuetur: Et tàm laudabile eſt in illo, cùm malos iuſtè punit, quàm ſi bonis benefacit. Sic quoque in Chriſto eadem laus ſit iuſtitiæ, quæ eſt bonitatis & miſericordiæ; quoniam virtutes in Deo ſunt pares; ideò non minùs laudabile, & glorioſum

Omnis Magiſtratus laudabilis, iuſtus & clemens.

Eadem laus iuſtitiæ & miſericordiæ in Chriſto.

Chri-

Chriſto eſt, cùm impium hypocritam iudicat & damnat, qui pietatem ſimulat, quàm ſi pium & fidelem gratiâ & miſericordiâ ſua ſaluat.

Sic à Chriſti corpore, & ex eo proficiſcitur iudicium, quatenus Chriſtus homo iuſtitiam ſuam in impijs exercet. Iuſtitia enim obſtat, quò minùs vitam quoque in impijs operetur; ſicut miſericordia cauſa eſt, quòd credentibus vitam confert. Ab impijs autem proficiſcitur iudicium, quatenus illi cauſam præbent exercendi huius iudicij, ad quod incredulitate & impietate ſua diſpoſiti ſunt impij, ſicut fide credentes ad vitam. Ideoque non ſimpliciter contemnendo & reſpuendo, ſicut D. Beza ſentit & loquitur, ſed etiam recipiendo Chriſtum in vſu huius Sacramenti, impij ſibi iudicium manducant & bibunt ore.

Quomodo ex corpore Chriſti iudicium proficiſcatur.

Quomodo ab impijs iudicium proficiſcatur.

Nam quoad Chriſti præſentiam in iudicio hoc exercendo, impiorum incredulitas illam impedire nequaquam poteſt, ſicut eam fides non facit. Quapropter impij & indigni conuiuæ Chriſtum tanquam ſaluatorem impio ſuo corde contemnere & reſpuere quidem poſſunt: ſed quia vnum & idem cum pijs Sacramentum accipiunt, Chriſtus non ſolùm Saluator, ſed quoque iudex eſt: nolint velint etiam contra ſuam ipſorum voluntatem coguntur, eundem Chriſtum admittere iudicem, qui tàm præſens & efficaciter iudicium in illis operatur, quàm ſalutem in credentibus.

Quomodo impij iudicium manducent RECIPIENDO Chriſtum.

Quemadmodum enim facinoroſus, quando ad ſupplicium rapitur, libenter Iudicem executorem iuſtitiæ repelleret, quò minùs puniretur: ſed non poteſt eum repellere propter poteſtatem, quam habet iudex authoritate armatam: Sic impij quoque libenter reſpuerent & repellerent Chriſtum Iudicem, ſed ipſe eis longè potentior, non patitur ſe in exercitio iudicij huius ab impijs repelli.

Quòd verò D. Beza hîc apertè ſe declarat, quòd præter repræſentatiuum ſeu ſignificatiuum modum præſentiæ cor- 3.

poris

poris Chriſti & ipſius ſanguinis in Cœna Domini, corpori Chriſti *NVLLVM ALIVM MODVM* præſentiæ tribuere poſsit, quàm *LOCALEM*: Denuò coram Illuſtriſs: Principe, & auditoribus omnibus teſtificor, nos illam præſentiam localem corporis Chriſti nunquam credidiſſe, nunquam prædicaſſe, nunquam ſcripſiſſe. Quemadmodum etiam in ſcriptis noſtris nuſquam, ne ſyllaba aut litera de ea reperitur, quaſi nos eam aſſeramus.

Non dicas falſum teſtimonium.

Cùm igitur D. Beza cum omnibus ſuæ opinionis ſocijs & fratribus, hanc vnam in omnibus ſuis ſcriptis, contra nos editis, oppugnet, eaque ſcripta per multa regna diſtrahantur; ipſorum conſcientiæ relinquimus, quomodo Deo rationem redditurí ſint, quòd eiuſmodi præſentiæ modum nobis tribuere, & hoc modo apud Gallicas & alias Eccleſias ſuſpectos & exoſos nos reddere ſtuduerint, cùm ſciant nos aliter ſentire.

Quod verò ad poſtremam partem commemorationis attinet, de collatione Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti; nolo prolixè repetere, quæ vtrinque à nobis dicta ſunt. Pono enim in iudicio Auditorum, qui omnia propè perceperunt, & facilè intelligere poſſunt, quod ad repræſentationem & ſignificationem attinet, ſi eâ ſolâ Sacramenta definienda eſſent, longè illuſtriora veteris, quàm noui Teſtamenti Sacramenta fuiſſe; quod ipſe quoque Dominus Beza fatetur.

Auguſtinus.

Quando igitur Auguſtinus inquit, Sacramenta noui Teſtamenti ſignificatione præſtantiſsima eſſe; certum eſt eum nequaquam ad nudam ſignificationem aut repræſentationem, ſed ad exhibitionem rerum promiſſarum, corporis & ſanguinis Chriſti, reſpexiſſe, quam aſſeruit.

5.

D. Beza nobiſcum loquitur: ſed non nobiſcum ſentit.

De recitatione verborum T. Reuerentiæ, quæ de diſcrimine Sacramentorum veteris & noui Teſtamenti ſcripſiſti; non eſt quod dubites, quæ in Tomo 1. operum tuorū Theologicorum, pag. 289. extant. Quemadmodum etiam alia quàmplurima recitare poſſem, in quibus nobiſcum ita loqueris,

queris, vt imperitus lector non aliter cogitare poſsit, quàm T. R. per omnia nobiſcum ſentire. Sic enim loqueris, Tom. 1. pag. 282. Reſpondeo paucis verbis, REM Sacramenti, id eſt, ipſum corpus & ſanguinem Chriſti, NON MAGIS à Cœna abeſſe QVAM ipſa ſymbola. Item, pag. 262. Scitote denique nobis NON eſſe certamen de ipſius *SVBSTANTIAE*, id eſt, de ipſius CORPORIS κοινωνίᾳ; ſed de bruto & cyclopico eſu, ſine quo ſomnias illam κοινωνίαν ſtare non poſſe. Ibidem: Cyclopicum eſum, qui tibi eſt cum Papiſtis communis, *TIBI* obijcimus: Hæc, mi Beza, tua verba ſunt.

Quod ad ſimilitudinem attinet de baculis, quam attuliſti; non ignoro eandem conditionem omnium hominũ & omnium temporum (ratione infirmitatis noſtræ) eſſe: præſertim quando in agone conſtituti ſunt homines perturbati & morti vicini, vt multis egeant baculis. Ea verò cõſolatio maxima nobis in Cœna Domini non ratione ſignificationis ſeu repræſentationis, ſed ratione exhibitionis repoſita eſt, ſicut paulò antè oſtendimus: Cùm nimirum perturbata conſcientia erigitur ad confirmationem fidei ſuæ, non repræſentari, ſed verè, ſecundum verba inſtitutionis, exhiberi corpus Chriſti, ore manducandum, & ſanguinem ore bibendũ, quæ pro peccatis noſtris in mortem tradita ſunt. Ecce, inquit paſtor, Cœnam Domini ægroto adminiſtrans, vt ſcias te à Deo non abiectum propter peccata tua, gratiam ſuam non modò verbis tibi promiſit, & iuramento confirmauit: ſed in hoc ſuo Teſtamento hoc ipſum quoque corpus, tanquam pignus tibi exhibet, quod pro te in mortem traditum eſt: & hunc ipſum ſanguinem, qui pro te in remiſsionem peccatorum effuſus eſt. Dicas ergò Satanæ: Recede à me Satan, nullam partem in me habes, totus ſum Chriſti, & Chriſtus meus, qui eſt mea iuſtitia, ſanctitas, & vita. Hæc longè efficaciſsima conſolatio eſt. 6.

Conſolatio in vero vſu Cœnæ Domini.

Ad hanc prærogatiuam populi in nouo Teſtamento ſignificandam, Paulus Iudaicum populum paruulis comparat, qui ſub elementis Mundi, hoc eſt, ſub vmbris legis, tan-

Gal. 4.

quam ſub tutoribus & curatoribus vſque ad plenitudinem temporis conſeruabantur, donec Chriſtus veniret. Sicut enim puer nihil differt à ſeruo, quandiu eſt ſub tutela; quando autem liberatur à cura & tutela, tum ipſe ſua bona adminiſtrat: Ita populus Dei in veteri Teſtamento, ſub vmbra habebat quidem bona promiſſa; ſed in nouo Teſtamento illis plenè ſunt exhibita, & in Sacramentis exhibentur atq; communicantur.

Conſolatio in Sacramentis N. Teſt. eſt illuſtrior, quàm in Sacramentis V. Teſtamenti.

Sic conſolatio maxima non ſolùm in apertis promiſsionibus, ſed etiam in Sacramentis noui Teſtamenti longè illuſtrior eſt, quàm in veteri Teſtamento fuit.

Colloquij inſtituti finis.

Quapropter in hoc nobis maximè in iſta collatione elaborandum erit, vt auditoribus Colloquij conſtet: An corpus Chriſti in Cœna Domini verè & realiter adſit: & quæ vtriuſque partis de hoc ſtatu ſit ſententia: An conſentiamus, vel diſſentiamus.

D. Bezæ intentio.

Ex parte enim veſtra non vultis videri, præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti veram in Cœna Domini vnquam negaſſe; ſed contra brutum & cyclopicum eſum tantùm carnis Chriſti pugnare; ſicut paulò antè verba tua recitata ſunt.

Ad hanc quæſtionem nos perſpicuè & diſertè reſpondemus: Ex parte veſtra nullam veram & realem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini ſtatui. Quoniam apertè dicitis: Corpus Chriſti NON ALITER in Cœna Domini præſens eſſe, quàm fuerit Abrahæ præſens: Et ſubſtantiam corporis Chriſti non aliter poſſe, quàm Phyſica & locali circumſcriptione adeſſe: (quomodo nos quoque fatemur, corpus Chriſti in Cœna Dñi non adeſſe) quomodo quæſo veram præſentiam ſtatuere poteſtis? Si enim non alio modo: Ergo nullo adeſt modo. Quia tempore Abrahæ corpus Chriſti non erat; quomodo ergo præſens eſſe potuiſſet? Abraham quidem in Spiritu per fidem corpus Chriſti eminùs vidit, ſed præſens non habuit. Nunc autem poſtquam venit plenitudo temporis, (inquit Paulus) miſit

D. Bezæ opinio de præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

Ioan. 8.

miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, &c. Is ſe præſentem fore Eccleſiæ ſuæ, promiſit. Adeſt autem non localiter & circumſcriptiuè, ſed diuino & cœleſti modo, quem ipſe nouit. Promiſsio enim fallere non poteſt: Ego ſum vobiſcum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. Et: Vbi duo aut tres in nomine meo congregati ſunt, ſum in medio ipſorum.

Gal. 4.

Matth. 28.

Matth 18.

D. BEZA.

Reuerende D. Doctor, peto vt Syllogiſticè agatur. Sic enim vtrinque argumenta rectiùs percipiemus, & faciliùs reſpondere licebit. 1.

Reuerentia veſtra tres modos præſentiæ conſtituit, localem, figuratiuum & cœleſtem. Ego tantùm duos modos conſtituo, quibus CHRISTVS vel menti repræſentatur & offertur: vel localiter, eo loco, vbi panis eſt, ſiſtitur. 2.

Fundamentum & cauſa erroris Sacramentarij.

D. Beza tantùm duos modos præſentiæ nouit.

Si enim Chriſtum perſonaliter nomines, & de humanitate intelligas, eamq́ue in Cœna adeſſe dicas: eam præſentiam ego ſpiritualem intelligo, qua per fidem menti præſens eſt. Alteram verò conſtituo, qua corpus Chriſti nunc in cœlis eſt.

Quæ præſentia localis & circumſcripta eſt, pertinens ad eſſentiam humanitatis CHRISTI; quæ proprietas corporis CHRISTI eſt perpetuò manens, & quam non deponit. 3.

Tertium modum, quem tu aſſeris, puto à diſputatione de PERSONA CHRISTI pendere. Illum modum præſentiæ ego in ſacris literis, & Patrum ſcriptis 4.

non inuenio: qui veritatem Naturæ humanæ in Chriſto tollere videtur.

5. *Quod ad Iudicem Chriſtum attinet; non dubitamus, quin Iudex ſit conſtitutus. Scimus etiam, & magno atque vnanimi conſenſu fatemur: cauſā damnationis in incredulitate poſitam eſſe. Scimus etiam iudicium Chriſto ſecundum humanitatem datum eſſe.*

Quid Beza per Iudicium intelligat.

Quando autem Chriſto ſecundum humanitatem Iudicium datum eſſe dicimus, non ad condemnationem reſtringimus, ſed dominium cœli & terræ, viſibilium & inuiſibilium gubernationem intelligimus. Et cùm pater dicitur neminem iudicare, à gubernatione eum planè non excludimus. Is enim in filio & per filium gubernat omnia.

Quæſtio de manducatione impiorum.

Quæritur autem: An corpus Chriſti ab impijs participetur, ſicut à pijs & fidelibus participatur? Et an tàm verè eius particeps fiat impius, quàm pius?

Quomodo corpus Chriſti ſecundum Bezam iudicet, & damnet.

Hic nos dicimus: Corpus Chriſti neglectum damnare, non autem perceptum. Quia aſſerimus, non niſi fide percipi, & reſpui incredulitate. Quapropter perceptio, ſeu modus perceptionis, eſt proprius fidelium. Impijs quidem præbetur Chriſti corpus, ſed ab illis non recipitur.

Et præbetur omnibus cum conditione, quam impij non præſtant, videlicet, ſub conditione fidei. Nemo enim poteſt corporis Chriſti particeps fieri, niſi fiat membrum eius.

Quibus autem Chriſtus ad mortem cedit, id fit, quia reſpuitur, non quia recipitur.

Apoc 13.

Diſcrimen veteris & noui Teſtamenti, non in re, ſed in diſpenſatione poſitum eſſe dico. Nam agnus occiſus eſt ab origine mundi. Ideoq; tàm illis præſens fuit in ipſorum Sacramentis, quàm nobis præſens eſt in noſtris Sacramentis. Denuò autem peto, vt ſyllogiſticè agatur.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, placet vt ſyllogiſticè agamus. Sic enim citiùs nos ipſos expediemus, & collatio ipſa auditoribus minùs ingrata erit. 1.

Satis autem dictum eſt de diſcrimine præſentiæ Chriſti, ratione humanitatis, in veteri & nouo Teſtamento. Quòd videlicet in veteri Teſtamento Chriſtus ſecundum humanitatem ſit tantùm adumbratus, ſignificatus, figuratus & repræſentatus; per quam vmbram & figuras Deus populo ſuo beneficia diſtribuit, & applicauit, morte Chriſti impetrata, videlicet remiſsionem peccatorum, iuſtitiam, & vitam æternam. In nouo autem Teſtamento corpus ipſum præſens cœleſti modo vel ad vitam vel ad iudicium in Cœna Domini diſtribuitur. Ideo nolo de his plura addere; de quibus etiam in Theſibus noſtris ſatis dictum eſt. 2.

Diſcrimen præſentiæ Chriſti in veteri & nouo Teſtamento.

Satis etiam dictum eſt de manducatione ſpirituali, quæ fit per fidem, de qua nulla quæſtio eſt; qua ipſis Patribus veteribus pares ſumus, qui & ipſi per fidem manducarunt corpus Chriſti. Sed de ſubſtantiæ præſentia, in vtriuſque Teſtamenti Sacramentis, *TANTVM EST DISCRIMEN, QVANTVM* diſcrimen eſt inter *ENS & NON ENS*. De dicto Chriſti, quod dicit D. Beza, non de damnatione, ſed de gubernatione, vocem [*IVDICII*] intelligendam eſſe; id planè nouum & inauditum eſt. Sic etiam Paulus de pœna loquitur, quam Deus Corinthijs propter abuſum Cœnæ Domini inflixit. Quod etiam ipſe Paulus explicat proprijs verbis. Si nos ipſos, inquit, iudicaremus, non iudicaremur, hoc eſt, nō puniremur à Domino.

Manducatio ſpiritualis eadem in V. & N. Teſtamento.

Iudicium quid in Paulo ſignificet.

1. Cor. 11.

Eſt autem hoc iudicium, ſeu pœna temporalis, ſi poſt illam pœnitentiam agant: Sin verò in impœnitentia permanſerint, damnatio eſt.

Iudicium duplex.

Idem Chriſtus quoque apertè confirmat Ioannis 5. Vbi loquitur de iudicio, quod ſubituri ſint impij ratione pœnæ ſuſtinendæ, quam illis infliget Chriſtus. Statim enim poſt

verba: [omne iudicium dedit filio] ſubiungit: [Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem Filij Dei. Et prodibunt, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitę: qui verò mala egerunt, in reſurrectionem *IVDICII*] quod alij reddiderunt, condemnationis.

Impij non reſpuendo, ſed recipiendo Chriſtum, manducant iudicium.

Quòd autem impij iudicium manducent non reſpuendo, ſed recipiendo Chriſtum; ex verbis Pauli manifeſtum eſt, qui inquit: Panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt? hoc eſt, cum illo pane corpus Chriſti communicatur, quiſquis hunc panem edit. Sed hunc panem non ſolùm manducant pij, ſed etiam impij. Ergo manducando, adeoque recipiendo corpus *CHRISTI* in eo organo, quod *DEVS* ordinauit, & non reſpuendo, manducant iudicium. Sed in formam Syllogiſmi redigamus.

Syllogiſmus. Impij MANDVCANDO corpus Chriſti, iudicium manducant.

Quiſquis manducat panem Cœnæ Dominicæ, is manducat corpus Chriſti.

Impij manducant panem Cœnæ Dominicæ. Ergo impij quoque manducant corpus Chriſti. Et ſic non reſpuendo, ſed recipiendo Chriſti corpus, iudicium manducant.

D. BEZA.

Probetur maior propoſitio.

D. IACOBVS.

Paulus ſcribit: 1. Corinth. 10. Panis, quem frangimus, communicatio corporis Chriſti eſt. Non dicit, communicatio remiſsionis peccatorum, ſed communicatio corporis Chriſti eſt.

D. BE-

D. BEZA.

Proba per Syllogiſmum.

D. IACOBVS.

Scripturæ ſacræ dicta non indigent, vt probentur per Syllogiſmum; ſed propter authoritatem diuinam illis creditur.

D. BEZA.

Fac Syllogiſmum.

D. IACOBVS.

Hoc nouum & in omnibus ſcholis inauditum eſt, Scripturæ teſtimonia per Syllogiſmum probari.

D. BEZA.

Fac Syllogiſmum.

D. IACOBVS.

Dictorum Scripturæ germana ſententia non Syllogiſmo probanda, ſed ex Scriptura demonſtranda eſt. Et qualis eſt communicatio, vbi nulla eſt perceptio?

Communicatio nulla eſt ſine perceptione.

D. BEZA.

Corpus Chriſti communicatur intentione Dei, hoc eſt, offertur omnibus: ſed impij non accipiunt, quia non induunt Chriſtum, Gal. 3.

D. IACOBVS.

Nulla eſt communicatio, ſed oblatio tantùm, quando

do aliquid offertur & non recipitur. Quando autem offertur & recipitur; tum dicitur communicatum, ſecundum naturam & rationem relatiuorum. Sic communicatio verſatur inter communicantem & recipientem, aliâs nulla communicatio eſſe aut dici poteſt.

Communicatio corporis Chriſti, non beneficiorum.

Aperta autem ſunt verba Pauli, quòd non dicit; Panis quem frangimus, eſt communicatio beneficiorum Chriſti. Si enim ſic locutus eſſet, omnes intelligerent, impios ab illa communicatione excluſos eſſe, qui beneficiorum Chriſti non fiunt participes. Sed Paulus inquit; eſt communicatio corporis Chriſti; quid magis apertè dici poſſet ad probandum, omnes corpus Chriſti manducare, qui panem Domini manducant? quem communicationem corporis Chriſti eſſe dicit, quocunque tandem id fiat modo. Et hæc eſt germana, conſenſu omnium doctorum, Pauli ſententia & intelligentia, nullo, inquam, doctore excepto, quòd videlicet cum hoc pane corpus Chriſti omnibus communicetur, qui hunc panem manducant.

D. BEZA.

Præbetur quidem corpus Chriſti omnibus panem manducantibus; ſed non ab omnibus recipitur, qui panem manducant.

D. IACOBVS.

Quomodo impij corpus Chriſti non percipiant.

Si de receptione loqueris, quæ fit per fidem; nulla controuerſia eſt, quòd corpus Chriſti infideles non percipiant, quoniam carent fide. Verùm Paulus hîc non loquitur de manducatione fidei, ſed de manducatione oris, cum inquit: Qui manducat panem hunc, &c.

Impij corpus Chriſti in Cœna ſacra ore manducant.

Sed probabo expreſſo alio teſtimonio Pauli, qui ſuorum verborum optimus interpres eſt, quòd hęc manducatio oris non ad panem tantùm, ſed etiam ad corpus Chriſti dirigatur.

tur. Sic autem ſonant verba eius: [Quicunque manducauerit panem *HVNC*, & biberit calicem *DOMINI* indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane *ILLO* edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, *NON DIIVDICANS CORPVS DOMINI.*] Quid quæſo magis apertè dici poſſet, ad explicandam mentem & ſententiam verborũ Pauli, quæ paulò antè poſita ſunt: [Panis quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt?] Vbi Emphatica vocabula in verbis Pauli diligenter obſeruanda ſunt, cùm inquit: Panem *HVNC*: De pane *ILLO*: calice *DOMINI*. Qui manducauerit panem HVNC, videlicet quem ſuis diſcipulis dedit Chriſtus, & dixit: Hoc eſt corpus meum. Item, de quo priùs ipſe dixerat: Panem quem frangimus, nónne communicatio corporis Chriſti eſt?

Emphatica vocabula in verbis Pauli diligenter obſeruanda.

Sic etiam hoc loco non dicit Paulus, quòd indignè manducantes iudiciũ manducent, *QVIA NON DIIVDICENT HVNC PANEM* à communi pane: ſed quòd non dijudicent *CORPVS DOMINI*: Ideoque etiam eos fieri reos *CORPORIS ET SANGVINIS CHRISTI.* Ex quo luce meridiana clariùs apparet, corpus Chriſti non modò præberi, ſed etiam percipi ab indignis, ſed ad iudiciũ, hoc eſt, ad pœnam vel temporalem, ſicut Corinthijs accidit, quos peculiari morbo Chriſtus puniuit: aut ſi impœnitentes permanſerint, æternam.

Cùm igitur nullo modo negari poſſit, indignos & impios corpus Chriſti ad iudicium manducare poſſe, quod verbis Pauli ad oculum demonſtratum eſt: hoc ipſo etiam manifeſtè probatum eſt & demonſtratum, quòd ſit tertia manducatio inter manducationem, quæ fit per ſolam fidem, & inter Capernaiticam manducationem, & lanienam carnis Chriſti: videlicet, Sacramentalem, qua non ſolùm panis qui frangitur, ſed corpus quoque Chriſti, cuius communicatio eſt, ore percipitur; & non ſolùm vinum ex calice, ſed ſanguis quoque Chriſti, cuius communicatio calix benedictus eſt,

Tertius modus manducandi corpus Chriſti in Cœna Domini.

bibitur ab omnibus, qui de hoc pane & calice participant, ſiue boni, ſiue mali ſint, ſicut Pauli verba aperta ſunt: [Quoniam vnus panis, vnum corpus ſumus multi (inquit Paulus) nam omnes de vno pane & vno calice participamus.] Quàm multa autem putrida membra in hoc corpore fuerint apud Corinthios, eodem loco docet.

1. Cor. 10.

Putrida etiam membra in corpore Eccleſiæ.

D. BEZA.

Hoc eſt concionari, non diſputare. Quòd paulò antè quæſiuiſti, qualis ſit communicatio rei, vbi eius nulla ſit receptio? Reſpondeo, idem fieri in verbo, quod in Sacramentis. Scriptum eſt: Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Inde non ſequitur, quicunque Euangelium audiunt, quòd etiam illud percipiant.

Collatio Sacramenti cum prædicatione verbi.

Rom. 1.

D. IACOBVS.

Imò idem Euangelium in auribus, & corde impiorum eſt, qui pereunt & damnantur, quod in auribus & corde piorum eſt, qui ſaluantur; quod etiam auribus percipiunt, qui damnantur, & apud quos nullos fructus fert. Et gaudeo allatum eſſe hoc exemplum, quod præſentem controuerſiam illuſtrare poteſt.

Argumentatur tua Reuerentia ab effectu ad cauſam, ad hunc modum: Impij Euangelium, quod eſt potentia Dei ad ſalutem, audientes, non percipiunt ſalutem. Ergo quod perceperunt, non eſt potentia Dei, adeoq; non verbum Dei, ſed duntaxat ſonus quidam ſine potentia. Quæ argumentatio eſt vitioſa.

Argumentatio de verbo prædicato.

Nam Euangelium & verbum Dei, quod audiunt impij iudicandi, eſt vnum & idem Euangelium cum eo, quod audiunt pij & ſaluandi. Sicut Chriſtus loquitur: Sermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſsimo die. Et habet duplicem effectum, vel iudicandi eos, qui ſpernunt & non vera fide accipiunt, vel ſaluandi eos, qui vera fide accipiunt. Sicut idem Apoſtolus ſcribit: Bona Chriſti fragrantia ſumus Deo, in his

Euangelium vnum in auribus piorum & impiorum.

Ioan. 12.

Euangelij duplex vis.

2. Cor. 2.

in his qui ſalui fiunt, ET IN HIS QVI PEREVNT. His quidem ODOR MORTIS AD MORTEM: illis verò odor vitæ ad vitam. Quibus verbis teſtatur: Verbum Euangelij, quod eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti, etiam odorem eſſe MORTIS ad mortem, in his qui audiunt, ſed ei non credunt. Sunt enim omnibus temporibus & locis putrida membra Eccleſiæ, quamdiu in terris militat.

D. BEZA.

Quando impij audiunt Euangelium, non adeſt illis potentia ſaluandi, ſed ſonus tantùm aures feriens, vt audientes non audiant.

D. IACOBVS.

Vna & eadem potentia eſt ſaluandi & damnandi, quamuis diuerſa eius ſit ratio. Et Chriſtus non inquit: Sonus, ſed verbum quod locutus ſum, iudicabit illum in nouiſsimo die, ſicut credentem ſaluabit vna & eadem potentia; ſed diuerſiſſimi effectus ſunt, pro diuerſitate auditorum.

Idq; minimè abſurdum eſſe, in rebus creatis alijs demonſtrari poteſt, videlicet vnius cauſæ diuerſos & contrarios effectus poſſe eſſe. Eſt vnus & idem radius ſolaris, qui lutum liquidum indurat, & ceram duram liquefacit; vna & eadem vis radij ſolaris duos illos cōtrarios effectus operatur. Cauſa autem diuerſitatis non eſt in radio ſolis; quia vnus & idem radius, vna & eadem vis, atq; potentia radij, non duo aut diuerſi radij ſunt; ſed cauſa diuerſorum & contrariorum effectuum, eſt in diuerſitate ſubiectæ materiæ, in qua pro ſua natura ſolis radius operatur.

Similitudo radij ſolis de diuerſis effectibus.

Vna cauſa diuerſorum effectuum.

D. BEZA.

Sol per accidens indurat. Sed oſtende mihi duplicem vim in corpore Chriſti. Nam nos dicimus corpus Chriſti tantùm ſaluificum eſſe, & viuificam carnem eius.

An corpus Chriſti duplicem vim habeat.

D. IACOBVS.

Duplex vis in Chriſto, ſaluandi & damnandi

Supra ſatis ſuperque demonſtratum eſſe confido, quòd duplex vis ſit in Chriſto, iudicandi & ſaluandi; vnde etiam ſimul & Iudex & Saluator eſt & dicitur. Propter vim ſaluandi, appellatur Ieſus, hoc eſt, Saluator, quia ſaluabit populum ſuum à peccatis ſuis. Dicitur quoque Iudex, quia Pater omne iudicium ei dedit, non ſolùm ratione gubernationis, ſed etiam ratione infligendæ pœnæ temporalis & æternæ. Ideoq; etiam non tantùm dicet in illo die, VENITE; ſed etiam dicet, ITE in ignem æternum.

Matth. 1. Ioan 5. Matth. 25.

Chriſtus in impijs non eſt ocioſus.

Sic Chriſtus in terris, cùm impij ad Cœnam Domini accedunt commixti pijs, non quidem operatur in eis ſalutem; ſed ſicut non deſinit in ſeipſo ſaluator eſſe, ita in illis quoque minimè ocioſus eſt, ſed eos iudicat; ſicut paulò antè dictum eſt, quòd iudicium manducent, & rei corporis & ſanguinis Chriſti fiant.

D. BEZA.

An cauſa damnationis ſit in Chriſto.

Non audio probationem, Et quæro: An cauſa damnationis ſit in Chriſto? Gloſſam audio, non Textum.

D. IACOBVS.

An gloſſam afferam, vel aperta Scripturæ teſtimonia, eaq; minimè violenter detorta, ſed perſpicua & planiſsima; in iudicio auditorum repono. Non enim puto, aliquid magis apertè verbis Spiritus ſancti demonſtrari poſſe, quàm hoc loco ex verbis Pauli à me oſtenſum & probatum eſt.

Sed vt ad quæſtionem propoſitam diſertè & perſpicuè reſpondeam, ſuprà dictum eſt: Cauſam damnationis, propter quam homo damnatur, eſſe in homine & ex homine, non in Deo, neque etiam ex Deo. Ea autem neminem damnaret, niſi iuſtitia Dei, Chriſti iuſti Iudicis, & eius executio accederet.

ret. Ideoque ipſa damnatio non poteſt vnâ ſolùm cauſa definiri, quæ inter duo verſatur, videlicet, Deum damnantem, & hominem qui à Deo damnatur.

Iudicium damnationis non vna cauſa definitur.

D. BEZA.

Iterum quæro: An cauſa damnationis ita emanet à Chriſto, ſicut ab eo emanat cauſa ſalutis?

D. IACOBVS.

Reſpondeo: Nequaquam. Etſi enim virtutum in Deo eadem eſt ratio, ſi Deus ratione naturæ ſuæ conſideretur, ideoque ſicut ab eo vis viuificādi proficiſcitur, ſic ab eodem quoque vis iudicandi procedit; (nam idem Deus eſt iuſtus & miſericors, qui ſaluat & damnat) veruntamē quando homines iudicandi, & ſaluandi conſiderantur; horum diuerſorum effectuum longè diuerſiſsima eſt ratio. Nam cauſa iudicij diuini, quod exercet in hominibus iudicandis & damnandis, & propter quam homines damnat; non promanat à Deo, ſicut ſalus in ſaluandis.

An eodem modo cauſa damnationis à Chriſto emanet, ſicut cauſa ſalutis.

Deus enim nō eſt cauſa incredulitatis, propter quam homines damnantur; neque à Deo promanat incredulitas, ſed à Diabolo, & peruerſa voluntate hominis.

Quando autem homines ſaluantur; non modò miſericordia Dei cauſa eſt huius ſalutis, ſed fidei quoq; tanquam cauſæ inſtrumentalis; quæ & ipſa donum Dei eſt, & à Deo & ipſius ſancto Spiritu promanat. Qua ratione nulla cauſa ſalutis eſt ex homine; ſed damnationis cauſa eſt in homine, & ex homine damnato.

D. BEZA.

Tu tranſis à Chriſto ad Deum: cùm Chriſtus ſit ſalus & vita noſtra, à quo emanant. In eo cauſa vnica ſalutis noſtræ

poſita eſt. Cauſa verò efficiens damnationis vnica, eſt incredulitas noſtra. Ideoq́; dicimus, quòd incredulitas nos damnet; non Chriſtus, aut Cœna Domini percepta.

Aliter etiam Deus, & aliter Chriſtus conſiderandus eſt. Quoniam in ſolius Chriſti merito ſalus & vita noſtra poſita eſt; quæ inde in nos emanant, & nos viuificant & ſaluant.

D. IACOBVS.

Salus noſtra à ſolo Chriſto emanat.

Verum eſt, me loco vocabuli [Chriſti] Deum poſuiſſe; ſed prorſus eadem ratio eſt. Cùm enim dixerim, ſalutem noſtram ex Dei miſericordia emanare: Chriſtum quoque nomine miſericordiæ complexus ſum & incluſi, cùm extra Chriſtum, qui verus Deus eſt, Deus nemini miſericors & propitius ſit. Quæ igitur de Deo dixi, ea omnia de Chriſto dicta ſunt, quòd ex ipſius miſericordia & merito omnis ſalus noſtra emanet.

Incredulitas quomodo efficiens cauſa damnationis.

Etſi verò incredulitas quoque efficiens cauſa damnationis dicatur, cùm inſtrumentales cauſæ etiam inter efficientes numerentur; non tamen propterea iuſtitia Chriſti à damnationis cauſa excluditur. Chriſtus enim eſt, qui iudicat & damnat.

Sic fides quoque eſt cauſa inſtrumentalis, & ideò efficiens ſalutis & vitæ in credentibus ſaluandis. Id verò cùm dicimus, videlicet, fidem quoque eſſe efficientem cauſam ſalutis noſtræ; non obſtat, quò minùs ſolius Chriſti merito omnem ſalutis noſtræ cauſam adſcribamus. Chriſtus enim non ſolùm ſua obedientia, paſſione, & morte omnia noſtra peccata deleuit; ſed idem quoque per Spiritum ſanctum operatur fidem in electis, qua Chriſtum vnâ cum merito ipſius apprehendant & ſaluentur. Sic ſimul & cauſa efficiens principalis eſt Chriſtus, & inſtrumentalis fides. Solius Chriſti, non noſtrum opus eſt, vt ipſi ſoli omnis laus ſalutis & vitæ tribuatur. Sicut ſcriptum eſt: Perditio tua ex te Iſrael, in me autem ſalus tua.

Oſe. 13.

Ex

Ex quo manifeſtum eſt, quòd vel in ſaluãdis, aut damnandis hominibus non vna duntaxat cauſa ſufficiat, ſed ſemper duæ concurrant, ſicut dictum eſt. Chriſtus eſt qui ſaluat, tanquam efficiens; fides eſt, quæ ſaluat, tanquam inſtrumentalis cauſa, reſpectu hominis. Sic Chriſtus eſt, qui iudicat & damnat, ratione iuſtitiæ ſuæ; & incredulitas quoque damnat, tanquam cauſa efficiens inſtrumentalis, propter quam homo damnatur. Nam cauſæ inſtrumentales etiam inter efficientes numerantur. Duæ cauſę in ſaluandis & damnandis hominibus concurrunt.

Sic fides eſt cauſa inſtrumentalis ſalutis, quia Deus neminem abſoluta miſericordia ſaluat; ſed per fidem tantùm omnes ſaluantur, quotquot ſaluantur. Ita quoque iuſtitia Chriſti abſoluta neminem damnat, aliâs totus mundus damnatus fuiſſet; ſed propter incredulitatẽ, quæ eſt efficiens cauſa, reſpectu hominis, quòd mundus damnatur, Ioan. 3. Marc. 16. Deus neminem abſoluta iuſtitia damnat.

Sic cùm prædicatur Euangelium, (quod eſt potentia Dei ad ſalutem) non vna, ſed plures cauſæ concurrunt. Principalis eſt, potentia Dei, tanquam efficiens cauſa ſalutis noſtræ; inſtrumentalis, reſpectu Chriſti, eſt prædicatio, ſeu miniſterium verbi vocalis; Reſpectu hominũ, eſt auditus verbi prædicati, per quem Deus fidem operatur, ſecundum illud Pauli: Fides eſt ex auditu, auditus per verbum Dei. Rom. 10.

Ita in Cœna Dominica, ſunt corpus & ſanguis Chriſti, tanquam cibus & potus vitæ æternæ, ſub ratione cauſæ efficientis vtriuſque, ſalutis videlicet, & iudicij. Inſtrumentalis reſpectu Chriſti, eſt verbum, & elementa panis & vini benedicti: reſpectu hominum ſiue dignorum, ſiue indignorum eſt os hominis, quo à Chriſto iubentur homines oblatum panem & calicem, edere & bibere. In qua actione, Chriſtus pro diſpoſitione cuiuſq; hominis, hoc pane & calice communicantis, vel vitam vel iudicium operatur.

Poteſt

D. BEZA.

Poteſt ne Reuerentia tua dicere, incredulitatem eſſe inſtrumentalem cauſam damnationis? Vt quemadmodum fides eſt cauſa inſtrumentalis ſalutis, ita incredulitas iudicij & damnationis?

D. IACOBVS.

Fides & incredulitas cauſæ inſtrumentales ſalutis & damnationis.

Omninò; Quoniam contrariorum eadem eſt ratio. Sicut enim ſine fide nemo ſaluatur; ſic, niſi incredulitas eſſet in damnandis, nemo damnaretur.

D. BEZA.

Cauſa efficiens ſecundum Bezam quid ſit.

Cauſa efficiens propriè ea eſt, quæ habet effectum καθ' ἀυτὸ, in ſe, & per ſe; & habet vim illam in ſe, vt ſequatur eam effectus. Sed talis non eſt fides. Ergò non eſt cauſa efficiens.

Hîc Antonius Fajus, D. Bezam de cauſis inſtrumentalibus monuit ex Ariſtotele, ne ampliùs de his cum D. Iacobo contendat. Eas enim quoque inter efficientes cauſas numerari.

D. IACOBVS.

Diſcrimen cauſarum efficientium.

Cauſarum efficientium non eſt eadem ratio. Aliter enim ſe habent principales, & καθ' ἀυτὸ efficientes: aliter inſtrumentales. Sic Deus eſt καθ' ἀυτὸ & abſolutè cauſa efficiens, omnium creaturarum, ad quas creandas nullo inſtrumento indiguit. Nunc in creatione hominis vtitur inſtrumentis, Mare, & Fœmina. Non autem eſt fides ex cauſis καθ' ἀυτὸ efficientibus ſalutem; ſed duntaxat, ſicut diximus, inſtrumentalis, quæ ſine Chriſto efficiente cauſa, ſalutem præſtare non poteſt.

Sic

Sic ſcriptum eſt: Et erunt omnes à Deo docti; ſed hoc nihil prohibet, quò minùs etiam verbi miniſtri inter cauſas efficientes, non καθ' ἀυτὸ, ſed inſtrumentales numerentur, per quos prima & princeps cauſa Deus homines conuertit, qui etiam ſine ipſorum miniſterio & voce homines conuertere poſſet. Ioan. 6. Iſa. 48. Quæ cauſæ in conuerſione hominis concurrant.

Non igitur potentia Dei, à verbo Euangelij prædicato ſeparanda eſt; propter quam vocale verbum ſeu ſcriptum, ſeu prædicatum, à Paulo potentia Dei appellatur. Quicunque enim hoc audit, non inanem ſonum, ſed potentiam Dei audit. Potentia Dei à verbo vocali non ſeparanda.

Quando autem fides, & incredulitas inter ſe conferuntur, vnde proueniant, ſine quibus nemo ſaluatur, aut damnatur; res manifeſta eſt, quòd eorum non eadem, ſed longè diuerſiſsima ratio ſit. Nam fides donum & opus Dei eſt: Incredulitas autem Diaboli opus in homine. Et quemadmodum per fidem, quæ opus Dei in nobis eſt, ſaluamur: ſic per incredulitatem, quæ opus Diaboli eſt, damnamur. Non autem propter fidem ſaluamur, quemadmodum propter incredulitatem damnamur. Incredulitas enim meretur damnationem; Fides autem ita donum Dei eſt in nobis, vt ipſa non tanquã opus vitam æternam mereatur, quoniam imperfecta eſt, & nemo tàm firmiter (quàm firmiter credere tenetur) credit: ſed fides apprehendit Chriſti meritum, quod ſolius Chriſti obedientiæ tribuitur.

D. BEZA.

Dico Chriſtum non receptum, ſed repudiatum impios damnare; ideoq́ ſolam incredulitatem cauſam efficientem damnationis impiorum, non Chriſtum, eſſe dico.

D. IACOBVS.

Quæro igitur, Reuerende Domine Beza; num impij ſeipſos damnent?

R D. BEZA.

D. BEZA.

Impij dant cauſam Deo, vt eos damnet. Chriſtus pronunciat ſententiam.

D. IACOBVS.

Quomodo Chriſtus damnet.

Quæro iterum: An Chriſtus ſolùm pronunciet ſententiam?

D. BEZA.

Non ſolùm pronunciat, ſed etiam fert ſententiam Chriſtus contra impios.

D. IACOBVS.

Duæ cauſæ in iudicio concurrentes.

Manet ergò verum, quod dixi; iudicium, quod manducant impij, non vna ſolùm cauſa, ſed duabus cauſis definiendum eſſe, videlicet, incredulitate hominis, & iuſtitia Christi; quæ in hoc iudicio & condemnatione concurrunt.

Chriſtus executor iuſtitiæ.

Chriſtus cauſa efficiens iudicij.

Et experti ſunt Corinthij: quòd Chriſtus non ſolùm pronunciauerit & tulerit ſententiam, ſed etiam opere executus ſit iuſtitiam, iudicando, hoc eſt, puniendo. Quod certè aliud eſt, quàm pronunciare tantùm, & ferre ſententiam. Quapropter cùm iudicium ſit executio iuſtitiæ, quod Chriſto à Patre traditum eſt, Chriſtus eſt & manet eius cauſa efficiens.

Nemo abſoluta Dei miſericordia vel iuſtitia ſaluatur aut damnatur.

Quia verò Chriſtus neminem vel abſoluta miſericordia ſaluat, vel abſoluta iuſtitia damnat; interpidè dico, tàm cauſam ſalutis in pijs, quàm cauſam iudicij in impijs eſſe hominibus. Hoc autem diſcrimine, ſeu hac differentia poſita; quòd fides non ſit ex hominibus, ſeu ipſorum viribus, ſed ex Deo, tanquam donum Dei, quod virtute Spiritus ſancti per verbum prędicatum operatur: Incredulitas autem à Diabolo eſt.

Quomodo cauſa iudicij & ſalutis ſit in hominibus.

Hæc

Hæc cauſa damnationis efficiens eſt, ſicut tu ipſe in Theſibus veſtris, & in hac collatione affirmas, & minimè negas; non autem ſola, ſicut paulò antè dictum eſt. Niſi enim iuſtitia Chriſti, & eius executio accederet: neque Diaboli, neque homines impij damnarentur; qui ſeipſos nunquam damnarent, ſi in ipſorum poteſtate poſitum eſſet.

D. BEZA.

Chriſtus decreuit, & pronunciauit ſententiam contra damnatos, non propter receptum, ſed propter ſpretum corpus & ſanguinem ipſius.

D. IACOBVS.

Chriſtus non ſolùm decreuit, & pronunciauit ſententiam iudicij & damnationis contra impios; ſed etiam exequitur decretam & pronunciatam ſententiam; ſine qua executione, decreta & pronunciata ſententia, fulgur ex pelui eſſet. Neque enim Diaboli, vel ſeipſos, vel damnatos affligent tantùm; ſed iuſtitia Dei affliget, & ipſos Diabolos & homines; Cuius imperium ratione ſuæ iuſtitiæ ſe in infernum vſque, & non ſolùm in cœlos miſericordia eius extendit. Chriſtus eſt executor iuſtitiæ Dei in impijs.

D. BEZA.

Fides non eſt ſalus, ſed eſt illud, quod apprehendit ſalutem, quæ eſt Chriſtus. Sic Chriſtus decernit & pronunciat ſententiam; ſed cauſam iudicij inuenit extra ſe in homine impio, videlicet incredulitatem. Ideo non eſt cauſa iudicij, ſeu damnationis; Ipſe autem homo huius iudicij cauſa vnica efficiens eſt.

D. IACOBVS.

Nunc aliquoties dictum eſt, fidem non eo modo cauſam

ſalutis eſſe, quemadmodum incredulitas iudicij. Sed ex argumento D. Bezę planè contrarium ſequitur, quod ipſe probare intendit.

Inuerſio argumenti D. Bezæ.

Sicut enim fides non eſt ipſa ſalus, ſed Chriſtus eſt ſalus, quem fides apprehendit: ita incredulitas non eſt ipſum iudicium, ſed id, quod reſpuit quidem Chriſtum ſaluatorem, ſed apprehendit & mouet iudicem, qui eſt Chriſtus, iudicantem impium propter incredulitatem. Quemadmodum ergò fides ſine Chriſto nunquam ſaluaret: ita incredulitas ſine

Ioan.5.

Chriſto nunquā damnaret. Quoniam pater (ſicut ipſe Chriſtus loquitur) neminem iudicat, hoc eſt, extra Chriſtum, & ſine Chriſto Deus pater neminem iudicat; ſed omne iudicium filio dedit: *QVIA FILIVS HOMINIS EST.*

Et vt me rectè tua Reuerentia intelligat: Quoniā diſputatio de cauſis efficientibus, & inſtrumentalibus ad Philoſophiam pertinet, quam pauci ex auditoribus intelligunt; diſputationem de terminis artis, hoc eſt, de cauſis efficientibus καθ' αὑτὸ, & efficientibus inſtrumentalibus omittentes, de re ipſa dicamus.

Ego enim apertè dico: Deum neque peccati incredulita-

Ezech.18.

tis, neque damnationis cauſam eſſe. Sicut enim Deus non

Quomodo Deus homines ſaluet & damnet.

vult peccata: ita non vult mortem. Saluat aūt hominem non abſoluta voluntate, ſed ad ſalutem diſpoſitum; Sic quoq; neminem damnat abſoluta voluntate, ſed ad damnationem di-

Diſpoſitio hominis ad vitam & ſalutem.

ſpoſitum. Diſpoſitio ad ſalutem in homine requirit fidem, quæ reddit hominem habilem ad ſalutem recipiendam, quæ

Heb.11.

omnis in Chriſto repoſita eſt. Abſque fide enim, inquit Apo-

Heb.2.

ſtolus, impoſsibile eſt Deo placere. Item: Iuſtus ex fide viuet.

Diſpoſitio hominis ad damnationem.

Marc.16.

Ita quoque impius ad damnationem diſpoſitus eſt per incredulitatem. Nemo enim niſi incredulus damnatur.

Diſcrimen diſpoſitionis ad vitam & mortem reſpectu Dei.

Sed diſcrimen in eo apparet, quòd Chriſtus non modò ſalus eſt, ſed ipſe quoq; hominem ad ſalutem percipiendam diſponit, & per auditum Euangelij fidem in eo operatur. In impijs autem incredulitatem non operatur, quæ opus Diaboli

boli eſt, quam inuenit in impijs; qui cùm ſint & maneant cõtemptores verbi Dei, nec velint diſcere à patre, qui per filium, per Apoſtolos, per ſynceros miniſtros loquitur; ideò in ſua ipſorum incredulitate permanentes & perſeuerantes iudicat, hoc eſt, non ſolùm decernit & pronunciat ſententiam, ſed etiam efficaciter in ipſis eam exequitur.

D. BEZA.

Diſpoſitio fidei, & incredulitatis tamen differunt naturâ ſui. Nam fides quidem diſponit hominem; ſed non quòd propter ipſam homo ſaluetur, ſed vt poſſit recipere Chriſtum, qui eſt ſalus. Sed incredulitas ita diſponit hominem ad damnationem, vt ipſa, ſine reſpectu alterius, Deum impellat ad condemnandum; quod ſit, non quia Chriſtum recipit, ſed quia contemnit & reſpuit.

Sic audio aliquem mihi loquentem; ſed quia Germanicè loquitur, non intelligo; quod perinde eſt, ac ſi non audirem, & ille mihi non loqueretur. Imò Diaboli audiunt Chriſtum, & intelligunt, & tamen non percipiunt eius verbum, quia non credunt. Fides autem aliquid ampliùs requirit, quàm auditum duntaxat verbi prædicati. Nam de fide electorum propria loquimur, quæ ſola ſaluat; quæ non modò percipit ſonum, ſed percipit rem ipſam ſono expreſſam, & applicat ſibi promiſſiones vniuerſales de gratia in Chriſto promiſſas.

Simile de homine ignora lingua loquente.

De hoc auditu loquitur Paulus ad Roman. 10. capite, cùm dicit: quòd fides ſit ex auditu verbi Dei; quod tantùm de fidelium auditu intelligitur, qui non modò ſonum externum percipiunt, ſed rem ſono expreſſam quoq; intelligunt, percipiunt, & ſibi applicant.

D. IACOBVS.

Incredulitas ſimpliciter & per ſe neminem damnat; ſicut fides per ſe,& ſimpliciter neminem ſaluat. Sed ſicut fides reſpectu Chriſti tantùm,cuius meritum per fidem homini applicatur, ſaluat:ſic incredulitas reſpectu Chriſti damnat, cuius meritum non recipit,neque ſibi applicat.Iudicem autem repellere non poteſt; quem in Cœna Domini, nō minùs ore percipit,quàm pius & fidelis.

Deprauatio verborum Pauli Rom. 10.

Mirabilis autem verborum Pauli explicatio eſt, qua Reuerentia tua dicit: Paulum tantùm de fidelium auditu loqui; cùm Paulus eo loco doceat, non quomodo fideles audiant, ſed quomodo ex infidelibus fideles fiant, videlicet per auditum verbi Dei. Loquitur enim de externo auditu verbi, qui fidelibus,& infidelibus communis eſt. Sicut etiam de externa prædicatione, ſeu verbo vocali loquitur, quod pijs & impijs, fidelibus & infidelibus commune eſt. Quomodo (inquit) credent,de quo non audierunt? Quomodo autem audient abſque prædicante?Hæc verba omnia de externa prædicatione, & de externo auditu loquuntur, quæ D. Beza ad internum refert,& ab externo ſeparat: Quaſi electi aliud verbum audiant,quàm damnati.

Rom. 10.

Rectè autem accommodatur hic locus ad explicationem verborum Pauli,quæ ex Epiſtola 1.Corinth.10.produximus: Panis,quem frangimus,communicatio corporis Chriſti eſt. Quemadmodum enim per verbum externum prædicatum offertur potentia Dei pariter ad ſalutem credenti, & ad iudicium nō credenti: Sic per panem Cœnæ Domini offertur corpus Chriſti omnibus in Cœna Domini veſcentibus, vel ad ſalutem, vel ad iudicium. Et ſicut infidelium auditorum aures non percipiunt tantùm ſonum verbi prædicati,ſed etiam rem verbo prædicato allatam,idem videlicet planè verbum, quod piorum aures percipiunt, non ab illa potentia ſeparatum:ita etiam impij in Cœna veſcentes, corpus Chriſti *ORE SVO* accipiunt,quod pij *SVO ORE* accipiunt.

Inuerſio argumenti ab analogia verbi prædicati, ad Cœnā Domini.

Sicut

Sicut enim externum verbũ,ſeu prædicatio & lectio verbi Dei,eſt organum,per quod Deus in animis hominũ concionatur: ſic panis & vinum Cœnæ Domini ſunt organum, per quod Chriſtus corpus & ſanguinem ſuum,vel ad fidei noſtrę confirmationem, vel ad iudicium communicat.

Quòd autem nõ omnium corda conuertit,neque potentia hæc verbi ſalutem in omnibus operatur; Spiritus ſanctus cauſam apertè oſtendit.

Quidam enim prorſus audire nolunt, ſicut ſcriptum eſt: Quoties volui congregare filios tuos, ſicut Gallina pullos ſuos; *ET NOLVISTI*. Actor. 7. Obturârunt aures,ne audirent verbum Dei ex ore Stephani. Hi quoniam organum Spiritus ſancti contemnunt, per quod Spiritus ſanctus fidem operatur; ideò nunquam conuertuntur, ſed damnantur. Et tales ſunt illi, qui extra Eccleſiam Dei in cæcitate mentis ſuæ ambulant. Cauſæ cur non omnes ad fidem Chriſti conuertantur. Matth. 23. Actor. 7.

Deinde ſunt impij in ipſo Eccleſiæ cœtu, & externa profeſsione fidei etiam membra Eccleſiæ; qui audiunt quidem verbum Euangelij prædicatum, ſed oſcitanter, quia non accedunt ſtudio diſcendi à patre. Perinde ergo eſt, ac ſi non audirent: Ideoq; etiam in illis virtutem ſuam nõ exerit ad conuerſionem, ſed ad iudicium. Sicut inquit Chriſtus: Sermo, quem ego locutus ſum illis, iudicabit eos in nouiſsimo die. Ioan. 6. Ioan. 12.

D. BEZA.

Paulus eo loco incipit à fide; non ergo agit de ſola prædicatione externa. Audiri enim poteſt verbum Dei, vt ipſe ſonus tantùm audiatur, non res ſono verbi expreſſa: Vt ſi quis homini lingua ignota loqueretur. Sic impij quidem audiunt verbum prædicatum, ſed rem ipſam non percipiunt.

Ad eundem quoque modum Sacramenta habent rem externam, panem & vinum; hæc impij ſibi applicant; ſed corpus & ſanguinem Chriſti his ſignificata, quia fide carent, non percipiunt.

D. IA-

D. IACOBVS.

Paulus Rom. 10. de externo auditu verbi Dei loquitur.

Reuerende Domine Beza, Paulus non à fide, ſed à prædicato verbo incipit, & ab effectu ad cauſam procedit, quæ fidem præcedit. Nam prædicatio verbi, tanquam cauſa, præcedit fidem tanquam effectum, & non fides prædicationem. Et contextus totus eius loci indicat, Paulum de externo auditu loqui. Sunt enim correlata, prædicare & audire. Quomodo audient, inquit, ſi non prædicabunt? Ideoque etiam Paulus Romanos ad auditum illius verbi externi reuocat. Non dicas (inquit) in corde tuo, quis aſcendet in cœlum? Propè eſt verbum in ORE, ET IN CORDE TVO. Audis verbum eſſe IN ORE? & idem quoque, & non aliud verbum IN CORDE? Ideoque Paulus non à fide, ſed ab externa prędicatione verbi Euangelij incipit; & eos credere non poſſe dicit, niſi PRIVS illis verbum prædicatum fuerit.

Diſcrimen Iudicij.

Etſi verò etiam illi damnantur, qui non audiuerunt, & nō crediderunt: fortiùs tamen damnantur, & maior eſt damnatio eorum, qui audiuerunt, & non crediderunt, quam qui non audiuerunt, ſecundum illud Chriſti: Si non veniſſem & locutus fuiſſem illis, peccatum non haberent. Sic in Cœna Domini etſi iudicantur quoq; contemptores Sacramenti, quòd eo non vſi ſunt: fortiùs tamen damnantur, & maius illorum iudicium eſt, qui Sacramentum, hoc eſt, non ſignum duntaxat, ſed rem quoque ſignatam accipiunt indignè; de quibus dicit Paulus, quòd iudicium mādu cent, quia non dijudicent corpus Domini. Hæc omnia, tàm aperta, & manifeſta ſunt, vt mirum ſit, poſſe hominem Chriſtianum in his hæſitare, ne dicam contra ea diſputare.

Ioan. 15.

D. BEZA.

Confirmatio D. Bezæ, quòd corpus Chriſti ore non percipiatur.

Quòd ore corpus Chriſti in Cœna Dominica non percipiatur, aut percipi poſſit; quàm plurima Scripturæ teſtimonia manifeſtè confirmant. Quoniam in cœlis nunc eſt, & non in terra,

terra, ſicut oramus: Pater noſter, qui es in cœlis: Ad quos Chriſtus ſuo corpore aſcendit. Item: Vado vobis parare locum: Relinquo mundum: Peregrinamur à Domino: Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto: Superna quærite, vbi Chriſtus eſt ad dexteram Patris: Ille in nubibus veniet: & quæ ſunt his ſimilia quàm plurima. Quæ ſimul omnia confirmant, corpus Chriſti in cœlis eſſe, non in terris: ideoq́ non eſſe eo loco, vbi panis: neque externo ore percipi, ſed fide tantùm: quòd per panem MENTI tantùm præbeatur, non corpori. Mat. 16. Ioan. 14. 16. 2. Cor. 5. Phil. 1. Col. 3. Actor. 1.

Præterea verba Pauli: Quis aſcendet in cœlum? &c. ſunt verba hæſitantis: quam hæſitationem Paulus damnat. Non enim vult, vt abſque medio in cœlum aſſurgamus. Et non ſimpliciter negamus, non poſſe de externo auditu intelligi: ſed certum tamen eſt, Paulum de interiore auditu loqui. Rom. 10.

D. IACOBVS.

Quod ad Scripturæ teſtimonia attinet à D. Beza allata, quibus demonſtrare conatur, Chriſtum corpore ſuo ita in cœlis eſſe apud Patrem, vt nobiſcum non ſimul etiam ſit in terris præſens: Reſpondeo, Teſtimonia allegata malè ad hoc Myſterium accommodari. Nam Chriſtus quidem corpore ſuo in cœlis eſt apud Patrem, quod negari non poteſt: ſed quod addit D. Beza: ET NON IN TERRIS: contradicimus. Etenim non minùs illuſtria teſtimonia habemus de illius'q́ præſentia in terris: Ego ſum vobiſcum omnibus diebus. Vbi duo vel tres, &c. Aſcendit ſupra omnes cœlos'q́, vt omnia impleret. Quapropter etſi vnus eſt Chriſtus, & non duo, alter in cœlis, alter in terris: duplex tamen corporis, ſeu humanitatis eius conſideratio eſt. Altera, quatenus verum, & eſſentiale corpus noſtris corporibus, excepto peccato, ſimile eſt: quod eſſentiales proprietates veri corporis retinet, & nunquam deponit. Corporis Chriſti duplex conſideratio.

Et hac ratione conſideratum corpus Chriſti, duntaxat nunc Quomodo Chriſti corpus in cœlis, & non in terris ſit.

nunc in cœlis, hoc eſt, in ſtatu alterius ſeculi eſt cum Deo patre, & non in terris.

Sicut autem cùm oramus: Pater noſter, qui es in cœlis; Pater non ita in cœlis eſt, vt in terra præſens non ſit, aut non eſſe dicatur: eſt enim etiam nobiſcum in terris, qui cœlum & terram implet, Ier. 23. Sic quoque Chriſtus non ita proprietate corporis ſui, ſeu vt Auguſtinus loquitur, propter veri corporis modum eſt in cœlis, vt non etiam alio modo ſuo corpore nobiſcum in terris eſſe poſsit: Cùm corpus eius in diuinitatis proprium thronum (qui neq; locus, neq; in loco eſt) tranſlatum & collocatum ſit. Cœlum, inquit Dominus, Eſa. 66. mihi ſedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum. In hunc thronum nullus beatorum hominum, vel angelorum, collocatus eſt; Sed ſoli filio hominis Chriſto dictum eſt: Sede à dextris meis. Qui ergo non haberet modum in illo throno, quo nobis in terris quoque præſens eſſe poſſet?

Quomodo corpus Chriſti ſimul in cœlo & in terris eſſe poſſit.

Corpus Chriſti in thronum Deitatis proprium collocatum.

Pſal. 110. Heb. 1.

Quapropter omnia Scripturæ ſacræ teſtimonia, quæ de abſentia Chriſti in terris loquuntur, ſimul omnia de Chriſto dicuntur, & intelligenda ſunt, NON SIMPLICITER, quaſi nullo modo adſit: ſed ſecundum QVID, hoc eſt, de veri corporis modo; ſeu proprietate corporis, quâ tanquam corpus ſine vllius rei reſpectu, in ſua eſſentia conſideratur, & intelligitur.

Loca Scripturæ de abſentia Chriſti in terris, quomodo intelligenda.

Nihil autem per ea maieſtati Chriſti derogatur, quâ in throno maieſtatis diuinæ proprio collocatus, etiam in terris, in verbo & Sacramento Eccleſiæ ſuæ TOTVS, & TOTVM adeſt, Deus & homo, Diuinitate & humanitate ſua: de qua ſuo loco plura.

De verbis Pauli; Non dicas in corde tuo; vt maximè ſint hominis hæſitantis, qui cæcutiens viam ſalutis quærat: certum tamen eſt, quòd ijs verbis homines AD AVDITVM EXTERNI VERBI EXTERNVM, tanquam ad organum & inſtrumentum Spiritus ſancti Paulus reuocet; per quod ad agnitionem Chriſti homines perueniant.

Et quòd de SOLO externo, & non de interno auditu intelligat

telligat, ipſa verba expreſſè docent. Cùm enim auditus interior ſit ipſa fides, ſeu fidei effectus: manifeſtum eſt, Paulum de illo interno auditu nõ loqui, cùm doceat fidem illam per *AVDITVM VERBI* dari, quã homines carent, priuſquam audiant, & per verbum prædicatum Dominus fidem hanc in auditoribus operetur.

Conſiſtit ergo immotum argumentum meum: Quemadmodum aures hominis ſunt organum & inſtrumentum, per quod in externo auditu verbi prædicati recipiunt æternum Dei verbum, quod propriè eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti, propter quod, verbũ externum potentia quoque Dei eſt & dicitur: Ita etiam in Cœna Domini externum os hominis, eſt organũ & inſtrumentum, reſpectu hominis, per quod corpus Chriſti cum pane, vel per panẽ, (nam voculam IN declinas, propter metum opinionis de incluſione locali corporis Chriſti in pane) non ſolùm *MENTI*, ſed etiam *ORI* præbetur, exhibetur, & etiam ore percipitur.

Sicut enim *MENS* per fidem in verbum promiſsionis reſpicit: Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis traditur: quo verbo *MENTI* offertur & exhibetur corpus Chriſti: Ita os corporis & oculi ad panẽ reſpiciunt, qui eſt communicatio corporis Chriſti, hoc eſt, reſpectu Dei organũ & inſtrumentũ, à Chriſto ad ſacramentalẽ perceptionẽ corporis ſui ordinatũ. **Chriſti corpus per panem Cœnæ Domini ori & menti ſimul offertur & exhibetur.**

Quapropter manifeſtè falſum eſt, cùm dicitur: Quòd pijs eſt Sacramentum, id impijs duntaxat panem & vinum eſſe. Nam incredulitas noſtra non facit fidem Dei irritam: Et Sacramentorum ſubſtantia, non à noſtra dignitate, aut fide pẽdet, ſed ſolùm à verbo inſtituentis Sacramentum; quod incredulitas hominis mutare non poteſt, ſi inſtitutio & vſus à Chriſto inſtitutus ſeruetur. **Impij etiam integra Sacramenta percipiunt** **Rom. 3.**

Et nota eſt ſimilitudo Chriſti de homine ſeminante ſemẽ bonũ; quod tamen in quarta parte agri ſolũ fert fructũ. Non eſt aliud ſemẽ, quod in viam, quod ſuper petram & inter ſpinas cadit: ſed illud ipſum ſemen, quod in terra bona fructum profert. Vis ſeminis in omnibus eſt vna & eadem; ſed non in omnibus fructum fert. **Similitudo de ſemine Matth. 13.**

Verbum prędicatum ad corda impiorum penetrat. Eadem ratio quoque eſt verbi prædicati in auribus & cordibus piorum & impiorum, eandem vim vbique ſecum retinens: non autem in omnibus proferens.

Ioan. 12. 15. Nam non ſolùm aures, ſed etiam corda impiorum tranſit verbum auditum, eoſq́ue coram Deo inexcuſabiles reddit: qui virtute huius verbi excitati, interdum de emendatione vitę co-
Luc. 8. gitant: ſed denuò ad vomitum redeunt, cùm Satan verbum ex
Matth. 13. corde rapit, & deinceps ad flagitia & ſcelera impellit.

Ex quo intelligitur, verbis Chriſti verba Pauli conſentire, & vtrunque duntaxat de externo auditu verbi loqui, qui pijs & impijs communis eſt. Vnum autem, & idem verbum in auribus piorum & impiorum eſſe.

D. BEZA.

Ego ipſe diſtinxi inter auditum internum, & externum verbi. Oportet enim nos non ſolùm per externum verbum, ſed
Ioan. 6. *etiam internè doceri: Sicut Iohan. 6. ſcriptum eſt: Et erunt omnes à Deo docti. Aliâs exterior doctrina nihil prodeſt. Et loquitur Chriſtus in ſimilitudine de ſemine, de generali fide. Habet enim fides ſua rudimenta. Sicut fœtus in vtero mulieris primùm formatur ex ſemine concepto: Ita etiam fides ab initio auditus verbi, eſt imperfectus fœtus, quæ ſua incrementa habet, & non in omnibus ad perfectionem ſuam peruenit, quia verbum non apud omnes procedit. Sicut Diaboli quoque habent fidem, de qua Iacobus, & contremiſcunt: Ita etiam eorum fides non eſt vera fides, apud quos ſemen in viam, ſuper petram, & inter ſpinas cadit.*

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza: Tu de verbo interrogatus, reſpondes de fide. Dico enim & manifeſtè probaui, verbum Dei verum, viuum, & viuificum eſſe, & ſua natura manere non modò in auri-

auribus, ſed etiam in corde hominis NON CREDENTIS, quamuis impios non viuificet. Nam hoc quæſitum fuit: an verbum, quod impius audit, & non credit, & quod in cor eius penetrat, ſit duntaxat SONVS, an verò ipſum verum Dei verbum viuum, quod in cordibus piorum fructificat: in impijs autem nullum fructum fert? Ad hoc cùm tibi reſpondendum eſſet: de fide, & eius incrementis, de generali & Diabolorum fide diſputas: quæ omnia extra controuerſiam poſita ſunt. Verbum Dei viuum in corde impij.

D. BEZA.

Nemo negat.

D. IACOBVS.

Quemobrem ergo Reuerentia tua contendit: non verbum Dei, ſed nudum ſonum eſſe in auribus impiorum? Et de duplici verbo diſſeruit, interno & externo: cùm vnum ſit verbum Dei in cordibus piorum & impiorum.

Deinde quamuis verum eſt, quòd omnes oporteat à Deo doctos fieri, & non ſolùm exteriùs, verùm etiã interiùs doceri à Deo: tamen hoc quoque verum eſt, quòd Deus interiùs non niſi per externum verbum doceat, niſi velimus homines ad occultas reuelationes citra verbum remittere, quod fanaticum eſt. Quapropter ex tua Reuerentia quæro: An idem verbum ſit in auribus & corde impij, quod eſt in auribus & corde pij, quando prædicatur? Ad hoc cupio mihi Categoricè reſponderi. Quomodo omnes à Deo docti ſiant, & doceantur.

D. BEZA.

Quæſtio eſt: an percipiatur ab impijs?

D. IACOBVS.

Oportet priùs ſtatuere: an ſit idem verbum, priuſquam de perceptione diſputetur. Ad hanc quæſtionem cùm reſponſum fuerit, deinde quoque ad alteram reſpondebitur: An ab impijs percipiatur, nec ne? Nam duæ ſunt diſtinctæ

quæſtiones: altera de verbo, quod ab impijs auditur; an ſit idem, adeoq; verum verbum Dei, cum eo, quod pij audiunt. Altera verò, an & quomodo illud percipiant pij & impij.

Ad vtramq; autem quęſtionem nos apertè reſpondemus: Eſſe in vtriſque pijs & impijs, vnum & idem verbum Dei verum; Et ab vtriſq; pariter non ſolùm auribus percipi, ſed etiam in cor penetrare. Et inde argumento, quod D. Beza attulit, inuerſo, ad Sacramentum Euchariſtiæ ſic argumentor: Vnum & idem corpus Chriſti pane Sacramenti ori piorum & impiorum in vſu Cœnæ præberi & exhiberi, ab vtriſq; etiam ore percipi: Sicut verbis Teſtamenti Chriſti, & Pauli duobus teſtimonijs apertè probatum eſt.

Sicut enim verbum per aures in cor recipitur, & impiorū cor vellicat, & excitat ad aliquem amorem veritatis & ſalutis ſuæ; ſed quoniam indulgent voluptatibus, aut ſecuri ſunt, eis non ad ſalutem, ſed in Iudicium cedit: Sic etiam integrum Sacramentum, non panis duntaxat, ſed corpus quoq; Chriſti cum pane oblatum, per os accipitur ab ijs, quibus ad iudicium, & non ad ſalutem ac vitam cedit.

D. BEZA.

An verbum auditum in cor deſcendat.

Verbum Dei ſeu potiùs ſonus verbi in impijs non vlteriùs peruenit, quàm in aures eorum; Ad cor autem eorum non deſcendit: aliàs ſi corde reciperent, etiam crederent.

Matth. 13. Hîc D. Lucas Oſiander D. Iacobo aſsidens, verba Chriſti ex Euangeliſta Matthæo & Luca recitauit: Qui audit ſermonem regni, & non intelligit: venit ille malus, & rapit, quod SEMINATVM EST IN CORDE

Luc. 8. ILLIVS. Item Lucas: Qui iuxta viam, hi ſunt, qui audiunt, deinde venit Diabolus, & tollit ſermonem DE CORDE eorum, ne credentes ſeruentur.

D. IA-

D. IACOBVS.

Hic videt, & audit Reuerentia tua, mî Beza, quòd verbum regni, quo videlicet homines ad regnum Dei adducuntur, ſeminatum ſit non ſolùm in auribus, ſed etiam in CORDE; & quòd Diabolus auferat ex CORDE impiorum, ne credant & ſaluentur. Poteſt ergo cor recipere verbum, & tamen non credere.

D. BEZA.

Concedo, integra Sacramenta offerri non modò pijs, ſed etiam impijs: verùm ab impijs integra non percipi, ſed duntaxat externa ſigna, & iudicari & damnari. Sicut ægrotus audiens ſibi parari Medicamentum, quod vt maximè illi offeratur, ille tamen aut non ſumit, aut ſtatim reijcit; huic Medicamentum nihil prodeſt, ſed ægrotus moritur. Ita quoq; offertur quidem corpus Chriſti cum pane impijs, ſed illi dum vera fide non percipiunt, ſed reſpuunt & reijciunt, iudicium ſibi ſumunt, & ſpiritualiter moriuntur.

D. IACOBVS.

Nos ab initio teſtati ſumus, quòd de manducatione & receptione, quæ fit per fidem, ad quam tu perpetuò recurris, inter nos nullum ſit certamen vel controuerſia; quam ab vtraque parte iam inde ab exorta diſputatione confeſsi ſumus. Cùm igitur impij veram fidem non habeant: quis non videret, eos per fidem corpus Chriſti non percipere? Quemadmodum ex parte noſtra quoq; Capernaiticam manducationem, ſeu lanienam corporis Chriſti, ſemper reiecimus & damnauimus.

Sed quæſtio & controuerſia eſt de tertio modo manducationis corporis Chriſti: Videlicet de ſacramentali modo, qui ore fit in vſu Cœnæ Dominicæ, quem nos ex verbis inſtitutionis Chriſti, & Pauli verbis apertè probauimus, & ad oculũ demonſtrauimus. Vbi nihil vel de fide vera, aut temporaria, ſed duntaxat de pane dicitur, qui eſt corpus CHRISTI, vt ver-

vt verba Chriſti ſonant: ſeu vt Apoſtolus loquitur, communicatio corporis Chriſti. Et Chriſtus manducare iubet: quod non ſignificat credere, ſed ore percipere. Hic etiam domino Bezæ reſpondendum erat, & demonſtrandum, quòd talis modus tertius manducationis ſacramentalis, neque in verbis Chriſti, neque in Pauli verbis ſit expreſſus: quod nunquam fecit: neque etiam facere poteſt. Ideoq́ue quoties de hac tertia manducatione corporis Chriſti, quæ ſacramentalis eſt, vrgetur: quia non audet affirmare, quòd panis ſolùm manducetur, ſemper ad manducationem confugit, quæ fit per fidem: cùm de ea nulla quæſtio ſit. Nam omnes iubentur priùs eſſe fideles & credentes, & per fidem manducare corpus Chriſti, quàm ad Sacramentum accedant, & id percipiant. Siquidem per fidem manducare corpus Chriſti, nihil aliud eſt, quàm credere, quòd Chriſtus corpus ſuum in mortem tradiderit, & ſanguinem pro peccatis noſtris effuderit. Quiſquis hoc non verè crediderit: hunc iubemus à Cœna Domini abſtinere. Eum enim alias ad iudicium communicaturum, ſi corpus Domini ſine fide cum pane accipiat, qui eſt corporis Chriſti communicatio. Quæ communicatio eſt myſterium, quod non videtur aut intelligitur, ſed creditur & ſentitur ſpiritualiter, vel ad conſolationem & vitam, vel ad iudicium. De hac communicatione in hac collatione nihil categoricè reſpondet Beza.

Manducatio fidei præcedit manducationem ſacramentalem corporis Chriſti.

Deinde accipio ſimilitudinem de Medicamento, quod ægrotanti offertur. Nunquam verò audiui, medicamentum alicui ad mortem ceſsiſſe, quod non ſumpſit. Paulus verò apertè dicit, quòd eiuſmodi homines ſibi iudicium MANDVCENT: non dicit, quòd non ſumant, aut reſpuant, aut reijciant: ſed quòd NON DIIVDICENT corpus Domini, quod ſecundum Chriſti & Pauli expreſſa verba ſumpſerunt in Sacramento.

Similitudo de Medicamento oblato.

Aliter ergo, & commodiſsimè hæc ſimilitudo ad propoſitum negotium accommodari poteſt. Videlicet: Quemadmodum interdum à Medico ægrotanti medicamentum exhibetur,

Inuerſio argumenti Bezæ, à ſimilitudine de medicamento corporis, ſumpti.

betur, quod ægrotans non reſpuit, ſed ſumit: verùm propter ſtomachi & virium imbecillitatem, virtutem ſuam in eo exercere non poteſt, & hominem occidit medicamentum, quod ad recuperandam valetudinem exhibitum & ſumptum fuit. Occidit autem, non quòd per ſe mortem afferat, ſed propter malam corporis diſpoſitionem, quæ eſt in homine. Quo nomine nec deinceps medicus accuſatur, quòd eiuſmodi hominem occiderit: iſtis enim impunè occidere licet, non homines, ſed morbos. Sic corpus Chriſti in Cœna Domini cum pane homini, propter incredulitatem & impietatem malè diſpoſito, exhibitum & ſumptum, ſpiritualiter hominem occidit non ſua culpa, quoniam caro viuifica & corpus viuificum eſt, ſed culpa ſumentis, quoniam impius & profanus eſt: Ideo illi ad iudicium cedit, quod alijs vitam & conſolationem adfert.

Ad hunc modum fieri poteſt, vt vnum & idem medicamentum, ſimul ex eadem maſſa per pharmacopœum paratum, duo ſumant, eſt vnum & idem Recipe à Medico ſcriptum. Et quando vterque ſumit: alter euadit ſanus, alter moritur ſtatim, poſt hauſtum Medicamentum. Sic in Cœna Domini ſumit vnus, ſumunt mille, tantum iſte, quantum ille: ſumunt boni, ſumunt mali: ſorte tamen INÆQVALI: & ſumptus non conſumitur: ſicut dictum pium & vetus ſonat.

Sed quoniam Reuerentia tua, contra manducationis hunc tertium modum, quem ſacramentalem Patres appellant, aſcenſum Chriſti localem, & commorationem eius in cœlo localem aliquoties mihi obiecit & vrſit: Quæro igitur: an aſcenſus ad Deum patrem fuerit localis?

De aſcenſu Chriſti ad patrem.

An Aſcenſus Chriſti ad patrem ſit localis?

D. BEZA.

Non dubito.

D. IACOBVS.

Quantum ergo itineris, & quot milliaria ei conficienda

da fuerunt, donec perueniret ad patrem ſuum, ad quem aſcendit.

D. BEZA.

Ego non ſum mentitus. Dominus nouit.

D. IACOBVS.

Quòd non de locali aſcenſu poſsit intelligi, ad oculum omnibus auditoribus demonſtrabo. Nam Ioan. 14. cap. ſcriptum legimus: quòd Chriſtus Philippo dixerit: Non credis, quòd ego in patre ſum, & pater in me? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Hæc Chriſti aperta verba nullam gloſſam admittunt, & apertè teſtantur: quòd pater non modò cum Chriſto, SED IN CHRISTO FVERIT, cùm adhuc in terris verſaretur. Quid igitur opus fuit locali aſcenſu, vt ad patrem ſuum perueniret, ſecundum veſtram opinionem? Hic cupio mihi Categoricè reſponderi.

Ioan. 14.

D. BEZA.

Chriſtus voluit dicere, ſe diuinitatis ratione eſſe vnum cum patre. Agit enim de diuinitatis natura, in qua diſtinguuntur perſonæ, non duæ eſſentiæ. Loquitur ergò Chriſtus de λόγῳ incarnato, ſeu perſona incarnata, quam videbat Philippus. Ergò ſciendum, quòd DISCESSV demum impleuit, quod Philippo dixerat. Et ſufficiat nobis fides Centurionis.

D. IACOBVS.

Ego de præſentia quæro: An pater cum Chriſto in terris præſens fuerit, cùm hæc verba loqueretur. Hic reſponde. Non enim poteſt eſſentia à perſona ſeparari. Si eſſentia Diuinitatis adeſt, adeſt igitur & perſona quoque: quod nunquam fallere poteſt. Et vos ſemper dicitis: Patrem in cœlis

lis eſſe illis ſummus, qui nomine dexteræ Dei intelliguntur.

D. BEZA.

Non aderat Pater Chriſto in terris eo modo, vt Chriſtus eſſet in gloria.

D. IACOBVS.

Hic nulla etiam fit mentio gloriæ, aut humilitatis: ſed ſimpliciter de præſentia Patris in Chriſto ſonant verba eius. Pater, inquit Chriſtus, EST IN ME, & ego in Patre: de hac duntaxat præſentia quæritur, non de gloria.

D. BEZA.

Pater & Filius ſunt vnus Deus. Chriſtus autem eo loco de ſe non agit ſimpliciter, tanquam de λόγῳ, hoc eſt, ratione Diuinitatis. Sed quoniam vtitur vocabulo videndi, ideò iuſsit Philippum videre & aſpicere ipſum, tanquam hominem: qui tamen ſit verus Deus, quem nunc non amplius videmus.

D. IACOBVS.

Quæſtio etiam non eſt de videndo Filio Dei, quomodo illum viderit Philippus. Nam extra controuerſiam eſt, filium Dei non videri externis oculis, ſicut corpus videtur. Ideoq́ue certum eſt, quòd Philippus Chriſtum Filium Dei non viderit, in proprietate eſſentiæ diuinæ, ſed quatenus homo viſibilis factus eſt. Quomodo Philippus filium Dei viderit.

Ideoq́ue etiam hoc reſponſum, ſicut priora de ſenſu verborum Chriſti, nihil ad quæſtionem propoſitam facit. Nam de præſentia quæritur: An pater in terris verè, ſubſtantialiter, & eſſentialiter in Chriſto fuerit præſens, cùm hæc verba Chriſtus loqueretur: vnde manifeſtè conſtabit, an de locali aſcenſu verba Chriſti intelligenda ſint, quo Chriſto opus fuerit, DONEC ad patrem ſuum peruenerit.

Viſibilis aſcenſus Chriſti ad cœlos, hiſtoricus.

Nam quod ad veritatem viſibilis aſcenſus Chriſti in cœlum attinet: hiſtoria Actor. 1. capite omnibus nota eſt, quòd Chriſtus ſuo corpore à terra eleuatus ad aſpectabiles cœlos ſit euectus, & quòd nubes illum ab oculis eorum ſuſceperit. Hanc aſcenſionem localem fuiſſe, nemo ſanus negare poteſt.

Sed hoc quæritur: An illo locali aſcenſu opus fuerit Chriſto, vt ad Patrem perueniret: & quòd ante localem aſcenſum in cœlos cum patre non fuerit, nec ſine illo ad patrem peruenire potuerit: hoc, inquam, quæritur: ad hoc Categoricè reſpondendum erat, ſicut nunc aliquoties quæſitum eſt.

D. BEZA.

Non dicimus, quòd opus fuerit tali aſcenſu, vt perueniret ad Patrem: Sed vt perueniret ad cæleſtem illam gloriam, quæ SITV ET NATVRA loci à terris diſtat.

D. IACOBVS.

Chriſtus per reſurrectionem in ſuam gloriam ingreſſus eſt.

Hæc gloſſa, & interpretatio verborum Chriſti, ſimiliter quoq; locum habere non poteſt. Quia Chriſtus per reſurrectionem ſuam ingreſſus eſt in ſuam gloriam, ſicut Scriptura apertè confirmat: & nihilominus ſuis diſcipulis quadraginta diebus in terris ante illum viſibilem aſcenſum conuerſatus eſt. Quapropter ad ingreſſum ſuum in gloriam, tàm non opus fuit illi hoc viſibili aſcenſu, quàm ad præſentiam illam, qua cum Patre eſſet.

De ſitu, & gloria cœlorum humana ſomnia.

Quæ autem vos dicitis de SITV, ET NATVRA cœlorum, & gloria, ad quam Chriſtus cum beatis hominibus ſupra aſpectabiles cœlos aſcendiſſe à vobis creditur: humana & merè carnalis eſt imaginatio & phantaſia, qua regnum cœleſte & ſpirituale, quod gloria & beatitudine definitur, in ſimilitudinem regni mundani transformatur.

D. BEZA.

D. BEZA.

Concedo ſanè, quòd initium illius gloriæ fuerit, in quam Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ingreſſus eſt: & quòd per diſpenſationem ederit cum diſcipulis à reſurrectione, vſque ad eius aſcenſionem. Nondum autem collocatus fuit plenè in illam gloriam, ad dexteram patris. Nam medius ſtatus eſt inter gloriam, qua Angeli aſpiciunt faciem Dei patris: & eum ſtatum gloriæ, in quem Chriſtus ingreſſus eſt & fuit, donec viſibiliter in cœlum aſcendit: in quo medio ſtatu homines angelorum conſpectum non potuerunt ferre in terris.

D. IACOBVS.

Negare ergo non potes, quòd Chriſtus etiam in gloriam ingreſſus ſit, antequam viſibiliter aſcenderet ad cœlos. Ex quo manifeſtum eſt, te concedente, quòd CHRISTO neque ad præſentiam apud Patrem, neque ad conſequendam gloriam, viſibili aſcenſu opus fuerit.

Sed hoc quoque non ignoras, apud Scriptores Eccleſiaſticos triplicem ſtatum Chriſti doceri. 1. Humilitatis. 2. Gloriæ. 3. Diſpenſationis. Humilitatis ſtatum duraſſe vſque ad reſurrectionem. Gloriæ, poſt reſurrectionem ſecutum eſſe, quà Chriſtus in gloriam ſuam ingreſſus dicitur. Tertium ſtatum οἰκονομίας ſeu diſpenſationis appellatum, à reſurrectione vſque ad viſibilem aſcenſionem duraſſe. Cùm enim diſcipulorum fides, de vera eius reſurrectione confirmanda eſſet, qui gloriam reſurrectionis propter naturæ imbecillitatem ferre non potuiſſent: vt illis quadraginta diebus per interualla temporis conuerſaretur: tecta gloria alium atque alium habitum corporis aſſumpſit, & nunc in perſona hortulani, ſicut Mariæ Magdalenæ, nunc hominis peregrinantis, quemadmodum duobus diſcipulis in Emaus euntibus, ſe illis aperuit. Sic quoque D. Paulo poſt viſibilem aſcenſionem in cœlum, non modò in die conuerſionis eius, ſed etiam

[Margin: Triplex ſtatus Chriſti. 1. 2. 3. De ſtatu œconomiæ ſeu diſpenſationis Chriſti. Actor. 9. 23.]

Chriſtus poſt viſibilem aſcenſum in cœlos, in terris viſus eſt.

poſtea, cùm in vinculis detineretur, IN TERRIS Chriſtum aſtitiſſe ſcribitur, & Paulum confirmaſſe, ne reformidaret in conſpectum Cæſaris venire, & de ipſo teſtimonium perhibere.

Chriſtus gloriam ſuam ſecum geſtauit tectam.

Quod verò ad gloriam ipſius attinet, eam Chriſtus iam inde à natiuitate, etiam in ſtatu humiliationis ſecum habuit. Sicut Ioan. 2. ſcriptum legitur: Hoc initium eſt ſignorum, quę fecit Ieſus in Cana Galileæ, & manifeſtauit GLORIAM SVAM. Hanc gloriam tegere voluit, donec opus redemptionis perficeret. Eam autem ſemper ſecum habuit, quoniam plenitudo Diuinitatis in ipſo habitauit corporaliter: cuius guſtum aliquem interdum ſuis diſcipulis præbuit. Sicut in monte Thabor factum legimus: cuius aſpectu ita captus fuit Petrus, vt vxoris & totius Oeconomiæ oblitus, aliò non peteret, vt qui ſe in cœlo eſſe exiſtimaret. Quòd ſi aduerſarij carnales cogitationes de locali gloria, quam imaginantur, abijcerent: ſeſe ex his labyrinthis facilè expedire poſſent. Sic quoque patrem ſuum ſecum ſemper præſentem habuit, ſicut inquit: Ego non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt: vt neque gloriæ, neque huius præſentiæ cauſa, illi aſcenſu viſibili opus fuerit.

Col. 2.

Matth. 17.

In Myſterio Cœnæ Domini omnes carnales cogitationes de locali gloria abijciendæ.

Ioan. 16.

D. BEZA.

Reuelatio, de qua Actor. 23. ſcribitur, qua Chriſtus Paulo apparuiſſe dicitur, nocturna viſio fuit. Nam Chriſtus poſt aſcenſum ſuum in cœlum, ſuo corpore in terris nunquam amplius præſens fuit, ſed è tertio cœlo per viſionem ſeſe manifeſtauit.

D. IACOBVS.

Inſpiciatur textus, & manifeſtum fiet omnibus, quòd hanc gloſſam veſtram non poſsit admittere. Sic enim verba ſonant: Sequenti autem nocte ASSISTENS EI DOMINVS: ἐπιςὰς αὐτῷ ὁ κύριος, ait: Bono animo eſto Paule. Vt enim teſtifica-

Hæc verba D. Oſiander ex codice recitauit.

ſicatus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Romæ teſtificari. Vbi expreſsè ponitur vocabulum ἐπιστάς, ASSISTENS, quod non de viſione intelligi poteſt. Id dum veſtri interpretes contra expreſſam literam negant: tàm varias interpretationes afferunt, vt ſe inuicem miſere iugulent & confutent. Quod fieri neceſſe eſt, cùm veritati manifeſtę cedere nolunt.

D. BEZA.

Sic de Stephano ſcribitur: quòd viderit cælos apertos, & Ieſum ſtantem ad dexteram Dei. Quæ reuelatio, ſicut aliæ quoque, ex tertio cælo facta eſt, vt non opus fuerit in terram deſcendere.

D. IACOBVS.

Hanc apparitionem minimè nego viſionem fuiſſe: ſed è tertio cœlo factam eſſe, cogitatio humana eſt, quæ ſeipſam confutat. Cùm enim oculi noſtri ampliſsima corpora cœleſtia, quę magnitudine ſua terram ſuperare dicuntur, in firmamento vix videre queant: qui fieri poſſet, vt acies oculorum eò penetraret: & corpus humana quantitate noſtris ſimile videret? Quapropter ſi viſio fuit, in terra fieri potuit, vt tertio cœlo non indigeret. Sin verò ex tertio cœlo, corpore Chriſto ibidem exiſtente, facta eſt: viſio non fuit, aut eſſe non potuit. Et interpretes veſtri etiam inter ſeſe non conſentiunt, ſed ſe inuicem confutant.

In ſumma: Gloria Chriſti, in quam poſt reſurrectionem ſuam ingreſſus eſt, nihil eſt locale. Quapropter ad reuelationes factas diſpenſatione vſus eſt, vt non appareret ea gloria, quam declarare potuiſſet, ſi voluiſſet: ſed ea ratione, quam naturæ humanæ imbecillitas requirit & ferre poteſt. Vere enim Chriſtus, & non ſpectrum, fuit, quod cum Paulo in itinere locutum eſt. Ego, inquit, ſum Ieſus, quem tu perſequeris: & qui ei aſtitit in nocte illa, quando Hieroſolymis captiuus tenebatur.

Gloria Chriſti poſt reſurrectionem non eſt localis.

Act. 9.

Videre

Cur apparitio Stephano facta, ſit viſio.

Videre autem Chriſtum ad dexteram Dei ſtantem: hoc non eſt oculorum corporis, ſed mentis. Quoniam dextera Dei inuiſibilis eſt. Ideoq́ue viſio fuerit neceſſe eſt, de qua Lucas Actor. 7. ſcribit: Quòd Stephanus cœlos apertos, & Chriſtum ad dexteram DEI STARE VIDERIT.

Sed, vt redeamus, vnde digreſsi ſumus: gloria Chriſti, in quam ingreſſus dicitur, nihil locale eſt, ſed eſt maieſtas illa, quam quidem habuit ex vnione perſonali, ſed in ſtatu exinanitionis ſuæ, forma ſerui ſumpta texit: in cuius plenariam poſſeſsionem & vſurpationem, ſerui forma depoſita, peruenit.

D. BEZA.

Opinio D. Bezæ de gloria Chriſti.

Semper habuit Chriſtus gloriam, ſi de λόγῳ & diuinitate intelligas: ſed non, ſi de humanitate intelligatur. Nam humanitas eius donata quidem eſt MAGNA gloria, ſupra omnes angelos & beatos homines: ſed non ea gloria, quæ diuinitatis propria eſt. Eam gloriam interdum exeruit, quando libuit. Caruit itaque altera gloria, qua petit ſe glorificari, videlicet ea gloria, quam habuerit apud Deum, priuſquam hic mundus eſſet, de qua quodammodo exciderat.

D. IACOBVS.

Chriſtus gloriam ſuam non modò, vt Deus, ſed etiam vt homo ſemper ſecum habuit.

Coloſſ. 2.

Si de gloria intelligenda ſunt Chriſti verba, quæ Diuinitatis propria eſt: quomodo ea excidiſſe dici poteſt? niſi velimus dicere Diuinitatem mutabilem eſſe? Hanc autem gloriam non modò ratione Diuinitatis, ſed etiam ſecundum humanitatem habuit, cùm in ipſo ſecundum humanitatem omnis plenitudo Deitatis corporaliter habitauerit. A qua plenitudine Deitatis hæc ipſa gloria Diuinitatis non excluſa aut ſeparata fuit. Niſi forte dicere velimus, Deum, ſeu omnem plenitudinem Diuinitatis ſine ſua gloria eſſe, aut extranea gloria ad ſui glorificationem indigere, quæ non ſit ipſius

gloria

gloria propria. Quod planè abſurdum eſſet de Deo cogitare; qui ſibijpſi ad perfectiſsimam gloriam ſufficit.

Quia verò hæc diſputatio de gloria Deitatis, propriè ad locũ de perſona Chriſti pertinet, vbi de glorificatione Chriſti tractandum erit: & hora prandij eſt, nec Illuſtriſs: Princeps diutiùs cum moleſtia detinendus ſit; eò reijciemus.

Ex his autem, de quibus hactenus collocuti ſumus, conſtat omnibus; de duobus his capitibus inter nos prorſus non conuenire. Alterum eſt de præſentia ſacramentali corporis & ſanguinis Chriſti, qua cum pane corpus Chriſti omnibus exhibetur, quibus panis porrigitur: Alterum verò de perceptione ſacramentali, quà non ſolùm menti, ſed ori corpus Chriſti præſens, etiam ore corporis percipi dicitur. Nam Capernaiticam lanienam & Cyclopicam manducationem corporis Chriſti, vtrinque reijcimus & damnamus: ſicuti nunc aliquoties repetitum eſt. De manducatione autem, quæ per fidem fit, nulla vnquam controuerſia fuit. In quibus adhuc diſſenſio ſit.

D. BEZA.

Nos corpus Chriſti per panem Cœnæ Domini, menti repræſentari & præberi, offerriq́; dicimus; non autem ori corporis. Et perceptionem eius ſpiritualem eſſe tantùm affirmamus; ideoq́; neque à dignis vel indignis ore, ſed ſola fide percipi.

Quod ſi verò hora ſecunda denuò conferendum erit, non poterimus ad Theſes de perſona Chriſti allatas reſponſum noſtrum ſcripto adornare. Et fratribus meis, qui mecum aduenerunt, ad Eccleſias redeundum eſt.

D. IACOBVS.

Toties nunc teſtati ſumus, de illa præſentia, qua menti corpus Chriſti repræſentetur & offeratur: & de perceptione Repetitio & inculcatio ſtatus controuerſiæ.

 eiuſdem,

eiuſdem, quæ fit per fidem; ſicut & de Capernaitica & Cyclopica laniena corporis Chriſti; nullam vnquam inter nos controuerſiam fuiſſe; ſed de tertio modo tantùm, qui Sacramentalis eſt: quo corpus Chriſti cum pane, non ſolùm adeſſe, nec menti duntaxat, ſed ori quoque offerri dicimus: menti quidem per verbum, quæ ſola verbum intelligit: per panem autem ori verè & realiter exhiberi.

Corpus Chriſti, quomodo menti & ori corporis in Sacramento ſimul offeratur.

Sic quoque mente in verbo, ore autem cum pane verè & realiter, non Capernaiticè, ſed in myſterio, modo cœleſti & humano ingenio inperueſtigabili percipi, ſecundum verbum Chriſti: Accipite, MANDVCATE, Hoc eſt corpus meum, &c.

Modus præſentiæ πιςὸς.

Dei autem potentiæ & ſapientiæ committimus modum, quo id fieri poſsit? Cùm enim verax & omnipotens ſit; fallere non poteſt.

Illuſtriſs. Princeps Fridericus continuationem Colloquij vrget.

Quòd ad continuationem colloquij attinet; Illuſtriſsimo Principi conſultiſsimum videtur, priuſquam Domini peculiari ſcripto reſponſum ſuum ad Theſes noſtras adornent, articulum de Cœna Domini concludendũ eſſe. Quod breuiter fieri poterit, niſi fortè noua argumenta pro aſſertione ſuæ ſententiæ producere voluerint; cùm ad ea, quæ & in Theſibus, & reſponſionibus veſtris, & collatione inſtituta à vobis allata ſunt, noſtro iudicio ſatis reſponſum ſit. Nec tempus deerit vobis ad alterum quoque ſcriptum adornandum: in quo minimè feſtinandum erit.

D. BEZA.

Quantum ergo intelligo, hoc vnum reſtat, vt à prandio primus articulus, qui eſt de Cœna Domini, concludatur.

D. IACOBVS.

1. Scopus inſtituti Colloquij. 2.

Sic eſt. Auditoribus enim conſtare oportet, in quibus conſentiamus, & in quibus diſſentiamus. Et quibus fundamentis innixi, vel vos nobis, vel nos vobis cedere non poſsimus.

mus. De quibus fundamentis deinceps ſinguli accuratè cogitare poterunt, vtri parti, meliore conſcientia & firmiore fide adhærere poſsint. Pleriq; enim perſuaſi ſunt, cùm verbis nobiſcum præſentiam & manducationem, non panis ſolùm, ſed etiam corporis Christi concedatis; perexiguam aut nullam prorſus de rebus ipſis diſſenſionem eſſe. Et hoc modo controuerſiam illam facilè conciliari & ſopiri poſſe.

Communis & perniciofus error in multis, de controuerſia Sacramentaria.

HORA SECVNDA POmeridiana, XXIII. Mart. &c. LXXXVI.

D. IACOBVS.

Reverende & doctiſsime Domine Beza, poſtquam placida collatione plæraque capita percurrimus, quæ in Theſibus & reſponſionibus veſtris, & noſtris, de Cœna Dominica poſita ſunt; eaque noſtro iudicio ſufficienter tractata ſint, vt auditores omnes facilè intelligere potuerint, vtra pars apertis & minimè detortis ſacræ Scripturæ teſtimonijs, aut humana gloſſa duntaxat nitatur, nec videantur plura produci poſſe: reliquum eſt, vt hunc articulum vel tandem concludamus.

Ἀνακεφαλαίωσις præcipuorum capitum collocutionis factæ, de Cœna Domini.

Primùm omnium igitur teſtati ſumus aliquoties, quòd in Eccleſijs & ſcholis noſtris nunquam tradita ſit Phyſica, ſeu localis præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini.

1. De præſentia & manducatione corporis Chriſti, Vvirtemb: Theologorum ſententia.

Quemadmodum etiam apernaiticam & Cyclopicam manducationem corporis Chriſti, nunquam docuimus, nunquam ſcripſimus, neque in vllis noſtrorum, Lutheri, Brentij, meis, aut aliorum ſcriptis, demonſtrari poteſt.

2.

3\.

Falſus ſcopus aduerſariorum.

Proteſtatio Vvirtenbergenſium Theologorum contra omnia ſcripta Bezæ, & fratrum eius de Cœna Domini.

Quum aũt in omnib. veſtris ſcriptis, hi duo errores noſtris nõ modò tribuantur, & falsò aſcribantur; ſed vnicus ſcopus ſcriptorũ polemicorũ veſtrorũ omnium, ſicut & theſeon & reſponſionum veſtrarũ ſit, vt Phyſicam & localem corporis & ſanguinis Chriſti cũ pane præſentiam, & Capernaiticã ac Cyclopicam lanienam carnis Chriſti in eadem Cœna, refutetis: Illuſtriſsimo Principi, Comiti Friderico, & omnibus auditoribus, Baronibus, Nobilibus, Doctoribus, & Viris Ornatiſsimis teſtatum fecimus, illa dogmata de Cœna Domini ab ipſis damnata, nihil prorſus ad nos pertinere: ſed nos paſsim per Galliã, & in alijs regnis apud optimos quoſq; iniuſtè & iniquè traduci, quaſi tam craſſam & impiam opinionem de Cœna Domini tueamur, à qua omnes pij meritò abhorreant & abhorrere debeant.

4\.

De manducatione fidei, nulla controuerſia vnquam fuit.

Præterea quoque, ſicut Theſes noſtræ habent, aliquoties teſtati ſumus de manducatione corporis Chriſti, quæ fit per fidem, nullam vnquam inter nos controuerſiam fuiſſe; ſed eam à nobis adeò conſtanter aſſertam fuiſſe, vt docuerimus, & noſtros auditores ſedulò commonefecerimus, niſi per fidem corpus Chriſti manducauerint, priuſquam ad hoc ſacrum Conuiuium acceſſerint, eos Cœnam Domini non ad vitam, ſed ad iudicium percepturos.

Manducatio carnis Chriſti per fidem, quid ſit.

Nam hæc manducatio nihil aliud eſt, quàm credere, quòd corpus Chriſti ſit pro nobis in mortem traditum; & ſanguis eius in remiſsionem peccatorum effuſus.

Sacramentalis præſentia & manducatio carnis Chriſti.

Reliqua autem eſt tertia præſentia & manducatio corporis Chriſti, quæ ſacramentalis dicitur: quâ aſſeritur, quòd corpus Chriſti ſecundum verba Teſtamenti Chriſti: Hoc eſt corpus meum; illud, inquam, ipſum corpus, ſine reſpectu fidei aut incredulitatis hominum, verè & realiter cum pane cœnæ adſit, modo ſupernaturali & cœleſti; & non ſolùm menti, ſed etiam ori corporis virtute verbi Chriſti (MANDUCATE) exhibeatur, & ore corporis à credentibus ad cõfirmationem fidei & vitę per fidem inchoatæ, ab impijs autem ad iudicium, percipiatur.

De hac tertia ſacramentali præſentia & manducatione quæſtio eſt, in ea cardo Diſputationis vertitur; quam nos verbis Teſtamenti Chriſti apertiſsimis (Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum, &c. Bibite, hic eſt ſanguis meus) & D. Pauli teſtimonijs, (panis, quem frangimus eſt communicatio corporis Chriſti: Item, qui indignè manducant, iudicium manducant, NON DIIVDICANTES corpus Domini: Item, rei ſunt corporis & ſanguinis Chriſti) ita confirmauimus, vt omnes intelligerent, ne quidem ad latum pilum à ſimplici & germana verborum Chriſti & Pauli ſententia nos recedere.

Cardo diſputationis & controuerſiæ de Cœna Domini.

Fundamenta aſſertionis ſacram: præſentiæ corporis Chriſti in ſacra Cœna.

Hæc doctrina de præſentia & manducatione corporis Chriſti, non eſt noſtra gloſſa, non noſtrum figmentum: ſed verborum Chriſti, & Pauli, genuina & apertiſsima ſententia. Hæc D. Bezæ & fratribus eius confutanda erat in collatione inſtituta; & ſi nobiſcum ſentire non poſsint aut velint, probandum illis erat, quòd hæc tertia manducatio non poſsit conſiſtere, & quòd non alia corporis Chriſti præſentia eſſe queat, quàm localis & Phyſica, aut Relatiua, ſeu ſignificatiua. Item, quòd non poſsit alia corporis Chriſti eſſe manducatio, quàm Capernaitica & Cyclopica laniena carnis Chriſti: aut quæ per fidem fit, quæ nihil aliud eſt, quàm in Chriſtum credere.

Hæc ſi ex verbo Domini, & non humana gloſſa duntaxat, demonſtrauerint: fatebimur eos victoriam obtinuiſſe: & nos paratos eſſe, ipſis credere, & noſtram doctrinam publicè reuocare. Si verò non poſſunt probare, quod ſanè ab ipſis hactenus non eſt factum; omnes auditores vident, nos à verbis ſimpliciſsimis Chriſti non poſſe recedere; nec vllam cauſam demonſtratam eſſe, cur ab eis eorumque ſimpliciſsimo ſenſu recedere debeamus propter humanam gloſſam, quæ nullo teſtimonio Scripturæ probari, aut demonſtrari poteſt.

D. BEZA.

Reuerende D. Doctor, putauimus huius pomeridianæ col-

lationis ſcopum eſſe, non vt diſputationem nouam aggrediamur: ſatis enim & heri & hodie diſputatum eſt; ſed vt diſpiciatur inter nos, an ex illis, de quibus heri & hodie collatũ eſt, colligi poſsit, in quibus conſentiamus vel diſſentiamus. Si autem noua diſputatio perſequenda eſt, perſequamur. Sed mihi vtiliſsimum videretur diſpicere, in quibus conſentiamus vel diſſentiamus; & in quibus alter alterum ferre poſsit, vt aliquis fructus ex hac collatione conſequatur: quem hic cœtus, & alij quoq; abſentes magno deſiderio expectant & expetunt.

Conſilium D. Bezæ de via perueniendi ad Concordiam.

Quapropter cum pace & venia Illuſtriſsimi Principis, explicabo, quid mihi in mentem venerit. Nam in articulo de Cœna Domini, de quo hactenus collocuti ſumus, expeditiſsima ratio fuerit, ſi nos ſeorſim ſcriptum componeremus; idem quoque ex veſtra parte fieret; vt deinceps ex communi collatione vtriuſque ſcripti (poſtquam de ſenſu contulerimus) cõmune fiat ſcriptum, quod in conſeſſu auditorum legatur: ex quo cognoſci queat, an pax & concordia aliqua inter nos conſtitui poſsit. Nam habemus communes hoſtes; & res ipſa docet, eos hoc certamine accendi, & audaciam concipere, non modò ex ipſa controuerſia, ſed etiam ex agendi modo, quòd tam acerbè vtrinque hactenus pugnatum ſit: qui modus agẽdi oſtendit, animos ex vtraque parte valdè exulceratos eſſe. Ego ſanè pro mea perſona fateor, me multa ſcripſiſſe, quæ vellem à me non ſcripta eſſe; idem etiam ex parte veſtra fatebuntur.

Hæc propoſita ratio, ſi Illuſtriſsimo Principi placuerit, ineatur; nos ex parte noſtra parati ſumus eiuſmodi ſcriptum adornare.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza, quod ad propoſitam rationem de ſcripto componendo attinet: eadem mihi & fratri meo

D.D.

D.D. Lucæ Oſiandro placet, & in eadem prorſus ſententia ſumus; vt ex collatione Scriptorum facta, colligãtur, in quibus conſentiamus, vel diſſentiamus. Nam & hic ſcopus quoque Colloquij inſtituti fuit, vt maximè non concordia omnimoda conſtituatur, aut non conſtitui poſsit (quod tamẽ vnicè optandum eſſet) non modò auditores præſentes, ſed etiam abſentes, Galli, & Germani, & alijs in regnis pij homines in hac controuerſia hæſitantes, certò cognoſcerent, in quibus conſenſus, aut diſſenſio inter nos ſit; cùm ab vtraque parte libelli editi, pleni querelis reperiantur, in quibus vtraque pars conqueritur, ſibi ab altera iniuriam fieri, & quàm plurima falsò tribui, quæ nũquam ſenſerint, crediderint, docuerint, & ſcripſerint. Vtra ergo pars alteri iniuſtè aliquid imputauerit, placida collatione doceri poterit; quod nos arbitramur in noſtra collocutione de hoc primo articulo factũ eſſe. Quiſquis enim cognouerit, quæ his dieb. inter nos collata ſunt; ex ijs facilè intelliget, quæ cõſtans & perpetua cuiuſque partis ſententia, & quæ illius fundamenta ſint.

Scopus Colloquij inſtituti.

Deſiderium piorum in multis regnis, de conſtituenda Concordia pia.

Deſiderio piorum in hac collatione ſatisfactum.

Donec ergo Domini conſignationem fidei & Confeſsionis ſuæ in ſecundo articulo controuerſo de Perſona Chriſti expediuerint, & ſententiam ſuam de Theſibus noſtris oblatis ſcripto complexi fuerint; nos eiuſmodi ſcriptum componemus. Qua ratione etiam tempus redimetur, ſi ab vtraque parte nos ſimul expedire ſtuduerimus.

Non autem per me noua Diſputatio inſtituta eſt, quod Colophonis vice quædam ex collatione facta recitaui. Ea enim inſtituto maximè ſeruiunt, quòd breuiter oſtenderim, in quibus partibus, poſt collationem factam, vel conſentiamus, vel diſſentiamus. Primùm quidem de locali & Phyſica præſentia corporis Chriſti cum pane, quòd eam nunquam docuerimus vel ſcripſerimus. Deinde quoq; de Cyclopica & Capernaitica laniena corporis Chriſti in Cœna Domini; quam ſimiliter apertè ſemper & conſtanter tanquam impiam damnauimus.

Anacephalæoſis neceſſaria.

An verò hac noſtrâ ingenuâ Confeſsione, nõ videtur magnus gradus ad piã Concordiã factus? Cũ in omnib. ſcriptis

Ad piam concordiam magnus gradus factus eſt.

veſtris

veſtris de hoc articulo, hæc duo potiſsimùm capita oppugnanda ſumpſeritis: quæ ſi ex ſcriptis veſtris eximantur, NE VNVM QVIDEM ARGVMENTVM relinquetur, quod cõtra nos, noſtramque doctrinam hactenus produxiſtis. Quod vt optimi Auditores diligenter expendant, per Chriſtum Ieſum oro & obſecro.

Diſſenſio reliqua in quibus conſiſtat.

Quòd ad diſſenſionis capita attinet: Oſtendimus eam VNAM & TOTAM eſſe de tertio præſentiæ corporis & ſanguinis Chriſti, & manducationis modo, in Sacramento Cœnæ Dominicæ; videlicet, an corpus Chriſti verè & realiter, non autem Phyſicè & localiter, nec etiam relatiuè & ſignificatiuè tantùm, adſit? Item: an non ſolùm menti, ſed corpori quoque noſtro in terris præſens ſit, & ore veſcẽtium in Cœna cum pane percipiatur.

Hinc quæritur: An illum modum ſimpliciter negetis? an eum impoſsibilem eſſe affirmetis? quem etiam Deus ipſe ſua Omnipotentia reipſa præſtare non poſsit? Hoc, inquam, vnum quæritur.

Nam hunc præſentiæ modum vos hactenus in ſcriptis veſtris, ſemper tamen ſub nomine phyſicæ & localis præſentiæ, cùm alium modum non noueritis, non ſolùm tanquam abſurdũ, ſed etiam planè impoſsibilem oppugnaſtis. Ideoq́; etiam manducationem corporis, quæ fit ore, ſiue à dignis, ſiue ab indignis, prorſus negatis. Nihil me calumniari aut vobis falsò tribuere, præter collationem nunc factam, Theſes veſtræ, & omnia veſtra ſcripta demonſtrant; neque à vobis, vt opinor, negabitur.

Cauſa primaria erroris Caluin: de Cœna Domini.

Expreſsè enim Theſis in veſtris reſponſionibus ad noſtrã quartam Theſin poſita, hæc verba habet: Ipſius corporis & ſanguinis Chriſti, quantumuis glorificati ſubſtantiam NON
„ VIDEMVS poſſe re ipſa cum pane & vino præſentem ſtatui
„ ALITER, QVAM PHYSICA ET LOCALI CIRCVM-
„ SCRIPTIONE. Quia glorificatio corpori Chriſti immor-
„ talitatem dederit, ſed naturam non abſtulerit. Item: quòd
„ [illegible] DEVS
[illegible]

In Reſponſione ad Dogma tertium.

DEVS non deſinat eſſe omnipotés, etiamſi EFFICERE NON " POSSIT, vt Chriſti corpus vno eodemque tempore pluri- " bus in locis eſſentialiter præſens, aut vt alibi NVNC SIT, " quàm in cœlis. " NB.

D. BEZA.

Duplex eſt iſta quæſtio, vt mihi quidem videtur: Vna continet coniunctionem corporis & ſanguinis Chriſti cum ſignis: Altera verò coniunctionem noſtram cum corpore & ſanguine Chriſti.

Ad primam quæſtionem: An Deus eſſentiam corporis & ſanguinis Chriſti coniungat cum pane, vt IN, SVB, & CVM pane corpus Chriſti & ſanguis eius inuiſibiliter, nec tamen localiter, & circumſcriptiuè ac viſibiliter in terris ſit præſens: non videmus, quomodo hæc verè dici, & aſſeri, aut ſimul conſiſtere poſſint. Id enim veritati corporis Chriſti repugnat, quæ eiuſmodi præſentiam non admittit.

Sacramentalem autem dicimus coniunctionem corporis et ſanguinis Chriſti cum pane et vino Cœnæ Dominicæ, σχετικὴν, id eſt, relatiuam ſignorum panis & vini in terris, ad corpus & ſanguinem Chriſti in cœlis. De præſentia σχετικῇ & relatiua.

Quod verò ad coniunctionem corporis & ſanguinis Chriſti attinet cum hominibus in cœna veſcentibus, fatemur, etiam corpus & ſanguinem Chriſti nobis communicari, & à nobis percipi per Fidem, qua caro de carne, & os ex oſſibus eius fiamus. Quam coniunctionem noſtrûm cum Chriſti corpore & ſanguine, cum Paulo magnum myſterium eſſe dicimus.

D. IACOBVS.

Ex hac reſponſione liquet, vos nullam prorſus præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini ſtatuere:

ſed corpus & ſanguinem Chriſti in ea tantùm ſignificari per panem & vinum Cœnæ Domini: non autem in terris VLLO MODO REALITER præſentia eſſe: quia nō poſsit aliter præſens eſſe corpus Chriſti, quàm phyſicè & circumſcriptiuè: quem modum præſentiæ omnes noſtri negant.

Ne autem ſimplices Chriſtiani hoc animaduertant, vos NVLLAM prorſus præſentiam ſtatuere; ambiguis & obſcuris vtimini verbis, quæ imperiti & indocti homines non intelligunt, quin etiam eruditi non facilè aſſequuntur.

Menti aliquid dupliciter adeſſe dicitur.

Nam quòd MENTI corpus Chriſti adeſſe & præberi dicitis; ambiguum eſt, & dupliciter intelligi poteſt.

1\. Realis & efficax præſentia rerum in mente hominis.

Aliâs enim verè & realiter aliquid adeſſe dicitur: vt, cùm inquit Chriſtus: Ego & pater meus veniemus ad eum, & mānſionem apud ipſum faciemus. Sic quoque Spiritus S. menti adeſſe dicitur, qui eam renouat ad veram Dei agnitionem. Qui Spiritus ſancti præſentiæ modus, non eſt repræſentatiuus ſeu ſignificatiuus; ſed REALITER Spiritus ſanctus EO LOCO præſens eſt, vbi MENS hominis eſt.

2\. Præſentia rerum abſentium in mente.

Aliâs verò res menti præſentes dicuntur, de quibus mens cogitat: ipſæ autem res perpetuò abſunt. Vt quando homo in verbo de corpore Chriſti cogitat, quod (veſtra opinione) vſque ad nouiſsimum diem nunquam in terris præſens eſt, ſed in cœlo tantùm. Hæc non eſt vera & realis præſentia; ſed cogitatio tantùm de re abſente, cuius merito fruatur homo per fidem in Cœna Domini: Sicut Abrahamo, & Patriarchis in veteri Teſtamento præſens fuit.

De σχετικῆ & Relatiua præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

Id verò ſic ſe habere, vt omnibus conſtet, peto abs te, Reuerende Domine Beza, vt auditoribus aſsidentibus & magno numero aſtantibus, explicare velis, quid ſignificet, aut quid tù intelligas per σχετικὴν præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini. Non enim exiſtimo VNVM inter omnes eſſe, qui id intelligat. De hoc autem Myſterio ſic loquendum & differēdum exiſtimo, vt omnes etiam ſimpliciſsimi auditores intelligant. Non enim pro doctis & eruditis tantùm: ſed etiam pro indoctis & minimè eruditis,

quorum

quorum in Eccleſia omnibus locis & temporibus maximus numerus eſt, hanc cœnam inſtituit Dominus.

D. BEZA.

Explicabo. Sacramenta ſunt ſigna, quæ nō conſiderantur ſecundum ſuam ſubſtantiam, & materiam: ſed ſecundum vſum à Deo in Sacramentis ordinatum. Sic panis & vinum ratione materiæ conſiderata, ſunt ſubſtantiæ. Deinde eadem conſiderantur ratione vſus, in quem à Domino deſtinata ſunt in Sacramentis. Vſus autem panis & vini in Cœna Domini eſt, vt ſint ſigna externa, corporalia, in ſenſus incurrentia, vt repræſentent animo & menti ſpiritualia, videlicet corpus & ſanguinem Domini: idq́ per promiſſionem à Chriſto in verbis cœnæ factam, cum inquit de pane: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum, &c. Et de calice: Accipite, bibite, Hic eſt ſanguis meus N. Teſtamenti. Quibus verbis Chriſtus promittit, ſe velle nos corporis & ſanguinis ſui participes facere in remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. Non quidem quòd hoc nunc primùm facere incipiat, cùm Sacramento fideles vtuntur: ſed quòd per vſum Sacramenti in illis hæc communicatio AVGEATVR.

Explicatio σχετικῆς παρουσίας, id eſt, relatiuæ præſentiæ corporis Chriſti in cœna Domini.

Vſus panis & vini in Cœna Dominica ſecundum D. Bezam.

Nunc quæritur, quomodo in hoc Sacramento ſigna & res ſignatæ coniungantur? An ita, vt vbi eſt eſſentia ſignorum, ibi quoque ſit præſens eſſentia rerum ſignatarum corporis & ſanguinis Chriſti? Hic reſpondemus, illam coniunctionem ſacramentalē non requirere, vt eodem loco, vbi ſunt ſigna, ibi etiam res ſignatæ ſint: ſed ſufficit, vt ſigna quandam σχέσιν, id eſt, Relationem & habitudinem habeant ad illas res quas ſignificant, repræſentant, & menti offerunt ac præbent. Hanc coniunctionem ſeu vnionem nos σχέσιν appellamus, ſeu relationem & habitudinem ſignorum ad res ſignatas.

Signa & res ſignatæ quomodo in Sacramentis coniungantur.

Localis coniunctio.

Hac ratione ſunt in Prædicamento Relationis. Nam ſignum ratione vſus, eſt in Prædicamento relationis, & non in Prædicamento ſubſtantiæ. Sic quoq; Sacramēta veteris Teſtamenti habuerūt σχέσιν, id eſt, relationem et habitudinē ad corpus & ſanguinem Chriſti, planè eodem modo & ratione, quemadmodum Sacramenta noui Teſtamenti habent. Alio enim modo Chriſti corpus neque nobis adeſt, quàm illis adfuit in Sacramentorum vſu: Quoniam corpus Chriſti reſpectu ſui, realiter non poteſt ALITER adeſſe quàm LOCALITER & CIRCVMSCRIPTIVE. Natura enim corporis non eſt deſtructa: ideoq; non poteſt illocaliter eſſe in loco, vbi panis Cœnæ Domini eſt. Tertius autem modus, de quo vos dicitis, præſentiæ, eſt materia collationis futuræ.

Axioma D. Bezæ: Corpus Chriſti nuſquam adeſſe poteſt niſi localiter.

D. IACOBVS.

1\. Sacramenta non ſunt tantùm ſigna.

Reuerende D. Beza: Si rectè percepi mentem tuam, tu Sacramenta dicis eſſe tantùm ſigna. Id nos ſimpliciter & categoricè negamus. Signa enim non ſunt Sacramenta: ſed tantùm pars Sacramentorum. Nam ad ſubſtantiam Euchariſtiæ requiruntur duo: ſignum, & res ſignata; ſiue, vt Irenæus loquitur, res terrena, & cœleſtis: Terrena, panis & vinum; cœleſtis, corpus & ſanguis Chriſti.

2\. Deinde quod ad σχέσιν attinet ſignorum, quemadmodum abs te explicata eſt, (quod tamen paucißimos intellexiſſe arbitror) hæc eſt tuorum verborum ſententia; quòd in terris in vſu Sacramentorum ſint duo: Alterum eſt ſubſtantia ſignorum, qua ratione in Prædicamento ſubſtantiæ collocatur: Alterum verò eſt σχέσις, relatio ſeu habitudo ſignorum ad res ſignatas. Præter hæc duo nihil adeſt in terris, ſecundū tuam σχετικὴν explicationem; quia corpus Chriſti eſt & manet in cœlis, & (ſecundum veſtram ſententiam) NVLLO MODO eſt

DO eſt in terris. Nam Corpus Chriſti dicitis non poſſe aliter adeſſe, quàm localiter & circumſcriptiuè. Quando ergo Sacramentum Cœnæ Domini, ſecundum veſtram opinionem, celebratur; communicaturis datur & exhibetur panis cum σχέσει, ſeu habitudine & relatione ad corpus Chriſti à terris abſens, & in cœlo exiſtens.

Sed, vt pace veſtra dixerim, quid quæſo opus eſt illis præſtigijs verborum? quæ, ſicut dixi, imperiti, quibus Dialectica non eſt nota, prorſus non intelligunt; & interim in ea opinione & errore verſantur, quia in σχετικῇ præſentia vocabulum præſentiæ audiunt, vt inde falsò opinentur, vos etiam veram præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti credere & docere; quod vos minimè facere iam demonſtratum eſt.

Præſtigiæ verborum D. Bezæ, de præſentia corporis Chriſti in ſacra Cœna Domini.

Nam σχετικὴ illa præſentia ſiue habitudo, nihil aliud eſt, quàm repræſentatio & ſignificatio duntaxat corporis Chriſti abſentis. Quantò igitur ſatius eſſet & præſtaret, vos ſimpliciter, ſine inuolucris verborum loqui, & apertis verbis fateri, quod in corde ſentitis: vt quæ veſtra ſententia ſit, omnes intelligere poſſent? Sic enim faciliùs & vos ipſos, & alios expedire poſſetis; & omnibus conſtans, & perpetua veſtra ſententia nota eſſet; quam ſub inuolucris verborum, quibus vtimini, homines ſimplices intelligere non poſſunt.

Σχετικὴ præſentia nullam præſupponit realem præſentiam.

Quis enim ignorat, quando dicitur: Panis Cœnæ repræſentat corpus Domini, in cœlis exiſtens, & à terra abſens; quòd eo ipſo manifeſtè corporis Chriſti abſentia in Cœna Domini aſſeratur? Hæc faciliùs intelligi poſſunt ab omnibus, quàm quæ multis & ſplendidis verbis de illa præſentia σχετικῇ diſſeritis; quæ etiam à multis doctis non intelligitur. Et vbi quæſo ſunt verba Chriſti? aut in quo Teſtamento Chriſti reperitur, quòd dixerit in inſtitutione ſacræ Cœnæ: Accipite, manducate, hoc eſt panis cum σχέσει ſeu habitudine corporis mei coniunctus? Vbi dixit: Accipite & bibite, hoc eſt ſignum, id eſt, vinum, cum σχέσει ſeu habitudine ſanguinis mei coniunctum? Nuſquam hoc dicitur. Nec

Explicatio opinionis Bezæ, de præſentia corporis Chriſti in Cœna Domini.

Paulus dicit: Panis eſt communicatio σχέσεως. Nihil hîc de ſignificatiua habitudine, ſed de reali communicatione, vel ad vitam, vel ad iudicium dicitur; Panis eſt communicatio corporis Chriſti: Calix eſt cõmunicatio ſanguinis Chriſti. Quis autem piorum hominũ, æternæ ſuæ ſaluti conſulens, his perſuaſionibus tam friuolis, à verbis Teſtamenti Chriſti expreſſis (Hoc eſt corpus meum; &, Hic eſt ſanguis meus) ad σχέσιν & habitudinem illam corporis, ſe abduci patietur? Nemo ſanè pius & intelligens faciet, qui ſuæ fidei certus eſſe, & ſuam conſcientiam in vſu huius Sacramenti tranquillam reddere volet. Nec iubet nos Chriſtus cogitationibus fidei aſſurgere, & euehi in locũ cœli, vbi eſt corpus Chriſti, vt ibi eo perfruamur: ſed verbis Teſtamenti ſui, iubet nos oculis corporis reſpicere ad panem & vinum, tanquam externa elementa propoſita; oculis autem fidei ad VERBA TESTAMENTI, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur; &, Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur in remiſsionem peccatorum; ad verbum, inquam, verbum, verbum Chriſti, & non in cœlos, reſpicere nos iubet; cui, ſicut Chryſoſtomus loquitur, ſimpliciter credamus, nec dubitemus & eſſe, & dare Chriſtum, quod verba eius ſonant.

Chriſtus non iubet nos mente, & per fidem in cœlum euehi.

Ex quo intelligi ab omnibus poteſt, quòd illa σχέσις in verbis Teſtamenti, locum habere non poſsit: cum quibus apertè pugnat.

σχέσις in verbis Teſtamenti Chriſti locum habere non poteſt.

Cauſa autem huius erroris eſt; quòd arbitramini & perſuaſi eſtis, nullã veram & realem corporis & ſanguinis Chriſti in terris præſentiam eſſe poſſe, quàm localem illam & circumſcriptiuam. Hic error ſi animis veſtris eximi poſſet; non modò facilis via ad concordiam, ſed ipſa concordia iam facta eſſet.

Cauſa erroris in doctrina de Cœna Domini.

Non enim veritas corporis Chriſti deſtruitur, ſi alio modo in hoc Myſterio adeſſe credatur, quàm quo modo ſecundum proprietatem corporis nunc in cœlis eſt. Date, quæſo, gloriam Deo, & eius omnipotentiæ, ac veritati non detrahatis; qui modum nouit pro ſua infinita ſapientia, quem nos

Præſentia ſacramentalis non deſtruit veritatem corporis Chriſti.

non

non nouimus: & ſua omnipotente virtute præſtare poteſt, & veritate infallibili ſecundum verba Teſtamenti etiam præſtat.

D. BEZA.

Ὁμωνυμία eſt in vocabulo Sacramenti. Nam Sacramentum interdum ſumitur pro ſigno tantum Sacramentali, ſubſtantiali, & corporeo; quod ad res ſpirituales ſignificandas & repræſentandas adhibetur. Sic circumciſio appellatur ſignum fœderis; & panis & vinum dicuntur Sacramenta corporis & ſanguinis Chriſti, propter σχέσιν & habitudinem, quam habent ad corpus & ſanguinem CHRISTI. Interdum verò ſumitur pro ſigno & re ſignata ſimul; vt cùm dicimus, Sacramentum Cœnæ Dominicæ non ſolùm panem & vinum, ſed etiam corpus & ſanguinem Chriſti complecti. Sed hoc non obſtat, quò minùs Sacramenta ſint ex numero ſignorum. Ideoq; etiam ab Auguſtino viſibilia verba dicuntur, quòd verbis Dei tãquam viſibilia ſigna adhibeantur, & eorum virtutem confirment. Quoniam eadem eſt perceptio ipſius Chriſti in Sacramento, quæ eſt in ſimplici verbo; quæ externa quidem forma differunt, ſed non reipſa, quæ ſignificatur & præbetur. In verbo per aures tantùm: in Sacramento autem per eiuſmodi ſigna, quæ in reliquos ſenſus incurrũt. Sic verba voces ſunt ſignorum. Dicimus tamen, etiam reipſa adeſſe corpus Chriſti; SED NON IN TERRIS. Quod enim ſignificatur; id ſimul etiam præbetur, non autem corpori, ſed menti per fidem.

De ὁμωνυμία vocabuli Sacramenti.

An Sacramenta ex numero ſignorum? Sacramenta viſibilia cur dicantur verba.

D. Beza, in reſponſione ſua.

Si quis autem obijciat: Ergo fructus corporis Chriſti duntaxat ad animum peruenit? Reſpondeo: Etſi Fides vnicum inſtrumentum eſt, quo Chriſtus percipitur: fructus tamen

men etiam ad corpus peruenit, quia corpora, communicatione huius cibi, immortalia redduntur.

D. IACOBVS.

Fallacia diuiſionis.

Reuerende D. Beza, Non ignota eſt tibi fallacia diuiſionis, qua diſiunguntur quæ coniungenda ſunt, & inde falsò argumentamur. Sic in præſenti negocio Cœnæ Domini, nó diſputamus de vna tantùm parte, ſed de toto Sacramento, quod Irenæus teſtatur duabus rebus conſtare, videlicet terrena & cœleſti. Non dicit Irenæus, Sacramentum conſtare VNA RE, videlicet pane & vino cum σχέσει, hoc eſt, habitudine & relatione ad abſens corpus Chriſti coniunctis. Nam panis & vinum non eſt Sacramentum, corpus, & ſanguis Chriſti quoque non eſt Sacramentum: ſed hæc duo ſimul in Myſterio per verba Teſtamenti coniuncta, ſunt Sacramentum, quod appellatur Euchariſtia. Et hæc eſt vnanimis ſententia omnium Orthodoxorum Patrum, qui ſimul omnes Sacramentum non vna duntaxat parte, ſed duabus ſimul definiunt.

Sacramentum duabus rebus conſtat.

Auguſtinus vocabulo Sacramenti abuſus.

Non autem ignoro, Auguſtinum vocabulo Sacramenti abuſum, & ſæpe pro vna eius parte, pane & vino tanquam ſignis, vſurpaſſe. Idem tamen apertè teſtatùr, quòd Sacramẽtum Euchariſtiæ duabus rebus cõſtet, ſicut verba eius apertè ſonant; Caro eius eſt, inquit, quam forma panis OPERTAM in Sacramento accipimus; & ſanguis eius, quem SVB vini ſpecie & ſapore potamus. Item: Sacrificium (vtitur autem ſacrificij nomine pro Sacramento) Eccleſiæ DVOBVS CONSTAT, viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine. Ideoq; hac vocabuli homonymia euadere non poteſt T. reuerentia, quæ in Scriptura nullum fundamentum habet.

Auguſtinus in ſententijs Proſperi Di. 2. de Conſ. cap. Hoc eſt.

Quòd autem dicis: Corpus Chriſti reſpectu ſui, non poſſe in terris aliter adeſſe, quàm localiter & circumſcriptiuè; id pernegamus. Et hac voce omnipotentiæ Dei detrahi,

omnes

omnes mediocriter inſtituti intelligunt. Neque etiam id vllo Scripturæ teſtimonio doceri aut probari poteſt.

Et localem ſeu circumſcriptiuam præſentiam nos in Cœna Domini nunquam aſſeruiſſe, iam aliquoties à nobis dictum eſt: Contra quam vnam pugnatis, quaſi eam doceamus, quod non eſt.

Quid enim, quæſo, Conſenſus Orthodoxus, quem ſic vocant, agit, quàm vt contra Lutherum, Brentium & nos doceat, primùm: In Cœna Domini corpus Chriſti localiter, & circumſcriptiuè non adeſſe? Deinde: Corpus Chriſti in Cœna non Capernaiticè manducari? Sed quid opus erat, tam ingenti volumine, hoc à proprietate corporis, ab analogia fidei, & aliјs argumentis probare; cùm nemo ſit, qui hoc aſſerat? Hoc eſt proprium figmentum confutare. Negatio igitur localis & phyſicæ præſentiæ corporis Chriſti in Cœna Domini, & Capernaiticæ manducationis corporis Chriſti, eſt totius huius libri, qui Conſenſus Orthodoxus appellatur, breuiſsima & ſolidiſsima refutatio: Quia nemo eſt, qui illam præſentiam & manducationem corporis Chriſti aſſerat, quam ex æquo omnes damnamus. Summa & argumentum libri Conſenſus Orthodoxi. Breuiſſima confutatio Orthodoxi Conſenſus.

Deinde docet; Panem Cœnæ Domini, corpus Chriſti NON ALIA RATIONE ESSE AVT DICI, quàm hac ſola, quòd ſortitus ſit nomen corporis Chriſti propter ſignificationem, qua corpus Chriſti abſens ſignificet. Quod nos non modò conſtanter negauimus, ſed etiam firmiſsimis argumentis ſolidè refutauimus. Non enim dixit Chriſtus: Accipite & manducate, hoc eſt panis, qui habet nomen duntaxat mei corporis, quod repræſentat; ſed dixit: Hoc eſt corpus meum; EST, EST (dicit Chriſtus) corpus meum.

Quidam etiam ex veſtris ſcripſerunt; corpus Chriſti nunc in cœlo exiſtens, ſuo in terris officio ita defunctum eſſe, vt ei nihil amplius nobiſcum in terris negotij ſit: quod ſimiliter cum verbis Teſtamenti Chriſti pugnat. Quemadmodum enim in cruce ſacrificium fuit pro totius MVNDI peccatis: ſic in Cœna Domini nunc cibus & potus eſt, non ventris, ſed Tigurini contra breuem Confeſſionem Lutheri de Cœna Domini.

vitæ æternæ, tanquam ſpiritualis alimonia, qua fides noſtra confirmatur, & corpus noſtrum ad immortalitatem verè paſcitur.

Beza cum ſuis nobiſcum loquitur, ſed non nobiſcum ſentit.

Sæpe autem tam ſplendidè de vera & reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini concionamini; vt auditores veſtri ſimplices, quin etiam eruditi, non aliter iudicare, aut pronunciare poſsint, quàm vos nobiſcum per omnia ſentire; modò Cyclopica Creophagia è medio tollatur. Et hàc fide, quàm plurimos in veſtris Eccleſijs pios communicare, & Sacramentum ſumere à vobis, NIHIL DVBITO.

Quòd verò res longè aliter ſe habeat; ſpero auditores omnes in hac inſtituta collatione facilè intelligere potuiſſe.

Quando enim ad explicationem peruentum eſt, cùm dicitis: corpus Chriſti adeſt verè & realiter: additis, σχετικῶς, id eſt, relatiuè, habitudine quadam ſacramentali, repræſentatiua & ſignificatiua. Item, quia panis habet nomen corporis Chriſti. Item, μετωνυμικῶς eſſe; hoc ipſo demonſtratur in verbis duntaxat, & non in rebus conſenſum eſſe.

Sicut etiam Cyclopicam illam κρεοφαγίαν, & Capernaiticam lanienā carnis Chriſti NVNQVAM credidimus, NVNQVAM docuimus, NVNQVAM ſcripſimus; ſed damnamus, & damnauimus ſemper. Sic ad oculum demonſtraui, vos NVLLAM veram & realem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Domini credere aut ſtatuere; quod ex σχετικῇ relatiua illa habitudine manifeſtum eſt, quam in Cœna Domini docetis.

Metonymia in verbis Chriſti non habet locum.

Præterea, omnibus manifeſtum eſt, Metonymiam, quæ à vobis in Teſtamento Chriſti, verbis eius affingitur, cum ipſis verbis tam apertis minimè conſiſtere poſſe. Neque enim hîc nominum tranſmutatio eſt, vbi nomen pro nomine ponatur; Et neque Chriſtus neque Paulus dicunt, quod panis tantum habeat nomen corporis Chriſti, non autem ipſum corpus in Myſterio ſibi coniunctum.

Ideoque

Ideóque hæc omnia, tanquam verbis Teſtamenti Chriſti & Myſterio huic minimè conſentanea reijciuntur, in quibus σχέσις, relatio, habitudo & repræſentatio ſeu ſignificatio hæc locum non habet.

Quapropter ſecuriſsima, & longè omnium tutiſsima via & ratio eſt, ſi verbis Chriſti ſimpliciſsimè fidem habeamus: & credamus illorum verborum virtute, quæ Chriſtus ſemel locutus eſt, corpus & ſanguinem Chriſti in Cœna Dominica non ſignificari, aut repræſentari, ſicut in typis & figuris Sacramentorum V. Teſtamenti factum eſt: ſed cum pane & vino cœnæ corpus & ſanguinem Chriſti verè adeſſe, cum pane diſtribui, & ore percipi, modo cœleſti & diuino, qui ſoli Deo cognitus eſt. Sic enim conſcientia tranquilla reddi poteſt, quæ indubitato verbo Dei nititur. Expedita ratio ad piam concordiam.

Quod amplius in ſumma Confeſsionis doctrinæ ipſorum de Cœna Domini, Fundamento IIII. Aſſertionis dicitur: ſi ſubſtātia corporis Chriſti ore perciperetur, & maneret quoque ipſa ſaltem in pijs & fidelibus, quòd fideles fierent ſubſtantialia membra Chriſti, nec myſticum corpus Chriſti Eccleſia eſſet; ſpeciem aliquam veritatis haberet, ſi phyſica & localis præſentia cum Capernaitica laniena & Cyclopica mãducatione corporis Chriſti in Cœna Domini à nobis ſtatueretur. Cùm autem nihil minus à nobis fiat, ſed hæc tanquam portenta ſemper à nobis damnata ſint: nulla hîc conſequentiæ quoque ratio eſt. Præſentia enim, & perceptio ſacramentalis corporis & ſanguinis Chriſti cum pane & vino Cœnæ, & quæ fit ore, Myſterium eſt, quod neque ratio neq; ſenſus capit, ſed ſola fides intelligit. Craſſa ratiocinatio de manducatione carnis Chriſti. Refutatio eiuſdem. Manducatio carnis Chriſti in Cœna Domini, non eſt Capernaitica laniena.

D. BEZA.

Nos ex perpetua Sacramentorum natura & proprietate, Sacramenta ſigna eſſe dicimus; interim verò non negamus, ÿs ſignis totum contineri, videlicet ſignum, & rem ſignatam, hoc eſt, rem Sacramenti: ſed relatiuè & σχετικῶς. Relatiua præſentia.

Metonymica prædicatio.

Quemadmodum nemo ſua mente poteſt concipere patrem, niſi ſimul filium cogitet. Prædicatio autem eſt Metonymica, qua nomen ſignati tribuitur ſigno.

Sic Patres dicunt, corpus Chriſti in terram cadere, dentibus atteri, dentes corpori eius infigi: Quæ non propriè accidunt corpori Chriſti, ſed tribuuntur illi per σχέσιν & relationem illam, qua ſignato tribuitur id quod ſigno accidit. Quæ Metonymia eſt tropus, quo natura Sacramentorum explicatur. Sic quoque panis dicitur corpus Chriſti. Et dicimus nos quoq;, quòd panis SIT corpus Chriſti, quia Filius Dei nō eſt mendax. Sed non eſt eſſentialiter corpus Chriſti. Sic dicimus adeſſe menti, ſed non pani: quia propter panem non adeſt, ſed propter hominem: & Sacramentum non eſt panis, ſed actio. In ſumma, conuenit inter nos, corpus Chriſti in Cœna Dominica eſſe præſens: ſed de modo præſentiæ non conuenit.

Panis non eſt eſſentialiter corpus Chriſti.

Nihil minus verum eſt.

D. IACOBVS.

Sacramenta nō ſunt ſigna ſignificantia tantùm.

Sacramenta ſigna eſſe, nemo vnquam negauit: ſed tantùm ſigna ſignificantia & repræſentantia eſſe rerum ſignatarum, per quæ fructus rerum ſignatarum applicetur percipientibus; hoc nunquam conceſsimus, neque vnquam concedemus.

In Sacramentis non eſt σχετικὴ præſentia corporis Chriſti.

Neque Relatiuam ſeu σχετικὴν hanc præſentiam eſſe concedimus. Vt, ſi quis Patrem præſentem habens, de Filio cogitet; eodem modo res ſignatas cum præſentibus ſignis adeſſe: quod nunc aliquoties refutauimus. Etſi enim Pater relationem habet ad Filium in mente hominis cogitatam: non tamen propterea Filius adeſt, vbi Pater præſens eſt.

Partes Sacramenti quomodo in prædicamento Relationis.

Nec partes ſubſtantiæ Sacramenti ſimpliciter relata ſunt; ſed ea ſolùm ratione, qua inter ſe comparantur. Sed quatenus ſubſtantiam Sacramentorum conſtituunt: nequaquam relata

relata ſunt, ſed abſolutam rationem habent, & ſingulæ pro ſua ratione adſunt, qua actioni Cœnæ Dominicæ inſeruiũt, non diuiſim & ſeparatim, ſed coniunctim pro natura vnionis Sacramentalis, qua neutrum ſine altero in vſu Cœnæ agit. Neque enim in vſu Sacramenti cœnæ corporalia à ſpiritualibus ſeparanda, ſed ſemper coniungenda ſunt, & coniuncta manere debent, ſicut verba inſtitutionis coniuncta ſunt.

In Sacramentis à corporalibus ſpiritualia non ſeparanda.

Quod ad locutiones à Patribus de hoc Myſterio vſurpatas attinet, corpori Chriſti dentes infigi, & quæ ſunt his ſimiles; nequaquam Metonymicæ ſunt, ſed corpori Chriſti hæc tribuuntur propter veram & realem corporis Chriſti præſentiam, & vnionem ſacramentalem cum pane cœnæ factam. Sicut ſuprà de columba & Spiritu S. dictum eſt, qui deſcendiſſe dicitur non Metonymicè, vt nomen Spiritus S. pro columba ponatur: ſed quia Spiritus S. verè præſens erat in ſpecie illa columbæ, & ſeſe ad hunc modum reuelauit. Ideo non columba, quæ Spiritum ſanctum repræſentauerit, ſed ipſe Spiritus S. deſcendiſſe dicitur.

De phraſibus Patrũ Orthodoxorum, dentes infigi corpori Chriſti.

Ioannes videt Spiritum S. non eſt Metonymica oratio.

Quemadmodum etiam nequaquam Metonymia admittenda eſt in verbis Ioannis: [Quod vidimus, quod oculis noſtris aſpeximus, quod manus noſtræ cõtrectauerunt de verbo vitæ.] Etſi enim verbum vitę videri, & manibus in proprietate ſuę eſſentiæ contrectari non poteſt, quia ſpiritus eſt: non tamen propterea Apoſtoli tantùm hominem, ſed verè Deum contrectaſſe rectè dicuntur.

1. Ioh. 1.

Apoſtoli externis oculis viderunt verbum vitæ.

Non autẽ inde ſequitur, panem cœnæ eſſentialiter corpus Chriſti eſſe: ſed ſacramentaliter eſt corpus Chriſti, propter vnionem ſacramentalem cum corpore Chriſti. Et qua ratione non ſolùm menti, ſed etiam corpori & ori noſtro adſit corpus Chriſti in Euchariſtia; nunc aliquoties dictum & explicatum eſt.

Panis non eſſentialiter, ſed ſacramentaliter eſt corpus Chriſti.

Neque ignoramus, Chriſtum non propter panem, ſed propter hominem adeſſe. Sed inde non ſequitur, quòd propterea corpus Chriſti pani non adſit ſacramentaliter, cùm Chri-

Corpus Chriſti non propter panem, ſed propter hominem adeſſe.

Chriſtus panem monſtrans dixerit: Accipite, manducate, Hoc eſt corpus meum; quia non panem ſine corpore ſuo, neq; corpus ſuum ſine pane, ſed ſpiritualia hæc per corporalia, ſicut Chryſoſtomus loquitur, in hoc Myſterio diſpenſare & percipi voluit Dominus.

Sacramentum non eſt actio.

Sic quoq; non ignoramus, panem non eſſe Sacramentũ, ſed partem Sacramenti. Sed viciſsim Sacramentum non eſt tantùm actio; ſed ad Sacramentum requiritur actio, ſine qua non eſt Sacramentum. Nam extra vſum à Chriſto inſtitutũ, non eſt Sacramentum. Subſtantia tamen Sacramenti, quæ exhiberi & percipi dicitur, in his duobus abſolutis conſiſtit, verbo Dei copulatis: videlicet re terrena & re cœleſti, (ſicut Irenæus teſtatur, & verba Teſtamenti docent) pane & vino, corpore & ſanguine Chriſti.

Subſtantia Sacramentorum in quibus conſiſtat.

Cùm igitur D. Beza perpetuò repetat & inculcet, corpus Chriſti tantùm in cœlis eſſe, & in terris alio modo realiter adeſſe non poſſe, quàm locali & phyſica præſentia, quam ab vtraque parte conſtanter negamus; vehementer miramur quomodo toties aſſerere audeat, conſenſum inter nos de præſentia corporis Chriſti in Cœna eſſe.

De præſentia corporis & ſanguinis Chriſti in cœna nullus conſenſus.

Nam relatio, quæ ex non agentibus eſt, nullam præſentiam efficit, ſed reſpectum duntaxat, quo res procul abeſſe poteſt. Nos autem tertium præſentiæ modum apertè & manifeſtiſsimè probauimus, qui neque phyſicus eſt, neque relatiuus, verus tamen & realis: qui in Myſterio conſiſtit, quod ratio capere non poteſt, fides autem in verbo appræhendit. Hunc modum præſentiæ Beza vel nobiſcum probet neceſſe eſt, ſi inter nos conſenſus conſtituendus: aut refutet: quorum neutrum hactenus fecit. Ideoque diſſenſio inter nos adhuc manet.

D. BEZA.

An corpori Chriſti dentes infigantur.

Nos dicimus; fieri non poſſe, etiamſi inter corpus & panem ſacramentalis vnio ſit, vt corpori Chriſti propriè dentes infigi poſſint; ſed ſigno duntaxat hoc accidit. Ideoq; Metonymiam

miam eſſe, ſeu per Metonymiam fieri dicitur. Nam infixio dentium ſigni corporis, non ipſius corporis ſignati eſt.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, hoc vnũ tibi potiſsimùm obſtat, quò minus, ad noſtram ſententiam accedere poſsis, quòd perpetuò imaginaris, nos localem & phyſicam pręſentiam corporis Chriſti aſſerere; quod nunc toties negauimus. Hinc etiam imaginatio tua, quòd arbitraris nos docere, dentes corpori Chriſti infigi, quemadmodum fit in eſu carnis vitulinæ: quod nunquam cogitauimus. Sed hæc Chryſoſtomus, propter aſſertionem præſentiæ, corpori Chriſti tribuit: cuius præſentia cùm ſit ſpiritualis, nequaquam dentes illi infigi poſſunt. Sed ſicut verbum vitæ ab Apoſtolo verè viſum eſſe dicitur: ſic quoque de corpore Chriſti illud verè, piè & rectè dictum eſt à Chryſoſtomo & alijs doctoribus, etſi in proprietate ſubſtantiæ nihil horum fiat.

Quid Bezæ in cognoſcenda veritate obſtet.

Quomodo in vſu Cœnæ corpori Chriſti dentes infigi dicantur.

Ideoque dico, nec σχέσιν relatiuam, nec Metonymiam in hoc Myſterio locum habere. Nihil enim hîc figuratum, ſed omnia cœleſtia, diuina & realia, in Myſterio tamen & verè præſentia ſunt, quæ præter viſibiles res verbis Teſtamenti Chriſti enunciantur & exprimuntur.

D. BEZA.

Chriſtum ſuo corpore & ſanguine adeſſe in Cœna non negamus; ſed addimus, MENTI non PANI: ſicut nunc aliquoties diximus.

D. IACOBVS.

Quæro igitur mi Beza, vbi nam celebretur Cœna Domini? in cœlóne, an in terrâ?

D. BEZA.

Corpore in terra, mente in cœlo celebratur. Cùm enim corpus Chriſti in cœlo ſit, & nõ in terra, vſq; ad nouiſſimũ diem; ideo mente noſtra in locũ cœli aſcendere oportet, vbi eſt corpus Chriſti

Chriſti, vt ibi eo perfruamur, quod nobis à Patre cum omnibus ſuis beneficÿs donatum eſt.

D. IACOBVS.

Cœna Domini in terris celebratur corpore & mente.

Chriſtus in verbis Teſtamenti ſui, non iuſsit nos panem manducantes in cœlum reſpicere, aut euehi in cœlum mente noſtra. Nullum Chriſti verbum extat de tali Cœna Dominica; ſed iuſsit oculos in panem propoſitum, & MENTEM in verba propoſita euehere: Accipite, manducate, Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis traditur. Sic in terris iuſsit hanc cœnam & corpore & mente vſque ad diem reditus ſui ad iudicium, & quidem in memoriam mortis ſuæ, celebrare.

In Reſponſionibus ad Theſin.

Heb. 2.

Quòd autem in Reſponſionibus veſtris dicitis; Vos VIDERE non poſſe, quomodo corpus & ſanguis Chriſti, cum pane & vino reipſa poſsint præſentia ſtatui, aliter quàm Phyſica & locali circumſcriptione: fatemur, & nos quoque idipſum VIDERE non poſſe, ſed credere propter verba Chriſti & Apoſtoli eius, qui de hac præſentia teſtantur, quamuis eam non videamus, quia neque phyſica, neque localis, nec tamen propterea nulla eſt coniunctio, quam Deus pro ſua infinita potentia & ſapientia facilè præſtare poteſt. Vnum autem peto & moneo, vt tua Reuerentia diligenter expendat. Non ignoras, in librum, cui Titulus, Orthodoxus Conſenſus, omnia congeſta eſſe quæ pro aſſertione opinionis veſtræ facere videbantur: In quo viſus eſt Author, ſeu potius Authores (nam multorum labore & incredibili ſtudio congeſtum eſſe, præfatio teſtatur) ſtatum totius controuerſiæ de induſtria tranſpoſuiſſe, & ſtudioſè tenebris inuoluere voluiſſe.

Falſum teſtimonium Authorum Orthodoxi Conſenſus contra Theologos Auguſtanæ Confeſſionis de Cœna Dominica.

Scopus enim totius Libri, ſicut paulò antè etiam monuimus, in his duobus capitibus poſitus eſt: vnum, vt probet præſentiam corporis Chriſti in cœna, non eſſe phyſicam, naturalem, ſeu localem: alterum, corporis Chriſti in Cœna Dominica non fieri Capernaiticam manducationem aut lanienam

nienam Cyclopicam: Quorum vtrunque Lutherum, Brentium & non aſſeruiſſe & aſſerere, cum vniuerſa Eccleſia in eodem libro accuſamur.

Cùm autem nihil horum vnquam docuerimus, aut ſenſerimus, neque adhuc ſentiamus: quid quæſo arbitraris, Autorem hunc cum omnibus ſuæ opinionis ſocijs in nouiſsimo die Domino noſtro Ieſu Chriſto reſponſurum Iudici iuſto, de hoc falſo teſtimonio, per tot regna publicis ſcriptis euulgato? cuius rei nunc quidem ne vllus modus eſt, quin toties publicis ſcriptis moniti, idem facere non deſinant.

D. BEZA.

Author libri, vir doctiſsimus, nunc cum Filio Dei viuit: qui ſi adeſſet, fortaſsis reſpõdere, et ſe defendere poſſet. Ideoq; de eo nihil amplius.

D. IACOBVS.

Sed vos idem facitis in Reſponſione veſtra ad dogmata à nobis improbata, vbi hæc portenta nobis tribuuntur, & quæ ex his ſequantur, magis horrenda. Probationis autem loco additur, VOS NON VIDERE poſſe, quomodo hæc quantumuis abſurda, falſa & blaſphema, oralem manducationem non conſequantur: Quòd videlicet corpus Chriſti dentibus teratur, per guttur deglutiatur, in ventrem traijciatur, concoquatur, & tandem excernatur: quæ omnia auditu horrenda ſunt.

Friuola probatio eorum, quæ Luthero, Brentio, D. Iacobo, & alijs falsò tribuuntur.

Non autem ſatis eſt dicere: VOS NON ALITER VIDERE poſſe. Nam illud videre, ſoluitur per NON VIDERE.

Nondum enim probatum eſt, nos eiuſmodi Cyclopicam manducationem carnis Chriſti vnquam docuiſſe, ex qua hæc blaſphema deducantur: ſed eandem apertè ſemper damnauimus, & adhuc conſtanter damnamus.

Status autem diſputationis, & totius negocij cardo, quemadmodum nunc ſæpe diximus, verſatur in quæſtione de tertio

Controuerſiæ ſtatus vrgetur.

tio modo præſentiæ corporis Chriſti, quo neq; phyſicè & localiter, neque relatiuè, ſed verè tamen & realiter corpus Chriſti præſens ſit. Neque Capernaiticè, neque ſymbolicè, ſed reuera tamen cum pane diſtribuatur & ore corporis percipiatur, eo modo, quo Deus per corporalia ſpiritualia diſtribui & percipi voluit.

Ad hoc reſpondendum: hic modus confutandus erat, quem nos verbis Chriſti & Pauli perſpicuè demonſtrauimus. Sed nullum hic reſponſum, neq; in Orthodoxo Conſenſu; neque in omnium eorum ſcriptis, qui vſq; in hunc diem aduerſus nos ſcripſerunt. Sed omnis illorum ſermo eſt, vel de laniena Cyclopica, vel de manducatione corporis Chriſti, quę fit per fidem, de quarum vtraq; nulla vnquam controuerſia fuit.

Exhortatio D. Iacobi ad D. Bezam.

Hęc, mi Beza, quęſo diligenter apud animum tuum cum fratribus tuis expende. Vterq; enim noſtrum, vt vides, canus eſt & morti vicinus, & vtriq; coram tribunali Domini & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti comparendum, & doctrinæ, quam auditoribus noſtris propoſuimus, ratio reddenda erit. Demus igitur operam, ne per nos ſtetiſſe videatur, quo minus pia, ſancta, & Deo grata concordia ſanciatur.

Qua ratione pius conſenſus conſtitui poſsit.

Conſenſus autem omnis in eo poſitus erit, vt ab vtraque parte nos Chriſto & verbo ipſius ſubijciamus humili Spiritu: & intellectum noſtrum, ſicut Apoſtolus loquitur, in obſequium Ieſu Chriſti captiuum ducamus: & exploſa Cyclopica laniena & Capernaitica manducatione carnis Chriſti, vnà cum μετωνυμικῇ, σχετικῇ & relatiua præſentia eius, ſimplici fide verba Teſtamenti Chriſti honoremus, eiq; laudem veritatis, ſapientiæ, & potentiæ tribuamus: qui nos non fallit, & quod promiſit, præſtare poteſt, etiamſi nos non intelligamus.

Qua ſimplicitate fidei ad Cœnam Dominicam multi Galli accedant.

Quemadmodum non dubito, plurimos cùm ex Gallis circumſtantibus, tum alijs quoque locis in veſtris Eccleſijs non alia fide aut mente ad menſam Domini accedere, corpus & ſanguinem Chriſti cum pane & vino accipere: nihil de

σχέσει

σχέσει, de relatione atq; habitudine cogitantes, de quibus hic diſſeritis, oculis elementa propoſita, mente verba Chriſti intuentes, ſimplicitate fidei Deo longe gratiſsima hoc Sacramẽtum ſuſcipere. Quorũ ſimplicitas Deo magis probatur, quàm de σχέσει, relatione, & habitudine conficta in hoc negocio diſputantes. Hęc ſi vtrinq; fecerimus, IAM PAX ET CONCORDIA inter nos de hoc Articulo conſtituta eſt. Et quid quæſo periculi in aſſertione huius præſentiæ Sacramentalis? ſi Capernaitica damnetur, & ſimul ſpiritualis, quæ per fidem fit ante ſumptionem Sacramenti, piè doceatur?

D. BEZA.

Reuerende D. Doctor, Optamus & nos pacem & concordiam, eamq́; maximo deſiderio expetimus: ſed eiuſmodi pacem, quæ non perturbet conſcientias noſtras. Perturbarentur autem conſcientiæ noſtræ, ſi ijs reluctantibus vobis aſſentiremur. Nam quod fortaſsis veſtras conſcientias tranquillas reddit, id ipſum noſtras perturbaret.

Diſſenſio autem non eſt de præſentia, ſed de modo præſentiæ. Nos ad Cœnam Domini accedentes, reſpicimus in promiſsionem, quâ Chriſtus pollicetur, ſe nolle paſcere corpora noſtra, ſed præbere illa Sacramenta nobis, vt anima paſcatur. Quàpropter non diſputamus, quid percipiamus: ſed quo ſenſu dicatur, corpus Chriſti in Cœna Domini manducari. Dicimus non de ſubſtantia, ſed vſu. Subſtantia panis in terris eſt: ſubſtantia corporis Chriſti in cœlis eſt. Eſt quoque in terris, quia verba nos monent, quis nobis loquatur. Et miraculoſior eſt hic præſentiæ modus, quo corporis Chriſti ſubſtantia in cœlis eſt, & tamen nobis in terra communicatur, quàm ſi ſubſtantia eius adeſſe dicatur: Quãdo videlicet per fidem virtute Spiritus ſancti corpori CHRISTI ita coniungimur, vt ſimus caro ex carne eius, & os ex oſsibus eius, Nihil minùs eſt.

adeoq́ vnum corpus cum Chriſto (qui noſtrum caput eſt) fieri nos certum eſt. Et manifeſtum eſt, veritatem corporis naturaliter obſtare, nec admittere, vt ſimul ſit in cælo & in terra verè & realiter præſens.

D. IACOBVS.

1. Relabimur ad ea, de quibus hoc biduo diſputauimus. Re-
2. ctè diſſerit D. Beza de ſpirituali manducatione, quæ fit per fidem. Sed de ea nulla vnquam controuerſia fuit. Et verum quidem eſt, quòd corpus Chriſti non ſit cibus ventris, quo vel fames naturalis pellatur, aut corpus naturaliter paſcatur.

Quomodo corpus Chriſti non ſit cibus ventris.

NB. Sed hoc ipſo nondum cõfutatum eſt, Chriſtum per corporalia ex parte ſua, pane & vino, & ex parte noſtra perceptione, quæ fit ore, velle nobis hæc ſpiritualia dona conferre & exhi-
3. bere, eaq́ à nobis percipi. Hoc inquam nondum confutatum eſt hoc reſponſo. Et corpus Chriſti ſubſtantia ſua ſecundum proprietatem corporis, & veri corporis modum in cœlo eſſe, & non in terris, ſuprà diximus & aſſenſi ſumus. Sed propterea NVLLO MODO REALITER IN TERRIS Sacramentis in myſterio adeſſe, hoc conſtanter nega-
4. mus. Et hic verè miraculoſus modus præſentiæ eſt, quòd corpus Chriſti propter veri corporis modum in cœlis exiſtens & permanens, abſq́ omni locali motu alio modo in omnibus locis adſit, diſtribuatur, & percipiatur, vbi Cœna Domini celebratur. Qui modus præſentiæ neque phyſicus aut localis, neque σχετικὸς eſt & relatiuus, ſed myſticus, ſicut Antiquitas locuta eſt: Myſterium quod creditur, non autem intelligitur. Nam manducationis vocabulum aliter Ioan. 6. & aliter in verbis Cœnæ accipi, nulla probatione indiget: Quod Ioan. 6. credere, ſed in verbis cœnæ Dominicæ ORE MANDVCARE & percipere, ſignificat. Quod ſi quis de fide interpretetur, quàm id abſurdum eſſet? Inde enim ſequeretur, quòd in dubium vocandum ſit, an panis Cœnæ ore manducandus ſit, ſi manducare in verbis Teſtamenti Chriſti idem ſigni-

Miraculoſus modus præſentiæ Sacramẽtalis.

Manducationis vocabulum.

ὁμώνυμον.

ſignificaret, quod credere: & ſic ſine mandato Chriſti ore perciperetur, quod planè abſurdum eſt.

Cùm igitur de ſpirituali manducatione, quæ fit per fidem, nulla fuerit controuerſia vnquam: & D. Beza audiat, Cyclopicam lanienam carnis Chriſti apertè à nobis damnari: Tertium autem modum præſentiæ non poſsit refutare, quo Chriſtus cum pane & vino exhibet corpus & ſanguinem ſuum, & ore iubet manducare, & ſic per corporalia, ſpiritualia non ſolum offert & exhibet, ſed etiam percipi velit: quæ cauſa eſt, vt diutius ſe veritati opponat? Ah quæſo veritati manifeſtatæ cedas.

Nam ſacramentalis illa diſtributio & perceptio corporis Chriſti, quæ fit cum pane & ore: ad confirmationem ſpiritualis per fidem factę manducationis, à Chriſto inſtituta eſt: quod nemo negare poteſt.

Hæc omnia, mi D. Beza, vt cum tuis fratribus diligenter expendas, & Eccleſiæ Dei piam & ſalutarem pacem, vel tandem redimas, denuò obnixè oro. Videt enim tua Reuerentia, me non humana ſomnia, non humanas gloſſas, ſed expreſſum & indubitatum Domini verbum attuliſſe. Huic ſubijciamus noſtrum intellectum ſimplici fide, & omnis controuerſia ſublata erit. Nos enim ex parte noſtra non poſſumus ab expreſsis verbis Chriſti, & eorum ſimplici & germana ſententia recedere, cùm nulla neceſsitas vrgeat, vt id faciamus. Præſentia enim illa neque cum analogia fidei, neq; cum veritate corporis Chriſti, aut vlla ſacræ Scripturæ ſententia pugnat: ſed duntaxat ſenſibus noſtris & rationi humanæ abſurda videtur. Quibus expreſſum verbum Dei, ſimplex, planum, & perſpicuum opponendum eſt, quod nobis in verbis Teſtamenti Chriſti expreſsè proponitur. In quibus conſcientia noſtra tutiſsimè, ſine omni diſputatione, ſimplicitate fidei acquieſcit, & meritò acquieſcere debet, vt quæ fallere non poſſunt, cùm ſenſus & ratio falli poſsint.

ſanguis, hoc eſt, humana cogitatio de Myſterio, quod caro & ſanguis non intelligit.

Et quod ſæpe à nobis dictum eſt, quando Reuerentia tua ex noſtra ſententia dicit: Subſtantiam carnis Chriſti, cum ſubſtantia panis Cœnæ Domini coniungi: certum eſt, quòd non aliam, quàm phyſicam & localem præſentiam & coniunctionem intelligatis & oppugneris. Qua in re, ex parte veſtra, erratum eſt.

D. Beza ex falſis præſuppoſitis pugnat.

Eam enim præſentiam, & coniunctionem nos quoque reijcimus, & damnamus. Neque diſcrimen vel præſentiæ localis, & quæ eſt in Sacramento, ſicut & modi manducationis carnis Chriſti in Cœna Dominica, & vulgaris modi manducandi ore, in eo collocamus, quòd ille viſibiliter, hic verò inuiſibiliter fiat. Non enim inuiſibiliter tantùm, ſed ita ſpiritualiter hæc à Chriſto fiunt, vt nihil carnale hic ſit cogitandum, quòd vulgaris modus edendi ſecum affert: cùm præſentiæ modus planè ſit ſpiritualis, non autem duntaxat Spiritus ſancti virtus, ſed ipſius Chriſti corporis præſentia & manducatio.

Quomodo intelligendum ſit: corpus Chriſti, inuiſibiliter in Cœna Chriſti præſens, diſpenſari.

Quapropter mera imaginatio carnalis hæc veſtra eſt, de noſtra doctrina, non noſtra doctrina: cùm nihil horum doceamus, quod vos, in ſcriptis veſtris contra nos editis, damnatis. Nec docemus conſubſtantiationem (quæ nobis affingitur) corporis Chriſti cum pane: Sed quemadmodum tranſſubſtantiationem reijcimus & damnamus: ſic quoque omnem illam phyſicam conſubſtantiationem, ſiue viſibilis ſit, ſiue inuiſibilis, prorſus reijcimus: & coniunctionem duntaxat ſacramentalem docemus, & aſſerimus.

Imaginatio carnalis D. Bezæ, de doctrina Eccleſiarum Auguſtanæ Confeſsionis, in articulo de Cœna Domini.

Conſubſtantiatio, & tranſſubſtantiatio damnata.

Nam coniunctionem corporis Chriſti cum pane dicimus eſſe Myſterium, quod caro & ſanguis non capit, hoc eſt, humana mens non intelligit, ſed ſola fides in verbis Teſtamenti apprehendit, cui ſimpliciter credit: & modum infinitæ ſapientiæ, potentiæ, & veritati committimus, quo id fiat, & id Chriſtus efficere poſsit. Dicimus tantùm, quid non ſit: videli-

Coniunctio panis cum corpore Chriſti, Myſterium.

videlicet quòd non ſit phyſica, & localis præſentia, neq; etiam σχέσις ſeu relatio, quę inter duas res abſentes verſetur. Item, quòd non ſit Capernaitica manducatio, & laniena corporis Chriſti: neq; etiam duntaxat fidei manducatio, quæ nihil aliud ſit, quàm credere in Chriſtum: ſed eiuſmodi manducatio, qua fides in nobis confirmetur, & quę ore fiat, ſicuti panis (qui eſt corporis Chriſti communicatio) ori prębetur, & ore percipitur: Quod in vſu Cœnę Domini auellere à pane, aut ſeparare non debemus.

Myſterium eſt, quòd Deus ſpiritualia per corporalia diſtribuit.

Quomodo autem fiat, quòd Deus ſpiritualia per corporalia diſtribuat, & nos corporalibus inſtrumentis ea accipiamus, ignoramus: ſed verbo credimus, quod iubet ore manducare, nulla hic fidei mentione facta. Hoc ſi credere poſſent ex parte veſtra, omnis controuerſia ſublata eſſet. Idem videre licet etiam ex participationis comparatione menſæ Dęmoniorum, & menſæ Domini: de qua Paulus ad Corinth. vbi reprehendit, quòd Corinthij ad fidem Chriſti conuerſi, ſimul & menſæ DOMINI, & menſę Dęmoniorum participes facti ſint. Qui edunt hoſtias, inquit Apoſtolus, participes ſunt altaris: & quia Idolothyta Dęmonijs immolabantur, ſocij erant Dęmoniorum, quotquot de illis edebant: ſic quotquot edebant de pane Cœnę DOMINI, participes erant corporis Chriſti.

Comparatio menſæ Domini, & menſæ Dæmoniorum. 1. Cor. 10.

D. BEZA.

1 Cor 10. An quis ſimul menſæ DOMINI, & menſæ Dæmoniorum particeps eſſe poſſit.

Paulus inquit: Non poteſtis, non poteſtis, inquam calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ Dæmoniorum. Ideoq; menſæ DOMINI, hoc eſt, corporis Chriſti non erant participes, qui menſæ Dæmoniorum participes erant.

D. IACOBVS.

Fuerunt tempore Pauli Chriſtiani, qui in ea opinione verſabantur, quia idola nihil eſſent, per conſequens quæ illis immo-

immolabatur, nihil differre à communibus carnibus ſeu cibis. Ideo putabant ſibi licere ſine offenſione Dei ad illa conuiuia accedere, ad quæ ab Idololatris inuitabantur. Sicut noſtro tempore quidam reperiuntur, qui ex verbo Domini edicti, ſacrificium Miſſæ nihil eſſe: ideo ad conuiuia in eius ſolennitate inſtituta, accedunt: quod D. Paulus in Corinthijs reprehendit.

D. BEZA.

Paulus inquit: Non poteſtis: Non poteſtis.

D. IACOBVS.

Quomodo quæſo non poſſunt? Niſi enim à Corinthijs factum eſſet, Paulus hoc nomine eos non reprehendiſſet. Sicut igitur ore externo ſumpſerũt & manducârunt, quæ Idolis immolabantur: ſic quoq; ore externo panem manducabant, de quo Paulus inquit, quòd ſit communicatio corporis Chriſti. Et vſitata phraſis eſt, qua dicitur: Tu non potes ſimul religionem Chriſtianam profiteri, teq; pro Chriſtiano venditare, & ſimul etiam auaritiæ, libidinibus, ebrietati, alijsq; flagitijs ſtudere. Sed optimus ſuorum verborum interpres eſt Paulus ipſe, cùm ſubiungit: omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Quibus verbis Paulus apertè docet, poſſe quidem Corinthios ſimul ad menſam Domini, & ad menſam Dæmoniorum accedere: ſed hoc neque ipſis, neque alijs vtile fore. Deus enim iubet Idola fugere, & cauendum eſſe ab offendiculis, monet. Contra vtrunque mandatum Dei peccabant Corinthij, ad conuiuia gentilium ſacra accedentes, quòd ſeipſos polluerent idolis, infirmos in fide offenderent, & Idolatras in ſua impietate confirmarent. Sed interim Paulus non negat, eos ſimul menſæ Domini participes eſſe: ſed iudicium ſaltem, & pœnam minatur. Ideo non vult eos ſocios Dæmoniorum eſſe.

Interpretatio verborum Pauli, per verba Pauli.

D. BEZA.

Corpus Chriſti (Eccleſia) ex cuiuſmodi membris compactũ.

Vnum eſt verum corpus Chriſti, quod conſtat tantùm viuis membris, hoc eſt, verè credentibus: ad quod ſocij Dæmoniorum non pertinent. Nemo poteſt enim ſimul membrum Chriſti, & membrum Diaboli eſſe.

D. IACOBVS.

In corpore Chriſti multa putrida membra.

Imò verò, ſicut in vno corpore humano ſunt multi praui humores, qui corpus moleſtant: ſic in Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti, ſunt multa quoq; putrida membra, hoc eſt, externa profeſsione Chriſtiani, ſed hypocritæ, ſocij Dæmoniorum: qui tamen etiam ſacris Chriſtianorum, & menſæ Domini communicant, imò interdum ita præ alijs ſplendent, vt optimi eſſe videantur.

Sed exiſtimat Illuſtriſsimus Princeps Comes Fridericus, Dominus noſter clementiſsimus, ſatis de hoc articulo Cœnæ Domini, nos collocutos eſſe. Nihil enim noui ampliùs ex parte veſtra affertur. Ex his autem quæ vtrinque dicta ſunt, arbitror auditores omnes facilè intelligere potuiſſe, vtra pars gloſſa humana, aut ſolidis Scripturæ ſacræ teſtimonijs doctrinam ſuam confirmauerit, quorũ iudicio etiam commendamus.

Alterius autem partis Theologi, poterunt ex collatione facta etiam colligere, in quibus conſentiamus, & in quibus diſſentiamus. Et ſciant nos ad pacem, & Deo gratam concordiam conſtituendam promptiſsimos eſſe. Si quid in doctrina noſtra ampliùs deſiderant: ad explicationem, & rationem reddendam, omni hora parati erimus. DOMINVS ſanctum Spiritum largiatur, vt concordia ſolida conſtituatur, quæ coram Deo, & Eccleſia eius conſiſtere poſsit, vt in CHRISTO IESV vnum ſimus.

D. BEZA.

Beza ſtudium pacis, & concordiæ declarat.

Hoc eſt quod optamus, vt quamuis maximè non poſſimus per omnia conſentire: tamẽ appareat in quibus diſſentiamus, vel conſentiamus. Teſtor Deũ, me ex animo loqui. Et niſi moleſtum

leſtum fuerit, recitabo paucis, quæ ante annos 27. in fine Scripti adieceră, quod contra Vveſtphalum edidi, qui mihi occaſionem præbuit, anno 69. Vbi in fine Apologiæ, hæc mea verba leguntur: Sed age, obteſtor vos omnes, qui hanc Apologiă eſtis inſpecturi, ego omnium infimus: ſeriò tandem nō quis iſta incendia excitârit, ſed qua tandem ratione penitus extingui poſſint, conſideremus. Plus ſatis eſt litium, plus ſatis conuitiorum, plus ſatis criminationum, & apologiarum: et nos tandē profectò pœnitere debet, tot annos Euangelij profectum iſtis tàm luctuoſis contentionibus fuiſſe retardatū. Hactenus igitur (quando ita promerita ſunt peccata noſtra) ſit odijs certatum: cur non tandem charitate potiùs certamus? Certè communes habemus hoſtes, communem confitemur Deū Patrem, Filium & Spiritum S. de Mediatoris officio, de fide, de bonis operibus, de verbo Domini, de Eccleſia, de Magiſtratu, idem ſentimus. In ſacramentali cauſa, quicquid eſt diſſidij, an obſecro eiuſmodi eſt, vt ſcindi nos oporteat, & ludos communibus hoſtibus præbere? verbi ſimplicis prædicationem, non æquamus illi, quæ eſt Sacramentis veluti veſtita. De vera veri corporis & ſanguinis communicatione in cœna Domini inter nos conuenit; adeò præſentem eſſe Chriſtum, vt verè nos ſua carne & ſuo ſanguine paſcat in vitam æternam, profitemur. In modo tantùm communicationis controuerſia eſt: quoniam contenti ſumus ſpirituali, quæ fit per fidem. Hanc controuerſiam ſatis intelligimus, alias duas ſecum trahere: ſed vtraſque obſecro, cuiuſmodi? Chriſtum in cælos aſcendiſſe: cæleſte regnum noſtro nomine inijſſe: eius vnius virtute, potentia, charitate nos regi & ſeruari ſcimus: eius ſpiritui, quicquid boni à nobis proficiſci poteſt, acceptum ferimus in ſolidum. Seſſionem ad dexterā nonnihil cum aſcenſione confundunt: ſed in eo, vnde pendet ſalus noſtra, quod diſſiduum eſt? Quotcunque indignè, id eſt, ſine fide, manducant ex ſancto

„ *pane, & indignè bibunt ex ſacro poculo, reos eſſe corporis &*
„ *ſanguinis Domini agnoſcimus. Ergo in re ipſa quoque conue-*
„ *nit. Manet hîc quoque controuerſia, an ſola ſymbola indignè*
„ *ſumant, reiecto per infidelitatem corpore: an verò etiam cor-*
„ *pus ipſum ſumant. An, obſecro, propter controuerſiam hanc*
„ *de impijs, diutiùs perturbabuntur piorum animi? Si quid*
„ *Dominus cuipiam reuelârit, depromatur: ſed eo modo, qui*
„ *Chriſtianos deceat. Inſtituatur doctorum & piorum homi-*
„ *num Colloquium: interponatur Chriſtianorum principum*
„ *authoritas, qui omnem acerbitatem mitigent, & (quando-*
„ *quidem hoc requirit nonnullorum petulantia) effrenes iſtos*
„ *motus coërceant: neutri certum præiudicium afferant, ſed*
„ *animum paratum ijs cedere, quæ candida & ſimplex veritas*
„ *docuerit. Neque verò quum hæc ſcribo, mihi in mentem ve-*
„ *nit, vt ego homuncio inter tantæ doctrinæ et authoritatis ho-*
„ *mines, velut arbitri & diſceptatoris partes agam. Quis ſum*
„ *enim ego, vt hanc cogitationem ſuſcipiam? ſed tamen quando*
„ *ita tulit occaſio, quis meus ſit animus, & quæ quotidiana ſu-*
„ *ſpiria, volui Eccleſiæ Dei teſtari: & hoc meum deſideriũ ſum*
„ *præſens expertus tùm illuſtriſſimis aliquot principibus, tùm*
„ *etiam doctiſſimis Germaniæ Theologis haud ita pridem non*
„ *diſplicuiſſe: quos ego iterum in nomine Domini ſupplex hor-*
„ *tor & obteſtor, vt potiùs de miſerabili hoc diſſidio Eccleſiæ*
„ *componendo, quàm de vllis alijs negocijs cogitent. Nihil enim*
„ *æquè ad Chriſtianos Principes puto pertinere. Et quod ad no-*
„ *ſtros attinet, confido fore, vt quoties liberi & Chriſtiani Col-*
„ *loquij conditiones offerentur, in quo ſpes aliqua vel minima*
„ *futuræ concordiæ affulgeat, non modò non refugiant, ſed et-*
„ *iam cupidiſſimè amplectantur.* Hactenus verba Bezæ.

Quæ adhuc mea ſententia eſt, DOMINVS pacem lar-giatur.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, Credo vos in hac collatione inſtituta re ipſa deprehendiſſe, quòd nulla animorum acerbitate hanc controuerſiam tractemus, ſed veritati, paci, & concordiæ ex animo ſtudeamus. Et diuina prouidentia ſingulari factum eſſe exiſtimo, quòd in præſentia Illuſtriſsimi Principis, Comitis Friderici, Domini noſtri clementiſsimi, & plurimorum optimorum & doctiſsimorum virorum ante obitum vtriuſque conuenire, & placidè de controuerſia hac & alijs colloqui licuerit. Quod ego diu multumque exoptaui, non quòd de veritate & certitudine doctrinæ noſtræ dubitaremus, quam ſcio in verbis Teſtamenti Chriſti fundatam eſſe: ſed cùm vtrinque in ſcriptis noſtris publicis conqueſti ſimus, multa nobis à te, tuiſque fratribus, tribui, quæ minimè doceamus: & ſimilibus querelis veſtros quoque libros polemicos repletos eſſe conſtet: vt placida collatione inſtituta, omnibus demonſtretur, quid ab vtraque parte iuſtè vel iniuſtè, verè vel non verè, alteri parti imputatum ſit.

D Iacobus veræ & piæ pacis & concordiæ cum ſuis ſtudioſus.

Scopus & fructus Colloquij inſtituti, cuius cauſa D. Iacobus cum D. Beza colloqui optauerit.

Et cùm plurimi in ea opinione ab vtraque parte hactenus verſati ſint, quòd arbitrentur, non procul nos ab inuicem diſſentire, ſi modò alter alterum rectè intelligere, & alter alterius verba & ſententiam candidè interpretari velit: ſpero Auditores præſentes, nunc eum fructum ex collatione placida & familiari percepiſſe, vt non modò intelligant, quæ vtriuſque partis perpetua & conſtans ſit ſententia & doctrina, ſed etiam vtra in verbo Domini fundata, vel eidem contraria ſit. Vnde etiam facilè ſtatuere poterunt, vtram poſthac ſecurè ac tutò abſque periculo æternæ ſalutis ſequi velint aut poſsint.

Opinio plurimorum de controuerſia in negocio de Cœna Domini.

1. Nam de manducatione carnis Chriſti quæ fit per fidem, nulla vnquam controuerſia fuit. 2. Capernaiticam manducationem, & Cyclopicam lanienam carnis Chriſti, nunquã docui-

Ἀνακεφαλαίωσις breuis totius conuerſiæ.

docuimus. 3. Phyſicam & localem præſentiam corporis Chriſti, ſiue viſibilem, ſiue inuiſibilem, ſemper in Cœna Domini reiecimus. 4. Repræſentationem, ſignificationem, & vmbras corporis Chriſti, veteris Teſtamenti eſſe demonſtrauimus. 5. Præſentiam autem veram & realem, & manducationem eiuſdem corporis Chriſti ſacramentalem, credimus: qua per corporalia, panem & vinum, Deus ſpiritualia, videlicet corpus & ſanguinem Chriſti, non ſolùm menti, ſed corpori quoque noſtro præbet, exhibet, 6. & per corporale inſtrumentum, hoc eſt, ore percipere iubet, cùm inquit: Accipite, manducate (quod ſanè non ſignificat credere, ſed ore percipere) Hoc eſt corpus meum: 7. vbi nihil carnale imaginandum, quod ad præſentiæ aut manducationis modum attinet, qui ſapientiæ, potentiæ, & veritati omnipotentis Dei tribuitur, qui modum ſolus nouit.

Quomodo pia concordia conſtitui poſſit?

Hæc vera & verbis Chriſti conſentanea eſſe omnes piæ mentes iudicabunt. Ea ſi vos quoque credatis, doceatis, & confiteamini: iam iam pius conſenſus conſtitutus eſt. Quod facilè fieri poteſt, ſi modò carnales imaginationes de hoc myſterio abieceritis. Quod vt faciatis, & Eccleſiam Dei, plurimos pios & fideles exhilaretis, etiam atque etiam oro: vt vnanimes coram tribunali Dei Chriſti Saluatoris noſtri, ad quod propediem ſiſtendi ſumus, læti & hilares compareamus.

Ἀποστροφὴ & exhortatio ad D. Bezam.

D. BEZA.

Declaratio voluntatis D. Bezæ.

Verè affirmare poſſum, nos placidum, concordiæ amantem, & docilem animum, ad hanc collationem attuliſſe. Vnde confido, Dominum huic collocutioni benedicturum. Habet Deus ſua momenta: ſi non hoc, ſaltem alio die, plenus conſenſus ſequatur. Quamuis enim aliter ceciderit, quàm ſperaueram, & adhuc aliquam diſſenſionem inter nos eſſe videam:

deam: non tamen eam talem exiſtimo, qua fundamenta religionis tollantur.

D. IACOBVS.

Et nos pariter animum concordiæ ſtudioſum attuliſſe, re ipſa experti eſtis Et confidimus nos quoque, hanc collationem ſine fructu non abituram: quem Dominus ſuo tempore proferet. Sed tua Reuerentia cum ſuis fratribus, laborem in reſponſione ad alterum ſcriptum noſtrum de perſona Christi adornandum, ſuſcipiat: in qua vt breuitati ſtudeatis, oramus.

D. BEZA.

Grauitas argumenti tempus requirit: & vos parati aduenistis, inſtructi libris, quibus nos caremus: ſed breuitati ſtudebimus, quantum poſſumus.

D. IACOBVS.

Sanctè vobis affirmare poſſumus, nos domi nihil prorſus, ſed partim in itinere, partim hîc omnia conſcripſiſſe: idque hanc potiſsimùm ob cauſam, vt tempus redimeremus: & libros nobiſcum non attuliſſe.

D. BEZA.

Precamur Deum, vt vobis ſuo ſancto Spiritu adeſſe velit.

D. IACOBVS.

Amen.

Poſtquam Articulus primus de Cœna Domini abſolutus fuit: Theologi VVirtembergici peculiare ſcriptum adornârunt, (ſicut inter collocutores con-

conuenerat) quo oſtendebant, in quibus partibus conſenſus, & in quibus diſſenſio adhuc eſſet. Et viam quoque monſtrârunt, qua ratione abſque offenſione conſcientiarum, ſalua & illæſa veritate, pia concordia, in hoc articulo conſtitui poſſit. Quod cùm alteri parti exhibitum eſſet: ipſi ſuam quoque ſententiam peculiari ſcripto complexi ſunt. Cùm autem inter partes conuenire non potuiſſet: vtrique ſua conſignatio reſtituta, & de hoc articulo nihil ampliùs ad concordiam faciendam tentatum eſt. Pleraque enim cùm in ſcriptis vtrinque ante collationem communicatis, tum in collatione inſtituta, ita explicata ſunt, vt omnes facilè videre queant, in quibus conſenſus aut diſſenſio eſſet. Et quæ via ad piam concordiam conſtituendam, ſit: ſatis perſpicuè monſtratum eſt.

DE PERSONA CHRISTI, XXV. MARTII HORA II. POMERIDIANA.

ANTE collationem de ſecundo Articulo controuerſo inſtitutam, præſente Illuſtriſſimo Principe, Comite Friderico, & Auditoribus Colloquij reliquis, conſiliarijs aulicis & Gallis exulibus: primùm, à D. Luca Oſiandro Theſes de perſona Chriſti à Theologis Vvirtembergicis conſcriptæ, publicè recitabantur. Quem poſtea ſecutus D. Abrahamus Muſculus, reſpōſiones D.

Bezæ

Bezæ, & fratrum ſuorum nomine conſcriptas, quoq; recitauit. De quibus poſtea D. Beza, & D. Iacobus coram vniuerſo auditorio, non minùs placidè, quàm in Articulo de Cœna Domini, collocuti ſunt.

THESES THEOLOGORVM VVIRTEMBERGICORUM, de Perſona Chriſti.

I.

EXTRA controuerſiam eſt, quòd Filius Dei æternus aſſumpſerit in tempore humanam naturam, anima & corpore conſtantem, ex ſubſtantia, carne & ſanguine virginis Mariæ: qua ratione per omnia (peccato excepto) nobis fratribus ſuis ſimilis eſt factus. Aſſumpſit autem humanam naturam in vnitatem perſonæ, ita vt in Chriſto non ſint duæ perſonæ, ſed vnica tantùm, & vnus tantùm Chriſtus: neque hæc perſona in omnem æternitatem ſolui poteſt.

II.

Etſi autem duæ naturæ in Chriſto arctiſsimè ſint copulatæ; tamen non eſt facta earum confuſio, qualis eſt, cùm ex duobus integris fit quiddam tertium: vt, cùm ex aqua & melle fit mulſum. Neque vna natura in alteram eſt mutata. Et quemadmodum diuinitas non conuerſa eſt in humanitatem: ita neque humanitas mutata eſt in diuinitatem, vel ante vel poſt aſcenſionem Chriſti in cœlum. Ad integram enim perſonam Mediatoris Chriſti, requiruntur duæ naturæ.

III.

Conſtat etiam, quòd quælibet natura in Chriſto ſuas habeat & retineat proprietates: verbi gratia: diuinæ naturæ

proprietates ſunt, eſſe omnipotentem, æternam, infinitam, &c. Humanæ naturæ proprietates ſunt, eſſe corpoream creaturam, finitam, circumſcriptam, quæ poſsit pati, mori, &c. Nec in omnem æternitatem proprietates vnius naturæ, fiunt proprietates alterius naturæ: inde enim ſequeretur naturarum confuſio, imò etiam earum abolitio.

IIII.

Præter proprietates naturarum in Chriſto, ſunt etiam in Chriſto homine dona creata: quibus ille omnes homines & Angelos ſuperat. Sed hæc non in conſiderationem veniunt, quando de proprietatibus naturarum in Chriſto diſputatur.

V.

In perſona Chriſti eſt communicatio quædam proprietum, qua toti perſonæ tribuitur, quod alterius naturæ eſt proprium; & de vna natura pronunciatur, quod altera natura proprium habet. Vnde doctrina de communicatione Idiomatum in Eccleſia orta eſt.

VI.

Cùm docetur: Filium Dei communicare ſuas proprietates naturæ humanæ aſſumptæ: verbi gratia, omnipotentiam, omnipræſentiam; id non ſic intelligendum eſt, quaſi Filius Dei in aſſumptam naturam humanam, ita ſuas proprietates effuderit (ſicuti aliquid ex vno vaſe in aliud effunditur) vt humana natura, per ſe, & ex ſe (etiam in abſtracto, ſeu extra vnionem perſonalem conſiderata) habeat peculiarem omnipotentiam, quæ ſit iam ipſius non modò propria, verùm etiam ipſius proprietas. Sic enim in Chriſto conſtituerentur duæ Diuinitates: & per conſequens in Deo non eſſet trinitas, ſed quaternitas. Itaque ſic ſentiendum eſt: ſi vnio perſonalis ſolui, & Chriſti tamen humana natura conſtare poſſet; tum humanæ naturæ neque omnipotentia, neque omnipræſentia rectè tribui poſſet.

VII.

Neque ſtatuendum eſt, humanam in Chriſto naturam factam

ctam eſſe eſſentiam infinitam & incircumſcriptam: aut in omnia cœli & terræ loca extenſam: aut eam tali modo vbiq; eſſe, quo Diuinitas vbique eſt: aut eam cum diuina natura exæquatam eſſe. Nihil enim horum, ex vera & reali proprietatum communicatione, conſequitur.

VIII.

Realem proprietatum communicationem cùm dicimus, non phyſicam intelligimus, qua natura vna in alterã tranſiret: ſed vocabulum [REALIS] opponimus communicationi VERBALI, quæ naturis tantùm NOMINA proprietatum facit communia.

IX.

Quæritur igitur; an inter diuinam & humanam naturam in Chriſto propter vnionem perſonalem, REALIS, hoc eſt, vera & re ipſa exiſtens in perſona Chriſti, fiat quædam communicatio, vt vna natura alteri proprietates ſuas communicet; & præterea quæritur, quouſque illa realis communicatio extendatur? Status controuerſiæ.

X.

Nos credimus, quòd ex vnione perſonali ſequatur talis proprietatum realis communicatio, qua Filius Dei communicet aſſumptæ humanæ naturæ ſuam omnipotentiam, omniſcientiam, omnipræſentiam & vim ſeu virtutem viuificandi, &c. per quam communicationem, diuina natura in Chriſto non fit infirmior, humana autem natura exaltatur, non aboletur. Erudita antiquitas vſa eſt in hoc myſterio explicãdo ſimilitudine animæ & corporis: Item, ferri candentis. Corpus enim re vera viuit, ſed virtute animæ viuit. Et ferrũ candens re vera vrit, ſed virtute ignis vrit. Neque tamen corpus in animam mutatur, neque propter illam communicationem aboletur; neq; ferrum in ignem conuertitur, neque ferrum eſſe deſinit.

XI.

Itaq; (propter vnionem perſonalem & proprietatũ com-

municationem) credimus, Chriſtum etiam ſecundum humanitatem ſuam eſſe omnipotentem, ſeu (quod idem eſt) humanam in Chriſto naturã eſſe omnipotentem. Scriptura enim ſacra, Chriſto etiam quatenus homini, omnem poteſtatem (quæ nihil aliud eſt, quàm omnipotentia) tribuit. Omnia (inquit Pſaltes) ſubieciſti ſub pedibus eius, Pſalm. 8. Et Paulus hunc Dauidis locũ explicans, inde probat: quòd Chriſto OMNIA ſint ſubiecta præter eum, qui ſubiecit ei omnia, 1. Corinth. 15. Ioannes Euangeliſta inquit: Sciebat Ieſus, quòd OMNIA dediſſet ei pater in manus, Ioan. 13. Et Chriſtus ipſe (etiam ante paſsionem ſuam) dicit: Omnia mihi tradita ſunt à patre meo, Matth. 11. Et poſt reſurrectionem inquit: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, Matth. 28. Huc referenda ſunt etiam miracula Chriſti, vt indubitata eius omnipotentiæ teſtimonia: Quòd tactu mundauit leproſos; viſum cæcis reſtituit; quòd voce ſua Lazarum in vitam reuocauit: quippe quæ miracula Chriſtus non aliena virtute, (vt Prophetæ & Apoſtoli) ſed propria poteſtate edidit.

XII.

Chriſtum etiam ſecundum humanam naturam (iam in ſtatu gloriæ & maieſtatis) omnia quæ fuerunt, quæ ſunt, & quæ futura ſunt, perfectiſsimè ſcire & nouiſſe, credimus. Ioannes enim Baptiſta teſtatur: Chriſto ſpiritũ non ad menſuram, vt alijs hominibus, ſed ita datum, vt nos de ipſius plenitudine accipiamus, Ioan. 3. Et Chriſtus in ſtatu exinanitionis videbat Phariſæorum COGITATIONES. Et Paulus de Chriſto loquens dicit: In quo ſunt OMNES THESAVRI ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi, Coloſ. 2. Et neceſſe eſt Chriſtum OMNIA ſcire: cùm ſit futurus Iudex viuorum & mortuorum, Ioan. 5. Quòd enim diem iudicij ante paſsionem ſuam ignorabat, non ſimpliciter ad humanitatem eius, ſed ad formam ſerui quam depoſuit, referendum eſt.

XIII.

Quòd autem Chriſtus omnibus creaturis, in primis verò Eccle-

Eccleſiæ & electis ſuis, vbique etiam humanitate ſua, præſens ſit; id ſacræ literæ euidenter teſtantur. Vbi (inquit Chriſtus) ſunt duo aut tres in nomine meo congregati, ibi ſum in medio eorum, Matth. 18. Et alibi: Ecce (inquit) ego vobiſcũ ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi, Matth. 28. In quibus dictis, nihil opus eſt diuellere humanam naturam à diuina; quia perſonam Chriſti, ne mors quidem ipſa diuidere potuit. Paulus de aſcenſu hominis Chriſti in cœlum ſcribit: Aſcendit ſuper omnes cœlos, VT IMPLERET OMNIA, Epheſ. 4. Et in eadem Epiſtola de Chriſto homine teſtatur, quòd omnia in omnibus impleat, Epheſ. 1. Implere autem omnia ſecundum Scripturæ phraſin, omnibus rebus cœleſti modo præſentem eſſe ſignificat. Ego cœlum & terram impleo, dicit Dominus, Ierem. 23.

XIIII.

Modus autem huius præſentiæ in ſacris literis non exprimitur: Itaq; QVOD Chriſtus, non localiter quidem & phyſicè, ſed ſupernaturaliter omnibus creaturis verè præſens ſit, credimus. QVOMODO autem id fiat, ignorare nos in vera & pia humilitate libenter fatemur.

XV.

Quin etiam carnem Chriſti verè viuificam eſſe, cum pia antiquitate (quæ etiam mortuorum reſurrectionem, ex carnis Chriſti viuificæ ſumptione, cõfirmauit) credimus. Chriſtus enim dicit: Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Ego ſum penis viuus, qui de cœlo deſcendi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ. Et panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita, &c.

XVI.

Hanc Maieſtatem omnipotentiæ, omniſcientiæ, omnipræſentiæ, & virtutem viuificandi habuit Chriſtus, quate-

nus homo (propter perſonalem vnionem) etiã cùm in vtero matris eſſet: ſed tum eam non exeruit aut vſurpauit. Poſtea verò natus in hunc mundum, quoties opus fuit, eam in miraculis & diſtributione corporis & ſanguinis ſui demonſtrauit & vſurpauit: quantum quidem ratio vocationis & officij eius poſtulabat. Erat enim tunc Chriſtus in forma ſerui, & ſe exinaniuerat, vt pati & mori poſſet, Phil. 2.

XVII.

Status autem exinanitionis & formæ ſerui, quæ ad breue tempus in Chriſto durabant, nihil derogant eius Maieſtati, in quam plenè ingreſſus eſt, cùm aſcenderet ad cœlos, & cõſideret ad dexteram Dei patris Omnipotentis: quæ dextera Dei eſt Maieſtas Chriſti, ſecundum vtramque naturam præſenter regnantis in cœlo & in terra. Itaque iam Chriſtus, In, Cum, & per aſſumptam humanam naturam, omnia in cœlo & in terra gubernat. Hoc eſt enim ſedere ad dexteram Dei. Itaque Apoſtolis in orbem terrarum emiſsis, cooperatus eſt Chriſtus, & ſermonem Euangelij confirmauit ſequentibus ſignis, quæ ex virtute, & potentia, & in nomine Ieſu Chriſti fiebant, Mar. 16.

XVIII.

Quin etiam propter indiſſolubilem vnionem perſonalem rectè & verè dicitur, homo Ieſus Chriſtus eſt Deus verus; & Deus æternus, homo factus eſt. Nihil aliud enim dicit Ioannes, cùm inquit: VERBVM CARO FACTVM EST, Ioan. 1. Verbum enim illud (teſte eodem Apoſtolo in eodem capite) erat DEVS. Caro autem ſecundum phraſin Scripturæ ſignificat HOMINEM. Itaque hæc propoſitio: Verbum caro factum eſt; nihil aliud ſignificat, quàm Deus homo factus eſt. Eam ob cauſam Paulus de Chriſto ſic ſcribit: Ex quibus (Iudæis) eſt Chriſtus ſecundum carnem: QVI eſt ſuper omnia DEVS benedictus in ſecula, Rom. 9.

XIX.

Hanc ob cauſam rectè & verè dicitur: Deus paſſus eſt pro

nobis;

nobis; Deus mortuus eſt pro peccatis humani generis; etſi libenter fatemur, quòd diuinitas in ſe nec paſſa ſit, nec mortua: ſed quòd Chriſtus paſſus ſit in carne, vt Petrus loquitur, 1. Petr. 4. Interim tamen, etſi diuinitas mori non poteſt, contumeliæ non modò ad filium hominis, ſed etiam ad Filium Dei pertinebant, quia non ſunt duæ in Chriſto perſonæ, ſed vnica tantùm. Niſi enim Dei ſanguis pro nobis effuſus eſſet; nos nec ab æterna morte redempti, nec à peccatis noſtris emundati eſſemus. Ideo Paulus Eccleſiam Epheſinam verbi Miniſtris commendans, ait: Spiritus ſanctus poſuit vos Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit SANGVINE SVO, Actorum 20. Et Ioannes inquit: Sanguis Ieſu Chriſti FILII eius, emundat nos ab omni peccato, 1. Ioan. 1.

XX.

Et hic Mediator & Redemptor noſter Ieſus Chriſtus, totus religioſa adoratione eſt adorandus, ſecundum vtramq; naturam: quia non habemus duos Chriſtos, quorum alter ſit adorandus, alter non adorandus. De toto enim Chriſto ſcriptum eſt: Adorent EVM omnes Angeli eius, Hebr. 1. Et cæci illi adorationem & inuocationem dirigebant, non tantùm ad Filium Dei, ſed etiam ad filium Dauidis, hoc eſt, ad humanam naturam in Chriſto, dicentes: Domine miſerere noſtri FILI DAVID: neque tamen à Chriſto eam ob cauſam reprehendũtur, ſed potiùs curantur, Matth. 20. Mar. 10. Luc. 18. Et Stephanus Martyr, qui certè ſolidam cognitionem Chriſti Mediatoris habebat, in agone animam ſuam Chriſto commendans, dicebat: IESV ſuſcipe ſpiritum meum. Deo & homini IESV Chriſto, animam ſuam commendans.

XXI.

Hæc ſana & pia doctrina de inſeparabili vnione perſonali duarum naturarum in Chriſto; de communicatione Idiomatum reali; de exaltatione humanæ naturæ ad dexteram, hoc eſt, Maieſtatem & virtutem Dei; adeò non

tollit

tollit præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti è ſacra Cœna, vt eandem potiùs confirmet. Quia humana natura in Chriſto cum Filio Dei INDISSOLVBILITER vnita, & proprietatum diuinarum particeps facta, atque ad dexteram Dei collocata, non modò in ſacra Domini Cœna, ſed etiam toti Eccleſiæ ſemper præſens eſt. In ſacra autem Cœna caro & ſanguis Chriſti diſpenſantur, &c.

SEQVENTIA DOGMAta cum Scriptura ſacra pugnare iudicamus.

I.

QVOD in Perſona Chriſti nulla ſit alia proprietatũ communicatio, reſpectu naturarum, quàm ea, quæ faciat communia nomina: qua ratione Humanitas in CHRISTO nihil acciperet à Diuinitate: neque ea, quæ acciderunt humanitati, quicquam pertinerent ad Filium Dei æternum. Et quòd affirmatur, phraſin tantùm eſſe, & modum quendam loquendi, cùm dicitur: Deus eſt homo, & homo eſt Deus. Deum enim nihil cum humanitate, & humanitatem nihil cum Deitate REALITER, hoc eſt, verè & re ipſa commune habere. Et in propoſitione, Homo eſt Deus; vocabulũ [Hominis] non ſignificare verum hominem, ſed Filium Dei, qui ſuſtentat humanam naturam. Itaque hanc propoſitionem [Deus eſt paſſus] ſic interpretantur; Deus, id eſt, humanitas Deitati vnita, eſt paſſa: & homo eſt omnipotẽs, id eſt, Deitas humanitati vnita, eſt omnipotens. Hoc eſt dogma Neſtorij, qui dixit: Noli gloriari Iudæe, non Deum ſed hominem crucifixiſti. Hoc enim dogma facit duos Chriſtos, quorum alter diuinam haberet Maieſtatem; alter cum ea nihil haberet com-

commune. Alter paſſus eſſet pro genere humano: alteri verò cum paſsione nihil omnino fuiſſet commune.

II.

Quòd omnis poteſtas in cœlo & in terra, quæ Chriſto in tempore data eſt, data ſit perſonæ Saluatoris ſecundum VTRAMQVE naturam. Et quòd Chriſto ſecundum DIVINAM ſuam naturam in reſurrectione & aſcenſione ad cœlos, iterum RESTITVTA fuerit omnis poteſtas in cœlo & in terra: perinde quaſi dum in ſtatu humiliationis erat, eam poteſtatem etiam ſecundũ diuinitatem depoſuiſſet & exuiſſet. Hoc dogma Arianiſmum ſapit: quia talem in Chriſto diuinitatem ſtatuit, quæ patiatur incrementum & decrementum; cùm veræ diuinitati nihil addi, nec detrahi poſsit.

III.

Quòd TOTI perſona Chriſti, ſecundum VTRAMQVE naturam, officij reſpectu, maneat SVB DIVINITATE. Et hoc Arianiſmum redolet. Chriſto enim talis diuinitas tribuitur, quæ ſit SVB DIVINITATE: cuiuſcunque tandem reſpectu id fiat.

IIII.

Chriſtum ſecundum humanitatem, omnipotentiæ, aliarumque proprietatum diuinæ naturæ, prorſus non eſſe capacem, eumque (ſecundum humanam naturam) cum omnipotentia Dei nullam habere communicationem: ſed habere mediam inter diuinam atq; Angelorum & hominum poteſtatem.

V.

Quòd aſſeritur, Chriſto ſecundum ſpiritum ſuum humanum, certos limites poſitos eſſe, quantum videlicet ipſum ſcire oporteat, & quòd non plus ſciat, quàm ipſi conueniat, & ad executionem ſui officij, iudicis nimirum, neceſſariò requiratur. Et Chriſtum ne hodiè quidem habere perfectam cognitionem Dei, & omnium ipſius operum. Et Chri-

ſto impoſsibile eſſe, humano ſuo ſpiritu nouiſſe, quicquid ab æterno fuerit, quid iam nunc vbique fiat, & quid in omnem æternitatem ſit futurum.

VI.

Quòd Chriſto impoſsibile ſit, propter humanæ naturæ proprietatem, vt ſimul eodemq; tempore IN PLVRIBVS, nedum in omnibus locis ſuo cum corpore eſſe poſsit. Et Chriſto, poſtquam nos paſsione & morte ſua redemerit, ſecundum humanitatem ſuam nihil ampliùs nobiſcum eſſe negocij.

VII.

Quòd docetur, carni Chriſti vim & virtutem viuificandi aliam non tribuendam, niſi quatenus Chriſtus paſsione ſua in carne nos redemerit.

VIII.

Quòd is, qui ad ipſam Chriſti carnem, ſuam adorationem aut inuocationem dirigit (etiam in illa vnione perſonæ manentem) ex ipſius Dei ore ſit maledictus. Chriſtum enim eſſe CONSERVVM noſtrum, (quaſi verò non ſit Dominus gloriæ) ideoque eum eſſe Idololatram, & in Deum blaſphemum, qui Chriſti carnem etiam glorificatam, & in vnione perſonæ manentem, adoret, &c.

Iacobus Andreæ D.
Lucas Oſiander D.

RESPONSIO AD THEſes de Perſona Chriſti, à dominis collocutoribus, Mart. 23. exhibitas.

Ad I. & II.

VTramque probamus.

Ad III.

Aſſentimur & valdè probamus illam formulam, qua dicitur; [a] *proprietates nunquam egredi ſua ſubiecta.*

Ad IIII.

Aſſentimur, & hîc probamus diſtinctionem inter [b] *gratiam vnionis, qua homo ille eſt Deus; & gratiam, quam habitualem vocant, qua homo ille ornatus eſt habitibus, & qualitatibus tot & tantis, quantis nulla alia res creata ornari poteſt.*

Ad V.

De perſona Chriſti interdum prædicantur voces, vtrique naturæ ſiue toti Chriſto conuenientes; vt, cùm Chriſtus, & Ieſus, & Mediator, cæterisque eiuſmodi nominibus appellatur. Interdum verò [c] *propter vnitatem perſonæ, ab altera tantùm natura denominatur, idq́ dupliciter: interdum enim habet prædicata, illi ipſi naturæ conuenientia, à qua* [d] *denominatur; vt cùm dicitur Deus benedictus, æternus, omnipotens, &c. quemadmodum etiam ſi dicas, hominem illum*

ANNOTATIONES *Marginales D. Iacobi Andreæ.*

a. Non vſi ſumus hac phraſi, tametſi rectè intellecta non improbatur; vos autem ea ad verbalem communicationem aſſerendam abutimini.

b. Quid gratia vnionis ſit & complectatur, de eo diſputatio eſt.

c. Hanc vnitatem ſola combinatione, ſine reali communicatione propriorum intelligitis & deſcribitis; quod falſum eſſe demonſtrabitur.

d. Non denominatur tantùm, ſed alteri naturæ realiter communicatur.

vnionem naturarum admittimus, in qua manent ſingula naturæ per ſe, etiam in vnione, ſuis proprietatibus diſtinctæ, [o] *citra vllam aliam communicationem. Itaque communicationem, cuius hîc ſit mentio, qua dicitur Humanitas ſuo quodam modo vbiq; & omnipotens,* [p] *ne verbalem quidem eſſe dicimus; ſed tàm falſam eſſe exiſtimamus,* [q] *quàm falſum eſt, vnione hypoſtatica humanitatem euaſiſſe Deitatem.* [r] *Quamuis, vt ſuprà diximus, homini vnito cum λόγῳ, id eſt, toti perſonæ in concreto, ab altera natura, nempe humanitate denominato, ſiue Chriſto ὅλως, non κατὰ μέρη, ſiue in naturis diſtinctè conſiderato, rectè & verè, quæcunque ſunt Dei propria, attribuantur.*

o Hæc hæreſis eſt Samoſateniana, vnionem naturarum ſine communicatione aſſerere.

p. Blaſphema hæc aſſertio: Humanitatem Chriſti, ne quidem verbaliter omnipotentem, contra illud Chriſti: data eſt mihi omnis poteſtas, Matth. 28.

q. Non ſequitur; quia alio modo Deitas omnipotens dicitur, videlicet per ſe: & alio modo humanitas in Chriſto, videlicet participatione omnipotentiæ.

r. Præſtigiæ verborum, quibus oculi imperitorum perſtringuntur. Omnia enim verbalia ſunt, non realia; & hoc eſt verba dare.

Ad X.

De humanitatis omnipotentia, omnipræſentia, omniſcientia, aliquoties reſpondimus, illa, non humanitati etiam vnitæ, ſed homini illi [s] *κατ' ἄλλο attribui; & rurſus infrà ſigillatim dicemus. Et quod attinet ad illas ſimilitudines* [t] *ferri igniti, & corporis cum anima coniuncti; ex illis definiri nequit hypoſtatica vnio, ſed tantùm delineari, ne dum vt inde poſſit communicatio, quàm ſtatuitis, exoriri. Nam plurima ſunt in his diſſimilia, ac proinde non aliò trahenda, quàm quo ſenſu, à Patribus Orthodoxis, hæ ſimilitudines ſunt accommodatæ, nempe, quod ad ſimilitudinem ferri igniti, attinet, vt docerent contra Eutychianos & Monothelitas, proprietates & operationes naturarum, quamuis vnitarum inter* [u] *ſe non communicari, nec ſubiecta ſua egredi, tantum abeſt, vt veſtræ ſententiæ faueat. Similitudo autem vnionis animæ & corporis ad conſtituendum hominem, notum eſt,* [x] *quàm multi-*

s. Ludus verborum eſt, & deprauatio particulæ diſtinctiuæ, quæ non tantùm oſtendit, cuius naturæ proprium ſit, ſed cauſam indicat quoque, cur quod vnius naturæ proprium eſt, alteri tribuatur, videlicet propter vnionem cum altera natura, qua ei perſonaliter, id eſt, verè & realiter communicatur.

t Per has ſimilitudines Patres myſterium vnionis & realem communicationem propriorum, quòd ſine confuſione naturarum fieri poſſit, declarârunt.

u. Imò contrarium verum eſt; nam communicationem realem inde demonſtrârunt. Contra Eutychianos ita quidem, quòd inde nulla confuſio naturarum, vel abolitio alterius ſequatur.

x. Nulla ſimilitudo quatuor pedibus currit; ſed in eo quadrat, ad quod à Patribus accommodata fuit

multipliciter ab vnione duarum in Chriſto naturarum, differat: nec aliò ab Orthodoxis fratribus eſt accommodata, quàm ad vnitatẽ perſonæ, in duabus perfectis naturis oſtendendam, nec longiùs eſt trahenda. Stat denique hæc regula, in hac hypoſtatica vnione, tum diſtinctas manere ipſas naturas, [y] *tum agere vtranque diſtinctè, quod ſibi proprium eſt: ac proinde τοῦ λόγου eſſe diſtinctè id, quod eſt λόγος, &* [z] *agere diſtinctè id, quod eſt τοῦ λόγου. Sicut manet etiam caro diſtinctè id, quod eſt caro, & exequitur diſtinctè id, quod eſt carnis. Ac proinde, vt paucis omnia; ſicut licet non ſeparatæ, duæ tamen ſunt numero diſtinctæ οὐσίαι: ita duæ quoque ſunt voluntates & ἐνέργειαι, &* [a] *duo ἐνεργήματα, vnicum autem ἀποτέλεσμα, ſicuti vnica eſt perſona. Nec aliter intelligendum eſt* [b] *illud Athanaſij: placuiſſe τῷ λόγῳ potentiam ſuam diuinam per illam carnem, in ipſa, & cum ipſa, exerere.*

Ad IX.

Hæc omnis poteſtas, vt ex omnibus teſtimonijs, quæ hîc citatis, conſtat, diuerſa prorſus eſt ab ea, quæ eſt in Deo eſſentialis, & abſolutè conſideratur. Nihil enim aliud eſt, [c] *quàm ſumma ſecundum Deum, poteſtas, in rebus omnibus creatis adminiſtrandis, ad quas etiam ipſa refertur;* [d] *ac proinde inter dona in carnem Chriſti collata, id eſt, ad gratiam habitualem referenda eſt, quam tamen theſi 4. ab hac veſtra communicatione excluſiſtis. Et quod ad miracula à Chriſto edita pertinet, ſequimur Orthodoxæ veteris Eccleſiæ vniuerſalem conſenſum, ex analogia fidei depromptum, quo confoſſi ſunt Neſtoriani, Eutychiani & Monothelitæ; ex quibus patribus ſatis ſit iſta deſcripſiſſe. Ex Tertulliano aduerſus Praxeam; videmus duplicem ſtatum non confuſum, ſed coniunctum in vna*

y. Falſa eſt hæc regula. Nam actiones in perſona Chriſti, nequaquam diſtinctè, hoc eſt, ſeorſim aut diuiſè naturis, ſed toti perſonæ tribuuntur.

z. λόγος nihil ſine carne agit, ſicut anima diſtinctè nihil ſine carne, neque caro ſine anima: quamuis naturæ ſint & maneant diſtinctæ, ſed tota perſona Chriſtus agit.

a. Neſtorianiſmus craſſiſſimus. Sunt duæ voluntates diſtinctæ in Chriſto & duæ diſtinctæ οὐσίαι & ἐνέργειαι; actiones autem ſunt communes ad vnum finem directæ.

b. Athanaſij ſententia hæc non patrocinatur errori de diſtinctis naturarum actionibus, ſed eam refutat & euertit.

c. Hæc non modò ſine omni Scripturæ ſacræ teſtimonio, ſed contra eam dicuntur. Ideo falſa.

d. Potentia Chriſto homini collata, nunquam inter creata dona numeranda, conſenſus ſacræ Scripturæ & Patrum apertus eſt.

vna perſona, Deũ & hominem Ieſum; & adeò ſalua eſt vtriuſque ſubſtantiæ proprietas, vt & ſpiritus, id eſt,[e] Diuinitas res ſuas egerit in illo, id eſt, virtutes, opera, ſignã, & caro paſſiones ſuas functa ſit, eſuriens ſub Diabolo, & ſitiens ſub Samaritide.

e Orthodoxi Patres his dictis oſtendere voluerunt, cuius naturæ propriæ ſint actiones, vel paſſiones in Chriſto: ſed ſine communicatione & diſtinctè eas executas eſſe, nunquam ſomniârunt. Sic accipienda eſſe dicta Tertulliani, Cyrilli, ipſi optimi ſuorum verborum interpretes, docent.

Ex Cyrill. lib. de Trinit. 5. Quæ diuino modo facta ſunt à Chriſto, non ſunt humanæ κλίσει attribuenda, ſed naturæ ineffabili, & omnem mentem tranſcendenti. Ex Nyſſeno contra Eunomium: Neque humana natura Lazarum viuificat, nec deflet iacentem impaſſibilis potentia; ſed lachryma quidem hominis[f] eſt propria, vita autem ea, quæ vera vita ſunt.

f Nyſſenus non tàm ſui, quàm Tertulliani & Cyrilli verborum interpres eſt, quòd de naturarum proprietate, non de communicatione loquatur; quæ non pugnant. Quod Damaſcenus quoque apertè confirmat. Etſi enim non proprium eſt humanæ naturæ excitare Lazarum: diuina tamen potentia, ſine humana natura Lazarum non excitauit. Sicut non purus homo, ſed Deus fleuit, quamuis Dei proprium non eſt, flere.

Ex Damaſceno lib. 3. de Orthodoxa fide, cap. 15. Neq; humana natura Lazarum à mortuis excitauit, nec rurſus diuina potentia lachrymatur. Nam lachrymæ quidem ſunt quiddam humanitatis proprium; vita verò eius, qui eſt ipſa in ſeſe ſubſiſtens vita.

Ad XII.

Quæcunq; fuit tempore humilitatis: & nunc eſt in gloria,[g] ſcientia Chriſti quatenus homo eſt, donum fuit & eſt creatum, & ſubiectiuè Chriſti animæ inſitum; ac proinde ad illam, quam ponitis, communicationem, nihil pertinet.[h] Formam autem ſerui, id eſt, humanitatem, abſit, vt Chriſtum depoſuiſſe, aut vnquam depoſiturum eſſe doceamus, vtpote quam ab humilitate ad illam eminentem, ſupra ipſorum etiam angelorum gloriam, tranſtulit, ſupra omnes cœlos collocatam.

g. Hæc contra Scripturæ aperta teſtimonia dicuntur: In ipſo abſconditi ſunt omnes theſauri ſcientiæ & cognitionis, Col 2.

h. Forma ſerui non eſt humanitas, ſed ſeruilis conditio hominis Chriſti Qui eſt Dominus, Ioan 13. Vos appellatis me Dominum, & rectè facitis, ſum enim.

Ad XIII. & XIIII.

De omnipræſentia aliter etiam ſtatuimus, quàm de ſuperioribus duobus, id eſt, poteſtate & ſcientia; quibus agnoſci-

agnoſcimus abundantiſſimè & ineffabiliter donatam & ornatam eſſe à λόγῳ aſſumptam carnem. Iſtam verò omnipræſentiam, quæ infinitã [i] eſſentiam neceſſariò præſupponit, vni Deitati prorſus, & quarto, vt loquuntur, modo propriam, [k] nullo modo in humanitate Chriſti, quantumuis hypoſtaticè vnita et nunc glorificata: circumſcriptionem tamen ſuam retinente, agnoſcere poſſumus. Deniq; ὑπερφυσικὰ quæ cognoſcimus, & quibus ſummè exornata eſt Chriſti humanitas, ab [l] ἀντιφυσικοῖς, quibus humanitas aboleretur, penitus diſcernimus; & quæ hîc profertis teſtimonia, partim ad vnicam [m] Deitatem τοῦ λόγου (licet ab humanitate non ſeparatam, diſtinctam tamen) referuntur, partim ad ipſius, tanquam capitis in membris ſuis vim ſeſe exerentem, ſpectant.

i. Abſoluta omnipræſentia præſupponit infinitam eſſentiam. Sed participatæ ſufficit, vt natura eius particeps facta, vnita ſit cum infinita natura, cuius participatione habet, quòd infinita natura per eſſentiam eſt.

k Non ſufficit dicere; nullo modo fieri poſſe; ſed oportet probare. Nam contrarium aperte ſacra Scriptura teſtatur, Eph. c. 4.

l. Omnipotẽtia, omniſcientia, omnipræſentia non ſunt ἀντιφυσικὰ, ſed ὑπερφυσικὰ, ſupra naturam humanam, non contra eam: Ideoque etiam eam non euertunt.

m. Verba Chriſti aperta ſunt, qui ſeipſum interpretatur, & vim illam CARNI tribuit, quæ ipſi à λόγῳ communicata eſt [illegible] à Chriſto tanquam capite [illegible]atur.

Ad XV.

Quod ad viuificationem attinet, carnem Chriſti viuificatricem eſſe non negamus: [n] at non eo ſenſu, de quo hîc agitur. Eſt enim viuificatrix, non tamen ea vi, quæ eſt propria Deitatis, & prorſus ἀκοινώνητος; ſed primùm, quoniam in hac carne Chriſtus mortem pro nobis aboleuit, impletis ijs omnibus, quæ ad vitam æternam nobis acquirendam requirebantur: Deinde, quia non niſi huius carnis ſpiritualiter nobis per fidem communicatæ interuentu, vitam illam æternam ex Chriſto Deo & homine nanciſcimur; & eò accommodanda ſunt Scripturarum teſtimonia à vobis prolata.

n Carnem Chriſti viuificam eſſe, VI DEITATIS PROPRIA; totus chorus Patrum Orthodoxorum confirmat. Ideo apertè falſum, quod in hac reſponſione aſſeritur.

Ad XVI.

[o] Dona in carnem Chriſti ſubiectiuè effuſa (cuiuſmodi ſunt, quæ hîc recenſetis) nec ſtatim, nec perfectè, vt nunc, CHRISTI animæ & carni collata fuiſſe, liquet ex eo, [p] quòd

o Dona in carnem Chriſti ſubiectiuè effuſa, non eſſe omnipotentiam, omnipræſentiam, omniſcientiam, vim viuificandi, ſuprà demonſtratum eſt. Quia non ſunt accidentia neque in [illegible] neque in aſſumpta humana natura, ſed in Deo eſſentialia, in aſſumpto homine perſonaliter donata.

[p] quòd creuiſſe, vt corpus ſtaturâ, ſic anima ſapientiâ & gratiâ verè dicitur, Luc. 2. & diem illum vltimum ignoraſſe, Matth. 24. Et omnibus carnis noſtræ infirmitatibus, excepto peccato, verè obnoxius fuiſſe humiliationis ſuæ tempore ab Apoſtolo dicitur. Quo ſenſu παθητὸς, Act. 26. dicitur, non autem κατὰ δόκησιν, vt Marcion blaſphemauit. Hæc autem caro [q] nullo modo ſimul & eodem tempore παθητὴ, & talis eſſe potuit, qualem illam in ipſo veræ ſuæ abiectionis tempore fuiſſe ſtatuitur. Vnde conſequitur, per aſcenſionem ad cælos & per ſeſſionem ad dexteram Patris, Chriſti carnem non duntaxat declarationem & vſum huius gloriæ & poteſtatis, ſed ipſius gloriæ & poteſtatis [r] conſummationem fuiſſe adeptam.

p. Hæc teſtimonia omnia ad ſtatum humilitatis & exinanitionis referenda ſunt.

q. Contrarium Paulus, qui dicit; Chriſtum fuiſſe in forma Dei, & ſimul geſtaſſe formam ſerui, Phil 2.

r Conſummatio hæc fuit Maieſtatis communicatæ reuelatio, quæ priùs forma ſerui tecta fuit.

XVII.

Aſſentimur huic theſi, duobus exceptis. Primùm, quòd formam ſerui, & ſtatum exinanitionis, quem [s] vocatis, pro vno eodémque accipitis, & à Chriſto vtrumque depoſitum arbitramini. Nos autem per [t] formam ſerui ipſam humanitatem, ſecundum quam ſemper fuit, eſt, & erit, ſeipſo [u] λόγῳ inferior, & nobis ὁμοούσιος intelligimus: quamuis infirmitates omnes peracto redemptionis noſtræ miniſterio, depoſuerit. Inter illas autem infirmitates, minimè reponenda eſt [x] circumſcriptio, vtpote quæ ipſam humanitatem formaliter conſtituat. Alioqui cùm vltimo illo die venturus eſt viſibilis, ac proinde corporea ſubſtantia circumſcripta, dicendus tunc eſſet non glorioſiſſimus, ſed rurſus hac infirmitate reſumpta, humilis appariturus. Deinde Chriſtum regnare nunc quidẽ, & tum in cælo, tum in terra omnem poteſtatem, ſecundum vtramq; naturã habere profitemur: at non [y] præſenter, quod ad car-

s. Videantur verba Pauli, & res manifeſta erit.

t. Vos dicitis, ſed non probatis; quod non ſufficit.

u. Etſi humanitas naturâ λόγῳ ſemper inferior; tamen non ampliùs eſt ſerua, Act. 2. 12.

x. Maieſtatis communicatio, cũ circumſcriptione non pugnat, nec eam abolet, aut naturam euertit, ſed in ſummum gradum gloriæ in thronum propium Dei exaltat.

y. Præſentiſſimus, quia non per vicarios, ſed ſe ipſo dominatur, ſicut ſuprà dictum eſt.

ad carnem attinet: dicente Apoſtolo, quòd nunc in terris [z] *peregrè à Chriſto abſimus, & deſiderante migrare ex corpore, vt cùm eo coniungeretur: qui etiam propterea non iam veniſſe, aut adeſſe ſua carne, vel ex inuiſibili viſibilis denuò futurus, ſed* [a] *venturus conſpicuus dicitur.*

z. Peregrinatio eſt illa phyſica & localis, quæ illam ſpiritualem præſentiam non adimit, quâ Chriſtus nobis præſentiſſimus eſt.

a. Viſibiliter, qui nobis nũc inuiſibiliter hîc in terris cœleſti modo præſens eſt.

Ad XVIII. & XIX.

Aſſentimur: ſed hoc præterea à vobis requirimus, vt quemadmodum rectè & piè, propter hypoſtaticam vnionem, et reſpectu totius perſonæ, Deo incarnato tribuitis per Idiomatũ communicationem, quæ aſſumptæ humanitatis ſunt propria: [b] *ita etiam homini, quæ Deitatis τοῦ λόγου aſſumentis propria ſunt, attribuatis. Et ne rem nouam à vobis petere videamur, petere nos dicimus, quod iam olim D. Lutherus totidem iſtis verbis faciendum eſſe ſcripſit, in nouiſſima verba Dauidis:* [c] *ſicut duæ naturæ in vnam perſonam vniuntur: ſic vniuntur etiam nomina vtriuſque naturæ, in nomen vnius perſonæ, id quod nominatur communicatio idiomatũ vel proprietatum. Vt homo dicitur & eſt natus ex Maria virgine, & crucifixus à Iudæis: Idem nomen debet etiam tribui filio Dei, & dici: Deus eſt natus ex Maria virgine, & crucifixus à Iudæis: quia Deus & Homo eſt vna perſona, & non duo filij, alter Dei, alter Mariæ: ſed vnus idemq́ eſt Filius Dei & hominis. Quamuis autem aſſumens natura excellat omnibus modis, & præſertim in eo, quòd per ſe ſubſiſtens ſubſiſtentiã humanæ naturæ præbeat:* [d] *tamen non diſſimili, ſed vna & eadem vnionis ratione, Verbum carni & caro Verbo, vnitur. Et ingens illud diſcrimen, quo fit, vt Deitas aſſumens, nihil à natura, quam aſſumit, accipiat, ſed contrà humanitas inde locupletetur, non ad vnionem ipſam hypoſtaticam, ſed ad illud eius effectum pertinet, quod* [e] *gratiam habitualem vocari diximus.*

b. Diuerſa eſt communicationis ratio, propter naturarum diuerſitatem, & naturæ diuinæ immutabilitatem.

c. Nos & verba & ſententiam Lutheri amplectimur. Non autem intelligimus duntaxat de verbali, ſed reali naturarum vnione. Vos autem de verbali duntaxat accipitis, quod falſum eſt.

d Hoc falſiſſimum eſt. Quoniam duæ illæ naturæ ita vniuntur, vt altera det, altera accipiat. Sed hîc diuina nihil neque perfectionis neque imperfectionis, ab humana accipere poteſt, propter ſummam perfectionem & immutabilitatem. Ideo ratio vnionis diuerſiſſima eſt.

e. Ex vnionis gratia habet humana natura, quæ Deitatis propria ſunt.

Ad

Ad XX.

Nos in adoratione vnica, vnici illius noſtri, ſecundum vtramque naturam, mediatoris perſonam [f] *minimè diuidimus: ſed naturas ſicuti par eſt, diſtinguimus. Eſt enim λόγος verum* [g] *& abſolutum admirationis noſtræ obiectum, vtpote quæ Deo ſoli debeatur. Carnem autem illam aſſumptam ſic ab adoratione illa non excludimus, ne cum Neſtorio perſonam diuidamus, vt tamen illam (non* [h] *in ſeſe) ſed reſpectiuè (id eſt, quatenus eſt caro filij Dei, vnicam cum & in illo λόγῳ perſonam conſtituens)* [i] *ſimul adoremus. Simpliciter enim humanitas illa in* [k] *ſeſe & non in alio reſpectu conſiderata, inquit Cyrillus, ſeipſam adorantibus connumerat, & adorat etiam Chriſtus, vt homo, poſtquam factus eſt homo. Adoratur autem ſemper cum Patre & Spiritu, quia Deus verus ſecundum naturam eſt. Et idem de recta fide ad Theodoſium: Num vt hominem (in ſeſe videlicet, abſolutè, etiam in vnione conſideratum) Immanuelem adorabimus? Abſit. Deliramentum enim hoc eſſet, & deceptio, & error. In hoc enim nihil ab ijs differremus, qui creaturam vltra factorem & conditorem colunt. Denique vt paucis omnia, Anathematiſmum* [m] *octauum Concilij Calcedonenſis ſecuti, vna adoratione colimus Immanuelem: ſed ſecundum quod eſſentialiter Dei filius factus eſt hypoſtatica vnione caro.*

f. Verbis videri non vultis, ſed re ipſa facitis, dum Chriſto ſecundum humanitatem adimitis, quæ ad adorationem religioſam neceſſariò requiruntur, videlicet omnipotentiæ communicationem.

g. Quia ſoli Deo debetur, ideo carni ſine blaſphemia tribui non poſſe, aſſeritis.

h Hic manifeſtè excluditis, quia IN SESE, intelligitis ipſam ſubſtantiam naturæ humanæ, quæ non ſit inuocanda, ſed λόγος, cui vnita eſt.

i. Sicut pileus, ſeu corona Regis, cùm Rex adoratur, quam nemo alloquitur.

Lib in Iohan. 2. cap. 92. in hæc verba: Nos adoramus, quod ſcimus.

k. In ſeſe. Cyrillus intelligit hoc loco & hac phraſi proprietatem ſubſtantiæ humanitatis, ſi per ſe conſideretur; & ſimul ſtatum exinanitionis complectitur.

m. Verbis probant illum Anathematiſmum, ſed re ipſa improbant.

Ad XXI.

Sanam & piam doctrinā de inſeparabili vnione hypoſtatica, & ipſi profitemur. [n] *Communicationem Idiomatū realem agnoſcimus, vnitatus perſonæ reſpectu. Hominem etiam illum, aduerſus Neſtorium, agnoſcimus, tum illa hypoſtatica vnione ad Deitatem ipſam, nedū ad maieſtatem & virtutē*

n. Communicatio idiomatum ipſis nihil aliud eſt, quàm naturarū & proprietatum vnio; cùm hæc tanquam cauſa & effectus differant.

eius euectum fuiſſe, vt qui per illam [o] *euaſerit* θεὸς καὶ λόγος: *tum etiam ineffabilibus donis, ſupra ipſos angelos ornatum. Ipſam autem humanitatem, contra Eutychetem, negamus illa hypoſtatica vnione Deitatem euaſiſſe, vel* [p] *proprietatum diuinarum facta fuiſſe, vlla inde exoriente communicatione, participem.* [q] *Collocationem verò ad dexteram Dei, ad incarnationem minimè putamus referendam: ſed partim tempus exinanitionis* τοῦ λόγου *finire: partim conſummationem gloriæ & gratiæ habitualis carnis Chriſti declarare. Præſentiam denique carnis Chriſti in Cœna Domini,* [r] *non ad hypoſtaticam vnionem ſed inſtitutionis ſacramentalis verba referimus, qualem illam eſſe ſuperiore noſtro ſcripto diximus, ſpiritualem videlicet: qua etiam ratione illum ſecundum carnem, nunc toti Eccleſiæ, partim ſua virtute, partim quia vnica eſt perſona Ieſu Chriſti, adeſſe, & ad conſummationem vſque ſeculi adfuturum, ex ſacris literis diſcimus. Cùm* [s] *alioqui realis corporis ſui ſubſtantiâ, ſicut cùm in terris eſſet, à cœlis aberat: ita nunc in cælo poſitus, à terris abſit. Veriſſimè tamen & efficaciſſimè carnem ſuam iam nunc* [t] *admirabili & & imperſcrutabili myſterio ſuis ad vitam æternam, tùm in verbo, tùm in Sacramentis ſpiritualiter per fidem inſinuans.*

Mompelgarti 24. Martij, 1586.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.
Abrahamus Muſculus, Bernenſ. Eccleſ. Miniſter.
Anthonius Faius, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.
Claudius Alberius D. Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.
Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.

N. B.

o. Homo euaſit θεὸς καὶ λόγος, quod hactenus in nobis reprehenderunt: ſed quid intelligant, ſequetur.

p. An non hoc eſt apertè communicationem Idiomatum cum Neſtorio negare?

q. Peruerſa interpretatio dexteræ Dei & ſeſſionis ad dexteram Dei; de qua in collatione plura dicentur.

r Manifeſta eſt contradictio in verbis Theſium. Negant enim hypoſtaticam vnionem efficere præſentiam ſacramentalem; toti autem Eccleſiæ ſua virtute, & quia vnica eſt perſona Chriſti, adeſſe.

s. Proprietate naturæ in cœlis, & non in terris dicimus eſſe; quod præſentiæ Sacramentali nihil derogat

t. Cùm hæc inſinuatio ſine reali præſentia non fiat; quæ cauſa eſt, quòd non datis Deo gloriam, & eam ingenuè nobiſcum fatemini?

AD DOGMATA, QVÆ D. Collocutores iudicant cum Scriptura S. pugnare, &c.

RESPNNSIO I.

[a] *DAmnamus & nos eos (ſi qui ſunt eiuſmodi) qui exiſtimant per hypoſtaticam vnionem naturas nominibus tenus vniri, quaſi per illam λόγος non ſit, ſed tantùm dicatur homo, & viciſſim homo ille non ſit re ipſa, ſed nomine tantùm dicatur Deus. Sed ex hac vnitione humanitati communicari aliter quàm vniri proprietates τοῦ λόγου, quaſi ſit re [b] ipſa in λόγῳ omnipotens & omnipræſens, &c. negamus. Quia [c] hac communicatio & vnio, vnum & idem eſt: & vt reſpondimus ad Theſin 18. & 19. [d] pari prorſus ratione oporteret τοῦ λόγου aliquid accipere ab illa humanitate. Ad nos igitur iſta nihil pertinent, quæ hîc primo loco reprehenduntur. Communicationem autem Idiomatum realem facimus, vt & ipſam vnionem: [e] non tamen naturarum, ſed vnitatis perſonæ reſpectu: & hanc enunciationem, quâ Deus dicitur paſſus, ſic interpretamur: Deus, id eſt, caro Deitati vnita eſt paſſa. Hoc enim ſentire didicimus ex Petro Apoſtolo, qui [g] CHRISTVM (id eſt, illam perſonam) dicit paſſum eſſe in carne, id eſt, in humanitate, non in Deitate ſua. Et viciſſim interpretamur: [h] Homo eſt omnipotens, id eſt, Deitas humanitati vnita, eſt omnipotẽs. [i] Nec propterea diuidimus perſonam cum Neſtorio, ſed naturas, & earum proprietates, vt poſcit hypoſtaticæ vnionis definitio, aduerſus Eutyche-*

a. Verbis damnatis quidẽ, ſed re ipſa idem aſſeritur: quod paulò pòſt planum fiet.

b. Quid magis apertè dici poſſet? Humanitatem negant re ipſa in λόγῳ omnipotentem eſſe.

b. Vnio ſine communicatione aſſeritur.

c. Vnio & communicatio plurimum differunt

d Non ſequitur quia ad vnionem illam ſufficit Deitatem dare, & humanitatem accipere.

e. Nulla prorſus eſt communicatio, ſi neutra natura alteri communicet, quod ſuum proprium eſt. Et hic fuit Samoſateni error.

f. Aperta negatio communicationis idiomatum Neſtoriana.

g Deprauatio verborum Petri, quæ priorem aſſertionem euertunt. Nam aliud eſt dicere: Chriſtus paſſus eſt in carne: & aliud, caro Chriſti paſſa eſt

h. Quid hic homini tribuitur, niſi inanis titulus? Imò etiam illi homini derogatur, quæ ſoli Deitati adſcribitur, omnipotentia NESTORIANISMVS.

i Idem Neſtorius dixit, ſed eius nulla ratione habita, Patres Concilij eum hæreſeos damnarunt.

tem [k] *diſtinguimus. Denique reſpondeat vobis D. Lutherus, cuius hæc ſunt verba in ſermone Natalitio ſuper 1. cap. Epiſtolæ ad Hebræos:* [l] *Humanitas Chriſti æquè ac alius ſanctus & naturalis homo, non ſemper omnia cogitauit, dixit, voluit, animaduertit, ſicut quidam omnipotentem hominem ex ipſo faciunt, imprudenter confundentes duas naturas, & earum operationes.*

k Hoc non eſt diſtinguere, ſed ſeparare.

l. Hæc Lutherus de Chriſto ſcripſit, quatenus in ſtatu exinanitionis fuit: & vt diſcrimen naturarum in Chriſto oſtenderet. Nequaquam autem negat, Chriſtum omnipotentem hominem eſſe in Deo.

II.

Neſcimus, an quiſquam ita inſaniuerit, vt exiſtimârit, τῷ λόγῳ aliquid in [m] *ſeſe deceſſiſſe, cùm carnem aſſumeret, & rurſum acceſſiſſe, cùm illa caro, peracto noſtræ redemptionis Miniſterio, in illam ſuam gloriam, ſupra omne nomen eueheretur. Sed hoc quidem docemus Paulum ſecuti, τὸν λόγον non in ſeſe, ſed quatenus quaſi latêre, diſſimulata ſua ad tempus gloria, ſuſtinuit, [quodammodo] ſeſe exinaniuiſſe: ſicuti rurſus, cùm illa caro plenè glorificaretur, non in ſeſe, ſed in illa [quodammodo] gloriam illam ſuam priorem recepit, quam etiam à patre poſtulauit, Ioan. 17. v. 5.*

m. Extant ſcripta, quibus permoti quidam, hominis Chriſti diuinitatem negarunt.

III.

Mediatoris officium docemus, & toti Chriſto, & toti Chriſti competere: ſed vt naturis, ita etiam earum operationibus [n] *diſtinctis. Humanitas igitur ſemper infra τὸν λόγον ſubſedit, & adhuc ſubſidet, quantumuis glorificata. Ὁ λόγος verò (etſi quatenus redemptor, medius eſt inter Eccleſiam & Patrem, cui nos ſuo ſanguine acquiſiuit, & cuius Eccleſiæ caput eſt) non eſt propterea Deus ὁμωνύμως, vel patris perſona inferior.*

n. Per diſtinctas intelligit ſeorſim agentes, ſine omni communicatione: quod falſum eſt.
Nihil reſpondet ad Theſin.

Huma-

IIII.

Humanitatem Chriſti, vt ſubiectum ſemper Deitate inferius, affirmamus ſine blaſphemia exæquari non poſſe, ſiue οὐσίᾳ *ſiue* [o] ἐξουσίᾳ τῷ λόγῳ, *à quo aſſumpta eſt, quod & res ipſa indicat. Et Paulus 1. Cor. 15. diſertè exprimit, de huius regni poteſtate diſſerens, cùm ait: illum excipi, qui filio omnia ſubiecit. Eſt autem ipſe* λόγος, *etſi perſona diſtinctus à patre, & officio medius inter patrem & Eccleſiam, tamen ſecundum eſſentiam vnus cum patre: & quatenus filius, patri ſuo æqualis.*

o. ἐξουσίᾳ non abſolutam Dei potentiam (quæ ipſa Deitatis οὐσία eſt) ſed eius participationem ſignificat.

V.

Reſpondit antea vobis [p] *Lutherus, loco ſuprà citato, Chriſtum hominem (id eſt, ſecundum hominem) tantum potuiſſe & ſciuiſſe, quantum voluit* λόγος, *ipſum & poſſe & ſcire. Et certè agnoſcere nos oportet, Chriſtum hominem omnia ſciuiſſe, & ſcire ſine vlla mutatione, ſecundum Diuinitatem ſuam: tempore autem humilitatis ſuæ, ſecundum humanitatem ſuam multa ignoraſſe, propter nos,* [q] *quorum tamen in gloria ſua nihil eſt ipſi ignotum.*

p. Lutherus nihil minus voluit docere: ideo locus inſpiciatur, & accuratè examinetur.

q. Non tamen apertè aſſerere volunt, vel audent, quòd omnia ſciat.

VI.

[r] *Priorem huius Articuli partem aſſerimus: poſteriorem abominamur.*

r. Multi præſentiam & omnipræſentiam reijciunt apertis verbis.

VII.

[s] *Falsò quidem in nos iſtud dictum fuerit, vt apparet ex noſtro reſponſo ad 15. Theſin ſuperiorem.*

Diſſimulatio erroris.

Reſpon-

VIII.

t. De Danæo dicuntur, cuius formalia verba hic recitata, & aliàs ſæpe repetita ſunt.

[t] Reſpondimus quoque ad illud immeritò nobis obiectum, (ſi in nos hæc dicuntur) ad Theſin. 20.

Mompelgarti, 24. Mart. Anno 1586.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.
Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.
Anthonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.
Claudius Alberius, D. & Profeſſor philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.
Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ, in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.

D. IACOBVS.

Quis cauſam diſputandi de perſona Chriſti dederit.

REVERENDE D. Beza, qua ratione in certamine de Cœna DOMINI, ad diſputationem de perſona Chriſti peruentum ſit, tua Reuerentia non ignorat.

Poſtquam enim ex parte noſtra, verbis Chriſti demonſtrata eſt VOLVNTAS, quòd Chriſtus ſuo corpore & ſanguine in Euchariſtia adeſſe, & illud cum pane diſtribuere, & ore à nobis manducari velit, qui dixit: Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum, &c. Accipite, bibite, hic eſt ſanguis meus, &c. noſtros auditores, adeoque omnes pios & fideles ſedulò hortati ſumus, cùm ſcriptis, tum ſermone, vt verbis Teſtamenti Chriſti ſimpliciter fidem habeant, ſine omni diſputatione aut dubitatione: quod nunc quoque facimus. Quoniam Chriſtus non ſolùm ſit verax,

Theologi Vvirtembergici omnes ad ſimplicitatem fidei hortantur.

qui

,qui fallere & mentiri non poſsit,ſed etiã omnipotens, apud quem non eſt impoſsibile omne verbum, ſicut Angelus Mariæ loquitur. Ibi ab aduerſarijs noſtris de potentia non ſolùm Chriſti hominis, ſed etiam de abſoluta potentia Dei diſputari cœptum eſt.

Luc.1. Diſputationis de omnipotentia Dei, occaſio.

Nam Petrus Martyr in ſuo Dialogo expreſsè ſcripſit: NVLLA VI FIERI POSSE, vt res creata ſit vbique. Et haud ita pridem Lampertus Danæus in libello Geneuæ impreſſo ſcripſit: CHRISTVM ne quidem VELLE POTVISSE, vt corpus ipſius ſimul & ſemel in pluribus locis præſens ſit, quia præſtare non poſsit. Et in Theſibus veſtris de Cœna Domini, idem quoque affirmatur, de quo in præcedenti articulo etiam dictum eſt. Quod in Reſponſionibus veſtris de perſona Chriſti repetitum eſt, vbi contenditis, Deum propterea non negari omnipotentem etiamſi hoc præſtare non poſsit.

Impia vox Petri Martyris in abſolutam Dei potentiam.

Blaſphemia Lamperti Danæi in aſſertione contra D. Iacobum Andreæ.

In Reſponſionibus de cœna Domini, & de perſona Chriſti, Beza cum ſuis eandem opinionem probat.

Huic doctrinæ oppoſuerunt ſeſe Theologi Confeſsionis noſtræ: & demonſtrârunt, non ſolùm VOLVNTATEM, ſed etiam FACVLTATEM, quòd non modò velit, ſed etiam poſsit ſuo corpore in pluribus, adeoque omnibus locis, diuino & cœleſti modo, adeſſe, in quibus Cœna Domini in toto terrarum orbe vna hora celebratur.

Ex quo manifeſtum eſt, controuerſiam & diſputationem de perſona Chriſti NON A NOBIS ORTAM: verùm aduerſarios non modò eius occaſionem, ſed etiam cauſam dediſſe. Si enim verum eſſet, quod Martyr & Danæus cum ſuis ſocijs dicunt: Chriſtum vniuerſa ſua virtute, adeoque omnipotentia ſua efficere non poſſe, vt corpus ipſius in pluribus, adeoque omnibus locis verè & realiter adſit, in quibus Cœna Domini, in toto terrarum orbe celebratur; fruſtrà ex verbis Teſtamenti ea de re diſputaretur.

Controuerſia de omnipotentia Dei Chriſti, à quibus orta & excitata.

Cur de omnipotentia Chriſti neceſſariò diſputandum?

Sin verò concedatur, & de poteſtate Dei nihil dubitetur, aut diſputetur, quòd præſtare poſsit, ſicut nos ſemper fecimus, & nunc quoque facimus, ac porrò etiam facturi ſumus: illã diſputationem prorſus omitteremus, & omnes ad

Lutherani contra ſuam voluntatem in diſputationem de omnipotentia Dei pertracti.

ſimplicem fidem verborum Chriſti hortaremur, vt quia dixit: Hoc eſt corpus meum: ſimpliciter credant eſſe corpus Chriſti, quod illis dedit. Et quoniam iubet ore manducare: manducent, & in memoriam mortis eius faciant. In qua ſimplicitate fidei ſi permanſiſſent aduerſarij noſtri, ad hanc diſputationem de perſona Chriſti nunquam peruentum eſſet.

Diſputationis autem huius exigua mẽtio facta eſt in collatione de Cœna Domini, quamuis vos eius in Theſibus de Cœna Domini memineritis, vbi de duplici diuinitate & omnipotentia quædam inſeruiſtis: ſed in hunc locum reſeruauimus, ne materia & doctrina diuerſorum locorum commiſceretur & confunderetur, quum ab initio collationis inter nos conſtitutum fuerit, ne cuiquam in alterum articulum deſcendere liceat, priuſquam propoſitus locus abſolutus, & collatio de eo perfecta eſſet.

Principalis quæſtio in loco de perſona Chriſti, videlicet de reali communicatione Idiomatum.

Tota autem diſputatio circa vnam potiſsimùm quæſtionem verſatur, quæ eſt de reali communicatione proprietatum diuinitatis & humanitatis. Ea ſi expedita fuerit, ad omnia reſponſum confido, quæ in Theſibus & aſſertione veſtra continentur.

In quibus de perſona Chriſti conſenſus ſit.

1. Nam quòd in Chriſto duæ naturæ ſint, diuina & huma-
2. na: Quòd in Chriſto ſingulę naturę ſuas eſſentiales proprie-
tates, etiam in ipſa vnione perpetuò retineant, neq; vnquam
deponant vel amittant:
3. Quòd proprietates naturæ vnius, nunquam poſsint al-
4. terius naturæ proprietates fieri: Quòd neque natura diuina
in humanam, neque humana in diuinam mutari poſsit:
5. Quòd neque naturæ, neque earum proprietates commiſce-
antur, vt vna tertia fiat, quæ neque diuina neque humana
6. natura eſſet: Quòd neque naturæ ſeparentur, quamuis na-
turæ, earumque proprietates perpetuò ſint & permaneant
7. diſtinctæ: Quòd in Chriſto vna perſona & non duæ perſonæ
ſint:

De

De his capitibus omnibus in doctrina de perſona Chriſti, vt ego quidem iudico, nulla inter nos controuerſia eſt. Nam idem ab vtraque parte & ore & ſcriptis fatemur.

De communicatione autem quæſtio eſt, eáque duplex: Altera de Naturis ipſis: Altera de Naturarum proprietatibus.

De communicatione duplex quæſtio.

Quæritur enim, an talis ſit vnio Naturarum in Perſona Chriſti, in qua neutra natura alteri quicquam præter nomen communicet? vt: Cùm Homo Chriſtus, Deus appellatur: An duntaxat nomen Deitatis, an verò ipſa Deitas humanæ naturæ communicetur?

1. De communicatione naturarum in perſona Chriſti, quæſtio.

Deinde quæritur etiam: An naturarum proprietates in perſona Chriſti per vnionem, non verbaliter duntaxat, ſed realiter quoq; communicentur, in abſtracto? aut in concreto? vt cum dicitur: Deus eſt paſſus: Homo Chriſtus eſt omnipotens. In his enim duabus quæſtionibus cardo totius diſputationis de perſona Chriſti verſatur. In quibus nos ex parte noſtra affirmatiuam tenemus: quòd videlicet naturarum & proprietatum realis communicatio ſit in perſona Chriſti, hoc eſt, in concreto, & non in abſtracto, ſiue extra vnionem in ſe & per ſe conſideratis naturis & proprietatibus. Vos negatiuam hactenus propugnaſtis.

2. De communicatione proprietatum quæſtio.

Cardo totius diſputationis de perſona Chriſti.

Nunc in arbitrio Dominorum relinquimus, & poſitum eſt: An ipſi nobis opponere velint? aut nos eis opponere debeamus: in quo parum differre exiſtimamus, ſiue nos reſpondentis, ſiue opponentis partes ſuſtineamus. Cùm in ipſo tractatu diſputationis vtrique parti & opponendum, & reſpondendum, atque ſoluendum ſit, ſi quid ex aduerſo obiectum fuerit.

D. BEZA.

Reuerende domine Doctor, in ijs quæ libuit dignitati tuæ afferre, commendaſti quoque ſimplicitatem fidei Chriſtianæ

1. Verbis Teſtamenti quomodo ſimplici fide credendum.

diligenter, & affirmaſti peccare eos, qui ab hac ſimplicitate recedant: quod ſpecioſè dicitur, ſed in nos non conuenit. Nemo enim ex noſtris hoc vnquam negauit. Etenim aſſentimur, verbis Chriſti ſimpliciſſima fide credendum, quia Chriſtus non mentitur, ſed eſt ipſa veritas. De interpretatione autem verborum Chriſti in Euchariſtia inter nos contenditur, quæ ſit eorum germana & vera ſententia. Nos enim aliter, quàm vos intelligimus & interpretamur.

Ioan. 14.

2. Cur meminerint creatæ omnipotentiæ & Deitatis.

Deinde meminimus creatæ et increatæ Diuinitatis et omnipotentiæ. Memini enim me legere, non conſtitui poſſe præſentiam illam realem corporis & ſanguinis Chriſti in Cœna Dominica, niſi omnipræſentia corporis Chriſti poſita ſit, & conceſſa fuerit: de qua nunc agitur. Et memini quoque, me hæc in ſcriptis tuis legiſſe. Supereſt ergo, vt dicam & explicem, quæ ſit noſtra ſententia & doctrina de hoc articulo, quod breuiter faciam.

3. Confeſſio D. Bezæ, de perſona Chriſti.

Verum eſt, in eo nos conſentire, quòd in vnione hypoſtatica ſine omni ſeparatione, confuſione, aut permixtione ſint vnitæ duæ naturæ, diuina & humana. Et quidem ſic vnitæ & coniunctæ, vt CONSTITVANT vnam perſonam, non compoſitam ex partibus, ſicut homo compoſitus eſt ex anima & corpore: ſed quia λόγος in indiuiduo aſſumpſit naturam humanam.

4. Status controuerſiæ de PERSONA CHRISTI.

Et cùm proprietates inſeparabiles ſint à naturis, dicimus in hac vnione ſingulis naturis ſaluas retineri & non aboleri aut miſceri proprietates. Sicut enim naturarum ſubſtantiæ, ſic etiam proprietates naturarum ſaluæ & diſtinctæ manent. In his omnibus nos conſentire arbitror. Sed quæritur, an propter & per hanc vnionem hypoſtaticam naturarum, in perſona Chriſti, præter illa eximia ſingularia, & ineffabilia dona, qui-

na, quibus humana Chriſti natura, præ alijs beatis hominibus, ornata eſt, & quæ aſſumpta Caro per vnionem perſonalem à λόγῳ adepta eſt, putandum ſit: aliquam communicationem realem proprietatum factam eſſe, vt proprietates diuinitatis eſſentiales, humanæ naturæ aſſumptæ ALIQVO MODO reipſa communicentur? Hoc video vos ſentire, nos negamus, ſed ita:

Confitemur huic Homini communicata eſſe quæcunque 5.
poſſunt communicari, & quorum natura humana capax eſt. Confeſſio T. Bezæ, de communicatione Idiomatum.
Cùm igitur ille Homo aſſumptus ſit Deus, neceſſe eſt ei proprietates Deitatis conuenire. Sed ita, vt non ſint in homine PER SE, ſed in λόγῳ. Et quamuis ſcimus, in illa hy 6.
poſtatica vnione diuinam naturam infinitis modis excellere & ſuperare carnem aſſumptam: vna tamen ratione λόγον vnitum carni, & carnem λόγῳ vnitam eſſe dicimus. Vna ratio vnionis Naturarum in Chriſto.
Vnde etiam eâdem ratione dicitur: Homo eſt Deus: &, Deus eſt Homo. Item, Deus redemit ſuo ſanguine Eccleſiam: Deus eſt crucifixus, ſeu, Dominus gloriæ eſt crucifixus: ſic quoque rectè & eadem ratione dicitur: Hic Homo eſt omnipotens Deus, omnipræſens & omniſcius.

Sicut enim propria humanitatis tribuuntur Deo: ſic propria diuinitatis tribuuntur Homini, videlicet propter vnionem hypoſtaticam: & ſic etiam oportet loqui, & ita dicimus eſſe loquendum. Quia enim vnum eſt ὑφιστάμενον: ideo etiam communicationis vna & eadem ratio eſt Falſa autem enunciatio eſt, quando dicitur: Humanitas eſt Deitas: Deitas eſt Humanitas: quamuis veræ ſint enunciationes, Deus eſt Homo: &, Homo eſt Deus. Fundamentum huius diſcriminis eſt, diſcrimen abſtracti & concreti. Abſtractum enim in ſcholis dicitur, non quiddam auulſum ab alio, ſed forma intelli- Abſtractum in ſcholis quid ſignificet.

 gitur,

gitur, quæ accidentaliter alicui ineſt. Sic iuſtitia & Iuſtus differunt, tanquam abſtractum & concretum. Vbi iuſtitia non ſignificat quiddam ab homine iuſto abſtractum: ſed formam homini iuſto inhærentem. Eſt enim iuſtitia accidens in homine iuſto, non quiddam ab eo abſtractum.

Sic Homo & Humanitas differunt, vt concretum & abſtractum. Et quando de humanitate loquimur, non abſtrahimus aut auellimus illam ab homine. Quemadmodum etiam, ſi Deitatem nominamus, eam à Deo non abſtrahimus: ſed conſideramus vtramque naturam diuinam & humanam, QVALIS illa in ſe eſt propriâ ſuâ naturâ.

Prædicationes in abſtracto & concreto.

Hoc igitur poſito fundamento, dicimus: Sicut natura non poteſt dici aut prædicari de natura: Deitas eſt humanitas: Humanitas eſt Deitas: ſic quoque proprietates eſſentiales naturarum de ſe inuicem dici aut prædicari aut ineſſe non poſſe. Quapropter etſi in concreto dici poſſit, & verè: Homo eſt omnipotens: tamen dici verè non poteſt: Humanitas eſt omnipotens.

Nam in concreto tantùm, quæ Deitatis propria ſunt, tribuuntur homini: & vice verſa, quæ humanitatis propria ſunt, tribuuntur Deo.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, quicquid de ſimplicitate fidei dixi, & an ab ea recedatis, qui in verbis Teſtamenti τὸν ῥητὸν impugnatis, & neceſſariò ad tropum confugiendum docetis, quem Metonymiam eſſe dicitis, qua nomen pro nomine ponitur: iudicio auditorum relinquimus. Satis enim de hac re in præcedenti collatione de Cœna Domini dictum exiſtimamus.

De Di-

De Diuinitate & omnipotentia duplici, creata & increata: an ea à me vel ab alijs vnquam tradita & ſcripta ſint, quorum hic mentionem facis, quemadmodum etiam, quomodo doctrina de Cœna Domini à perſona Chriſti dependeat: ſuo loco dicetur.

Niſi enim eſſet caro Filij Dei, in Cœna Domini cibus vitę: & viuificus eſſe non poſſet, & fruſtra in eum finem manducaretur, ſi maximè adeſſet & diſtribueretur.

Sic quoque, quæ de vnione perſonali diſſeruiſti duarum naturarum in vna perſona Chriſti: nulla inter nos diſſenſio eſt, ſicut ex breui mea commemoratione præmiſſa conſtat.

Fateor quoque, ſtatum controuerſiæ de hoc loco rectè à te poſitum eſſe, videlicet: Num proprietates diuinæ naturæ ALIQVO MODO naturæ humanæ REALITER in perſona Chriſti communicatæ ſint? Quod auditores diligenter meminiſſe velint.

Optârim autem vocabula [abſtractum & concretum] omnibus auditoribus tàm nota eſſe, quàm nobis nota ſunt. Quia autem metuo, illis minùs cognita eſſe: quantum fieri poteſt, hæc & alia ſcholaſtica vocabula vitabimus, & de re ipſa eo modo loquemur, vt ab auditoribus omnibus & ſingulis probè intelligamur. Nam ipſorum quoque causâ, collatio hæc inſtituta eſt. Ideoque breuiter ad ea reſpondebo, quæ de ſignificatione vocabuli abſtracti monuiſti. Nam diſcrimen vocabulorum concreti & abſtracti, per gratiam Dei mihi benè notum eſt.

Quòd autem mones, per abſtractũ non ſignificari quiddam auulſum aut ſeparatũ à re, ſed rei ipſius formam: quod exemplo iuſtitiæ & iuſti declaraſti: vbi iuſtitia propterea nõ ſit ſeparata à iuſto, quia abſtracta ſit, hoc eſt, quemadmodũ IN SE EST, conſideretur, ſed in homine iuſto permaneat cum eo vnita.

Reſpondeo, aliquid dupliciter ab alio abſtrahi. Primùm, mente ſeu cogitatione, quando res in ſe ipſa cõſideratur, ratione ſuæ formæ, ſiue ſubſtãtialis ſiue accidẽtalis ſit, vt quaſi *Abſtractio dupliciter fit.*

Idæa

Idæa ſit eius rei, à qua abſtrahitur. Et hæc abſtractio fit in indiuiduis ſeu ſingularibus rebus.

Altera eſt abſtractio, quæ non fit mente & cogitatione tantùm, ſed etiam re ipſa, quando alterum ab altero ita abſtrahitur, vt ab eo ſeparetur & auellatur. Exemplo à te allato explicare volo. Iuſtitia dicitur abſtractum, hoc eſt, forma quædam per ſe abſque ſubiecto conſiderata, cui ineſt: à quo etiam re ipſa, ſalua manente ſubſtantia ſubiecti, auelli & abſtrahi poteſt. Concretum eius eſt Iuſtus, quod ſignificat ſubiectum, illam formam habens. Ex quo manifeſtum eſt, vocabulo abſtracti vnum tantùm, videlicet formam ſignificari, eamque vel mente tantùm, vel etiam re ipſa abſtractam.

Quid abſtractum ſignificet.

Concretum quid ſignificet.

Concretum autem ſignificare duo, videlicet formam, quæ ineſt alicui rei, & rem, cui ineſt hæc forma. Si igitur in Diſputatione de perſona Chriſti, vocabulum (Humanitas) abſtractum, hoc eſt, formam hominis ſignificat: Homo autem concretum, hoc eſt, quod hanc formam habet, ſicut iuſtus iuſtitiam habere, & ideo iuſtus eſſe dicitur: Quæro ex te, an Filius DEI humanitatem illam abſtractam aſſumpſerit, an verò concretum, quod dicitur Homo? Hic mihi categoricè reſpondeas.

D. BEZA.

Filius Dei aſſumpſit indiuiduum.

D. IACOBVS.

Nihil ad quæſtionem meam reſpondetur de abſtracto & concreto propoſitam. Ego enim quæro, cùm ex tua ſententia humanitas ſit abſtractum, Homo autem concretũ (quæ minimè confundenda ſunt, & hoc nomine nos à vobis reprehendimur, quòd vocabula abſtracta & concreta confundamus) An Filius Dei hominem aut humanitatem aſſumpſerit?

D. BEZA.

Ego dico, quòd Filius Dei aſſumpſerit indiuiduum.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Nihil ad quæſtionem meam reſpondetur de abſtracto & concreto propoſitam. Ego enim quæro, cùm ex tua ſententia Humanitas ſit abſtractum, Homo autem concretum: (quæ minimè confundenda ſunt, & hoc nomine nos à vobis reprehendimur, quòd vocabula abſtracta & concreta confundamus) An Filius Dei hominem, aut humanitatem aſſumpſerit?

D. BEZA.

Ego dico, quòd Filius Dei aſſumpſerit indiuiduum.

D. IACOBVS.

Quæro igitur, in quo prædicabili ſit homo inter quinque prædicabilia?

D. BEZA.

In ſpecie.

D. IACOBVS.

Ergo hæc duo vocabula (Homo & Humanitas) ſunt in eodem prædicabili, quod eſt ſpecies, qua ſignificatur forma & quaſi imago indiuiduorum, quam mens abſtrahit ab indiuiduis, & ſecum circumfert ad omnia eiuſdem ſpeciei indiuidua.

Quæ formæ extra mentē non ſunt, ſed in mente tantùm. Sic homo extra mentem nihil eſt: nec ego vnquam hominē hoc eſt, abſtractam talem formam vidi, ſed Petrū vidi, Paulum vidi, Ioannem vidi: Petrus autem non eſt ſpecies ſeu abſtractum hominis, ſed eſt indiuiduum, ſic Paulus quoque & Ioannes. Ita de reliquis omnibus. Ex quo vides, diſcrimen abs te poſitū, conſiſtere non poſſe, quòd ais, vocabulo (Homo) concretum, & vocabulo (Humanitas) abſtractum ſignificari, cùm ambo vocabula ſub eodem prædicabili comprehendantur.

D. BEZA.

Ego loquor de illo Homine, qui eſt indiuiduum. Et de tali humanitate, quâ præditus eſt Homo ille. Aliud ergo eſt humanitas, & aliud Homo ille.

D. IACOBVS.

Homo ille non eſt ſpecies, ſed indiuiduum. Si enim Pronomen Demonſtratiuum addas, non ſpecies hominis, ſed certus quidam homo ſignificatur, Petrus, Paulus, Ioannes vel alius. Ego autem quæſiui, in quo prædicabili ſit Homo? Vbi tu rectè reſpondiſti: In ſpecie. Species autem non eſt indiuiduum, ſed indiuidui forma ſeu imago ſubſtãtialis. Quid enim Homo eſt aliud, quàm quod conſtat corpore & anima rationali?

Et quid nomine humanitatis ſeu humanæ naturæ (quia Synonyma ſunt) ſignificatur aliud, quàm creatura corpore & anima rationali conſtans? Quod cùm nemo mediocriter eruditus negare poſſit: hinc factum eſt, vt orthodoxi veteres doctores Eccleſiaſtici, Auguſtinus inprimis, vocabulo (Homo) pro (HVMANITATE) vſi ſint, & per aſſumptum hominem, ipſam humanam naturam intelligant: quos nomine ignorantiæ vocabulorum abſtracti & concreti accuſare, durum eſſet.

Homo & humanitas ſynonyma.

Quapropter omittentes diſputationem de abſtracto & concreto, quam pauci intelligunt: nobis abſtractũ, ſignificat omne id, ſiue ſubſtãtia ſiue accidens ſit, quod aut mente, aut re ipſa ab eo, cum quo cõiunctum eſt, abſtrahitur, & per ſe in ſuæ naturæ proprietate conſideratur. Qua ratione Lutherus in hac diſputatione, ſicut Brentius, & nos quoq; ſemper, eo vſi fuimus. Sic humanitas in abſtracto conſiderata, nihil aliud ſignificat, quàm ipſam humanam naturam, quæ corpore & anima rationali cõſtat, quã Filius Dei aſſumpſit, *QVANDO SINE RESPECTV DIVINITATIS IN SE IPSA, ET PER SE IPSAM CONSIDERATVR.*

Vſus vocabuli abſtracti, apud veteres & neotericos doctores Eccleſiæ.

RATVR. Quæ conſideratio nihil differt à conſideratione humanitatis,in alio quouis homine, qui cum Filio Dei perſonaliter non vnitus,ſed ab eo ſeparatus eſt.

Cùm enim dico: Homo eſt Deus: quæro mi Beza: an hæc propoſitio ſit vniuerſalis,aut particularis?

D. BEZA.

Eſt ſingularis, quia tantùm hic Homo eſt Deus, qui dicitur, & eſt Ieſus Chriſtus.

D. IACOBVS.

Vocabulum (Homo) eſt vniuerſale vocabulum, quod omnibus hominibus tribuitur. Nam ſi dicitur: Homo eſt animal rationale,eſt creatura Dei, eſt mortalis, & ſimilia infinita,quæ humanæ naturæ conueniunt:non opus eſt addere ſignum vniuerſale, OMNIS, quia vocabulum Homo non ſignificat indiuiduum, ſed ſpeciem, quæ omnia indiuidua eiuſdem ſpeciei ſub ſe continet. Quapropter vt vera ſit hæc propoſitio:Homo eſt Deus:neceſſe eſt, vt addas Pronomen (HIC) vel proprium nomen Chriſti: Hic Homo eſt Deus: vel, Homo Ieſus Mariæ filius,eſt Deus:aliâs non eſt ſimpliciter vera. Ex quo manifeſtum eſt omnibus, quòd vocabulum (Homo) ſi ſine determinatione ponatur, non ſit concretum, ſed abſtractum. Sed ſi determinatio addatur: hic Homo: Homo Ieſus Nazarenus, Mariæ filius:tum demum eſt concretũ,& ſignificat eiuſmodi hominem, qui cum Deo perſonaliter vnitus, & propterea Deus eſt & eſſe dicitur.

Homo ſpecies, non indiuiduum eſt.

Vocabulum (HOMO) quando ſit concretum.

D. BEZA.

Cùm ago de homine, ago de homine aſſumpto. Sed longè aliud eſt humanitas, quàm Homo. Falſa enim eſt hæc enunciatio: Humanitas eſt Deitas: ſed vera eſt hæc enunciatio: Homo eſt Deus.

D. IACOBVS.

Ego iam demonſtraui, hanc propoſitionem: Homo eſt Deus, NON ESSE VERAM, niſi addatur Pronomen HIC, vel ISTE, & dicas: Hic Homo (ſolum Ieſum Mariæ filium monſtrans) eſt Deus. Ideo vocabulum (HOMO) non eſt concretum, ſed abſtractum. Quapropter in diſputatione de perſona Chriſti, promiſcuè & rectè eodem vti licet loco Humanitatis, vt idem prorſus ſignificet Homo, quod humanitas, ſeu humana natura.

Diſputatio de abſtracto & concreto cur neceſſaria.

Neque verò quiſquam arbitretur, hanc diſputationem de abſtracto ocioſam, aut minimè neceſſariam in hac diſputatione eſſe. Nam res ipſa in hac collatione docebit, ſub vocabulo Hominis latibulum erroris maximum poſitum eſſe, quo aduerſarij noſtri non literaliter, ſed figuratè & tropicè, Chriſtum hominem Deum eſſe dicunt, ſicut ſuo loco apertè omnibus ad oculum demonſtrabitur. Sed aliud quæro ex D. Beza: cùm Ioannis primo ſcriptum legimus: Verbum caro factum eſt: an hoc loco vocabulum (CARO) abſtractũ vel concretum vocabulum ſit?

Latibulum erroris ſub vocabulo (HOMO).

D. BEZA.

Eſt concretum.

D. IACOBVS.

Quid Beza concreta vocabula appellet.

Quomodo concretum vocabulum dicere potes, cùm nihil aliud ſignificet phraſi Hebręa, quàm ſolùm naturam humanam aſſumptam? Nam vos concreta vocabula in hac diſputatione appellatis, QVAE TOTAM PERSONAM, non alteram duntaxat naturam ſignificant. Vt cùm dicitur, Homo eſt omnipotens: Homo ideo concretum vocabulum eſſe dicitis, quia totam perſonam ſignificet, quę ſimul Deus & Homo eſt, aliâs non eſſet enunciatio vera. Sic quando dicitur: Deus eſt paſſus: vocabulum (DEVS) vobis eſt concretum vocabulum, quia denotat totam perſonam, quæ non tantùm Deus,

Deus, ſed verè etiam Homo eſt. Si ergo vocabulum (CARO) eſt vocabulum concretum, quod totam perſonam ſignificat, quæ diuina & humana natura conſtat: ſequeretur, quòd Verbum aſſumpſiſſet carnem, quæ priuſquã aſſumeretur, Deus fuiſſet: quod abſurdum eſſet. Quemadmodum ergo (VERBVM) in hac enunciatione: Verbum caro factum eſt: non eſt concretum vocabulũ, quod perſonam denotet, quæ ſimul Deus & Homo ſit: aliâs enim Verbum priùs incarnatum, quàm caro factum fuiſſet: quod ſimiliter abſurdum eſſet: Sic vocabulum (CARO) non eſt vocabulum concretum, ſed ſignificat humanitatem, ſeu humanam naturam, quæ ſunt abſtracta vocabula, quod nemo ſanus negare poteſt. Nam Verbum, hoc eſt, Filius Dei, qui ſine carne aſſumpta, ab æterno perſona fuit Trinitatis ſecunda, factus eſt caro, hoc eſt, aſſumpſit carnem in ſuæ perſonæ vnitatem, qua priùs caruerat. Ideoque in hac enunciatione: Verbum caro factum eſt: Verbum ſignificat Filium Dei ſine carne: & caro ſignificat Humanam Naturam ſine Verbo: adeoque SOLVM NATVRAM Humanam. Nam Verbum, quod nihil, niſi Verbum erat, factum eſt caro, hoc eſt, verus Homo.

Caro non eſt concretum vocabulum.

Quod, oro omnes Auditores diligenter obſeruent. Plurimùm enim in hoc ſitum eſt, vt rectè intelligatur. Sed ſatis eſt de vocabulo (abſtracto) dictum: quod in diſputatione de perſona Chriſti, aliquid auulſum & per ſe conſideratum ſignificat, quod tamen non re ipſa, ſed mente duntaxat fiat, hoc eſt, naturam ſine reſpectu alterius, ſiue humanæ, ſiue diuinæ conſideratam, quocunque tandem nomine, ſiue Deus, ſiue Deitas, ſiue Homo, ſiue Humanitas, appelletur.

D. BEZA.

Nos per vocabula abſtracta formam intelligimus, non auulſam ab ea re, cui ineſt, ſed in ea permanentem conſideratam.

D. IACOBVS.

Quomodo hæc vocabuli ſignificatio huic diſputationi non conueniat, ſatis dictum eſt. Cuiuſmodi verò error ſub illis vocabulis, quę vos concreta appellatis, occultetur: paulò pôſt magis perſpicuè demonſtrabo. Nunc omiſsis vocabulis illis artis (concreti & abſtracti) ad rem ipſam accedamus.

Status diſputationis de COMMVNICATIONE Idiomatum.

Quæſtio eſt: An à Diuinitate ſeu λόγῳ, aſſumptæ naturæ aliquid eorum, non verbotenus, aut titulotenus, ſed verè & realiter cõmunicatum ſit, quæ ſunt Diuinitatis propria? Oro autem auditores pariter omnes, animum diligenter attendere velint. Suprà autem dictum eſt de duplici communicatione: Altera eſt naturarum, quæ vnio perſonalis dicitur: Altera eſt proprietatum naturarum, quæ prioris effectus eſt. De prima communicatione, quæ eſt naturarum, D. Beza interrogatus, de vnione naturarum ſemper reſpondet.

Communicatio duplex: 1. Naturarum, 2. proprietatum.

Vnio naturarum Bezæ ſine communicatione reali.

Diſcrimen inter cõmunicationem & vnionem naturarum.

Ingens autem diſcrimen eſt inter vnionem & communicationem. Poſſunt enim res vniri, quæ ſibi inuicem prorſus nihil communicent, ita, vt vna ab alia nihil accipiat. Sicut hæ duæ pennæ (habebat autem D. Iacobus duas pennas in manibus) ſi copularentur, & altera eſſet ex puro auro, altera verò anſerina, ſibi inuicem nihil cõmunicarent: neq; enim aurum anſerinæ, neque anſerina aureæ quicquam daret, ſed duntaxat combinatæ & coniunctæ eſſent. Quæ vnio harum duarum pennarum, ſicut videtis, ſine omni communicatione fieri poteſt. Deinde ipſa quoque communicatio duplex eſt: Alia eſt eſſentialis, ſeu naturalis, & hæc tribus perſonis Diuinitatis in Trinitate duntaxat cõmunis eſt. Pater enim ab æterno gignens filium, eidem & eſſentiam, & proprietates ſuas eſſentiales communicauit. Sic Spiritus ſanctus ab vtroq; procedens, cum patre & filio eſſentiam Diuinitatis, eiuſq; propria eſſentialiter & naturaliter communia habet. Eſt enim vna trium perſonarum Diuinitatis eſſentia & natura. Ideoque propter illam communicationem non tres omnipoten-

Communicatio duplex.

1.
Communicatio eſſentialis.

nipotentes Dij, ſed vnus omnipotens eſt Deus. Hoc modo eſſentia Diuinitatis nulli creaturæ communicatur cum ſuis proprijs. Si enim hoc modo communicaretur creaturæ, efficeretur eſſentialiter & naturaliter Deus. Altera communicatio perſonalis eſt, vbi non vna duntaxat natura eſt: ſed duæ 2.
diuerſæ naturę in vna perſona filij Dei conueniunt ſine omni confuſione: neque ſimpliciter vniuntur, ſed ita vniuntur, vt vna alteri ſuam eſſentiam cum ſuis proprijs communicet. *Communicatio naturarum & proprietatum perſonalis.*

Sic Filius Dei ſecunda perſona Trinitatis, in ſuæ perſonæ vnitatem naturam humanam aſſumens, eſſentiam Diuinitatis ſuæ, & propria eius ei communicat. Hîc aduerſarij dicunt, quòd communicatio hæc ita fiat in perſona Chriſti, vt vtraq; natura ſe ipſam & ſua propria PERSONAE huic communicet, quæ dicitur Chriſtus, propter naturarum concurſum, quæ in illa perſona vniantur, non autem ſibi inuicem communicentur: vnde hæc perſona dicatur Deus omnipotens, Creator cœli & terræ, omnipræſens, omniſcius, viuificator, adorandus: Item, Homo mortalis, paſſus, crucifixus: quia vtrunque eſt, Deus & Homo, ideo etiam propria vtriuſque naturæ huic perſonæ tribuantur. Sicut autem naturæ ſunt diuerſæ, & manent etiam in ipſa vnione diſtinctæ: ita quoq; diſtinctè agant, quod ſingulis naturis proprium eſt: Ita vt λόγος diſtinctè agat ſine omni communicatione reali, quod eſt λόγου: & caro diſtinctè exequatur, quod carnis eſt. *Communicatio naturarum & proprietatum in Chriſto, qualis ſecundum Bezam.* *D. Beza in Reſponſione ad Theſin. 10.*

Talem autem vnionem naturarum in Chriſto, neque Scriptura ſacra, neque Orthodoxi Patres docent, ſicut ſuo loco oſtendemus. Vnionem enim duarum naturarum in Chriſto perſonalem ſine communicatione non definierunt. Ad quam explicandam ſimilitudinibus ferri igniti, & animæ cum corpore vſi ſunt. Nam in ferro ignito duæ concurrunt ſubſtantiæ, ferrum & ignis. Non autem eo modo, quo dixi duas pennas vniri, quarum neutra alteri aliquid communicet. Nam ignis ſe vnâ cum ſuis proprietatibus ferro ita communicat, vt totum reddatur ignitum, quaſi in ignem conuerſum ſit. Hoc ferrum incendit: hoc ferro perforatur in momento lignum, quod ferrum ſine igne, *Refutatio huius opinionis de communicatione* *Sententia Patrum de perſonali vnione.* *Simile de ferro ignito.* *Communicatio ſubſtantiæ ignis & proprietatum eius in ferro.* *Communicationis effectus.*

&ignis ſine ferro non faceret. Neque propter hanc communicationem ignis & proprietatum eius, ferrum in ſubſtantiam ignis conuertitur, vel aboletur, ſed illuſtratur. Si ignis abſq; ferro eſt: eiuſmodi foramen in ligno non efficit, ſed lignum conſumit. Fit igitur ferrum ignitum, neque tamen ſubſtantia eius in ſubſtantiam ignis mutatur. Sic anima rationalis cum corpore vnitur, ſed non ſine cõmunicatione. Nam anima ſubſtantiam ſuam cum omnibus potentijs ſuis corpori cõmunicat. Non autem eiuſmodi eſt vnio, in qua anima diſtinctè, & corpus quoq; diſtinctè operetur, ſed operationes animæ & corporis ſunt communes, vt non modò vnum ἀποτέλεσμα, hoc eſt, vnum opus efficiant, ſed actionem ipſam cõmunem habeant, vt anima nullam prorſus ſine corpore exerceat, quam diu eſt in corpore. De ſenſu & motu manifeſtum eſt. Nam anima ſine oculo non videt, ſine auribus non audit, ſine lingua non guſtat, ſine naribus odores non percipit. Sic etiam ſine phantaſia nihil intelligit, ſecundum illud vulgare dictum: Nihil eſt in intellectu, quod non priùs fuerit in ſenſu. Quod experientia ipſa docet, ſi quis capite læſus fuerit, vt in momento omnem intellectum amittat, & planè ſtupidus fiat. Ex quo manifeſtum eſt, quòd communicatæ animæ cum corpore non ſit nuda vtriuſque vnio ſeu combinatio, ſed realis communicatio, qua anima corpori vitam, ſenſum, motum, adeoque ſe ipſam totam ei communicat, ſine qua non ampliùs corpus, ſed cadauer dicitur, & ſic corpus ab anima ſeparatur. Et ſic vt anima cum corpore, & corpus cum anima omnes actiones & paſsiones communes habent: ſic quoque omnis plenitudo diuinitatis aſſumptæ naturæ in Chriſto perſonaliter communicata eſt, in qua habitat corporaliter: quòd aliàs nulli creaturæ contigit, in quibus vel per eſſentiam eſt, vel per gratiam habitat. Neque tamen humana natura in diuinam mutata eſt: ſicut corpus non fit anima, ſed animatum: Ita aſſumptum corpus non fit ipſa Deitas, ſed Deificatum, ſicut Nazíazenus & Damaſcenus loquuntur.

Simile de corpore & anima rationali in homine.

Quod

Quòd autẽ Reuerentia tua dicit: Diuinitatem ſuas actiones habere à carne diſtinctas, quia proprias: hæc ipſiſsima Neſtorij doctrina eſt, à ducentis Concilij Epheſini Patribus damnata. Nam Neſtorius VNITATEM perſonæ in Chriſto nunquam negauit, neque duas in Chriſto perſonas vnquam aſſeruit: ſed VNAM SINGVLAREM perſonam ore conſtanter confeſſus eſt. Ideoque Concilio Epheſino ſuccenſuit, & conqueſtus eſt vſque ad mortem, ſibi iniuriam factam eſſe, qui hoc nomine damnatus ſit.

Neſtorij Confeſſio de vnitate perſonæ Chriſti.

Hæreſis autem ipſius hæc fuit: quòd propria humanitatis, videlicet ex muliere naſci, pati, mori, Diuinitati tanquã Deo indigna, tribuere noluit.

Neſtorij hæreſis quæ fuerit.

Noli gloriari Iudæe, inquit, quoniã hominem, non Deum, crucifixiſti. Item, Mariam χριστοτόκον, & matrem Chriſti, qui ſit Filius Dei, appellauit: ſed θεοτόκον, id eſt, matrem Dei, aut filij Dei eſſe, concedere noluit. Ego, inquit, in bimeſtrẽ & trimeſtrem Deum non credo. Et apertè teſtatus eſt, ſe Mariæ matris Dei appellationem non inuidere, ſed ei minimè conuenire docuit, quia ex eo (ſecundum ipſius Neſtorij intellectum & opinionem) ſequeretur, Mariam Diuinitate priorem eſſe, ſiquidem omnis mater annis ſuum filium ex ipſa natura ſuperet. Cùm autẽ Diuinitas ſit ab æterno: ideo ex muliere Deum naſci non poſſe, contendit. Ex hac autem doctrina Neſtorij, Patres Concilij Epheſini aduerſus Neſtorium rectè concluſerunt, eum duas perſonas in Chriſto cõſtituere. Quandoquidem actiones & paſsiones non vtrique naturæ communes eſſe, aſſerat, ſed diſtinctè aliàs carni, aliàs diuinitati, ſine vlla reali cõmunicatione, tribuat. Etſi enim verum eſt, quod Leo ſcribit: quòd quælibet forma in Chriſto agat, quod ſuum eſt: non tamen hoc abſolutè & diſtinctè vni tantùm naturæ, ſed toti perſonæ in Chriſto tribuit. Nam addit Leo: cum communione alterius formæ. Cuius hæc ſunt verba: Agit vtraque forma cum alterius communione, quod proprium eſt, Verbo ſcilicet operãte, quod Verbi eſt, & carne exequente, quod carnis eſt. Quapropter Lutherus dicit:

Neſtorius de verbis non vult litigare.

Neſtorius ſeparationis naturarum in Chriſto iure damnatus.

Leo Epiſtola 10. ad Flauianum.

Neſtorij error non ſatis damnatus in Synodo Epheſina.

Gg

dicit: Neſtorium non ſatis damnatū eſſe à patribus Concilij Epheſini, qui nullum articulum fidei de perſona Chriſti reliquerit ſyncerum, ſed ſimul omnes corruperit, & deprauauerit: quia purū hominem ex Maria natum, paſſum, crucifixum eſſe, ſtatuit: quod ex diametro cum articulis Symboli Apoſtolici pugnat. Nam de Filio Dei expreſsè omnes articuli Symboli Apoſtolici in perſona Chriſti loquuntur: Credo in Ieſum Chriſtum FILIVM eius vnicum, QVI conceptus de Spiritu ſancto: QVI NATVS: QVI paſſus: QVI crucifixus: QVI mortuus, &c. filius, inquam, Dei naturalis & vnigenitus. Hæc cùm pertinaciter oppugnaret Neſtorius, iure hæreſeos damnatus eſt. Eſt ergo vnio naturarū perſonalis, non nuda combinatio ſine communicatione, ſed vera & realis communicatio naturarum, in qua vna natura alteri dat, & altera accipit. Quam communicationem Paulus paucis verbis disertè complexus eſt: In ipſo (inquit) inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Nam Filius Dei, in cuius perſona hæc vnio facta eſt, aſſumptæ ſuæ naturæ omnem plenitudinem Deitatis cōmunicauit. Etſi enim Deus omnem ſuam plenitudinem Deitatis vbique ſecum habet, qui etiā in nobis per fidem habitat: tamen nulli beatorum hominū eam communicauit. Ideo ſolus Chriſtus Ieſus Mariæ filius verè dicere poteſt: Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra.

Neſtorianus error quanta hæreſis.

Vnio naturarum in perſona Chriſti eſt vera & realis communicatio.

Col 2.

Communicatio omnis plenitudinis Deitatis in carne Chriſti.

Epheſ 3.

Matth. 28

D. BEZA.

Similitudo de duabus pennis combinatis, nihil ad nos pertinet. Non enim talem vnionem naturarū in perſona Chriſti docemus, aut credimus. Quòd autem de Neſtorio dixiſti, eum vnitatem perſonæ Chriſti crediſſe, & non duas perſonas conſtituiſſe: Reſpondeo: ſi re ipſa vnitatem perſonæ credidiſſet, etiam communicationem idiomatum confeſſus eſſet. Quapropter fuit merum ludibrium, quod de vna ſingulari perſona dixit, aut quid diceret, non intellexit. Et quomodo Pelagius impoſuerit Eccleſijs, ex hiſtoria Eccleſiaſtica notum eſt.

Dein-

Deinde Neſtorius naturas & earum actiones re ipſa in perſona Chriſti ſeparauit, quod nos non facimus. Etſi enim cuilibet naturæ proprias ſuas & diſtinctas actiones tribuimus: non tamen propterea dicimus, quòd natura humana à diuina, aut diuina ab humana ſeparata hoc efficiat, ſed in ipſa vnione permanentes, quælibet efficiat, quod ipſius proprium eſt.

An D. Beza naturas in Chriſto ſeparet.

Sic Ieſus Chriſtus dicit: ſe Nathanaelem ſub ficu vidiſſe: quod non ſecundum humanitatem, ſed ſecundum diuinitatem factum eſt. Et Eutyches dum videri noluit, determinationem Patrum Synodi Epheſinæ contra Neſtorium ſequi, in contrarium errorem incidit, & contendit: Diuinitatem paſſam eſſe. Quâ ratione naturas confudit, cùm diuinitatem eiusq; proprietates ab humanitate & eius proprietatibus diſtinguere oportuiſſet.

D. IACOBVS.

Vos nudam combinationem duarum naturarũ in Chriſto aſſerere ſine communicatione, quam ſimilitudine duarum pennarum explicaui, res ipſa docebit.

Neſtorium quoque non ſimulaſſe, ſed apertis & minimè dubijs verbis VNAM SINGVLAREM perſonam Chriſti aſſeruiſſe, Epiſtola ipſius apertè docet. Quæ cauſa fuit, quòd ſe à Concilio iniquè damnatum fuiſſe, vſque ad mortem ſuam conqueſtus eſt, ſicut Hiſtoria Eccleſiaſtica docet.

Neſtorius vnam ſingularem perſonam in Chriſto confeſſus. Neſtorius in Epiſtola ad Cyrillum. 2. Tom Concil. pag 662.

Quapropter hac in parte inter Neſtorium & Pelagium ingens diſcrimen eſt: quòd Pelagius apud aliquos reuocaſſe dicitur, quod alij non crediderunt: cuius cauſa Auguſtinus ad Innocentium Romanum Epiſcopum ſcripſit: Neſtorius autem ſuam opinionem conſtanter & ſemper cõfeſſus eſt: ſed quòd ſibi ipſi contradiceret, non intellexit.

Auguſt. Epiſt. 95. & 96.

Patres verò Epheſinæ Synodi cùm intelligerent, vnionẽ naturarum, & communicationem idiomatũ ſeu proprieta-

Neſtorius à Concilio Epheſino hæreticus iure damnatus.

tum naturarum tanquã cauſam & effectũ in perſona Chriſti coniunctas, (nam ex vnione communicatio illa ſequitur) ideoq́; etiam nulla ratione confeſsionis illius de vna ſingulari perſona habita, rectè pronunciàrunt: Neſtorium vnionem perſonalem in Chriſto ſoluiſſe: & naturas in Chriſto ſeparaſſe, quòd paſsiones in Chriſto ſine omni communicatione, ſoli humanæ naturæ tribueret, & à diuinitate ſepararet. Nam Deum neque natum ex muliere, neque paſſum aut crucifixum dicere voluit.

Quamuis non negaret, Chriſtum, qui ex Maria natus, paſſus & crucifixus eſt, verum Deum, adeoque vnigenitum filium Dei eſſe. Nam ſub vocabulo (Deus) Diuinitatem τῦ λόγου intellexit, quæ à perſona λόγου ſeparari non poteſt. Quapropter etſi apertè & ingenuè confeſſus eſt, quòd Ieſus Chriſtus ſit verus Deus: non tamen Deum paſſum, aut crucifixum eſſe, dicere voluit. Hæc enim humanitatis propria dixit eſſe: Ideoque ad ſolam humanitatem eius referenda, & Deo nequaquam tribuenda eſſe, contendit. Verba eius hæc ſunt: Quoniam memoriam mortis facturus erat, ne Deum Verbum quiſquam ex hoc paſsibile ſuſpicetur, ponit Chriſtum, tanquam impaſsibilis & paſsibilis ſubſtantiæ, IN VNA SINGVLARI PERSONA appellationum ſignificatiua, quatenus & impaſsibilis Chriſtus, & paſsibilis ſine periculo vocetur: Impaſsibilis quidem Deitate, paſsibilis autem corporis natura.

Neſtorius in Epiſt. ad Cyril. Tom. 2. Concil. pag. 662.

Sic ex parte veſtra etiam in Chriſto vna ſingularis perſona docetur, in qua duæ naturæ in vnam hypoſtaſin coëant, & inſeparabiliter vnitæ ſint: ſed proprietatum naturarum erga ſe inuicem nullam realem, imò ne quidem verbalem & Grammaticam communicationem eſſe, conceditis. Quod negari non poteſt, & ſcripta veſtra apertè teſtantur. Quòd autem dicitis, vos naturas nõ ſeparare, etiamſi dicatis, quòd operationes naturarũ ſint diſtinctæ: reſpondeo, idem Neſtoriũ dixiſſe: contrariũ verò Epheſinæ Synodi Patres demonſtraſſe. Nam regula eſt perpetua veritatis: Quòd in Chriſto actio-

Accommodatio doctrinæ D. Bezæ, ad errorem Neſtorij.

Ne quidem verbalem communicationem in naturis concedunt.

D. Beza in Reſponſione ad 8. & 9. Theſin

Aſſertio operationis diſtinctæ, eſt naturarum ſeparatio.

actiones & paſſiones non NATVRIS, ſed TOTI PERSONAE tribuendæ ſint. Id quiſquis non fecerit, quicquid dicat, & faciat, reipſa hæreſin Neſtorij profitetur. Neq; Chriſtus dicit: Mea Diuinitas vidit Nathanaelem ſub ficu: ſed inquit: Priuſquam te Philippus vocaret, cùm eſſes ſub ficu, VIDI TE. Hoc videre perſonæ tribuitur. Aliter autem vidit Nathanaelem, vt homo, quia Deo vnitus: & aliter vidit eum vt Deus, ad quod non indigebat, vt cum homine vniretur. Quando autem vos ſolùm hoc Diuinitati tribuitis, eo ipſo etiam naturas ſeparatis.

REGVLA. Actiones & paſſiones Chriſti non naturarum, ſed perſonæ ſunt.

Chriſtus quomodo Nathanaelem viderit ſub ficu.

D. BEZA.

Nos non ſeparamus naturas: ſed dum naturis diſtinctas operationes tribuimus, naturarum confuſionem Eutychianam fugimus.

D. IACOBVS.

Res ipſa contrarium docet. Sicut enim in homine anima, quàm diu eſt in homine, nihil facit ſine corpore, ſed omnia per corpus, & cum corpore: corpus autem ſine anima nihil eorum per ſe agere poteſt: Ita in perſona Chriſti λόγος nihil facit aut operatur ſine aſſumpto homine, ſed ſicut orthodoxi Patres teſtantur, in, cum & per Eum. Sicut Athanaſius teſtatur: Deus λόγος vnitus homini, edit miracula, & operatur non SEORSIM aut SEPARATIM à natura aſſumpta, ſed pro ſua bonitate placuit ipſi PER aſſumptam humanitatem IN EA, & CVM EA, propriam Diuinam ſuam potentiam operando, exercere. Si igitur ſola Diuinitas vidit Nathanaelem ſub ficu: an non hoc eſt ſeorſim & ſeparatim à natura humana, videre, atque hoc modo perſonam diuidere, & naturas ſeparare? quamuis vnitas eſſe dicas.

Λόγος omnia, IN, CVM & PER humanam Naturam operatur.

Athanaſius Dial 5. de Trinitate.

D. BEZA.

Voluiſſes autem tu damnare Neſtorium, ſi ad hunc mo-

dum locutus, teſtatus eſſet, ſe perſonam in Chriſto non diuidere, aut naturas ſeparare, & duas perſonas conſtituere.

D. IACOBVS.

Quomodo tractandus Neſtorius.

Ego dixiſſem ei: ſi idem ſentis, quod nos: corrige linguã, & retine mentem. Si enim cum Eccleſia ſentis, etiam cum Eccleſia loquaris. Nam ſacra Scriptura, & Symboli Apoſtolici articuli apertè teſtantur & loquuntur: Deum ſeu Filium Dei natum, paſſum & crucifixum eſſe.

D. BEZA.

Neſtorius non potuit inter concretum & abſtractum diſtinguere, aliàs in illum errorem non incidiſſet. Aliud enim eſt: Deum eſſe ex muliere natum, paſſum, crucifixum: Aliud verò diuinitatem eſſe natam, paſſam, crucifixam: prius verum eſt, poſterius falſum, & in Eccleſia orthodoxa damnatum.

D. IACOBVS.

Neſtorij conſtans & perpetua ſententia.

Non tàm imperitus fuit Neſtorius, quin intelligeret, Deum Verbum non ſine diuinitate ex muliere natum. Tolle enim diuinitatem à λόγῳ, & λόγος non ampliùs erit Deus. Quomodo enim Deus abſque Deitate ſua eſſe poteſt? Quapropter cum vocabulo (Deus) idem ſignificetur, quod eſt æternum & increatum, adeoque ipſa Deitas: ideo tàm oppugnauit has enunciationes, cùm dicitur: Deus eſt natus ex muliere, paſſus, crucifixus: quàm illam: Diuinitas eſt nata ex muliere, paſſa, crucifixa. Contra autem Cyrillus dixit: Verbum paſſum eſſe impaſsibiliter. Patitur, inquit, corpore patiente, eo quod ipſius dicitur fuiſſe proprium, cui ſe totum communicauit. Manet verò Deus ipſe impaſsibilis, eo quod ipſius eſt porrò propriũ, vt pati non poſsit. Et Vigilius ſcribit: Diuinitatem clauis confixã, ſed non transfixam eſſe. Vbi

Verbum quomodo paſſum ſit impaſsibiliter.

Tom. 1. Concil pag. 636. Vigilius lib. 3. cap. 3.

vterque Cyrillus & Vigilius, vocabulis Dei & Diuinitatis promiſcuè tanquam Synonymis vtuntur, atque hoc modo Diuinitati paſsiones Chriſti tribuunt. Nam ſiue Deus, ſiue Diuinitas nominetur, proprietate ſuæ naturæ impaſsibilis eſt, & manet ſemper, ſiue extra vnionem, ſiue in vnione conſiſtens, ſed propter vnionem cum natura paſsibili factam perſonalem, à paſsione nequaquam excluditur. Cùm enim corpus aſſumptum Filij Dei proprium fuerit: non poterat ſine Deitate quicquam illi paſsionum accidere, quod non etiam in ipſam Deitatem redundaret. Quemadmodum etiam paſsiones quædam rectâ in ipſius diuinitatem diriguntur, cùm inquiunt ſi Filius Dei es, deſcende, & credimus in te: quæ non ſola humanitas eius audiuit & perpeſſa eſt, ſed ipſa quoq; Filij Dei Deitas ſuſtinuit & tulit, quæ ipſos blaſphemos perdere ſtatim potuiſſet.

Deus & Diuinitas idem orthod. Patribus ſignificant.

Diuinitas quomodo à paſſione in Chriſto non excluſa ſit.

D. BEZA.

Quæro ex te: an eadem ſit ratio harum duarum prædicationem, quando dicitur: Filius hominis eſt omnipotens: &, Dei filius eſt crucifixus?

An reciproca ſit cõmunicatio proprietatum in perſona Chriſti.

D. IACOBVS.

Cauſam harum prædicationum dico eſſe vnam & eandem, ſed non propterea etiã rationem eandem. Nam cauſa harum prædicationũ eſt vna & eadem, videlicet vnio naturarum in perſona Filij Dei. Niſi enim hæc vnio hypoſtatica facta eſſet, Deus nunquã crucifigi, neq; Homo omnipotens fieri potuiſſet. Ex vnione ergo habet filius hominis, quòd factus eſt verè omnipotẽs, & quòd Filius Dei dicitur & eſt paſſus. Ratio aũt harũ prædicationũ eſt lõgè diuerſiſsima, propter naturarũ diuerſitatem, qua in ſe cõſiderantur. Nam diuina natura eſt imũtabilis, cui nulla perfectio, vel imperfectio accidere poteſt. Humana natura aũt mutabilis eſt, quæ humiliari & exaltari, debilitari & confirmari poteſt. Ex quo ſequi-

Communicationis idiomatum eadem cauſa, ſed non eadem ratio.

Communicationis Idiomatum cauſa eſt vnio & communicatio naturarum.

Ratio diuerſitatis communicationis proprietatum in perſona Chriſti.

ſequitur, quòd non eodem modo Diuinitas paſsionum ſit particeps, quemadmodum Humanitas gloriæ & Maieſtatis Diuinitatis propriæ particeps facta eſt. Nam humana natura in ſe recipere poteſt omnipotentiam: ſed Diuinitas IN SE non poteſt eodem modo recipere paſsiones, vt quæ vulnerari & lacerari non poteſt. Paſſa autem eſt Diuinitas in propria carne, ſicut λόγος in paſsione requieuiſſe dicitur, reſpectu carnis ſuæ, hoc eſt, non ſolùm ſuſtentauit naturam humanam, vt talia pati poſſet, ſed ipſa quoque Diuinitas non repulit à propria carne paſsiones, quod facere potuiſſet, ſi voluiſſet, ſed paſſa eſt ſic fieri.

Quomodo in paſſione Christi natura Diuina requieuerit.

D. BEZA.

Ego vtriuſque prædicationis & enunciationis non modò eandem cauſam, ſed etiam rationem eandem eſſe dico. Quemadmodum enim Deus crucifixus dicitur: ſic hominem Omnipotentem effectum eſſe dico. Naturæ enim in ipſa vnione ſunt, & manent perpetuò diſtinctæ, & ſingulæ naturæ ſuas proprietates in ſeipſis retinent. Quæ propria ſuum ſubiectum non egrediuntur, ſed manent quoque diſtincta, ſicut naturæ diſtinctæ manent. Quemadmodum igitur Deus paſſus dicitur, non quia paſsiones in ſe recepit, ſed κατ' ἄλλο, hoc eſt, ſecundum humanam naturam eſt intelligendùm, quòd illa paſſa ſit: Ita quoque Homo omnipotens factus eſſe dicitur, non quòd Humanitas omnipotentiam IN SE receperit, aut eius particeps facta ſit, ſed quia cum Deo Verbo vnita eſt.

D. IACOBVS.

Contrà Cyrillus cum tota Orthodoxa vetuſtate teſtatur, quòd caro Chriſti ita locupletata ſit diuinis operationibus, vt Diuina natura expers paſsionum permanſerit.

D. BEZA.

D. BEZA.

Vis ergo ſtare ſententia Cyrilli?

D. IACOBVS.

Volo.

D. BEZA.

Recitabo ergo ſententiam ex Cyrillo, qua Deitatis propria ita ſoli Deitati tribuuntur, vt carni communicata eſſe neget.

Eius verba ſic ſonant: Decebat nullam aliam rem viuificare poſſe, etiamſi intelligatur eſſe caro Chriſti, ſecundum quod caro eſt, niſi ſolam diuinitatis naturam. Item, Non ergo carni, vt caro eſt, operationis diuinæ virtutem, ſed naturæ Verbi attribuimus. Nulla enim res, quæ propria opera DEI ſunt, facere poteſt, NISI SVBSTANTIALITER Deus ſit.

Cyrillus lib. 6. de Trinitate

Lib. 11 in Iohannem cap 21.

D. IACOBAS.

Non modò hic locus, ſed ſimiles quàm plurimi in Cyrillo inueniuntur, in quibus aſſerit, quòd nulla res, ea quę diuinitatis propria ſunt, PER SE facere poſsit, niſi ſit ſubſtantialiter Deus. Voluit aũt hoc docere Cyrillus, quando Diuinitatis propria carni ſeu humanæ naturæ Chriſti tribuuntur, nõ tribui carni Chriſti, IN QVANTVM HVMANA CARO SIT. Non carni, VT CARO EST (inquit Cyrillus) ſed naturæ Verbi diuinæ operationis virtutem tribuimus. Inde autem non ſequitur, quòd propterea diuinitatis opera propria, carni Chriſti non ſint reuera communicata. Quin idem ipſe Cyrillus contrarium apertiſsimis verbis aſſerit, cuius hæc ſunt verba: Non imperitè omninò viuificam carnem eſſe negatis. Nam ſi SOLA intelligatur, nihil prorſus viuificare poteſt, quippe, quæ viuificante indigeat. Cùm verò in-

Cyrilli perpetua & conſtans ſententia de communicatione proprietatum Deitatis.

Propria diuinitatis nulli creaturæ per ſe inſunt

Cyrillus lib. 11. cap. 21.

Cyrillus in Iohannem lib. 4 cap 23.

Caro Chriſti quomodo viuifica ſit, & non ſit.

rò incarnationis Myſterium ſcrutati fueritis, & VITAM habitantem in carne cognoueritis, quamuis HIHIL PENITVS CARO PER SE IPSAM poſsit: VIVIFICAM TAMEN FACTAM ESSE credetis. Nam quoniam cum viuificante Verbo coniuncta eſt, TOTA EFFECTA EST VIVIFICA. Non ad corruptibilem ſuam naturam iunctum DEI VERBVM detraxit, ſed ipſa AD MELIORIS VIRTVTEM eleuata eſt. Quamuis ergo natura carnis, VT CARO EST, viuificare nequeat: facit tamen hoc, QVIA TOTAM VERBI OPERATIONEM SVSCEPIT. Item, Damaſcenus: Diuina natura PROPRIAS excellentias, ſeu glorificationes CARNI COMMVNICAT, IPSA verò IN SE paſsionum carnis manet expers. His verbis manifeſtè demonſtratum eſt, quòd non ſit eadem ratio illarum enunciationum: Deus eſt crucifixus: &, Homo eſt omnipotens. Quia propriorum diuinitatis humana natura aliter particeps facta eſt, quàm diuinitas paſsionum humanitatis in perſona Christi.

Caro Chriſti viuifica quomodo.

Lib 3 cap 7. de orthodoxa fide.

Communicationis ratio non eadem.

D. BEZA.

Communicatio quidem facta eſt proprium vtriuſq; naturæ in perſona Chriſti: ſed in naturis IN SE non eſt facta, vt humanitas facta ſit IN SE omnipotens. Hæc enim Eutychetis hæreſis fuit, quam Orthodoxa Eccleſia ſemper damnauit. Ideo & nos eam largiri non poſſumus.

Communicationem qualem Beza cum ſuis doceat.

D. IACOBVS.

Hiſtoria Eccleſiaſtica teſtatur de Eutychete, quòd vnam duntaxat naturam in Chriſto poſt aſcenſionem in cœlum crediderit & docuerit, videlicet, diuinā tantùm, in quā humanitas in gloria abſorpta ſit. Et Vigilius contra eundem errorem ſcribens, à proprijs corporis & naturæ humanæ concludit, quòd in Chriſto non tantùm ſit vna natura, ſed duæ naturæ. Eutychetis verba in Euagrio hæc ſunt: Confiteor Dominum duabus naturis conſtitiſſe, ante vnionem:

Eutychetis hæreſis quæ fuerit.

poſt

poſt vnionem verò, vnam illius naturam confiteor. Item, corpus Chriſti noſtris corporibus non manſit ὁμοούσιον, aut ſimile: ſed in diuinam naturam prorſus communicatum eſt, & abſorptum.

Confeſſio Eutychetis, de perſona Chriſti.

Quod ad phraſin attinet (IN SE) ea dupliciter intelligi poteſt: Primò, vt idem ſignificet, quod PER SE & abſolutè, & proprietate ſuę naturę, ſine reſpectu alterius. Hoc modo omnipotentia nulli creaturæ ineſt, aut ineſſe poteſt, niſi ſit ipſa Deitas.

Ambiguitas phraſis (IN SE,) quæ dupliciter intelligi poteſt.

Deinde, (IN SE) intelligitur, quòd re vera IN alio reperiatur, cui ineſſe dicitur, etiamſi aliundè aduenerit. Et hoc modo VIS VIVIFICANDI, aliaque diuinitatis propria ſunt & eſſe dicuntur IN HVMANITATE ASSVMPTA: cui per vnionem perſonalem à filio Dei communicata & donata ſunt.

Similitudo autẽ animæ & corporis, per quam Patres hoc Myſterium explicauerũt, etſi non per omnia quadrat (nulla enim ſimilitudo quatuor pedibus currit:) tamen nos in hac vna quæſtione facilè expedire poteſt: ſicut altera quoq; de ferro ignito: quibus demonſtratur, quòd vera & realis communicatio ſubſtantiæ ignis & propriorũ eius, ſubſtantias & earũ propria nequaquam commiſceat, neq; ſubſtantiã alterius naturæ aboleat, cui fit hæc cõmunicatio. Quemadmodum .n. propter hanc communicationem animæ, & potentiarũ eius, corpus quidem nouã appellationem & definitionem acquirit, quòd eſt & dicitur animatum: item ferrum ab igne dicitur ignitũ: neq; tamen vel naturæ cum proprijs ſuis confunduntur, vel altera natura, videlicet corpus aut ferrũ, aboletur: ſic humanitas quoq; à filio Dei aſſumpta in hac cõmunicatione reali eſſentiæ & propriorum τοῦ λόγου, non abolețur, aut in Diuinitatem mutatur, ſed acquirit nouũ nomen & appellationem, quòd dicitur Deificatum. Acquirit itaq; à filio Dei Maieſtatem, quæ ipſius Dei propria eſt, quã Deitas in hac cõmunicatione nõ amittit, ſed IN SE retinet. Perſonaliter aũt cum aſſumpto homine cõmunẽ, ſicut eſſentialiter

Similitudinem ferri igniti, & animæ cum corpore vius.

Communicatio realis non efficit confuſionem naturarum, aut humanæ abolitionem.

cum Patre & Spiritu ſancto communem habet. Vnde vnus hic homo Ieſus Mariæ filius VERE dicere poteſt: Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra: quod Petrus, Paulus, aut alius Sanctus dicere non poteſt. In quibus tamen Deus, omnem plenitudinem ſuæ diuinitatis in ſe retinens, gratiâ ſuâ habitat. (Matth. 28.)

In eo autem vos fallimini, quòd exiſtimatis, nullam veram & realem communicationem fieri poſſe, vel naturarũ, vel proprietatum diuinitatis, niſi eſſentialis ſit: qualem propter eſſentiæ diuinæ vnitatem diximus Patris, Filij, & Spiritus ſancti eſſe in diuinitate: quam ſolam etiam in diſputatione hac de communicatione idiomatum oppugnatis; cùm aliam non poſſe exiſtere falsò opinemini: quæ tamen in perſonali communicatione locum habere non poteſt. Hanc opinionem, commemoratæ ſimilitudines vobis facilè eximere poſſunt, quæ planè contrarium docent. (Cauſa erroris Bezæ, & fratrum eius.)

D. BEZA.

Vos effectum vnionis duarum naturarum ita explicatis iſtis ſimilitudinibus, vt aliquid tertium ex vtroq; fiat. Corpus enim non eſt anima, & anima non eſt corpus, ſed corpus per vnionem cum anima fit animatum. Vnde aliquid tertium, quod neque corpus tantùm, neque anima tantùm, ſed ex vtroque, tanquam partibus compoſitum, homo dicitur. Verùm in hoc Myſterio vnionis, ex Deo & homine non conſtituitur aliquid tertium, quòd neque Deus, neque homo ſit, ſed Chriſtus, qui nihil aliud, quàm Deus & homo eſt. Vnde etiam de ſe inuicem prædicantur: Deus eſt homo: & homo eſt Deus in Chriſto: quod de anima & corpore dici non poteſt. Non enim dicitur, anima eſt corpus: corpus eſt anima. Sic quoque dici non poteſt: ferrum eſt ignis, ignis eſt ferrum. (Obiectio contra ſimilitudinem ferri igniti & animæ cum corpore.)

D. IACO-

D. IACOBVS.

Paulò antè dixi, ſimilitudines illas non per omnia quadrare: ſed tamen communicationem optimè & accommodatiſsimè explicare, quę fiat ſine confuſione naturarum, aut alterius abolitione: in quem finem duntaxat à Patribus vſurpatæ, & in Ecclesiam introductæ ſunt.

Aliâs verum eſt, quod ingens ſit diſcrimen. Nam homo ex anima & corpore conſtat, tanquam ex patribus ſuis ſubſtantialibus: quarum neutra ſine altera perfecta eſt. Corpus enim (vt diximus) ſine anima cadauer eſt: & anima à Deo condita eſt, non ſicut Angelus, vt extra corpus ſuas energias exerceat, ſed in corpore, & per corpus.

Diſſimilitudo priorum duarum ſimilitudinum cum perſona Chriſti.

Perſona autem Chriſti ex duobus totis, integris, & perfectis, & non ex partibus compoſita eſt (liceat enim compoſitionis vocabulo, exemplo piarum Synodorum vti.) Nam λόγος in ſe perfectus Deus eſt, neque ad illius perfectionem requiritur homo. Item, homo perfectus eſt homo, qui corpore, & anima rationali conſtat. Cùm igitur neutrum alterius pars ſit, ideo propter illam admirandam vnionem & communicationem, & arctiſsimam coniunctionem, quâ λόγος & natura humana aſſumpta, vnita & ſibi inuicem cómunicata ſunt, de ſe inuicem prædicantur, quod de anima & corpore dici non poteſt. Quemadmodum etiam de ferro ignito: ignis & ferrum de ſe inuicem non prædicantur, quamuis vnum conſtituant, quod dicitur ferrum ignitum.

Perſona Chriſti quomodo compoſita dicatur.

Synodus 5. & 6. Conſtantinopolitana.

D. BEZA.

Non nego, quòd λόγος aſſumptæ naturæ hypoſtaſin ſuam communicet, & ita perſonaliter ab eo ſuſtentetur, quod fit per vnionem: ſed hanc vnionem non iudico, commiſcendam cum communicatione idiomatũ ſeu proprietatum, quã vos ex hac vnione ſequi dicitis. Nos verò dicimus, quòd humanitas

An humana natura à λόγῳ ſubſiſtentiam tantùm accipiat.

à λόγῳ tantùm ſuſtentationem accipiat, ſine omni proprio-rum alterius naturæ communicatione, ex qua confuſio natu-rarum ſequeretur. Sic enim natura humana cum λόγῳ vni-tur, vt ab eo ſubſiſtentiam acquirat.

D. IACOBVS.

Simpliciter nego, quòd humana natura tantùm ſubſiſten-tiam à λόγῳ accipiat.

D. BEZA.

Ego dico, hanc communicationem ſubſiſtentiæ, funda-mentum eſſe communicationis proprietatum.

D. IACOBVS.

Conſenſus in verbis, non rebus.

Ego idem dico: Sed quando ad explicationem peruen-tum eſt, quid ſit hæc communicatio, hanc communicatio-nem vos longè aliter interpretamini, quàm nos interpre-tamur, ſicut ſuprà dictum eſt.

D. BEZA.

Nos dicimus, quòd talis ſit vnio, quâ humana natura in perſona Filij Dei ſubſiſtat.

D. IACOBVS.

Quid amplius propter hanc vnionem aſſumptæ naturæ tribuitis?

D. BEZA.

Nos addimus, quòd etiam in proprietatibus ſubſiſtat.

D. IACOBVS.

Quomodo autem hanc ſubſiſtentiam explicatis, aut quid per eam humanæ naturæ accedere dicitis?

D. BEZA.

Tantam dignitatem, quâ ſupra omnes creaturas euecta eſt.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Eſt autem hæc ſumma dignitas creatum, vel increatum donum?

D. BEZA.

Non eſt increatum, ſed creatum donum.

D. IACOBVS.

Hinc iam manifeſtè elucet, vos exemplo Neſtorij *κοινωνίαν ἰδιωμάτων*, hoc eſt, communicationem proprietatum diuinitatis prorſus negare. Si enim ſumma illa dignitas EST CREATVM DONVM: ergo non eſt proprietas Dei, hoc eſt, propria Dei Maieſtas, quam Chriſto ſecundum humanitatem communicatam eſſe ſuprà verbis D. Pauli probauimus, qui apertè confirmat, quòd in Chriſto inhabitet omnis plenitudo Deitatis corporaliter, qua plenitudine humana natura in Chriſto donata eſt. Hæc autem plenitudo non eſt CREATVM DONVM, ſed Dei Maieſtas æterna & infinita. Quemadmodum etiam ad dexteram huius Maieſtatis Dei infinitæ & propriæ humana Chriſti natura, & non ad creatam Maieſtatem collocata ab eodem Paulo dicitur, & ſymbolum Apoſtolorum confirmat.

An D. Beza communicationem idiomatum credat.

Maieſtas hominis Chriſti non eſt creatum donum.

Quapropter NIHIL niſi verba & verborum præſtigias eſſe, cùm dicitis, vos credere: Hominem Chriſtum Ieſum Mariæ filium omnipotentem, omniſcientem, & omnipræſentem eſſe: veſtra explicatio in veſtra Reſponſione poſita apertè docet. Dicitis enim: Homo eſt omnipotens, id eſt, Deitas humanitati vnita eſt omnipotens.

In Reſponſione ad dogma 1.

Rogo autem auditores omnes, diligenter hoc apud ſe expendat, quomodo ex ſententia Theologorum alterius partis, Homo Ieſus Mariæ filius dicatur & ſit omnipotens. Dicunt.n. ſententiã horum verborũ [Homo eſt omnipotens] hãc eſſe: Deitas humanitati vnita eſt omnipotẽs. Sed in qua lingua? in qua Grãmatica quæſo, homo idẽ ſignificat, quod Deitas? Item, quomodo homo omnipotẽs verè dici poteſt,

D. Beza quomodo hominem Chriſtum omnipotentem dicat.

cuius humanitati, hoc eſt, animæ & corpori eius non eſt cō-
municata omnipotentia? quæ etiam de humanitate nullo
modo, ne in vnione quidem verè dici poſsit? ſicut Reſpon-
Ad Theſ. 6. & 7. ſio veſtra habet.

Quid enim aliud dicitur hac enunciatione: Deitas humanitati vnita eſt omnipotens, quàm, Deitatem ita eſſe omnipotentem, vt eam humanitati nullo modo communicatam doceat? Et vt, quæ veſtra ſententia ſit, omnes planè intelligant, in Reſponſione veſtra apertè hæc verba poſita ſunt: Itaq; communicationem, cuius fit mentio, qua dicitur: *HVMANITAS* ſuo quodam modo eſt omnipotens, &c. *NE VERBALEM QVIDEM ESSE DICIMVS*, ſed tàm falſum eſſe exiſtimamus, quàm falſum eſt, vnione Hypoſtatica *HVMANITATEM* euaſiſſe Deitatem.

In Reſponſione ad Theſ. 8. & 9.

Quidquid ergo de proprietatum communicatione à vobis dicitur, qua homo Chriſtus dicatur omnipotens, omniſcius, & ſimilia: ita intelligenda eſſe vultis, vt *HVMANITATI CHRISTI* ne quidem nomen huius Maieſtatis verè attribui poſſe apertè dicatis.

Quæ omnia ſicut auditu horrenda ſunt: ita quomodo
Coloſſ. 2. cum Pauli verbis ſuprà poſitis: In ipſo inhabitat omnis ple-
nitudo Deitatis corporaliter, conſentiant, omnes intelligere exiſtimo: qui teſtatur, humanam Chriſti naturam, plenitudinem diuinitatis corporaliter communicatam habere, & in ipſius Deitatis propriam ſedem & thronum collocatam eſſe.

D. BEZA.

Paulus in dicto ad Coloſſenſes aduerſus Neſtorium oſtendit, Chriſtum non tantùm παρουσίᾳ, *hoc eſt, aſſiſtentiâ Filium Dei ſibi habere coniunctum, ſed ipſam ſubſtantiam* τοῦ λόγου *perfectiſſimam. Et ſic diſtinguimus gratiam habitualem, à gratia vnionis perſonalis.*

D. IACO-

D. IACOBVS.

Nunc aliquoties diximus, ſubſtantiam τοῦ λόγου, qua in ſe eſt & manet ſemper perfectiſsima, in omnibns creaturis eſſe, & in ſanctis per gratiam habitare. Quòd aũt aliter Chriſto Mariæ filio vniatur, quàm cum reliquis beatis hominibus: id non, niſi à poſteriore, ſeu hanc vnioné conſequente, intelligitur, videlicet, ex cõmunicatione Maieſtatis, de qua hoc loco Paulus loquitur: quod omnes veteres orthodoxi Patres nobiſcum ſenſerunt, & docuerunt. Deus (ſcribit Auguſtinus) vbique præſens eſt, & vbique totus præſens, nec vbiq; habitans, ſed in templo ſuo, cui per gratiam benignus eſt & propitius. Capitur autem habitans, ab alijs ampliùs, ab alijs minùs. De ipſo verò capite noſtro Apoſtolus ait: In ipſo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Item, Origenes: Anima Chriſti tota totum λόγον recipit, atque in eius lucem ſplendoremq́ue cedit. Item: Anima Chriſti cum verbo Dei coniuncta, filij Dei PLANE capax fuit. Damaſcenus: Humana Chriſti voluntas naturaliter NON ERAT OMNIPOTENS. Vt autem verè, & ſecundum naturam, Dei Verbi voluntas eſt facta, ET OMNIPOTENS EST. Quæ verba commentator eius ita explicat: Diuina voluntas ſuapte natura habet potentiam omnia efficiendi, quę velit. Humana verò Chriſti voluntas NON SVA NATVRA habet omniefficacem virtutem, SED VT VERBO DEI VNITA EST.

Subſtantia diuinitatis quomodo cum humanitate aſſumpta vniatur.

Teſtimonia Patrum de communicatione ſubſtantiæ diuinitatis in homine Chriſto

Auguſt. in Epiſt. 57. ad Dar.

Orig. de prin. lib. 2. cap. 6.

Damaſ. lib. 3 cap. 18. de orthodoxa fide.

Quomodo humana voluntas in Chriſto ſit omnipotens.

Hæc Spiritus ſancti, & orthodoxorum Patrum verba, longè aliter de communicatione omnipotentiæ humanæ naturæ in Chriſto facta loquuntur, quàm Reſponſio veſtra habet.

Et res adeò manifeſta eſt, vt ſenſus etiam rationem conſequentiæ capere poſsit. Si humana natura habet omnipotentiam: ergo etiam, ſuo modo, VERE ET REALITER omnipotens eſt, & dicitur. Quòd autem humana Chriſti natura habeat omnipotentiam, luce meridiana clariùs demonſtra-

tum eſt. Quomodo ergo omnipotens nõ erit? Quantus igitur error eſt, aſſerere, eam ne quidem verbaliter omnipotẽtem eſſe, hoc eſt, nomen omnipotentiæ ei non cõpetere?

D. BEZA.

Patres de vnione Hypoſtatica loquuntur, quæ huius communicationis fundamentum eſt: & nos non negamus, Chriſtum hominem eſſe omnipotentem, ſicut Deus eſt.

D. IACOBVS.

Sed humanitatem Chriſti non dicitis omnipotentem factam, neq; vllo modo omnipotentem fieri poſſe, niſi fiat ipſa Deitas? Quomodo autem homo verè omnipotens dici poteſt, cuius humanitas cum omnipotentia nihil habet commune, cuius neq; capax neq; particeps eſſe poteſt? imò cui etiam nomen omnipotentiæ ſecundum opinionem & ſententiam veſtram tribui non poteſt?

In Reſponſ. ad 8. & 9.

D. BEZA.

Id fit propter vnionem perſonalem, quòd humanitas in perſona Verbi ſubſiſtit.

D. IACOBVS.

Cùm autem aliud ſit vnio, & aliud communicatio: quomodo propter vnionem hæc de homine verè prædicari poſſunt, quæ tamen non communicantur?

D. BEZA.

In Reſponſ. ad Theſ. 8 & 9. Confuſio vnionis perſonalis, & communicationis idiomatum.

Ὁμωνυμία *eſt in vocabulo communicationis, quod modò pro vnione hypoſtatica, modò pro illius effectis accipitur. Realem igitur communicationem quando admittimus: per communicationem, vnionem naturarum intelligimus, in qua manent ſingulæ naturæ per ſe, etiam in vnione ſuis proprietatibus diſtinctæ, citra vllam aliam communicationem.*

D. IACO-

D. IACOBVS.

Hactenus à vobis in hac controuerſia accuſati ſumus, quòd vnionem & communicationem confundamus in hac controuerſia: Nunc vos ipſi vnionem & communicationem vnum eſſe dicitis.

Quomodo autem vnum & idem eſſe poteſt vnio naturarum & communicatio idiomatum, quæ ſicut cauſa & effectus differunt? Aliud enim eſt vnio naturarum, aliud communicatio proprietatum naturarum. Sicut aliud natura humana, aliud proprietas humanæ naturæ. Vnio naturarum, & communicatio idiomatum, non ſunt vnum & idem.

D. BEZA.

Vnio naturarum in Chriſto talis eſt, quâ non modò naturæ, ſed etiam propria naturarum vniuntur: propter quam vnionem propria Dei de homine, & propria hominis de Deo dicuntur, ſed κατ᾽ ἄλλο, hoc eſt, reſpectu alterius naturæ, cui per ſe propria inſunt, neque alteri naturæ hoc modo inſunt. Ideoq́; etiam de ea prædicari non poſſunt. Quomodo phraſis κατ᾽ ἄλλο intelligenda ſit ſecundum Bezam.

D. IACOBVS.

Dicimus nos quoque, propria vnius naturæ de altera dici & prædicari, ſed κατ᾽ ἄλλο, hoc eſt, non abſolutè, & in abſtracto, ſed in concreto, hoc eſt, in vnione perſonali, reſpectu alterius naturæ. Vera & germana ſententia phraſis, κατ᾽ ἄλλο.

Nos autem hæc verba κατ᾽ ἄλλο, id eſt, ſecundum aliud, ſicut & diſtinctiuas particulas in Scriptura vſurpatas, (ſecundum carnem, ſecundum ſpiritum) aliter interpretamur, & intelligimus, quàm vos intelligatis.

Vos enim ſic intelligitis, & interpretamini, cùm dicitur: Deus eſt paſſus: hoc κατ᾽ ἄλλο, hoc eſt, reſpectu humanitatis intelligendum eſſe: qua in parte inter nos conſenſus eſt. Niſi enim Deus factus fuiſſet homo, hæc propoſitio in æternum non fuiſſet vera: Deus eſt paſſus. Quia Deus per ſe, & in ſua Diuinitate eſt impaſsibilis.

Deinde illud κατ᾽ ἄλλο ſic intelligitis, & interpretamini: Deus eſt paſſus, id eſt, humanitas eſt paſſa, quæ Deitati vnita eſt: vt paſsio nihil ad Deitatem pertineat, adeo quidem, vt ne verbalis quidem communicatio dici poſsit reſpectu naturæ diuinæ, ſed ad SOLAM HVMANITATEM, cuius proprium ſit pati, referatur.

In Reſp. ad dogma 1.

Corruptio, & deprauatio articuli de paſſione Christi.

Hæc explicatio falſa eſt, & articuli Apoſtolici de paſsione Christi manifeſta abnegatio. Nam ita ſoli humanitati tribuitur paſsio, qua genus humanum redemptum eſt, vt Filius Dei ſua diuinitate prorſus ab ea excludatur. Quod cum Symbolo Apoſtolico pugnat, quod ſic ſonat: Credo in Ieſum Chriſtum FILIVM EIVS VNICVM, DOMINVM NOSTRVM, QVI paſſus eſt: & non inquit, cuius natura humana paſſa eſt.

Vera intelligentia, & ſenſus particularum diſtinctiuarum.

Scripturam autem ſacram, & Symboli Apoſtolici articulos ſecuti Patres, has particulas diſtinctiuas longè aliter interpretati ſunt. Nam particulæ illæ diſtinctiuæ non tantùm naturam monſtrant, cuius propriū eſt, quod toti perſonæ tribuitur: ſed cauſam quoque ſignificant, quare alteri naturæ tribuatur, videlicet, quia cum ea perſonaliter vnita ſit.

Rom. 1.

Sic Paulus de Filio Dei ſcribit: quòd ſit factus ex ſemine Dauid: quod abſolutè poſitum, non eſſet verum: quia Filius Dei ex ſemine virili fieri non poteſt, qui nihil corporeum eſt, ſed ſpiritus indiuiſibilis. Addit ergo Paulus particulam diſtinctiuam, κατὰ σάρκα, ſecundum carnem. Quâ particula cauſam oſtendit, cur filio Dei tribuatur, quod cum ipſius natura pugnat, videlicet, fieri ex ſemine humano.

Quia cum Maria conciperet Chriſtum, non concepit tantùm hominem: ſed etiam cum ſemine virginis erat Filius Dei, cùm fieret homo: nec ſine Filio Dei ex ſemine virginis, filius Mariæ factus eſt.

Si quis ergo nunc hanc particulam, ſecundum veſtrū ſenſum & opinionē ſic interpretaretur: Filius Dei factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem: id eſt, caro cum Filio Dei

vnita,

vnita, facta eſt ex ſemine Dauid hóc modo, vt ne verbali quidem prædicatione hoc ad filium Dei pertineat: quis verè dicere poſſet, Mariam filium Dei concepiſſe, & peperiſſe? cùm hæc omnia duntaxat de carne, ſine vlla reali communicatione cum filio Dei facta eſſe dicantur? quæ opinio & hæreſis Neſtoriana fuit.

Nam Neſtorius quoque ſenſit, carnem ex ſemine Dauidis (hoc eſt, virginis, quæ ex ſemine Dauid erat) factam, cum filio Dei vnitam fuiſſe: & quod ex Maria natum fuit, dixit filium Dei eſſe, non nudum hominem: ſed naſci ex muliere, hoc noluit de Filio Dei dici, quia proprium humanitatis ſit ex muliere naſci: quod Deo, ſeu Filio Dei vnigenito non conueniat. Neſtorij hæreſis quæ fuerit.

Vos autem dicitis quidem de filio Dei, quòd ſit natus ex Maria virgine: ſed eodem planè modo, quo Neſtorius, verbaliter ſcilicet: imo ne verbaliter quidem, ſi naturam diuinam ſpectes, quia ſoli carni competat: quod planè & apertè Neſtorianum eſt.

D. BEZA.

Num ergo vos dicitis, filium Dei realiter ex ſemine Dauidis factum eſſe, ſicut caro eius ex ſemine facta eſt?

D. IACOBVS.

Nequaquam dicimus, aut credimus. Et hîc aperit ſeſe error veſter, quòd exiſtimatis filium Dei non poſſe realiter fieri carnem, niſi ad eum modum, quo ipſa caro eſt: quod falſum eſt. Nam Verbum caro factum eſt, inquit Ioannes, idque verè & realiter: non tamen caro factum eſt, ſicut ex ſemine caro fit.

In eodem planè errore Neſtorius fuit, qui non potuit aliter cogitare: ſi filius Dei ex ſemine Dauid, & ex Maria natus dicatur, id non poſſe aliter fieri, quàm ſi diuinitas initium Cauſa erroris Neſtorij.

 ſumpſiſ-

ſumpſiſſet ex virgine Maria: quod manifeſtè falſum, & impium eſt ſic dicere. Ideo dixit: Mariam peperiſſe Chriſtum hominem, qui ſit Deus, non autem Deum peperiſſe. Vbi non fuit λογομαχία, hoc eſt, certamen de verbis tantùm, ſed de re longè omnium maxima: An filius Dei ſit verè natus ex Maria: an filius Dei ſit verè paſſus: an filius Dei paſsione ſua genus humanum redemerit? Quæ omnia Neſtorius negauit.

Neſtoriana controuerſia non fuit λογομαχία.

Eadem etiam eſt doctrina veſtra, quando hanc propoſitionem ſic interpretamini: Filius Dei eſt paſſus, id eſt, caro filij Dei eſt paſſa, quæ cum filio Dei vnita eſt. Communicatio autem paſsionis (veſtra opinione) ne verbaliter quidem filio Dei tribui poteſt, quia naturæ humanæ proprium ſit, quod filio Dei non competat.

D. BEZA.

Nobis cum errore Neſtorij nihil eſt commune, quia admittimus hanc enunciationem: Deus eſt paſſus: Homo eſt omnipotens: quod Neſtorius non fecit, ſed eas oppugnauit.

D. IACOBVS.

Collatio doctrinæ Neſtorij & D. Bezæ, de perſona Chriſti.

Vos phraſin quidem admittitis, vt videamini nobiſcum conſentire, & à Neſtorio diſſentire: ſed quando ad explicationem ventum eſt, deprehenditur, eandem veſtram cum Neſtorij explicatione, & opinione eſſe. Sunt enim planè eadem verba Neſtorij, quæ veſtra: qui fatetur, in vtero matris filium Mariæ verè filium Dei fuiſſe: & NON DVOS, ſed vnum filium Dei & Mariæ confeſſus eſt. Sed naſci ex muliere, quæ eſt proprietas humanæ naturæ, filio Dei realiter non conuenire: quod vos quoque dicitis, dum aſſeritis, has duas propoſitiones æquipollere: Filius Dei natus eſt ex Maria virgine: &, caro filio Dei vnita, eſt nata ex Maria virgine, ſine reali communicatione proprij. Qua de re vt iudicent auditores, oro.

Neſtorij opinio.

Multò verò intolerabilius eſt, quod aſſeritis: Eodem modo, &

do, & ratione planè eadem dici: Homo aſſumptus eſt omnipotens: &, Deitas vnita humanitati aſſumptæ NVLLO MODO communicet. Quam explicationem Neſtorius abominatus fuiſſet, qui ſolùm de communicatione propriorum humanitatis pugnauit, quæ tanquam Deo indigna, & ei minimè conuenire exiſtimauit, videlicet, ex muliere naſci, pati, crucifigi: ſed in Deum aſſumptam naturam humanam, diuinitatis propria gloria glorificatam eſſe, minimè negauit: & hoc nomine etiam κρεωφαγίαν à ſe remouere conatus eſt (quam illi Cyrillus & Patres obiecerunt) quòd communicationem virtutis viuificæ in carne Chriſti non negaret.

Neſtorius communicationem propriorum Deitatis non negauit.

D. BEZA.

Quando igitur vos dicitis: Diuinitatem paſſam eſſe: id nos Eutychianum eſſe affirmamus: quod etiam ab Eccleſia tanquam falſum & erroneum eſt damnatum. Pati enim ſolius humanæ naturæ proprium eſt, & ſoli naturæ humanæ conuenit, NVLLO AVTEM MODO eius Diuinitati.

D. IACOBVS.

Nos Diuinitatem IN SE & PER SE proprietate eſſentiæ ſuæ paſſam eſſe nunquam diximus, nunquam ſcripſimus, nunquam ſenſimus, neque adhuc credimus, ſentimus, aut docemus. Scimus enim, eam impaſsibilem eſſe. Sed propterea paſsionē prorſus à diuinitate remouere, qua redempti ſumus, apertè Neſtorianū eſſe, & cum conſenſu Orthodoxæ Eccleſiæ pugnare dicimus. Etſi enim non patitur Filius Dei proprietate eſſentiæ diuinæ: patitur tamen ſecundum carnem, quas paſsiones realiter cum carne communes habet, in quem omnis contumelia redundauit, quā in carnem & humanitatem eius hoſtes, & verbo & facto effuderunt, cum qua vna perſona eſt, ſicut ſuprà explicatum eſt. Aliâs redemptio humani generis ſoli carni realiter, Filio autem Dei ne verbaliter quidem tribueretur: quod impium & blaſphemum eſſe dicimus.

Diuinitas IN SE & PER SE impaſſibilis.

D. BEZA.

D. BEZA.

Et nos quoque dicimus, quòd Filius Dei cum vnita carne, paſſiones, propter vnionem perſonalem factam, communes habeat.

D. IACOBVS.

Conſenſus in verbis, non rebus.

Nobiſcum loquimini, ſed non nobiſcum ſentitis. Quomodo enim toti perſonæ, quæ diuina & humana natura cõſtat, paſsiones tribuere poteſtis, cùm dicatis: Diuinæ naturę ne verbaliter quidem vllo modo tribui poſſe?

D. BEZA.

Simile de homine.

Totus homo dicitur rationalis, cùm tamen anima tantùm ſit rationalis, & non quoque corpus eius, quod ratione deſtituitur.

D. IACOBVS.

Eſtne animæ in corpore humano ita proprium, ratio & intellectus, vt ad rationalem hominem nihil niſi anima rationalis requiratur?

D. BEZA.

Homo dicitur rationalis propter animam, quæ ſola rationalis eſt, non item corpus.

D. IACOBVS.

Ad rationalem hominem non requiritur ſola rationalis anima.

Concedo ſanè hominem rationalem dici propter animam rationalem: ſed ad vſum rationis & intellectus requiritur etiam corporis diſpoſitio, quod nulla ratione negari poteſt. Nam experientia docet, ſi quis in capite periculoſum vulnus accipiat, quòd planè ſtupidus fiat: & in perturbatione humoris Melancholici; nullus vſus rationis animæ, quantumuis in ſe rationalis exiſtentis, eſt. Nec anima ſine

corpo-

corpore, quandiu in corpore eſt, ratiocinatur. Fit ergo quoque corpus ſuo modo rationis particeps, quamuis per ſe nihil intelligat abſque anima. Sic Scriptura paſsim prædicat cor ſapiens, non duntaxat animam ſapientem. Non dedit tibi Dominus Deus tuus cor ſapiens, &c. quæ phraſis Spiritus ſancti minimè impropria eſt, toties in Scriptura repetita. Et ex corde, dicit Chriſtus, prouenire cogitationes malas, quæ rationis opus ſunt. Deut. 29. Matth. 15.

Non igitur homo rationalis eſt & intelligens, niſi ſimul anima & corpore valeat: nec ſola anima ratiocinatur, ſed vnâ cum corpore, ſicut in fatuis eſt videre, qui etſi anima rationali præditi ſunt, numerare tamen neſciunt.

Sic in opere redemptionis generis humani, niſi communicatio realis ſit paſsionis: Chriſtus TOTUS paſsione ſua nos non redemit. Si enim â paſsione Chriſti Diuinitas eius remouetur, neq; aliam cõmunicationem admittitis, quàm eam, quòd humanam naturã ſuſtentauerit, ne patiendo ſuccumberet: hanc Chriſtus cum omnibus ſanctis communem habebit: ſiquidem Deus omnes ſanctos in paſsione ipſorum ſuſtentauit, ne ſuccumberent. Hic verò longè alia eſt ratio, cùm paſsione & morte expianda eſſent peccata, quibus infinitus Deus fuit offenſus. Non poterat aũt caro, quantumuis à Deo ſuſtentata, paſsione ſua infinitæ iræ Dei ſatisfacere: ſed neceſſe fuit, ipſum filium Dei, non tamen in ſuæ ſubſtantiæ proprietate, ſed ſecundum carnem pati, vt Eccleſia, Dei ſanguine redimeretur. In quem Dei filium omnes iniuriæ & contumeliæ redundârunt, quas in animam & corpus eius exercuerunt hoſtes: in quibus filius Dei non ſolùm humanam naturam ſuſtentauit & confirmauit, vt paſsiones illas perferre poſſet, ſed ipſe quoque tanquam Deus patienter tulit & ſuſtinuit, easque non violenter repulit.

Accommodatio ſimilitudinis de homine ſapiente & intelligente.

Cur paſſio Dei ad humani generis redemptionem neceſſaria fuerit.

Iniuriam autem & contumeliam verbis & facto inflictam tolerare & non repellere, num verò hoc paſsio dici non poteſt? vt maximè non doleat Deus, ſicut homo? Num placet Deo? Num Deus non iraſci, & vindicare poſſet? Miramur

Patientia diuinitatis in tolerandis malis, & impijs hominibus.

ſæpe, & prædicamus patientiam Dei, quòd homines flagitioſos, & in nomen ipſius Deitatis proprium blaſphemos tam diu tolerat, & non punit: quomodo igitur Diuinitatem à paſsione ita auellimus, vt ne verbalem quidem prædicationem in ea locum habere poſſe cum Neſtorio aſſeramus?

Communicationis diuerſitas, & eius ratio

Longè autem aliam rationem communicationis omnipotentiæ Dei in humana natura Dei eſſe, ſuprà oſtendimus, cùm humana natura ſit alio modo diuinæ Maieſtatis capax, quàm diuina natura paſsionum particeps facta eſſe dicitur.

Quomodo paſſio in diuinitatem redundet.

Natura enim diuina propter ſuam perfectionem ſummam in ſe nullas paſsiones recipere poteſt. Sed quia ſe carni per vnionem communicauit in Filio, à quo in vnitatem perſonæ aſſumpta eſt: ideo paſsio etiam in ipſam redundat. Na-

Orig de princ. lib. 4.

tura autẽ humana omnipotentiæ plenè capax eſt, ſicut Origenes loquitur, vt poſsit etiam plenitudinem diuinitatis recipere: ideo ipſa alio modo realiter omnipotens effici poteſt, quàm diuinitas paſsionum capax dicitur.

D. BEZA.

Communicatio ex ſententia Bezæ nihil niſi vnio.

Ego communicationem credo, de qua dixi, videlicet, vnionem naturarum, & proprietatum diuinitatis τ λόγου, cum humana natura aſſumpta. Verùm ſi tu probaueris ex omnibus Patribus, & in vnius vel alterius ſcriptis repereris, proprietates diuinitatis in carnem aſſumptam effuſas vel infuſas eſſe, viceris.

De effuſione proprietatum diuinitatis in naturam humanam.

D. IACOBVS.

Quot Patres ſimilitudine ferri candentis ſeu igniti vſi fuerunt, tot huius effuſionis in carnem aſſumptam factæ, teſtes habeo.

Similitudo ferri igniti.

Sicut enim nõ ſola ſubſtantia ignis cum ferro ignito vnita eſt, ſed eius propria, videlicet, vis lucendi & vrendi quoq; in totum ferrum effuſa eſt, vt omni ex parte luceat, & vrat: ſic

ſic λόγος non tantùm vnitus eſt cum humana natura, ſed in eam quoque effudit omnem plenitudinem diuinitatis. Si enim de Spiritu ſancto effudit Dominus in ſanctos peculiaria dona: quomodo non effudiſſet in Chriſtum illam plenitudinem omnis Deitatis, cui ſpiritus non ad menſuram datus eſt? Hanc Spiritus ſancti Phraſin & verba Patres ſunt imitati. Caſsianus in recitatione confeſsionis, cui omnes Aphricani & Gallicani Epiſcopi ſubſcripſerunt, inquit: Deus PER INFVSIONEM potentiæ ſuæ, miſericorditer eſt mixtus Naturæ Humanæ. Hilarius teſte Theodoreto Dial. 2. Deus PER INFVSIONEM potentiæ ſuæ, tanquam miſericors mixtus eſt HVMANAE NATVRAE: non autem humana natura mixta eſt diuinæ.

Col. 2.
Ioel 2.
1. Cor. 12.
Actor 2.
Ioan. 3.

Nequaquam verò EFFVSIONIS vocabulo vtimur, ſicut nobis falsò imputatur, quaſi doceamus, à diuinitate in humanam naturam effuſam eſſe creatam omnipotentiam & diuinitatem, quæ eſſentiali Deitati & omnipotentię æqualis ſit. Quæ impia doctrina & opinio mihi nobisque omnibus ex parte noſtra in mentem nunquam venit. Quæ opinio etiam cum ſtatu diſputationis noſtrę pugnat. Talis enim creata omnipotentia non eſſet idioma ſeu proprietas Dei.

Omnipotentia, & propria Dei quomodo in humanam naturam effuſa ſint.

Conſtat autem nos in hac diſputatione ſemper, non de communicatione donorum creatorum, ſed de cõmunicatione reali idiomatum, ſeu proprietatum diuinæ naturæ diſputaſſe, quòd realiter aſſumptæ naturæ communicatæ ſint.

Ex quo omnibus manifeſtũ eſt, nobis apertè iniuriã fieri ab ijs omnib. qui in ſuis ſcriptis D. Brentio, & mihi propter aſſertionem realis communicationis idiomatum, creatã diuinitatem, & creatã omnipotentiam tribuunt, quã in nullis ſcriptis noſtris vnquã demonſtrare poſſunt. Quapropter ſi talis effuſio propriorũ diuinitatis ab aduerſarijs noſtris oppugnatur: nõ noſtra doctrina, ſed propriũ ipſorũ figmentũ dũtaxat oppugnatur ab illis, qui nobis cõtradicũt. Et cogitabunt ipſi, quomodo Deo reddituri ſint rationẽ in nouiſsimo die, qui eiuſmodi de nob. in varijs regnis falsò ſparſerũt.

Calumnia de creata & increata diuinitate & omnipotentia.

Quod toties admoniti, facere tamen non deſinunt. Ideo autem faciunt, ne lectores verum ac proprium ſtatum controuerſiæ animaduertentes, in veritatē rectè inquirant, & ipſorum errorem deprehendant.

D. BEZA.

De duplici Diuinitate excuſatio D. Bezæ.

Ego memini me legere in ſcriptis tuis & Brentij, de duplici diuinitate, & duplici omnipotentia: neque aliter verba veſtra intellexi, ſtudiò nihil calumniari volui. Nam veritatem & pacem amo: atque vtinam nos inuicem meliùs & rectiùs intelligeremus, ſi qua ratione pia concordia inter nos conſtitui poſſet. Et vellem omnia ſcripta euulgata, abolita eſſe, quæ huic paci & concordiæ obſtare, aut veritatem obſcurare videntur.

D. IACOBVS.

Et ego vellem omnia combuſta eſſe. Hæret enim perpetuò in animis hominum peruerſa opinio, qui talia legunt, & de doctrina noſtra peruersè iudicant.

In Chriſto vna tantùm Diuinitas, & omnipotentia.

Nos enim in natura humana nullam creatam vel diuinitatem, vel omnipotentiam docemus, aut docuimus vnquā, quæ humanæ naturæ habitualiter inſit, ſeu ſubiectiuè: de quo etiam præfatio Libri Concordiæ Eccleſiarum noſtrarum prolixè teſtatur: ſed agnoſcimus in Chriſti perſona VNAM TANTVM DIVINITATEM ET OMNIPOTENTIAM, eſſentialem illam æternam, quam Chriſtus cum Patre & Spiritu ſancto eſſentialiter, cum aſſumpta autem humana natura perſonaliter, verè & realiter communem habet.

Vnius Diuinitatis & omnipotentiæ in Chriſto diuerſa ratio.

Hęc etſi numero ſit vna, tamen ratio eius diuerſa eſt, quādo per ſe & in ſe, ſuapte natura, & quando in vnione perſonali conſideratur. Ideoq; participans & participata ab Auguſtino dicitur. Sicut Ariſtoteles duas definitiones vnius & eiuſdem

eiuſdem animæ tradit, qua per ſe, & qua, ratione corporis conſideratur, cum quo vnitur, & ei communicatur.

D. BEZA.

Nos ſicut vnam omnipotentiam Deitatis æternæ propriam in Chriſto agnoſcimus: ſic quoque eam cum carne vnitam eſſe dicimus, vt præterea nullum communicationis modum agnoſcamus. Eámque diſtinctè in perſona Chriſti agere dicimus, quod eius proprium eſt: quà ratione naturæ non ſeparantur. Quod etiam in Damaſceno reperies, cùm ſimilitudinem de ferro ignito in cauterio explicat. Nam ignis in ferro vrit, ferrum non vrit. Item, ferrum ſecat in cauterio, ignis non ſecat. Ferrum agit quod ſuum eſt, & ignis quoque quod ſuum eſt: ſectio eſt ferri, vſtio eſt ignis. Sic Deitas & humanitas in Chriſto vniuntur, nec fit aliqua diuinitatis effuſio in humanitatem. Ideóque etiam manent diſtinctæ operationes: & non agit Deus, quæ ſunt hominis, neque homo, quæ ſunt Dei. Peruerſa explicatio ſimilitudinis ferri candentis.

Prætereà, anima habet quaſdam actiones, quas non cum corpore, aut per corpus operatur.

D. IACOBVS.

Quemadmodum nemo negat diſtinctionem naturarum: ita etiam virtutē agendi in operatione cuiuſque naturæ nemo negat: ſed vnam naturam, quod ipſius proprium eſt ſine alterius virtutis cōmunicatione agere, neque Damaſcenus, neque quiſquam alius ex ſynceris Patribus concedit. Non " ſecundum PROPRIAM operationem, inquit Damaſcenus, ſed propter vnitum ſibi Verbum, diuina operabatur " CARO Domini, Verbo per eam propriam ſuam operationem manifeſtante. Nam & ferrum ignitum vrit, nō naturali " ratione poſsidēs vſtiuam operationē, ſed obtinens EAM ex Vera eius explicatio ex Damaſceno. Damaſ lib. 3 cap. 17. de orthodoxa fide.

 vnione

» vnione ad ignē. Ipſa igitur caro Domini mortalis erat propter ſe ipſam, ET VIVIFICA propter hypoſtaticam ad Verbum vnionem. Non dicit Damaſcenus: Verbum operabatur diuina, ſed caro Domini operabatur diuina. Eadem reliquorũ Patrum eſt ſententia, quorum plurima teſtimonia producere poſſem.

D. BEZA.

Contra communicationem propriorum fundamentum opinionis D. Bezæ vnicum.

Nulla poteſt eſſe communicatio omnipotentiæ, & propriorum eius IN NATVRA HVMANA, niſi humana natura in diuinitatem mutetur. Ideoq; hæ enunciationes æquipollent: Humanitas facta eſt omnipotens: &, humanitas facta eſt Deitas: quia Deitas, & omnipotentia Deitatis ſunt vnum & idem: ſi vnum communicatum eſt, communicatum eſt & alterum.

D. IACOBVS.

Refutatio huius fundamenti.

Communicatio proprietatum non præſupponit naturæ humanæ mutationem in Deitatem.

Duabus ſimilitudinibus ex ſcriptis orthodoxorum Patrum productis, videlicet ferri candentis ſeu igniti, & vnionis animæ cum corpore demonſtraui, quòd vera & realis communicatio propriorum & ſubſtantiarum, ſine omni confuſione earum, aut abolitione alterius, fieri poſsit. Ferrum enim non aboletur, nec amittit ſubſtantiam ſuam, quādo ignis cum qualitatibus proprijs lucendi & vrendi ei cōmunicatur.

Sic quoque non neceſſe eſt humanitatem in Deitatem mutari & Deitatem fieri, ſi omnipotentia ei à perſona Filij Dei communicetur.

Confirmatio realis communicationis ex verbo Dei.

Quæſtio.

Sed omiſsis illis ſimilitudinibus: ex verbo Dei, quo ſolo fides noſtra nititur, audiamus: an naturæ humanæ in Chriſto omnipotentia ſit verè & realiter communicata. Et quæro, in verbis Pauli: In ipſo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter: an plenitudo Deitatis donum creatum ſignificet?

D. BEZA.

D. BEZA.

Paulus eo in loco voluit oſtendere, quòd non tantùm nomina, ſed duæ naturæ in Chriſto fuerint perſonaliter vnitæ, videlicet diuina, & humana natura.

D. IACOBVS.

Nihil ad quæſtionem reſponſum eſt. Nam quæro an plenitudo Deitatis ſignificet creatum donum? Paulus non inquit: In ipſo inhabitat Deitas, ſed ait: Omnis plenitudo DEITATIS. Quo vocabulo ſanè non voluit aliquid creatum dicere: ſed complectitur omnia ſine menſura, quæ in Deo ſunt, & de Deo dici poſſunt. Sicut ſcriptum eſt: de plenitudine eius accepimus omnes. Ioan. 1.

Quę enim Deus nobis diſtribuit dona, creata ſunt omnia & menſurata, ſecundum menſuram donationis Chriſti: de cuius plenitudine non menſurata, accepimus omnia, & adhuc accipimus. Epheſ. 4. 1. Cor. 12. 14.

Conſtat ergo, quòd dictum Pauli ſit intelligendum, non de creatis donis, ſed de ea plenitudine, quæ eſt eſſentialis & diuinitatis propria, quam nos vno omnipotentiæ vocabulo complectimur. Hanc affirmat Paulus in Chriſto habitare corporaliter. Quod omnes orthodoxi Patres interpretantur de Chriſto SECVNDVM CARNEM. Nam plenitudo Deitatis, non poteſt in Deitate habitare corporaliter, quia Deitas non eſt corpus, aut quiddam corporeum, ſed eſt ſimpliciſsimus & indiuiſibilis Spiritus. Ideo dixerunt Patres, hanc plenitudinem habitare IN CARNE, IN NATVRA ASSVMPTA, TANQVAM IN SVO PROPRIO CORPORE.

Plenitudo omnis Deitatis in carne Chriſti habitat.

Ad probandam ergo communicationem omnipotentiæ in natura aſſumpta ex dicto Pauli loco, ſic argumentor:

Confirmatio communicationis realis omnipotentiæ in carne.

Cuicunque communicata eſt omnis plenitudo Deitatis: ei quoque communicata eſt omnipotentia. Sed aſſumptæ naturæ in Chriſto communicata eſt omnis plenitudo Deitatis. Ergo etiam omnipotentia eſt ei communicata.

D. BEZA.

D. BEZA.

Effugium D. Bezæ.

Confuſio vnionis, & communicationis idiomatum.

Si per communicationem vnio intelligatur: concedo non modò omnipotentiam, ſed etiam reliqua attributa Deitatis humanæ naturæ communicata eſſe. Quia enim natura humana eſt vnita cum diuina, & Deus & homo ſunt vna perſona, ideo etiam cum omnipotentia eſt vnita, quæ à Deitate ſeparari non poteſt.

D. IACOBVS.

Diſcrimen vnionis naturarum, & communicationis idiomatum.

Suprà dictum eſt & demonſtratum, quòd plurimùm inter ſe differant vnio naturarum, & proprietatum communicatio. Nam communicatio proprietatum, eſt vnionis naturarum quaſi effectus, & conſequens. Quare etſi tempore ſimul ſunt, ratione tamen ordinis naturæ habent ſe, ſicut priùs & poſteriùs.

Quapropter ſicut naturarum vnio non eſt nuda & ſimplex vnio, ſed vera & realis communicatio, qua diuina dat, & humana accipit: ita communicatio proprietatum non eſt talis vnio, qua naturæ nihil ſibi inuicem propriorum ſuorũ communicent: ſed etiam vera & realis communicatio, qua λόγος ſe ipſum, & omnia ſua aſſumptæ naturæ communicauit.

D. BEZA.

Vnum ſunt, vnio, & communicatio: & ſicut diuinæ Naturæ non communicata eſt paſſio, vt eam IN SE habeat: ita quoque humanitati in Chriſto omnipotentia non eſt communicata, vt EAM IN SE habeat. Quemadmodum igitur Deitas eſt crucifixa: ita humanitas eſt omnipotens facta. Sed illud non eſt. Ergo neque hoc, quod dicis, humanitatem omnipotentem factam eſſe.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Non eſſe vnum & idem Vnionem naturarum, & Communicationem idiomatum ſeu proprietatum, ſatis demonſtraui. Sic quoque non eſſe rationem eandem harum prædicationum: Diuinitas eſt crucifixa: & humanitas eſt omnipotens facta: ſuprà dixi: idque propter naturarum diuerſitatem. Ideoque oſtendi, longè aliter humanam naturam omnipotentem factam, quàm diuinitatem paſſam, aut crucifixam eſſe.

Nam diuinitas nullam, neque perfectionem, neque imperfectionem IN SE recipit, propter naturæ ſuæ immutabilitatem. Sed humana natura IN SE recipere poteſt, & in perſona filij Dei verè recepit ſum̃am Maieſtatem, quæ Deitatis eſt propria: ſicut verbis S. Patrum declaraui.

D. BEZA.

Fatemur nos quoque, ſumma dona Deitatis, quæ in creaturam cadere poſſunt, & quorum capax eſt humana natura, in humanitatem Chriſti collata eſſe: ſed hæc dona non ſunt proprietates Deitatis, quæ incommunicabiles ſunt, ſed habitualia creata dona, quæ humanitas Chriſti IN SE habet, quibus omnes creaturas ſuperat.

D. Beza tantùm creata DONA Chriſto tribuit.

D. IACOBVS.

Nihil ad teſtimonium Pauli, & ad quæſtionem meam reſpondes: An plenitudo Deitatis ſit creatum donum? Si ergo perſtas in ſententia, quòd nulla alia dona, præter creata dona Chriſtus ſecundum humanitatem, ſeu eius humanitas à filio Dei communicata habeat: manifeſtum eſt, doctrinam veſtram, hac in parte planè eandem eſſe cum Turcico Alcorano, qui eadem quoque dona Chriſto tribuit, quæ videlicet creata ſunt, quibus omnes creaturas Chriſtus ſuperet.

Doctrina D. Bezæ de communicatione donorum Chriſto facta, eadem cum Alcorano.

D. BEZA.

Non venimus huc, vt audiremus conuitia: nihil habemus commune cum Turcico Alcorano, & eorum impietate, qui negant Chriſtum eſſe Deum: Imò ſummam blaſphemiam aiunt eſſe, ſi quis Chriſtum Deum appellet, quod nos non facimus.

Murmur Gallorum.

Poſt hanc vocem Bezæ emiſſam, ingens murmur Gallorum exortum eſt, quòd audirent, ipſorum confeſſionem de Chriſto, cum Turcico Alcorano conferri, ſed oratione D. Iacobi iterum placati & quieti facti ſunt.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, qui veritatem dicit, non conuitiatur: Recitabo enim verba Alcorani, quæ ſic ſonant:

Alcorani Turcici confeſſio de Chriſto.

„ Omnium Prophetarum alio ſuper alium per me ſublima-
„ to, & eorum quibuſdam cum Deo locutis, Chriſto Mariæ fi-
„ lio animam noſtram propriè conferentes, vim & virtutem
„ præ cæteris præbuimus. An verò non magnifica eſt hæc de
„ Chriſto confeſsio? Quòd Deus dicitur illi ANIMAM SVAM PROPRIE contuliſſe, & vim præ cæteris præbuiſſe? Quid enim eſt anima Dei, niſi Deus ipſe? Vnde Bibliander ad marginem annotauit: cur igitur negas Filium Dei?

Anima Dei Chriſto communicata.

Hæc à Sergio Monacho Alcorano inſerta ſunt, qui apertè Neſtorianus fuit. Ideoq; facilis lapſus in illum errorem fuit, quo Chriſtus Ieſus Mariæ filius, Deus eſſe negatur: à quo omnes ſibi cauere debent.

Quapropter oro, ne iniquè accipias, quæ à me ſtudio veritatis dicuntur, vt omnes videant & intelligant, quid lateat ſub hac doctrina, in qua humanitati Chriſti propriorum diuinitatis realis comunicatio negatur, & tantùm creata dona attribuuntur, quo nomine etiam diuinitas eius negatur. Quid enim aliud eſt diuinitas, quàm omnia ſua propria? quę

omnia

omnia in ipſa non ſunt accidentia, ſed eſſentialia, ſiue ipſa Deitatis eſſentia? quomodo autem ille homo poteſt eſſe Deus, qui tantùm creata dona à Deo habet? & nihil realiter cũ Deo, & eius proprijs commune habet? Quod, oro, piȩ mentes diligenter apud ſeipſas expendant, & optimè interpretentur omnes, quæ à me in nullius hominis contumeliam ex Alcorano allata ſunt.

D. BEZA.

Non poteſt quiſquam tribuere Chriſto homini, quod nos ei non tribuamus. Dicimus enim aſſumptum hominem eſſe Deum verum, omnipotentem, omniſcium, creatorem & gubernatorem cœli & terræ: ſed non dicimus humanitatem eſſe omnipotentem. Tu autem ſemper confundis abſtractum & concretum: quæ plurimùm inter ſe differunt. Congeris varia in nos conuitia, comparas doctrinam noſtram cum Machometiſmo & Turcico Alcorano. Rogamus igitur, vt, omiſſis eiuſmodi conuitijs, de re ipſa conferamus.

Homini Chriſto quod tribuit D. Beza, verbis, reipſa negat; quod collatio luce meridiana clarius docebit.

D. IACOBVS.

Me non confundere abſtracta vocabula cum concretis, ſuprà ſatis dictum eſt. Neq;.n.conceſsi, vocabulum [HOMO] abſolutè poſitum concretũ eſſe, quod nihil ab humanitate differt, cùm ſit ſpecies ſeu forma abſtracta ab indiuiduis, omnibus illis conueniens. Quid aũt ſub his falsò dictis concretis occultetur, veſtrȩ Theſes ſatis declarant: de quibus paulò pòſt dicemus. Expreſsè .n. ponitis, cùm dicitur: Homo eſt omnipotens: ſic intelligendum eſſe, id eſt, Deitas humanitati vnita eſt omnipotens. Quemadmodum & illa: Deus eſt paſſus, id eſt, humanitas ſeu caro Deitati vnita eſt paſſa. Ex quo manifeſtũ eſt, quòd homini aſſumpto nihil tribuatis de omnipotentia Dei, ſed hæc omnia ſolùm (SOLVM inquam) de Deitate intelligenda eſſe contendatis: quòd nos perpetuò negamus, & conſtanter impugnamus. Nam ἀλλοίωσις vel permutatio vocabulorum hic locum habere non poteſt.

Concreta & abſtracta vocabula non confundenda.

Conſenſus in verbis, non in rebus.

Ἀλλοίωσις Bezæ damnata.

Præterea notum eſt omnibus auditoribus: nobis in hac collatione ſæpe Eutychianiſmum à vobis eſſe obiectũ, quaſi eiuſdem hæreſeos ſit doctrina noſtra de perſona Chriſti: ad quod tamen placidè ſemper reſpondimus: quemadmodum etiam Neſtorianiſmi aliquoties à nobis mentio facta eſt.

D. BEZA.

Ferre poſſumus, quòd nobis Neſtorianiſmus obijcitur: ſed Machometiſmum, & Turcicum Alcoranum audire non poſſumus.

D. IACOBVS.

Sufficiat, nos hæc dixiſſe. Poſthac, cùm videam vos offendi, à mentione Alcorani, temperabo mihi, & de re ipſa placidè conferemus, ſicut hactenus factum eſt.

D. BEZA.

Conuitijs Eccleſia Dei non ædificatur. Quæ cùm in vtriuſque partis ſcriptis reperiantur, vellem pia concordia conſtituta, ſimul omnia combuſta eſſe. Fateor enim à me multa eſſe ſcripta, quæ vellem non eſſe ſcripta. Idem te quoque ſentire exiſtimo. Studeamus paci, & ab illis acerbis ſcriptis, vtrinque porrò abſtineamus, donec Dominus piam pacem & concordiam nobis conceſſerit.

D. IACOBVS.

Neq; ego conuitijs delector, ſed pacem amo, & concordiæ ſum ſtudioſus, quod T. R. minimè ignotum eſſe exiſtimo. Sed negare non potes, quàm horrendæ hæreſes, Manichæorum, Arrianorum, Eutychianorum, Monotheletarum, nobis in ſcriptis veſtris hactenus imputatæ ſint, quas ab inferis reſuſcitemus, idque in ſcriptis veſtris per multa regna ſparſum eſſe: ad quæ ſanè nobis tacere per conſcientiam noſtram non licuit.

Quod

Quod ad me attinet, dico me eorum, quæ de hac materia ſcripſi, neq́ue pœnitere, neque pudere: Scio enim vera, & verbo DOMINI, & analogiæ fidei Chriſtianæ conſentanea eſſe.

D. BEZA.

Vtrinque ſcriptis peccatum eſt. Et Deus nouit, an mea ſponte, an verò prouocatus ad hoc certamen peruenerim. Non autem nunc de ſcriptis illis agitur: ſed concordiam quæramus, & paci ſtudeamus. Hæc cauſa eſt, quòd etiam Holdero nihil quidquam reſpondere, neque conuitia regerere hactenus voluerim: ſed ſilentio ſepeliam, & finem his imponam. Ipſum verò negocium Chriſto committo.

D. IACOBVS.

Ego ſcripta mea omnia Eccleſiæ, & omnium piorum iudicio de hac materia, ſicut de alijs quoq; articulis, ſubijcio. Scio autem, me non authoritate humana, ſed Scripturæ ſacræ apertiſsimis, & minimè dubijs teſtimonijs, Eccleſiarum noſtrarum doctrinam confirmaſſe, & contrariam ijſdem fundamentis refutaſſe.

Quapropter firmus & immotus per gratiam Dei huic meo argumento inſiſto, quo probaui, quòd omnipotentia in perſona filij Dei aſſumptę naturę verè & realiter communicata ſit: quoniam in ipſo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Quæ inhabitatio realiſsima communicatio eſt. Ad quod argumentum & Scripturæ teſtimonium, mihi adhuc nihil reſponſum eſt.

D. BEZA.

Omnipotentia humanitati Chriſti non conuenit, quia eſt idioma ſeu proprietas Deitatis. Sed in concreto rectè dicitur: Homo eſt omnipotens, quia homo eſt Deus. Quem- Vnicum fundamentum opinionis D. Bezæ.

 admo-

admodum etiam rectè dicitur & verè: Deus eſt paſſus, & mortuus.

D. IACOBVS.

Refutatio eiuſdem.

Paulò antè ex Damaſceno oſtendi, has enunciationes plurimùm inter ſe differre: Deus eſt paſſus: &, Homo eſt omnipotens: propter naturæ diuinæ immutabilitatem, quæ neque exaltari, neq; humiliari, infirmari, aut perfici poteſt. Humana autem horum omnium capax eſt, & particeps in Chriſto facta, IN QVA omnis plenitudo Deitatis habitat corporaliter. Vnde etiam caro Chriſti non modò viuifica dicitur, ſed etiam re vera facta eſt, quoniam TOTAM VIM viuificandi HAVSIT, ſicut Cyrillus loquitur.

D. BEZA.

Caro Chriſti quomodo ſecundum D. Bezam viuifica.

Caro Chriſti viuifica dicitur ratione meriti, quòd per eam vitæ reſtituti ſumus, & quòd per eam etiam vita, quæ eſt ipſe λόγος, in nos deriuetur: qua ratione Chriſtus in humana natura etiam nobiſcum coniungitur. Non autem communicata eſt carni Chriſti vis viuificandi, vt eam IN SE habeat, & viuificet, ſicut Deus.

D. IACOBVS.

Cyril. lib. 4. cap. 24.

Libro 12. Theſauri cap. 15.

Natura humana Chriſti habet in ſe virtutem viuificantem.

1. Cor. 15.

Cyrillus inquit: Chriſtus totum corpus ſuum viuifica Spiritus virtute plenum eſſe oſtendit: non quòd naturam carnis amiſerit, & in ſpiritum mutata ſit, ſed quia ſummè cum eo coniuncta TOTAM VIVIFICANDI VIM hauſit. Item: Natura noſtra, à filio Dei aſſumpta, MENSVRAM ſuam EXCESSIT, & in conditionem aſſumentis eam, per gratiam translata eſt. Non habet quidem vitam in ſe aſſumpta caro, ſicut λόγος ratione Diuinitatis ſuæ habet: ſed habet in ſe perſonaliter habitantem, qua ratione nulla alia caro, vitam in ſe habitantem habet. Sicut ſcriptum eſt: Primus homo factus eſt in animam viuentem, ſed ſecundus homo in ſpiritum viuificantem.

D. BEZA.

D. BEZA.

Prius probandum eſt, humanitatem factam eſſe Deitatem: quàm probetur, humanam naturam omnipotentem eſſe factam. Illud ſi probatum fuerit: de omnium proprietatum communicatione probatum erit, quia omnium proprietatum in Deo eadem eſt ratio. In primis verò cauſam quæro, cur aſſumptæ naturæ æternitas & infinitas quoque non ſint communicatæ à λόγῳ?

D Beza idem & vnum ſuum fundamentum ſemper repetit.

D. IACOBVS.

Ego apertis verbis Pauli probaui, & ſyllogiſmo demonſtraui, quòd naturæ humanę communicata ſit omnipotentia, neq; tamen neceſſe ſit, humanam naturam in Deitatem conuerti. Quia enim omnis plenitudo Deitatis corporaliter in natura humana habitat, à qua plenitudine omnipotentia non eſt excluſa, ſed incluſa: ideo etiam realiter eſt communicata: Sicut anima cum omnibus ſuis potentijs corpori animato, ſine corporis in animam mutatione facta.

Quòd autem cauſam quæris, cur ęternitas & infinitas humanitati non ſint cõmunicata, vt pari ratione dicere poſsimus, humanitas Chriſti eſt ab æterno, eſt infinita, qua dicitur eſſe omnipotens, omniſcia? Reſpondeo, Attributorũ diuinorum & eorundem cõmunicationis, non eandem rationem & modũ eſſe. Nam in diuina eſſentia actus quidam ſubſtantiales ſunt energetici, quales ſunt ſapientia, potentia, vita, iuſtitia, miſericordia, &c. Alia verò ſunt, quæ (vt Athanaſius loquitur) circa Deitatis eſſentiam verſantur & conſiderantur, nec ſunt energetica: qualia ſunt eſſe ab æterno, per eſſentiam infinitũ, incorporeum, immateriatum, & ſimilia: quæ humanitati cõmunicata dicuntur, quia ipſa Deitas cõmunicata eſt, à qua ſeparari non poſſunt. Ab his aũt humanitas non denominatur, quoniam non ſunt actus perficientes naturam humanam, ſicut in primo ordine cõmemorata

propria

propria eam perficiunt, & ab eis denominatur. Quamobrem etſi humana natura habet communicatam æternam & infinitam eſſentiam, in IPSA corporaliter habitantem, ſicut omnipotentiam: non tamen infinita & æterna dicitur, ſicut omnipotens verè dicitur.

D. BEZA.

Concedo totum argumentum, ſi intelligatur in concreto, videlicet, quòd homo ſit omnipotens. Sed inde non ſequitur, quòd humanitas facta ſit omnipotens.

D. IACOBVS.

Vocabulum (Homo) non eſt concretum.

Nunc aliquoties diximus vocabulum (HOMO) non eſſe concretum, quia eſt ſpecies ſeu forma, quæ non concreta, ſed abſtracta dicitur.

Præſtigiæ verborum D. Bezæ, de omnipotentia hominis Chriſti.

Præterea, in hac enunciatione vobis quoque non eſt concretum vocabulum, quod TOTAM perſonam ſignificet, ſed duntaxat alteram naturam in abſtracto conſideratam, ſicut in reſponſione veſtra apertè declaraſtis, cùm dicitis: Homo eſt omnipotens, id eſt, Deitas humanitati vnita eſt omnipotens. Plerique enim ſic intelligerent, quòd Homo, qui corpore & anima rationali conſtat, & verbo vnitus eſt, ſit omnipotens, ſicut verba ſonant. At vos minimè ſic vel intelligitis vel interpretamini. Sed hîc neceſſariò ad tropum confugiendum eſſe docetis, quoniam enunciationem hanc veram eſſe non poſſe, confidenter affirmatis, ſi propria ſignificatio vocabuli [HOMO] retineatur. Sed quæſo, in qua Grammatica, aut in qua lingua, hoc reperitur? Hebræa, Græca, Latina, Italica, Gallica, Germanica, in qua homo idem ſignificet, quod Deitas humanitati vnita?

Diligenter ergo meminerint auditores eorum, quæ ſuprà de vocabulis abſtractis & concretis dicta ſunt: & quàm malè & inconuenienter, contra omnem Grammaticam, Spiritus

tus ſancti in omnibus linguis, ad hoc myſterium accommodentur, & horrendus error tegatur, quo homines credere perſuadentur, hominem verum aſſumptum neq; Deum vel omnipotentem eſſe.

Omiſsis ergo vocabulis [abſtracti & concreti] quibus neque Dominus, neque Prophetæ, neq; Apoſtoli vſi ſunt, quæ etiam nuſquam in Scriptura ſacra reperiuntur, neque etiam fortaſsis ab omnibus auditoribus tanquam ſcholaſtica vocabula intelliguntur: in explicatione huius myſterij ijs verbis vtemur, quibus Spiritus ſanctus in Scriptura ſacra vſus eſt. Sicut Paulus diſcipulum ſuum Timotheum diligenter monuit, ne de verbis contendat; quod nihil prodeſt, niſi ad ſubuerſionem auditorum, qui hæc non intelligunt, & incauti per ea facilè in errorem induci poſſunt. λογομαχίαι, in Eccleſia fugiendæ.

D. BEZA.

Omninò his terminis opus eſt in hac diſputatione, aliàs controuerſia hac explicari difficulter poteſt.

D. IACOBVS.

Mirum ſanè omnibus videri debet, Spiritum ſanctum, qui in veteri & nouo Teſtamento de Chriſto Deo & homine tàm copioſè & perſpicuè concionatus eſt, adeò inopem verborum eſſe, vt ſine vocabulis [abſtracti & concreti] ex ſcriptis Prophetarum docere & explicare non poſsit, quis ſit Chriſtus, & quid homini Chriſto, ſeu ſecundum humanitatem, communicatum ſit.

Et per me ſanè licebit, in hac controuerſia his vocabulis in hac collatione vti, modò auditores intelligerent, & rectè negocio accommodentur, quod à vobis non fit. Et illuſtris eſt ſimilitudo de ferro ignito, quæ ab omnibus etiam mediocriter eruditis hominibus intelligi poteſt.

D. BEZA.

Similitudo in ferro ignito, non benè quadrat ad hoc My-

 ſterium

An ſimilitudo ferri igniti ſit accommodata in hac diſputatione.

ſterium explicandum. Quia ignis in ferro, eſt tanquam in ſubiecto. Longè verò aliter ſe habet vnio naturarum in perſona Chriſti. Item, ferrum non vrit, ſed ignis in ferro. Sic Chriſtus excitauit Lazarum; vbi quidem egit aliquid humanitas vocem ſuppeditans, cùm inquit Chriſtus: Lazare veni foras: Diuinitas autem eſt, quæ ſua potentia ipſum vitæ reſtituit.

D. IACOBAS.

Ignis non eſt in ferro, tanquam in ſubiecto.

Planè abſurdum eſt quod dicitur: Ignem in ferro eſſe tanquam in ſubiecto: quod cum ipſa Philoſophia & ratione pugnat. Nam accidentia tantùm in ſubiectis eſſe dicuntur, ſicut albedo in pariete, iuſtitia in homine iuſto. Hic verò duæ ſubſtantiæ vniuntur, & vna cum ſuis proprietatibus eſt in altera, & ſic ei realiter communicata. Nam ignis non eſt accidens, ſed eſt ſubſtantia non minùs quàm ipſum ferrum. Ideo non poteſt in ferro eſſe tanquam in ſubiecto, ſicut calor in aqua; vbi calor, tanquam accidens, eſt in aqua, tanquam in ſubiecto.

Hęc cauſa eſt, quòd maiores noſtri, & Patres primę ac purioris Eccleſiæ, hanc ſimilitudinem accommodatiſsimam eſſe arbitrati ſunt ad explicationem vnionis perſonalis duarum naturarum in Chriſto, vbi ſimiliter duæ naturæ cum ſuis proprietatibus concurrunt & communicantur inuicem; quamuis ſublimitatem Myſterij vnionis perſonalis aſſequi & perfectè exprimere non poſsit.

Neque verò eodem modo vox Petri mortuos excitauit, ſicut vox Chriſti, cùm dixit: Lazare veni foras. Nam vox Petri aliena virtute, videlicet Chriſti Dei & hominis, excitauit mortuos, cùm inquit: Dico tibi in nomine Ieſu, ſurge: quæ virtus cum Petro non fuit vnita, ſicut cum Chriſto dicente: Lazare veni foras. Cum qua voce virtus diuinitatis vnita effecit, vt ſtatim reſurgeret Lazarus: quod ſine Chriſto vox Petri efficere nõ potuiſſet, ſi millies dixiſſet, ſurge, ſurge, ſurge.

Sed

Sed vox Chriſti effecit, qui illi cooperabatur, ſicut ſcriptum eſt: Illi profecti prædicauerunt vbique, Domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Dominus ſigna edidit, & illorum ſermonem confirmauit, non Petrus, Paulus, &c.

Ideo ſuprà quoque dixi, malè à te omiſſa eſſe verba Leonis, [cum communicatione alterius formæ:] quæ prioribus adiecit, quòd videlicet vnaquæq; natura agat quidem, quod ſuum proprium eſt, non autem abſque, ſed cum communicatione alterius naturæ.

Sic vox Chriſti non ſine diuina eius potentia, neque potentia Dei ſine hac voce Chriſti, [Lazare veni foras] Lazarũ excitauit. Quapropter vox Chriſti rectè & verè omnipotens vox dici poteſt, & re verà eſt, quæ præſtare poteſt diuinæ naturæ virtute, quæ aliâs humanæ voci adeoque omnibus hominibus impoſsibilia eſſent. Quomodo Lazarus à Chriſto reſuſcitatus ſit à mortuis.

D. BEZA.

Quòd non ſit talis communicatio actionum & operationum diuinæ & humanæ naturæ, qualem T. R. aſſerit, ſimilitudine ferri candentis demonſtrabo. Quia ferrum ſecat, & non ignis. Item, ignis vrit, & non ſecat ſicut ferrum, quamuis vnum ſit corpus vtriusq; & vnum ἀποτέλεσμα. Eadem ratio eſt in ſimilitudine animæ & corporis, quòd aliud agit anima, & aliud corpus, & ita diſtinctæ ſunt actiones animæ & corporis. Sic quoq; diſtinctæ ſunt actiones humanitatis & diuinitatis in perſona Chriſti, vt aliud agat humana, aliud diuina natura. Humana natura ſuſtinet dolores; diuina autem natura ſuſtentat humanam naturam, ne ſuccumbat. Damaſcenus negat, ferri & ignis eſſe vnum ἀποτέλεσμα, lib. 3. cap. 15.

D. IACOBVS.

Nequaquam hoc modo diſtinctæ ſunt actiones in ferro ignito, item corporis & animæ in homine, & naturarum

in perſona Chriſti, ſicut hîc à te aſſeritur. Nam ferrum ſine igne, non eo modo ſecat; neque ignis ſine ferro eodem modo vrit. Sed in ſectione, ſicut & in aduſtione ſimul concurrunt ferrum & ignis, & ſimul non ſeorſim aut diſtinctè hoc opus perficiunt. Sic anima ſine corpore, & corpus ſine anima, nihil eorum facit, aut exequitur, quod cuiuſque proprium eſt, vt diſtincta ſit actio corporis ab actione animæ: ſed ſimul coniunctim, nō ſeorſim aut ſeparatim omnia faciunt.

Communicatio actionum naturarũ, non confundit naturas.

Ad hunc modum diuinitas eſt, & manet quidem perpetuò diſtincta ab humanitate, & cum ea non miſcetur, ſicut neq; ferrum cum igne, aut anima cum corpore miſcetur. Paſsiones autem & actiones vtrinque ſunt communes, & toti perſonæ tribuuntur, etiamſi pro diuerſitate naturarum & propriorum, quæ diſtincta manent, in operatione & actione concurrunt.

Hæc ab omnibus facilè intelligi poſſunt: in quibus nullæ ſunt inſidiæ, nihil hîc tropicum aut figuratum, ſed res explicatæ & perſpicuæ ſunt, quæ videri & palpari poſſunt.

Sic ferrum fortiùs vrit, & maiorem dolorem affert, quàm ignis tantùm ſine ferro. Et ferrũ ignitum citiùs & alio modo penetrat & ſecat, quàm ſi ferrum frigidum (pro natura ſua) tantùm rei ſecandæ adhibeatur. Ita paſsione Chriſti, Dei & hominis, peccata TOTIVS MVNDI non potuiſſent expiari, niſi in ipſa paſsione quoque diuinitas, non ſuſtentando tantùm, ſed PATIENDO (patiendo inquam eo modo, quo ſuprà explicatum eſt) cum humanitate coniuncta fuiſſet, vt verè dicatur, paſsiones minimas non ad ſolam humanitatem, ſed etiam ad ipſam Deitatem referendas eſſe.

Quomodo Diuinitas paſſa dicatur.

Quas tamen in ſe ipſa non ſuſtinuit, ſicut humana natura: ſed nihilominus tamen vt maximè impietas & factũ Iudæorum non placerent, VERE TVLIT & perpeſſa eſt, & non violenter repulit, quas iniurias ſi voluiſſet, repellere potuiſſet.

Quando autem actiones & paſsiones diſtinctè ita naturis

ris tribuuntur, vt diſtinctè aliquid vel operari, vel pati vna dicatur, quod altera non operetur aut non patiatur: hîc ſtatim vnio perſonalis ſoluitur, naturæ ſeparantur, & duæ perſonæ conſtituuntur. Ex quo etiam ſequeretur: quia paſſione Chriſti redempti ſumus à peccatis noſtris, cùm paſſio ad ſolam naturam humanam pertineat, cum qua diuinitas nihil reale communicatum habeat, quòd NON filius Dei, ſed ſola humana natura nos redemiſſet; aut quòd nondum redempti eſſemus, cùm redemptio à peccatis non ſit ſolius carnis, ſed filij Dei, non autem ſolius filij ſine carne, ſed incarnati Filij Dei opus.

Separatio actionum ſeparat naturas.

Sola Chriſti caro nos non redemit.

D. BEZA.

Reſuſcitatio mortuorum eſt ſolius diuinitatis opus, quod humanitati Chriſti attribui non poteſt. Sic ſola diuinitas Chriſti, ſuum corpus à mortuis reſuſcitauit. Hæc autem eſt ſumma dignitas humanitatis in Chriſto, quòd in perſona filij Dei ſubſiſtit. Nec vllum teſtimonium Scripturæ produci poteſt, quo probetur, quòd humanitati in Chriſto, præter creata dona, Deitatis propria data aut communicata ſint.

Reſuſcitatio mortuorum ſolius diuinitatis opus, ſecundum Bezæ opinionem.

D. IACOBVS.

Planè nouum & inauditum eſt in Eccleſia Dei, reſuſcitationem mortuorum ita Deitatis propriam eſſe, vt humanitati aſumptæ à Filio Dei non communicetur. Etſi enim verum eſt, quòd humanitas per ſe ſicut ſpiritualiter viuificare non poteſt, ita etiam corpus mortuum reſuſcitare non poſſit: tamen communicatione diuinæ potentiæ id non poſſe, non modo abſurdum, ſed etiam planè impium eſt aſſerere, adeoque ipſum Chriſtum negare.

Diuinitas Chriſti ſine communicatione humanitatis mortuos non reſuſcitat.

Quod ad ipſius Chriſti corpus mortuum attinet, negari non poteſt, mortuo corpore animam eius neque mortuam neq; à filio Dei ſeparatam fuiſſe, cùm à patre ſuſcepta eſſet,

An corpus Chriſti ſola Deitate reſuſcitatum ſit.

quam Chriſtus moriens in manus ipſius cōmendauit. Huius ergo virtutis, cùm etiam mortuo corpore particeps permanſiſſet; quis intelligens eam à reſuſcitatione corporis excludere auderet? Cùm ipſe Chriſtus dicat: Ego habeo poteſtatem ponendi animam, id eſt, vitam meam, & eam iterū ſumendi. Sicut ergo Chriſtus corpus ſuum depoſuit, quando ipſe non modò ſecundum diuinitatem, ſed etiam ANIMA ipſius voluit, & non quando ipſius hoſtibus placuit: ita eadem Chriſti anima, Dei Filio vnita, idem corpus reſumpſit, quando voluit, videlicet tertia die, ſicut dixerat. Quæ poteſtas nullius hominis animæ data eſt, vt quando velit, cum ſuo corpore vniatur denuò, & ſic homo reſurgat. Sed omnibus hora illa expectanda eſt, in qua vocem Chriſti Ieſu Dei
Ioan. 5. & hominis audituri ſunt omnes, qui ſunt in ſepulchris, &
1. Theſ. 4. reſurgent à mortuis, vel ad vitam, vel ad iudicium.

Et hanc ſummam dignitatem Chriſtus Homo, hoc eſt, ſecundum humanitatem, inde habet, quòd eius humanitas in Filio Dei ſubſiſtit, hoc eſt, vna cùm illo perſona facta, infinitæ huius potentiæ particeps eſt: quod nulli ne quidem angelicæ creaturæ contigit.

Teſtimonia Scripturæ, omnipotentiam humanæ naturæ cōmunicatam eſſe.

Nullum autem teſtimonium Scripturæ produci poſſe, quòd omnipotentia, & alia Dei attributa humanę naturæ in Chriſto communicata ſint, præter id quod paulò antè ex Paulo allatum, & nullo modo refutatum eſt: id nequaquam verè dicitur. Idem enim alio non minùs conſpicuo teſtimonio confirmabo, cùm inquit: Mihi data eſt, omnis poteſtas
Matth. 28. in cœlo & in terra. Quis eſt ille, qui dicit MIHI? Homo Ieſus Mariæ filius: huic data eſt omnis poteſtas in cœlo & in
Epheſ. 1. terra. Idem confirmat Paulus, cùm inquit: Qui credimus ſecundum operationem potentiæ virtutis eius, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexterā ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro; & omnia ſubiecit pedibus eius.

Item.

Item, Petrus inquit: Sciat ergo omnis domus Iſrael, quia Dominum, & Chriſtum fecit Deus HVNC IESVM, quem vos crucifixiſtis. Item, Donauit ei nomen ſuper omne nomen, vt in nomine IESV omne genu flectatur cœleſtium, terreſtrium, & inferorum, &c. Actor. 2. Phil. 2.

Item. Siſtemur omnes ad TRIBVNAL Chriſti: ſcriptum eſt enim: Viuo ego, dicit DOMINVS, mihi flectetur omne genu. Quę teſtimonia ſimul omnia confirmant, Chriſto homini, ad dexteram omnipotentis virtutis & Maieſtatis Dei collocato & exaltato, omnipotentiam communicatam, qua totum Mundum, viſibiles & inuiſibiles creaturas ſibi ſubiectas regere & gubernare illi datum eſt. Rom 14. Eſa. 45.

D. BEZA.

Omnis poteſtas, de qua Chriſtus loquitur, Matth. 28. [Mihi data eſt, omnis poteſtas in cœlo & in terra:] non eſt intelligenda de omnipotentia Dei, ſed tantùm de Domino Chriſti, quod ei ſecundum humanitatem poſt exaltationem ad dexteram Dei, datum eſt. Nam omnis hac poteſtas, diuerſa prorſus eſt, ab ea, quæ eſt in Deo eſſentialis, & abſolutè conſideratur. Quæ nihil aliud eſt, quàm ſecundum Deum poteſtas in omnibus rebus creatis adminiſtrandis: quæ inter dona in carnem Chriſti collata, ad gratiam habitualem referenda eſt. Beza in Reſponſione ad 2. Theſin.

D. IACOBVS.

Cùm contra teſtimonia Scripturæ à me allata, nihil afferas quàm gloſſam, qua dicis illam poteſtatem prorſus diuerſam eſſe ab ea, quæ in Deo eſſentialis eſt, & abſolutè conſideratur: rogo, vt vnum duntaxat Scripturæ ſacræ, veteris aut noui Teſtamenti, teſtimonium producas, quo hanc tuam & tuorum gloſſam probare velis & poſsis.

D. BEZA.

D. BEZA.

Bezæ gloſſam ſuam teſtimonijs Scripturæ probare non poteſt.

Non opus eſt, quia res manifeſta eſt. Si potentia Dei eſſentialis humanitati realiter cõmunicata eſſet: ſequeretur, quòd in Deitatem mutata, & Deitas facta eſſet: quod fieri non poteſt.

D. IACOBVS.

Ego poſtulo Scripturæ ſacræ apertum teſtimonium vel ſaltem VNVM, quo hanc tuam gloſſam probes. Tu verò ratiocinationem profers, quæ non minus probatione opus habet. Ideoque peramanter oro, vt probes VNO, VNO duntaxat Scripturæ teſtimonio, verum eſſe, quod dicis: Si humanæ naturæ potentia Dei eſſentialis communicata eſſet: humanitas Deitas facta eſſet. Non enim ſufficit hoc dicere, ſed oportet probare.

D. BEZA.

Res adeò manifeſta eſt, vt nulla probatione indigeat. Quia potentia Dei eſt infinita. Humana autem natura eſt finita. Ideoq́; non poteſt infinitæ potentiæ capax aut particeps eſſe.

D. IACOBVS.

Adhuc nullum Scripturę teſtimonium audio, ſed tantùm principium Philoſophicum, quòd finitum non ſit capax infiniti; quod ſuum locum in Philoſophia & rebus naturalibus habet. Sed in hoc Myſterio locum habere non poteſt. Nam ſuprà verbis Pauli probaui, quòd omnis plenitudo Deitas (QVAE INFINITA EST) in carne Chriſti (QVAE FINITA EST & manet) corporaliter habitet; quod fieri non poſſet, neque etiam factum eſſet, ſi hoc philoſophicum principium hîc locum haberet.

Col. 2.

Quapropter adhuc peto, vt VNVM, VNVM inquam, VNVM duntaxat Scripturæ ſacræ teſtimonium proferas, quo probes,

probes & demonſtres: ſi omnipotentia humanitati communnicata eſſet, quòd in Deitatem conuerſa, & DEITAS ipſa facta eſſet. Id ſi T.R. præſtare non poteſt, conſiſtit noſtra ſententia firma & immobilis, quòd humanæ naturæ in Chriſto, ſecundum allegata Scripturæ teſtimonia, omnipotentia Dei eſſentialis realiter ſit communicata, de qua Chriſtus Matt. 28. loquitur, cùm inquit: MIHI (homini IESV Nazaræno, Mariæ filio) data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra.

Eam cùm vos negetis: manifeſtum eſt omnibus, vos cum Neſtorio in Chriſto duas perſonas conſtituere, etiamſi cum ipſo Neſtorio vnam ſingularem perſonam ore fateamini.

D. BEZA.

Neſtorius non ſeriò vnam ſingularem perſonam in Chriſto confeſſus eſt, ſed ſimulauit tantùm. Nos autem ſeriò vnā tantùm perſonam in Chriſto fatemur: & duas nauras eſſentiâ, proprietatibus, et operationibus diſtinctas credimus. Neque naturas ſeparamus, ſed eas vnitas dicimus, etiamſi actiones diſtinguamus. Eutyches enim cùm hanc ſeparationem naturarum effugere vellet: in contrarium errorem, videlicet in confuſionem naturarum & proprietatum incidit, & diuinitatem crucifixam eſſe dixit: quod ne nobis quoque accidat, cauendum eſt.

D. Beza Neſtorianiſmum à ſe remouere ſtudet.

D. IACOBVS.

Neſtorium ſerſo vnam ſingularem perſonam in Chriſto aſſeruiſſe, manifeſtè ipſius Neſtorij proprijs verbis ſuprà demonſtratum eſt. Ex negatione autem communicationis proprietatum realis, ſeparationem naturarum ſequi, & duas perſonas conſtitui, ducenti Partes Concilij Epheſini, duce Cyrillo, ipſi Neſtorio ad oculum demonſtrarunt. Idem vos cum eo facere, ſatis ſuperq́; oſtenſum eſſe confido: & in reliquis

Neſtorius quomodo ſeparationis naturarum conuictus ſit.

liquis, quæ ſequuntur, non minùs apertè oſtendam & probabo. Quiſquis enim conſequens bonæ conſeqentiæ negat, is quoque eius antecedens negat. Cum igitur communicatio proprietatum & operationum realis, à parte veſtra negetur: eo ipſo etiam vnio vera perſonalis, quæ huius communicationis cauſa eſt, à vobis negatur, etiamſi eam cum Neſtorio, VNAM ET SINGVLAREM ore & verbis fateamini.

Quomodo autem Dei Verbum impaſsibiliter paſſum dixerit Cyrillus: & Vigilius Diuinitatem clauis confixam, ſed non transfixam eſſe ſcripſerit: ſuprà dictum eſt.

D. BEZA.

Nos vnionem perſonalem naturarum in perſona CHRISTI, nequaquam negamus, ſed conſtanter aſſerimus. Negamus autem, ex ea communicationem Idiomatum ſeu proprietatum diuinitatis in humana natura ſequi: quæ locum habere non poteſt, niſi humanitas in Deitatem mutetur: quod Eutychianum, & ab Eccleſia damnatum eſt.

D. IACOBVS.

Tom 1. Conc.

Suprà dictum eſt, quòd de Eutychete Hiſtoria Eccleſiaſtica teſtetur, eum vnam duntaxat naturam in Chriſto poſt humanam aſſumptionem, & humanitatem in Deitatem abſorptam, crediediſſe & docuiſſe. Ideóq; eius hęreſis nihil ad nos.

Neſtorius optimo iure hæreſeos damnatus eſt.

Nihil autem obſtitit, quòd Neſtorius vnam perſonam ſingularem in Chriſto confiteretur, quò minùs à Synodo Epheſina optimo iure hæreſeos damnatus ſit, quòd videlicet duas perſonas propter negatam communicationem idiomatum conſtituerit. Nam ſi maximè in corde ſuo cum Eccleſia conſiſtet, ſenſum vero animi exprimere non potuiſſet: tamen

tamen propter pertinaciam iure damnatus eſt, quòd toties admonitus, cum Eccleſia loqui noluerit, cum qua ſentire videri voluit.

Manet ergo adhuc immota probatio Syllogiſmi mei de omnipotentia, quem ſuprà poſui: Cui communicata eſt plenitudo omnis diuinitatis: eidem quoque communicata eſt omnipotentia. Humanitati Chriſti communicata eſt omnis plenitudo Deitatis. Ergo eidem etiam omnipotentia eſt communicata. In qua communicatione, ſumma conſolatio pijs mentibus repoſita eſt.

Etſi enim abſoluta Dei potentia infinita, nobis in cruce & calamitatibus, adeoq́ in ſummis tentationibus ſufficeret: ea tamen nobis abſque mediatore formidabilis eſt. Quando autem afflicta, ſummè perturbata, & hoſtibus propemodum oppreſſa conſcientia cogitat, in manu hominis poteſtatem cœli & terræ poſitam eſſe, qui ſit frater, redemptor, Saluator & opitulator noſter in omnibus tribulationibus: tum maiorem fiduciam capit, & ſe liberatum iri nihil dubitat. Conſolatio piorum quanta in communicatione Chriſti omnipotentiæ repoſita ſit.

Sed de his ſatis. Illuſtriſsimus enim Princeps, quia hora cœnæ iam pridem audita eſt, vt nunc finem faciamus, & cras hora ſeptima ad perſequendam collationem denuò conueniamus, monet.

XXVI. MARTII, AN-no 1586. hora 7. ante Meridiem.

D. IACOBVS.

1. Natura humana in Chriſto verè eſt omnipotens.

REVERENDE D. Beza: Heri inter nos placidè & familiariter collatum eſt, de primo Dei attributo, videlicet, de Omnipotentia: quam nos apertis ſacrę Scripurę teſtimonijs probauimus, aſſumptę humanę naturę in Chriſto verè & realiter communicatam eſſe, vt etiam verè ſit, & dicatur eſſe omnipotens.

2. Potentia homini Chriſto communicata, non eſt creatum donum.

Demonſtraui quoque potentiam homini Chriſto in tempore datam, non eſſe creatum donum in homine Chriſto: ſed ipſam eſſentialem omnipotentiam Dei, ſiquidem vna tantùm in Chriſto eſt omnipotentia, non duæ: ſicut vna quoque tantùm diuinitas. Et plenitudo diuinitatis, ſub qua etiam omnipotentia comprehenditur, nihil niſi eſſentiam diuinitatis, & quicquid eſt, & eſſe dicitur Deus, ſignificat, quæ corporaliter in aſſumpta natura habitat. Vnde Chriſtus quoque dixit: Mihi data eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra: (Matth. 28.) quæ poteſtas eſt æterna & infinita Dei poteſtas, de qua Daniel. 7. Cùm creata poteſtas ad cœli & terrę gubernationem non ſufficiat.

Gubernatio cœli & terræ, totius Chriſti

Gubernat ergo nunc cœlum & terram, viſibilia & inuiſibilia, non ſola diuinitas, ſed etiam aſſumpta Chriſti humanitas: ad quam illi æterna & infinita potentia opus eſt, quæ ipſi per vnionem data & realiter communicata eſt. Contra hęc, ſi Tua Reuerentia aliquid ex Scripura ampliùs habet, rego in medium proponat: paratus ſum ad omnia & ſingula pro mea tenuitate reſpondere. Fides enim noſtra non ratione humana, ſed ſolo verbo Dei nititur, quod in ſacris literis comprehenſum eſt.

D. BEZA.

D. BEZA.

AGNOSCIMVS verba ex Scriptura allata. 1.
Sed de illorum verborum ſenſu & interpretatione quæritur. Omnis autem interpretatio teſtimoniorum ſacræ Scripturæ, ad analogiam fidei reducenda eſt. Hoc poſito, reſpondeo: non negare nos, 2.
quin homini, vt eſſentia diuinitatis vnita eſt, ita etiam cum eo vnita eſſe hypoſtaticè, quæ in Deo ſunt. Sed aliud 3.
eſt, cùm dicitur: Homini data eſſe: & aliud, Humanitati eius data eſſe. Nam in hypoſtatica vnione, vt naturæ: ita etiam proprietates manent diſtinctæ. Et quod proprium 4.
eſt, non fit commune. Quapropter dicimus, Chriſto homini datam potentiam creatam, non increatam, quaſi communicaretur, proprium diuinitatis non eſſet.

Quod ad locum Matth. 28. Data eſt mihi omnis pote- 5.
ſtas: referimus hoc ad poteſtatem creatam, quæ in hominem Chriſtum collata eſt. Neque obſtat, quod obÿcitur: Hominem creata potentia cælum & terram gubernare non poſſe. Poteſt enim Deus in naturam humanam aſſumptam, quot & quanta vult, conferre. Quapropter dicimus: Chriſtum ſecundum humanitatem Dominum omnium eſſe, excepto 1. Cor. 15.
illo qui eum Dominum conſtituit.

D. IACOBVS.

Ad analogiam fidei, omnem interpretationem ſacræ 1.
Scripturæ & teſtimoniorum eius, referendam eſſe, nihil dubitamus.

Sed quòd cùm analogia fidei pugnet, quod nos de homi- 2.
ne Chriſto, & eius omnipotentia docemus, per vnionem perſonalem humanitati eius verè & realiter communicata.

 hoc

Communicatio omnipotentiæ, cum analogia fidei non pugnat.

hoc nondum audiuimus. Quare noſtram doctrinam analogia fidei apertè cõfirmat, quę teſtatur, humanitatem ad dexteram Dei patris collocatam eſſe.

3. Nam quòd affertur, in ipſa vnione hypoſtatica non modò naturas, ſed etiam proprietates diſtinctas manere, extra omnem controuerſiam poſitum eſt. Id verò non prohibet, quò minùs perſonaliter communicentur, quæ ſunt diuinitatis propria.

4. Et non deſinit omnipotentia Diuinitatis proprium eſſe, etiamſi perſonaliter aſſumptæ naturæ humanæ communicetur. Si enim perſona ſecunda Trinitatis Filij Dei, quæ incommunicabilis eſt & eſſe definitur, humanæ naturæ verè communicata eſt: quomodo proprium eius quoque communicari non poſſet, vt nihilominùs eius proprium maneat? Idem ſimilitudo ferri candentis ad oculum demonſtrat. Nam proprietas lucendi & vrendi manet ignis propria, quæ nunquam ab ea ſeparantur naturaliter, vbicunque eſt ignis: ferro tamen realiter communicantur. Sic omnipotentia Dei eſſentialis, manet Deitatis propria, etiamſi humanæ naturę realiter in perſona Filij Dei communicetur, quam Filius Dei in vnitatem perſonæ aſſumpſit.

Omnipotentia quomodo maneat diuinitatis propria, etiam cõmunicata.

Verba Chriſti de creata potentia intelligenda eſſe, dicitur quidem, ſed non probatur. Et quamuis verum ſit, Deum potentiam largiri poſſe, quantam velit: tamen Scripura apertè teſtatur, hanc non creatam, ſed æternam, & infinitam potentiam eſſe, cuius participatione humana Chriſti natura etiam receſſus cordium videre & iudicare poteſt, quod creatæ poteſtatis non eſt.

Damaſc. lib 3. cap. 19.

Et non noſtris, ſed Damaſceni verbis heri demonſtrauimus, potentiam hanc non creatam, ſed infinitæ potentię Dei participationem eſſe, qua cum λόγῳ aſſumpta humanitas omnibus in cœlo, terra, & inferno dominatur. Caro (inquit) operanti Deitati verbi COMMVNICAT ideo, quòd diuinæ operationes per organum corporis perficiebantur. Ita ſancta eius MENS etiam naturales ſuas operationes operatur.

tur. COMMVNICAT autem & Deitati verbi operanti, & diſponenti, & gubernanti vniuerſum, *INTELLIGENS ET COGNOSCENS, ET DISPONENS, NON VT NVDA MENS HOMINIS, SED VT DEO* ſecundum hypoſtaſin vnita, *ET DEI MENS* conſtituta. Vbi etiam particula vniuerſalis obſeruetur, omnis: Omnis poteſtas MIHI, Ieſu Mariæ filio data eſt: quam vt Deus ab æterno ſemper habuit (imò per eſſentiam hæc ipſa potentia eſt) ita eam, vt homo, à Deo accepit. Gloriam (inquit Cyrillus) quam ſemper habuit *VT DEVS, VT HOMO PETIIT*: nec quia gloriæ propriæ vnquam expers fuit, hæc ab eo dicuntur: ſed quia in *GLORIAM*, quæ ſibi ſemper adeſt, *VT DEO PROPRIVM TEMPLVM* ſubducere voluit. Quid quæſo de reali communicatione GLORIÆ, quæ diuinitatis propria eſt, & ſub qua omnipotentia etiam intelligitur, magis apertè dici poſſet?

Quapropter adhuc peto, vt D. Beza vnum duntaxat Scripturæ teſtimonium apertum proferat, quo demonſtret, hanc potentiam Chriſto Homini datam, creatam potentiam eſſe, quod non poteſt.

D. BEZA.

Analogiam fidei adduco, quæ docet, quòd proprietates diuinitatis ſint & maneant etiam in ipſa vnione perſonali incommunicabiles. Et quando dicimus, Deum eſſe omnipotenten: intelligimus hoc Deum IN SE, & per ſe eſſe, & manere ſolum.

Deindè ſunt radij diuinæ omnipotentiæ, & hi radij ſunt qualitates creatæ, quæ à ſubſtantia diuinitatis in humanitatem Chriſti emanant, nempe creata dona, eaq́; abſolutiſſima, perfectiſſima, & ſumma in humanitatem Chriſti collata, quæ ab illa abſoluta Dei potentia diſtinguenda ſunt.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Peto ex analogia fidei mihi demonſtrari, quòd communicatio omnipotentiæ in aſſumpta humana natura, cum hac analogia pugnet.

D. BEZA.

Argumentatio ex analogia fidei contra communicationem omnipotentiæ.

Analogia fidei docet, quòd Chriſtus in vtero D. virginis Mariæ verum corpus, & veram naturam humanam, finitam & circumſcriptam aſſumpſerit, quæ ſuas eſſentiales proprietates etiam in vnione retinet: hæ illam communicationem realem non admittunt, ſed humanam naturam Chriſti prorſus abolent, & in Deitatem mutant.

D. IACOBVS.

Hæc non eſt fidei analogia, ſed ratiocinatio ex Philoſophia humana, contra fidei analogia petita.

Etſi enim verum eſt, quòd analogia fidei doceat, Filij Dei aſſumptam humanam naturam eſſe verè humanam naturam finitã & circumſcriptam, noſtræ, excepto peccato, per omnia ſimilem, quod etiam ſenſus noſtri probant & teſtificantur: tamen ſimul eadem analogia fidei docet, quòd hæc humana natura ſit cum Filio Dei in vtero matris perſonaliter vnita, & ſupra omnes creaturas exaltata. Primùm quidem per gratiam vnionis, per quam à puncto conceptionis omnis plenitudo diuinitatis in hac aſſumpta natura habitauit corporaliter, quæ omnipotentiam complectitur, ſeu tota hoc vocabuo potiùs exprimitur.

Deinde, eadem analogia teſtatur, quòd ad dexteram virtutis & Maieſtatis Dei Patris omnipotentis hæc ipſa humana natura collocata ſit in throno Deitatis proprio, *QVI IPSA OMNIPOTENTIA EST.*

Pugnat ergo hæc Bezæ Philoſophica collectio cum ipſa analogia fidei, quamuis ex ipſa analogia fidei, ſed per fallaciam diuiſionis facta. Nam vtrumq; teſtatur hæc ipſa analogias

gia: Chriſti humanitatem propria humanitatis in ſe retinere,& ſimul omnipotentis Maieſtatis Dei participem factam eſſe: quæ ſimul ſtare poſſunt. Non enim vel contraria, aut contradictoria, ſed diuerſa & diſparata ſunt, quæ ſe inuicem non euertunt.

Quapropter denuò inſto, & à T. R. peto, vt vnum Scripturæ teſtimonium proferas, quò gloſſam tuam, & opinionem probes, quòd Chriſto homini, ſeu humanitati eius, nō ipſa Dei omnipotentia, ſed creata duntaxat potentia data & communicata ſit, media videlicet poteſtas inter angelos, beatos homines, & Deum: quę maior ſit, quàm potentia angelorum, & beatorum hominum: & minor, quàm potentia Dei propria. Hoc inquam, cupio mihi VNO tantùm illuſtri Scripturæ teſtimonio probari.

D. BEZA.

Probet T. R. ex Scriptura ſacra ſuam ſententiam.

D. IACOBVS.

Ego meam ſententiam non vno, ſed aliquot apertis Scripturæ teſtimonijs probaui: contra quæ T. R. nihil aliud, quàm gloſſam attulit, eaque de potentia creata interpretatus es: quam gloſſam autem nullo teſtimonio Scripturæ probare potuiſti. Quod, vt adhuc fiat, oro.

Media potentia Chriſti ex S. Scriptura probari non poteſt.

D. BEZA.

Ego non aliter communicari, quàm vniri, dico. Qua ratione enim Deus homo eſt: eâdem homo, Deus & omnipotens, &c. eſt.

D. IACOBVS.

Vnionem naturarum, & communicationem proprietatum, non idem eſſe, ſed differre tanquam cauſam & effectū, ſuprà demonſtratum eſt. Quemadmodum etiam, quàm diuerſa ratio communicationis proprietatum diuinarum &

humanarum, etiamſi vna vtriuſque cauſa ſit, quoque diximus. T. autem R. probet potentiam illam, quam ſacra Scriptura Chriſto homini datam prædicat, eſſe qualitatem, ſeu creatum donum.

D. BEZA.

An potentia Chriſti ſit creatum donum.

1. Cor. 12.

Dona Dei, ſunt eſſentiæ Dei qualitates, 1. Cor. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, ſed idem Spiritus: diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Dominus: diuiſiones operationum ſunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Ergo & in Chriſto, potentia data qualitas eſt.

D. IACOBVS.

Diſcrimen inter dona ſanctorum, & dona in Chriſti humanitatem collata.

Ioan. 3.

Col. 2.

Damaſc. lib. 3. cap. 7. & cap. 18.

Hæc ſunt particularia dona, quæ Deus diſtribuit membris Chriſti, ſecundum menſuram donationis Chriſti: ideò ſunt qualitates. Sed Scriptura ſacra teſtatur, Chriſto datum ſpiritum NON AD MENSVRAM. Ergo non de qualitatibus poteſt intelligi, quæ omnes ſunt menſuratæ. Plenitudo diuinitatis totius habitat in Chriſto corporaliter, non peculiaria, aut particularia dona in illum collata, ſicut in alios ſanctos. Damaſcenus inquit: Diuina natura PROPRIAS SVAS EXCELLENTIAS CARNI communicat: quæ vt verè, & ſecundum naturam Dei voluntas facta eſt, omnipotens eſt. Et Ambroſius: Non enim Deus SVAE SEDIS Apoſtolis dat conſortium: Chriſto verò ſecundum humanitatem datur conſortium diuinæ ſedis. Tu contrarium ex ſacra Scriptura proba?

D. BEZA.

Confiteor vnitam Deitatem omnipotentem carni Chriſti, & nego aliam communicationem, quàm vnionem.

D. IACOBVS.

Nullum adhuc Scripturæ teſtimonium contra communica-

nicatam omnipotentiam audio: cuius communicationis fundamentum eſt vnio: non autem eſt ipſa proprietatum communicatio.

D. BEZA.

Audiuimus Cyrillum lib.2.Theſauri,differentem: quæ ſolius diuinitatis propria ſint, diuinitati etiam ſoli tribuenda eſſe, ne naturæ confundantur.

D. IACOBVS.

Verba Cyrilli ſunt plana & perſpicua: in quam ſententiam plura alia quoque eiuſdem authoris afferri poſſunt. Quibus docet, ſi quis abſolutè, & ſine reſpectu vllo vnionis cum diuinitate τῦ λόγου humanitati Chriſti tribueret, quod diuinitatis proprium eſt: quòd hac communicatione propriorum humanitas aboleretur, & in diuinitatem comutaretur. Sed optimus verborum ſuorũ interpres eſt ipſe Cyrillus, qui ſuam ſententiam apertè ſequentibus verbis explicat, quæ heri quoq; allata ſunt. Non imperitè omninò (inquit) viuificam carnem eſſe negatis. Nam ſi ſola intelligatur, nihil prorſus viuificare poteſt, quippe quæ viuificatione indigeat. Cùm verò incarnationis Myſterium ſcrutati fueritis, & vitam habitantem in carne cognoueritis, quamuis nihil penitus caro per ſeipſam poſsit; viuificam tamen factam eſſe credetis.

De communicatione propriorum, Cyrilli perpetua & conſtans ſententia.

Cyril in Ioan lib. 4. cap. 23.

D. BEZA.

Propter vnionem dicimus nos quoque, hominem eſſe omnipotentem.

D. IACOBVS.

Verba ſunt. Nam vos per [Hominem] diuinitatem ſolam intelligitis, idq; per tropum, qui Metonymia dicitur: quemadmodum apertè in veſtra reſponſione poſitum eſt: Homo eſt omnipotens, id eſt, Deitas humanæ naturæ vnita eſt omnipotens, ſine omni communicatione reali, humanitati facta: quod nos falſum eſſe, nunc aliquoties diximus, & probauimus.

Conſenſus in verbis, non in rebus.

In reſponſ. ad Theſin 8. & 9.

D. BEZA.

Deprauatio verborum Lutheri.
In reſponſ ad dogma 1.

Lutherus ipſe reprehendit eos, qui docent, hominem Chriſtum eſſe omnipotentem: cuius hæc ſunt verba in ſermone Natalitio ſuper Ebr. 1. Humanitas Chriſti æquè ac alius ſanctus, & naturalis Homo, NON SEMPER omnia cogitauit, dixit, voluit, animaduertit, ſicut quidam ex ipſo omnipotentem hominem faciunt, imprudenter confundendo duas naturas, & earum operationes.

D. IACOBVS.

Verba Lutheri cum doctrina noſtra nihil pugnant prorſus, quæ ipſius Lutheri, imò Spiritus ſancti doctrina eſt, quam Lutherus in aſſertione de Cœna Domini conſtanter aſſeruit, & apertiſsimis Scripturæ teſtimonijs confirmauit.

Lutherus de communicatione ſcientiæ Chriſti.
Lutherus in Eccleſiaſtica Poſtilla ſuper Epiſtolam Dominicalem in feſto Natiuitatis Chriſti.

Nam in loco à te allegato, Lutherus reprehendit interpretationem verborum Chriſti, Marc. 13. [De die autem illa & hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neq; filius, niſi pater:] quam quidam intempeſtiuè afferunt. Non opus eſt (inquit Lutherus) hic gloſſa: filius non nouit, id eſt, non vult ſcire. Quid facit hæc gloſſa? „ Humanitas Chriſti æquè ac alius „ homo naturalis non ſemper omnia cogitauit, &c. Et pòſt „ verba hæc addit: Quemadmodum non ſemper omnia vidit, „ audiuit, & ſenſit: ita etiam NON SEMPER corde ſuo omnia „ aſpexit: ſed quemadmodum ſpiritus illum duxit, & illi ob„ tulit. Plenus gratia & ſapientia fuit, quòd omnia iudicare & „ docere POTVIT, quæ ipſi propoſita fuerunt. Idque hac ex „ cauſa, quòd diuinitas, quæ ſola omnia ſcit, in ipſo perſonali„ ter præſens fuit. In ſumma, quicquid de Chriſti humilitate „ & exaltatione dictum eſt, HOMINI tribuendum eſt, quoni„ am natura diuina neque humiliari, neque exaltari poteſt. Hactenus Lutheri verba, quæ apertè noſtram ſententiam confirmant, & opinioni D. Bezæ minimè patrocinantur.

Non

Non enim Lutherus negat, Chriſtum eſſe omnipotentem hominem: ſed tantùm falſam interpretationem verborum Chriſti reprehendit, quæ in ſtatu humilitatis de ſeipſo locutus eſt Chriſtus. Quibus oſtendere voluit, quòd non eodem modo ſecundum hominem omnia ſciat, ſicut ſecundum Deitatem. Cùm enim Deitas ſit immutabilis, & ſcientia Dei ſit eſſentia eius: ideo ſicut non poteſt non ſemper eſſe Deus, ita non poteſt non o MNIA ſemper ſcire. Sed quia humana natura eſt mutabilis, & aliunde habet, vt ſciat omnia, videlicet, ſicut Lutherus hic loquitur, ex perſonali præſentia Deitatis, quæ in ſtatu humilitatis ſe non ſemper exeruit per humanam naturam: ideo falſam eſſe docet illam gloſſam, NON ſcit, id eſt, NON VVLT ſcire, quem tamen omnia ſcire potuiſſe, apertè dicit. Non enim ſimulauit ſe neſcire diem & horam extremi iudicij: ſed cùm hæc verba loqueretur, VERE ignorauit, quia ſeipſum, vt Paulus loquitur, exinaniuerat. Ἐκένωσε, inquit Paulus, euacuauit ſe ratione humanitatis: quæ euacuatio ſeu exinanitio nihil ſimulatum fuit in homine Chriſto, ſed ſeriò & realiter facta eſt. Quemadmodum etiam filijs Zebedæi reſpondet: MEVM non eſt dare, vt hic ſedeat ad dexteram, alter ad ſiniſtram: quod non ſimpliciter, ſed ratione ſuę exinanitionis Matth. 25. loquitur. Nam idem Chriſtus alios ad dexteram, alios ad ſiniſtram ſuam collocabit, & dicet: Ite, venite. Quapropter in ſerui forma hæc omnia locutus eſt, quaſi diceret: Nunc hanc ob cauſam non adſum. Hæc autem euacuatio ſeu exinanitio præſupponit præcedetem impletionem infinitorum donorũ, quòd ſecundum hominem habuerit quidem maieſtatem illam, ſed non vſurpare voluerit. Plenus (inquit Lutherus) erat gratia, & ſapientia, quòd potuit omnia intelligere, &c. Et hæc eſt omnipotentiæ communicatio, de qua paulò pòſt plura in tractatu de omniſcientia Chriſti hominis dicemus.

Sed quæro, mi Domine Beza: An hæ duæ propoſitiones æquipolleant: Deus eſt omnipotens: Homo eſt omnipotens? Cùm enim ſecundum tuam opinionem, nulla ſit omnipoten-

nipotentię communicatio in natura humana: quomodo ergo homo eſt omnipotens? aut verè omnipotens dici poteſt? quod tu aſſeris verè dici, vt maximè pertinaciter neges, humanitati omnipotentiam communicatam eſſe.

D. BEZA.

Ego has propoſitiones non dico æquipollere. Nam alia ratione dicitur Deus omnipotens, videlicet propriè, & eſſentialiter IN SE, & PER SE. Homo autem dicitur omnipotens, non quòd humanitati communicata ſit omnipotentia: ſed quia eſt vnita omnipotenti diuinitati, quæ ſola eſt & ita manet omnipotens, vt ſuam potentiam nulli creaturæ, & ita etiam humanitati Chriſti non communicet.

Homo Chriſtus quomodo ſecundum Bezam Deus & omnipotens ſit.

Sic dicimus: Illum hominem eſſe Deum. Intelligimus autem ſub vocabulo hominis, Deitatem vel Filium Dei hoc modo: Filius Dei, qui vnitus eſt humanitati, & Deitas ipſius, eſt Deus. Deitas enim humanitati non eſt communicata.

D. IACOBAS.

Ego ex reſponſione veſtra ad Theſin noſtram 8. & 9. reſpondeo, quòd communicationem omnipotentiæ, quando humanitas dicitur ſuo modo omnipotens, ne quidem verbalem eſſe credatis, hoc eſt, non ſolùm non rem, id eſt, omnipotentiam, ſed ne quidem nomen & appellationem omnipotentiæ Dei, humanitati Chriſti tribui verè poſſe doceatis: quæ auditu horrenda ſunt. Quomodo enim hic homo verè omnipotens dici poteſt, cuius humanitati animæ & corpori non ſolùm neq; omnipotentia: ſed ne quidem nomen omnipotentiæ vllo modo communicatum eſt? Hoc, quæſo, auditores diligenter expendere velint, quomodo cum Scriptura ſacra conueniat, & allatis ex ea teſtimonijs conſentiat, quæ Chriſto nō ſolùm NOMEN, ſed rem ipſam, hoc eſt, Maieſtatem diuinitatis propriam, & omnipotentiam apertè tribuunt.

D. BEZA.

D. BEZA.

D. Brentius locum Ioannis primo, [Verbum caro factum eſt] non de vnione naturarum, ſed de communicatione proprietatum diuinitatis, & ratione donorum expoſuit, quibus Petrum Chriſtus ſuperet, aliàs vnam diuinitatis vnionem cum Petro & Chriſto fore. Verba eius hæc ſunt: Itaque diſcrimen Chriſti & Petri non eſt ſumendum ſimpliciter ab inhabitatione Filij Dei: ſed à communicatione proprietatum eius.

D. IACOBVS.

Simpliciter nego, Brentium aſſerere: Eandem vnionem diuinitatis cum Petro eſſe, quæ eſt cum aſſumpto Homine Chriſto. Nam contra Petrum Martyrem diſputans (qui ſcripſerat: Sufficit Deitatem, quamuis immenſam & infinitam ſua hypoſtaſi fulcire ac SVSTENTARE humanitatem, vbicunque illa fuerit) hæc verba ſubiungit: Certè ſi ſententiam Martyris, quam ſuprà commemoraui, de vnione perſonali, rectè introſpexeris, talem facit vnionem Filij Dei, & filij Mariæ virginis, qualis eſt Filij Dei & omnium creaturarum, aut ſaltem Petri & Pauli aliorumque Sanctorum. Tantum igitur abeſt, vt Brentius eandem vnionem Chriſti & Petri cum Deo aſſeruerit, vt hanc tanquam omnium abſurdiſsimam ſententiam ex Petri Martyris deſcriptione ſequi demonſtrauerit, ſi ad conſtituendam vnionem perſonalem ſufficiat ſua hypoſtaſi FVLCIRE ET SVSTENTARE.

Quòd autem vnionem perſonalem per communicationem idiomatum definiuerit, hęc cauſa eſt, quòd vnionis hypoſtaticæ Myſterium ita comparatum ſit, vt à priori definiri non poſsit. Quando ergo non habemus ſpecificas differentias: in earum locum, quæ magis nota ſunt, ſiue propria, ſiue accidentia, ſiue operationes reponimus: quibus ab alijs rebus diſcernantur, vt aliquo modo quid ſint, intelligi poſsit.

Vnio hypoſtatica duarum naturarum in Chriſto, cur per communicationem idiomatum definiatur.

Sic

Animæ rationalis cum corpore vnio.

Sic qualis ſit vnio animæ cum corpore in quolibet homine, à priori nõ poſſumus ſcire. Definimus ergo à poſteriori, hoc eſt, à communicatione potentiarum animæ cũ corpore, qua corpus viuit, ſentit, mouetur. Hinc Ariſtoteles, cùm aliâs vniuſcuiuſque rei vna tantùm ſit definitio, duas definitiones animæ tradit: alteram, qua anima quid per ſe & in ſe ſit, ratione potentiarum ſuarum deſcribit: alteram verò ea ratione tradit, qua corpori vnitur, & ſe cum potentijs ſuis communicat. Anima, inquit, eſt actus corporis phyſici Organici vitam habentis in potentia. Item: Anima eſt, qua viuimus, ſentimus, mouemur & intelligimus. Et cùm videamus, animam nullam harum potentiarum ſine corpore exercere quamdiu eſt in corpore, ſine quibus etiam corpus nihil agere poteſt, ſed inſtar lapidis & trunci eſt: Ex hac communicatione tanquam vnionis conſequente intelligimus, quanta ſit vnio, & quàm arcta corporis cum anima coniunctio.

Cur duæ definitiones animæ, ab Ariſtotele traditæ.

Vnio animæ cum corpore vnde cognoſcatur.

Cur D. Brentius & D. Iacobus Andreæ vnionem perſonalem per communicationem idiomatum definierint.

Sic cùm nos multò minùs Myſterium vnionis perſonalis diuinæ & humanæ naturæ in Chriſto intelligamus, vt qui nos ipſos ignoramus: D. Brentius & Collegæ ipſius, Scripturæ ſacræ, & S. Patrum veſtigia ſecuti, hanc admirandam vnionem per communicationem Maieſtatis diuinæ deſcripſerunt, qua diſcrimen inter Petrum & Chriſtum hominem conſpiciatur, qui aliâs multa communia habent.

Collatio perſonæ totius Chriſti cum Petro.

Non enim negari poteſt, diuinitatem totam, quæ ἀμέριστος eſt, & in partes non diuiditur, in Petro non ſolùm totam eſſe, ſed etiam in ea habitare, quæ numero non alia eſt diuinitas, quàm quæ in Chriſto eſt. Ex quo autem minimè ſequitur, quòd idem modus vnionis & coniunctionis Dei cum Petro fuerit, qui eſt in homine Chriſto.

Diſcrimen vnionis diuinitatis in Chriſto & Petro, vnde ſumendum.

Vnde autem hoc diſcrimen ſumendum, quod neq; oculis corporis, neque mente percipi poteſt?

Ex conſequente nimirum huius admirandæ vnionis effectu, qui in Scriptura ſacra explicatus eſt: videlicet à communicatione Maieſtatis, quam Scriptura ſacrā Chriſto homini tribuit,

tribuit, quæ nulli homini aliàs quantumuis ſancto & excellenti tribuitur. Nam homo Chriſtus dicit: Adoleſcens, tibi dico: Surge, & ſtatim reſurgit. Ad hunc modum Petrus non loquitur: ſed inquit, Dico tibi, in nomine IESV CHRISTI NAZARENI ſurge, & ambula. Vnde colligitur, alia ratione Petrum, alia ratione CHRISTVM reſuſcitaſſe mortuos.

Sed ais: Quid ſuſcitauit mortuos? Reſpondeo: Omnipotens virtus diuinitatis, cuius ſolius proprium eſt mortuos reſuſcitare.

Cur autem homo Chriſtus ſimpliciter dicit: Adoleſcens, tibi dico, ſurge, & ſtatim ad hanc vocem Chriſti adoleſcens ſurgit? Petrus autem non ſimpliciter inquit: Dico tibi ſurge: ſed dicit: IN NOMINE IESV ſurge & ambula: cùm tamen vna & eadem ſit diuina virtus, qua excitati ſunt? Hic diſcrimen vnionis diuinitatis cum Petro, & cum homine aſſumpto, conſpicitur: quòd homo Chriſtus propria, Petrus autem aliena virtute mortuos ſuſcitauit, & miracula edidit.

Quia omnipotens illa virtus diuinitatis, communicata eſt humanitati Chriſti: cuius ſolius humanitatis ſeu hominis, RESPECTV ALIORVM SANCTORVM hominum propria fuit: vt reſpectu illarum propria, communicata tamen à diuina virtute homo Chriſtus mortuos ſuſcitaret: quod propter defectum communicationis huius, Petrus facere non potuit, ſed ſemper coactus eſt addere: IN NOMINE IESV. Sicut Apoſtoli oraſſe leguntur, vt Dominus extendat manum ſuam ad ſanitates, ſigna & prodigia efficienda per nomen ſancti FILII SVI IESV. Ex qua communicatione reali in Chriſto facta intelligitur, longè aliam vnionem eſſe diuinitatis cum homine aſſumpto in perſona Chriſti, quàm cum Petro.

Quomodo hominis aſſumpti omnipotētia ſimul propria & communicata ſit.

Hæc mens & ſententia D. Brentij, in collatione Petri cum Chriſto fuit, quando per communicationem Maieſtatis diuinæ in CHRISTO vnionem perſonalem definire, & ab alijs vnionibus DEI cum beatis hominibus diſcernere voluit.

Refutatio falſæ doctrinæ, D. Brentio imputatæ.

Nequaquam verò eandem vnionem diuinitatis cum humanitate Chriſti & Petri docuit, vt diſcrimen duntaxat in donorum gradu vel numero collocauerit. Sicut falsò ipſi Brentio in Domino quieſcenti, & mihi quoq; tribuitur: quaſi doceamus aut docuerimus, quòd diuinitatis παρουσία tantùm adfuerit homini Chriſto, ſicut reliquis ſanctis, quos gradu donorum ſuperauerit, & creata potentia & ſapientia Deo ſimilis, Deus & Deo æqualis dicatur. Quæ omnia ne per ſomnium quidem Brentio aut mihi vnquam in mentem venerunt.

Cur Brentius vnionem perſonalem per communicationem idiomatum deſiniuerit. Ioan 3. Col. 2. Ioan 1. 1 Cor 12. Rom 2.

Sed per hanc collatam Maieſtatem, hominis aliquo modo ad illam admirandam & ineffabilem vnionem diuinitatis cum aſſumpto homine Ieſu Mariæ filio perducere voluit, quę toto genere ab omni alia vnione diuinitatis cum ſanctis hominibus differat: in qua ſpiritus Chriſto non ad menſuram, ſed ſine menſura donatus eſt. Neq; potentia aliqua creata, ſed OMNIS plenitudo Deitatis ei communicata eſt: ex qua plenitudine nos omnes accepimus dona, ſecundum menſuram donationis Chriſti.

D. BEZA.

Dico, nos non negare: homini huic datam omnipotentiam, quia homo ille eſt Deus: ſed nego humanitati datam eſſe. Sicut enim dici non poteſt: Humanitas eſt Deitas: ita etiam dici non poteſt, humanitas eſt omnipotens.

D. IACOBVS.

Hæc nunc aliquoties audita & à te repetita ſunt: & quomodo ſub vocabulo (Homo) Deitatem ſolam abſq; humanitate intelligas, & lectori fucum facias, ex reſponſione veſtra oſtenſum eſt. Sed peto VNVM, VNVM duntaxat Scripturæ ſacræ teſtimonium, quo hanc gloſſam probes, qua aſſeris, & toties repetis, atq; inculcas: ſi humanitati à Filio Dei aſſumptæ communicata eſſet omnipotentia, quòd in Deitatem conuerſa eſſet: Hoc quæſo proba.

D.BE-

D. BEZA.

Hoc perinde eſt, ac ſi quis peteret à me teſtimonium Scripturæ, vt probem, quòd ſimus Mompelgarti. Res aperta & manifeſta eſt: ideo nullo Scripturæ teſtimonio indiget.

D. IACOBVS.

Contrarium ego ex Scriptura apertè & manifeſtiſsimè probaui, & ſimilitudine ferri igniti demonſtraui: ad quæ teſtimonia tu nihil aliud, quàm gloſſam contra apertum textum attuliſti, eamq́ nullo Scripturæ teſtimonio probare potes, quòd videlicet potentia homini Chriſto data, ſit creata qualitas & donum creatum.

D. BEZA.

Certum eſt, omnia dona hominibus data, eſſe qualitates creatas. Quapropter cùm Chriſtus ſit caput corporis, quod dicitur Eccleſia: ideo certum eſt, etiam dona eius humanitati data, eſſe qualitates creatas, quorum numero & excellentia, Chriſti humanitas non modò omnes beatos homines, ſed etiam Angelos ſuperat. Bezæ argumentum à membris ad caput.

D. IACOBVS.

Ego ſimpliciter nego conſequentiam. Omnibus enim pijs & fidelibus ſunt creata dona collata, quia non ſunt hypoſtaticè cum Deo vniti. Et Scriptura ſacra apertè teſtatur, quòd membrorum corporis Chriſti omnia dona ſint menſurata, nec vni cuncta dederit Dominus, ſed ſecundum menſuram, donationis Chriſti, quantum cuique ſufficit. Sed Chriſto cuncta dediſſe ſine menſura, Spiritus ſanctus adeoq́ue ipſe Chriſtus de ſe teſtatur. Et omnem plenitudinem, non donorum creatorum, ſed totius diuinitatis, inquit Paulus, in Chriſto habitare. His verbis Spiritus ſancti, conſcientia pij hominis tutò inhærere, & in eis acquieſcere poteſt: cùm de gloſſa veſtra nullo Scripturæ teſtimonio confirmata ſemper dubitare cogatur, an ſit vera vel falſa. Sed cùm nullo Scripturæ teſtimonio probari poſsit, potentiam huma-

Refutatio huius argumenti. 1. Cor 12. 14. Rom 14 Ioan 3 13. Col 2

næ naturæ Chriſti datam, creatum donum eſſe: videamus etiam de reliquis Dei attributis, quæ ſunt, omniſcientia, omnipræſentia, viuificatio, & religioſa adoratio: (nam hæc omnia ſunt Deitatis propria) an ea quoq; aſſumptę humanitati Chriſti communicata ſint.

D. BEZA.

Confeſ. D. Bezæ de communicatione attributorum Deitatis.

Quid opus eſt de ſingulis dicere? cùm omnium attributorum Dei eadem ſit ratio & communicatio. Si enim demõſtraueris, vnum Dei attributum proprium communicatum eſſe: de reliquis nihil diſputandum cenſeo.

D. IACOBVS.

Omnipotentiam diuinitatis, humanitati Chriſti aſſumptæ communicatam eſſe: luce meridiana clarius apertis Scripturæ teſtimonijs me demonſtraſſe, confido. De quo iudicium ſit penes auditores.

Deinde, non ignoras, quoſdam omnipotentiam & omniſcientiam tribuere Chriſti humanitati: ſed omnipræſentiam communicatam eſſe, negare & oppugnare. Ideo etiam de illis dicendum erit.

D. BEZA.

D. Heshuſij opinio quomodo à Beza damnata.

Scio Doctorem Heshuſium hoc facere: ſed toto cælo errat, & ſtultè facit. Nam ſi vna proprietas diuinitatis naturæ humanæ communicata eſt, reliquæ omnes communicatæ ſunt. Id ſi tu de vna demonſtraueris: ego de reliquis tecum nihil prorſus contendere aut diſputare volo.

D. IACOBVS.

Age ergo, vt de reliquis quoque placidè conferamus, idq; potiſsimùm propter auditores, vt videant & cognoſcant, nos ex parte noſtra Chriſto homini ſeu humanitati

eius nihil tribuere, quod non Scripturæ ſacræ apertis teſtimonijs (qua ſola, fides noſtra Chriſtiana nititur) probari & demonſtrari poſsit.

D. BEZA.

Si ita placet, fiat.

D. IACOBVS.

Nos Chriſto homini, hoc eſt, humanitati eius, omniſciẽtiã realiter cõmunicatã aſſerimus. Quòd autẽ vera ſit hęc noſtra doctrina, hoc argumento confirmo. Cuicunq; datus eſt ſpiritus ſine menſura: huic omniſcientia data eſt. Sed Chriſto homini ſeu ſecundum humanitatem datus eſt ſpiritus non ad menſuram. Ergò data eſt illi etiam omniſcientia. Probatio minoris propoſitionis: Ioan. 3. ſcriptum eſt (Quem miſit Deus, verba Dei loquitur. Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.)

II. De Omniſcientia.

Humanæ naturæ in Chriſto, omniſcientia verè & realiter communicata.

D. BEZA.

Concedo, quòd omnia dona Spiritus ſancti ſint data Chriſto ſine menſura, quæ ſunt creatæ qualitates. Et ſic concedo etiam nunc Chriſtum in gloria OMNIA SCIRE, quæ priùs in ſtatu humilitatis ſeu exinanitionis non ſciuit, quia nunc gubernationem omnium tenet.

D. IACOBVS.

Quæro igitur: An ſpiritus Chriſti humanus, hoc eſt, anima Chriſti nunc in gloria omnia ſciat, quæ Deus ſcit?

D. BEZA.

Non dubito, etiam nunc OMNIA ſcire, QVAE priùs non ſciuit, cùm in ſtatu exinanitionis eſſet. Et ſuprà dixi: Lutherum in Serm. Natalitio diſtinguere inter cognitionẽ

humanitatis & diuinitatis Chriſti: quòd Chriſtus multa ignorauerit ſecundum humanam naturam, quæ ſecundum diuinitatem nouerit. Et fatetur ipſe Lutherus, ſe etiam ſæpe erraſſe in hoc & in alijs Scripturæ locis, quòd naturæ tribuerit, quæ perſonæ conueniunt: & contrà.

D. IACOBVS.

An Lutherus ſuam doctrinam de perſona Chriſti reuocauerit.

Quo anno hæc ſcripſit Lutherus? Nam à veſtris fratribus hæc eadem Lutheri verba, in hunc potiſsimùm finem proferuntur & allegantur, vt probent: Lutherum ipſum doctrinam ſuam de perſona Chriſti reuocaſſe. Potiſsimùm verò illa, quæ de perſona Chriſti in maiori Confeſsione de Cœna Domini, & in libro cui titulus eſt: Quòd verba Chriſti (Hoc eſt corpus meum) adhuc firma & immota perſiſtant, ſcripſerit, Ideò quæro, quo anno hæc ſcripſerit?

D. BEZA.

Ego neſcio.

D. IACOBVS.

Lutherus cùm tyro eſſet, in ſacrarum literarum ſtudio ſæpe errauit.

In Epiſtola dedicatoria ad Comitem Mansfeldenſem annotatum eſt tempus, quo hæc Lutherus ſcripſit: videlicet, anno Domini 1521. editam Poſtillam iſtam, quam præcedentibus annis ſcriptam eſſe docet. Quomodo ergo his verbis Lutherus ea retractare potuit, quæ anno 1527. & 1528. hoc eſt, ſex vel ſeptem annis pòſt ſcripſit? Non enim poſteriora per priora, ſed priora per poſteriora ſcripta corriguntur. Senſus ergo verborum Lutheri in ſua Eccleſiaſtica Poſtilla eſt: cùm adhuc tyro ſacrarum literarum eſſet, fatetur, quòd ſæpe in eiuſmodi Scripturæ ſententijs errauerit, & naturæ tribuerit, quod perſonæ eſt.

Collatio ſcriptorum Lutheri, ratione temporis

In poſterioribus autem ſcriptis non ampliùs hac ignorantia laborauit, ſed ex vera & genuina interpretatione Scripturæ ſacræ teſtimoniorum, contra hoſtes veritatis ſolidè diſputauit, & eoſdem verbo Domini proſtrauit. Scripturam enim

per

per Scripturam interpretatus eſt, qui optimus modus interpretandi eſt. Et explicatione dexteræ Dei, non ex humanis gloſsis, ſed apertiſsimis ſacræ Scripturæ verbis demonſtrauit Chriſto ſecundum humanam naturam omnipotentiam diuinitatis propriam verè & realiter communicatam eſſe. Et regula Lutheri ſuprà poſita, omnibus ſacrarum literarum ſtudioſis, tyronibus maximè, valdè neceſſaria eſt: Ne tribuant naturis, quod perſonę eſt, ne naturas confundamus aut ſeparemus: de quo aliàs.

Sed quæro ampliùs: An Chriſti anima nunc in gloria, omnia ſciat, etiam cogitationes hominum?

An Chriſti anima etiam cogitationes hominum ſciat & videat.

D. BEZA.

Neſcio. Ex reuelatione diuinitatis poteſt ſcire, quantum vult ſcire, & quantum illi opus eſt.

D. IACOBVS.

Sic quoq; olim Heydelbergenſes Theologi ſcripſerunt, Chriſtum ſcire, quantum velit ſcire, & quantum illi opus ſit ad exercendum iudicium: tantam etiam Dei ipſius, & operum DEI cognitionem habere, quantum ei conueniat ſcire. Quæ vox in auribus piorum hominum non modò dura, ſed planè impia eſt. Quaſi verò Chriſtus ſecundum humanitatem ſuam nondum perfectam Dei, & operum eius cognitionem habeat?

D. BEZA.

Illi quid ſcripſerint, ego ignoro: ipſi pro ſe reſpondeant. Ego dico, Chriſtum ſecundum humanam naturam nunc ſcire omnia, QVAE VELIT SCIRE.

D. IACOBVS.

Vult ne homo omnia ſcire?

D. BEZA.

Neſcio Non ſum cum illo hac de re collocutus.

D. IA-

D. IACOBVS.

Eſt ne homo Chriſtus ſecundum humanum ſuum ſpiritum, hoc eſt, ſecundum animam ſeu animà ſuà καρδιογνώστης;

D. BEZA.

NON.

D. IACOBVS.

Cum in terris verſaretur, an non ſuo humano ſpiritu vidit cogitationes in cordibus hominum? Item: Oportet illum cogitationes hominum ſcire, quia futurus eſt iudex viuorum & mortuorum, qui etiam cogitationes cordium eſt iudicaturus & puniturus, voluntati & legi diuinæ contrarias.

D. BEZA.

Solus Deus eſt καρδιογνώστης, id eſt, ſcrutator cordium: communicat autem humanitati, quæ vult: cuius anima habet ſcientiam, quæ eſt qualitas: Et tantam ſcientiam, quantam vult Deitas. Sic Deitas Chriſti, cùm Chriſtus localiter & viſibiliter in terris verſaretur, vidit cogitationes cordium, & humanitati reuelauit, quantum voluit & quando voluit. Talis etiam nunc eſt gloria eius ratio, ſed excellentiſſima, quanta in creaturam cadere poteſt: qualitas tamen & donum creatum.

D. IACOBVS.

Quomodo Deus omnia viderit & nouerit.

Quomodo Deus cogitationes in cordibus hominum videat, nos non intelligimus. Non enim, ſicut nos, per feneſtram proſpicit, vt videat, quid in terris agatur. In Pſalmo ſcribitur: Intellexiſti cogitationes meas de longè. Sic quoque de Chriſto non quæritur, quomodo cogitationes hominum viderit: ſed an viderit etiam tanquam homo? Tu reſpondes: ex reuelatione diuinitatis habere: de quo minimè quæſi-

Pſalm. 139.

quæſitum fuit. Teſtantur autem Euangeliſtę de homine Chriſto, quòd viderit cogitationes Phariſæorum, & aliorum, quibus cum conuerſabatur, malorum maximè. Quid malè cogitatis, inquit, in cordibus veſtris? Ergo Chriſtus etiam quatenus homo, eſt καρδιογνώστης, & nouit cogitationes hominum, non ſolum vt Deus, ſed etiam tanquam homo. Matth. 9. Marc. 2. Luc. 5.

D. BEZA.

Scientia Dei eſt abſoluta. Sed ſcientia hominis eſt qualitas quâ homo ſcit ea, quæ Deus reuelat.

D. IACOBVS.

Noſtra cognitio in altero ſeculo non erit talis, qualem vos ipſi Chriſto affingitis. Sicut Apoſtolus teſtatur: ſcientia deſtruetur: ex parte enim cognoſcimus, ex parte prophetamus: cùm autem venerit, quod perfectum eſt, euacuabitur, quod EX PARTE eſt. Nunc cognoſco ex parte: Tunc autem cognoſcam, SICVT COGNITVS SVM. Si ergo in nobis quod ex parte eſt, abolebitur: & ſic à Deo cogniti ſumus, cognoſcemus: multò minùs illud (EX PARTE) humanitati Chriſti in cognitione Dei & operum eius, tribuendum eſt.

Differentia cognitionis in hoc & in futuro ſeculo. 1. Cor. 13.

D. BEZA.

Humanitas Chriſti, quia creatura eſt & finita, ideo ſcientia eius quoq; eſt finita qualitas, etiamſi omnium creaturarum ſcientiam ſuperet.

D. IACOBVS.

Sed hæc finita humanitas, habet in ſe corporaliter inhabitantem infinitam plenitudinem Deitatis: & accepit ſpiritum non ad menſuram. Ergo non poteſt eſſe qualitas, ſeu ſcientia finita: ſed ipſius Dei propria ſcientia infinita. Quicquid enim menſura caret, immenſum & infinitum eſt. Spiritus

Scientia Chriſto datanō eſt menſurata. Col 2. Ioan. 3.

quem Chriſtus accepit ſecundum hominem, ſine menſura datus eſt. Ergo infinita & non menſurata eſt eius cognitio atque ſcientia.

D. BEZA.

Spiritus pro donis Spiritus ſancti accipitur. Ioan. 7. cap. legimus: [Nondum erat ſpiritus, id eſt, dona Spiritus ſancti.]

D. IACOBVS.

Vt maximè tibi concederem, quòd eo loco (Spiritus) pro donis Spiritus ſancti accipiatur, quod rectiùs de reuelatione Spiritus ſancti, quàm de donis Spiritus ſancti intelligitur: tamen reſtrictio, Ioan. 3. appoſita apertè indicat, dictum Chriſti non de creatis donis intelligi poſſe, ſicut Ioh. 7. Non enim abſolutè ponitur vocabulum ſpiritus, ſicut in allegato loco, Ioan. 7. ſed additur: NON ad menſuram: quibus verbis à creatis donis manifeſtè diſtinguitur. Nam nihil caret & eſt ſine menſura, præter quàm SOLVS DEVS.

D. BEZA.

Eſt ne Spiritus ſanctus humanitati Chriſti eſſentialiter datus?

D. IACOBVS.

Ambiguum eſt vocabulum (Eſſentialiter.) Ego dico hoc in loco intelligi ipſum Spiritum ſanctum, non dona Spiritus ſancti creata: quę non ſunt Spiritus S. ſed Spiritus ſancti effectus, ſeu opera in ſanctis. Hic Spiritus S. eſt datus Chriſto homini Ioan. 1. abſque menſura: ſecundum illud, Ioan. 1. (Super quem videris Spiritum S. deſcendentem & manentem ſuper eum.) Si igitur Spiritus non ad menſuram datus, eſſet donum creatum, tum Spiritus S. tertia Trinitatis perſona eſſet quiddam creatum: quod abſurdum & planè impium eſt dicere.

D. BEZA.

Tu tranſis à perſona Filij ad Spiritum. Cùm enim dixeris humanitatem à diuinitate Filij & eius communicatione habere infinita & increata dona: nunc Spiritui S. ea tribuis & aſſcribis.

D. IA-

D. IACOBVS.

Collatio hæc donorum, quę Spiritui ſancto tribuitur, nullam facit confuſionem perſonarum. Cùm enim Spiritus ſanctus ſit Patris & Filij communis Spiritus: ideoq́; quicquid Spiritus ſanctus donorum in aſſumptam naturam humanam cõfert, id totius diuinitatis, Patris & Filij & Spiritus ſancti opus eſt, à quibus Spiritus ſanctus accipit. Quomodo eadem dona non menſurata à Filio Dei & Spiritu ſancto humanitati Chriſti data ſint.

Habet igitur aſſumpta humanitas à diuinitate filij infinitam potentiam & ſcientiam per Spiritum ſanctum collatam, ſicut ſcriptum legimus: Super quem videris Spiritum ſanctum Ioan. 1. deſcendentem & manentem. Non dicit: Super quem videris dona Spiritus ſancti deſcendere. Cùm igitur hunc Spiritum ſine menſura habeat: ideo Ioannes dicit, de plenitudine eius nos accepiſſe: quæ infinita eſt, non menſurata aut creata.

D. BEZA.

Vis ergo, Chriſtum etiam ſecundum humanum ſpiritum omniſcium eſſe?

D. IACOBVS.

Sic ſentio. Non enim volo dimidium Chriſtum habere, ſed TOTVM, Deum & hominem, & maximè hominem, de quo Epiſtola ad Hebræos teſtatur: Non habemus Pontificem, qui nõ poſsit compati infirmitatibus noſtris, tentatum per omnia, abſque peccato. Item: IN QVO paſſus eſt ipſe tentatus, POTENS eſt & eis qui tentantur, auxiliari. Summæ autem tentationes internæ ſunt in cordibus piorum: quas, ſi Chriſtus quatenus homo eſt, καρδιογνώστης, id eſt, ſcrutator cordium non eſt, non videret: & maxima conſolatio nobis in eiuſmodi tentationibus adempta eſſet. Chriſtus ſecundum humanum Spiritum omniſcius. Heb. 4. 2.

Vt enim maximè Chriſtum hominem adorarem, & miſeriam meam in ſinum eius effunderem: tamen ſi cogitationes cordis mei non nouit: quę conſolatio, quæſo, in homine Chriſto mihi repoſita eſſet?

D. BEZA.

Non eſt dimidius, ſed totus Chriſtus, qui omnipotens, omniſcius, & omnipræſens eſt. Non autem totum Chriſti eſt omnipotens. Sola enim diuinitas eſt omnipotens: Humana verò natura non eſt omnipotens.

D. IACOBVS.

Pręſtigias verborum, & nihil niſi verba eſſe, ſuprà oſtendimus, cùm dicunt aduerſarij noſtri: Totus Chriſtus eſt omnipotens, omniſcius, omnipręſens. Nam ſine humanitate Chriſtus non eſt totus Chriſtus, ſed λόγος duntaxat. Ad totum Chriſtum autem requiritur etiam humanitas: quam cùm apertè ab omnipotentia excludāt, quomodo ergo totus Chriſtus Deus & homo omnipotens eſſe aut dici poteſt?

D. BEZA.

Ludus Sophiſticus in vocabulis, TOTVS & TOTVM.

Vocabulum [TOTVS] nomen perſonæ eſt, quæ omnipotens eſt. Nomen autem [TOTVM] ad naturas refertur: quarum altera tantùm omnipotens eſt, videlicet diuina natura, non autem humana natura. Ideoq́ totum Chriſtum, nō autem totum Chriſti, hoc eſt, humanitatem eius quoq́ omnipotentem eſſe dicimus.

D. IACOBVS.

Deceptio & Sophiſticatio ſub vocabulo, TOTVS, latitans.

Chriſtus ſine humana natura non eſt totus Chriſtus.

Totus Chriſtus & totum Chriſti, æquipollentia.

Deceptio latet ſub vocabulo, TOTVS. Nam ſi candidè hoc vocabulo (TOTVS) de Chriſto vtaris: ſignificat perſonam, quę duabus naturis, & non vna duntaxat natura conſtat. Si quis ergo dicat: Totus Chriſtus eſt omnipotens: & intelligat hoc tantùm de diuina natura, excluſa humana: manifeſta eſt deceptio & Sophiſticatio. Nam ſola diuina natura non eſt totus Chriſtus, ſed ad totum Chriſtum requiritur etiam humana natura. Ideoq; (Totus Chriſtus, & Totum Chriſti:)

ſti:) æquipollent, cùm totum Chriſti nihil aliud ſit, quàm Filius Dei & aſſumptus homo: Et totus quoq; Chriſtus nihil aliud eſt, quàm Filius Dei, cum aſſumpta natura humana. Sicut Auguſtinus diſertis verbis teſtatur: Accipe, inquit Auguſtinus, totum Chriſtum, verbum, mentem rationalem ac carnē. Hoc totum eſt Chriſtus. Auguſt. Tract. in Ioan 23.

Totus ergo Chriſtus, Deus & homo, eſt omnipotens, ſi naturas ratione vnionis perſonalis conſideremus: quamuis quo ad naturas, ſi conſiderentur proprietate eſſentię, non eadem ratione. Nam λόγος ſeu natura diuina τοῦ λόγου, ſiue in vnione, ſiue extra vnionem conſiderata, IN SE ET PER SE ſemper eſt omnipotens & omniſcia. Humana autem natura non IN ET PER SE, ſed ratione vnionis & facta participationis omnipotens & omniſcia eſt, quę à filio Dei omniſcio habet, vt ipſa quoq; omniſcia effecta ſit. Quando autem dicitur: Totum Chriſti non eſt omnipotens: Naturæ non ratione vnionis, ſed in ſe & per ſe conſiderantur, & hoc modo verum eſt, quod dicitur: Totum Chriſti non eſt omnipotens: quia natura humana per ſe & in ſe, id eſt, proprietate naturæ ſuę non eſt omnipotens, ſed tantùm ratione vnionis & in vnione. Totus & totum Synonyma. Chriſtus totus quomodo verè omnipotens. Totum Chriſti non eſt omnipotens, quomodo verè dici poſſit.

Hęc vera & germana ſententia eſt huius dicti: Chriſtus omnipotens, omniſcius, & vbique eſt TOTVS, ſed non TOTVM. Quod ſi quis aliter interpretetur, ſicut aduerſarij noſtri, ſophiſticatur & ſimplicia corda decipit.

D. BEZA.

Cùm dicitur: Chriſtus totus eſt omnipotens: intelligo Filium Dei non ab humanitate ſeparatum, ſed cum ea perſonaliter vnitum. Hoc verò nihil obſtante, verè tamen poſſum dicere, quòd ſit omnipotens, etiamſi humana eius natura non ſit omnipotens. Fallacia diuiſionis Bezæ.

D. IACOBVS.

Noua hæc fallacia eſt, quę dicitur diuiſionis. Nam vocabulum,

Chriſtus totus eſt omnipotens, dupliciter poteſt intelligi.

bulum (Totus) in enunciatione D. Bezæ, non refertur ad prædicatum (eſt omnipotens:) ſed ad ſubiectum (Chriſtus.) Vt hæc ſententia ſit: Chriſtus totus, id eſt, Filius Dei ab humanitate non ſeparatus, ſed cum ea vnitus, eſt omnipotens. Hac ratione enunciatio eſt vera, etiamſi de vna duntaxat natura intelligatur. Quando autem vocabulum (TOTVS) ad prædicatum (omnipotens) refertur, hoc modo: Chriſtus eſt totus omnipotens: tum eſt falſa, ſi de vna tantùm natura intelligatur: quod aduerſarij noſtri faciunt.

D. BEZA.

Dona Chriſti hominis, inter quæ etiam ſcientia eius numeratur, & reliquorum ſanctorum hominum dona, differunt ſecundum maius & minus: quæ pariter omnia, & non minùs in Chriſto, quàm in ſanctis, creata Dei dona ſunt.

D. IACOBVS.

Dona Chriſti & ſanctorum, non tantùm ſecundum magis & minus differunt.

Dona Chriſti & ſanctorum hominum, tantùm ſecundum magis & minus differre, nunquam conceſſero. Nam ex vnione perſonali habet Chriſtus homo, quòd vnctus eſt oleo Spiritus ſancti præ conſortibus ſuis: Idq; non gradibus donorum. Nam ſcientia Chriſti hominis toto genere differt à ſanctorum ſcientia: quòd dona noſtra ſingulis ſecundum menſuram donationis Chriſti ſint diſtributa, hoc eſt, ſicut Chriſtus homo ſingulis menſus & partitus eſt, qui in altum aſcendit, vt vt daret dona hominibus. Sed ipſi Chriſto homini ſpiritus datus eſt non ad menſuram.

Epheſ. 4. 1. Cor. 12. 14 Rom 12. Pſal 69.

D. BEZA.

Metonymia D. Bezæ.

Effectus accipit nomen cauſæ, vt ſpiritus, pro donis Spiritus S. intelligatur: quæ Chriſtus ſimul omnia ſummè & pleniſſimè habuit in ſua humanitate. Quia Deitas dupliciter in ipſius humanitate eſt, videlicet, tanquam λόγος & Spiritus S. quod alijs ſanctis non accidit. Nullus enim eorum omnia dona Spiritus S. habuit: neq; vlli data ſunt, præterquam homini Chriſto.

D. IA-

D. IACOBVS.

Hanc gloſſam euertunt verba Baptiſtæ: non ad menſuram dat Deus ſpiritum. Nam ſi omnia dona omnium ſanctorum in vnum cumulum congeras, quemadmodum ipſi ſancti ſunt numerabiles, ſic etiam dona illa numerari poſſent, ſi in vno Chriſto homine omnia eo modo, de quo aduerſarij loquũtur, concurrerent. Sed Baptiſta inquit: Filio datus eſt ſpiritus non ad menſuram. Ergo nullo modo de creatis donis intelligi poteſt, ſed de ipſius Spiritus ſancti increatis donis, quibus intelligitur participatio diuinę & Deo propriæ ſcientiæ, quę homini Chriſto tota collata eſt, vt nunc etiam ſciat, quæ Deus ſcit, neque quicquam ab eo abſconditum aut reconditum ſit, quod non ſciat. Ioan. 3. Chriſtus homo omniſcius eſt.

D. BEZA.

Si talis ſcientia humanitati Chriſti communicata eſſet, ſequeretur, quòd humanitas Deitas facta eſſet: quod impoſſibile eſt.

D. IACOBVS.

Profer vnum (vnum inquam) Scripturæ teſtimonium, quo hanc ſententiam probes, quòd videlicet illa ſcientia in homine Chriſto ſit creatum donum, aut quòd non poſſit fieri omniſcius, niſi humanitas in Deitatem conuertatur: & paratus ſum tibi reſpondere. Non enim ſatis eſt hoc dicere, ſed oportet etiam probare, non humana Philoſophia, ſed verbo Dei ex Scriptura ſacra deprompto, quod teſtatur: in Chriſto omnes theſauros ſapientię & ſcientiæ abſconditos eſſe, idq́ue ſine menſura. Quibus teſtimonijs magis tutò conſcientia & fides hominis nititur, quàm rationis humanę argumentis & gloſsis, quę manifeſtè & apertè verbo Dei opponuntur.

D. BEZA.

Illud quod dicitur: Filio datum ſpiritũ non ad menſurã: fateor ad ſolum Chriſtum pertinere. Sed dicitur de nobis

quoq;

quoq; quòd ſimus vnus ſpiritus cum Chriſto. Item, Rom. 8. Qui ſpiritu Dei ducuntur, Filij Dei ſunt. Aliam ergo diuinitatem Spiritus Chriſto homini tribuis, & aliam ſanctis hominibus: qui ſunt Chriſti membra, & eiuſdem ſpiritus participes.

D. IACOBVS.

Vnus ſpiritus in homine Chriſto & ſanctis: ſed non vna & eadem communicationis ratio.

Vna quidem eſt diuinitas Spiritus ſancti in homine Chriſto, & in alijs ſanctis hominibus, qui ſunt Chriſti membra: ſed non vna & eadem eſt eiuſdem participatio ſeu communicatio. Nam in homine Chriſto omnia ſunt ſine menſura, hoc eſt, increata, immenſa, & infinita: in omnibus alijs autem ſanctis hominibus, Chriſti membris, omnia ſunt creata, menſurata, finita dona communicata. Quæ communicatio ratione particularium donorum, non ſolùm gradibus & numero donorum, ſed toto genere, ſicut vnio quoq; humanitatis cum filio Dei in Chriſto facta, differt. Quorum donorum in ſanctis, Chriſtus ipſe quoq; Deus & homo, largitor & diſpenſator eſt, quæ ex eius plenitudine infinita, omnia eius membra accipiunt.

III. De omnipræſentia Chriſti ſecundũ humanitatem.

In Reſponſ. ad Theſin 13. 14.

Sed quoniam nullum Scripturæ teſtimonium profertur, quo probetur: Scientiam hominis Chriſti, creatum donum eſſe: nos ad aliam Theſin veſtræ reſponſionis accedamus, videlicet, de omnipræſentia Chriſti hominis, quam in veſtris ſcriptis Vbiquitatem appellatis: qua nos aſſerimus: quòd Chriſtus non ſolùm ſua Deitate, ſed etiam aſſumpta ſua humana natura, vbiq; præſens ſit. Quam doctrinam tanquam nouum & in Eccleſia priùs inauditum dogma reijcitis & damnatis. Ego autem illam non minùs illuſtribus ſacræ Scripturæ teſtimonijs, quàm omnipotentiæ & omniſcientiæ communicationem in humanitate Chriſti realiter factam probabo, & ad oculum demonſtrabo: ſi modò expreſsis Spiritus S. verbis fides habeatur. Argumentum eſt tale:

Quicun-

Quicunq; implet omnia, ille vbiq; præſens eſt. Homo à Filio Dei in vnitatem perſonæ eius aſſumptus, implet omnia. Ergo homo ille aſſumptus vbiq; præſens eſt. Argumentum pro omnipræſentia Chriſti hominis.

Maior probatur primùm teſtimonio & authoritate Ieremiæ, cap. 23. Cuius verba ſic ſonant: Putas'ne, Deus è vicino ego ſum, dicit Dominus? & non Deus de longè? Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo illum, dicit Dominus? Nunquid non cœlum & terram ego impleo? Et illud Eſaiæ: Cœlum ſedes mea, & terra ſcabellum pedum meorum. Probatio minoris propoſitionis, Epheſ. 4. Chriſtus aſcendit ſuper omnes cœlos, vt omnia impleret, quòd de Chriſto filio hominis, ſeu reſpectu humanæ naturę dicitur. Ex quo ſequitur, quòd Chriſtus homo, qui ſuper omnes cœlos aſcendit, nunc omnia impleat, & omnibus pręſens ſit. Vnde etiam dulciſsimę promiſsiones eius: Ero vobiſcum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi. Item: Vbi duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, IBI SVM IN MEDIO ipſorum. Hæc verba D. Oſiander ex libro recitauit. Eſa 66. Matth. 28. Item 18.

D. BEZA.

Ad maiorem propoſitionem ſyllogiſmi reſpondeo: Quòd is qui implet omnia, ſit verus Deus, non autem homo. Quapropter non ſimpliciter de Chriſto concedo, ſed de ſolo Deo vero. Quiſquis igitur non eſt Deus, de eo non concedo, ſicut de humanitate Chriſti, quæ non eſt Deus. Omnia enim implet Deus, ſed non humanitas. An ſolus Deus omnia impleat.

Ad minorem propoſitionem, vbi dicitur: quòd Chriſtus impleat omnia, idq; ex verbis Pauli Epheſ. 4. probatur, qui teſtatur: Chriſtum ſua humanitate ideò aſcendiſſe ſupra omnes cœlos, vt omnia impleret, reſpondeo: quòd verbũ [implere] nõ referatur ad ſubſtantiam vel diuinitatis, vel humanitatis, ſed ad officium Chriſti. Quo Apoſtolus demonſtrare & docere voluit, iam officium Chriſti conſummatũ, hoc eſt, omnia per Chriſtum impleta eſſe, quæ ad ipſius officium per- An humanitas Chriſti etiam omnia impleat

tinebant. Nam aſcenſus Chriſti in cælum finem imponit Miniſterio Chriſti in terris peracto. Ideoq́ peractis rebus omnibus in terris ſibi à patre mandatis, aſcendit ad cælos, vt oſtenderet, nihil ſupereſſe, quod non impleuiſſet. Sic verbo hoc implendi Chriſtus quoque vſus eſt cùm à Ioanne baptizaretur. Sine modò, inquit: Sic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.

Matth. 3. Attulit hic verba Vigilii, Orig homil. 13. in Matth.

D. IACOBVS.

Explicatio vera verborum Pauli.

Epheſ. 4.

Verba textus Pauli apertiſsima gloſſę & interpretationi manifeſtè repugnant, neque eam admittunt, quam hoc loco Beza affert. Nam quę commemorata verba Pauli pręcedunt, apertè teſtantur hic de pręſentia Chriſti aſcendentis agi, non de conſummatione officij eius, ſed de locis ſuperis & interis apertè mentionem fieri. Verba ſic ſonant: Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primum in inferiores partes terrę. Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſupra omnes cœlos, vt omnia adimpleret. Hactenus verba Pauli. Vbi vocabula, in altum, ad inferiores partes terræ, ſupra omnes cœlos, aſcendere, deſcendere, nullam partem officij Chriſti exprimunt, ſed ſolum de varia Chriſti pręſentia loquuntur, qualiſcunque eius ratio ſit.

De aſcenſu Chriſti nihil carnale cogitandum.

Diligenter autem obſeruandum eſt, quòd Paulus non dicit: Eum aſcendiſſe in cœlos, vel ad cœlos, ſed ſupra cœlos. Et quidem addit: ſupra omnes cœlos: Ne quid carnale de hoc Chriſti aſcenſu cogitemus.

Neq; diuinitas neq; humanitas Chriſti localiter implet omnia.

Ex quo etiam docemur, vocabulum [implere] idem ad Epheſios, quod Ieremiæ 23. ſignificare, videlicet, veram præſentiam, qua Deus & homo Chriſtus vbique adeſſe dicitur, etſi alio modo diuinitati Chriſti, quàm humanitati eius tribuatur. Nàm diuinitas ſetpſa, per ſe, ſine reſpectu alterius, implet omnia. Humanitas autem non per ſe, aut ſuę naturę proprietate, ſed reſpectu & participatione diuinitatis & maieſtatis eius qua indiget, implet omnia, non tamen carnaliter, phyſicè, aut localiter de vtraq; accipiendum & intelligendum eſſe dicimus.

Quàm-

Quamuis enim eſſentia diuinitatis ſit infinita, quæ cœlum & terram eſſentialiter implet, & omnibus rebus creatis præſens eſt: tamen quia Deus non eſt magnus mole & quantitate, ſed virtute, nulla corporalis extenſio aut diffuſio imaginanda eſt localis, qua eſſentia diuina in creaturis præſens ſit, quemadmodum ſtramen in ſacco, aut panis in cibario eſt. Sed, ſicut Auguſtinus loquitur, IN SEIPSO vbiq; præſens & eſt, & omnia implet, quem præſentiæ modum ratio & intellectus humanus non percipit.

Deus ſua eſſentia quomodo omnia impleat.

Auguſt. Epiſt. 57. ad Dard.

Quum igitur humanitati Chriſti tribuatur, quòd ipſa quoque omnia impleat cum diuinitate, cum qua perſonaliter vnita eſt, quàm primùm de hac impletione cogitare incipimus, localis extenſio in omnia loca procul remouenda eſt. Sed cogitandum de participatione diuinæ maieſtatis, ad quam Chriſti caro aſcendiſſe dicitur, & collocata ad dexteram virtutis Dei, quæ neque locus eſt, neque in loco, ſed cœlum & terram, & omnia implet. Et cùm diuinitas non ſit extenſa aut diffuſa, nulla quoque humanitatis Chriſti coextenſio vel diffuſio imaginanda eſt, ſed reſpicienda maieſtas, quę cœlum ſedem, & terram ſcabellum pedum eius conſtituit. Quæ omnia ſi quis phyſicè & localiter de Deo intelligat, quàm abſurdas & impias, de ipſo Deo, ne dicam de humanitate Chriſti, cogitationes in animis hominum gignet?

Quomodo de omnipræſentia humanitatis Chriſti cogitandum ſit.

Humanitas Chriſti non eſt coextenſa cum diuinitate.

Abſurda refutatio omnipræſentiæ humanitatis Chriſti.

His omnibus neceſſariò poſitis, euaneſcunt omnia argumenta veſtra, quibus hactenus contra pręſentiam illam ſpiritualem & cœleſtem humanitatis Chriſti, & omnipręſentiam eius, qua omnia Chriſtus tanquam homo etiam implere dicitur, diſputatum eſt. Ad quam explicandam & refutandam, varijs ſimilitudinibus veſtri Scriptores vſi ſunt. Nam diuinitatem orbibus ſeu circulis cœleſtibus, corpus Chriſti autē corporibus planetarum comparantes, ſic ratiocinati ſunt: Quemadmodum orbis ſeu circulus planetæ ſemper eſt, vbi corpus planetę eſt, quia orbē ſeu circulum ſuum nunquam egreditur. Non autem è contra, vbi orbis planetę eſt, etiam corpus

Carnales, craſſæ, & abſurdæ ſimilitudines contra omnipręſentiam humanitatis Chriſti.

I.
Similitudo de orbibus, & corporibus planetarum: & inepta cōtra Maieſtatem hominis Chriſti argumentatio.

planetę eſt, quia orbis planetæ maioris ambitus eſt, quàm corpus planetæ. Ita diuinitas quidem præſens eſt, vbicunque aſſumptus homo eſt, ſed non contrà, vbi diuinitas eſt, ibi aſſumptus homo quoq; pręſens eſt.

2. Similitudo gemmæ in annulo.

3. Similitudo Antvuerpiæ, & Oceani.

Idem ſimilitudine gemmæ in annulo pariter explicarunt. Et in Maulbronnenſi Colloquio, Heidelbergenſes Theologi comparatione & exemplo Antvuerpię & Oceani, hoc modo contra nos argumentati ſunt: Quemadmodum non ſequitur, Oceanus circumfluit vniuerſum orbem terræ: Antvuerpia cõiuncta eſt cum Oceano: Ergo Antvuerpia etiã circumfluit vniuerſum orbem terræ. Sic quoq; non ſequitur, ſi propter coniunctionem Verbi cum humanitate aſſumpta, ipſam humanitatem etiam in Chriſto vbiq; præſentem aſſerere velimus, vbicunq; diuinitas pręſens eſt.

Ad eundem quoq; modum, ſimilitudine capitis & membrorum in humano corpore, ſtipitis & ramorum arboris, vtuntur: & ex ijs contra præſentiam humanitatis Chriſti argumentantur, quæ omnia cum diuinitate implere dicitur.

Craſſæ & carnales cogitationes de myſterio incarnationis, de diuinitate, & humanitate Chriſti.

Hæ ſimilitudines, quę in ſcriptis veſtris, & veſtrorũ fratrum reperiuntur, oſtendunt, quàm craſſas, carnales, abſurdas, atq; falſas cogitationes de myſterio incarnationis Filij Dei, & non ſolùm de humanitatis, ſed etiam diuinitatis Chriſti præſentia in omnibus locis, habeant.

Phantaſiæ de Deitatis præſentia in creatura.

Carnales cogitationes de præſentia humanitatis Chriſti, in gubernatione omnium.

Fingunt enim Deum inſtar orbis planetarum, & Oceani, extenſum & diffuſum eſſe, quaſi mole & quantitate ſit magnus. Inde dicunt: Humanitatem diuinitati non COEXTENDI. Hoc enim verbo vtuntur Petrus Martyr, & multi alij. COEXTENSVM verò præſupponit EXTENSVM. Cùm autem diuinitati propter pręſentiam ſuam, in cœlo & in terra, qua omnia implet, non opus ſit EXTENSIONE, neq; ea extenſa ſit: quæ cauſa quęſo eſt, ſi humanitas Chriſti cum diuinitate omnia implere dicitur, propterea ipſam quoq; cum diuinitate coextenſam dici?

Deinde

Deinde fingunt vnionem naturarum in Chriſto talem, quòd quemadmodum corpus Planetę à ſui orbis ambitu, & gemma ab annuli circulari forma, & Antvuerpia ab amplitudine Oceani nihil accipit, ſed extremitatibus tantùm & ſuperficiebus vniuntur & copulantur: Sic aſſumptam naturam humanam à Filio Dei, & ipſius maieſtate propria nihil participare, ſed cum ea ſolùm vniri.

Carnales cogitationes de vnione perſonali.

Cuius abſurditas vel vno illuſtri Scripturę teſtimonio apertè refutatur, quod paulò antè copioſè explicatũ eſt. Nam Paulus teſtatur, quòd in Homine aſſumpto, videlicet in Chriſto, OMNIS PLENITVDO DEITATIS CORPORALITER INHABITET. Nomine plenitudinis autem Deitatis, totam diuinitatem intelligi extra omnem cõtrouerſiam poſitũ eſt, & nullo modo negari poteſt. Hoc ſi verum eſt, quomodo hę ſimilitudines ſimul conſiſtere, & pręſentiæ humanitatis Chriſti quicquam derogare poſſunt? ex quibus contra vniuerſalem pręſentiam humanitatis Chriſti, veſtri argumentantur & diſputant: Eſtn'e totus Oceanus in vrbe Antvuerpię? eſtn'e totus annulus in gemma? eſtn'e totus ambitus orbis in corpore planetæ? continenturn'e omnia membra corporis in capite? ſuntn'ę omnes rami in ſtipite arboris?

Refutatio abſurdiſſimarum ſimilitudinum, de perſona & naturis in Chriſto. Col. 2.

Eſt igitur imaginatio falſa & prorſus carnalis, cùm de ipſius Deitatis, tùm humanitatis Chriſti vniuerſali pręſentia, quæ non contra noſtram, quę Spiritus ſancti doctrina eſt, ſed contra ſuum ipſorum carnale & craſsiſsimum figmentum pugnat.

Ad cognoſcendam ergo & dijudicandam hanc controuerſiam, ante omnia opus eſt, vt omnipręſentiam diuinitatis rectè conſideremus: cuius participatione & communicatione, humanitati quoque tribuitur, quam ex diuinitate & vnione cum perſona Filij Dei habet.

Controuerſiæ de vniuerſali præſentia dijudicatio, vnde petenda ſit.

De hac autem præſentia non poſſumus dicere, quid & qualis ſit, ſed duntaxat quid & qualis non ſit. Nam diuinitatem omnibus creaturis pręſentem eſſe, ipſę creaturę ſuis admi-

Deus quomodo vbique præſens ſit, ignoratur.

Epheſ. 4. Ierem. 23. Eſa. 66. admirandis effectibus & proprietatibus concionantur, & Scriptura apertè teſtatur, quòd Deus ſit ſuper omnia, per omnia, & in omnibus, adeóq́ omnia, cœlum & terram impleat. Pſal. 139. Quò fugiam a ſpiritu tuo? inquit Dauid. Sed QVOMODO præſens ſit, non intelligimus.

Si enim localiter accipiamus, & naturaliter ſeu carnaliter de ea cogitemus, aut ratiocinemur, in quas abſurditates non incidemus? Nam ratione Phyſicæ ſeu localis præſentiæ conſideratus, ſi eſt in omnibus, non eſt ſuper omnia: ſi ſuper omnia, non eſt in omnibus. Nam IN, & SVPER, diuerſa loca ſignificant. Cùm ergo nullo horum modorum ſit præſens, verè tamen & realiter præſens ſit, rectè dicitur: ſupra, infra, extra, & intra omnia, nullibi vel incluſus, vel excluſus. Et notum eſt illud vulgare & verè dictum: Deus eſt intra omnia, non incluſus, extra omnia non excluſus, ſupra omnia non elatus, infra omnia non detruſus.

Non autem aſſumpſit λόγος humanam naturam, & ſibi ita coniunxit eam, ſicut corpus planetæ ſuo orbi, Antuerpia Oceano, & gemma annulo, membra humani corporis capiti, rami ſtipiti arboris, coniuncta ſunt. Omnes ergo illas ſimilitudines in huius Myſterij conſideratione abijciamus. Quamdiu enim animis noſtris inhæſerint, nihil recti, aut veri, & Scripturæ ſacræ conſentaneum cogitabimus. Quæ ſimilitudines cùm multorum animos occupauerint, ideo neque myſterium hoc capere, neque veram eius explicationem audire, neque ſe illi ſubijcere poſſunt.

Has verò cogitationes cùm abijcerimus, reſtat ſolùm verbum Dei, quod de illa præſentia admirāda Deitatis in omnibus creaturis concionatur. Cuius præſentiæ modus, neque ſenſibus, neque ratione percipitur, ſed ſola fides intelligit eum, quæ captiuum ducit intellectum, & à Maieſtatis huius perſcrutatione prorſus abſtinet.

Deinde cùm eadem ſacra Scriptura doceat, quòd Filius Dei in ſuæ perſonæ vnitatem humanam naturam aſſumpſerit, &

rit, & omnis plenitudo Deitatis I N ipſo corporaliter habitet, eamque ſuæ propriæ Maieſtatis participem fecerit, quam ad dextram virtutis & Maieſtatis Dei Patris omnipotentis collocauerit, in ea ſede, quę cœlum & terram implet: Et apertè teſtetur, quòd ad cœlos, in cœlos, & ſuper omnes cœlos aſcenderit, vt omnia impleret: Quæ cauſa eſt, vt de ea quoque maieſtate communicata tantillum dubitemus? & tàm apertis teſtimonijs Scripturę alienum ſenſum affingamus? quę de hac Maieſtate hominis Chriſti tam magnifice concionatur, ad quam ſecundum carnem Chriſtus exaltatus eſt? Condonent mihi Domini auditores, quòd tam prolixus fuerim in explicanda ſententia noſtra, vt intelligatur, qua de re controuerſia ſit, poſthac breuior ero.

D. BEZA.

Noſtri vſi ſunt commemoratis ſimilitudinibus, quòd his ſignificare voluerint: Humanitatem, cùm ſit circumſcripta, non tàm latè patêre, quàm diuinitatem, vt quæ in ipſa vnione maneat finita, circumſcripta, & organica. Vnde non ſequitur quòd diuinitas extra eam nihil agat, ſicut non ita ab humanitate continetur, vt non poſſit extra illam agere. Ego dico, hominem Chriſtum implere omnia, & vbiq; præſentem eſſe, ſed non humanitatem.

D. IACOBVS.

Similitudines illas ineptiſsimas eſſe, nunc demonſtrauimus, quę neq; diuinitati, neq; humanitati Chriſti, neq; vnioni perſonali naturarum applicari poſſunt. Et falſum eſt, quòd dicitur: Diuinitatem extra carnem aſſumptam quidquam agere: Quia IN EA, CVM EA, & per EAM omnia agit, ſicut ſuprà probatum eſt. Prętereà cùm dicis, Hominem omnia implere, nihil ad rem reſpondetur. Nam reſponſio veſtra (in qua hanc phraſin explicaſtis) ſatis docet, quòd ſub vocabulo Hominis, Deitatem ſolum intelligatis, quando dici- *Conſenſus in verbis, deceptio in rebus.*

dicitis: Homo Chriſtus implet omnia. Vobis enim idem ſignificat, quòd Deitas humanitati vnita impleat omnia: quæ manifeſta fraus & deceptio eſt, qua ſimplices Chriſtiani putant vos idem ſentire quod nos, cùm nobiſcum duntaxat iiſdem verbis loquamini, interim tamen aliud intelligatis & ſentiatis.

D. BEZA.

Obiectio petita à proprio corporis.

Etſi diuinitas non ſit extenſa vel diffuſa in omnia loca, quia eſt ſpiritus, qui vbique totus eſt: non tamen ſequitur, humanitatem, quia diuinitati in perſona Verbi vnita eſt, vbique etiam præſentem eſſe cum diuinitate. Id enim proprietas & veritas corporis Chriſti non admittit: Quod verè & eſſentialiter adeſſe non poteſt, niſi per extenſionem locali & phyſica circumſcriptione, qua inſtar orbis planetarum cum diuinitate extendatur, vt vbique locorum ei præſens ſit.

D. IACOBVS.

Refutatio.

Qualis eſt humanæ naturę vnio cum perſona Verbi ſeu Filij Dei, talis quoque eſt præſentiæ modus. Vnio autem non eſt localis, ſed perſonalis, qua λόγος cum omni plenitudine diuinitatis in aſſumpta humana natura corporaliter habitat, ſine qua ſeu extra quam nihil, ſed omnia CVM EA, IN EA, & PER EAM agit, ſicut Patres orthodoxi teſtantur. Ideoq; ad illam vniuerſalem præſentiam, nulla opus eſt locali diffuſione vel extenſione. Quia INTRA SE habet caro Chriſti, quod humanitati eius hanc realem præſentiam pręſtat, non extra ſe: ſicut craſſæ veſtræ ſimilitudines falsò inculcant. Si ergo λόγος vbiq; præſens eſt, cur non etiam humanitas, in qua λόγος cum omni plenitudine Deitatis corporaliter habitat?

D. BE-

D. BEZA.

Λόγος ita in humanitate aſſumpta eſt, vt etiam extra eam ſit in reliquis creaturis, neque in partes diſtributus, vt hîc ſit pars λόγου, illîc altera pars: ſed totus λόγος, qui totus eſt in humanitate aſſumpta, idem totus quoq; eſt extra illã. Ideoq; propter illam vnionem, non neceſſe eſt, neq; ſequitur: vbicunq; eſt λόγος, ibi quoq; eſt eius humanitas. Nam veritas & proprietas veri corporis, cuiuſmodi Filius Dei aſſumpſit, non patitur neq; admittit iſtud.

D. IACOBVS.

Si de veritate corporis Chriſti, & locali eius circumſcriptione, & tali præſentiæ modo loquaris: facile tibi conceſſerim, eo modo Chriſti humanam naturam localiter & circumſcriptiuè non eſſe vbique præſentem Nam de locali hac præſentia, nulla vnquam inter nos controuerſia fuit, ſicut noſtra ſcripta apertè teſtantur.

Humana Chriſti natura, localiter non vbique præſens eſt.

Cùm autem perſonalis vnio non ſit localis, ſed perſonalis, qua non localiter, ſed perſonaliter Filius Dei cum humana natura vnitus eſt: quæro, an λόγος humanitatem aſſumptam perſonaliter, hoc eſt, eo modo, quo illi perſonaliter vnita eſt, vbique ſecum præſentem habeat: vt non ſit in vno loco Deus & homo, & in altero tantùm Deus ſine humanitate, ſicut ab æterno fuit: ſed vbiq; totus Deus & homo, vbicunq; eſt λόγος; Hic mihi categoricè reſpondeas quæſo, tum apparebit omnibus, quid cuilibet Chriſtiano homini hac in parte credendum vel non credendum ſit.

Quæſtio, an Chriſti humanitas perſonaliter vbique ſit cum λόγῳ præſens.

D. BEZA.

Omnipræſentia neceſſariò præſupponit infinitam eſſentiam: ideoq; vni Deitati prorſus & quarto, vt loquũtur, modo propria eſt, vt eam nullo modo in humanitate Chriſti, quã-

In Reſponſ. ad 13 14 Theſin.

tumuis hypoſtaticè vnita, & nunc etiam glorificata, agnoſcere poſsimus. Quia corpus Chriſti ſuam circumſcriptionem perpetuò retinet.

D. IACOBVS.

Nihil ad quęſtionem reſponſum eſt. Quæro enim de humanitate, in ſuę naturę proprietate circumſcripta ſemper permanente, an λόγος hanc finitam & circumſcriptam naturam humanam in ſuę perſonę vnitatem aſſumptam, vbiq; perſonaliter præſentem habeat, vt vbiq; ſit Deus & homo, & non vno tantùm in loco tanquam homo præſens? Ad hoc reſponde.

D. BEZA.

Λόγος vbicunq; eſt, cum natura humana vnitus eſt: neq; vſquam eſt, vt à ſua natura humana ſeparatus ſit: ſed eam ſemper habet ſibi perſonaliter vnitam, quamuis natura humana certo & circumſcripto loco continetur, & non ſit vbiq; præſens, vbi λόγος præſens eſt.

D. IACOBVS.

Adhuc nihil ad meam quæſtionem propoſitam reſponſum eſt, videlicet: An λόγος perſonaliter vbique pręſentem ſecum habeat humanitatem?

D. BEZA.

Humanitas aſſumpta λόγῳ ſeu Filio Dei ſemper præſens eſt, quia ab eo non ſeparatur: neq; Filius Dei, quod aſſumpſit, vnquam deponit: ſed inde non ſequitur, quòd in omnibus illis locis præſens ſit, vbi eſt λόγος, propter veritatem & circumſcriptionem naturæ humanæ, quæ in vno loco eſt, nimirum in cœlis, & non in terra.

D. IA-

D. IACOBVS.

Eſt'ne λόγος nobis in terra præſens?

D. BEZA.

Eſt præſens.

D. IACOBVS.

Et in terris non habet ſecum præſentem humanam naturam?

D. BEZA.

Habet ſecum quidem præſentem, ſed ipſa manet in cœlo circumſcripta.

D. IACOBVS.

Eſt'ne modus ille præſentiæ, quo ὁ λόγος in terris, hominem aſſumptum ſecum præſentem habet, verus & realis, an vero fictitius & imaginarius?

D. BEZA.

Corpus Chriſti in cœlo eſt, & non in terris: neq; ſimul in cœlo & terris eſſe poteſt.

D. IACOBVS.

Vides ergo mi Beza, quòd neceſſariò ſtatuere debeas, λόγον in cœlis tantùm eſſe Deum & hominem, vbi eſt humanitas Chriſti. Neq; tamē etiam in omnibus locis cœli, ſed vno duntaxat loco, vbi eſt homo aſſumptus: extra cœlum autem nudum λόγον ſine ſua humanitate: quòd tamen non apertè audes dicere, quia intelligis abſurditatem, in quam incidis.

Cauſa autem huius erroris eſt, quòd in articulo de Cœna Domini, de corpore Chriſti aſſeruiſti: Humanitatis Chriſti quantumuis glorificati ſubſtantiam, non poſſe re ipſa in terris eſſe & præſentem ſtatui ALITER, QVAM LOCALI ET PHYSICA CIRCVMSCRIPTIONE: quod falſum eſt. In reſponſ. ad 4. Theſin.

Nam & nos illam phyſicam & localem præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti, adeoq; totius humanitatis in terris, in pluribus locis, nunquam credidimus, nunquam docuimus, nunquam ſcripſimus.

Quęſtio ergo adhuc indiſcuſſa relinquitur, ad quam categoricè à te reſpondendum erat, quod non eſt factum: cùm vnio non ſit localis, & tamen realis, an ſalua localitate humanitatis Chriſti, vera & realis eiuſdem pręſentia, virtute illius vnionis exiſtere poſsit, vt vbicunq; ſit λόγος, ibi propter perſonę vnitatem quoque ſit aſſumpta natura humana? non autem localiter, ſed perſonaliter, non nominetenus aut verbotenus, ſed reuera & realiter?

Epheſ. 4.
De omnipræſentia humanitatis Chriſti, categorica aſſertio Theologorum Vvirtembergenſium

Nos cum D. Paulo conſtanter & intrepidè affirmatiuam tenemus & aſſerimus, qui dicit: Chriſtum aſcendiſſe ſupra omnes cœlos (aſcendit autem ſecundum humanitatem, quod negari non poteſt, qui ſecundum Deitatem ſemper fuit in cœlis) VT OMNIA IMPLERET, id eſt, omnibus præſens eſſet.

Matth. 28.
Matth. 18.

Quod Chriſtus quoque confirmat, cùm inquit: Ego ſum vobiſcum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſeculi. Item: Vbi duo vel tres congregati ſunt in meo nomine, ſum in medio ipſorum. Modum autem pręſentiæ tam non ſcrutamur, quàm modum vnionis perſonalis ratione & intellectu humano capere non poſſumus, qui ineffabilis & inſcrutabilis eſt, quem ipſe Deus ſolus nouit. Nobis autem ſufficiat, quòd, ſecundum aperta hęc, & minimè dubia teſtimonia Chriſti & Pauli, in terris non dimidium, ſed totum Chriſtum pręſentem habeamus, maximè autem Chriſtum hominem fratrem noſtrum, adiutorem in omnibus tribulationibus, vbicunque locorum ſumus.

D. BEZA.

Crambe.
Ratiocinatio humana contra Myſterium fidei.

Natura diuina & humana in perſona Chriſti ita vnitæ ſunt, vt ſaluæ ſemper maneant naturæ, earumq; proprietates diſtinctæ. Quapropter etiamſi dicamus: Deitatē alicubi eſſe, vbi non eſt humanitas: non tamen propterea perſonam diuidimus, aut naturas ſeparamus. Quia ſicut proprium diuini-

diuinitatis eſt, eſſe vbiq; ita proprium eſt humanitatis, eſſe certo loco circumſcriptum. Cùm ergo humana Chriſti natura hanc proprietatem etiam in gloria ſaluam retineat: non video, quomodo aliter præſens eſſe poſſit, quàm phyſica & locali circumſcriptione.

De perſonali præſentia, quod dicis, ego vnionem quidē humanæ naturæ cum Filio Dei agnoſco & credo: ſed ſubſtantiæ humanitatis Chriſti in terris veram & realem præſentiam nullam aliam video & credere poſſum, quàm localem & phyſicam: quâ ego eam nunc in cœlis, & nuſquam aliàs eſſe dico. Et verba Pauli, cùm dicit: Chriſtum aſcendiſſe ſuper omnes cœlos, vt omnia impleret: ad officium Chriſti, & non ad omnipræſentiam referenda eſſe dico.

Opinio Bezæ contra modum præſentiæ in Myſterio.

D. IACOBVS.

Naturam humanam in vnione perſonali, & in gloria, ſuas proprietates retinere, nemo dubitat, aut contradicit: ſed ſaluis proprietatibus illis, an eadem natura humana, diuina gloria & maieſtate Deitatis propria ornari poſſit, quęritur? Quod de omnipotentia & omniſcientia nunc probauimus, easq́; aſſumptę naturæ realiter communicatas eſſe, luce meridiana clarius apertis Scripturę teſtimonijs demonſtrauimus.

Repono igitur in iudicio omnium auditorum & piorum hominum: an ipſi quoque credant, quòd Deus nullum alium modum præſentiæ habeat, quo aſſumptus homo verè & realiter cum λόγῳ vbique adſit & adeſſe poſſit, quàm localem & phyſicum? Non enim exiſtimo, aliquem in toto auditorio eſſe, qui id aſſerere, & hoc modo diuinæ omnipotentię detrahere auſit. Non enim præſentiam nudam aut ocioſam, ſed valdè negocioſam & efficacem Chriſto ſecundum humanitatem Paulus tribuit, Epheſ. 1. cum inquit; Conſti-

Summa ſummarum in controuerſia de Cœna Domini.

tuens eum ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſuper omnem principatum, poteſtatem, virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc, ſed etiam

Pſal 8. in futuro ſeculo. Item: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. In eo autem, quod omnia ei ſubiecit, nihil dimiſit ei non ſubie-

Heb. 2. ctum. NVNC AVTEM (inquit Epiſtola ad Hebr.) NON VIDEMVS OMNIA EI SVBIECTA ESSE. Quare gubernatio, dominium, & adminiſtratio omnium viſibilium & inuiſibilium, in cœlo & terra, diuinam & cœleſtem præſentiam neceſſariò præſupponit. Non enim abſens, ſed præſens Christus homo hæc omnia ſibi ſubiecta gubernat; niſi regnum Chriſti, in regnum mundanum conuertere velimus: in quo non ipſe rex, ſed authoritate eius præfecti & vicarij dominantur ijs in locis, ad quæ rex non peruenit, aut vbi ipſe præſens non eſt.

Gubernatio omniū creaturarum præſentiam neceſſariò præſupponit.

Diſcrimen inter gubernationem Chriſti, & regnum mundanum.

D. BEZA.

Deus multa poteſt, quæ non facit, quia non vult. Non autem vult, vt res ſimul ſit, & non ſit: ſimul localis, & illocalis ſeu non localis ſit. Cùm igitur Chriſtus veram humanam naturam perpetuò retineat, cuius proprium eſt circumſcriptio localis: ideo non vult ſimul in cœlo, & in terris, & vbique adeſſe. Aliàs contra veritatem ſuam, quæ ipſe Deus eſt, faceret.

D. IACOBVS.

Nunc verbis Pauli & Chriſti demonſtraui, quòd CHRISTVS velit ſua humanitate omnia implere: Ideo enim aſcendit, inquit Paulus, vt omnia impleret, non ſua diuinitate tantùm, ad quam illo aſcenſu non indigebat, qua iam inde ab orbe condito omnia impleuit: ſed cum CARNE SVA, vt loquitur Oecumenius, cuius hæc ſunt verba: Aſcendit ſuper omnes cœlos, vt omnia impleret. Etenim (inquit) NVDA quoque diuinitate olim implebat omnia. Et incarna-

carnatus, vt omnia cum CARNE impleret, deſcendit & aſcendit.

Neque hac pręſentia humanitatis Chriſti Deus contra regulam veritatis agit, qua dicitur: quòd Deus non velit, vt res ſimul ſit, & non ſit. Poſſunt enim vni & eidem rei diuerſo reſpectu, non modò diuerſa, ſed etiam contraria tribui. Ex quo tamen non ſequitur, quòd propterea res ſimul ſit, & non ſit.

Contraria diuerſo reſpectu eidem rei tribui poſſunt.

Sic humanitati Chriſti contraria tribuūtur, locale & illocale: ſed diuerſo reſpectu. Nam localis dicitur, & eſt proprietate ſuę naturę, & manet ſemper: Illocalis autem, ratione perſonę Filij Dei. Nam vna eſt & eadem numero humanitas, quę localiter eſt in cœlo, & illocaliter in Deo & cum Filio Dei vnita: quod nemo ſobrius, ne dicā pius, negare poteſt. Deus enim neq; locus eſt, neq; in loco. Eo ergo modo, quo aliquid in Deo, illocaliter in eo eſſe neceſſe eſt. Quia in Deo locus non eſt: neq; tamen propterea ſequitur, quia illocaliter eſt in Deo: Ergo non poteſt localiter eſſe in cœlo.

Humanitas Chriſti, quomodo ſimul localis & illocalis.

Chriſti humanitas illocaliter in Deo eſt.

Sic igitur verè cum Paulo & cum Chriſto dicere poſſumus, quòd eadem Chriſti humanitas ſit in cœlo localiter & circumſcriptiuè, hoc eſt, proprietate naturæ humanæ, quæ ſemper manet: qua illi ratione ſubſtantiæ in reſurrectione conformes erimus: & ſimul illocaliter in terris cum Filio Dei, eo modo, quo in Deo, hoc eſt, cum Filio Dei perſonaliter vnita eſt.

Hic nulla implicatio contradictionis eſt: quia contraria non ſimpliciter, ſed diuerſo reſpectu, vni & eidem tribuuntur.

Manifeſta aūt fallacia eſt à dicto ſecundum quid, ad dictū ſimpliciter, quando ad hunc modum vos argumentamini: Humanitas Chriſti non adeſt in terris phyſica locatione & circumſcriptione: Ergo NVLLO MODO ADEST. Nam verè adeſſe iam demonſtrauimus. Nullum enim

Fallacia à dicto ſecundum quid, ad dictū ſimpliciter.

Chri-

Chriſtum in terris credimus, qui tantùm Deus, & non quoq; homo ſit. QVOMODO autem adſit, diuinæ potentiæ, ſapientię & veritati tribuimus, qui dixit: EGO SVM VOBISCVM. Non dixit: Mea diuinitas eſt vobiſcum.

Matth. 28.

D. BEZA.

Vnde veniet Chriſtus?

D. IACOBVS.

E cœlis veniet.

D. BEZA.

Verbum ergo (implere) nō ad præſentiam illam vniuerſalem, ſed ad conſummationem officij Chriſti pertinet Diuinitas implet omnia, humanitas non eſt omnipræſens.

D. IACOBVS.

Implere Paulo præſentiam, non conſummationem officij ſignificat.

Epheſ 4.
Matth. 1.
Luc. 24.

Simpliciſsimè nego, verbum (implere) hoc loco apud Paulum conſummationem officij Chriſti ſignificare. Scriptura enim, quando de impletione eorum loquitur, quę ad officium Chriſti pertinent, addit: vt impleretur, quod ſcriptum eſt. Hic autem nullius Scripturę fit mentio, quę impleta ſit, ſed de deſcenſu, de aſcenſu, & impletione pręſentię apertè dicitur.

Humanitas Chriſti non implet omnia, ſicut diuinitas.

Deinde verum eſt, quòd humanitas non omnia impleat, ſicut diuinitas, quia diuinitas ſe ipſa & proprietate ſuę eſſentię, Humana autem natura, perſonali participatione & communicatione ipſius diuinitatis, ſibi communicatę: In qua de circumſcriptione humanitatis Chriſti nihil agitur, & communicatione huius maieſtatis non aboletur. Quia hæc maieſtas non eſt localis, ideóq; & præſentia eius maieſtatis localis non eſt.

D. BEZA.

Circumſcriptio humanæ naturæ in Chriſto eiuſmodi præſentiam

ſentiam non admittit, quæ ſolius Dei propria eſt, in quarto modo. Et humana natura ſecundum proprietatem ſuæ naturæ, vt manet finita & circumſcripta, ſic vno duntaxat loco continetur, neq; ſimul in cœlo & in terris præſens eſſe poteſt.

D. IACOBVS.

Probes ergo VNO, VNO (inquam) ſaltem Scripturę teſtimonio, quòd hoc veritas corporis non admittat, & credam tibi. Nam ego apertis verbis Scripturę probaui, quòd humana natura capax & particeps facta ſit TOTIVS plenitudinis diuinitatis: cur igitur non etiam huius præſentiæ? Deus enim, vt creaturę præſens ſit, extra ſe non egreditur.

D. BEZA.

Analogia fidei hoc probat & confirmat, quod non poſſit fieri.

D. IACOBVS.

De analogia fidei ſuprà ſatis eſt dictum, quòd contra nos non pugnet. Ego autem teſtimonium Scripturę poſtulo, VNVM tantùm, quo id probes: ſed nullum audio. Cùm igitur nullum poſsis producere, iudicium auditoribus relinquo. Spero autem, me ſatis demonſtraſſe, quia Chriſtum ſua humanitate ſupra omnes cœlos aſcendiſſe Paulus teſtatur, vt impleret omnia: hoc de pręſenti gubernatione creaturarum intelligi, & non de conſummatione officij, quod illi à Patre in terris coniunctum fuit.

D. BEZA.

Mediatoris officium eſt, non ſolùm per paſsionem & mortem ſuam nos Deo Patri reconciliare: ſed etiam mediatorem agere in cœlis, vbi pro nobis apud Patrem adhuc intercedit. De mediatoris officio in cœlo.

Item, officium eius eſt, nos quoque accerſere, vt cum ipſo ſimus Sicut ſcriptum eſt: Pater volo, vt vbi ego ſum, ſint etiam mecum, quos dediſti mihi, vt videant gloriam meam. Hoc ante aſcenſionem Chriſti in cœlum, nondum impletum fuit: quod nunc Chriſtus in cœlo implet, cuius causâ etiam aſcendit.

Ioan. 17.

D. IACOBVS.

Chriſtus quomodo mediator & aduocatus noſter in cœlo ſit.

Quod ad mediatoris officium, & eius partes attinet, quorundam puerilis eſt cogitatio de Chriſto, ſi fingatur proſtratus, vel ſupplex genibus, manibus expanſis coram Patre pro nobis intercedere, & Patrem pro nobis deprecari, ſed virtus mortis & reſurrectionis, loco interceſsionis perpetuo in Chriſto apparet coram Patre, & loco efficaciſsimę orationis eſt coram Deo Patre, propter quod in vera fide atq; fiducia in Chriſtum, Patrem inuocamus, & petitiones noſtras conſequimur.

Quapropter quod Paulus dicit: Chriſtum nunc poſt aſcenſum ſuum omnia implere: ad pręſentiam & in cœlo & in terra, & ad regni adminiſtrationem refertur, quod à Patre ſuper omnes viſibiles & inuiſibiles creaturas accepit: qui piorum miſeriam, tanquam homo non eminus aſpicit, ſed præſentiſsimus videt, & eos contra malos defendit atque tuetur.

D. BEZA.

Oſtende humanitatem factam eſſe Deitatem: & concedemus, eam quoque omnipræſentem eſſe.

D. IACOBVS.

Communicatio maieſtatis non commutat humanitatem in Deitatem.

Nunc demonſtraui participatione diuinę Maieſtatis omnipręſentem factam: nec; tamen propterea in Deitatem conuerſam, aut Deitatem factam eſſe. Tua autem Reuerentia proferat VNVM (VNVM inquam) Scripturæ teſtimonium, quo probet, quòd Maieſtas diuinitatis propria, humanitati Chriſti realiter communicata, quam ſacra Scriptura commendat,

mendat, ſit donum creatum. Proba quæſo, vno ſaltem teſtimonio, & contentus ero. Nam in ſacris, ſalutem animarum noſtrarum concernentibus, ſine verbo Dei nihil affirmare aut negare debemus.

D. BEZA.

Ego ex analogia fidei probaui, quam ſufficere puto: quæ docet, quòd Filius Dei veram humanam naturam cum omnibus eſſentialibus proprietatibus aſſumpſerit, neque eam vnquam deponat. Præterea quia hæc maieſtas donum eſt, ideo creata: ſiquidem omnia dona creata ſunt.

D. IACOBVS.

Quòd hęc maieſtas donum ſit, nemo vnquam negauit: quia non eſt humanæ naturæ proprietas, ſed à diuinitate Filij Dei humanę naturæ acceſsit. Sed D. Beza demonſtret, vbi ſcriptum ſit in ſacris literis, quòd ſit creatum donum? Nam Chriſtus nos non ad ratiocinationes humanas, ſed ad Scripturam ablegat. Vbi ſcriptum eſt?

D. BEZA.

Totus Chriſtus eſt vbique & omnipotens: ſed non totum Chriſti. Tu ſemper confundis abſtractum & concretum: & humanitati tribuis, quod homini tribuendum erat. Doce autem humanitatem factam Deitatem.

D. IACOBVS.

De illo trito & vulgari dicto: quòd totus Chriſtus ſit vbique, ſed non totum Chriſti: quomodo verum aut falſum ſit, & quomodo ad hoc negocium applicari poſsit, ſuprà à me ſatis dictum, ſed à te non refutatum eſt. Similiter quoque oſtenſum eſt, nos abſtractum & concretum minimè confundere. Vos autem pro concretis habere, quę ſunt abſtracta, ad oculum demonſtrauimus.

Sic quoque non opus eſſe, vt doceamus: Humanitatem Deitatem factam, ſatis dictum eſt. Quia hæc communicatio naturarum, ex communicatione maieſtatis, nulla ratione ſequitur, aut verè colligi poteſt.

D. BEZA.

Peto mihi probari, humanitatis Chriſti ſubſtantiam omnia implere.

D. IACOBVS.

Subſtantia humanitatis Chriſti omnia implet.

Cauſa vnica erroris & controuerſię de præſentia humanitatis Chriſti in Cœna Domini, & de Vbiquitate.

Ego iam probaui. Non enim accidens, ſed ſubſtantia humanitatis Chriſti aſcendit ſuper omnes cœlos, vt omnia impleret. Errat autem Dominus Beza (vt pace eius dicam) in eo, quòd putat humanitatem Chriſti ſua ſubſtantia non omnia implere poſſe, niſi fiat phyſicè, localiter, & circumſcriptiuè. Quæ opinio ſi vobis eximi poſſet, facilis in hac tota controuerſia & expedita via ad concordiam eſſet.

Explicatio verborum Chriſti, Ioan. 3.

Filius hominis quando in terris cum Nicodemo loquebatur, (inquit Chriſtus) eſt in cœlo. Non ait: Filius Dei, ne de ſola diuinitate intelligatur: ſed filius hominis. Non autem phyſicè, localiter, & circumſcriptiuè fuit in cœlo, ſed VNITATE perſonæ, ſicut Auguſtinus loquitur: ſeu propter vnionem perſonalem, qua Chriſtus humanitate ſua non modò in cœlo, ſed ipſis cœlis ſublimior factus eſt.

Heb. 7.

D. BEZA.

Aliud eſt filius hominis, aliud humanitas. Nam nos minimè negamus, filium hominis tum in cœlo fuiſſe, quando in terris cum Nicodemo loquebatur: ſed humanitatem eius in cœlo fuiſſe, negamus.

D. IACOBVS.

Si verbis Chriſti, humanitati ipſius nihil tribuitur, cùm inquit: Filius hominis qui eſt in cœlo; tum etiam Petrus in

cœlis fuit, cùm in terris verſaretur. Nam diuinitas, quæ in terris in ipſo Petro eſt & habitat, ea quoq; in cœlis erat. Vos autem per filium hominis nihil aliud, quàm Deitatem intelligere, ſuprà ex Theſibus veſtris demonſtrauimus. Sicut enim in enunciatione hac: Homo eſt omnipotens: per hominem, ſolùm Deitatem intelligitis humanitati vnitam: ſic etiam per filium hominis, eandem diuinitatem duntaxat accipitis, vt ſit hæc ſententia: Filius hominis eſt in cœlo, id eſt, diuinitas (quæ cum humanitate vnita eſt, vnde filius Dei Homo denominatur) eſt in cœlo. Quòd nemo verè pius & intelligens probabit. Si enim hæc verborum Chriſti ſententia fuiſſet, potuiſſet etiam aliter loqui.

Sed progrediamur etiam ad viuificationis communicationem: quæ non minùs propria diuinitatis eſt, quàm nunc commemorata propria. Puto enim auditores noſtros ſatis intellexiſſe, quòd contra omnipræſentiam humanitatis Chriſti, nullum Scripturæ teſtimonium afferre, neque gloſſam verborum Pauli à vobis allatam, probare poſsis, qui tàm apertè teſtatur: Chriſtum ſua humanitate ſuper omnes cœlos aſcendiſſe, VT OMNIA IMPLERET: quod nequaquam de impletione officij eius intelligendum eſt, ſed de præſentia ipſius in adminiſtratione cœli & terræ apertè concionàtur.

D. BEZA.

Nos de partibus tam prolixè diſputamus, hoc eſt, de aliquot proprietatibus diuinitatis, an ea aſſumptæ naturæ communicatæ ſint realiter: cùm nos paucis expedire poſſemus. Nam niſi probes, Humanitatem eſſe Deitatem factam: fruſtra de ſingulis attributis diuinitatis laborabis, vt eas aſſumptæ humanitati communicatas doceas.

D. IACOBVS.

Cur de ſingulis attributis diuinitatis, & eorum communicatione in perſona diſputemus, cauſam ab initio expoſui.

Cur de ſingulorum attributorum Deitatis communicatione diſputetur.

Videlicet, vt auditores omnes intelligant, nos ex parte noſtra, in noſtris Eccleſijs & Scholis, humanitati Chriſti nihil adſcribere, cuius non aperta & manifeſta minimeq́ dubia teſtimonia Scripturæ ſacræ habeamus.

VIII. De viuificatione & eius communicatione in carne Chriſti.

Inprimis verò neceſſarium eſt, vt de communicata virtute viuificandi certi ſimus: cùm in Cœna Dominica carnem Chriſti non aliam ob cauſam, quàm propter viuificationem quæramus & ſumamus. Non enim corpus Chriſti cibus ventris eſt, quod inſtar vitulinæ carnis per guttur in ventrem trajciatur: ſed ore ſumitur, vt ſit nobis cibus æternæ vitæ: quam Chriſtus nobis ſua paſsione & morte meruit.

Caro Chriſti vnde viuifica effecta ſit.

Hanc virtutem autem non habet Chriſti caro per ſe, ſed participatione ſeu communicatione diuinitatis τ λόγυ, id eſt, Filij Dei. Quoniam ſolius Deitatis eſt viuificare: quid enim magis Deus proprium habet? aiunt ducenti Patres Synodi Epheſinæ. Ad hunc ergo modum argumentor.

Confirmatio, carnem Chriſti viuificam eſſe.

Si caro Chriſti eſt viuifica: participatione virtutis ſolius Deitatis propriæ viuificat. Sed caro Chriſti verè eſt viuifica. Ergo participatione virtutis diuinitatis propriæ viuificat. Vel:

Quicquid realiter viuificat, ei virtus Deitatis propria communicata eſt. Sed caro Chriſti verè & realiter viuificat. Ergo carni Chriſti virtus diuinitatis propria communicata eſt.

Maior probatur: quia ſolius Dei proprium eſt, viuificare: quod à nemine negatur.

Ioan. 6.

Minor probatur Ioan. 6. Caro mea verè cibus eſt. Non autem cibus ventris, ſed vitæ æternæ.

D. BEZA.

Si communicationem pro vnione accipis, quòd caro Chriſti vnita ſit cum virtute viuificandi: quæ eſt diuinitatis propria: concedo totum argumentum.

Interim verò non negamus, carnem Chriſti etiam verè viuificam eſſe, Quia Filius Dei in illa carne & per eam imple-

impleuit & perfecit omnia, quæ nobis ad conſequendam vitam æternam neceſſaria fuerunt. Caro Chriſti, quomodo ſecundum opinionem D. Bezæ ſit viuifica.

Deinde etiam eam ob cauſam, quia cum carne noſtra eſt ὁμοούσιος, *id eſt eiuſdem ſubſtantiæ: & nos non niſi communicatione illius carnis, quam in ſuæ perſonæ vnitatem aſſumpſit, membra Chriſti efficimur, qui caput corporis eſt: vnde vita in nos promanat.*

Quod autem carni Chriſti vis & virtus aliqua inſit viuificandi, propter quam vim communicatam viuifica facta & viuificare dicatur, hoc nos pernegamus. Qua in parte ſententiam noſtram Cyrillus confirmat, lib. 6. de Trinit. Docebat nullam aliam rem & creaturam viuificare poſſe, etiamſi intelligatur eſſe caro Chriſti, SECVNDVM QVOD CARO EST, niſi ſolam Deitatis naturam. An in carne Chriſti inſit vis viuificandi.

Quibus Cyrillus non carni Chriſti, ſed ſoli diuinitati hanc vim atq; virtutem, tanquam Filij Dei propriam & incommunicabilem tribuit.

D. IACOBVS.

Peto vt mihi exhibeantur eadem verba Cyrilli denuò recitanda, quæ cum noſtra ſententia prorſus nihil pugnant. Eadem enim à Cyrillo non ſemel poſita, ſed aliquoties & copioſè repetita & inculcata ſunt. Caro Chriſti quomodo non dicatur viuifica.

Si enim diuinitas & caro inter ſe ratione proprietatum ſuarum conferantur: ſolius diuinitatis ita proprium eſt viuificare, vt etiam caro Chriſti hac virtute indigeat, qua ſe ipſam viuificare non poteſt, ſed à diuinitate vitam accepit, vt ipſa quoque viuat. Quapropter ſi naturæ carnis proprietatem conſideres, ea nunquam eſt, nunquam fuit, nunquam erit viuifica, ſed ipſa viuificatione indiget. Quid vis ampliùs? Si verò eandem carnem in vnione & ratione vnionis perſonalis in Chriſto cõſideres: non ſolùm viuit in Deo, ſicut nos viuimus,

qui nobis omnibus vitam præſtat, ſicut ſcriptum eſt: In ipſo viuimus, mouemur & ſumus: ſed etiam virtutem viuificandi IN SE habet, à diuinitate ſibi communicatam. Sicut ſcriptum eſt, Ioan. 5. Dedit Filio vitam habere IN SEIPSO, & poteſtatem dedit ei etiam facere iudicium, QVIA FILIVS HOMINIS EST. Quæ vis nulli aliâs cœleſti aut terreſtri creaturæ communicata eſt. Sicut ſcriptum eſt: Primus homo Adam factus eſt in animam viuentem: Extremus Adam in SPIRITVM VIVIFICANTEM.

Cyril in Ioan. lib. 4. cap. 23.

Cyrilli perpetua ſententia de viuifica carne Chriſti.

Et hanc eſſe Cyrilli perpetuam ſententiam, qui ſuorum verborum optimus interpres eſt, ipſius apertiſsimis verbis demonſtrabo, quę ſic ſonant: Non imperitè omnino VIVIFICAM CARNEM eſſe negatis. Nam ſi SOLA intelligatur, NIHIL prorſus viuificare poteſt, quippe quæ viuificante indigeat. Cùm verò incarnationis myſterium laudabili cura ſcrutati fueritis, & habitantem IN CARNE cognoueritis: Quamuis *NIHIL PENITVS CARO, PER SE IPSAM, POSSIT, VIVIFICAM TAMEN FACTAM ESSE CREDETIS.* Nam quoniam cum viuificante verbo *CARO* coniūcta eſt. *TOTA VIVIFICA EFFECTA EST.* Non enim ad corruptibilem ſuam naturam, iunctum *DEI VERBVM* detraxit, ſed *IPSA AD MELIORIS VIRTVTEM ELEVATA EST.* Quamuis ergo *NATVRA CARNIS, VT CARO EST,* viuificare nequeat: facit tamen hoc, *QVIA TOTAM VERBI OPERATIONEM SVSCEPIT.* Corpus enim eſt, non cuiuſuis hominis, cuius caro prodeſſe quicquam non poteſt: (Non enim Pauli, aut Petri, aut cæterorum) ſed ipſius VITAE & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti

NB. CORPVS, IN QVO plenitudo Deitatis habitat corporaliter, facere hoc poteſt. Nam ſi mel cùm naturaliter dulce ſit, ea dulcia facit, quibus immiſcetur: nonne ſtultum erit, viuificam verbi naturam putare non dediſſe Homini, in quo habitat, viuificandi virtutem? Quas ob res caro quidem cæterorum omnium, NIHIL prodeſt: CHRISTI AVTEM CARO, quia in ipſa vnigenitus Filius Dei habitat SOLA viuificare poteſt. Hactenus Cyrillus.

Hæc

Hæc Cyrilli verba tàm manifeſta, perſpicua, & aperta ſunt, vt nulla gloſſa indigeant, neq; gloſſam tuam admittant. Quibus apertè teſtatur, carni Chriſti vim & virtutem viuificandi communicatam ineſſe, qua non modò ipſa viuat, ſicut Petrus & Paulus, ſed alios quoq; viuificare poſſit. In quam ſententiam, quàm plurima ſimilia eius dicta reperiuntur, quorum pauca quędam recitabimus.

De viuifica carne Chriſti teſtimonia Cyrilli.

Viuificat corpus Chriſti, & ad incorruptionem ſua participatione reducit. Non enim alterius cuiuſdam, ſed ipſius VITÆ CORPVS EST, virtutem Verbi incarnati retinens, & plenum poteſtate illius, quo & vniuerſa ſunt & viuunt.

In Ioan. lib 3. cap 37.

Hæc doctrina Cyrilli D. Iacobus ex ſchedula recitauit.

CORPVS MEVM VITA REPLEVI: mortalem carnem aſſumpſi: Sed quia naturaliter *VITA EXISTENS*, habito in ipſa: *TOTAM AD VITAM MEAM REFORMAVI.*

Idem. cap. 18. lib. 4. in Ioan.

Item: *NATVRA CARNIS* ipſa *PER SE* viuificare non poteſt: quid enim maius natura Deitatis haberet? Nec *SOLA ESSE* in Chriſto intelligitur, ſed habet Filium Dei ſibi coniunctum, *QVI CONSVBSTANTIALITER VITA EST.* Quando igitur viuificam Chriſtus carnem ſuam appellat, *NON ITA ILLI, VT SIBI*, ſiue proprio ſpiritui vim viuificandi attribuit. Nam propter ſeipſum ſpiritus viuificat, *AD* „ *CVIVS VIRTVTEM CARO* per coniunctionem conſcen- „ dit. Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere, nec lingua „ eloqui poſſumus, ſed ſilentio *AC FIRMA FIDE ID* ſuſcipi- „ mus.

Ibid. cap. 24.

Idem: Caro vitæ facta vnigeniti caro, *AD VIRTVTEM VITAE TRADVCTA EST.*

Lib. 10. in Ioan. cap. 13.

Quibus verbis Cyrillus vim viuificandi carni Chriſti non ſolum attribuit, ſed ſimul quoq; diuerſitatis rationem oſtendit, quòd aliter VERBO, ſeu Filio Dei, aliter carni tribuatur. Verbo tanquam eſſentialiter & naturaliter propria: carni autem, quia Verbo perſonaliter iuncta eſt.

Vis viuificandi aliter in diuinitate, aliter in humanitate Chriſti.

Expedita via ad ſanctam concordiam.

Vtinam verò exemplum Cyrilli pariter omnes ſequeremur, & id firma fide ſuſciperemus, quod neque mente intelligere, neque lingua eloqui poſſumus. Sic pia, ſancta, & Deo grata concordia in hoc ſummo fidei Chriſtianæ articulo facilè conſtitui poſſet, imò iam conſtituta eſſet.

Nam ſi caro Chriſti, VT CARO EST, conſideretur etiam in Chriſto, tam non viuificare poteſt, quàm mea, aut alterius hominis caro: quoniam eſſentiæ noſtræ carnis, excepto peccato, per omnia ſimilis eſt. Sed quoniam cum diuinitate Filij perſonaliter vnita eſt, QVI VITA EST: inde hanc vim (ſicut Cyrillus loquitur) hauſit, vt ipſa quoque huius VITÆ communicatione, verè & realiter effecta ſit viuifica.

D. BEZA.

Cyrillus in omnibus commemoratis dictis carni Chriſti viuificam virtutem & vim illam tribuit, quia PER illam oportet nos fieri membra Chriſti: quod nobis Chriſtus ſua paßione & morte in CARNE ET PER CARNEM promeruit, & caro ex carne noſtra, & os ex oßibus noſtris factus eſt.

Deinde nego, quòd verbo [HAVRIENDI] aliquam vim in carnem Chriſti effuſam intelligat: ſicut tu vis, carnem extra Deitatem VIM VIVIFICANDI IN SE habere à diuinitate effuſam, quæ non minùs, quàm ipſa Deitas, propria ſua virtute viuificet. Quod nos non concedimus, ſed prorſus negamus. Vis enim viuificandi ita Deitatis propria eſt, vt neque carni Chriſti, neque vlli creaturæ communicari poßit, niſi in Deitatem conuertatur.

D. IACOBVS.

Quòd in commemoratis teſtimonijs & dictis non ratione meriti, Cyrillus carnem Chriſti viuificam appellet, ſed

vim

vim & virtutem viuificandi, adeoq́; operationem diuinitatis propriam carni Chriſti per inhabitationem communicatam tribuat: ad iam commemorata Cyrilli dicta auditorem remittimus, & ipſius iudicio committimus. Verba enim Cyrilli clariora eſſe non poſſunt.

Deinde, quòd D. Beza de vi ſeu virtute viuificandi in carnem Chriſti effuſa loquitur, quaſi à ſubſtantia diuinitatis τ̃ λόγυ, ſeu Filij Dei ſeparata & perinde in humanitatem aſſumptam effuſa ſit, ac ſi quis oleum ex vno vaſe in aliud effundat: ſciat, hanc opinionem vel cogitationem nobis in mentem noſtram nunquam veniſſe. **Carnis Chriſti vis viuificandi non eſt à diuinitate ſeparata.**

Vna enim eſt vita, & vis & virtus viuificatrix ſeu viuifica in Chriſto, videlicet, æterna illa infinita diuinitatis propria & eſſentialis, & non duæ, vna æterna eſſentialis diuinitatis propria, altera creata, & à diuinitate eſſentiali ſeparata, in humanam naturam effuſa, qua humanitas IN SE ITA ſit effecta viuifica, ſicut Filius Dei IN SEIPSO viuificam virtutem habet. Abſit, inquam, à nobis, vt tale quid de Chriſto homine vnquam cogitauerimus, ne dicam crediderimus, dixerimus, aut ſcripſerimus. Quemadmodum ſuprà quoq; de duplici, ęterna, increata, & de creata diuinitate & omnipotentia diximus: quę omnia nobis falsò tribuuntur. **Vna vis viuificandi in Chriſto.**

Sed dicimus: vitam, vim & virtutem viuificandi diuinitatis propriam & eſſentialem, humanæ naturæ Chriſti per vnionem perſonalem, & cum Verbo coniunctionem realiter communicatam eſſe, vt nunc poſt vnionem factam & glorificatam humanam naturam hæc vita, quæ ipſe λόγος Filius Dei eſt, non ita diſtinctè agat, vt huius operationis vis, non ſit humanitati communicata: ſed quòd caro Chriſti agat & operetur vitam, & viuificationem reali & vera communicatione virtutis viuificandi. **Vis viuificandi Deo eſſentialis, carni Chriſti communicata.** **Viuificationis vis opus totius Chriſti eſt.**

Sic Synodi Epheſinę Patres docent, nos ad Euchariſtiam percipiendam accedere, & carnem Chriſti manducare non tanquam communis alicuius, aut etiam ſanctificati hominis corpus, ſed ipſius vitæ proprium corpus, quod propter hanc communicationem virtutis viuificandi, quam in SE habeat, etiam verè viuificus cibus ſit. Sine qua reali communicatione manducatio corporis Chriſti in Cœna Domini, quę fit ore, mera Capernaitica κρεοφαγία & cyclopica laniena carnis Chriſti eſſet: cuius Neſtorium Patres accuſarunt, ipſe verò reus eſſe noluit, quòd ſolum de communicatione propriorum humanitatis contenderit.

Caro Chriſti quomodo IN SE vitam habere dicatur.

Verba Patrum Epheſini Concilij ſic ſonant: Accedimus itaque ad myſticas benedictiones, & ſanctificamur, participes ſanctæ carnis & prætioſi ſanguinis omnium noſtrum Saluatoris effecti: & non quaſi carnem communem percipientes, quod abſit, neque etiam vt viri ſanctificati, & verbo coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, aut ſicut diuinam poſſidentis inhabitationem: SED VT VERE VIVIFICATRICEM, & ipſius Verbi propriam factam. Vita enim naturaliter VT DEVS exiſtens, quia vnum cum carne ſua, viuificatricem eam profeſſus eſt. Et ideo quamuis dicatur ad nos: Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis: non tamen eam vt hominis VNIVS ex nobis exiſtimare debemus. Quomodo enim IVXTA NATVRAM SVAM viuifica eſſe poterit caro hominis? SED VT VERE PROPRIAM EIVS FACTAM, qui propter nos filius hominis factus eſt. Hactenus verba Patrum Epheſini Concilij.

Pręterea meminerint auditores Colloquij, phraſin [IN SE] ſuprà à nobis explicatam, quæ ambigua eſt, cùm dicitur: quòd caro Chriſti IN SE virtutem viuificandi habeat, vel non habeat. Aliàs enim intelligitur tanquam eius rei proprium, cui hac phraſi tribuitur: qua ratione ſola diuinitas vim illam IN SE habet: aliàs verò ſignificat communicatam, ſicut Paulus de Chriſto: In ipſo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter, hoc eſt, IN CARNE EIVS.

EIVS: ſicut omnes Orthodoxi Patres interpretantur. Plenitudine autem diuinitatis quoque vitam, ſeu vim viuificandi contineri, nemo dubitat. Ideo etiam carnem Chriſti IN SE habere vitam, verè & rectè dicitur, etiamſi diuinitas eam aliter in ſe habeat, quàm humanitas aut caro eius in ſe habet. Et ſic quoque Scriptura, imò Chriſtus ipſe, loquitur, cùm inquit: Dedit filio habere *VITAM IN SEMETIPSO*, & poteſtatem dedit ei etiam iudicium facere, *QVIA FILIVS HOMINIS EST.* Ioan. 5.

Viuificandi vis quomodo vtrique naturæ communis.

Cùm igitur Chriſtus vitam dupliciter in ſe habeat, videlicet, tanquam Deus & tanquam homo: ideo operatio viuificationis *NON DISTINCTE* vni tantùm naturæ, id eſt, ſolùm diuinitati, neque ſoli humanitati, ſed vtrique ſimul tribuitur. Et quidem vtrique IN SE, ſed diuinitati duntaxat PER SE, humanitati autem duntaxat propter coniunctionem cum Verbo aſcribitur.

Hac ambiguitate phraſeos explicata, omnes intelligunt, communicatione viuificationis in carne Chriſti, Deitati nihil adimi, quod ipſius proprium eſt: neque humanitati quicquam tribui, cuius capax aut particeps non ſit facta. Et ſic Chriſtus totus, Deus & Homo, viuificationem in myſterijs operatur.

Quia verò veſtræ Theſes apertè habent, quòd vis illa viuificandi diuinitatis propria, non ſit aſſumptæ naturæ communicata: quæro, & peto ſaltem VNVM ſacræ Scripturæ teſtimonium à te proferri, quo probetur, vim illam viuificam in carne Chriſti, non diuinitatis propriam, ſed quiddam creatum eſſe?

D. BEZA.

An carni Chriſti vis viuificandi diuinitatis propria, ſit communicata.

Quod proprium eſt, cõmunicari non poteſt. Vis illa viuificandi & virtus, de qua tu loqueris, eſt diuinitatis propria. Ideo humana natura aſſumpta non poteſt communi-

cari. Si enim commune eſt, proprium eſſe deſinit. Si proprium manet, communicari non poteſt. Quando homo Chriſtus, Iehoua dicitur: vis viuificandi ei tribuitur. Ideoq́, non negamus homini tribui: ſed humanitati tribui, non dicimus, aliàs humanitas eſſet Iehoua, aut diuinitas: quod mihi probari cupio.

D. IACOBVS.

Ratiocinationem & gloſſam tantùm, ſed nullum Scripturæ teſtimonium audio, quo probetur, vim viuificandi IN CARNE Chriſti, eſſe quiddam creatum, & non ipſius diuinitatis propriam vim & virtutem. Peto igitur VNVM tantùm Scripturæ teſtimonium, quo id probetur, aut probari poſſit.

Cyrillus abſtractis vocabulis de communicatione viuificationis vtitur.

Deinde ex Cyrillo quatuor aut quinque aperta produxi teſtimonia, in quibus vim viuificandi carni Chriſti aſcribit. In quibus non concreto vocabulo, vt vos vocatis (hominis) ſed abſtracto (carnis) vtitur. Caro (inquit) Chriſti, corpus Chriſti, natura carnis, viuificat. Corpus vitæ ad vitam Dei reformatum eſt: caro ad virtutem vitæ reducta eſt, & conſcendit, &c.

D. BEZA.

An propria communicari poſsint, vt tamen propria maneant.

Quod proprium eſt, nullo modo communicari, & cum altero commune eſſe poteſt, niſi deſinat eſſe proprium. Commune enim & proprium opponuntur, neque ſimul conſiſtere, aut de vno & eodem prædicari poſſunt.

D. IACOBVS.

Communicatio propriorũ qualis ſit.

Simile de ferro ignito.

Propria ſine omni confuſione communicari poſſe, ſuprà ſimilitudine ferri igniti ad oculum demonſtratum eſt. Etenim ignis vim lucendi & vrendi ferro communicat, quæ ſunt & manent ignis proprietates, neque vnquam ferro, ſicut igni inſunt: ferro tamen verè & realiter communicantur, & inſunt per vnionem, quorum communicatione ferrum efficit, quod ſine hac communicatione præſtare non poſſet. Neque

propre-

propterea tamen vis lucendi & vrendi fit ferri propria, aut deſinit eſſe ignis propria.

Sic operatio viuificationis, ſeu vis illa & virtus viuificandi, manet diuinitatis propria, neque vnquam fit humanitatis Chriſti propria: eidem tamen nihilominus vere & realiter cōmunicatur. Caro enim Chriſti non viuificat naturali aliqua inſita inſeparabili virtute viuificandi creata, ſed virtute diuinitatis propria ſibíq; communicata agit, quæ ipſa agit diuinitas. Nam à diuinitate non poteſt ſeparari hæc vis viuificandi, quoniam eſſentialis, & eſſentialiter Dei propria eſt. Sed ſi diuinitas à carne Chriſti ſepararetur (quod tamen nunquam in æternum fiet) vis illa viuificandi à carne Chriſti quoq; ſepararetur. Sicut à corpore ſeparantur omnes virtutes & operationes animæ, quando ea à corpore ſeparatur. Quod puto omnes auditores intelligere poſſe.

D. BEZA.

Tu probes: humanitatem Chriſti factam eſſe Deitatem, tum probaſti quoq;, & ego etiam concedam, eam in ſe vim & virtutem viuificandi habere ſicut Deitas habet.

D. IACOBVS.

Cum nullum prorſus Scripturæ teſtimonium contra nos etiam de communicatione attributi, viuificationis Diuinitatis propriæ, à te afferri poſsit, quod carni Chriſti ſecundum aperta verba Chriſti, & Patrum teſtimonia minimè dubia, communicatum eſſe, manifeſtè demonſtrauimus: ad poſtremum attributum Dei accedamus, quod eſt RELIGIOSA ADORTIO. Et probabimus, eam quoq; carni, ſeu humanitati Chriſti verè & realiter cōmunicatā eſſe: quam niſi quis VNA ADORATIONE, cum Filio, tanquam verū obiectum adorationis inuocauerit, eum perſonæ Chriſti vnitatem ſoluere, & cum Neſtorio naturas in Chriſto ſeparare, cōſtanter & intrepidè aſſerimus. Sic autem argumentor. V. De religioſa adoratione carnis ſeu humanitatis Chriſti.

Quiſ-

Syllogiſmus.
Separatio adorationis, ſeparat naturas in Chriſto.

Quiſquis adorationem in Chriſto ad ſolam Deitatem dirigit, ille naturas ſeparat, & perſonam diuidit. Vos docetis: adorationem religioſam ad ſolam Deitatem, tanquam ad obiectum adorationis vnicum, dirigendam eſſe. Ergo naturas in Chriſto cum Neſtorio ſeparatis, & perſonam eius diuiditis.

D. BEZA.

D. Bezę vnum & perpetuum reſponſum ad quæſtionem de communicatione attributorum Dei.

Nemo noſtrûm docet: hominem Chriſtum non eſſe adorandum: ſed duntaxat negamus, humanitatem adorandam eſſe. Nam aliud eſt homo, & aliud humanitas. Homo Chriſtus adorandus, quia eſt DEVS. Humanitas autem, ſeu caro Chriſti, non eſt Deus: ideoq́, etiam non eſt obiectum adorationis, etiamſi λόγῳ perſonaliter ſit vnita. Totum Chriſtum adoramus, ſed non Totum Chriſti, id eſt, humanitatem cum Deitate. Quod ſimilitudine explicabimus.

Simile de rege coronato, purpurato, & ſceptrum tenente.

Regem vel Principem adoro purpuratum, coronatum, dextrâ tenentem ſceptrum. In illa adoratione non reſpicio vel ad coronam, quam in capite geſtat: aut ad purpuram, quâ indutus eſt: aut ad ſceptrum, quod manu tenet: nec tamen ſeparo coronam, purpuram, aut ſceptrum à Rege. Sic in adoratione religioſa Chriſti, inuocationem noſtram dirigimus ad Filium Dei, id eſt, ad diuinitatem eius, tanquam ad vnicum proprium obiectum religioſæ adorationis, & non ad humanitatem eius: nec tamen humanitatem à Deitate Filij Dei ſeparamus. Naturas enim & earum proprietates diſtinguimus, non ſeparamus.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, non modò dignitatem tuam, ſed inprimis Illuſtriſsimum Principem Comitem Fridericum, & cæteros Dominos auditores, ſubmiſsè & reuerenter oro, vt patien-

patientes mihi aures prębere velint, donec ex libro, quem in manibus habeo, pauca quædam recitauero.

Eſt autem liber Lamperti Danæi, Geneuæ, Anno Chri- 1581. typis excuſus, cuius Titulus eſt: Examen libri D. Kemnitij, de duabus naturis in Chriſto, in quo ſequentia verba leguntur, quæ breuiter recitare volo.

Lamperti Danæi blaſphema doctrina de religioſa adoratione carnis Chriſti. Pag. 415.

Primùm igitur noſtra ſententia eſt breuibus explicanda, iſta nimirum: Totum quidem Chriſtum à nobis adorari & inuocari, ne perſonam Chriſti (quæ eſt vnica ex vtraque natura conſtans) diuidamus, ſeu ſeparemus: Non autem *IN TOTVM CHRISTI* adorationem propriè dirigi, ne naturas, quæ in ea inconfuſæ manent, confundamus, aut humanam diuinæ exæquemus. Noſtra enim illa & adoratio, & inuocatio, propriè & per ſe neque fertur, neque dirigitur *IN IPSAM CHRISTI* carnem, ſeu humanam naturam, *SED IN IPSAM CHRISTI DEITATEM*, non quidem quæ ſubſiſtat ſeorſim & ſeparatim extra naturam humanam aſſumptam (quod ſenſit Neſtorius, & Cyrillus in Anathematiſmis refutauit) ſed quæ cum eadem aſſumpta natura in vna perſona ſemper coniuncta & copulata maneat. Quemadmodum enim laudantes quempiam (exempli gratia Apollo, illum Pauli Apoſtoli συνεργὸν) vt εὐλόγιον, & maxima ratiocinandi, intelligendiq́; facultate præditum, totum quidem ipſum hominem, qui animo & corpore conſtat, laudamus, nominamus, prædicamus: ratiocinationis tamen iſtius, ac intelligentiæ laus, & prædicatio *AD ILLIVS DVNTAXAT ANIMVM PERTINET ET RESPICIT*, qui non ſeparatim & per ſe, ſed vna cum ſuo corpore manet nihilominus coniunctus. Sic totum quidem Chriſtum (qui Deus & homo eſt) adorantes & inuocantes, tamen propriè & per ſe illam laudem, inuocationem, & adorationem, *NON AD TOTVM CHRISTI, SED AD EIVS DEITATEM REFERIMVS, ET INTVEMVR*: quanquam enim non ἀναμέρ☉ ſubſiſtẽtem, id eſt, non extra humanã naturam hypoſtaſin ſuam ſeorſim habentem. In ſumma igitur, dum Chriſtum adoramus, & inuoca-

Religioſam adorationem ad carnē Chriſti etiam in ipſa vnione nō dirigendam eſſe.

NB. ☞

" mus (hic autem de religioſo cultu, id eſt, religioſa, non autem " ciuili adoratione, & inuocatione agimus, de quo nobiſcum " conſentit Kemnitius) ad ipſam Chriſti carnem *ETIAM IN* " *ILLA VNIONE PERSONAE MANENTEM*, proprie & " per ſe *NON DIRIGITVR, AVT SPECTAT NOSTRA* " illa *INVOCATIO, ET ADORATIO.* Atq; huius noſtræ " ſententiæ hæ ſunt è multis aliquot rationes.

1\. Qui in hominem Chriſtum confidit, & eum adorat: maledictus eſt, ſecundum Danæum.

Prima. Maledictus (ait, ex ipſa Dei perſona loquens, Propheta) vir ille, qui fiduciam habet in homine, & ſtatuit carnem brachium ſuum, Ierc. 17. 5. Caro autem Chriſti, eſt vera caro, & homo Chriſtus, verus homo. Qui autem religioſo cultu quempiam hominem adorat, aut inuocat, ille fiduciam ſuam in eo habet, quem ita inuocat & adorat. Quare qui ad ipſam Chriſti carnem ſuam adorationem dirigit, is ex ipſius Dei ore maledictus eſt.

2\. Carnem Chriſti adorantes Idololatræ ſunt, ſecundum Danæum.

Secunda. Ii ſunt veri Idololatræ, qui ſeruiunt, id eſt, adorant, ſeu inuocant eos, qui natura non ſunt Dij, Galat. 4. At caro Chriſti non eſt natura Deus, quamuis ſit vero Deo hypoſtaticè vnita. Ergo qui ad eam propriè dirigunt ſuam inuocationem, ſunt veri Idololatræ. Hęc autē VOX NATVRA, tanti eſt in hoc loco Pauli momenti, vt etiamſi verum eſſet Kemnitij de reali communicatione eſſentialium Deitatis

Carnem Chriſtian obiectum adorationis.

" proprietatum in naturam humanam aſſumptam commen" tum: tamen propterea carnem Chriſti eſſe obiectum adora" tionis, non efficeretur, quia gratia, non natura eſſet Deus.

3\. Carnem Chriſti adorantes, ſecundum Danæum damnatur.

Tertia. Qui conſeruos ſuos, & qui ſunt ex fratribus, religioſo cultu adorant vel inuocant, ij ab ipſo Spiritu ſancto per angelum reprehenduntur, & damnantur, Apocalyp. 19. verſu 10. 22. verſu 8. At Chriſtus, qua homo, eſt conſeruus, & vnus ex fratribus noſtris, licet primogenitus. Ergo qua homo, non eſt adorandus vel inuocandus Chriſtus.

4\. Quarta. Solus Deus eſt adorandus, Apoc. 19. verſu 10. Caro verò Chriſti non eſt Deus. Ergo.

5\. Quinta. Qui creaturam inuocat, aut adorat cultu religioſo, eſt

ſo, eſt in Deum blaſphemus, Deut. 4. 6. 10. 17. Matth. 4. verſu 10. Caro Chriſti etiam glorificata, & in vnione perſonæ Chriſti manens eſt creatura, Auguſtinus in Ioannem ſer. 58. *ERGO QVI AD EAM SVAM ADORATIONEM DIRIGIT, DEVM BLASPHEMAT.*

> Carnem Chriſti adorantes, ſecundum Danæum ſunt blaſphemi.
>
> Auditu horrendum.

6. Paulus, quum Chriſtum ait eſſe adorandum, explicat, cuius naturæ ratione id illi tribuendum ſit, appellans eum Deũm, Rom. 9. 5. Ergo Chriſtus, qua Deus, & *NON QVA HOMO* eſt adorandus.

7. Ait Dominus Iſai. 43. Gloriam meam alteri non dabo. Caro Chriſti non eſt Deus. Ergo gloria Dei non eſt illi danda. Eſt autem hæc gloria Dei, adoratio religioſa.

> Gloria adorationis, humanitati Chriſti non eſt communicata, ſecundum Danæum.

8. Hic olim fuit Neſtorij error, vt Chriſtum, qua homo eſt, vna cum verbo doceret eſſe adorandum. Ergo Neſtorianus eſt, quidem hodie docet, & vrget.

> Falſum.

9. Patres Orthodoxi omnes docent: Noſtram inuocationem & adorationem *NON* in ipſam carnem Chriſti *ETIAM IN HYPOSTASI* Filij Dei *MANENTEM, DIRIGENDAM ESSE, SED IN IPSAM* Filij Deitatem. Ergo Patribus Orthodoxis, & piæ, eruditæq́; vetuſtati ac Eccleſiæ contradicit, qui vult & ſentit, & dicit, cùm Chriſtus adoratur, aut inuocatur, *IPSAM CHRISTI CARNEM ESSE QVOQVE* huiuſmodi adorationis, & inuocationis obiectum. Et paulò pòſt: Qui verò id fieri, obſecro, poteſt, vt, vt ſi humana Chriſti natura, religioſo cultu, velut & diuina, colatur ac adoretur, non ſit ipſa quoque diuina ſeu Deus? & per conſequens, vt iam ſalua maneat naturarum differentia? Et paulò pòſt: Primùm omnium laborat (Kemnitius) partim in ſolidiſsimo & inuicto illo fundamento diſſoluendo, quo dicitur: Nullam creaturam eſſe adorandam? partim in illa veriſsima, & aptiſsima de diademate, quo Rex ornatur, quodq́; cum ipſo Rege ſalutatur, ſimilitudine eludenda. Ait igitur (Kemnitius) non eſſe adorandam carnem

> Falſum.
>
> Contrarium omnes Patres docent.
>
> Caro Chriſti 'an adorationis obiectum.
>
> Pag. 419. NB.
>
> Ratiocinatio humana falſa & impia.
>
> Pag. 420.
>
> Vnicum fundamentum Danæi, contra religioſam adorationem carnis Chriſti.

Chriſti *EXTRA VNIONEM.* Sed quis hoc vnquam dixit, aut ſenſit? Imò Patres ipſi, quorum teſtimonia protuli, ad carnem Chriſti, etiam in vnione manentem, negant dirigendam eſſe adorationem noſtram, idq; apertè. Petit igitur principium Kemnitius, & Patres peruertit, dum vult eorum ſententias in ſuam ſententiam contorquere, qui tam perſpicuè docent: ne vnitam quidem λόγῳ carnem in Chriſto eſſe obiectum noſtræ illius adorationis. Ratio eſt: quoniam caro Chriſti, *ETIAM IN VNIONE*, vera caro eſt, & verè creatura. Ideoq; *NVNQVAM RELIGIOSO CVLTV ADORANDA* Hactenus verba Danæi, ex eius librò recitata.

Caro Chriſti etiam in ipſa vnione non adoranda, ſi Danæo credimus.

Ne vnita quidem caro cum verbo, ob iectum adorationis religioſæ.

Horrendum auditu.

☞

Scripſit quoque in libello, haud ita pridem etiam Geneuæ impreſſo, cui titulus eſt: Aſſertio, &c. cogitationem de humanitate Chriſti in religioſa adoratione non modò non neceſſariam, ſed etiam *PROCVL AB EA REMOVENDAM, NE CVLTVS*, qui ſoli Deo debetur, ei quoq; tribuatur. Verba eius ſunt: Nulla verò carnis aut humanæ naturæ cogitatio neceſſaria eſt: Imò *PRORSVS REMOVENDA* à religioſa Dei diuinæq; naturæ etiam *IN CHRISTO IPSO* adoratione Quoniam hic *HONOS SOLI DEO* debetur. Deut. 6. Matth. 4. Hactenus Danæi verba.

In religioſa adoratione Chriſti, cogitatio de humanitate Chriſti, procul remouenda ſecundum Danæum.

NB.

Pag. 38. 39.

Hæc verba, Princeps Illuſtriſsime, & Auditores humaniſſimi, humiliter & obnixè oro, vt diligenter expendantur. Quorum hæc ſententia eſt, quòd in religioſa adoratione & inuocatione Chriſti, omnis cogitatio ad ſolam diuinitatem, tanquã vnicum obiectum adorationis religioſæ, ſit dirigenda, vt *QVAE VNA* ſit religioſę adorationis obiectum. Quiſquis autem diuinitatem & humanitatem Chriſti in religioſa adoratione & inuocatione eius coniunxerit, & hæc duo ſimul obiectum adorationis dixerit, vt non ſolùm in diuinitatem, ſed etiam in aſſumptum hominem confidat, & vna religioſa adoratione inuocet, hunc ex ore Dei maledictum, Idololatram, blaſphemum, & damnatum eſſe: quia creaturæ hono-

Opinio blaſphema Danæi de adoratione Chriſti.

honorem tribuat, qui ſoli Deo & diuinitati tribuendus ſit. Ac ne quis putet, cùm dicit: Humanam naturam NON PROPRIE & PER SE obiectum religioſæ adorationis eſſe, eum hoc intelligere de humana natura ſine reſpectu vnionis conſiderata, & quaſi ſeparata: ſe ipſum diſertis verbis explicat, quid his vocabulis [propriè & per ſe] ſignificari aut intelligi velit, videlicet, quòd humana Chriſti natura NVLLO MODO obiectum ſit adorationis, ETIAM IN IPSA VNIONE conſiderata, quia ſit creatura, & NON NATVRA Deus, quia etiam in ipſa vnione creatura permaneant, ideoq; ſine Idololatria NVNQVAM inuocari poſsit. Quapropter diſertè, & expreſsis verbis ponit: NVNQVAM RELIGIOSO CVLTV ADORANDA. Me nihil calumniari, ſed bona fide verba eius recitaſſe, & eorum ſententiam breuiter explicare, minimè corruptam aut deprauatam, ipſius apertiſsima nunc recitata verba docent. Hæc Illuſtriſſ. Princeps, & auditores humaniſſ: doctrina de adoratione Chriſti, auditu valdè horrenda eſt. Quòd videlicet in homine Chriſto non ſit confidendum: quiſquis autem id fecerit, eum ex ore Dei maledictum eſſe: Neque eundem in tentationibus, cruce, & afflictionibus, à nobis inuocandum: Cùm tamen ſumma conſolatio nobis in homine Chriſto, ſeu ipſius humanitate repoſita ſit, quoniam ſine hoc Mediatore nullus nobis ad Deum in precibus noſtris acceſſus pateat. Mediator autem non eſt Filius Dei ſolus ſine ſua humanitate, ſed quoties de Mediatore cogitamus, toties quoque ipſius humanitas in mentem veniat piis cogitationibus, neceſſe eſt. Sicut ſcriptum eſt: Vnus eſt Deus, vnus etiam Mediator Dei & hominum, HOMO IESVS CHRISTVS.

Quid intelligat Danæus per Vocabula propriè & per ſe.

Horrenda & abominanda doctrina Danæi de adoratione Chriſti.

1. Tim. 2.

Eum igitur adorando, non ſolùm cum diuinitate eius loquimur, ſicut Danæus falsò & impiè docet, remota humanitate (quantumuis à diuinitate inſeparata, ſed cogitatione duntaxat ſepoſita, ne particeps fiat huius honoris & cultus) ſed ad ipſum humanum Spiritum Chriſti tanquam ad ve-

rum quoque huius religioſæ adorationis obiectum, vna & minimè ſeparata oratione inuocationem noſtram dirigimus, tanquam ad Pontificem, qui ſecundum carnem tentatus noſtris tentationibus affici, & nobis credere & auxiliari poteſt, vt Apoſtolus loquitur. Heb. 2.4.

Etſi enim humana eius natura eſt & manet creatura, etiam in ipſa vnione: Dominus tamen eam in vnitatem perſonæ ſuæ aſſumptam, & ad dexteram virtutis & Maieſtatis Dei collocatam, honore ſuo proprio religioſæ adorationis dignatus eſt, vt cogitationibus à religioſa adoratione Filij Dei non remoueatur, ſed non minùs in illam, quàm in ipſam Deitatem dirigatur, QVIA cum Filio Dei perſonaliter vnita, & in thronum Dei proprium, ad dexteram Patris omnipotentis collocata eſt.

Actor. 7. Quemadmodum etiam Stephanus feciſſe legitur, cùm videret Chriſtum ad dexteram Dei ſtantem, orauit: DOMINE IESV, ſuſcipe ſpiritum meum. Stephanus diuinitatem non vidit. Ideóq; non ad ſolam Deitatem, ſed etiam ad illum hominem, quem vidit ad dexteram Dei ſtantem, tanquam ad obiectum verum ſuæ adorationis, quem verum Deum eſſe credidit, ſuam inuocationem direxit, & ab humanitate eius inuocationem non auertit. Ita nos quoq; non ſeorſim Deum, & ſeorſim hominem, ſed vna adoratione Totum Chriſtum inuocamus, qui Totus, Deus & homo, obiectum adorationis eſt religioſæ, diuinitatis quidem propriæ, naturæ autem humanæ communicatæ.

Totus Chriſtus, Deitas & humanitas vna adoratione adoratur.

Quando igitur dicitur, quòd Chriſti humanitas non ſit obiectum adorationis religioſæ, quòd etiam preces noſtras in cœlo ſecundum humanitatem, non audiat, ſicut Heidelbergenſes Theologi apertè ſcripſerunt: maxima pars conſolationis pijs conſcientijs in cruce & calamitatibus adimitur, quod in Eccleſia Dei intolerabile, & Anathematiſmo octauo Concilij Epheſini tanquam impium & blaſphemum apertè damnatum eſt. Cuius hæc ſunt verba: Si quis audet dice-

In admonitione de lib. Concordiæ.

dicere: aſſumptum hominem coadorandum, & conglorificandum, & coappellandum cum Deo verbo, *VT ALTERVM CVM ALTERO*, & non potius vna adoratione colit Immanuelem, & vnam illi glorificationem adaptat, ſecundum quod verbum caro factum eſt, Anathema ſit.

Quod ad ſimilitudinem de Diademate, ſceptro, & purpura Regis attinet, quam vos accommodatiſsimam eſſe dicitis: Reſpondemus nos, eam duplici nomine longè ineptiſsimam eſſe. Quoniam neque intelligens eſt Diadema, purpura, aut ſceptrum Regis, neque cum Rege perſonam vnam conſtituunt. Quapropter Regem adorans homo, & genu flectens, non Regis diademati, ſceptro & purpuræ loquitur, aut genu flectit, neq; honor adorationis ad illa dirigitur, ſed ad ipſum Regem.

Similitudo de Rege purpurato, coronato, & ſceptrum gerente, ineptiſsima.

Humanitas autem Chriſti non eſt inſtar diadematis, ſceptri, aut purpuræ, ſed ad conſtituendam perſonam Chriſti neceſſariò requiritur, ſine qua natura Filius Dei non eſt Chriſtus, cùm rex ſit, & maneat rex, etiamſi diadema, purpuram, vel ſceptrum deponat, quod etiam facere ſolet.

Quapropter cùm Chriſtum adoro, non tantùm Deitas eſt religioſæ meæ adorationis obiectum, ſicut Lampertus Danæus impiè aſſerit, ſed humanitas cum Deitate eſt illud obiectum, & ſic propriè TOTVS Chriſtus Deus & homo, quem pariter vt Dominum & fratrem atq; carnem meam ſic adoro: Ecce Domine Ieſu Chriſte, ſum caro tua: Tu verò ad tantam maieſtatem euectus, me tamen non deſpicis, ſed pro fratre tuo agnoſcere dignatus es: In tuum ergo ſinum meam miſeriam depono, tu ſis mihi adiutor in hac tribulatione mea, in qua conſtitutus ſum.

Longè ergo & magis accommodata ſimilitudo eſt, qua Patres vtuntur, de corpore & anima hominis: (Quemadmodum caro & anima rationalis (habet Symbolum Athanaſij) eſt

Similitudo animæ & corporis humani, magis accommodata adorationi Chriſti eſt.

eſt vnus homo: ſic Deus & homo eſt vnus Chriſtus.(In cuius inuocatione ſeu adoratione, (ſi Rex fuerit) non cum ſola anima, neque cum ſolo corpore, ſed cum corpore & anima eius loquimur, non ſolum animam ſed corpus eius intuentes tanquam obiectum adorationis, & corporis quoque geſtum accurate obſeruamus, an ſereno vultu Rex noſtram orationem audiat, quam non ſolum anima, ſed corpore quoque audit.

Hæc (inquam) accommodatiſsima & aptiſsima ſimilitudo eſt, qua communicatio honoris adorationis explicatur, qui VNVS & idem non ſolum Deitati, ſed etiam carni, id eſt, humanitati Chriſti, in inuocatione religioſa, exhibetur. Qua etiam exprimitur, quod non ſola diuinitas, ſed etiam humanitas eius, adeoq; Totus Chriſtus, Deus & Homo preces noſtras exaudiat, & intelligat: non quidem proprietate naturæ ſuæ humanæ, alias Petrus & Paulus nos quoque audirent, ſed communicatione diuinæ Maieſtatis propriæ, quæ in vnione Perſonali per exaltationem in Thronum diuinitatis proprium naturę humanæ verè & realiter in Chriſto communicata eſt.

Quam communicationem proprietatum diuinitatis in humanitate Chriſti aſſumpta, dum negant aduerſarij, in hunc tetrum & horrendum errorem incidunt, quod docent: Chriſtum ſecundum humanam naturam preces noſtras non exaudire, quia hoc ſit ſolius omnipotentis naturæ proprium, ideoq; etiam ſecundum humanitatem non inuocandum eſſe. Quod ſanè in Eccleſia Dei horrendum auditu eſt.

D. BEZA.

Hoc eſt concionari, non diſputare & argumentari.

D. IACOBVS.

Ego paulò prolixior fui in explicanda doctrina Eccleſiarum noſtrarum, de vera & religioſa adoratione Chriſti, quam

quam iudico neceſſariam, & auditoribus minimè moleſtam fuiſſe. Poſthac, quantum fieri poteſt, breuitari ſtudebo.

D. BEZA.

Si adeſſet Danæus, haberet, quod reſpondere poſſet. Nobis hæ partes non ſunt datæ, vt pro ipſo reſpondeamus. Non reperies autem apud ipſum aliud, quàm humanitatem non adorandam, quia caro non eſt Deus. Vos abſtracta pro concretis ſumitis, & dicitis idem eſſe, ſi dicatur: Homo Chriſtus eſt adorandus, & Humanitas Chriſti eſt adoranda. Prius concedit Danæus, ſed poſterius negat, quod nos quoque negamus. Quapropter inde colligi non poteſt, Danæum ſenſiſſe: Hominem Chriſtum non adorandum, ſeu inuocandum eſſe. Nam Totus Chriſtus adoratur, ſed non Totum Chriſti. Vocabula abſtracta & concreta non ſunt confundenda; & naturarum atque proprietatum diſtinctio contra Eutychianã confuſionẽ naturarum & proprietatum eſt retinenda; quod à Cyrillo accuratè factum legimus, qui in Ioan. lib. 2. cap. 92. ſic ſcriptum reliquit: Simpliciter humanitas illa IN SESE & non in illo reſpectu conſiderata (inquit Cyrillus) ſeipſam adorantibus connumerat, & adorat etiam Chriſtus, VT HOMO, poſtquam factus eſt Homo. Adoratur autem ſemper cum Patre, & Spiritu, quia verus Deus ſecundũ naturam eſt. Et idem: Num vt hominem (in ſeſe, videlicet abſolutè etiam in vnione conſideratum) Immanuelem adorabimus? Abſit. Deliramentum enim hoc eſſet, & deceptio & error. In hoc enim nihil ab ijs differremus, qui creaturam vltra factorem, & conditorem colunt.

Excuſatio, & approbatio libri Danæi, contra Religioſam carnis Chriſti adorationem.

Vide in Reſponſo Bezæ ad Theſin. 20.

Cyrill. in Ioan lib. 2. cap. 92 ſuper hæc verba: Nos adoramus, quod ſcimus.

Cyril de recta fide ad Theodoſium.

D. IACOBVS.

Verba Danæi, ex libro eius recitata, ſunt aperta, plana &

Danæi verba & ſententia ſunt impia & blaſphema in Chriſtum.

perſpicua, cùm inquit: Caro Chriſti eſt vera caro, & Homo Chriſtus eſt *VERVS HOMO.* Qui autem religioſo cultu *QVEMPIAM HOMINEM ADORAT*, ille fiduciam ſuam in eo habet, quem ita inuocat & adorat. Et ad Chriſtum *HOMINEM*, Dictum Ieremiæ, non ſine maxima blaſphemia, accommodat: Maledictus vir, qui *FIDVCIAM HABET IN HOMINE.* Quid igitur magis apertè dici poſſet in *HOMINEM* Chriſtum, contumelioſum & blaſphemum?

Conſenſus in verbis, diſſenſio in rebus & verborum intellectu.

Quòd autem tu inter hominem & humanitatem diſcrimen facis, & propoſitionem concedis, cùm dicitur: Homo Chriſtus eſt adorandus, ſed negas, quando dicitur: Humanitas Chriſti eſt Omnipotens, aut adoranda, nihil aliud, quàm præſtigias verborum eſſe, iam pridem dictum & demonſtratũ eſt. Quid enim quæſo eſt homo ſine humanitate? Tolle ab homine corpus & animam, quid reliquum manebit? Nomen ſine re. Si humanitas Chriſti etiam *IN IPSA VNIONE*, (quod Danæus aliquoties repetit, & inculcat) non eſt adoranda, quomodo vnquam verè à vobis dici poteſt, quòd homo Chriſtus ſit adorandus? Sicut enim ſupra has enunciationes intellexiſtis & explicaſtis: Homo eſt omnipotens, omniſcius, omnipræſens, id eſt, Deitas humanitati iuncta, eſt omnipotẽs, omniſcia, omnipræſens: Ita etiam hanc propoſitionem: Homo eſt adorandus, intelligitis, & explicatis, id eſt, Deitas humanitati iuncta eſt adoranda. Non autem exiſtimo quenquam in hoc cœtu eſſe, qui non intelligat, hoc merum ludibrium verborum eſſe ad decipiendos ſimplices homines excogitatum, vt cùm audierint, vos quoque dicere: quòd homo Chriſtus ſit adorandus, exiſtiment, nullam inter nos hac in parte diſſenſionem eſſe: cùm in tantum diſſentiamus, quantum cœlum à terra diſtat.

Latibulum erroris ſub propoſitione, [Homo eſt adorandus] detegitur.

Ludibrium verborũ in phraſibus vſitatis. Deceptio ſimplicium hominum.

Reſponſio ad dictũ illud vulgare, de TOTO Chriſto, & TOTO Chriſti.

Idem reſpondemus quoq; ad dictum toties à vobis allatũ: Chriſtus Totus eſt adorandus, ſed non Totum Chriſti eſt adorandum, quia eius humanitas non eſt adoranda. Et hîc denuò ad iudicium auditorum prouocamus, an Chriſtus totus ſit ſine ſua humanitate? aut ad Totum Chriſtum non requiratur

tur etiam humanitas? Quoniam perſona tota Chriſti, non ſola diuinitate, ſed etiam humanitate conſtat, & ſine humanitate non eſt Chriſtus. Falſiſsimum ergo eſſe omnes vident, & manibus palpant auditores, quod vos aſſeueratis: Totum Chriſtum adorari, ſi humanitas eius cogitationibus noſtris, à religioſa adoratione remoueatur, & nõ ſimul etiam adoretur.

Ad dicta Cyrilli reſpondemus: ea veriſsima eſſe, ſicut illa quoque omnia, quæ de viuificatione ex hoc authore à vobis allata ſunt. Quemadmodum enim caro Chriſti: *VT CARO* viuificare non poteſt: ita etiam humanitas Chriſti *IN SESE* ſine reſpectu vnionis cum diuinitate, adoranda non eſt.

Reſpectum autem illum neque intellexit, neque explicauit Cyrillus, ſicut D. Beza intelligit, & explicat. Cyrillus enim per reſpectum vnionis intelligit realem communicationem dignitatis, & honoris adorationis, in natura humana factum. Chriſtus (inquit Cyrillus) ſemper accepit ab Angelis cultum & adorationem. Erat enim ſemper Deus. Iam autem adorant *IPSVM* etiam *VT HOMINEM*. Quod Chryſoſtomus clarioribus verbis explicauit: Re vera magnum, admirabile, & ſtupore plenum eſt, *CARNEM NOSTRAM* ſurſum ſedere, adorari ab Angelis, & Archangelis, & Cherubin & Seraphin. Hoc ſæpius ego in mente verſans *ECSTASIN PATIOR*. D. Beza autem cum ſuis, reſpectum illum ſine communicatione huius honoris intelligit, perinde ac ſi quis cum pileo, ſceptro & purpura Regis loquatur, quando Regem alloquitur. Et quantum pileus ſeu corona, aut diadema, ſceptrum, & purpura audiunt, & intelligunt, tantundem quoq; Chriſti humanitatem in cœlis audire, cùm Chriſtum inuocamus, quoniam ſolius omnipotentis naturæ ſit, omnium cordium cogitationes, & ſuſpiria (quæ efficaciſsimæ preces ſunt, ſi os maximè non moueatur) exaudire, quod nulli creaturæ, etiam ne quidem humanæ naturæ Chriſti, ſecundum veſtram opinionem, communicetur. Vnde etiam hic honor inuocationis, & religioſæ adorationis illi non conueniat. Quod non modo falſum, ſed etiam plane impium iudicamus aſſerere.

Refutatio deprauationis verborum Cyrilli.

Reſpectus vnionis, quomodo in Cyrill. & patribus accipiendus.

Cyrill. in Epiſt ad Heb. 1.

Chryſoſt ad Heb. 2.

Falſa interpretatio reſpectus vnionis cum Verbo.

Beza ſimilitudine purpuræ Regis decipitur.

Quomodo in errorem de adoratione incidant aduerſarij.

Incidunt autem in illum errorem, peruerſa applicatione ſimilitudinis de rege purpurato, vel coronato, quaſi eadem ſit vnio purpuræ cum Rege, quæ eſt humanitatis Chriſti cum Filio Dei. Quod etſi ipſi non dicunt, tamen ex hac ſimilitudine contra Religioſam adorationem carnis Chriſti contra nos ad hunc modum argumentantur, & horribilem illum errorem defendunt.

Germana ſententia verborum Cyrilli.

Quando autem Cyrillus inquit: quòd humanitas ſeipſam adorantibus connumeret, & Chriſtus V T H O M O adoret: Item, quòd deliramentum ſit, ſi V T hominem Immanuelem adoremus Chriſtum, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid loquitur & intelligit, videlicet, ſi intelligamus hominem Chriſtum duntaxat ratione proprietatis naturæ humanæ, ſine reſpectu diuinæ Maieſtatis communicatæ. In eodem enim libro ad Theodoſium inquit Cyrillus: Neque opinor humanitatem, ſi in Chriſto intelligatur & dicatur, diuina gloria priuandam.

Nam quatenus HOMO, & in quantū HOMO IN SE, ET PER SE EST, adorauit ſicut alius homo Deum Patrem manibus in cœlum leuatis, qua ratione etiam adorantibus connumeratus eſt. Et quatenus HOMO IN SE & PER SE conſideratus, non eſt Immanuel, ſed quatenus cum Filio Dei perſonaliter vnitus & coniunctus eſt.

Quia verò vt Mediator & interceſſor pro nobis orauit, Mediator autem non eſt vt homo tantùm, ſed etiam vt Deus, adeoq; ſimul Deus & Homo, vt hoc Mediatoris officium impleret, ſeipſum ratione communicatæ Maieſtatis exinaniuit: vt ſimul tanquam Deus & homo adoraret, & ſimul ipſum tanquam non ſolùm Deum & Filium Dei, ſed etiam tanquam hominem adorantes non repelleret. Sic Petrus inquit: Tu es Chriſtus Filius Dei viui. Cùm autem diſcipuli in naui eum inuocarent tanquam hominem, (non enim cum ſola ipſius diuinitate locuti ſunt) non repulit eos tanquam blaſphemos idololatras, ſed imperauit ventis, & liberauit eos, idq; cum ſumma admiratione populi, qui hoc miraculum

lum homini tribuebat. Quis eſt ille, inquiunt, cui & mare & venti obediunt?

Ludit autem hic iterum D. Beza æquiuocatione, ſeu ambiguitate vocularum, *IN SESE*, quas ita ad humanitatẽ Chriſti refert, vt eam abſolutè ab adoratione excludat, ſiue in vnione, ſiue abſque vnione intelligatur, quod Cyrillus non facit. Ideóq; deliramentum, deceptio & error eſt, ſicut Cyrillus loquitur.

Quomodo humanitas Chriſti IN SESE adoretur, vel non adoretur.

Quamuis .n. humanitas in *SESE* non adoratur, ſicut diuinitas, quæ vt adoretur, humanitate nõ indiget, adoratur tamen hæc *IPSA HVMANITAS IN SE* ratione vnionis, ſeu propter, ſeu per vnionem cum Filio Dei, qui hanc humanitatem, in ſuum proprium Thronum diuinitatis collocauit, *AEQVALITATEM GLORIAE* communicauit, ſicut Patres in explicatione verborum Pſalmi: Sede à dextris meis, apertè teſtantur. In Theod. dialog. 2 Athanaſius: Corpus eſt, cui dicit Dominus: Sede à dextris meis.

Chriſtus Deus & Homo, mediator in cœlis & in terra.

Sic hodie quoq; in cœlis apud patrem Mediatorem agit, & intercedit pro nobis. Inde autem nequaquam ſequitur, quod illi falsò colligunt, ideo humanitatem Chriſti in cœlis exiſtentem, à nobis in terra exiſtentibus ſine blaſphemia adorari non poſſe. Non enim ſeruili habitu genua coram Deo Patre flectendo, ſicut in terris factum eſt, ſed conſideratione meriti, intercesſorem & aduocatum agit, quod non ſolius humanitatis, ſed Totius Chriſti, Dei & hominis eſt, ſicut etiam Deus & Homo ſimul, & non vt homo tantùm, Mediator inter Patrem & peccatores eſt.

Excuſatio prolixitatis in dicendo.

Viſus ſum fortaſsis iterum concionari, ſed non modò doctrina noſtra explicanda, verùm etiam ambiguitas phraſium oſtendenda, & germanus verborum Cyrilli ſenſus reddendus fuit, quæ ſub ambiguis phraſibus in alienam & prorſus contrariam ſententiam trahitis. Ideò prolixitatem mihi condonari peto, qua mihi in Colloquio ſæpè neceſſariò vtendum fuit. Quam etiam auditoribus, qui veritatis cognoſcendæ cupidi ſunt, non ingratam fuiſſe confido.

 D. BEZA.

D. BEZA.

Caro ſeu humanitas Chriſti, non eſt adoranda; quia non eſt Deitas ſeu Deus. Nihil autem adorandum quod non eſt Matth 4. *Deus. Hic honos ſolius Dei propriuseſt, ſicut ſcriptum eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Hominem Chriſtum adorandum non negamus, ſed humanitatem Chriſti IN SESE adorandam eſſe non concedemus.*

D. IACOBVS.

De Phraſi, caro eſt Deus.
Damaſcenus lib. 4. cap. 19.

Phraſis hæc: Caro eſt Deus, non noſtra eſt, quam nobis Danæus obtrudere conatur, vt nos tanquam nouatores aliquo prætextu accuſare poſsit, ſed eſt Damaſceni, Scriptoris Eccleſiaſtici minimè contemnendi, ſi Authori etiam Orthodoxi ſcilicet veſtri conſenſus credimus: quam phraſin ex verbis Ioannis Euangeliſtæ collegit. Si enim verum eſt, quod Ioannes dicit: Verbum caro factum: Ergo & hæc propoſitio vera eſt: Caro Verbum Dei facta eſt, vbi caro hominem ſignificat. Verba Damaſceni hæc ſunt: Διὰ γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν, ἡ σάρξ τεθεῶσται λέγεται, ϗ θεὸς γενέσται, ϗ ὁμόθεος τῷ λόγῳ. Id eſt: Nam propter vnionem ſecundum hypoſtaſin & CARO deificari dicitur, ET DEVS FIERI, ET SIMVL DEVS CVM VERBO. Habes ergo, mi Beza, ſemel pro ſemper reſponſum, non meis, ſed Damaſceni verbis ad obiectionē toties à te, & ſocijs tuis nobis obiectam, de phraſi: Quòd CARO SIT DEVS: quam nobis tanquam authoribus obijcere non poteſtis. Nam Damaſcenus apertè ſcribit, quòd CARO DEVS FIAT, & ſimul cum Verbo Deus ſit: quid vis amplius?

Deinde aliquoties dictum eſt, quòd in hac enunciatione: Homo eſt Deus: Homo ſignificet verum hominem, ex ſubſtantia D. virginis Mariæ à λόγῳ in ſuæ perſonæ vnitatem aſſumptùm. Ideóque falſum & deprauatum eſt, ſi dicatur æquipollere propoſitioni huic: Filius Dei eſt Deus, qui cum hoc homi-

homine coniunctus eſt. Cùm igitur aſſumptus homo ſit verus Deus, non proprietate humanæ naturæ, ſed propter vnionem perſonalem cum Filio Dei, & non duo filij, ſed vnus tantùm filius, ideo hoc non obſtante, quòd humanitas non ſit in diuinitatem conuerſa, verè tamen hic homo eſt Deus. Quapropter Filius Dei adorari non poteſt, quin ſimul humanitatem vna atq; eadem inuocatione quoque adores, niſi humanitatem à Filio Dei auellere, & perſonam diuidere velis. Hæc vera eſſe, etiam mediocriter inſtituti intelligere poſſunt.

Cuiuſmodi verò error ſub voculis [*IN SESE*] lateat, & quomodo tegatur, ſuprà ſatis dictum eſt, ne quis decipiatur: Quæ vnioni opponuntur perſonali, propter quam humanæ naturæ hic honos adorationis non verbaliter, ſed realiter tribuitur, qui per ſe ei extra hanc vnionem non competeret.

D. BEZA.

Aliud eſt adorare hominem, & aliud eſt adorare humanitatem.

D. IACOBVS.

Ego dico idem eſſe, ſicut re vera in Chriſto idem ſunt. Nam Filius Dei aſſumpſit hominem, & Filius Dei aſſumpſit humanitatem. Et vtraque phraſi idem ſignificante vſi ſunt orthodoxi patres.

D. BEZA.

Ego non concedo eadem eſſe. Adoramus regem purpuratum, ſed purpuram non adoramus.

D. IACOVS.

Iudicio ergo auditorum hoc commendo. Et ſimilitudinem de Rege & purpura non modò ineptam, ſed etiam abſurdam & eius applicationem ad carnem Chriſti impiam eſſe demonſtrauimus. Sed *VNVM* profer Scripturæ teſtimnoium, quod probet, humanitatem ne quidem in vnione cum λόγῳ adorandam eſſe?

D. BEZA.

D. BEZA.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Caro ſeu humanitas Chriſti non eſt DOMINVS DEVS. Ergo non adoranda.

D. IACOBVS.

Cur negare potes phraſin Spiritus ſancti, carnem non eſſe Deum? cùm Ioannes dicat: Verbum caro factum eſt? Vbi caro pro homine ſumitur & intelligitur, quod negare non potes. Ideóq; etiam apud omnes Scriptores Eccleſiaſticos, hæ enunciationes æquipollent: Verbum caro factum eſt: Deus homo factus eſt. Item, homo eſt Deus: Caro eſt Deus, quia caro hîc phraſi Scripturæ totum hominem ſignificat: ſicut ex Damaſceno paulò antè apertiſsimè demonſtraui.

D. BEZA.

Verùm Ioannes non dicit: Caro Verbum factum eſt: ſed inquit: Verbum caro factum eſt.

D. IACOBVS.

Poſtquam autem Verbum caro factum eſt, quæro, an non ſint conuertibiles hæ propoſitiones: Verbum caro factum eſt, &, Caro Verbum facta eſt? Deus homo factus eſt: & homo Deus factus eſt?

D. BEZA.

Scripura non ſic loquitur.

D. IACOBVS.

Rectè. Nam cùm dicit Ioannes: Verbum caro factum eſt, ſignificare voluit, Verbum, hoc eſt, Filium Dei prius extitiſſe, quàm factum eſſet caro. Caro autem, id eſt, homo aſſumptus, non prius fuit, quàm aſſumeretur. Eo ipſo autem momen-

momento, cùm homo ille eſſe cœpit, Deus fuit. Ideoq́ reciprocationis harum propoſitionum cauſa eſt eadem, videlicet vnio perſonalis, quamuis conditio verbi & Carnis non ſit eadem. Poſtquam autem Filius Dei factus eſt homo, Scriptura ſacra non modò apertè dicit, hunc hominem Deum eſſe, ſed etiam Deitatis propria illi tribuit, inter quæ etiam religioſa adoratio numeratur & exiſtit, de qua in Pſalm. 72. Et adorabunt (Regem illum) omnes Reges terræ.

D. BEZA.

Caro non eſt Deus. Ideo non eſt adoranda.

D. IACOBVS.

Si caro hominem ſignificat, ſicut Ioan. 1. accipitur, cùm Ioan: dicit, Verbum caro factum eſt: cui hæc propoſitio æquipollet: Deus homo factus eſt: Reſpondeo, non modò falſam, ſed etiam blaſphemam & damnatam vocem eſſe, ſi quis dicat, quòd caro non ſit Deus, quia apertè negat hominem eſſe Deum, qui nomine CARNIS intelligitur.

Eccleſia quidem damnauit has propoſitiones, Deitas eſt humanitas, humanitas eſt Deitas: & rectè, quia in his naturæ de ſe inuicem abſolutè, id eſt, ſine reſpectu vnionis perſonalis prędicantur, quod falſum eſt. Nam etſi naturarum facta eſt communicatio, tamen non abſolutè, ſed in perſona Filij Dei facta eſt, in qua vnitæ ſunt. Quas phraſes Eccleſia damnauerit.

Hęc autem propoſitio: Caro Chriſti facta eſt Deus, (vbi vocabulum CARO hominem ſignificat) nuſquam ab Eccleſia damnatur, ſed à Damaſceno vſurpata & propugnata eſt. Damaſ. lib. 4. de Orthod. fide cap. 19.

Sed de phraſi litigare nolumus, ſecundum præceptum Pauli, cùm ſeueriter monet: Obteſteris eos coram Domino, ne de verbis contendant: quod nihil prodeſt, quàm ad ſubuerſionem auditorum. De hac igitur phraſi cum Damaſceno con- 2. Tim. 2. Λογομαχίαι in Eccleſia fugiẽdæ.

no contendant, qui eam ipſe vſurpauit. De re ipſa nos dicamus. Quęſtio enim eſt, quando [Caro] ſignificat verum hominem aſſumptum; an illa aſſumpta caro ſeu humana natura adoranda ſit?

D. BEZA.

Ego eadem ratione hanc propoſitionem nego: Caro eſt adoranda, quâ hanc propoſitionem nego: Caro eſt Deus.

D. IACOBVS.

Teſtimonia Patrum de adoratione carnis Christi.

Tu ergo non ſolùm cum expreſſo Dei Verbo, ſed etiam cum tota antiquitate pugnas, quę apertis verbis teſtatur, carnem Chriſti adorandam eſſe.

De verbis Domini, ſermone 58.

Auguſtinus: Si Chriſtus non eſt natura Deus, ſed creatura, nec colendus eſt, nec vt Deus adorandus. Quid igitur eſt, quòd *CARNEM EIVS*, quam creaturam eſſe non negas, ſimul *CVM DIVINITATE ADORAS, ET EI NON MINVS*, quam Deitati deſeruis? Ego *DOMINICAM CARNEM*, imò perfectam in Chriſto humanitatem ideo adoro, quia à diuinitate ſuſcepta Deitati vnita eſt.

In Pſal. 98.

Idem in verba Pſalmi: Adorate ſcabellum pedum eius: Scabellum eſt terra: & Chriſtus ſuſcepit terram de terra, quia *CARO DE TERRA EST, ET DE CARNE MARIAE* carnem accepit: Et quia in ipſa carne hic ambulauit, & ipſam carnem nobis manducandam ad ſalutem dedit: Nemo autem *CARNEM* illam manducat, niſi priùs adorauerit: Inuentum eſt quomodo adoretur tale ſcabellum pedum *DOMINI, ET*

NB. ☞ „ *NON SOLVM NON* peccemus adorando, ſed peccemus „ non *ADORANDO*. Damaſcenus: Caro Chriſti ſecundum

Lib. 4. cap. 3.

ſui naturam non eſt adorabilis. *ADORATVR* autem in incarnato Deo Verbo, non propter ſeipſam, ſed propter coniunctum ipſi ſecundum hypoſtaſin Deum Verbum.

Chryſoſt. Heb. 2.

Item Chryſoſtomus: *CARNEM NOSTRAM ADORARI AB ANGELIS* dicit, quod quoties cogitet, Ecſtaſin patiatur.

tur. Hic audit R. T. mi Beza, carnem adorari, humanitatem adorari: quid vis ampliùs?

D. BEZA.

Patres interdum etiam impropriè loquuntur, homo adoratur non humanitas.

D. IACOBVS.

Sed quæ tandem certitudo erit eorum, quæ credenda & facienda ſunt, ſi neque in verbis Scripturę, neque in dictis Patrum, proprium verborum ſenſum retinere debemus, & omnes tibi impropriè loquuti ſunt, quando ipſorum apertiſsima verba tibi opponimus.

D. BEZA.

Phraſes Scripturæ Patribus non ignotæ ſunt, quas ipſi quoq; ſunt imitati.

D. IACOBVS.

Phraſes Scripturæ ſunt apertæ, ſimiliter & phraſes Patrum. Ab illis igitur recedere, & ſingulis alienum ſenſum affingere ſi licebit, nihil certi in religione noſtra habituri ſumus. Sed quæro mi D. Beza, An homo Chriſtus, ſeu Chriſtus ſecundum humanitatem, aut humanitate ſua, etiam audiat preces noſtras in terris?

D. BEZA.

Si velit, puto.

D. IACOBVS.

Hęc non eſt certitudo fidei, ſed oportet certò ſcire, quòd preces noſtras audiat priuſquam orare incipiamus, & inuocationem noſtram ad illum dirigamus, alias fruſtrà orabimus.

D. BEZA.

Reſpectiuè adoratur caro ſeu humanitas Chriſti, verùm in ipſam carnem non fertur adoratio, ſed ad Deitatem filij, qui audit preces & videt gemitus cordium.

D. IACOBVS.

Quòd hic reſpectus locum non habeat, ſicut vos intelligitis: paulò antè dictum eſt. Non enim reſpectus talis eſt, qualis eſt purpuræ ad Regem, ſicut vos fingitis, cùm humanitatem Chriſti reſpectiuè adorari dicitis, ſed humanitas cum diuinitate obiectum eſt adorationis, quando Chriſtum inuocamus, vt non minùs ad ipſam humanitatem, quàm ad Deitatem adoratio religioſa dirigatur. Sed quoniam idem perpetuò abs te, non ſine moleſtia auditorum repetitur, nō video, quid ampliûs hac de re diſſeri poſsit. Et ſufficiat nobis, nullo Scripturę teſtimonio probari poſſe aut probatum eſſe abs te illud tuum: Si caro ſeu humanitas Chriſti religioſè adoretur, quòd neceſſe ſit eam in diuinitatem conuerti & Deitatem ipſam eſſe. Poteſt enim huius honoris & glorię particeps fieri, ſicut re vera particeps facta eſt, etiamſi vera humanitas in perſona Chriſti permaneat. Hunc honorem quiſquis humanitati Chriſti derogauerit, eum cum Neſtorio perſonam Chriſti diuidere, & naturas ſeparare, dicimus.

VI
De propoſitione: Hic homo eſt Deus, an ſine Tropo ſit vera?
Blaſphemia Heidelbergenſium Theologorum in admonitione.

Sed vnum Epilogi loco adijcere liceat. Nam Heidelbergenſes Theologi ſcribunt: hanc propoſitionem ſeu enunciationem: hic homo eſt Deus: in æternum veram eſſe non poſſe, ſed impoſsibilem eſſe, ſi terminorum, ſubiecti & prædicati cum copula, idem ſingulorum vocabulorum propria ſignificatio retineatur: VT VIDELICET HOMO ſignificet hominem, DEVS ſignificet Deum, EST ſignificet verè eſſe, ita vt verus homo ſit verus Deus. Idq; tam abſurdum eſſe contenderunt, ac ſi quis dicat: Bouē eſſe aſinum: niſi per Tropum intelligatur & explicetur. Quoniā ſpecies diſparatæ,

ratæ, de ſe inuicem non poſsint dici aut prædicari, quæ ſine dubio, (quantum in hac diſputatione de perſona Chriſti animaduertere potui) etiam tua eſt ſententia, quam à tua Reuerentia audire cupio.

D. BEZA.

Heidelbergenſes non egent noſtra vel explicatione vel defenſione, ipſi pro ſe reſpondebunt, quid ad nos, quid illi ſcripſerunt.

D. IACOBVS.

In Orthodoxo veſtro Conſenſu etiam hęc verba leguntur: Fol.18 fa 2. primæ editionis.
" An vnquam pro vero defendere cum Luthero audebunt, in hac locutione, ISTE HOMO EST FILIVS DEI, per ſubiectum, ISTE HOMO, non ipſummet Filium Dei, ſed aſſumptę humanitatis naturam intelligi, ſicut hoc iſta inconſiderate dicta Lutheri manifeſtè innuere videntur. Et in præfatione eiuſdem Orthodoxi Conſenſus: Principiò per verbum ſubſtantiuum EST, Tropum omnem excludi, illis dare non poſſumus. Etenim Ioannes Euangeliſta ſcribit: Verbum caro factum eſt: quę locutio plus quiddam ſonat, quàm ſi verbum carnem eſſe dixiſſet. Si quis tamen literæ pertinaciùs inhærere velit, in hæreſin incidet, & Chriſti Deitatem negabit, vt quæ mutationem paſſa, & in humanam naturam conuerſa ſit. NECESSARIO IGITVR AD TROPVM RECVRRERE OPORTET. Hactenus verba Orthodoxi Conſenſus: quam ſententiam an tua reueuerentia quoq; probet aut damnet, andire cupio. Nam hoc volunt, has enunciationes: Homo eſt Deus: Verbum eſt caro factum: non ſecundum literam ſicut verba ſonant, ſed figuratè & tropicè intelligendas eſſe, alias conſiſtere & veras eſſe non poſſe. Quemadmodum etiam in verbis Chriſti: Hoc eſt corpus meum: tropum ineſſe, nec ſine tropo vera eſſe poſſe, contenditis.

D. BEZA.

Excuſatio authoris Orthodoxi Conſenſus.

An putas authorem Orthodoxi conſenſus tàm indoctum hominem fuiſſe, vt negaret: Deum hominem, & hominem Deum eſſe? Qui fuit religioſus vir, & nunc cum Deo verſatur. Quod ad rem attinet, non negant noſtri hanc propoſitionem: Homo eſt Deus: ſed quomodo explicanda ſit, docent.

Explicatio propoſitionis: Homo eſt Deus, ſecundum Bezam.

Nos tropicam locutionem eſſe dicimus, quam vos inuſitatam eſſe dicitis, cùm enunciatur: Hic homo eſt Deus: quia non eſt vſitata ſeu regularis prædicatio, in qua diſparata de ſe inuicem prædicantur, vtpote, Deus de homine, quia vna ſpecies, non eſt altera.

Quapropter verbum EST, per verbum [aſſumpſit] interpretatur. Vnde deinde quoq; illæ enunciationes, Deus eſt mortalis, paſſus crucifixus, & his ſimilia. Quia Deus ſeu Filius Dei in ſua hypoſtaſi ſuſtentat illum hominem, ſeu carnem, quæ mortalis paſſa & crucifixa eſt.

D. IACOBVS.

Enunciatio non ideo figurata ſeu tropica eſt, quia inuſitata eſt, & eſſe dicitur. Tropus enim locum habet in ijs duntaxat enunciationibus, in quibus propria ſignificatio ſingulorum vocabulorum, ſalua fidei analogia retineri non poteſt.

In verbis Ioannis, VERBVM CARO FACTVM EST, nullus tropus ineſt.

Quæ autem quæſo neceſsitas nos impellit, vt in verbis Euangeliſtæ: Verbum caro factum eſt, à propria ſignificatione vocabulorum recedere, & neceſſariò ad tropum confugere debeamus? aut in quo vocabulo ineſt tropus? Nam [Verbum] hoc loco propriè Filium Dei æternum denotat, & nihil aliud. Deinde, [Caro] hominem ſignificat, phraſi Scripturæ, Hebræis vſitata. Poſtremò verbum [FACTVM EST] ſigni-

1. Verbum.
2. Caro.
3. FACTVM EST.

ſignificat ὑπαρκτικῶς, videlicet, verè & realiter hoc Verbum factum eſſe quod prius non erat, videlicet carnem ſeu hominem: Vt Verbum, hoc eſt, Filius Dei, verè & realiter ſit factus HOMO, quod prius verbum duntaxat, & non homo fuit.

Si igitur in hac enunciatione: Hic homo eſt Deus, vocabulum HOMO, vera ſignificatione, propriè & non figuratè aut tropice hominem verum ſignificat, qui corpore & anima rationali conſtat, videlicet Ieſum Mariæ filium ex ſemine Dauid, & alterum vocabulum DEVS, ſignificat verum & æternum eſſentialem Filium Dei, & id quoque propriè, non figuratè aut tropicè: Tertio, Verbum EST, ſignificationem ſuam propriam retinet, qua aliquid reuera eſſe & exiſtere dicitur, quod enunciatur: Vbi ergo aut in quo vocabulo erit tropus? ſi oratio (ſecundum veſtram opinionem) eſt tropica, aut ſi neceſſario ad tropum recurrendum eſt? Nulla (nulla inquam) neceſsitas nos cogit ad tropum recurrere, niſi incarnationem Filij Dei veram, & vnitatem perſonæ Chriſti prorſus abnegare velimus. Verè enim & realiter Verbum caro factum eſt, & vere atque realiter Deus homo factus eſt, verè inquam & realiter ſine omni figura, & ſine omni tropo.

D. BEZA.

Num ergo tu dices, Verbum in carnem mutatum & conuerſum eſſe? quod certè ſequeretur, ſi verba Ioannis, Verbum caro factum eſt, ſine tropo accipias.

D. IACOBVS.

Num verò Verbum nullo modo, verè & realiter caro fieri poteſt, niſi in carnem conuertatur? Vnde quæſo hoc probabis? Num vnus tantùm modus eſt, quo aliquid verè fieri dicitur, & nullus alius quàm is, quo ſubſtantia in aliam ſubſtantiam conuertitur? At tibi videtur, quòd

Ver-

Verbum non realiter caro factum ſit, niſi verbum in carnem, & Deus in hominem tranſmutatus, ſeu tranſubſtantiatus, & conuerſus fuerit?

D. BEZA.

Inuſitatam tamen prædicationem vos quoq; dicitis, Cur ergo non figurata aut tropica eſſe aut dici poſſet?

D. IACOBVS.

Res inuſitata eſt, ideo etiam prædicatio inuſitata eſt & dicitur. Inde autem non ſequitur, quòd figurata aut tropica ſit, quia regularis non eſt. Nam inter regularem & figuratam ſeu tropicam prędicationem, eſt tertia prædicatio, quę dicitur inuſitata. Quia res, id eſt, Myſterium incarnationis, res inuſitata, & Ariſtoteli ignota fuit, cuius organi, ſicut aliorum quoque Dialecticorum, regulis non ſubijcitur.

Omnis tropus à prędicationibus, in enunciationibus de perſona Chriſti, remouendus.

Manet ergo inconcuſſa veritas, quòd hæ enunciationes: Verbum caro factum eſt: &, Deus homo factus eſt, ſine omni tropo, ſecundum literam ſint intelligendę, & ſingulorum vocabulorum propria, vſitata, & Grammatica, vera & genuina ſignificatio retinenda ſit.

Abuſus doctrinæ Ariſtotelis in doctrina de Perſona Chriſti.

Hoc Myſterium ſi Ariſtoteles audiuiſſet, & crediſiſſet: intellectum ſuum in obſequium Chriſti captiuum duxiſſet, & regulas ſui Organi & Dialecticæ ad illud minimè accommodandas eſſe, ſeueriter monuiſſet.

Regula in Philoſophia veriſsima de prædicationibus.

In rebus enim, quę ſenſibus & rationi, atq; humano intellectui ſubiectę ſunt, hęc regula veriſsima eſt: Quicquid de alio prędicatur, id vel propriè ſeu regulariter, aut figuratè & tropicè, prædicari & dici. In hoc Myſterio autem hæc regula non valet.

Cauſa cæcitatis Iudæorum & Turcarũ, quod ad veram cognitionem Chriſti non perueniunt.

Etenim hæc res & hoc Myſterium miſeros & excæcatos Iudæos & Turcas adhuc exercet & impedit, quò minùs ad cognitionem Chriſti peruenire poſsint. Cum enim ratione & intellectu humano comprehendere non poſsint, quomodo Deus verus, ſit verus homo, & verus homo ſit verus Deus:

Ideo

Ideo etiam hoc Myſterium neque credere poſſunt, neque volunt: eoſq; pro blaſphemis hominibus habent, qui talia, & rationi humanæ tàm manifeſtè abſurda ſibi perſuaderi patiuntur, vt credant & profiteantur, Ieſum Mariæ filium eſſe verum & naturalem Deum, Omnipotentem cœli & terræ Creatorem.

Hanc doctrinam Turcicus Alcoranus ſummam blaſphemiam, & longè horribiliſsimum mendacium eſſe affirmat, abuſu huius regulæ confirmatus: quòd diſparata de ſe inuicem realiter & verè prædicari non poſsint, niſi figuratè & tropicè.

Regulæ Dialecticæ de diſparatis abuſus.

Si autem conceſſum fuerit, has enunciationes: Verbum caro factum eſt: Item, hic homo eſt Deus: non veras eſſe, ſi literalem ſenſum ſequamur, ſed neceſſariò ad tropum recurrendum eſſe: quid quæſo abſurditatum non ſequetur? aut in quos errorum labyrinthos tandem non delabemur?

Si enim Verbum, non niſi per tropum, caro factum eſt: & homo non niſi per tropum Deus eſt: tropicum ergo & figuratum habebimus Chriſtum, non verum Chriſtum, qui verè & realiter neque homo, neque Deus ſit: & Filius Dei non verè & realiter, ſed tropicè & figuratè, ex Maria virgine natus, paſſus, crucifixus, mortuus, & ſepultus erit? Hac ratione Filius Dei non verè & realiter, ſed tropicè, patiendo nos à peccatis noſtris redemit. Ideoque non verus, ſed tropicus tantùm eſſet Redemptor & Saluator? Et homo Chriſtus non verè & realiter, ſed tropicè eſſet omnipotens, tropicè omniſcius, tropicè in terris vbique præſens, tropicè in cœlo & terra omnia gubernans, tropicè viuificans, tropicè demum adorandus eſſet?

Abſurda, quæ tropicam prædicationem in articulo de perſona Chriſti comitantur.

Quemadmodum & Cœnam Domini haberemus tropicam & figuratam, in qua non res præſentes diſtribuerentur, ſed adumbrarentur & ſignificarentur tales in cœlo ita permanentes, vt nobis noſtris cogitationibus ad eas in cœlum euolandũ eſſet, ſi eas præſentes habere, & illis frui vellemus.

Et quid tandem certi in vniuerſa Scriptura, aut vbi literalis ſenſus manebit? ſi in omnibus dictis de Chriſto, & de Cœna Domini, & alijs Sacramentis neceſſariò ad tropum recurrendum eſt?

Tropica Theologia omnia in Scriptura facit incerta.

Quando enim verbum Chriſti producimus, Hoc eſt corpus meum, &c. ſtatim reſpondetur, non intelligenda eſſe hæc verba κατὰ τὸ ῥητὸν, id eſt, ſicut ſonant, ſed per tropum explicanda eſſe: Hoc ſignificat corpus meum, eſt figura, eſt ſignum corporis Chriſti. Si proferimus verba Teſtamenti Chriſti: Hic eſt ſanguis meus: reſpondetur, hæc verba non intelligenda eſſe, ſicut ſonant, ſed ad tropum confugiendum, qui Metonymia dicitur: Hoc eſt ſignum ſanguinis mei. Sin ex Scriptis Patrum, (ad quæ remittimur, vt genuinum ſenſum verborum Chriſti eruamus) aperta teſtimonia producimus, qui τὸ ῥητὸν verborum Teſtamenti Chriſti: Hoc eſt corpus meum, &c. & eorum literalem ſenſum retinentes, nullum tropum in eis agnoſcunt: non modò tropus ſed hyperbole etiam nobis obijcitur. Hæc enim tua verba ſunt:

Tropica Cœna Domini.

Hyperbole in teſtimonijs Patrum.

Beza contra Vveſtphal. Tom.1. fol 250.

„ Dicit quidem Chryſoſtomus, IPSVM (Chriſtum) vi-
„ des, ipſum tangis: Sed profectò vel hyperbolen fatearis
„ oportet, qua nimirum exprimitur ſumma perceptionis ve-
„ ritas: vel videri & tangi, ſiue ſolùm, ſiue cum ſigno, no-
„ bis demonſtres, quod inuiſibile & ἀπερίγραπτον eſſe conten-
„ dis.

Item, quando ex Cyrillo affertur, nos non tantùm ſpiritualiter per fidem Chriſto coniungi, ſed etiam corporaliter communicare carni Chriſti, & Chriſtum participatione naturali in nobis habitare, quod benedictio ſit Myſticæ virtutis: Reuerentia tua reſpondet: Omnia hæc concedo, quamuis ſatis conſtet Cyrillum, vt vnionem naturarum aduerſus Neſtorium tueretur, interdum ὑπερβολικῶς locutum eſſe, ſi quis ſingula eius verba vrgeat.

Tom.1. fol. 273.

Et ibidem. Hinc ſanctæ illæ veterum hyperbolæ, & Chryſoſtomi quidē in primis, idcirco ab illis frequentiſsimè inculca-

Ibidem 293.

culcatæ, vt fidelium animos docerent, Sacramenta à rebus communi vſui deſtinatis diſtinguere, & res ęternas ſpiritualiter in Sacramentis propoſitas, vera fide apprehendere. Hactenus tua verba.

Si igitur omnia tropica & hyperbolica ſunt dicta, quæ vel Chriſtus ipſe, vel Apoſtolus Paulus, vel Patres & Doctores primitiuæ purioris Eccleſiæ de hac reali corporis & ſanguinis Chriſti præſentia in Cœna Domini, & de reali communicatione naturarum & Maieſtatis diuinæ in perſona Chriſti, tàm apertè tradiderunt: quid quæſo tandem certum & firmum in vtroque articulo manebit, in quo fides hominis Chriſtiani tutò acquieſcere poſsit?

D. BEZA.

Locutiones & phraſes Sacramentales, tùm in veteri, tùm in nouo Teſtamento conſueta & vſitata, cùm Apoſtolis ipſis, tùm etiam primitiua Eccleſia Patribus & Doctoribus non ignota fuerunt. Et ſic eas docet analogia fidei intelligere, & explicare, niſi veritatem corporis & humana natura in Chriſto negare, & in Eutychianam hæreſin incidere velimus.

D. IACOBVS.

De illis locutionibus & phraſibus ſacramentalibus, cùm in collatione inſtituta ſatis dictum, & apertè demonſtratum ſit, quòd longè aliter ſe res habeat, & quòd tropis illis in eiuſmodi locutionibus locus eſſe non poſsit: ſufficiat nobis apertis verbis Chriſti, & teſtimonijs Scripturæ ſacræ manifeſtis, abſque omni gloſſa humana, veritatem doctrinæ Eccleſiarum noſtrarum demonſtraſſe. Iudicium nunc & electionem relinquimus auditoribus, an velint ſimplici fide verbis Teſtamenti Chriſti, cum explicatione Pauli de Cœna Domini inſiſtere, & apertiſsima ſacræ Scripturæ teſtimonia de perſona Chriſti, de Maieſtatis diuinæ commu-

nicatione reali IN NATVRA humana facta, complecti, quorum literalem ſenſum Patres veteris Eccleſiæ purioris retinuerunt, & ſuis auditoribus diligenter inculcârunt: An verò tropos & hyperbolas, adeoq; loco apertiſsimi textus, gloſſas humanas ſequi, quæ in tentationibus grauioribus non conſiſtunt?

D. BEZA.

Nos auditores noſtros per tropum non à verbo Dei abducimus: ſed quomodo intelligendum ſit, ne contra fidei analogiam peccemus, eos ad hunc modum erudiemus.

D. IACOBVS.

Illuſtriſsimus Princeps Fridericus, Reuerende D. Beza, petit cognoſcere, an plura in hoc articulo de perſona Chriſti habeatis, quæ velitis proponere. Sin minus: cenſet in hoc articulo quoq; concludendum, & ad collationem de Prædeſtinatione accedendum eſſe.

D. BEZA.

Reuerende Domine, non video aliquid supereſſe in hoc articulo: optarem autem finem imponi diſputationi. Neque enim exiſtimauimus, nobis etiam de alijs articulus (ſed tantùm de Cœna Domini, & de perſona Chriſti) diſputandum fore. Ingrediemur etiam altiſſimam abyſſum, ſi de Prædeſtinatione conferendum erit. Neq; conſultū eſt, coram omnibus de hoc articulo conferre, ne fortè plures offendantur, quàm erudiantur, qui illa capere non poſſunt. Sed tamen non defugio. Præterea etiam libenter ad Paſcha domum reuerteremur ad Eccleſias noſtras. Conſtituatur conſenſus in his duobus articulis. Doctrina de Prædeſtinatione nullas diſcordias in noſtris Eccleſijs ſerit. Si tamen Princeps noſtram de Prædeſtinatione ſententiam audire velit, priuatim exponemus: neq;

opus

opus erit eius cauſâ nouam diſputationem coram omnibus inſtituere.

D. IACOBVS.

Vna hora enim in ea collatione nos facilè expedire poterimus.

D. BEZA.

Multitudo memoriam meam obruit. Sed veſtras de Prædeſtinatione Theſes oblatas legemus, & reſpondebimus.

XXVI. MARTII, ANNO, 1586. hora 3. pomeridiana.

D. BEZA.

ILLVSTRISSIME Princeps, Domine clementiſſime, cæteriquè auditores humaniſſimi: duæ cauſæ nos huc pertraxerunt: Altera, vt teſtaremur, nos ſeriò compoſitionem controuerſiarum quærere, quæ hactenus Eccleſias miſerè afflictas, & plùs quàm ſatis perturbatas exercuerunt: Altera, vt ſancto propoſito Illuſtriſſimi Principis, Comitis Friderici ſatisfaceremus.

Cauſæ, cur D. Beza cum ſuis fratribus Mompelgartum venerit.

Nunc noua diſputatio proponitur, de Prædeſtinatione, quæ non eſt vnius horæ, diei, aut menſis: neque tàm facilè expediri poteſt, quàm quibuſdam videtur. Quapropter breui ſcripto ſententiam & petitionem noſtram complexi ſumus, & humiliter rogamus, vt Illuſtriſſimus Princeps, Comes Fridericus, legere dignetur.

D. BEZÆ, ET COLLEGARVM EIVS SVPPLICATIO, AD ILLVSTRISSImum Principem, Comitem Fridericum: qua primà vice Beza abrupit Colloquium.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. Friderico, Comiti VVirtembergenſi, & Mompelgartenſi, &c. Domino noſtro clementiſſimo.

ILLVSTRISSIME PRINCEPS, VT ſancto tuo deſiderio obſequeremur, ex conſenſu ampliſſimorum noſtrorum Magiſtratuum, Bernenſis & Geneuenſis Reipubl. huc aduenimus, vt de controuerſia, de Cœna Domini, cum D. Iacobo Andrea placidè & amicè ex ſacro verbo Dei conferremus: nec vlla facta eſt in Celſitudinis tuæ literis mentio collationis, alÿs de rebus inſtituendæ. Exiſtimamus autem, nos pro virili defunctos eſſe noſtro hac in re officio: quod liquere arbitramur ex Dominorum Collocutorum vtroque ſcripto, vno de Cœna Domini, altero de perſona Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum noſtris ad vtrumque reſponſis, itidem ſcriptis collato. Neque nos ad rationes humanas vllas confugiſſe: ſed ÿs ipſis teſtimonÿs ex verbo Dei petitis, & ſecundum fidei analogiam expoſitis, vſos ad noſtra confirmanda fuiſſe, quibus R. D. Collocutores ad aſtruenda ſua vſi ſunt: cætera verò hinc & inde ab illis & à nobis dicta, cùm ab electis notarÿs & ſecretarÿs ſcripta non ſint: & nos initiò poſtulauerimus, vt tota hæc collatio ſcriptis vltro, citroq; miſſis, & ſubſcriptione Collocuto-

locutorum ſignatis, perageretur: quod tamen R. D. Collocutores non admiſerunt: nullam prorſus illis habendam fidem arbitramur. Quod idcirco ſignificamus, ne idem in hac collatione eueniat, quod in aliјs nimiùm multis: nempè iſtis, ſi fortè diuulgarentur, quod minimè factum velimus, nonnulli ad alendas iſtas miſerabiles diſcordias abutantur, quas potiùs vt nunc penitus aboleri non poſſint, tamen paulatim ſopiri, & extingui cupimus. Cæterùm, quod hodiè propoſitas de Prædeſtinatione Theſes attinet: in hanc diſputationem ingredi (quod Illuſtriſſimæ Tuæ Celſitudinis pace dictum ſit) non poſſumus, non modò quoniam noua eſt, & ab ea diuerſa, cuius causâ huc acceſſimus, ſed aliјs maximis de cauſis duabus, quas velimus C. T. diligenter expendere. Vna eſt, quòd non per ſemihoram (ſicut D. Collocutores, V. C. polliciti ſunt) ſed vix per integram hebdomadam iſta de Prædeſtinatione diſputatio peragi vllo modo poſſit: quod nos pro certo ſcimus, non ignorantes, quanti momenti ſit hæc grauiſſima diſputatio: nobis autem abeſſe tamdiu à noſtris Eccleſiјs non licet. Altera cauſa eſt, quòd in publico cœtu haberi hæc diſputatio non poſſit ſine graui eorum offendiculo, qui tanti myſteriј capaces non ſunt, ſiue noſtræ, ſiue contrariæ ſententiæ aſſentiantur. Vnde nouum exoriri diſſenſionis ſeminarium poſſit: vt hæc diſputatio potiùs in ſcholis, inter exercitatos Theologos, quàm in publico quorumuis cœtu diſceptanda ſit.

Metuunt ſibi à publicatione Colloquiј.

Declinant diſputationem de Prædeſtinatione.

Paucis impietas doctrinæ ipſorum illic demonſtrata eſt.

Morſus conſcientiæ ipſorum in hoc articulo.

Doctrina hæc ad omnes Chriſtianos pertinet.

Interim tamen, ſi cupit C. T. pleniùs noſtram ad D. D. Collocutorum Theſes ſententiam intelligere: libenter illas Theſes ad Eccleſias noſtras reuerſi, vnà cum noſtris Collegis, collaturos nos pollicemur, & ſententiam noſtram diligenter perſcripturos.

Quod

Quod ſupereſt, Illuſtriſſime Princeps, ne tot à C. T. fruſtrà ſuſcepti ſint labores, & nullo cum fructu facti ſumptus: quàm humilimè C.T. in Dei nomine precamur, & pro Chriſtiana charitate D. collocutores rogamus, vt poſtquam vtrinque, quibus de rebus in duabus ſuperioribus collationibus conſentiamus, animaduerſum communi ſcripto fuerit: ineatur aliqua ratio Chriſtiana, qua fiat, vt licet expediri hæc controuerſia nunc non poßit, quemadmodum maximè optaremus: tamen omnis iſta acerbitas, & amarulentia, tùm in concionando, tùm in ſcribendo (qua magis & magis exacerbantur vtrinque animi, & communibus aduerſarijs ludi præbentur) eò vſque tollatur, vt tantiſper dùm Dominus largiatur meliora, vnaquæque pars ſuam doctrinam, ſuis gregibus proponere, contenta, ab ijs inuidioſis & minimè Chriſtianis, Zvvinglianorum, Caluiniſtarum, Sacramentariorum, Vbiquitariorum, & cæteris alijs ſimilis notæ nominibus abſtineatur, & alij pro alijs Dominum corde & ore precentur, vt nobis tandem plenum donet in iſtis quoque rebus conſenſum.

Hoc illis largiri non poſſumus

Deinde & hoc petimus, vt cùm in cauſa ſacramentaria manifeſtè conueniamus in ijs, quæ verè ſunt eſſentialia, veluti in vera rerum ſignificatarum veri corporis & ſanguinis Domini perceptione: quamuis de præſentiæ Sacramentalis modo inter nos nondum conueniat, neque de impiorum manducatione, quorum cauſa indignum fuerit, pios inter ſe diuelli: liceat noſtræ Confeßionis fratribus, ſuam confeßionem ſine vllo alterius præiudicio, retinentibus, ſacram Cœnam ex aliorum manibus percipere, & ita mutuam fraternitatem colere ac teſtari.

Non minùs de dignorum, quàm indignorum manducatione controuertitur.

Impudens poſtulatum.

Quæ

Quaſi à Celſ. Tua impetrare potuerimus, magnum huius collationis fructum retuliſſe nos arbitrabimur. Et magnum à Celſ. T. Eccleſijs factum aditum ſperabimus, ad integram aliquando pacem ijs reſtituendam, magnâ & inſigni cum C. T. apud omnes Eccleſias Chriſtianas gloriâ.

Mompelgarti, 26. Mart. Anno 1586.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.

Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.

Anthonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.

Claudius Alberius D. Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.

Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.

Oblato libello ſupplici, iuſſus eſt Beza cum ſuis fratribus & auditoribus reliquis, paululum recedere, donec Princeps, Cómes Fridericus ſcriptum legat, & quid porrò faciendum ſit, deliberare poſſit.

Poſtquam ergo Celſ. ipſius ſupplicationem legit, & cum Theologis Vvirtembergicis collocuta eſt; per D. Iacobum paucis reſponderi iuſſit, quemadmodum ſequitur.

D. IACOBVS.

Reſponſum Illuſt. Princ. Comitis Friderici, ad ſupplicationem D. Bezæ & fratrum eius.

Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus, Dominus noſter clementiſsimus, libellum veſtrum ſupplicem legit, atq; diligenter expendit. Et ſanè Celſitudo eius, nihil magis in votis habet & optat, ſi vlla ratione fieri queat, quàm vt in inſtituta collatione, etiam de reliquis articulis controuerſis publicè procedatur: ex qua auditores omnes intelligere poſsint, in quibus conſentiamus aut diſſentiamus.

Cur Comes Fridericus in literis ſuis ad Bezam reliquarum controuerſiarum mentionem non fecerit.

Cur Comes Fridericus continuationem Colloquij vrſerit.

Quòd autem Celſitudo ipſius reliquorum articulorum in ſuis literis mentionem nō fecit, cauſa hæc vnica eſt, quòd ipſius Celſit. reliquæ controuerſiæ hactenus prorſus ignotæ fuerunt. Neque etiam eius Celſit. Eccleſiæ conſultum iudicat, aut magnum fructum ex hoc Colloquio ſperandum, ſi tantùm in vno atq; altero articulo aliquis conſenſus conſtituatur, in reliquis autem, qui non minoris momenti ſunt, qualis eſt articulus de Prædeſtinatione in primis, diſſenſio pernicioſa relinquatur.

Optaret igitur Celſ. ipſius, ſi fieri poſſet, vt per gratiam Spiritus ſancti, de omnibus controuerſis articulis, plenus conſenſus & pia concordia conſtitueretur: aut ſaltem perſpicuè ab vtraque parte oſtendatur, in quibus rebus diſcordia aliqua relinquatur, quæ cuiuſque partis conſtans & perpetua ſit in ſingulis articulis doctrina, & quibus fundamentis vtrique nitantur. In primis verò doctrina de Prædeſtinatione in Eccleſia Dei nōn modò vtilis, verùm etiam valdè neceſſaria eſt: de qua paſsim in explicatione ſacræ Scripturæ teſtimonia occurrunt: quin etiam in ſummis tentationibus conſolatione pleniſsima eſt: qua docemur, ſalutem noſtram æternam non in manibus noſtris poſitam, (qua citiùs, propter naturæ corruptionem, quàm primi parentes noſtri in ſtatu innocentiæ excidere poſſemus:) ſed in manu Dei ſitam eſſe, ſecundum illud Chriſti: Oues meas nemo de manu mea rapiet.

Doctrina de Prædeſtinatione vtilis, neceſſaria, & conſolationis plena.

Ioan. 10.

De ea

Inſtitutio vera de Prædeſtinatione valdè neceſſaria.

De ea igitur vt rectè inſtituantur concionum noſtrarum auditores, valdè neceſſarium eſt. In ea enim ſi erretur, & non rectè ad fidei analogiam explicetur: feneſtra non ſolùm ad Epicuræam vitam aperietur, ſed etiam occaſio ad deſperationem afflictis, & à Satana tentatis conſcientijs, dabitur.

Quapropter non tantùm eruditis & doctis, ſed etiam rudioribus hominibus eam notam eſſe oportet: in quorum omnium auribus vox Chriſti ſonat, quæ ſingulis annis in Euangeliorum explicationibus proponitur: Multi ſunt vocati, pauci verò electi: vt etiam certò ſtatuere diſcant, ſe à numero electorum nequaquam excluſos eſſe. Matth. 20.

Doctrina de Prædeſtinatione nō ſolùm in ſcholis, ſed etiam in Eccleſia proponenda.

Quapropter hæc doctrina de Prædeſtinatione non ita in Scholas ablegenda eſt, vt non opus ſit eam etiam rudi & imperito populo proponere. Quin maximè neceſſarium eſt, vt populariter & ſolidè illis explicetur, ne à Satana circumuenti, in tentationibus ſuccumbant, & pereant. Quæcunq; enim præſcripta ſunt, (inquit Apoſtolus) ad noſtram doctrinam præſcripta ſunt, vt per patientiam & CONSOLATIONEM Scripturarum ſpem habeamus. Quæcunque ergo pars doctrinæ Chriſtianæ ita tractatur, vt ſpem Chriſtianam labefactet: non rectè eam doceri, certum eſt. Rom. 14. Scopus totius ſacræ Scripturæ. Regula.

Quia verò Domini ſemel conſtituerunt ad feſtum Paſchatis ad ſuas Eccleſias redire, neque ampliùs de reliquis quoque articulis controuerſis colloqui cupiunt: reponit hoc Illuſtriſsima Celſitudo eius in veſtro arbitrio & voluntate.

Illuſtriſſimus Comes Fridericus petit Vvirtembergenſium Theſes de Prædeſtinatione, de Baptiſmo, & Templorum reformatione, publicè recitari.

Videtur autem eius Celſ. conſultum, priuſquam vtrinq; diſcedatur, cùm pręter articulū de Prædeſtinatione, adhuc alij duo ſint reliqui, videlicet de Baptiſmo, & de Templorū & Imaginum demolitione, in quibus, maximè verò de Baptiſmo, non minor quàm de cœna Dn̄i inter nos diſſenſio eſt, vt Theſes noſtræ, quas de tribus iam cōmemoratis articulis breues conſcripſimus, & de ſingulis ſententiam noſtrā,

noſtrarumq; Eccleſiarum complexi ſumus, publicè omnibus audientibus recitentur. Eas Theſes, poſtquam publicè recitatæ, & vobis exhibitæ fuerint, poterunt deinceps Domini ad ſuos fratres, Geneuam & Bernam referre, & ad eas quoq; quando illis ſic viſum fuerit, reſpondere: modò nunc auditoribus, & de Eccleſiarum Auguſtanæ Confeſsionis doctrina, & de vero quoque controuerſiarum in ſingulis articulis ſtatu, qua de re inter nos contendatur, certò conſtet.

Summa doctrinæ D. Bezæ & fratrum eius, de Prædeſtinatione.

Nam de Prędeſtinatione, aduerſa pars docet: à Deo, ęternum, occultum, & immutabile decretum factum eſſe, quòd maximam partem hominum non velit ſaluari, aut ad agnitionem veritatis peruenire, ſed eos ad æternam damnationem creâſſe, ordinâſſe, & deſtinâſſe, neque velle, vt pœnitentiam agant, promiſsionibus Euangelij credant, & ſaluentur. Quibus etiam precium mortis & ſanguinis Chriſti nihil velit prodeſſe, vtpote ad quos non pertineat: pro quibus etiam neque paſſus, neque mortuus ſit. Quam doctrinam nos tanquam erroneam & falſam, & quæ omnem conſolationem afflictis & perturbatis conſcientijs adimat, & vſum totius Miniſterij verbi & Sacramentorum prorſus tollat, apertè damnamus.

Summa doctrinæ D. Bezæ de Baptiſmo.

De Baptiſmo quoque docent: quòd Baptiſmus non ſit lauacrum regenerationis, ſed duntaxat ſigillum & obſignatio eius: neque omnes infantes regenerari, qui baptizantur, ſed infinitos pueros baptizatorum in æternum damnari, qui in occulto Dei decreto, & numero ſaluandorum comprehenſi non ſint, quos etiam Deus nunquam ſaluari & regenerari voluerit.

Status controuerſiæ de templorum & imaginum reformatione.

De templorum quoque & imaginum demolitione inter nos controuertitur: an priùs ex oculis, quàm ex animo remouendæ ſint imagines, quæ Idololatriæ occaſionem præbere videantur. Et an in ijs templis vera Euangelij prædicatio, & Sacramentorum vſus celebrari poſsit, in quibus Pontificij ſuam Idololatriã exercuerunt: an verò penitus euertenda,

renda, demolienda, & noua extruenda ſint? Nam eas, quæ apertè ad Idololatriam proſtant imagines, è medio, & ex conſpectu hominum remouendas & abolendas eſſe, nulla quæſtio, aut inter nos controuerſia eſt.

Quòd ſi igitur Domini de Prædeſtinatione nihil colloqui voluerint, propter abyſſum diſputationis eius, vt ipſis quidem, nobis minimè videtur: reponimus in arbitrio & voluntate Dominorum, an de reliquis duobus articulis, videlicet de Baptiſmo, & de Templis atque imaginibus collationem placidam procedere velint. Idq; inprimis veſtrum, veſtrarumq; Eccleſiarum potiſsimùm cauſa: cùm non ignoretis, quantum odium vel hoc ſolùm nomine ſuſtineatis, quòd ſuperioribus annis tot templa à veſtris in Gallia & Belgio funditus euerſa eſſe, audire cogimini: quod multi putant commodiùs omitti potuiſſe.

Vvirtembergici Theologi petunt colloquium continuari.

D. BEZA.

Illuſtriſsime Princeps, quantum intelligere poſſum, Celſit. Tua videtur, vt collocutorum conſcriptæ Theſes de Prædeſtinatione, de Baptiſmo, & templorum atque imaginum demolitione, publicè coram omnibus auditoribus proponantur & recitentur. Nos autem petimus, ne fiat hæc publica recitatio, ſed permittatur nobis, Theſes collocutorum nobiſcum domum referre, vbi collatione ſententiarum cum fratribus priùs facta, reſpondebimus.

D. Beza deprecatur publicam recitationem Theſium Vvirtemberg. Theologorum, de Prædeſtinatione: de Baptiſmo: de imaginibus.

Nam ſi, quod Veſtra Celſ. vult, fiat, vt publicè commemoratæ Theſes Dominorum collocutorum recitentur, nos autem non ad omnia ſtatim reſpondeamus: poſſet in auditorum animis ſententia hærere, quæ nobis grauis eſſet.

Quantum enim ex Reuerendi Domini Doctoris ſermone audio, non id docemus, ad quod Theſes illorum diriguntur.

Quando igitur recitabuntur, putabunt auditores ita rem ſe habere, & hanc doctrinam noſtram eſſe, quam illi in ſuis Theſibus complexi ſunt & damnant. De Templorum demolitione in illis tumultibus bellicis facta, nemo noſtrûm omnia probauit, quæ cauere & auertere non potuimus. Quapropter noſtrum erit, noſtram ſententiam noſtris verbis, & ex noſtris libris explicare, de qua deinceps auditores & lectores iudicare poterunt.

Habetis vos libellos, quos vobiſcum attuliſtis, quibus nos caremus: parati & inſtructi ad diſputationem de his articulis veniſtis, de quibus nos non cogitauimus. Eſt diſputatio de Prædeſtinatione omnium grauiſſima, poſt eam, quæ eſt de Chriſto: ideoq́ accuratè & conſideratè de ea conferendum. Et aliud eſt, ὅτι ἐστι de ea proponere populo: aliud, rationes, & argumenta tractare. Quoniam non omnes huius doctrinæ ſunt capaces, & plurimi hac diſputatione abutuntur. Quæ pericula diligenter cauenda ſunt.

D. IACOBVS.

Illuſtriſſimus Princeps, Comes Fridericus vrget continuationem Colloquij.

Reuerende Domine Beza: Audiuit Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus, quæ nunc abs te commemorata ſunt. Sicut autem ab initio à me dictum eſt, ita nunc quoque eius Celſ. repetere iuſsit. Optaret omnino Celſ. ipſius, vt inſtituta collatio etiam de reliquis tribus articulis propoſitis continuaretur, & abſolueretur.

Iudicat etiam Celſ. ipſius, cùm Tua Reuerentia per Dominum Baronem, Dominum Veſinum, de his admonita ſit, non opus eſſe ad multos libros recurrere. Hæc enim Tuæ D. tanquam veterano Theologo omnia optimè nota, & perſpecta eſſe, nihil dubitat. Nam de nobis id verè affirmare poſſumus, nos de his quoq; articulis NE VNVM QVIDEM LIBRVM AVT LIBELLVM, aut ſcriptum aliquod nobiſcum attuliſſe.

Sed

Sed cùm animum attulerimus veritatis amantem, pacis & concordiæ piæ ſtudioſum, ſi firma pax & concordia inter nos omnino conſtituenda ſit, neceſſariò de his articulis tribus quoque conferendum fore cenſuimus. Cuius rei causâ, cùm hic ante veſtrū aduentum, nobis aliquandiu ſubſiſtendum fuiſſet: ſententiam noſtram in breuiſsimas, diſertas, & perſpicuas Theſes coniecimus, vt eò magis expedita controuerſiarum explicatio in inſtituta collatione deinceps eſſe poſſet.

Quod vt fiat, Celſ. ipſius magnopere expetit. Sin verò in ſententia perſiſtere, & non vltrà colloqui & conferre volueritis: permittit Celſ. ipſius, vt Theſes noſtras vobiſcum domum feratis.

D. BEZA.

Cùm hûc venimus, verè teſtari poſſumus, nihil cognitum nos habuiſſe, nos de Baptiſmo acturos: quemadmodum etiam de euerſione Templorum. Et optaremus nos quoque inſtitutam collationem de illis Articulis inſtitui, & procedere poſſe. Sed quoniam propter commemoratas cauſas fieri non poteſt: rogamus, vt iſta Theſes non legantur, ne in mentibus auditorum aliquid inhæreat, quaſi iſta doceamus, quæ in Theſibus veſtris poſita ſunt. Et noſtrùm eſt, noſtram ſententiam, noſtris verbis explicare. Sed eas domum referremus, ad quas moderatè & forſan commodiùs reſpondebimus, quàm ſi de ijs nunc quoque diſputaretur.

D. IACOBVS.

Illuſtriſ. Princeps, Comes Fridericus ſic iudicat: ſi ſcriptis omnia expedienda fuiſſent, cōuentu hoc minimè opus fuiſſe. Nam in eum finem potiſsimùm hæc placida & familiaris collatio inſtituta eſt, vt auditores omnes ex vtriuſq; partis ore audiant, quæ cuiuſq; conſtans & perpetua ſententia ſit: quod in ſcriptis aut impreſsis libris nō tàm facilè perſpici & cogno-

Cur Comiti Friderico non placuerit omnia in ſcriptis proponi.

cognoſci & iudicari poteſt. In quibus partes vtrinque conqueruntur, ſibi ab aduerſario iniuſtè tribui, quæ nunquam ſenſerint aut docuerint.

Et lectores vtriuſque partis ſcriptorum ita affecti ſunt, quando aliquid in ſcriptis Bezæ occurrit, de quo hæſitant: cogitatio ſtatim incidit, quòd cuperent de hac re nunc corâm D. Iacobum audire, quid ad ea reſponſurus eſſet. Viciſſim qui mea ſcripta legit: cuperet interdum, vbi hæret, D. Bezam corâm audire. Huic deſiderio auditorum omnium in hoc Colloquio de duobus articulis ſatisfactúm eſſe, confidit Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus. Quæ enim cuiuſque partis conſtans & perpetua ſit ſententia, & quæ vtriuſque doctrinæ fundamenta: ſatis ſuperque intellexiſſe omnes arbitror, vt maximè conſenſus non ſit conſtitutus. Idem in reliquis articulis fieri optâſſet Celſ. ipſius. Quod etiam reliquos auditores expetere, nihil dubito. Nam vox viua, neſcio quid latentis energiæ habet, quæ in animos hominum penetrat, & magis tenaciter inhæret, quàm ſi literis mandetur.

Illuſtriſſimus Princeps, Comes Fridericus, Concordiæ & pacis ſtudioſus.

Sed quoniam Celſ. ipſius videt, vos in propoſito perſiſtere: non poteſt ipſa quoque aliter agere, & totum negocium Deo Opt. Max. commendat. Neque ſumptibus vllis pepercíſſet, ſi modò pia, ſancta, Deoque grata, doctrinæ cœleſtis per omnia illæſa & inuiolata veritate, in omnibus controuerſis articulis concordia conſtitui potuiſſet. Neque dubitat Celſ. ipſius, Dominos de toto negocio, maximè de duobus articulis, de Cœna Domini, & de perſona Chriſti, domi diligenter cogitaturos, quæ ad veritatis propagationem & piam concordiam porrò facere videbuntur. Quod vt Domini faciant, nos quoque peramanter oramus.

Doctrina & fundamenta Theologorum Vvirtembergicorum, quomodo comparata.

Nam ex his, quæ vtrinque collata ſunt, facilè perſpicere poterunt omnes, nos in aſſertione doctrinæ noſtræ, non rationis humanæ argumenta, aut gloſſas humanas, ſed perſpicuum, apertum, & manifeſtum verbum Dei propoſuiſſe, & omnes & ſingulos hortatos eſſe, & hortari, vt intellectum ſuum

ſuum in obſequium Chriſti captiuum ducant, & verbo Domini humiliter ſubijciant, eique ſimpliciter credant. Sic fore, vt nunquam fallantur aut decipiantur, ſed ſecurè & tutiſſimè ambulent, & in tentationibus non ſuccumbant, contra Diabolum exultent atque triumphent.

Et omnibus notũ eſt, hoc infauſtum & pernicioſum certamen de Cœna Domini, & de perſona Chriſti, à nobis minimè exortum, neque nos ei vllam cauſam vel occaſionem dediſſe: Qui ſine omni diſputatione ſimplicem & literalem ſenſum verborum Teſtamenti Chriſti ſemper retinuimus, & adhuc retinemus. Atque vt idem omnes pij & fideles faciant, exploſis omnibus tropis & figuris, ſedulò monemus, & ſtrenuè hortati eos ſumus.

Certamen de Cœna Domini & perſona Chriſti, non à Theologis Vvirtemberg. exortum.

Quam doctrinam noſtram, ex parte veſtra oppugnare cœperunt, neque adhuc deſinunt, qui nos ab expreſsis verbis Teſtamenti Chriſti ad tropos & figuras abducere ſunt conati. Quibus neceſſariò reſiſtendum, & non concedendum fuit, vt Teſtamentum Chriſti corrumpatur, & planiſsima eius verba in alienum ſenſum detorqueantur; idque pro ratione fidei & Miniſterij noſtri & facere, & vigilare tenemur, niſi Deo & Saluatori noſtro Ieſu Chriſto, duriſsimam rationem reddere velimus.

Quis cauſam & occaſionem controuerſiæ de Cœna Domini, & perſona Chriſti, dederit.

Studebimus autem paci & tranquillitati publicæ, quantum illæſa conſcientia, & inuiolata veritate fieri poteſt. Neque vllam cauſam ad maiores diſtractiones dabimus; ſed quantum in nobis eſt, operam dabimus, vt ſopiantur magis, quàm refricentur controuerſiæ. Quod non alia ratione, quàm veritatis doctrinæ cœleſtis, ſyncera & aperta declaratione fieri poteſt.

Vvirtembergici Theologi pacis & concordiæ ſtudioſi.

Quomodo pia, ſancta, Deo grata & Eccleſiæ ſalutaris concordia reſtitui poſſit?

Videmus ipſi quoque, & res atque experientia teſtatur, ſcriptis parùm profici. Sed cùm errores ſparguntur, qui, Paulo teſte, ſicut cancer ſerpunt, & ſimplicium atque innocentium corda & mentes occupant; omnino illis ſemper reſiſtendum eſſe, idem Apoſtolus docet.

Falſis doctoribus in Eccleſia reſiſtendum.

2. Tim. 2.

Vvirtembergenſium Theologorum affectus & charitas erga Gallicas Eccleſias.

Nos Gallicarum Eccleſiarum miſeria ſeriò & vehementer affici, illiſque non modò ex animo condolere, ſed etiam pro illis ſedulo orare, & Eccleſias noſtras ad publicas preces exhortari; Deum ipſum, & noſtras Eccleſias, auditores noſtros, teſtes habemus; & optamus atq; precamur, vt Deus vel tandem illis malis finem faciat, & piam pacem atq; concordiam largiatur. Idem nunc quoq; facimus, & faciemus quoad vixerimus. Neq; vnquam ex parte noſtra, nos illis defuturos pollicemur, in omnibus illis, quæ ad illorum piam pacem, tranquillitatem & ęternam ſalutem facere videbuntur.

Apoſtrophe ad Auditores, in omnib. controuerſijs religionis ad ſolum Dei verbum reſpicientes, ab eius ſimplicitate ſe nulla gloſſa abduci patiantur.

Hortamur autem poſtremò auditores pariter omnes & ſingulos, vt ſuę æternę ſaluti inprimis conſulentes, non tantùm in præſentibus controuerſijs agitatis, ſed etiam in reliquis omnibus religionis certaminibus, hominis nullius, huius vel alterius Gloſſa, ſed SOLO ET VNICO DEI VERBO NITANTVR, eique conſtanter adhæreant, neque ſe ab eo abduci patiantur.

Conſtantia & firmitas fidei in SOLO DEI VERBO.

Concordia quando firma.

Sic enim fides ipſorum firma & immota ſtabit contra omnes tempeſtates & furores Diaboli; & fortiùs animi coaleſcent & coniungentur, quando VNVS DOCTOR ab omnibus, pro vnico præceptore & duce agnoſcetur, & ab illius ore omnes pendebunt, nulla ratione habita, quòd ſenſus & ratio noſtra non capit: Quorum cogitationibus in myſterijs ſacris, pij non indulgent, ſed in Chriſti obſequium intellectum & ſenſus captiuos ducunt, & ſe verbo Domini ſolo doceri patiuntur.

Concordia pijs precibus à Deo impetranda.

Et ſperamus nos pijs precibus vel tandem conſecuturos, vt ſancta, Deo grata, & Eccleſijs ſalutaris concordia conſtituatur. Quod faxit, & largiatur Deus æternus, Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, per Spiritum ſanctum, Amen.

D. BEZA.

Gratiarum actio Bezæ.

Illuſtriſſime Princeps, Celſ. Tua agimus ingentes gratias, pro hoc ſanctiſſimo tuo deſiderio, & promouendæ piæ concordiæ ſtudio. Eamq́; precamur, ne arbitretur, aliam ob cauſam nos

nos collationem hanc detrectare, quàm quòd iuſtiſſimum iudicamus, & tutiſſimum, ſcripto agere. Deumquè precabimur, vt hoc ſanctum tuum deſiderium promouere & toti familiæ Vuirtembergicæ magis magiſq́; benedicere velit.

Gallicas enim Eccleſias nominatim & ſæpè expertas, noui, inſignem pietatem & beneuolentiam beatæ memoriæ Ducis Chriſtophori, & Tuæ Celſitud. patris, quibus præditi fuerunt. Apud quos & legatos & literas minimè inanes impetrauimus; vt verè dicere poſſim, quàm plurimas familias, ſecundum Deũ illis ſuam ſalutem debere. Quæ veſtigia, cùm Tua Illuſt. Celſitud. ſequatur; noſtrum eſt, nos grata mente agnoſcere, & pro iſta orare, & Illuſtriſſ. Celſitud. Tuæ ſalutem, omnem benedictionem & incrementum à Deo precari. Et ſperamus, noſtra hæc vota non futura irrita.

Prædicatio meritorum Illuſt. Princip. Vuirtembergenſium in Eccleſias Gallicas

Quòd ad collationem attinet, petijmus ſcriptis agere, non ideo quidem, vt cœtus nihil intelligat; ſed arbitrati ſumus multò compendioſiùs, & circumſpectiùs argumenta ſcripto comprehendi poſſe.

Cur D. Beza & fratres eius, ſcriptis agi petierint.

Nos autem Reuerendi viri, Domini Doctoris Iacobi Andreæ oratio reficit, quæ nobis beneuolentiam pollicetur. Neque Gallicæ Eccleſiæ ea ſe indignas reddent. Dabimus enim operam, vt parem quoque beneuolentiam ipſis præſtemus; & quod facimus, meliùs facere ſtudebimus.

Prædicant & promittunt mutuam beneuolentiam.

Teſtari enim poſſum per Dei gratiam, in noſtris concionibus & prælectionibus, Vbiquiſtas, Lutheranos, & ſimiles voces inauditas eſſe. Solemus enim ſimpliciter noſtram ſententiam proponere & argumenta recitare, & ſine omni amarulentia veſtram ſententiam, in quibus diſſentibus, exponere.

 Vtinam

Vtinam verò memoria omnium eorum aboleretur, communi conſenſu, quæ vtrinque ſuperioribus annis tanta animorum acerbitate ſcripta ſunt. Hæc noſtra ſunt vota & gemitus; & ne inanis noſtra videatur oratio, auſim polliceri, nos exitu rem totam & opere demonſtraturos, & operam daturos, vt neque dictum, neq; ſcriptum in Eccleſia noſtra oriatur, quod turbare Eccleſiam poßit.

Poſtquam igitur à Theologis Vvirtemberg. D. Bezæ & fratribus eius, Theſes de reliquis articulis tribus exhibitæ ſunt, neque ipſis Illuſt. Principis, Comitis Friderici voluntas & deſiderium ignotum eſſet, quòd continuationem colloquij expeteret, idemque etiam plurimi ex Gallis vrgerent, & peterent; re priùs inter ſe priuatim deliberata, Vvirtemberg. Theologis ſignificari curãt, ſe die ſequenti, qui erat 27. Martij, de quinto Articulo, qui eſt de Templorum & Imaginum Papiſticarum reformatione: & ſequentibus diebus etiam de reliquis duobus, videlicet de Prędeſtinatione, & de Baptiſmo, pari modeſtia, ſicut in prioribus articulis factum eſt, placidè collocuturos. Quod Vvirtemberg. Theologis, in primis autem Illuſt. Principi, Comiti Friderico, pergratum fuit.

XXVII.

XXVII. MARTII, Anno 1586.

D. IACOBVS.

REVERENDE D. Beza, quandoquidem nobis hodierno die de quinto articulo, videlicet de Templorum & Imaginum reformatione, placidè & modeſtè conferendum erit; Illuſt. Principi, Comiti Friderico placet, vt eadem quoque ratio obſeruetur, quam in præcedentibus articulis ſecuti ſumus: videlicet, vt primùm à nobis conſcriptæ Theſes, ante collationem inſtitutam publicè recitentur, vt guſtum aliquem Auditores habeant, ad quem ſcopum tota collatio directa ſit.

THESES THEOLOGORVM VVIRTEMBERGENSIVM, DE *Templis Papiſticis, de Imaginibus, Organis Muſicis in templo, & eorum reformatione: quas D. Lucas Oſiander recitauit.*

Extra controuerſiam ſunt poſita.

I.

TEMPLA diuino cultui deſtinata, vt in illis verbum Domini doceatur, & audiatur, Sacramenta diſtribuantur & percipiantur, cùm Idololatria contaminata fuerint: iuxta verbum Domini purganda eſſe.

II.

Imagines ſiue pictas, ſiue ſculptas, quibus hiſtoriæ, & res ſacræ repræſentantur, adiaphoron eſſe.

III.

Imagines, quæ ad Idololatriam proſtant, abrogandas & abolendas eſſe.

IIII.

Status controuerſiæ. Quæritur autem: An propter Idololatriam, quæ paſsim in Templis Papiſticis exercetur, ipſa Templa & altaria Imaginibus, ſacris hiſtorijs minimè Idololatricis exornata, & diſpenſationi corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia deſtinata, diruenda: Item, Organa Muſica, tanquam à Deo prohibita eſſent, ex Templis eliminanda ſint? In hac quæſtione negatiuam amplectimur & defendimus.

V.

FVNDAMENTA DOCTRINAE ET aſſertionis noſtræ, hæc ſunt.

Ioan. 10. Chriſtus in Templo Hieroſolymitano docuit, quem locum aliâs ſpeluncam latronum appellat. Et legimus facta eſſe Encænia, non Templum dirutum eſſe.

Act. 17. Paulus Athenis ad altare Deo ignoto conſecratum, gentibus Chriſtum prædicat. Neque in Actis Apoſtolorum vſquam legimus, quòd vel ab Apoſtolis, vel ab illorum auditoribus tale quid tentatum ſit.

VI.

Imagines ſiue ſculptæ, ſiue pictæ, non abſolutè, ſed ratione cultus diuini in lege prohibitæ ſunt, ne ad Idololatriam proſtarent.

Si enim Deus in lege ſua omnes Imagines (etiam extra periculum adorationis & Idololatriæ) prohibere voluiſſet, (cùm dicit: Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem

tudinem quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra: Exod. 20.) certè non præcepiſſet fieri duos Cherubin aureos in arca fœderis, Exod. 25. & in velo, Exod. 26. ſed & in Templo Ieroſolymitano iuſſu Domini ædificato, fecit Salomon in Sancto ſanctorum duos Cherubim, 1. Reg. 6. Et in luteribus ſacris erant in latere Cherubim, & Leones, 1. Reg. 7. & ſub mari fuſili duodecim boues, ibidem: quæ omnia in templo conſpiciebantur. Neq; tamen his Imaginibus peccatum eſt in legem Dei, dum nemo eas Imagines coleret. Et Moyſes æneum ſerpentem in deſerto Iſraelitis inſpiciendũ propoſuit, Nu. 21. quem Ezechias non contriuiſſet, niſi populus Iſraeliticus ei ſerpenti thymiama adoleuiſſet, eoque ad Idololatriam abuſus fuiſſet. 2 Reg. 18.

Et, quantum à pictura Imaginis Dei diſtat, quod Iſaias dicit: Vidiſſe ſe Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum? Iſaiæ 6. Et, an non Daniel pingit nobis Deum Patrem antiquum illum dierum? cuius veſtimentum candidum erat quaſi nix: & capilli capitis eius, quaſi lana munda. Deinde pingit filium hominis, venientem vſque ad antiquum dierum, Danielis 7. An non hæ ſunt picturæ? Quare ſi eas Imagines remoueamus, quę coluntur: ſatisfactum erit hac in parte legi diuinæ: à cæteris Imaginibus & picturis, nihil erit periculi.

VII.

Regula à D. Paulo præſcripta, de infirmis non offendendis, accuratè obſeruanda eſt; & Idola prius verbo Domini ex animis hominum euellenda, quàm ab oculis eórum remoueantur, &c.

VIII.

Quod ad Organa, & inſtrumenta Muſica attinet, manifeſtum Dei verbum extat: Laudate Dominum in chordis & Organo. Laudate eum in Cymbalis benè ſonantibus. Laudate eum in Cymbalis iubilationis. Exempla Pſalm. 150. 1. Reg. 10.

Regum

1. Paralip. 20. 2. Paral. 29.35. Regum pijſsimorum Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Ioſiæ, &c. hoc idem teſtantur: quorum Muſica inſtrumentalis in Templo à Spiritu ſancto non reprehenſa, ſed commendata eſt.

SEQVENTIA DOGMATA, SCRIPTVRA ſacræ non conſentanea cenſemus, &c.

I.

Non poſſe doceri Euangelium in Templo, in quo prohibita & Idololatrica ſacra celebrata ſunt.

II.

Non licere Cœnam Domini celebrare in altari, quod priùs abominationi Miſſæ Pontificiæ ſeruierit.

III.

Menſam ex ligno confectam loco altaris lapidei in templis neceſſariò conſtituendam eſſe, in quo Cœna Domini celebretur: cùm tamen Christus vnà cum diſcipulis ſuis non menſa vſus ſit, ſed humi pro more & conſuetudine gentis diſcubuerit.

IIII.

Abrogationem Imaginum populo permittendam; quæ pietati & ſapientiæ Regum, Principum, & cuiuſq; loci ordinarij Magiſtratus commendata eſt.

Iacobus Andreæ D.
Lucas Oſiander D.

Quamuis autem Reſponſum D. Bezæ & fratrum eius, ad ſingulas Theſes in iſto conſeſſu recitatum nō ſit, quòd nondum conſcriptum, ſed poſteà demum exhibitū eſſet: iudicauimus tamen Lectori non ingratum fore, ſi hoc loco etiam inſereretur. Sic enim quæ vtriuſque

vtriuſque partis conſtans & minimè dubia ſententia eſſet, pleniùs intelligere, & inſtitutam de hoc articulo placidam collationem, vtra pars firmis & immotis veritatis teſtimonijs niteretur, lector pius faciliùs iudicare poſſit.

RESPONSIO AD THEſes de Imaginibus.

Ad I.

[a] A*ſſentimur.*

Ad II.

Picturam & ſculpturam agnoſcimus in rebus ciuilibus magnum vſum habere: qua de re hîc non agitur. Vſum autem hiſtorijs ſacris repræſentandis, etſi per ſe eſt ἀδιάφορος: magis tamen [b] *nocere, quàm prodeſſe, ſi in ſacra loca inferantur, propter humani ingenij ad Idololatricum cultum propenſionem ipſa experientia oſtendit.* [c] *Nec temerè & ſub veteri fœdere, & ampliùs quàm trecentis annis poſt* [d] *Chriſtum, hic mos non fuit, vt iſta alibi quàm in ſancto Dei verbo ſcripta, vel ſculpta, vel picta extarent. Imò cùm Paulinus* [e] *Nolanus Epiſcopus iſtum morem pingendorum parietum ſimplici zelo inuexiſſet: videmus, quò res euaſerit, vt hoc fuerit meritò ab* [f] *Elibertino Concilio expreſſè prohibitum. Et extat Epiphanij Epiſtola à Hieronymo è Græcis in Latinum translata, ex qua apparet, intolerabile fuiſſe illo ſeculo in æde ſacra extare Chriſti vel ſancti vllius imaginem.*

ANNOTATIONES marginales D. Iac. Andr. quibus ad Theſes D. Bezæ, poſt abſolutum colloquium exhibitas, breuiter reſpondetur.

a. Furor ergo, non zelus, aut ſaltem zelus non ſecundum ſcientiam fuit, quòd paſſim in Gallia & Belgio quàm plurima Templa ampliſſima diruerunt, & funditus euerterunt.

b. Fallacia accidentis eſt. Id enim non fit vicio picturarum aut ſculpturæ, ſed negligentia Epiſcoporum & Miniſtrorum Eccleſiæ, quorum fideli opera hæc omnia facile caueri poſſunt.

c. Vbi non eſt lex, ibi nulla tranſgreſſio. Picturæ & ſculpturæ non aliter prohibitæ ſunt, quàm ſi ad cultum proſtant, Exod. 20.

d. Nullo præcepto diuino prohibiti fuerunt hoc facere: ſed ijs temporibus omnia perſecutionibus perturbata erant, vt de his non cogitarent. Mos ergò fuit, non præceptum.

e. Nolanus impietatis arguendus non eſt, ſed accuſanda negligentia paſtorum & Epiſcoporum in docendo: qui hæc omnia facilè cauere potuiſſent, quæ ſecuta ſunt mala.

f. De Elibertino Concilio, & Epiphanij Epiſtola, infrà in Colloquio videātur acta.

Ad III.

Non tantùm imagines, quibus manifeſtè abutuntur homines, ſed quibus [g] *allici poſſunt ad Idololatriam, cuiuſmodi ſunt, quæ in locis ſacris ſpectantur, tollendas cenſemus, & in genere expreſſo Dei verbo aſſentimur, qui de* [h] *cultu ſuo loquens, non tantùm adorari, ſed etiam fieri imagines vetuit. Præclarè enim Auguſtinus in Pſalm.113. Plus valent, inquit, ſimulachra ad curuandam infelicem animam, quòd os, oculos, pedes, aures habent, quàm ad corrigendam, quòd non loquuntur, neque vident, neque audiunt, neque ambulant.*

Ad IIII.

Aliud eſt [i] *euerſio templorum, quam minimè probamus, quàm manifeſtorum* [k] *Idolorum ſublatio, quibus vel nunc abuſi fuerint homines, vel probabile eſt non poſſe non abuti. Et quod ad Organa Muſica attinet: Muſicen minimè damnamus: ſed vbi cantatur harmonicè,* [l] *quod mente non intelligitur, res ipſa oſtendit, quid inde conſequatur, nempe vt paulatim magna pars cultus Dei in cantiunculas mutetur, & non Dei verbo* [m] *mentes paſcantur, ſed inanibus ſonis aures mulceantur.*

Ad V. & VI.

Rectè docetur templorum euerſio minimè eſſe neceſſaria, nec temerè [n] *probanda. Sed quòd dicitur de templo Hieroſolymitano, nullo modo* [o] *huc ſpectat. Tantum enim abeſt, vt, cùm Chriſtus in eo doceret, vllis eſſet idolis vel ſculptis vel pictis contaminatum, vt Iudæi poſtea extrema quæq; potiùs pati maluerint quàm aquilæ ſimulachrum in eo ſtatui. Et diſputari poſſet, an Chriſtus paſſurus fuerit in templo ſpectari, qui tanto Zelo vendentes et ementes è templo eiecit, & numula-*

g) De his imaginibus nulla inter nos controuerſia eſt. Idem enim prorſus nos quoque ſentimus.

h) Conſenſus eſt etiam in hoc, quòd propter cultum Deus eas non ſolùm adorari, ſed etiam fieri prohibeat.

i) Hac euerſione quàm plurimi infirmi in fide offenſi ſunt, vt abiecta veritatis doctrina, quam guſtare cœperunt, iterum ad vomitum redirent. Et hoſtes veritatis in Idololatria propugnanda pertinaciores facti ſunt.

k) Idola tollenda eſſe, conſentimus. In ijs verò quæ ad repræſentandas ſacras hiſtorias vel picta vel ſculpta ſunt, ædificatio Eccleſiæ ſpectanda, & conſideratè agendum. Inprimis verò infirmorum perpetua ratio habenda eſt.

l) Harmonica Muſica ſingulare Dei donum eſt; cuius præcipuus vſus ad cultum Dei deſtinatus eſſe debet, ſicut exempla piorum Regum docent.

m) Imò maximè mentes piorum ad pietatem, & deuotè Deo cultum debitum præſtandum, excitantur.

n) Nos nullo modo probare poſſumus illos furores populi: cùm abrogatio ad cuiuſq; loci Magiſtratū pertineat. In quo tamen etiam prudentia cum pietate requiritur, ne quid intempeſtiuè, aut cum offenſione piorum fiat.

o) Imò maximè huc ſpectat. Euerſiones enim templorū magis propter impiam doctrinam & Miſſas Pontificias, quam propter Idololatricas imagines in Gallijs & Belgio factæ ſunt. Quo nomine Hieroſolymitano Templo tempore Chriſti maximè reſpondent.

mulariorum menſas euertit, cùm tamen prætextum aliquem ſpecioſum haberent, qui prætexi nullis ſimulachris potuit.

Quòd autem dicitur, imagines nō abſolutè, ſed ratione cultus in lege prohibitas fuiſſe; ſi ſic intelligitur, quaſi [p] *cæremoniale præceptū, vt obſeruatio Sabbathi, negamus: idq́; probamus perpetuā & accuratā eius præcepti ſecundi in veteri purè Chriſtiana Eccleſia obſeruatione, quæ tamen cæremoniales leges aboleuit. Quod enim ad* [q] *Cherubinos attinet, perinde id fuit, ac ſi in templo non fuiſſent poſiti, nimirū extra omniū etiam Sacerdotum conſpectum, & propoſiti etiam, vt typi Maieſtatis illius Meſſiæ ipſis angelis dominantis, cuius nunc veritatem habemus.*

Aliæ verò imagines, vt leonū [r] *& boum, nihil ad rem pertinent, vt quæ fuerint Vaſorum ſacrorū ornamenta extra omne Idololatriæ periculum & præterea expreſſo Dei verbo ita fabrefacta. Aeneum deniq; ſerpentem, quàm non oportuerit* [s] *omnium oculis exponi, euentus declarauit: & vtinam imitarentur Chriſtiani* [t] *Magiſtratus Eccleſiæ exemplum in ijs conterendis, in quibus longè minùs excuſabili prætextu Eccleſia Chriſtiana fœdiſſimè eſt prophanata, & præcipuè quidem in crucis* [u] *& crucifixi imaginibus, quæ* [x] *quomodo pingendæ & ſpectandæ ſint Chriſtianis, declarat Paulus, Gal. 3. Idem dicimus de Propheticis* [y] *viſionibus, quas idcirco minimè Dominus ſeruis ſuis exhibuit, vel ab illis deſcribi voluit, vt alibi quàm in verbo ab illis ſpectarentur, vbi minimè res mutæ ſunt, quales ſunt pictorum imagines.*

p) Nequaquam præceptum Dei de prohibitis imaginibus, ad cæremoniales leges referimus: ſed ad prohibitū Dei cultum, neque fabricandas neque adorandas, præceptum Dei ſonare docemus.

q) Nihil refert, quòd illas imagines populus non aſpexit. Sed quæritur: an liceat illarum exemplo imagines pingere aut ſculpturā exprimere? An id per ſe impium ſit? Ad quam quæſtionem hæc exempla accommodantur, contra eorum errorem, qui arbitrantur, ſimpliciter à Deo prohibitum eſſe, imagines pingere aut ſculpere.

r) Eadem ratio harum quoque imaginum eſt, quæ ad hunc ſcopum & quæſtionē propoſitam allata ſunt, ſicut de Cherubim dictum eſt.

s) In hoc non peccatum eſt, quòd omnium oculis expoſitus eſt ſerpens æneus: ſed quòd Sacerdotes populum per doctrinam Moſe non rectè erudiuerint. Sic enim nihil periculi in illo ſpectaculo publico fuiſſet: quo pij fidem ſuam quotidie confirmare potuiſſent.

t) Exemplum Ezechiæ, pij Principes noſtro tempore imitati ſunt, in tollendis imaginibus, quæ ad cultum proſtabant. In reliquis qui moderatè egerunt, ædificationi Eccleſiæ plurimùm ſeruierunt.

u) De crucis & crucifixi imaginibus nihil periculi eſt, quàm diu populus rectè docetur. Quando autem doctrina corrupta eſt, nihil ſanum aut ſyncerum retinquitur, ſiue adſint ſiue abſint imagines in templis.

x) Cum pictura crucifixi Chriſti in Epiſtola ad Gal. 3. non pugnat etiam externa pictura, quæ neque præcepta neque prohibita cum ſit, tanquam Adiaphoron habenda eſt. Neque pro Papiſticis templis habenda ſunt, in quibus crucifixi imagines adhuc reperiuntur, ſi populus piè & rectè doceatur.

y) Idem nos quoque dicimus. Sed interim nulla ratione doceri poteſt, impium eſſe, ſi ad eum modum pingantur, quemadmodum à Spiritu ſancto in Verbo compræhenſa ſunt.

Ad VII.

Danda quidem eſt opera, vt paulatim ex ipſorum Idololatrarum mentibus euellantur idola: ſed viciſſim [z] *fouendum eſſe tàm fœdæ ſuperſtitionis morbum negamus. Nec videmus, quî nam non foueantur in eorum animis, ante quorum oculos proſtant obiecta, quibus ad illam retinendam commoueantur.*

z. Si ſana doctrina Euangelij populo tradatur, plus periculi eſt à feſtinatione, quàm à cunctatione & mora longiore in tollendis imaginibus. Prius enim verbo Dei ex animis hominum eximenda ſunt idola, quàm ab oculis remoueantur. Qua in re certum tempus nec poteſt neque debet definiri.

Ad VIII.

Leuitici cultus partem hanc [a] *fuiſſe non minimam conſtat, authore Deo, non hominum placitis inſtitutam: alioqui neceſſariò in omnibus Eccleſijs Chriſtianis inſtituendam ſi hoc Dei mandatum ad eos pertineret.*

a. Inſtrumentalis Muſica adhibita eſt quidem Leuitico cultui: ſed expreſſum Dei ſpeciale mandatum de ea non habuerunt pij Reges, qui eam inſtituerunt, cùm à Moſe inſtituta & obſeruata non fuerit. Ideoque ad omnes pertinent, quæ ex ſacra Scriptura deprompta ſunt à Theologis Vvirtembergicis teſtimonia, pro inſtrumentali Muſica in templis retinenda. Et malè faciunt, qui eam, tanquam à Deo prohibitam, ex Eccleſijs & Templis eliminant.

AD DOGMATA.

A *Reuerendis Dominis Collocutoribus damnata, & ſuperioribus Theſibus ſubiecta, neque ad nos,* [b] *neque ad vllas, vt exiſtimamus, Chriſtianas Eccleſias pertinent. Hoc tamen dicimus, quamuis res per ſit ἀδιάφορον, lapideam ſtructuram, quam altare vocant, vel ligneam menſam communem habere in vſu ſacræ Cœnæ Dominicæ: tamen probabile non eſt, Satanam vnquam potuiſſe Cœnæ Dominicæ Sacramentum in illud horrendum* [c] *ſacrificium denuò offerendi Chriſti commutare, ſi altaribus Chriſtiana Eccleſia caruiſſent.*

b. Eſſe hæc dogmata à Zvvinglianis & Caluinianis ſparſa & opere completa, infrà in Colloquio copioſè demonſtratur.

c. Sacrificium altaria, non altaria ſacrificia pepererunt. De quo etiam plura in ipſa collatione ſequentur.

ſent. Et vtinam iſta Sacramenti altaris appellatio nunquam fuiſſet vſurpata.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.

Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.

Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ, in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.

Anthonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.

Claudius Alberius, D. & Profeſſor philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.

Mompelgarti, 29. Martij, 1586.

D. IACOBVS.

REVERENDE D. Beza, Theſes noſtras non eo conſilio conſcripſimus & propoſuimus, quòd Idolorum patrocinium ſuſcipere velimus: nam ipſa Theſium recitatio apertè demonſtrauit, quòd non minùs, quàm vos, omnia idola, & idolorum cultum abominemur & apertè damnemus. *Vvirtembergici Theologi non ſunt Idolorum patroni.*

Quia verò intempeſtiua non ſolùm imaginum demolitione, ſed etiam Templorum vaſtatione & euerſione, quàm plurimi in Gallijs & Belgio offenſi, & à doctrina Euangelij eiuſmodi actionibus deterriti ſunt, qui nondum in doctrina Chriſti verè inſtituti fuerunt: & quòd valdè metuendum, multi etiã in impietate ſua confirmati, & corporibus & animabus in æternum perierunt: iudicauimus admonitionem noſtram vobis non ingratam fore, ſi ea de re, quid faciendũ arbitremur, placidè & familiariter conferamus. Nos autem exiſtimamus, vos hac in parte parùm aut nihil à noſtra ſententia diſcrepare. Ideóque etiam ſperauimus, huius controuerſiæ, ſi quæ eſſet, facilem compoſitionem fore. Et ſimul etiam auditores admonendi ſunt, vt intelligant, quid in hac re Magiſtratibus & ſubditis faciendum ſit, ne dum ſaluti ani- *Fructus diſputationis & collationis de quinto Articulo.*

marũ abrogatione imaginum conſulere videamur, quamplurimi in præſentiſsimũ & æternũ exitium præcipitentur.

D. BEZA.

FATEOR me in diſputatione propoſita nonnihil miratum eſſe, quo conſilio hæc de templis & imaginibus à vobis proponerentur. Neque enim arbitror quicquam produci poſſe, vnde ſtatui queat, ad nos iſta dogmata, quæ in Theſibus veſtris damnantur, quadrare, aut nobis tribui poſſe.

D. Beza non probat euerſionem Templorum & Imaginum in ciuilibus Bellis Gallicis factam.

Non negamus huiuſmodi in Gallia in exortis tumultibus & ciuilibus bellis facta eſſe aliquo zelo, ſed non ſecundum ſcientiam, quoniam modum exceſſerunt. Illa autem noſtra confeſsione & doctrina approbata eſſe, non puto contra nos doceri & demonſtrari poſſe. Cuius rei ego teſtis eſſe poſſum, qui bello huic ab initio vſque ad finem interfui. Teſtari enim poſſum, me & collegas meos, Principes & Duces ſæpè monuiſſe verbis, & re tentaſſe, vt hos conatus impediremus, & quæ in illa ἀταξίᾳ acciderunt: ſed fruſtrà monuiſſe, & nihil efficere potuiſſe.

Cùm igitur nunc agatur duntaxat de ijs, quæ in Eccleſijs noſtris docentur, non quæ in ciuilibus motibus, in Gallia, aut Belgio, aut alijs in locis acta ſunt: mirati ſumus, illam quæſtionem huic tractationi permixtam eſſe.

Sed quoniam ita vobis in veſtris Theſibus facere viſum fuit: non volumus repugnare, & relictis illis, quæ extra controuerſiam ſunt poſita, ad ea nos conuertemus, de quibus dubitari queat. Sunt enim quædam à vobis in illis Theſibus ſcripta, de quibus quæri poſſet. Quapropter ſi ita placet, ordinem Theſium veſtrarum ſequar, & ad ſingulas reſpondebo, vt appareat, in quibus conſentiamus vel diſſentiamus.

tiamus: Et quæ de omnibus & ſingulis ſit ſententia noſtra. Idq́ breuiter, cùm tempus profectionis nos vrgeat, quod breue eſt.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza: Grata nobis oratio Tuæ Dignitatis fuit, qua teſtaris tibi & collegis tuis illam intemperiem & ἀταξίαν in euerſione Templorum minimè probari, neque vnquam probatam fuiſſe, quæ ſuperioribus annis in ciuilibus motibus Gallicis & Belgicis accidit.

Quòd autem eorum in Theſibus noſtris aliqua mentio facta eſt, vicißim tibi ſanctè affirmare poſſumus, hoc conſilio à nobis factum eſſe, cùm minimè dubitaremus, eiuſmodi inconſideratas actiones vobis minimè probari, vt apud alios quoque conſenſus veſtri hac in parte publicum teſtimonium extaret, quò minùs hoc nomine Eccleſiæ veſtræ grauentur, quibus eiuſmodi actiones, tanquam ab ipſis probatæ tribuuntur & imputantur. Qua ratione apud omnes verè pios facilè purgari & excuſari poterunt. Euerſionis Templorum cur in Theſibus Vuirtemberg. Theologorum facta ſit mentio.

Quia verò T. D. iudicat, quędam in Theſibus noſtris propoſita eſſe, de quibus non inutilis collatio videatur: petimus vt à vobis placidè proponantur, ad quæ etiam nos modeſtè reſpondebimus.

D. BEZA.

Ego ſingulas Theſes primùm recitabo, & in quibus hæreamus, ſignificabo.

Extra controuerſiam ſunt hæc poſita.

I. THESIS VVIRTENBERgenſium Theologorum.

Templa diuino cultui deſtinata, vt in illis verbum Domini doceatur, & audiatur, Sacramenta diſtribuantur & percipiantur, quæ Idololatria contaminata fuerunt, iuxta verbũ Domini purganda eſſe.

D. BEZA.

D. BEZA.

Publicis Templis & ſtatis temporibus opus eſt.

Aſſentimur. Cùm enim Dominus ordinis & non confuſionis Deus ſit, iudicamus opus eſſe, publicis locis & ſtatis temporibus, vbi, & quando cœtus Eccleſiaſticus ad audiendum verbum Dei, ad percipienda Sacramenta, & ad publicas preces conueniat, vt ſecundum Apoſtoli admonitionem & ordine & decenter fiant. Quapropter templis opus eſſe dicimus.

II. THESIS.

Imagines ſiue pictas, ſiue ſculptas, quibus hiſtoriæ & res ſacræ repræſentantur, ἀδιάφορον eſſe.

D. BEZA.

Sculpturas & picturas & earum artifices non improbat D. Beza.

Nos non modò picturas, ſed etiam ſculpturas nunquam improbauimus: quarum magnus eſt vſus, non ſolùm in ſacris hiſtorijs repræſentandis, ſed etiam in rebus ciuilibus, maximè in plantis deſcribendis & depingendis. Ideoq́ etiam artes illas non improbamus, ſed commendamus, & exercendas eſſe, tanquam Reipub. vtiles, affirmamus.

De picturis & Imaginibus in locis ſacris.

Quod verò ad imagines ſiue pictas, ſiue ſculptas attinet, quamuis earum vſum non reijcimus, quibus res, aut hiſtoriæ ſacræ repræſentantur: non tamen in locis ſacris eas facilè admittimus. Neque etiam tutum iudicamus, ſculptas Imagines præſertim, in Templis proponi: non quòd per ſe impium eſſe, aut non licere exiſtimemus, ſed propter triſtem faciem Eccleſiarum, quam in Templis Pontificiorum aſpicimus, quæ ex vſu Imaginum & picturarum ortum ſumpſit.

Paulini Epiſcopi factum malè ceſſit.

Paulinus Nolanus Epiſcopus, bono quidem conſilio inſtituit Imagines: ſed malè ceſſit. Etſi enim eius ſtudium nemo impro-

improbare aut reprahendere potuit; euentus tamen docuit, à picturis abſtinendam eſſe. Quoniam à picturis ad cultū peruentum eſt: quæ tandem in altaria euaſerunt, & locum Chriſti occupârunt, ex quo Ieſum Chriſtum tandem expulerunt. Ideò in Elibertino Concilio in Hiſpania imagines prorſus abrogatæ ſunt, ſicut Canon 36. docet: Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur, aut adoratur, in parietibus depingatur. Tutiùs enim extra templa, & ædes ſacras, quàm in ipſis templis collocantur. Quod D. Auguſtinus in Pſal. 114. quoque confirmat: Ducit enim (inquit) & affectu quodam infirmo rapit corda mortalium formæ ſimilitudo, & membrorum imitata imago.

Imagines in Concilio Elibertino abrogatæ.

Accedit veteris Eccleſiæ conſuetudo, quæ picturis caruit; à qua non temerè recedendum eſt.

Et nota eſt Præſtantiæ Tuæ Epiſtola Epiphanij à Hieronymo conuerſa, qui Chryſoſtomi σύγχρονος fuit. In qua ſcribit: ſe veniſſe in villam quandam, & ibi in Eccleſia inueniſſe velum pendens in foribus illius Eccleſiæ, tinctam atq; depictam habens imaginem hominis pendentis, probabile eſt, imaginem crucifixi fuiſſe, quod velum ſcidit, & conſilium dedit, vt pauperes mortui eo obuoluerentur & efferrentur. Illi contrà murmurantes dixerunt: ſi ſcindere voluiſti, æquum erat, vt aliud dares velum, atque mutares; quod ſe daturum pollicitus eſt. Ex quo conſtat, eo tempore imagines rem ignotam fuiſſe in templis. Oportet igitur & nos exemplis & periculis præcedentium temporum ſapere, &, quantum in nobis eſt, omnes occaſiones Idololatriæ cauere.

In Epiſtola Epiphanij ad Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum.

Quapropter, vt maximè concedam, vſum imaginum, quibus res & hiſtoria ſacræ repræſentātur in templis, ἀδιάφορον eſſe; quia tamen homines facilè his abutuntur, quæ in ſacris

Vſus imaginum in templis ἀδιάφορον.

locis ſpectantur; eos ſapienter facere iudico, qui omnia hæc ex templis eliminent. Et potuit Eccleſia primitiua trecentis annis vſu imaginum carere; poſſumus & nos. Et quò ab octingentis annis euaſerint, poſtquam in templa & loca ſacra introducta ſint; res ipſa docet. Quæ nos mouere meritò debent, ne in tanta luce Euangelij illarum vſum admittamus. Videmus enim quàm ſit difficile homines nunc ab illis reuocare, qui in eis hærent, nec ſe auelli inde patiuntur.

Ideoq́; Theſin veſtram admittimus; ſapienter tamen eos facere iudicamus, qui hunc lapidem offenſionis è medio tollunt, ne homines cadant. Nam periculum eſt, ne quis hæreat in picturis, ſicut factum eſſe videmus.

Quapropter ſic veſtram Theſin non improbo; ne tamen noſtri propterea minùs ſapienter feciſſe putentur, qui picturas, & ſculptas imagines ex cauſis commemoratis agnouerunt.

2. Reg. 18. *Quemadmodum Ezechias Rex piè fecit, quòd æneum ſerpentem contriuit, cui populus ſacrificia obtulit. Sic enim faciendum eſt, ne in illos ſcopulos impingant homines. Loquor*

NB. ,, *autem de ijs locis, in quibus hæc omnia ordine peracta ſunt.*

D. IACOBVS.

Imagines ſiue pictæ, ſiue ſculptæ ἀδιάφορον.

Reuerende D. Beza, pergratum eſt nobis, audire, quòd T. D. ſecunda Theſis quoque probatur. Qua in parte inter nos conſenſus eſt. Sunt enim imagines, ſiue pictæ, ſiue ſculptæ, ſuâ naturâ res adiaphoræ, quibus ſine peccato carere, & eaſdem quoq; habere poſſumus, modò abuſus non accedat, in verbo Domini expreſsè prohibitus: qui eſt cultus ſeu adoratio, quæ imaginibus nequaquam debentur.

Idololatrici cultus imaginū, quæ principalis cauſa fuerit.

Quod verò T. D. de periculo addidit, & cautè ac circumſpectè agendum monuit, ne occaſio ad Idololatriam detur, præſertim in templis, & locis ſacris, idq́; hiſtorica narratione

ea

ex Paulino Nolano Epiſcopo, Epiphanio, Auguſtino, Concilio Elibertino, & conſuetudine veteris Eccleſiæ confirmauit, & oſtendit, quantum damni Eccleſijs, quàm plurimis in locis imagines, ſiue ſcuptæ, ſiue pictæ, dederint; ideoque tutiſsimum iudicat, vt è templis & locis ſacris eliminentur & amoueantur. Reſpondeo: Verũ eſt, quòd natura noſtra corrupta, ad Idololatriam admodũ prona & procliuis ſit; ideoque in hoc aſſentior, cautè & cicumſpectè hac in re agendũ, ne imaginibus, ſiue pictis ſiue ſculptis occaſio aliqua ad Idololatriam detur.

Natura ad Idololatriam prona.

Quòd autem, quæ bono conſilio in templa & loca ſacra introducta ſunt, infeliciter ceciderint, & poſteritas ad Idololatricum cultum conuerterit; culpam exiſtimamus nos nõ imaginum ſeu pictarum ſeu ſculptarum vſum, ſed negligentiam doctorùm Eccleſiæ fuiſſe, qui ſuum officium docendo non fecerunt.

Etſi enim imagines, quibus res & hiſtoriæ ſacrę repræſentantur, & quę paſsim in Scriptura ſacra extant, literarum imperitis res geſtas in memoriam reuocant (qui vnicus in templis, alijsq; ſiue ſacris, ſiue prophanis locis imaginũ vſus eſt) ſine impietate & abſque offenſione Dei retineri poſſunt; tamen ſi Eccleſiarum miniſtri docendo officium non faciant, fateor facilem lapſum ad prohibitum cultum eſſe.

Imaginum vſus in templis & locis ſacris.

Sed propterea ſimul omnes abolendas, & ex templis & locis ſacris, ſine omni diſcretione, eliminandas eſſe, non video; modò Eccleſiarum paſtores officium ſuum ſedulò & diligenter fecerint. Si enim rectè & purè verbum Dei in templis & omnibus locis ſacris ſonat; nihil periculi ab imaginibus eſt, quæ res duntaxat repræſentant ſacras, & populo imperito in memoriam reuocant.

Quòd autem T. D. dicit, eos, qui imaginibus inhærent, magis à Scriptura ſacra auocari, quàm eiuſdem commonefieri, & ad eam reuocari; dico, quod res eſt: Cùm ferè vniuerſam Saxoniam peragrarẽ, in qua multos annos, ſicut noſti, verſatus ſum, vidi præcipuas Eccleſias, & in ijs quidem pluřimas, in quib. paucæ, aut nullæ prorſus imagines, ſiue pictæ

An imagines & picturæ homines à ſacra Scriptura auocent.

ſiue ſculptæ, è templis, & locis ſacris publicis remotæ & eliminatæ ſunt. Et; quod ampliùs eſt, quæ adhuc totā πανοπλίαν veſtium retinent, quibus in celebratione Miſſæ Pontificiæ, ſuperioribus annis vſi ſunt. Vbi tamen ne vnus quidem homo, quod ego audiuerim, reperitur, qui Pontificię Romanę religionis ſuperſtitioni & idololatriæ ſit addictus.

Imagines & picturæ in Saxonicis templis, ſine omni ſuperſtitione.

Lutherus enim, piæ memoriæ, ſolo verbo Domini ab initio, in ijs locis Eccleſias purgauit, & per hoc vnum Organū Spiritus ſancti, idola omnia, quibus animi hominum occupati fuerant, ex auditorum cordibus euulſit, priuſquam ne quidem res minutiſsimas ex oculis remoueret. Idolum enim in mundo nihil eſt, ſicut Apoſtolus, 1. Corinth. 8. teſtatur; ſed in cordibus reſident hominum à Satana fabricata. Ea cùm ex cordibus eliminata fuerint, nihil ampliùs ab imaginibus periculi eſt.

Lutheri modeſtia & prudentia in reformanda Eccleſia.

Quia verò non omnes pariter affecti ſunt, nec ſtatim aut in momento corda hominum omnia ſimul mutari poſſunt; ideo certum tempus definiri, aut deſcribi non poteſt, quando hæc omnia ex hominum oculis remouenda ſint.

Quando imagines ex oculis hominum remouendæ.

Sic Lutherus cucullam ſeu habitum monaſticum multis annis geſtauit; quum minimè ignoraret, quæ opinio hominum de monaſtico veſtitu eſſet, quo finxerunt etiam in conſpectu Dei peccata tegi poſſe. Sicut principibus viris perſuaſum fuit, vt mortua ipſorum corpora tali habitu induta ſepelirentur, quò meritorum monaſtici ordinis omnium fierent participes.

Lutherus cur tàm diu cucullam geſtauerit.
Opinio de monaſtico cultu.

Hac moderatione plùs ædificauit Lutherus Eccleſias, & Papatui derogauit, quàm illi, qui vix vna atque altera concione habita, bipenni (ſicut Germani loquuntur) omnia ſuſtulerunt, quibus homines ad cultum Dei prohibitum abuſi ſunt.

Lutherus moderatione ſua plus damni dedit Romano Pontifici, quàm alij ſuo inconſiderato zelo.

Quemadmodum in Ducatu Vvirtembergenſi experti ſumus, vbi primo anno, poſt introductam & accenſam lucem Euangelij, & abrogatam Pontificiam idololatriam, paſsim ex omnibus templis imagines remotæ ſunt, priuſquam ex

animis

animis hominum opinio cultus prorſus euelleretur; vnde factũ eſt, vt quàm plurimi hac intempeſtiua reformatione, bipenni (quod aiunt) ſuſcepta, ita offenderentur, vt neque conciones Euangelicas audirent, neq; ad Sacramenta ampliùs accederent, ſed Idololatriæ Papiſticæ vſque ad extremum vitæ ſpiritum, contempta Euangelij doctrina, & vero Sacramentorum vſu, adhærerent. Hic fructus fuit intempeſtiuæ illius reformationis, in qua nulla infirmorum in fide ratione habita, omnia demoliti ſunt.

Prudentia opus eſt in abrogandis imaginibus.

Cùm igitur imagines ſiue pictæ, ſiue ſculptæ, quibus res, aut hiſtoriæ ſacræ repræſentantur, naturâ ſuâ ſint adiaphoræ; prudentia cùm in retinendo, tùm in abrogando opus eſt, ne vel infirmi offendantur, & à doctrina Euangelij deterreantur, aut homines ſuperſtitioſi in ſua impietate confirmentur & pertinaces fiant.

Et quoniam minus periculi eſt, quando plura & ſyncera doctrina ſonat, qua omnes ab idololatria ad verũ Dei cultum quotidianis concionibus reuocantur, ſi retineantur, quàm ſi temerè & inconſideratè aboleantur; iudicamus Magiſtratum cuiuſq; loci minùs peccare, & longè meliùs animarum ſaluti conſulere, ſi diutiùs tulerint, quàm intempeſtiuè abrogauerint. Etenim non minùs in libertatem Chriſtianam peccatur, ſi populus doceatur, neceſſariò hæc omnia abolenda eſſe, quàm ſi perſuadeatur, neceſſariò retinenda eſſe. Si enim ἀδιάφορα ſunt, ſicut cõſenſus inter nos eſt; qua ratione hoc vel illud neceſſariò vrgeri poteſt? Et ſolent plerunque eiuſmodi inconſiderato zelo, vnâ cum imaginibus etiam alia abrogari, quæ à Maioribus non temerè aut cum impietate introducta, vel ſaltem ordinis & decori causâ præſtaret retineri, quàm non ſine offenſione multorum denuò inſtaurari, quæ ſemel tanquã impia & ſuperſtitioſa ſeu idololatrica abrogata, & eliminata ſunt, cùm ſuâ naturâ minimè impia, aut verbo Dei contraria eſſent. Quorum neutrum fit, quando tàm inconſideratè furori populi hæc res committitur, etiamſi Magiſtratus authoritate fiant.

Scopuli duo in retinendis & abrogandis imaginibus.

Cum abrogatione imaginum multa ſalutaria ſublata.

Petri Vireti vox de crucifixo Chriſto.

Scripſit alibi Petrus Viretus, per vaccam crucifixũ Chriſtum magis repræſentari, quàm per imaginem vel pictã vel ſculptam. Quæ oratio pios homines etiam imaginibus minimè addictos non parùm, neq; immeritò offendit. Ab eiuſmodi ergo dictis & factis abſtinendum iudicamus, & eò elaborandum, vt doctrinæ puritas retineatur, tum ab eiuſmodi imaginibus nihil periculi erit, quæ in templis retineatur, vt videant, hanc domum ſeu templum, in hunc ſolum vſum, videlicet ad cognoſcendum Chriſtum crucifixum extructam eſſe. In qua omnes cogitationes de rebus Politicis & Oeconomicis quieſcere, & diuino cultui mentes addictæ eſſe debeant.

D. BEZA.

Totum hoc negocium in duabus potiſsimùm rebus poſitum eſt, videlicet in prudentia paſtorum, & in circumſtantiarum conſideratione. Nam certum eſt obiecta mouere ſenſus. Quàm diu ergo hæc in oculis hominum retinentur, tàm diu etiam Idololatria retinetur, vt homines illis adhæreant. Conſuetudo in quibuſdam locis obſeruata eſt, vt eiuſmodi imagines ad quatuor annos poſt reformationem retinerentur. Verùm de his nolo cum quoquam contendere, aut aliorum facta reprehendere; modò occaſiones omnes ad Idololatriam, quantum fieri poteſt, caueamus.

D. IACOBVS.

Certum tempus abrogandis imaginibus non præfixum.

Ego certum tempus abolendi imagines definiri non poſſe exiſtimo; ſed ad ædificationem Eccleſiæ ſemper reſpiciendum eſſe cenſeo, vbi plus periculi eſt in intempeſtiua demolitione, quàm ſi eò modo retineantur, ſicut dictum eſt.

D. BEZA.

Procedam ergo ad tertiam Theſin, quæ ſic ſonat.

III. THESIS.

Imagines, quæ ad Idololatriam proſtant, abrogandas & abolendas eſſe.

RESPON-

RESPONSIO D. BEZAE.

Si rectè intelligo D. V. in hac Theſi non intelligitis imagines, quibus homines abutuntur; ſed quæ ad exercendam Idololatriam propoſitæ, & in Eccleſias in hunc vſum inuectæ ſunt, quarum aliàs nullus vſus eſt. Hac ſi veſtra ſententia eſt, multæ imagines ſtabunt, quæ abrogandæ eſſent. Ego enim iudico, eas quoq; remouendas imagines, quæ homines ad Idololatriam inuitare poſſunt. Quæ imagines in templis remouendæ ſint.

Non permiſit Rex Ezechias ſtare ſerpentem æneum, (qui beneficij Iſraelitico populo in deſerto præſtiti memoriale fuit) quòd populum ad Idololatriam inuitaret. Cur igitur non licet etiam eandem ob cauſam imagines ex ſacris locis tollere, vt ſimilis Idololatria caueatur, et populus ad eã nõ inuitetur? 2. Reg 18.

Quæcunq; ergo ratione vel pingantur vel ſculpantur imagines; maiorem illarum abuſum, quàm verum vſum in templis eſſe exiſtimo. Neſcio etiam qua ratione paſſim pingantur. In templis enim Papiſticis per Galliam & Italiam, aliiſq; in locis virgines meretricio habitu pinguntur, vt homines per eas ad preces inuitentur, ſcilicet. Virgines meretricio habitu pictæ in templis.

Quapropter nos, ſine omni tamen præiudicio, mallemus conſuetudinem primæ & purioris Eccleſiæ obſeruari, in qua NVLLAE prorſus imagines fuerunt.

Vellem autem paſſionem D. N. Ieſu Chriſti, & crucifixum Chriſtum prædicatione verbi Chriſtianis pingi; ſicut ad Gal. à Paulo depictum legimus. Quibus (inquit) præ oculis Ieſus Chriſtus antè fuit depictus, & inter vos crucifixus. Hæc vera eſt pictura et imago crucifixi Chriſti, ſi ad hunc modũ pingatur, & paſſionis, & mortis eius meritum populo prædicetur. Reliquæ aũt vel pictæ vel ſculptæ imagines, homines ad terrena reuocant, ad quæ naturâ procliues ſunt, quod perdidit Eccleſias. Nã cũ imaginib. Idololatria in Eccleſias ingreſſa eſt; cũ quib. Vera pictura imaginis Chriſti. Gal. 3.

etiam

etiam ipſa Sacramenta, in idolà degenerârunt; adeò quidem, vt Papiſta, non vt Sacramentum, ſed vt idolum colerent. Sicuti hoſtiæ conſecratæ in Feſto corporis Chriſti, & in Miſſis quotidianis Papiſticis accidit.

Ideoq; vſum & abuſum imaginum, ſi maximè conferamus; nulla comparatio erit vſus, reſpectu abuſus. Quapropter noſtro iudicio debebant tolli. Nolo tamen tot doctiſſimis & religioſiſſimis viris quicquam præſcribere; ſed meliùs interim facere puto eos, qui ſimul omnes remouent, & ab illis homines reuocant. Olim ſi Chriſtianus homo imaginem in priuatis ædibus conſpexiſſet, eam non tuliſſet, ſed forſitam zelo, vt maximè non ſecundum ſcientiam, ſuſtuliſſet.

D. IACOBVS.

Imagines res ſacras repræſentantes in Eccleſia Dei retineri poſſe.

Reſpondebo breuiter ad declarandum conſenſum. Nos iudicamus ſalua & illæſa conſcientia tamdiu imagines in templis retineri poſſe, quibus res aut hiſtoriæ ſacræ repræſentantur, quamdiu homines illis ad idololatriam non abutantur. Ideoque propter abuſum NON NECESSARIO abolendas, vt niſi aboleantur, Eccleſiæ non repurgatæ, & ad præſcriptum verbi Dei minimè reformatæ eſſe videantur. Si enim adiaphoræ; ideò etiam neque neceſſariò remouendæ, neque neceſſariò retinendæ ſunt.

Quæ imagines neceſſario abolendæ.

Neque Ezechias Rex ſerpentem vnquam ſuſtuliſſet, niſi populum ei ſacrificare vidiſſet. Quapropter, quæ ad eiuſmodi cultum proſtant, nos quoque abolendas eſſe cenſemus.

Turpes picturæ & imagines abolendæ.

Quod ad imagines vel pictas vel ſculptas attinet, vbi virgines meretricio habitu, magna parte corporis nudatæ, depictæ & altaribus impoſitæ, vt earum aſpectu ſacrificuli & Monachi ſuas Miſſas priuatas admodum DEVOTE celebrent, ſcilicet; verè teſtari poſſumus, in Ducatu Vvirtembergico;

gico, in celeberrimis Monaſterijs omnibus, vbi conſpectæ fuerunt, ſimul cum alijs ſublatas & deletas eſſe.

Ideoq; etiam de hoc inter nos nulla vel diſſenſio aut controuerſia eſt. Sed hoc ſolùm quæritur: An talis imago, vna aut plures, verbi gratiâ, crucifixi Chriſti, in Eccleſia, ſine ſuperſtitione & impietate retineri queat, vel non? Nam ſi tales circumſtantiæ accedant, de quibus locutus eſt D. Beza; demoliendas & abrogandas eſſe ſimul omnes iudicamus. Qua in re etiam inter nos conſenſum eſſe arbitror.

Status diſputationis de pictis & ſculptis imaginibus.

D. BEZA.

Ad Theſin igitur quartam accedamus, quæ ſic ſonat.

IIII. THESIS.

Quærltur autem: An propter Idololatriam, quæ paſsim in templis Papiſticis exercetur, ipſa templa & altaria imaginibus, ſacris hiſtorijs, minimè Idololatricis exornata, & ad diſpenſationem corporis & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia deſtinata, diruenda? Item organa Muſica, tanquam à Deo prohibita eſſent, ex templis eliminanda ſint? In hac quæſtione negatiuam nos amplectimur & defendimus.

D. BEZA.

Reuerende Domine Doctor: Hac de re, vt prolixè inter nos agamus, non puto opus eſſe, quoniam conſentimus, videlicet, poſſe retineri templa & altaria ad vſum Cœnæ Domini deſtinata. Etſi enim illi ad Idololatriam ſuam abuſi ſunt; nos tamen ad habendas conciones pias, & ad verum vſum Sacramentorum, piè & rectè vti poſſumus. Sic nos quoque Geneuæ, & alijs in locis eadem retinemus templa, ad eum vſum, cuius

Templa & altaria à Papiſtis prophanata retineri poſſe.

cauſâ ab initio extructa & inſtituta ſunt. Similiter etiam altaria ad vſum Cœnæ Domini retineri poſſunt.

Harmoniæ Muſicæ magna & occulta vis.
Muſicæ præſtantiſſimus vſus.

Quod ad Organa Muſica attinet; ſcimus, Muſices & Harmoniæ illius magnam vim eſſe ad permouendos animos hominum. Neque præſtantiorem eius vſum videmus, quàm vt ad celebrationem & laudem nominis diuini, & permouendos atq; excitandos animos hominum ad verum Dei cultum dirigantur & ſeruiant.

Sed videmus, quid in Papatu contigerit. Nam organa non loquuntur, & harmonia tantùm auditur, ſine intellectu, quæ aures tantùm, non animus, reficitur; quibus cantores adhibentur. Quid autem vel organo, vel varijs vocibus Muſicorum canatur, plebs non intelligit, ſed animus in harmonia tantùm, quæ aures ferit, retinetur.

Muſicæ cultus, vſus ſit in templis.

Eius autem Muſicæ vſus eſt in templis, quæ ab omnibus intelligitur; vbi mens percipit, quod in auribus ſonat, atque hoc modo intelliguntur, quæ cantantur, & cantus aptus ſit, ad id, quod canitur. Talis eſt cantus Pſalmorum in Eccleſia receptus, quem nos minimè improbamus.

Cantus Pſalmorum in templis probatur.

Quando autem Organo aut alijs inſtrumentis Muſicis in Eccleſia luditur, aut varijs vocibus canitur, vt à populo non intelligatur; ibi ſonus tantùm in auribus retinetur, & de ſono magis cogitatur, quàm de rebus, quæ canuntur. Ideò illam Muſicam remouemus, cuius in Eccleſia nullum vſum eſſe videmus. In priuatis ædibus eius vſum eſſe, minimè negamus; ſed in Eccleſijs animus totus in illas res defixus eſſe debet, quæ ad Deum, & ad eius verum cultum deducunt.

Muſica figuralis cur ex Eccleſia remouenda videatur?

Organi & aliorum inſtrumentorum vſus, eſt ἀδιάφορον.

Et notum eſt Organiſtas in organis ſæpè impudicas cantilenas ludere; quod ſimiliter in Eccleſia fieri non debet. Hæc inſtrumenta Muſica ſimiliter ἀδιάφορα eſſemus non negamus;

gamus; quibus ſine offenſione Dei vti vel carere poſſumus. Procedo igitur ad ſequentem Theſin.

D. IACOBVS.

Ego teſtificandi conſenſus cauſâ, pauca quędam adijciam. Quantum enim intelligo, R.T.D. iudicat, organa in templis rem adiaphoram eſſe, quæ neque mandata, neque prohibita ſit à Deo, in quo etiam nos conſentimus.

Quod verò addis, in Muſica figurali, ſiue organo inſtrumentoq; Muſico, ſiue voce humana fiat, auditores ſonos & harmoniam tantùm, non res ſpectare, quę canantur; qua ratione nullus vſus figuralis Muſicæ in templis eſſe videatur, ſiquidem aures tantùm, non animus reficiatur. Reſpondeo res ipſas, quæ figurali Muſica canuntur, non omnibus ignotas, ſed eruditis, & qui latinè, aut ipſam Muſicam didicerunt, benè notas eſſe, quibus etiam in illa harmonia afficiuntur. Et de meipſo ſanctè affirmare poſſum, vt qui Muſica figurali, & organo plurimùm delector, non modò aures ſonum percipere, ſed animum quoque harmoniâ illa affici mirificè, & vel ad preces, vel ad conciones ardentiore ſpiritu habendas vel audiendas excitari, quando ſuauiſsimâ harmonia canticum Eccleſiaſticum vel organo luditur, aut à cantoribus, priuſquàm concionator ſuggeſtum conſcendat, recepta conſuetudine, cantari ſolet: adeoq; vim illam diuinitus harmoniæ inditam, in meipſo efficaciter ſentire affirmo, de qua ab initio dixiſti, quòd Muſicæ figurali inſit. Idem quoq; à multis alijs pijs viris, etiam Laicis, artis Muſicę ignaris audiui, quòd ſimiliter in ſeipſis experiantur.

Vſus Muſicæ figuralis, & organi in templis.

Præterea de Dauide nota eſt hiſtoria, cùm coram Saule, quando à ſpiritu Domini malo exagitabatur, cythara luderet, quòd harmonia malignum ſpiritum repulerit. Quæ harmonia non modò aures Regis Saulis feriebat, ſed animum quoque eius efficiebat, vt à malo ſpiritu ad tempus liberatus & quietus eſſet. Non .n. Dauidem ceciniſſe, ſed inſtrumento Muſico, quale tandem illud fuerit, luſiſſe tantùm ſcribitur.

Dauid Cytharæ vſu, in Saule Spiritum Domini malum repulit. 1. Sam. 18.

Muſicæ figuratæ vis quanta ſit.

Non igitur contemnenda vis eſt harmoniæ Muſicæ figuralis, quæ ſpiritum Domini malum repreſsit; quæ ad animũ vſque, etiamſi, quod luditur aut canitur, non ab omnibus intelligatur, penetrat. Quam vim multò maiorem in ſe experiuntur & ſentiunt, qui vnâ cum harmonia res quoque ſacras, quæ canuntur, intelligunt.

Organorum Muſicorum abuſus non tollit verum vſum.

Quòd verò ad abuſum organorum in templis attinet, in quibus interdum prophana & impura ludantur; iudico fallaciam accidentis, & propter abuſum, verum & legitimum vſum organorum in templis minimè abrogandum eſſe. Aliâs vini vſu omnibus interdicendum eſſet, quòd plurimi eo ad ebrietatem vſque abutuntur.

Quapropter cùm Organiſtæ ludunt turpia, quæ cœtum Eccleſiaſticum minimè decent; ſeueriter cohibeantur, ne porrò faciant; & ſedulò caueamus, ne templum prophanetur magis, quàm Deus celebretur, ſed omnia in Eccleſia ordine & decenter fiant.

Diſputationi de organis, quid occaſionem & cauſam dederit.

Occaſionem autem, & cauſam huic quæſtioni dedit, vt eam proponeremus; quoniam multis in locis non modò cantus & organorum Muſicorum in templis vſus prorſus, tanquam res prophana, & Deo minimè grata, abrogatus eſt: ſed in ipſo templo equi adhibiti ſunt, vt funibus & catenis vniuerſum corpus organicum Muſicum, tanquam prophanum vno impetu deijceretur, & ex templo eliminaretur. Quaſi à Deo eſſent prohibita organa Muſica in templis, neque bona conſcientia ſine offenſione Dei retineri poſſent. Cùm conſtet eſſe adiaphora, & non modò licita, ſed etiam egregia templorum ornamenta: modo illis ad celebrationem numinis diuini vtamur, quod non modò non prohibitum, ſed expreſsè mandatum eſt, Pſalmo 150. Laudate Dominum in ſono tubæ; Laudate eum in Pſalterio, & cythara: Laudate eum in tympano, & choro: Laudate eum in chordis & organo: Laudate eum in cymbalis benè ſonantibus: Laudate eum in cymbalis iubilationis.

Pſalm 150.

Sic,

Sic, cùm ARCA DOMINI de Cariathiarim reduceretur: Dauid cum vniuerſo Iſraele ludebat coram DEO, omni virtute, in canticis, & citharis, & pſalterijs, & tympanis & cymbalis, & tubis. 1. Par. 13.

D. BEZA.

Cùm in re ipſa ſit inter nos conſenſus; nihil ampliùs hîc addere volo. Quapropter ad Theſin quintam accedamus, in qua fundamenta ſententiæ veſtræ de templorum, & imaginum vſu ponuntur.

THESIS V.

Chriſtus in templo Hieroſolymitano docuit, quem locũ tamen aliâs ſpeluncam latronum appellat; & legimus facta eſſe encænia, non templum dirutum eſſe.

Fundamenta doctrinæ Theologorum Vvirtembergenſium de imaginibus, & inſtrumentis Muſicis in templis.

Paulus Athenis, ad altare Deo ignoto inſcriptum, gentibus Chriſtum prædicat. Neque in Actis Apoſtolorum vſquam legimus, quòd vel ab Apoſtolis, vel ab illorum auditoribus tale quid tentatum ſit.

RESPONSIO D. BEZAE.

Nos exiſtimamus, aliam rationem templi Hieroſolymitani fuiſſe, quàm noſtrorum templorum. Non enim tantùm in hunc finem extructum fuit, vt eſſet aliquis locus, in quo ad audiendum verbum Dei conuenirent, ac ſua ſacra ſecundum mandatum Dei ritè peragerent; ſed fuit etiam aliquid cæremoniale. Etenim templum illud Chriſtum adumbrauit: ſicut ex illo Ioan. 2 intelligitur: Deſtruite templum hoc, &c.

Diſcrimen inter templum Hieroſolymitanum, & alia templa.

Templum Hieroſolymitanum typus Chriſti. Ioan. 2.

Benè tamen hæc afferuntur, vt intelligatur, templa Papiſticis falſis cultibus prophanata, ſine abuſu à Chriſtianis hominibus retineri poſſe. Sicut templum hîc Mompelgarti falſis cultibus Papiſticis prophanatum, nunc verbo Dei puro, &

 ſynce-

ſyncero dicatum eſt, vt ibi doceatur, & audiatur, & Sacramenta ritè adminiſtrentur.

D. IACOBVS.

Conſenſus eſt; nec quicquam habeo, in quo hac in parte diſſentiamus.

D. BEZA.

Legam ergo etiam ſextam Theſin.

THESIS. VI.

Imagines ſiue ſculptæ, ſiue pictæ non abſolutè ſed ratione cultus diuini in lege prohibitæ ſunt, ne ad Idololatriam proſtarent.

Si enim Deus in lege ſua, omnes imagines (etiam extra periculum adorationis, & idololatriæ) prohibere voluiſſet, cùm dicit: Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, neque eorum quæ ſunt in aquis, ſub terra: certè non præcepiſſet fieri duos Cherubim aureos in arca fœderis, Exod. 25. & in velo Exod. 26.

Exod. 20.

Et in templo Hieroſolymitano, iuſſu DOMINI ædificato, fecit Salomo in Sancto ſanctorum duos Cherubim, 1. Reg. 6. Et in luteribus ſacris erant in latere duo Cherubin, & Leones 1. Reg. 7. Et ſub mari fuſili duodecim boues, ibidem.

Quæ omnia in templo conſpiciebantur. Neque tamen his imaginibus peccatum fuit in legem Dei, dum nemo eas imagines coleret.

Et Moyſes æneum ſerpentem in deſerto Iſraelitis inſpiciendum propoſuit, Num. 21. Quem Ezechias non contriuiſſet, niſi populus Iſraeliticus ei ſerpenti incenſum adoleuiſſet, eoque ad Idololatriam abuſus fuiſſet.

Et quantum à pictura imaginis Dei diſtat, quòd Eſaias dicit: Se vidiſſe DOMINVM ſedentem ſuper ſoliū excelſum, & eleuatum, Eſai. 6.

Et,

Et, an non Daniel pingit nobis Deum Patrem, antiquum illum dierum? Cuius veſtimentum candidum erat ſicut NIX: Et capilli capitis eius, quaſi lana munda.

Deinde pingit filium hominis venientem vſque ad antiquum dierun, Dan. 7. an non hæ ſunt picturæ? Quare, ſi eas imagines remoueamus, quæ coluntur: ſatis factum eſt hac in parte legi diuinæ. A cæteris imaginibus & picturis nihil erit periculi.

RESPONSIO D. BEZAE.

Nefarium fuit tempore fœderis veteris, quàm diu verus, & purus cultus Dei in populo Iſraelitico durauit, neque vlla ratione licuit ſimulachrum vel minimum in templum Hieroſolymitanum inferre. Quod ex viſione Ezechielis manifeſtum eſt. Cur non licuerit imagines in templũ Hieroſolymitanum inferre.

Quod verò ad legem ipſam attinet, Non facias tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ ſub cœlo eſt deſuper, &c. duo prohibuit DONINVS; alterum, ne fierent; alterum ne adorarentur. Quæ tamen non niſi ratione cultus diuini conſcientiis poſita eſt, ne videlicet in hunc finem fiant, neque ſi facta fuerint, adorentur. Lex de non faciendis imaginibus, quomodo intelligenda, Exod. 20.

Quod de duobus Cherubim affertur, qui in Sancto ſanctorum fuerint poſiti, nihil ab illis periculi fuit, quia extra omnem conſpectum humanum erant, neque à Sacerdotibus ipſis conſpiciebantur, ſed a ſolo ſummo ſacerdote, idq́; ſemel duntaxat in anno, quando in Sanctum ſanctorum ingreſſus eſt.

Conſtituit autem DOMINVS hos duos Cherubim circa arcam, & propiciatoriũ; quoniam hac typus Chriſti erant, quem repraſentabant; quibus ſignificare voluit, Chriſto homini Angelos ſerui turos, in quem deſiderant inſpicere; vt omnes intelligerent, quanti venturus Meſſias faciendus eſſet. Cur duo Cherubim propitiatorio adhibiti ſint. 1. Pet. 1.

Quod

Quod ad boues & leones attinet; erant illi ornamenta ædificÿs; à quibus etiam nihil periculi erat, ratione cultus, vt adorarentur. Præterea Moyſes & Salomon nihil fecerunt, cuius rei mandatū à Deo non accepiſſent. Ideoq́ hæc etiam diuino præcepto & mandato facta ſunt, quæ in Theſibus veſtris commemorantur.

Benè tamen, vt puto, inde colligitur, ſculpturas per ſe à Deo non damnari. Sed imagines in ſacris locis non iudico collocandas, niſi valdè circumſpectè caueatur, ne occaſionem idololatriæ dent.

Quod de facto Regis Ezechiæ dicitur, reſpondeo: ſi ille ſerpens pridem fuiſſet contritus & abolitus, populus ille incenſum adolere, & eo ad Idololatriam abuti non potuiſſet. Sed voluit Deus pio facto Ezechiæ Regis ſignificare, non ſapienter feciſſe eos, qui hunc æneum ſerpentem reſeruârunt. Potuiſſet quidem reſeruari, ſed non debuit publicè proponi in conſpectum totius populi, quem ad idololatriam inuitauit. Sed vtcunque res ſe habeat, video tamen etiam in hac Theſi inter nos conſenſum eſſe; ideo ad aliam Theſin progrediar.

D. IACOBVS.

Imagines duntaxat, ratione cultus, prohibitas eſſe.

Quod ad hanc Theſin attinet, video equidem conſenſum inter nos eſſe. Sententia enim tuæ Dignitatis eſt, Imagines duntaxat ratione cultus, & non ſimpliciter lege diuina prohibitas eſſe. Sua enim natura & eſſe & manere adiaphora, modò ad cultum his non abutamur.

Cur imagines in templum Hieroſolymitanum non licuerit inferre.

Conſenſus etiam in eo eſt, hanc potiſsimùm ob cauſam non licuiſſe Iſraelitis in templum DOMINI ſimulachrum minimum inferre, quia templum ipſum cum propiciatorio, & quæ circa illud extructa erant, typus & figura fuerunt Chriſti Meſsiæ venturi, quem repræſentabant. Hæc repræſentatio ne obſcuraretur, tàm ſeueriter DOMINVS populo præce-

præcepit, ne cum aliјs ſimulacris, & imaginibus commiſcerentur. Ideoq; rectè fecerunt Iudæi, cùm ab Antiocho templum idolis profanaretur, quòd illud repurgarunt.

Neque pios Reges anteceſſores Regis Ezechiæ, peccaſſe exiſtimo, quòd æneum ſerpentem memoriale præſtiti beneficij cauſa conſeruarunt. Neque ſemper publicè propoſitum arbitror. Quamuis etiam inter figuras, & vmbras numerandus eſt, qui Chriſtum repræſentauit, ſicut Ioan. 3. apertè dicitur. Sic Salomonem, & Dauidem hoc ſerpente æneo piè & rectè vſos eſſe, non dubitandum eſt, qui eum minimè conterere voluerunt, cùm nullam cauſam, vel occaſionem idololatriæ daret.

De æneo ſerpente, &c.

Poſtquam verò Reges relicta lege Moſaica, & vero Dei cultu neglecto, idololatræ facti ſunt, æneo quoque ſerpente abuſi ſunt, ſicut aliјs rebus omnibus, quas illis furor, ſpiritus fornicationis ſuppeditauit.

Sed his omnibus omiſsis, conſenſus inter nos eſt, ſerpentem æneum ſua natura, poſtquam ſuo officio in deſerto perfunctus eſt, adiaphoron fuiſſe, quem populus ſalua conſcientia tàm diu retinere potuit, quàm diu idololatrico cultu non fuit contaminatus. Sed poſtquam idololatria acceſsit, rectè factum ab Ezechia Rege, quòd contritus fuerit. Idem etiam cum imaginibus faciendum, ſi per eas idololatria exerceatur, vt conſpectu hominum remoueantur, & aboleantur.

D. BEZA.

Vix puto vlla imagine Pontificios magis abuti, quàm crucifixi, quapropter rectè ne fieret, quæro, ſi tolleretur crucifixi imagines ex locis ſacris? Nam ita inſaniunt Papiſtæ, vt illi non modò Thymiama aboleant, ſed etiam intolerabili idololatria eam adorent. O crux, inquiunt, &c.

An imago crucifixi propter abuſum ſuperiorum annorum ex templis tollenda ſit.

(Recitauit autem D. Beza precationem valdè impiam & idololatricam, quæ non notata fuit.)

Quæ ipſe vidi, & audiui, & fateor me toto corpore perhorreſcere, quoties illa facta eſſe cogito. Nam ſpes noſtra in vera cruce DOMINI noſtri IESV CHRISTI, non „illa imagine poſita eſt. Quapropter fateor, ME EX ANI- „MO CRVCIFIXI IMAGINEM DETESTA- „RI. Quæ eſt imago crudelitatis Iudæorum in Chriſtum: „IDEO EAM NON POSSVM FERRE. Laudatur 2.Reg.10. *Ezechias quòd contriuerit ſerpentem æneum, cui cultus diuinus exhibebatur: Ita etiam laudandos exiſtimo eos, qui ad cauendam eandem idololatriam etiam crucifixi imaginem abolent, et ex templis omnibusq́; locis ſacris eliminant. Sed ad aliam Theſin accedamus.*

D. IACOBVS.

An imago crucifixi ex templis omnibus tollenda ſit.

Agitur de periculo, & ſalute animarum, ne quid detrimenti ex vſu imaginum accipiant. Quòd igitur Reuerentia tua de imagine crucifixi Chriſti quæſiuit: quoniam Pontificij ea ad idololatriam abutantur, an propterea prorſus tollenda ſit?

Reſpondeo, ſicut antea quoque à me reſponſum eſt, idololatriam non tolli, quando res ex conſpectu hominum, ac oculis eorum remouentur, quibus ad eam abutuntur. Quoniam Idolum eſt in corde, ſicut Apoſtolus teſtatur, quo ex 1.Cor.8. corde ſublato, imago nihil nocebit, quæ ad repræſentationem rerum ſacrarum poſita eſt. Et eo ingenio eſt mundus, vt inſtigante Diabolo, quò res ſunt meliores, & præſtantiores, eò magis ijs abutantur.

Abuſus in omnibus rebus etiam præſtantiſſimis dominatur.

Quid enim præſtantius eſt verbo Dei, quod in ſcriptis Prophetarum & Apoſtolorum continetur? Quàm turpiter autem homines Idololatræ ad ſuam impietatem propugnandam eo abutuntur? Regula ergo ſeruanda eſt: Propter abuſum, non eſt tollendus rei vſus, alias optima quæque abijcienda eſſent. Nam ad abominationem Miſſæ priuatæ Pontificiæ

REGVLA. Propter abuſum non eſt tollendus rei vſus.

ficiæ, qua re non abuſi ſunt Pontificij? Oratione Dominica, Symbolo Apoſtolico, Epiſtolis Apoſtolicis, Euangelio, &c. Quæ omnia huic idolo ſeruire coacta ſunt. Num propterea hæc omnia abijcienda, & è templis eliminanda erunt?

Et dixi de Saxonicis Eccleſijs, in quibus non modò crucifixi imago, ſed etiam quàm plures aliæ imagines, fortaſsis eorum etiam, quorum animæ in inferno ſunt, in Eccleſijs adhuc extant, quibus tamen nemo ad Idololatriam abutitur. Si enim verbum Dei purè ſonet, nihil ampliùs ab imaginibus periculi eſt. Quando autem ab oculis remouentur, priuſquàm verbo DOMINI idololatria ex cordibus hominum, euellatur, periculum animarum eſt maius in pertinacia eorum, quòd deinde nolunt ampliùs verbum audire. Cuius rei exempla in Ducatu Vvirtembergenſi viſa ſunt.

In Saxonicis Eccleſijs nullum periculum ab imaginibus.

Neque hominibus præſcribi poteſt certum tempus conuerſionis. Vnus enim hora tertia, alter ſexta, nona, quidam etiam vndecima hora in vineam DOMINI veniunt: erga quos omnes patientia, & charitas in rebus adiaphoris exercenda eſt, quantum religio, & conſcientia ferre poteſt. Et vnius animæ ſalus toti mundo pręferenda eſt, in qua lucrifacienda elaborandum eſt, ne intempeſtiua actione in rebus adiaphoris offendatur. Quibus malis omnibus publica vox Euangelij faciſè mederi poteſt, modò infirmorum ratio habeatur: quam ſuo tempore repurgatio externa templorum cum ædificatione Eccleſiæ ſequitur, dum non modò nemo amplius eiuſmodi imaginibus abutitur, ſed eas etiam ipſi ſublatas cupiunt, qui his priùs addicti fuerunt: Adeóq; eo loco habent, quaſi non adeſſent.

In abrogandis imaginibus prudenter agendum.

D. BEZA.

Ingens diſcrimen inter verbum Dei, & imaginum abuſum eſt. Nam verbum Dei nobis neceſſarium eſt, quo carere non poſſumus. Sed imagines non ſunt neceſſariæ, qui-

 bus

bus carere poſſumus. Et quod Auguſtinus dixit de Donatiſtis pio Magiſtratui, id etiam de imaginibus rectè dici poteſt.

Et quamuis verum eſt, quòd noſtrum non ſit, hominibus certum tempus conuerſionis praſcribere: & in Saxonicis reformatis Eccleſijs, quando non ampliùs ibi eſt Papiſta, quorſum igitur imagines? aut quis illarum vſus? Fortaſſis plures ſimulant conſenſum in doctrina, quia Magiſtratus eſt Chriſtianus, quòd ſi is ſemel tolleretur, quid futurum exiſtimas? Et pictura Antiqui dierum in Daniele non ideo propoſita eſt, vt pingatur. Quamuis non negem, eiuſmodi pingere non eſſe peccatum, ſed adiaphoron.

D. IACOBVS.

Doctrina de libertate Chriſtiana, in Eccleſia conſeruanda.

Doctrina de libertate Chriſtiana etiam in rebus adiaphoris diligenter conſeruanda eſt. Siquidem non minùs in exceſſu, quàm in defectu peccari poteſt. Maximè verò, quando cum offendiculo proximi coniuncta eſt, vnde Apoſtolus: 1.Cor 8. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Cùm igitur T. Reuerentia quoque in ea ſententia ſit, infirmorum rationem ſemper habendam, & concedat, hæc omnia ſua natura adiaphora eſſe, etiam in hoc inter nos conſenſus eſt. Omnia enim ad ædificationem, & non ad deſtructionem, dirigenda ſunt.

D. BEZA.

Scriptas, non pictas imagines probamus, quales ſunt qua ex Daniele, & Eſaia prolata ſunt viſiones, quas Dominus voluit eſſe perpetuas. Nam picturæ non loquuntur, verbum Dei autem loquitur ſemper, ideo in verbo manendum, non in pi-

in pictura hærendum. Nihilominus tamen reipſa conſentimus, quòd eiuſmodi picturæ ſint adiaphoron.

D. IACOBVS.

Deſcriptio Dei in Daniele & Eſaia propoſita, ſi pingatur: putásne D. Beza, quòd etiam inter adiaphora numeranda ſit?

D. BEZA.

Ego adiaphoron eſſe concedo, modò nulla occaſio ad idololatriam detur, ſed ad Theſin VII. accedo.

THESIS VII.

Regula à D. Paulo præſcripta de infirmis non offendendis, accuratè obſeruanda eſt. Et idola prius verbo Dei ex animis hominum euellenda ſunt, quàm ab oculis hominum remoueantur.

RESPONSIO D. BEZAE.

Regulam Apoſtoli de infirmis in eſu eorum, quæ idolis immolata ſunt, certiſſimam eſſe, minimè dubitamus. Sed cùm duplex ſit eius obſeruatio, infirmorum in fide rationem habendam eſſe cenſemus, ne etiam in ſua infirmitate confirmentur, & in pertinaciam abeat. Quapropter cauere oportet, ne obiecta illis noceant. Ideoq́; melius eſſe exiſtimo, ſi inſtrumenta idololatriæ ex oculis illorum remoueantur & ſubtrahantur. Infirmorum in fide quando ratio habenda.

D. IACOBVS.

Conſentio. Si modò debita ratione, & ſuo tempore fiat, ne quid ratione infirmorum periculi habeat.

D. BEZA.

Procedo ad octauam Theſin.

THESIS VIII.

Quod ad organa, & inſtrumenta Muſica attinet, manifeſtum Dei verbum extat: Laudate Dominum in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis benè ſonantibus. Laudate eum in cymbalis iubilationis. Exempla Regum piiſsimorum, Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Ioſiæ, &c. hoc idem teſtantur. Quorum Muſica inſtrumentalis in templo à Spiritu ſancto non reprehenſa, ſed commendata fuit.

RESPONSIO D. BEZAE.

Præceptum de laudando Deo in organo quomodo intelligendum.

Ego iſta præcepta de chordis, organo, & cymbalis ad cultum cæremonialem refero, qui in veteri Teſtamento inſtitutus fuit. Et puto aliam fuiſſe Muſicam, quàm quæ nunc eſt, & fortaſsis non deeſſent, qui eam reducere poſſent. Non autem puto ita præcipi, vt cæteri, qui his non vtuntur, reprehendendi ſint, qui putant ad ædificationem non prodeſſe. In ſumma, non puto nos ad organa in templo reſtauranda obligari: vſurpentur vbi poſſunt, & quibus placuerint. Ex præcepto autem & mandato DEI neceſſariò ſonare debere, non exiſtimo. Habemus verbum Dei valde ſonorum, & Sacramenta. Si poſſunt externa etiam ad ædificationem vſurpari, fiat. Sed hæc nobis præſcribi, tanquam in lege à Deo mandata, non puto veſtram quoque ſententiam eſſe.

D. IACOBVS.

Muſica inſtrumentalis, an mandato Dei à Regibus inſtituta ſit.

Nos ſic ſentimus: Reges veteris Teſtamenti, Dauidem, Salomonem, Ezechiam, Ioſiam, non ſpeciale mandatum habuiſſe, vt inſtrumentalem Muſicam inſtituerent in templo: ſed pro ipſorum pietate fecerunt hoc ex generali illo mandato, quod in Theſi noſtra poſitum eſt: Quo Dominus præcipit, vt omnia, quæ ab homine proficiſci poſſunt, ad celebratio-

bradionem nominis Dei dirigantur. Cùm igitur vox humana & articulata inter præſtantiſsima dona Dei numeretur, ideo & ipſa etiam ad laudandum Deum dirigi debet, ne auibus inferiores hac in parte cenſeamur, quæ ſuauiſsimo ſuo cantu DEVM perpetuò celebrant. Quando autem inſtrumentalem etiam Muſicam adhibent, eam quoque Deo probari, Spiritus ſanctus Pſalmi allegati verbis apertè teſtatur.

VOX HVMANA.

Muſica figuralis etiam Deo probatur.

Præterea vulgus harmonia illa excitatum, ad conciónes accurrit audiendas, quas magno numero alias negligerent. Qua ratione etiam ædificationi Eccleſiæ ſeruiunt.

Muſicæ harmoniæ vſus apud imperitum.

Quorum omnium mentionem propterea facimus, quòd ſicut ſuprà dictum eſt, quibuſdam in locis, equis adhibitis organa ex Eccleſijs eliminarunt, quaſi à Deo prohibita, & in templis Chriſtianorum minimè licita eſſent. Sed conſenſus inter nos eſt: ſua natura adiaphoron eſſe, in templis organa Muſica habere, aut his carere. Quod in cuiuſq; Eccleſiæ arbitrio eſt poſitum.

Cur organi, & aliorũ inſtrumentorum Muſicorum mentio fit facta in hac diſputatione.

D. BEZA.

In reipſa conſentimus, tantùm hoc addo: Gradus Leuitarum, Cantorum, in veteri Teſtamento, ex Spiritus ſancti præcepto ſic diſtributos fuiſſe. Quapropter illa Muſica ex præcepto, & mandato Dei ſic introducta fuit, idq; certo ſuo fine. Sed nos illis quoq; benè vti poſſumus ad excitandum zelum audiendi verbum DOMINI. Procedamus ad dogmata examinanda, quæ veſtris Theſibus ſubiecta ſunt.

THEO-

THEOLOGI VVIRTEMBERGENSES ſequentia dogmata Scripturæ ſacræ non conſentanea cenſent.

I.

Non poſſe doceri Euangelium in templo, in quo prohibita & Idololatrica ſacra celebrata ſunt.

II.

Non licere Cœnam Domini celebrare in altari, quod abominationi Miſſæ priuatæ ſeruierit.

III.

Menſam ex ligno confectam, loco altaris lapidei in templis neceſſariò conſtituendam eſſe, in qua Cœna Domini celebretur. Cùm tamen Chriſtus vna cum diſcipulis ſuis non menſa vſus ſit, ſed humi pro more & conſuetudine gentis diſcubuerit.

IIII.

Abrogationem imaginum populo non permittendam, quæ pietati, ſapientiæ Regum, Principum, & cuiuſque loci ordinarij Magiſtratus commendata eſt.

RESPONSIO D. BEZAE.

Quod ad templa attinet, ſuprà expoſui noſtram ſententiam: videlicet, quòd Euangelium in illis doceri poſſit, in quibus priùs Idololatrica ſacra celebrata ſunt. Ideoq́ illa Theſis nihil ad nos pertinet.

Cœnam Domini etiam in altari celebrari poſſe.

Deinde, quod ad altaria: nihil in eo poſitum eſt, an in altari lapideo, vel in menſa lignea Cœna Domini celebretur. Eſt enim res adiaphora. Sed tamen res ipſa oſtendit quàm aſtutus ſit noſter hoſtis. Si enim nunquam altaria extructa fuiſſent, nunquam Cœna DOMINI in ſacrificium conuerſa fuiſſet. Nam altaria, ſacrificia nobis pepererunt.

Qua-

Quapropter etſi rem ipſam non damno, quòd Cœna Domini in altari lapideo celebratur, & diſtribuitur: dico tamen Satanam hac occaſione vſum, vt nobis Sacramentum Euchariſtiæ in ſacrificium conuerteret. Nam vbi non eſt altare, ibi non eſt ſacrificium. Et Paulus mentionem facit menſæ Domini, & non altaris.

Sed non repugno, quin Cœna Domini in altari celebrari poſſit. Nam & à Loſanna altare marmoreum Bernam tranſlatum eſt, in quo Cœna Domini ibi celebratur. Altare marmoreum Loſanna Bernam tranſlatum eſt.

D. IACOBVS.

Non altaria, ſed pernicioſa doctrina Paſtorum & Epiſcoporum Cœnam Domini in ſacrificium conuerterunt, quos vigilare oportuiſſet, ne à verbis Teſtamenti Chriſti, & inſtitutione eius ſacra recederent. Et Paulus etiam ethnicorum Idololatrarum altaria appellat menſas, quarum Corinthios non velit participes eſſe. 1. Cor. 10.

Quòd autem multi in ea opinione verſentur, minimè adiaphoron eſſe, Cœnam Domini in altari celebrari, in quo prius Papiſticum ſacrificium oblatum eſt, libet veram hiſtoriam breuiter recitare.

Fuit Comes quidam veſtræ confeſsionis, qui cum Principe quodam noſtræ religionis communem habuit iuriſdictionem in Eccleſia quadam. Cùm igitur Comes iudicaret, ſe plus iuris in illà Eccleſia habere: altare dirui, & menſam in templo extrui curauit. Quod poſtquam Princeps reſciuit: menſam remoueri, & altare denuò extrui mandauit. Comes contrà ſecunda vice, altare dirui, & menſam reſtitui curauit. Princeps ſimiliter altera vice menſam aboleri & altare reſtitui mandauit. Id an tertia vice factum ſit neſcio. Sed comes poſtquam ſeueritatem Principis animaduertit, de ſuo propoſito remiſit, vt loco menſæ altare in templo remanſerit. Hiſtoria de controuerſia inter Principem quendàm, & Comitem, de menſa & altari in templo.

Ex quo intelligitur, valdè neceſſarium eſſe, vt homines etiam hac de re rectè erudiantur. Si enim Comes iudicaſſet adiaphoron eſſe, in altari, vel in menſa Cœnam DOMINI celebrare: hæc lis, & contentio inter ipſum & Principem nunquam cum tanta offenſione & ſcandalo ſubditorum eius loci exorta fuiſſet.

D. BEZA.

Veteres non humi diſcubuerunt, ſed habuerunt etiam ſuas menſas: ſed de hoc pugnare nolo.

D. IACOBVS.

Mos, & conſuetudo gentis Orientalis hodierno etiam die illam conſuetudinem confirmant: qui menſis non vtuntur, ſed humi diſcumbentes cibum capiunt.

D. BEZA.

Extra controuerſiam eſt, omnia in Eccleſia debere ordine fieri, ſecundum illud Apoſtoli: omnia ordine & decenter fiant. 1. Cor. 14.

Quod igitur ad ſtatuarum demolitionem factam, nolim eorum Zelum temerè damnare in illis motibus. Nam vt maximè videatur minus rectè feciſſe: poſtea tamen apparet, eos piè feciſſe, quos nunc grauiter reprehendimus. Quemadmodum de Phinea legimus filio Elea zari filij Aaron Sacerdotis Num. 25. *extraordinarium factum, qui Zelo excitatus, arrepto pugione virum Iſraelitam cum ſcorto Moabitico perfodit. Quapropter ſpecialia illa nolim temerè damnare.*

D. IACOBVS.

De ſuis factis ſinguli ſunt Deo rationem reddituri. Sed

nos teſtamur illam intemperiem nobis minimè probari, DEO autem gratias ago, pro conſenſu noſtro in hoc articulo. Neq; enim hæc dogmata propoſuimus, quòd exiſtimaremus, vos in contraria ſententia eſſe, ſed quia Eccleſiæ veſtræ hoc nomine paſsim malè audiuerunt, quòd in illis motibus templa euerſa, & imagines contritæ ſunt, idq; à vulgo factum eſt. Quapropter prodeſt omnes ſcire, illam confuſionem vobis minimè probari, ſed omnia ad ordinem reuocanda eſſe, vt primùm populus erudiatur, & rectè inſtituatur, Imagines per ſe, & ſua natura adiaphoras eſſe: Eaſq; ſi non ad Idololatriam proſtent, ſine offenſione Dei retineri poſſe, quibus res ſacræ repreſententur: In reliquis Magiſtratum pium circumſpectè, & prudenter agere debere, ne vel infirmi in fide lædantur, vel occaſio ad Idololatriam detur. Inprimis autem promiſcuo vulgo hanc licentiam non permittant, vt ipſi in imagines ſæuiant, & in abolitione earum talia agant, quæ ad offenſionem infirmorum facere poſſunt.

Intemperies in euertendis templis non probanda.

Epilogus Colloquij de imaginibus templorum, & organis.

DOMINVS det, vt in reliquis controuerſis Articulis ſimiliter purè conſentiamus,

AMEN.

DE BAPTISMO.

D. BEZA.

ACCEDIMVS nunc ad Theſes veſtras de Baptiſmo conſcriptas, in quibus quædam ad generalem quæſtionem de ſubſtantia & fructu Baptiſmi pertinent: quæ vis ſit Baptiſmi, & in quibus rebus conſiſtat. Quædam verò peculiariter ad Baptiſmum infantium ſpectant: an baptizandi ſint illi, qui in Eccleſia ſunt.

D. IACOBVS.

Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus, vult priùs Theſes noſtras publicè recitari, quàm ad collationem accedamus.

D. BEZA.

Placet, vt fiat.

Sequentes ergo Theſes Doctor Lucas Oſiander recitauit.

DE BAPTISMO.

Extra controuerſiam poſita.

I.

BAptiſmum aqua & verbo conſtare.

II.

Baptiſmum in locum circumciſionis ſucceſsiſſe.

Baptiſmum

III.

Baptiſmum etiam infantibus Chriſtianorum conferendum eſſe.

IIII.

In controuerſiam autem venit: An Baptiſmus ſit lauacrum regenerationis & renouationis in Spiritu ſancto: An verò ſignum duntaxat, quo adoptio ſignificetur & obſignetur? Status controuerſiæ.

V.

In hac quæſtione aſſertio noſtra hæc eſt: Baptiſmum non ſignum duntaxat, ſed lauacrum regenerationis verè eſſe.

VI.

Huius fidei & confeſsionis noſtræ fundamenta hæc ſunt; Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo. Epheſ. 5.

Niſi quis renatus fuerit ex AQVA & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei. Ioan. 3.

Non ex operibus iuſtitię, quę fecimus nos, ſed ſecundum miſericordiam ſuam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti. Tit. 3.

Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Gal. 3.

Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in mortem ipſius baptizati ſumus: conſepulti ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem: vt quemadmodum Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Rom. 6.

SEQVENTIA DOGMAta cum ſacra Scriptura pugnare iudicamus.

I.

CVM docetur: latentem virtutem Sacramentis non annexam affixamq́; eſſe, qua S.S. gratiam baptizatis conſerant: ſed hoc duntaxat munus illis diuinitus iniunctum eſſe, teſtari nobis & ſancire Dei in nos beneuolentiam.

II.

Ineptos eſſe, qui Spiritum S. & ipſius in nobis effecta Sacramentis alligant. Cùm idcircò potiùs adhibeantur, vt in credentium quidem infantibus adoptionem, in adultis verò etiam fidem obſignent.

III.

Regenerationem ſeu ſalutem non à Baptiſmo pendere.

IIII.

Improprias ſeu figuratas loquendi formas eſſe, 1. Baptiſmus ablutio eſt peccatorum. 2. Baptiſmus abluit peccata. Propriam verò loquendi formam eſſe: Baptiſmus eſt ſignum ablutionis peccatorum.

V.

Cùm Baptiſmus ab Apoſtolis lauacrum peccatorum, & innouationis, item ablutio vocatur: non ſecundum literam accipiendum eſſe.

VI.

Baptiſmum ablutionis peccatorum, regenerationis, innouationis, adoptionis denique arrhabonem eſſe certiſsimum, in electis; in quibus ſolis illius virtus ſe exerat.

Non

VII.

Non omnes infantes, qui baptizantur, gratiæ Chriſti participes eſſe & regenerari.

VIII.

Infantes carere fide, & nihilominus baptizandos.

IX.

Effectum fœderis necp à baptiſmo, necp ab vllis acceſſionibus pendere.

X.

Non ideo baptizari fidelium liberos, vt filij tunc primùm fiant, qui antea alieni fuerint ab Eccleſia: ſed ſolenni potiùs ſigno ideo recipi in Eccleſiam, quia promiſſionis beneficio iam antè ad Chriſti corpus pertinebant.

XI.

In caſu extremo neceſſitatis, mulieribus illicitum eſſe infantes baptizare.

Iacobus Andreæ D.
Lucas Oſiander D.

Etſi verò Reſponſiones D. Bezæ & fratrum eius hîc recitatæ non ſunt: viſum tamen eſt eas hoc loco inſerere, vt pius lector eas cum Theologorum Vvirtembergenſium Theſibus conferre, & ſubſequentem collationem faciliùs percipere poſsit.

***ANNOTATIONES** marginales D. Iacobi Andreæ: quibus ad Theſes D. Bezæ poſt abſolutum Colloquium exhibitas, breuiter reſpondetur.*

AD THESES DE Baptiſmo.

Ad I.

Requirimus in hac Theſi præcipuam huius Sacramenti partem prætermiſſam, nempe [a] ſanguinem CHRISTI, [b] cuius ſignum ſacramentale eſt aqua. [c] Minimè autem prætermitti debuiſſe dicimus, eſſentiales eius ſacræ actionis ritus ab Apoſtolo explicatos, Rom. 6. v. 4. & 5. Col. 2. v. 12.

Ad II. & III.

Aſſentimur.

Ad IV.

Vtraq; iſta, nempe & adoptionis obſignationem, & regenerationem, imò etiam peccatorum remiſſionem in Baptiſmo ritè adminiſtrato, [d] præberi à Deo baptizatis omnibus aſſerimus: quamuis non ſemper [e] à quibuſuis, neque eo ipſo [f] tempore, quo Baptiſmus adminiſtratur, accipiantur.

Ad V.

Neq; nos Sacramenta docemus [g] nuda eſſe ſigna, ſed [h] externæ tamen actioni negamus tribuendũ eſſe, [i] quod eſt unius Spi-

a. Cùm ea ab initio ponere viſum eſſet, quæ extra omnem controuerſiam eſſent, & negari non poſſent: generaliter quoque prima Theſis poſita eſt, Baptiſmum Aqua & Verbo Dei conſtare. Vocabulo autem (verbi Dei) incluſum eſt, quod hic deſiderant aduerſarij: videlicet, non ſine ſanguine Chriſti ablutionem à peccatis fieri.

b. Aqua non ſignificat ſanguinem Chriſti; ſed organũ eſt, per quod in ſanguine Chriſti, virtute Spiritus ſancti, à peccatis abluimur, regeneramur, renouamur.

c. Ritus eſſentialis etiam in verbo Dei comprehenſus eſt, baptizati: Ideo ſine cauſa reprehendimur, quaſi à nobis omiſſus eſſet.

d. Eadem prorſus doctrina D. Bezæ, & fratrum eius de Baptiſmo, quæ eſt de Cœna DOMINI; videlicet OFFERRI, ſed non conferri regenerationem, obſignationem, & remiſſionem peccatorum omnibus baptizatis.

e. Hic excluduntur, quos dicunt à Deo iam inde à conceptione & natiuitate ſua ad æternam damnationem creatos & ordinatos, quos Deus non velit regenerari & ſaluari.

f. Quia electos baptizari docent, qui non ſtatim, ſed interdum in extrema ſenecta demum regenerentur. Quia baptiſmus ſit DVNTAXAT ſignum regenerationis, non verò lauacrum regenerationis, vt quotquot baptizentur, regenerentur, & renouentur infantes. De quo plura in articulo de prædeſtinatione.

g. Verbis quidem non aſſeritis, ſed in explicatione verborum reipſa facitis. Quoniam ſubſtantiam Sacramentorum IN SIGNIFICANDO duntaxat collocatis.

h. Etſi diſtincta res eſt externa actio Baptiſmi, & interior vis Spiritus ſancti: tamen propter Dei ordinationem externæ actioni rectè tribuitur vis Spiritus ſancti, cuius proprius effectus eſt regeneratio. Separatio autem hæc errorem Schvuenckfeldianum ſapit.

i. Duos Baptiſmos faciunt, dum à proprio effectu Baptiſmi, qui eſt Spiritus ſancti, aquam excludunt.

us Spiritus ſancti. Sicut à Ioanne, Matth. 3. v. 11. & à Petro, 1. Epiſt. 3. v. 2. non ſeparantur quidem, ſed diſtinguuntur: dicente etiam Apoſtolo, de vniuerſo Miniſterio, eum, qui plantat & rigat, nihil eſſe.

Ad VI.

Omnia hæc ſacræ Scripturæ teſtimonia approbamus, quibus & Baptiſmi inſtitutio, & eius effecta declarantur [k] *in ijs quidem, qui ſua indignitate beneficia ſibi præbita non repudiant.*

AD DOGMATA ſuperioribus Theſibus ſubiecta.

Ad I. & II.

ALiquam [l] *latentem virtutem aliam aquæ (licet ſacramentali) attribuere, quàm ſacramentalis* [m] *ſignificationis, nunquam (quod ad Deum promittentem attinet) vanæ & inanis, exiſtimamus manifeſtam eſſe* [n] *Idololatriam, quâ (quod ne ipſorum quidem Angelorum eſt) nempe remittendorum peccatorum, & renouandi cordis hominum vis ad* [o] *aquam, quantumuis ſacramentalem, transfertur.*

k) Hic excludunt eos homines, vel baptizatos, vel baptizandos, qui æterno & occulto Dei decreto, priuſquam aliquid boni vel mali fecerunt, ad æternam damnationem ordinati ſunt. Hos enim, ſi millies baptizarentur, nunquam regeneratos fore affirmant: quod auditu horrendum eſt.

l) Si latens vis omnis ab aqua Baptiſmi tollitur: quid quæſo aliud, quàm nuda ſigna relinquuntur? quod cum ſubſtantia Baptiſmi pugnat. Non enim Spiritus ſanctus ſine aqua, neq; aqua ſine Spiritu ſancto, ſed Spiritus ſanctus per aquã, & aqua virtute Spiritus ſancti, ex ordinatione diuina, in Baptiſmo regenerat.

m) Aqua Baptiſmi non ad ſignificationem duntaxat, ſed realem exhibitionem regenerationis tanquam organum à Deo ordinata eſt. Ideo hæc aſſertio apertè falſa & impia eſt.

n) Blaſphemiam hoc in authorem Baptiſmi Chriſtum eſſe, minimè dubitamus. Non enim Idololatria, ſed cultus Dei eſt de Baptiſmo ſentire, ſicut paulò antè poſitum eſt.

o) Non eſt ſimpliciter aquæ, aut per ſe tribuitur hæc vis latens regenerandi: ſed quia diuinitùs ad hoc in Baptiſmo ordinata eſt.

Ad III.

Miramur hic prætermitti vnum ex præcipuis Baptiſmi finibus [p] *nempe peccatorum remiſſionem.* [q] *Salutem autem noſtram hactenus à Baptiſmo ſuſpendimus, vt nec ipſius ſalutis fundamentum ab eo inchoemus, neq; eius carentia, ſed contemptu homines à ſalute excludi arbitremur.*

p Remiſſio peccatorum in vocabulo (ſalutis) comprehēſa eſt. Nulla enim ſalus eſt, vbi remiſsio peccatorum non eſt.

q. Hoc reſponſum manifeſte impium eſt, quod omnem conſolationem adimit credentibus, quam in Baptiſmo, tanquam fundamēto ſalutis, repoſitam habent, ſecundum illud Chriſti; qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Ad IV. & V.

Quoties, quod rei ſignatæ eſt (qualis eſt in Baptiſmo CHRISTI *ſanguis & Spiritus ſancti opus, quod eſt interior mundatio, per Chriſti ſanguinem) externæ actioni tribuitur,* [r] *Metonymiam ſacramentalem eſſe affirmamus.*

r Metonymiam hanc, ſicut in Cœnā Domini, apertè damnamus: quę ſubſtantiam Sacramenti Baptiſmi euertit. Non enim ad ſignificandam regenerationem, ſed conferendam, aqua Baptiſmi à Chriſto ordinata eſt. Nulla ergo hic Metonymia, nulla nominum permutatio locum habet.

Ad VI.

Quibuſuis adultis, qui baptizantur, præberi ſemper totum Baptiſmum aſſerimus: ſed ab ijs demum recipi [s] *interiorem, qui veram fidem afferunt, vel eo ipſo tempore, quo baptizantur, vel cùm per Dei gratiam ipſis hoc contingit. Nec enim efficaciam Baptiſmi, ad id momentum referimus, quo præſtatur: ſed ipſa Chriſti in eo oblata beneficia interdum illum procedere, vt in Cornelio, Actorum 10. Sicut etiam Abraham priùs iuſtificatus, quàm circumciſus fuit: interdum verò ſubſequi affirmamus, in ijs videlicet, qui fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, quam profitentur, cùm baptizantur.*

s. Duplicem Baptiſmum fingunt, interiorem & exteriorem: cùm vnus duntaxat ſit Baptiſmus, qui re externa, aqua videlicet, & re interna Spiritus regenerantis virtute, conſtat.

t. Hæc manifeſta & aperta eſt diuini nominis profanatio in actione Baptiſmi, qua virtus Baptiſmi, vſque ad ſenectam reijcitur.

Ad VII.

Infantes, putamus abſurdum eſſe dicere, [u] *renouari, vt vel eo ipſo tempore, quo baptizantur, vel etiam antè, non modò adultæ ætatis, verùm etiam cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, noui fiant homines. Obſignari tamen in illis adoptionem fœderis, in quo nati ſunt, & remiſſionis peccati originis gratiam aſſerimus: modò adulti facti his beneficijs ſeſe non priuarint.*

Ad VIII. & X.

Etſi propriæ fide, præſertim actuali [x] *carent infantes (vtpote quæ ſit ex prædicati verbi auditu, Roman. 10.) tamen ex formula fœderis: Ero Deus tibi, & ſemini tuo, Geneſ. 17. v. 7. à parentibus ipſorum ſibi & ſuis liberis per fidem apprehenſi (qua etiam ratione ſancti vocantur, 1. Corinth. 7. v. 14.) meritò baptizantur, & adoptionis fructu donari* [y] *probabiliter cenſentur,* [z] *relictis Deo arcanis ſuis iudicijs.*

u. Hæc quoque aſſertio apertè falſa & impia eſt, quæ negat infantes in Eccleſia natos & baptizatos regenerari.

x. Non minùs manifeſtè falſa & impia eſt hæc quoque aſſertio, quâ affirmatur: Infantes propria fide carere, contra expreſſum Chriſti verbum. Quicunque offenderit VNVM EX MINIMIS his, QVI in me credunt. Et faciliùs credunt infantes, quàm adulti, cùm vſus rationis magis impediat, quàm promoueat fidem. 1. Cor 2.

y. Non probabiliter, ſed certò cēſentur filij Dei, & fructu adoptionis donantur infantes baptizati: quoniam Deus promiſsione ſua fallere non poteſt. Reddunt ergo dubiam conſolationem, & virtutem Baptiſmi prorſus euertunt, qui talia de Baptiſmo ſentiunt & docent: adeoque Sacramentum ipſum à Chriſto inſtitutum profanant.

IX.

Ad hoc reſponſum eſt ſuprà ad 1. & 2. Theſes.

XI.

Baptiſmus pars eſt Miniſterij publici, quod eſt expreſſo Dei verbo [a] *mulieribus, imò etiam priuatis perſonis interdictum: neque vel Baptiſmum videri poteſt contempſiſſe,*

Iii 2 qui

z. Reſpiciunt ad impium ſuum dogma de occulto Dei decreto contra maximam partem humani generis, quam Deus nolit per Baptiſmum regenerari. Ideo millies baptizatos, ſiue in infantia, ſiue adulta ætate, nunquam regenerari, aut in gratiam à Deo recipi, ſed ad damnationem creatos & ordinatos perire, docent.

a. Mulieribus IN ECCLESIA non eſt permiſſum loqui, hoc eſt, concionari in cœtu virorum 1. Cor. 14. Sed vbi nullus vir præſens eſt: & concionari, & in caſu neceſsitatis baptizare licet. Quia in Chriſto neque mas, neque fœmina, ſed VNVS ſumus omnes in Chriſto Ieſu, Gal. 3.

qui nulla ſua culpa excedens ex hac vita non baptizatur: neq; neceſſitas vlla incidere poteſt, publici vrgentis miniſterij [b] *leges tranſgredi.*

b) Nulla lex in verbo Domini extat, quæ in caſu neceſſitatis mulieres vel à docendo, vel à baptizando arceat.

Theodorus Beza, Geneuen. Eccleſiæ Miniſter.
Abrahamus Muſculus, Bernenſ. Eccleſiæ Miniſter.
Petrus Hubnerus, Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.
Antonius Faius, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.
Claudius Alberius D. Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.

Mompelgarti, 29. Martij 86.

COLLATIO DE BAPTISMO.

D. BEZA.

SI placet ſequemur eum ordinem, quem in præcedente articulo obſeruauimus, vt ad ſingulas veſtras Theſes reſpondeamus, & ſi quid deſideremus, breuiter addamus.

D. IACOBVS.

Placet.

D. BEZA.

De ſubſtantia Baptiſmi, in quibus rebus conſiſtat.

In prima Theſi quæro, mi Domine, quid ibi Baptiſmi nomine intelligas? Num ipſam externam actionem cum aqua, an verò etiam internam actionem Spiritus S. adeoq; ſimul interiorem & exteriorem Baptiſmum?

D. IACOBVS.

Nos per Baptiſmum intelligimus omnia ea, quę ad ſubſtantiam Baptiſmi pertinent & neceſſariò requiruntur, videlicet externum Elementum, & verbum mandati atque promiſsionis Dei.

D. BEZA.

D. BEZA.

Nos quoq; dicimus, externum Baptiſmum externo Elemento & verbo conſtare. Ideoq; hanc Theſin veſtram de externo Baptiſmo veram eſſe, affirmamus. Sed ratione interioris Baptiſmi, dicimus inſufficientem deſcriptionem Baptiſmi eſſe. Quia Baptiſmus non ſolùm verbo & Elemento ſeu ſigno, ſed etiam re ſignificata conſtat, videlicet, ſanguine Chriſti, qui in Baptiſmo maximè requiritur.

Nam actio Baptiſmi, quoad Elementum aquæ, in oculos, verbum autem promiſſionis in aures incurrit. Sed quemadmodum de Cœna Domini diximus, non ſolùm externa ſigna panis & vini in oculos, & alios externos ſenſus incurrunt, ſed res ſignificata menti præbetur & offertur, videlicet corpus et ſanguis Chriſti: Ita etiam Baptiſmus (quoniam Sacramentorum eſt eadem ratio, quæ ſignis & rebus ſignificatis conſtant) non ſolùm externo Elemento & verbo, ſed etiam re ſignificata, videlicet, ſanguine Chriſti conſtat, qui mundat nos ab omnibus peccatis. Qui ſanguis, aquâ Baptiſmi repreſentatur, cuius rei nos ritus externæ actionis Baptiſmi admonet, de quo Paulus ad Rom. 6. concionatur, cùm inquit: An ignoratis, quòd quicunq; baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem eius baptizati ſumus? Sepulti igitur ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, vt quemadmodum excitatus eſt Chriſtus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. 1. Ioan. 1. Rom. 6.

Nam per immerſionem in aquam Baptiſmi, mortificatio veteris Adami & inſertio in mortem Chriſti: per emerſionem autē reſurrectio ſpiritualis repreſentatur, qua à morte peccati reſurgimus ad iuſtitiam et vitæ nouitatem, quæ omnia nobis ſanguis Ieſu Chriſti præſtat. Hæc per actionem Ba- Significatio externi ritus in Baptiſmo.

ptiſmi repreſentãtur, & baptizato offerũtur. Et hæc interior actio per Spiritum S. virtute ſanguinis Chriſti peragitur: Ideoq́ neceſſariò etiam addendus fuiſſet ſanguis Chriſti, quo Baptiſmus non minùs, quàm verbo & aqua conſtat. Vos autem in Theſi veſtra dicitis, quòd Baptiſmus tantùm verbo & aqua conſtet: cùm propter ſignificationem Chriſti ſanguis quoq́ addendus fuiſſet. Loquor autem non de nuda ſignificatione ſed eiuſmodi repreſentatione, qua res ſignificata ſimul offertur etiam, & cum externo ſigno præbetur.

D. IACOBVS.

Epheſ. 4. Baptiſmus vnus tantùm. Reuerende Domine Beza: Ego non meis, ſed Apoſtoli Pauli verbis reſpondere volo, qui ad Epheſios ſic ſcribit: Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus Deus, & Pater omnium, qui eſt ſuper omnia, & per omnia, & in omnibus. Ex quibus verbis Apoſtoli manifeſtum eſt, quòd vnus tantùm ſit Baptiſmus, & non duo, interior & exterior, ſicut tu diſſeruiſti. Vnus hic Baptiſmus aqua & Spiritu conſtat, Ioan. 3. ſicuti Chriſtus inquit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt ingredi in regnum cœlorum. Nam aqua ſine Spiritu non eſt Baptiſmus, neque ſpiritus eſt Baptiſmus ſine aqua, ſed aqua cum Spiritu, & Spiritus cum aqua verbo Chriſti copulata, ſub quo verbo in Theſi noſtra prima Spiritum ſanctum intelleximus, quem complectitur, quo verbo Matth. 28. etiam Chriſtus Baptiſmum inſtituit. Baptizate inquit, eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. Quæ efficiunt Ba- Tit. 3. ptiſmum, qui eſt lauacrum regenerationis & renouationis in in Spiritu ſancto.

Quapropter fruſtrà quæritur, num vocabulo Baptiſmi externum duntaxat, & non ſimul quoque internum Baptiſmum intelligamus, cùm vnus tantùm ſit Baptiſmus, non

duo

duo Baptiſmi, alter interior, alter exterior. Deinde, quod ad communem rationem Sacramentorum attinet Baptiſmi & Cœnę Domini, etſi ſanguis Chriſti in omnibus concurrit, nō tamen ideò per omnia eadem omnium Sacramentorum eſt ratio. Etenim non ſolùm Elementis, ſed etiam cauſa formali, quæ ex verbo petitur, & finibus ſeu effectis, differunt. Nam in Baptiſmo regeneramur, non reficimur: in Cœna Domini priùs renati reficimur, & non regeneramur. Item, in Baptiſmo Spiritus ſanctus nos regenerat per aquam in ſanguine Chriſti: In Cœna Domini autem Chriſtus ſuo corpore & ſanguine nos reficit.

Sacramēta quomodo inter ſe differant.

Baptiſmus.

Quapropter etſi in vtroq; Sacramento Baptiſmi & Cœnæ Domini applicatio fit ſanguinis Chriſti ad gratiam conferendam, ſi fide accipiantur: tamen ſingula Sacramenta ſuas certas & à ſe inuicem diſtinctas rationes & definitiones habent, in verbo expreſſas.

Cùm igitur Chriſtus aquam cum ſpiritu, & ſpiritum cum aqua coniunxerit, cùm inquit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, & non dicat, niſi quis renatus fuerit ex aqua tantùm, neque ex ſpiritu tantùm: Idemq́; in Baptiſmi inſtitutione repetit, cùm inquit: Baptizate eos in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti: Ideoq; non poſſumus duos Baptiſmos agnoſcere, alterum interiorem, qui per exteriorem ſignificetur: alterum exteriorem, qui interiorem ſignificet & repreſentet: Sed vnum tantùm Baptiſmum, non autem duos.

Neque etiam effectum Baptiſmi, qui eſt regeneratio, cum ſubſtantia Baptiſmi, quæ aqua & Spiritu conſtat confundere debemus. Aliud enim eſt regeneratio, & aliud Baptiſmus, qui aqua & Spiritu conſtat, quibus regeneratio fit, ſecundum verbum Chriſti in Baptiſmo. Nam Spiritus ſanctus per aſperſionem aquæ in nomine totius Trinitatis factam, regenerat. Ideoq; Spiritus & aqua in Baptiſmo

Effectus Baptiſmi cum ſubſtantia eius non confundendus.

Spiritus & aqua in Baptiſmo non diuellenda.

ptiſmo nequaquam diuellenda, quæ in actione hac verbo Chriſti coniuncta ſunt,& ita coniuncta manent, vt neutrum ſine altero in hac actione Baptiſmus dici aut eſſe poſsit. Hæc enim ſunt ſubſtantialia Baptiſmi, ſine quibus Baptiſmus conſiſtere non poteſt.

D. BEZA.

Non videntur mihi verba Pauli ex Epiſtola ad Epheſios, hoc loco aptè citari, in quibus ſolùm monet, ne diuerſas religiones ſequamur, ſed ſub vno Chriſto maneamus omnes. Et nos quoq; agnoſcimus vnum tantùm Baptiſma, neq; dicimus duo genera Baptiſmi eſſe. Eſt enim vnus Baptiſmus.

D. IACOBVS.

Aptè à me Pauli verba citata eſſe, res ipſa demonſtrat. Non enim quæritur, quò Paulus reſpexerit, & in quem finem hæc ſcripſerit, ſed hoc ſufficit, quod dicit: VNVM eſſe Baptiſma. Vos autem facitis duos Baptiſmos, exteriorem aquæ, & interiorem ſpiritus, quod verbis Pauli reclamat.

D. BEZA.

Sed quæ cauſa eſt, cùm partem Baptiſmi facias Spiritum ſanctum, quòd non etiam in hac Theſi poſueris, in qua dicis: Baptiſmum duabus rebus conſtare, Elemento & verbo, cur Spiritum ſanctum præteris?

D. IACOBVS.

Quòd non expreſſe in hac Theſi poſuerimus Spiritum ſanctum, cauſa eſt, quòd ab initio ea tantùm ponere voluerimus, in quibus inter nos conſenſus ſit: quemadmodum in prioribus articulis etiam factum eſt. Nam vos nunquam nega-

negaturos exiſtimauimus: Baptiſmum verbo & Elemento conſtare: ſecundum illud Auguſtini vulgò notum dictum: Accedat verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Sed quomodo hæc & quàm diſsimiliter à vobis & à nobis intelligantur, non ignorauimus: quin cùm illas Theſes conſcriberemus, ea de re inter nos collocuti ſumus, illud Dominis explicandum fore, quando ad controuerſas Theſes peruenerimus. Modò hoc axioma firmum & extra controuerſiam poſitum ſit: Baptiſmum verbo & Elemento conſtare: quod nemo intelligens negare poteſt. Quid autem verbum complectatur, & per illud intelligatur: alia quæſtio eſt, in aliјs ſequentibus Theſibus explicata. Præterea Spiritus ſanctus tanquam principalis & ſubſtantialis pars Baptiſmi (ſi ita loqui licet) in verbo comprehenſus eſt & incluſus. Quemadmodum enim in Cœna Domini, corpus & ſanguis Chriſti incluſa ſunt verbo Teſtamenti: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum: Accipite, bibite, hic eſt ſanguis meus: Ita etiam in verbo Baptiſmi Spiritus ſanctus incluſus, & cum aquę externo Elemento coniunctus eſt, quo Chriſtus baptizare iuſsit. Nam ſi quis aliàs millies & iterum millies aqua aſpergeretur: à peccatis ſuis nunquam mundaretur. Quando autem ad aquam verbum Dei, & per verbum Dei Spiritus ſanctus accedit, & aqua hæc in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti aſpergitur: tum demum baptizatus à peccatis mundatur, regeneratur, & renouatur, & planè nouus homo fit.

D. BEZA.

Cur Spiritum ſanctum potiùs Baptiſmo, quàm Cœnæ Domini tribuis?

D. IACOBVS.

Quia hoc verbum Dei expreſsè docet, & Deo ſic placuit, qui ordinauit, vt Spiritus ſanctus in Baptiſmo regeneret:

corpus autem & ſanguis Chriſti ſpiritualiter nos in Cœna Domini reficiant.

D. BEZA.

Quemadmodum in Cœna Domini conſtituis ſigna, & rem verbo Chriſti expreſſam, videlicet corpus Chriſti pro nobis traditum, & ſanguinem Chriſti pro peccatis noſtris effuſum: Sic fatearis quoque neceſſe eſt, in Baptiſmo te conſtituere, ſigna & rem verbo comprehenſam. Cur ergo non potiùs ſanguinem Chriſti, quàm Spiritum ſanctum ponis? Nam ſanguine Chriſti abluimur à peccatis noſtris, ſine quo nulla purgatio à peccatis fieri poteſt. Sanguis enim Chriſti eſt res Sacramenti in Baptiſmo, ſicut ſuprà declaratum eſt, quòd neceſſariò ad Baptiſmum requiratur: aliàs nulla eſt ablutio & purgatio à peccatis in Baptiſmo, quæ ad interiorem Baptiſmum requiritur.

D. IACOBVS.

De ſingulis Sacramentis & ſentiendum & loquendum eſt, ſicuti verbum Dei ſonat. Neque inane verbum dicimus, ſed continet hoc verè, quod ſonat. Eſt autem verbum Chriſti in Baptiſmo: Baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Hoc verbum præſentiam trium perſonarum ſanctæ Trinitatis complectitur, Patris, Filij, & Spiritus ſancti, Ideóq; etiam opus regenerationis in Baptiſmo, opus totius Trinitatis eſt. Quia verò Pater & Filius per Spiritum ſanctum regenerationem & renouationem operantur, ideóq; Chriſtus regenerationis hoc opus peculiariter Spiritui ſancto tribuit, cùm inquit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. Quapropter in Baptiſmo rem Sacramenti dicimus Spiritum ſanctum eſſe, qui virtute ſanguinis Chriſti homines ad vitam æternam regenerat.

Regeneratio eſt opus trium perſonarum diuinitatis in Baptiſmo.
Res Sacramenti in Baptiſmo Spiritus ſanctus.

Eſt ergo ſententia noſtra: nunquam rectè aut verè dici poſſe,

poſſe, Baptiſmum alium exteriorem, alium interiorem eſſe. Nam nunquam verè baptizatus eſt, qui duntaxat externa aqua ablutus eſt. Quoniam Baptiſmus, vt non tantùm aqua, ita neq; etiam tantùm Spiritus, ſed ſimul aqua & Spiritus eſt. Ideoq; Baptiſmus etiam ſpiritualis aqua rectè dicitur. Quemadmodum etiam panis Cœnę Dominicę non communis panis, ſed panis DOMINI, & corpus Chriſti eſt, quod verbũ Teſtamenti Chriſti cum pane ſacramentaliter coniunxit, cùm inquit: hoc eſt corpus meum. Baptiſmus non eſt duplex.

Quemadmodum igitur non ſunt duæ aut duplex Cœna Domini, altera exterior, altera interior: ita etiam non ſunt duo Baptiſmi, vnus exterior, alter interior: ſed vnum eſt tantùm Baptiſmus, re interna & externa, videlicet aqua & Spiritu conſtans, verbo Domini coniunctis: quæ ſimul iuncta Baptiſmum vnum efficiunt, à Deo inſtitutum. Cœna Domini vnica, non duæ.

D. BEZA.

Nondum diſputatur de toto negocio, ſed hîc tantùm agitur de partibus Baptiſmi. Neque ego conſtituo duos Baptiſmos. Sicut enim in Cœna Dominicæ vſu, quæ vna eſt, aliqua eſt manducatio interior, & aliqua exterior (quoniam fideles præter panem accipiunt & manducant corpus Domini per fidem, & ſic aliquid interiùs habent, quod alij non habent, qui vera fide carent:) ſic in Baptiſmo, qui verè fideles & electi ſunt, non ſolùm aqua aſperguntur & abluuntur, ſed interiùs ſanguine Chriſti aſperguntur, quod infidelibus non accidit.

Sed quæro ex te, vt mihi diſertè explices, quid in hac Theſi intelligas, per verbum Dei, quo Baptiſmus conſtat. Num ſanguinem Chriſti? Quia enim Pater Filius & Spiritus ſanctus non ſunt pars Baptiſmi: Ideo neceſſe eſt, vt ſanguinem Chriſti intelligas, qui per aquam Baptiſmi ſacramentaliter & efficaciter repræſentatur. Quid verbo Dei in Baptiſmo exprimatur.

D. IACOBVS.

Chriſtus ſuorum verborum eſt optimus interpres, qui Ioannis tertio, paucißimis verbis mentem ſuam expreſsit, inquiens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt ingredi in regnum cœlorum. His verbis Chriſtus nullam expreſſam mentionem facit, Patris, aut Filij, neq; etiam ſanguinis filij, ſed ſancti Spiritus tantùm: quemadmodum nec etiam opus fuit. Nam Pater & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus ſpiritus ſimplicißimus. Cõiunxit autem cum Spiritu aquam, & vtriq; regenerationem tribuit, quòd videlicet Spiritus per aquam ad vitam æternam regeneret. Quapropter manifeſta verba Chriſti ſecuti, Baptiſmum aqua & Spiritu conſtare dicimus, quæ per verbum Chriſti coniunguntur, quo baptiſmum inſtituit.

Ioan. 3.

D. BEZA.

Sed quid fiet de ſanguine Chriſti in Baptiſmo? aut quo loco illum collocas?

D. IACOBVS.

Quomodo ſanguine Chriſti in Baptiſmo aſpergamur.

Sanguis Ieſu Chriſti Filij Dei (inquit Ioannes) emundat nos ab omni peccato. Cuius aſperſione Spiritus ſanctus per aquam Baptiſmi nos regenerat. Quæ aqua Spiritus ſancti organum & inſtrumentum eſt, per quod regenerationem operatur. Regenerat ergo & renouat nos Spiritus ſanctus per aſperſionem aquæ in nomine ſanctæ Trinitatis ſuper infantem effuſæ, aut in eam immerſos: virtute ſanguinis Chriſti, quæ aſperſio in veteri Teſtamento varijs modis adumbrata fuit, quando populus ſanguine ſacrificiorum aſpergebatur et aqua lauabatur.

Exod. 25.

D. BEZA.

Tu aſperſionis ſanguinis Chriſti meminiſti. Sicut igitur aqua corpus aſpergitur: ſic nos etiam animam aſpergi dicimus.

mus. Ideoq́, aqua Baptiſmi ſanguinem Chriſti repræſentat, qui à Baptiſmo excludendus non eſt.

D. IACOBVS.

Chriſtus non dixit de aqua Baptiſmi: Hoc eſt ſanguis meus. Neq; dixit: aqua repræſentat ſanguinem meum: ſed dixit: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu. In his verbis oportet nos acquieſcere: Ideo'q; non poſſumus aſſerere aquam Baptiſmi à Chriſto inſtitutam & ordinatam eſſe, vt ſanguinem ipſius ſignificet & repræſentet: quia nullum hic verbum Dei habemus. Sed verbum Dei ſonat duntaxat de aſperſione aquæ, in nomine Trinitatis: vbi nulla repræſentatio, ſed veræ & realis regenerationis lauacrum deſcribitur. Sicuti enim in Cœna Domini panis & vinum non ad repræſentationem, ſed ad diſpenſationem corporis & ſanguinis Chriſti ordinata ſunt: Ita aqua Baptiſmi quoq; non ad repræſentationem, ſed ad diſpenſationem ſpiritualis lauacri regenerationis in nomine Trinitatis ordinata eſt. Vbi verè regenerantur baptizati: cuius regenerationis organum eſt aqua, per quam virtute ſanguinis Chriſti Spiritus ſanctus id operatur, quod nobis Chriſtus ſuo ſanguine meruit.

Aqua Baptiſmi non ad repræſentationem ſanguinis Chriſti inſtituta eſt.

Et quamuis ritus immerſionis ſeu aſperſionis in Baptiſmo, ſpiritualis mortificationis & regenerationis quædam repræſentatio eſt: non tamen repræſentandæ, ſed efficiendæ regenerationis cauſa inſtituta eſt, ne figuras & vmbras, ſed corpus & veritatem quæramus & credamus. Et huc pertinet illud Pauli: Chriſtus dilexit Eccleſiam ſuam, & ſemetipſum expoſuit pro ea, vt illam ſanctificaret mundans LAVACRO AQVÆ IN VERBO. Vbi Apoſtolus Paulus, ſicut Theſis noſtra prima habet, ſubſtantiam Baptiſmi duabus his partibus deſcripſit, videlicet aqua & verbo.

Ritus immerſionis ſeu aſperſionis aquæ in Baptiſmo non ſignificatiuus tãtùm.

Epheſ. 5.

D. BEZA.

Lauacrum aquæ eſt tantùm ſignificatio & repræſentatio

An Baptiſmus ſit lauacrum regenerationis.

ſpiritualis lauacri, in quo anima lauatur, hoc eſt, mundatur à peccatis, quod fit per ſanguinem Chriſti: quam ablutionem aqua Baptiſmi externa & Elementaris ſignificat & repræſentat. Non autem eſt ipſa ablutio, ſeu lauacrum: neq; etiam illam præſtare aut efficere poteſt.

D. IACOBVS.

Pauli Apoſtoli verba nunc à me recitata apertè repugnant, neq; interpretationem veſtram falſam admittere poſſunt, cùm inquit: MVNDAVIT ECCLESIAM LAVACRO AQVÆ IN VERBO. In quo verbo? In eo quod Spiritus ſanctus cum aqua copulauit. Non enim ſignificatiue, ſed realiter mundauit eam. Et apertè dixit: λύτρῳ, id eſt lauacro aquæ: quo docere voluit, meritum effuſi ſanguinis Chriſti homini baptizato per aſperſionem aquæ Baptiſmi applicari: ſine qua applicatione, facta effuſio ſanguinis Chriſti infanti non baptizato, & non regenerato ad purgationem à peccatis nihil prodeſſet, ſecundum illud Chriſti: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt ingredi in regnum cœlorum.

Epheſ. 5.

Ioan 3.

D. BEZA.

Nomen [lauacri] in Baptiſmo, quando ad animam refertur, figuratè & metaphoricè accipitur: quia anima non abluitur aqua, ſed corpus tantùm. Cùm igitur Baptiſmus dicitur lauacrum neceſſe eſt, vt ſignificet tantùm lauacrum illud ſpirituale, quod intus fit per aſperſionem ſanguinis Chriſti. Ideoq; Baptiſmus non rectè à vobis definitur, in quo ſanguis Chriſti excluditur, qui ſubſtantialis pars Baptiſmi eſt. Sic in Baptiſmo concurrunt viſibile & inuiſibile. Viſibile eſt aqua ſignificans aut repræſentans ſanguinem Chriſti: Et inuiſibile, eſt ſanguis Chriſti, aquâ repræſentatus. Quemadmodum & ritus externus viſibilis aſperſionis

aquæ, ſignificans & repræſentans inuiſibilem aſperſionem ſanguinis Chriſti, quæ fit per fidem.

D. IACOBVS.

Nunc aliquoties dixi, ad Baptiſmum duo neceſſario requiri, aquam & Spiritum: quæ tu in Baptiſmo diuellis & ſeparas, & duplicem Baptiſmum ſtatuis, cùm ſit vnus tantùm. Cùm enim ſola aqua vel aſperſio aquæ non ſit Baptiſmus, ſed aqua cum Spiritu: Ideoq́ꝫ nulla hic figura, nulla metaphora, nulla ſignificatio locum habet, de qua vos loquimini. EST, EST, EST lauacrum regenerationis.

Etſi enim aqua non pertingit ad animam: quia tamen Spiritus per aquam virtutem ſuam exerit, & actio illa tota eſt ſpiritualis, neque aqua ſordibus corporis abluendis, in hac actione ſeruit, ſed vt pariter corpus & anima lauentur à peccatis, ne imputentur, & Spiritus regeneretur, qui carnem etiam ſecum in obſequium Dei trahit: placuit Spiritui ſancto, vt per externa & viſibilia inuiſibilia adminiſtrentur & perficiantur, non repræſententur, & ſignificentur tantùm, ſicuti de Cœna Domini ſupra quoque dictum eſt. Quomodo per aſperſionem aquæ Baptiſmi, anima mundetur.

Et vt paucis complectar omnia: diſtinguenda ſunt viſibilia & inuiſibilia in Baptiſmo, ſed non diuellenda ſunt, aut viſibilia in nudam ſignificationem ſpiritualis regenerationis cõuertenda: quam regenerationem tu ſignificari duntaxat, Baptiſmum autem aquæ regenerationis lauacrum REVERA ESSE negas, quod falſum eſt. In Baptiſmo diſtinguenda non diuellenda ſunt corporalia & ſpiritualia.

D. BEZA.

Cur tu autem illa Theſi hanc ſpiritualem regenerationem præteris?

D. IACOBVS.

Ego nequaquam prætеriui: ſed eam ſub VERBO DEI complexus ſum, in quo includitur.

D. BEZA.

D. BEZA.

Sed cur prateris ſanguinem Chriſti, qui eſt ſubſtantialis pars Sacramenti Baptiſmi, ſine quo nulla ſit ablutio à peccatis, quam aſperſio aqua Baptiſmi repraſentat & offert?

D. IACOBVS.

Sanguis Chriſti in verbo comprehenſus.

Eum ſimiliter in verbo Dei comprehenſum eſſe dico. Nam in mortem Chriſti baptizamur, quod verbum Dei docet. Et Spiritus ſanctus virtute ſanguinis Chriſti corda à peccatis abluit, hominemq́ue regenerat & mentem renouat. Ideóq́ue dicit Auguſtinus: Accedat verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Quicquid igitur præter externum elementum in Baptiſmo adeſt, id in VERBO incluſum & comprehenſum eſt.

D. BEZA.

Deſcriptio Baptiſmi.

Sacramenti vocabulo non vna ſignificatione vſi ſunt Patres. Communiter autem pro externis ſignis, quibus res ſacra repraſentantur & offeruntur. Et D. Petrus Baptiſmum verum deſcribit, qui ſaluos nos faciat, nõ ſordes carnis abijciendo, ſed vt bona conſcientia benè reſpondeat apud Deum, per reſurrectionem Ieſu Chriſti. Tu autem ſolum exteriorem Baptiſmum definis, quòd aqua & verbo conſtet. Et interiorem Baptiſmum & ſanguinem Chriſti omittis, qui verus Baptiſmus eſt, quem Baptiſmus aqua exterior repraſentat.

1 Pet. 3.

Quod ex Ioannis capite tertio affertur: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu: non ſubſtantiam, ſed effectum tantùm veri interioris Baptiſmi deſcribit, qui eſt regeneratio, quam aqua efficere non poteſt.

D. IACOBVS.

Non ignota eſt mihi varia ſignificatio vocabuli Sacramenti in ſcriptis Patrum & Doctorum Eccleſiæ. Quando autem

autem Patres interdum pro ſigno tantùm vſurparunt, alteram duntaxat partem Sacramenti, non totam ſubſtantiam eius intellexerunt. Quod Auguſtinus frequentiſsimè facit: ſed de Cœna Domini diſſerens, Sacramentum nihilominus teſtatur duabus rebus conſtare, viſibili pane & vino, & inuiſibili corpore & ſanguine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et Petri locus opinioni tuæ e diametro repugnat, vbi Baptiſmum aquæ cum aqua diluuij confert, & Baptiſmum aquæ ἀντίτυπον aquæ diluuij appellat, non quòd ipſe ſit typus ſpiritualis ablutionis, quem duntaxat repræſentet. Nam talis typus aqua diluuij erat, ſed ἀντίτυπον appellat. Nam τύπος adumbrationem rei, ἀντίτυπος verò rem typo ſignificatam indicat. Quemadmodum hoc loco Petrus diluuium & ſeruationem Nohæ, typum Baptiſmi facit: ita vt Baptiſmus ſit ἀντίτυπον, & τύπῳ reſpondeat, quòd aqua Baptiſmi ad nobiliorem vſum deſtinata ſit, videlicet, vt conſcientia per eam ſalua facta, id eſt, remiſsionem peccatorum conſecuta, & gratiam Dei adepta, benè coram Deo reſpondeat. Qua ratione non alius Baptiſmus eſt interior, alius exterior, ſed vnus & idem Baptiſmus aqua & Spiritu conſtans, quo corpus & anima ſpiritualiter, ſed tamen verè à peccatis abluuntur, regenerantur & renouantur. Et Ioan. 3. Chriſtus non tantùm de fructu & effectu Baptiſmi concionatur, ſed ſubſtantiam Baptiſmi ſimul deſcribit, quibus partibus conſtet, videlicet aqua & Spiritu, verbo Dei copulatis, quarum neutra ſine altera Baptiſmus eſt.

Sacramenti vocabulum quando pro ſigno tantùm vſurpatum.

Baptiſmus aquæ ἀντίτυπον aquæ diluuij.

Explicatio loci. 1. Pet. 3.

Quòd autem in hac prima Theſi non explicitè poſuerimus, quæ in Baptiſmo concurrunt: cauſa hæc eſt (ſicuti paulò antè etiam reſponſum eſt à nobis) quòd primo loco ea duntaxat poſuerimus, quæ extra omnem controuerſiam ſunt, ſicuti vos quoq; negare non poteſtis, Baptiſmum verbo Dei & aqua conſtare. Si enim alterum deſit, Baptiſmus non eſt. Quid autem ſub verbo Dei comprehendatur, alterius loci fuit ponere,

D. BEZA.

Cur non idem de Cœna Domini quoq; dixiſtis? Quòd conſtet verbo Dei, ac pane & vino? Sed loco verbi Dei poſuiſtis corpus & ſanguinem Chriſti, quibus Cœna Domini conſtet.

D. IACOBVS.

Quia in verbis inſtitutionis Cœnæ Domini, corpus & ſanguis Chriſti expreſsè poſita ſunt: Accipite, manducate, hoc eſt corpus meum: Bibite, hic eſt ſanguis meus. Quod in verbis inſtitutionis Baptiſmi non eſt factum, vbi nulla prorſus mentio ſanguinis Chriſti expreſſa, ſed ſolius Trinitatis mentio facta eſt, in cuius nomine ſit baptizandum.

Præterea cùm in Sacramentis noui Teſtamenti non ſint ſignificationes aut τύποι, hoc eſt, figuræ & vmbræ, quæ res abſentes ſignificent: ſed ἀντίτυπα, hoc eſt, res ipſæ vmbris & figuris ſignificatæ & repræſentatæ, & verbum Chriſti expreſſum ſit: HOC EST CORPVS MEVM: HIC EST SANGVIS MEVS: Ideo partes ſubſtantiales Cœnæ Domini etiam expreſsè poſuimus, verbo Teſtamenti Chriſti coniunctas. Sicuti etiam aquam & Spiritum in ſequentibus Theſibus expreſsè coniunximus.

D. BEZA.

Sed procedo ad ſequentem Theſin ſecundam. Baptiſmum in locum circumciſionis ſucceſſiſſe concedo: Quamuis inter circumciſionem cordis, & circumciſionem carnis externam, diſtinguendum erat.

D. IACOBVS.

Circumciſio vna, non duæ.

Sufficiebat hoc loco ſimpliciter circumciſionem ponere, quia non duæ circumciſiones, ſed vna tantùm eſt, quam Deus Abrahæ commendauit.

D. BEZA.

D. BEZA.

Theſin tertiam etiam probamus. Nam infantes in Eccleſia natos baptizandos eſſe, nemo apud nos dubitat. Quapropter ad quartam Theſin accedimus, in qua nos mallemus dicere per Spiritum ſanctum, quàm IN Spiritu ſancto. Cùm enim Baptiſmus conſtet ſigno & re ſignata, idcirco dicimus à Spiritu ſancto per Baptiſmum nos regenerari.

De Phraſibus: In Spiritu ſancto, & per Spiritum S.

D. IACOBVS.

Quod ad phraſin attinet, qua in Theſi quarta vſi ſumus: an Baptiſmus ſit lauacrum regenerationis & renouationis IN SPIRITV SANCTO: pro quo vos malletis dici, per Spiritum ſanctum. Reſpondeo, phraſin eſſe Spiritus ſancti, Hebræis vſitatam. Et apud Latinos [per] plerunque inſtrumentalem cauſam ſignificat. Cùm autem Spiritus ſanctus ſit cauſa efficiens regenerationis principalis, quam per aquam, tanquam per inſtrumentum, in ſanguine Chriſti operatur: ideò potiùs voculam I N, quàm P E R poſuimus. De qua tamen cum quoquam litigare nolumus, ſi modò de re ipſa conſtet, quod N V D Æ A Q V Æ hoc opus non tribuamus, ſed Spiritui ſancto per aquam.

Cur potius I N Spiritu S. quam P E R Spiritum S. ponendum.

Quòd autem hanc Theſin poſuerimus, quę ſtatum controuerſiæ complectatur, hæc potiſsimùm cauſa fuit: Quòd in veſtro Orthodoxo conſenſu, quem ſic vocatis, expreſsè poſitum ſit: quum dicitur: Baptiſmus eſt lauacrum regenerationis & innouationis, nequaquam ſecundum literam accipiendum, ſed neceſſariò (ſicut & in verbis Cœnę Domini, & locutionibus de perſona Chriſti) ad tropum confugiendum eſſe: quòd videlicet non ſit, ſed ſignificet & repræſentet tantùm regenerationem, cuius etiam ſigillum ſit, ſed duntaxat in electis. Quod nos tanquam apertè falſum damnamus, & conſtanter aſſerimus: verbum [eſt] ὑπαρκτικῶς, hoc eſt, eo modo,

An Baptiſmus ſit lauacrum regenerationis.

In præfatione Apologetica, a 5.

In Baptiſmo verbum EST ſine tropo accipiendum.

quemadmodum etiam reliqua vocabula, nō per tropum, ſed ſecundum literam accipiendum & intelligendum eſſe, ſicuti ſecundum literam in genuina & propria ſignificatione ſua ſonant. Vocabulum enim [Baptiſmus] non aquam tantum, ſed aquam cum Spiritu, & totam actionem à Chriſto inſtitutam ſignificat. Verbum [EST] ſignificat idem, quod verè & realiter eſſe, non ſignificare, figurare, adumbrare, repræſentare.

EST.

Lauacrum.

Regeneratio.

Lauacrum propriè intelligitur, quando reuera homo aqua lauatur. Renouatio & regeneratio veram & realem regenerationem & renouationem exprimunt. Vbi igitur aut in quo vocabulo eſt tropus? ad quem iuxta illum conſenſum minimè orthodoxum, veſtra quoq; opinione, tam neceſſariò confugiendum eſt? Nulla, nulla inquam, neceſsitas hoc facere cogit: Imò ipſa Baptiſmi ratio talem tropum prorſus non admittit. Nam quotquot infantes baptizantur, reuera & realiter in filios Dei adoptantur, regenerantur & renouantur. Vt qui prius, hoc eſt, ante perceptum Baptiſmum, in gratia Dei non erat, poſt Baptiſmum in gratiam Dei receptus, verè in Filium DEI adoptetur. Vbi adoptio non ſignificatur tantùm, ſed REALITER confertur. Nam Spiritus ſanctus in iſta aſperſione aquæ Baptiſmi adeſt, qui pręſtat, quod nuda aqua ſine Spiritu ſancto pręſtare non poſſet. Ideo nulla eſt hic tropica ſignificatio adoptionis, ſed vera adoptionis communicatio. Nam homo baptizatus in Baptiſmo accepit, & poſt ſuſceptū Baptiſmum habet, quod ante perceptum, Baptiſma non habebat. Sicut enim ſi infans octauo die non circumciſus eſſet, deleta fuit anima eius ex populo Dei, etiamſi ex pijs parentibus natus eſſet, quia pactum Dei irritum fecit, ſicut verba Moſe expreſsè ſonant: Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, DELEBITVR ANIMA eius de populo ſuo: QVIA PACTVM MEVM IRRITVM FECIT. Idem de Baptiſmo quoq; iudicandum eſt. Cui tamen Dominus adeo certum tempus non præſcripſit. Ideo non eſt ſignum nudum adoptionis Baptiſmus, ſed per illud ipſa adoptio confertur. Nam eo ipſo momento, quo infans circumciſus fuit, eodem etiam momento adoptatus fuit in Filium Dei. Cuius adoptionis externum quidem ſignum in carne præputij ablata accepit, ſed ſola ablatio illa tantum beneficium

Gen. 17.

Baptiſmus non eſt nudum ſignum adoptionis.

neficium Dei præſtare non potuiſſet, niſi acceſsiſſet verbum, per quod Spiritus ſanctus efficax in adoptionem & eiuſdem obſignationem fuit. Sicut nunc in nouo Teſtamento quoque per Baptiſmum efficax eſt, & adoptionem nobis Chriſti ſanguine & merito acquiſitam, per hoc Sacramentum Baptiſmi, applicat & obſignat.

D. BEZA.

Neq; nos docemus, Sacramenta nuda ſigna eſſe: ſed externæ tantùm actioni, tantam vim tribuendam eſſe, negamus, quantam vos ei tribuitis: quod ſolius Spiritus ſancti eſt. Præterea in Baptiſmo ritè adminiſtrato non ſignificari tantùm, ſed peccatorum remiſsionem & regenerationem omnibus baptizatis offerri quoq; & præberi dicimus, quamuis nō ab omnibus, qui baptizantur, accipiantur. De vi & efficacia Sacramenti Baptiſmi.

Nam Baptiſmus aquæ ita regenerationem & adoptionē repræſentat, vt vis latens ei non ſit affixa, aliâs omnes homines qui baptizarentur, etiam regenerarentur & renouarentur. Et Baptiſmum aquæ non eſſe, ſed ſignificare & repræſentare duntaxat lauacrum regenerationis & renouationis, eorum vita probat, qui etſi baptizati ſunt, tamen neque renati ſunt, neq; innouati, ſed veterem hominem cum ſuis deſiderijs in ſe regnare ſinunt, totiq; peccatis ſeruiunt.

Neq; enim Baptiſmi efficacia ad id momentum aſtringenda eſt quo homo baptizatur, ſed ipſa Chriſti in eo oblata regenerationis & renouationis beneficia, interdum illum præcedere, vt in Cornelio, interdum verò ſubſequi dicimus, in ijs videlicet qui fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, quam ore profitentur, cùm baptizantur.

D. IACOBVS.

An nuda ſigna in Sacramẽtis ponantur.

Non ignoro, veſtros conſtanter negare, quòd non ponant nuda ſigna aut ſignificationes & repræſentationes inanes in Sacramentis noui Teſtamenti, quia dicitis, quòd res ſignificatæ ſimul cum ſignis offerantur ac præbeantur. Sed ſuprà in loco de Cœna Domini demonſtratum eſt, reuera nuda ſigna à vobis ſtatui in terris. Quoniam nullam realem præſentiam earum rerum in terris creditis, quas per panem & vinum in Cœna Domini ſignificari dicitis. Ita etiam hoc loco de Baptiſmo affirmatis, ſiquidem apertè in veſtris Theſibus ponitis, Idololatriã manifeſtã eſſe, SI ALIAM VIRTVTEM AQVÆ, quàm ſacramentalis SIGNIFICATIONIS, quantumuis ſacramentalem attribuamus. An verò hoc non ſit nuda ſigna ſine re ſignata ſtatuere, iudicio auditorum committimus. Deinde non alia ratione offerri & præberi dicitis res ſignatas, quàm ſignificando & repræſentando. Quod ſimiliter nullam realem præſentiam ſtatuit, ſed relationem duntaxat ſigni ad ſignatum: quorum alterum, videlicet ſignum, ſit in terris, res ſignata in cœlis, vel alias non præſens, ſed longo tempore demum ſecutura. Quod etiam iudicio auditorum committimus, an non ſit nuda ſigna aſſerere? Siquidem hęc relatio omnibus ſignis adhæret, quæ res ſimpliciter tantùm ſignificant & repræſentant, de qua hic diſputatis. Quòd autem Spiritus ſanctus in Baptiſmo legitimè adminiſtrato vim in Baptiſmo latentem non exerat eò tempore, quo homo baptizatur, mihi valde nouum & mirum eſt audire. Et ſanè hæc ipſa aſſertio planè confirmat, vos nuda ſigna in Sacramentorum vſu ponere. Tolle enim ex Sacramentis ſubſtantiam rerum ſignatarum, & earum quoque effectum ac vſum, quid, quæſo, niſi nuda ſigna relinquuntur? Quod in Baptiſmo non ſolùm damnatorum, (qui etiam baptizati, ſed veſtra opinione regenerati, aut Spiritu ſancto donati nunquam ſunt) ſed etiam electorum fieri dicitis. Vbi effectum Baptiſmi, non eo tempore, quo homo baptizatur, ſed longo interpoſito tempore ſequi dicitis.

In reſponſ. ad Dogma. 1. & 2.

An Spiritus S. vim ſuam ſtatim in actu Baptiſmi exerat.

Cauſa

Cauſa autem huius erroris eſt, quòd Baptiſmum vnum in duos Baptiſmos diuiditis, interiorem & exteriorem: cùm hos duos Baptiſmos Scriptura ignoret, & vnum tantùm Baptiſmum prædicet. In quo metonymiæ locus eſſe non poteſt, niſi nuda ſigna afferre velimus, quod ne vos quidem facere videri vultis.

Metonymia in Baptiſmo nullum locum habet.

Nequaquam autem Deus inſtituere, ſed abrogare voluit repræſentationem ablutionum, quæ in veteri Teſtamento varijs modis vſitatæ fuerunt. Quæ omnia nunc per Baptiſmum abrogata ſunt, quando ipſo Chriſti ſanguine per aquam Baptiſmi corpore & anima in nomine Trinitatis aſperſi, ab omni immunditie purgamur, & coram Deo mundi reputamur.

D. BEZA.

Nobis minimè nuda ſigna videntur, quæ tàm efficaces ſignificationes & repræſentationes coniunctas habent: quibus res ſignificata non ſolùm repræſentantur, ſed ſimul etiam cum ſignis offeruntur & præbentur. Vt enim corpus aqua abluitur: ita etiam per interiorem Baptiſmum Spiritus, anima à peccatis ſanguine Chriſti purgatur. Hic Baptiſmus Spiritus, verus eſt Baptiſmus: quem Baptiſmus externus aqua ſignificat & repræſentat, & adoptionem obſignat, etiamſi non ſtatim eo tempore fiat, quo homo baptizatur.

Quomodo non nuda ſigna conſtituat Beza.

D. IACOBVS.

Aliud eſt ſignificatio ſeu repræſentatio rei, & aliud exhibitio rei. In Baptiſmo non tantùm ſignificatur & repræſentatur adoptio, ſed etiam exhibetur, & reuera in præſenti præſtatur. Quantum igitur differunt repræſentatio ſeu ſignificatio, & exhibitio rei: in tantum etiam differt noſtra

ſenten-

ſententiâ à veſtra. Baptiſmus enim, quoniam eſt lauacrum regenerationis, non duntaxat aquæ aſperſione ſignificatur & repræſentatur, ſed in aſperſione aquæ exhibetur, vt diximus: ideo etiam in illo actu eam præſtat.

Quomodo ſignificatio, locum in Baptiſmo habere poſſit.

Quod ad ſignificationem attinet ſeu repræſentationem, ſi partes Baptiſmi inter ſe conferantur, ſuo modo ferre poſſumus, quòd aqua ſignum ſanguinis, & aſperſio eius, ſeu immerſio ſpiritualis mortificationis & regenerationis ſignificatio ſeu repræſentatio dici poſſit. Verùm hæc aqua & eius nuda aſperſio, non eſt Baptiſmus, ſed pars duntaxat Baptiſmi. Nam cùm numero vnus tantùm ſit Baptiſmus, qui conſtat aqua ET SPIRITV, non ſola aqua, nec ſolo Spiritu, ſed aqua & Spiritu ſimul: Metonymia veſtra Sacramẽtalis, quam fingitis, locum hic habere non poteſt, qua alterum pro altero ſumatur, aut alteri tribuatur, quod alterius eſt. Sed vnus & idem effectus vtriq; ſimul tribuitur, videlicet Spiritui & aquę. Quoniam non aqua ſine Spiritu, neque Spiritus ſine aqua, ſed Spiritus per aquam, & aqua virtute Spiritus ſancti, hominem verè regenerat & renouat. Vbi omnis tropus prorſus excludendus eſt, & nullo modo recipiendus, de quo veſter Orthodoxus conſenſus falsò diſputat.

In reſponſ. ad Theſin 3. & 4.

D. BEZA.

De vocabulo Sacramenti.

Appellatio Sacramenti, interdum anguſtiùs, interdum latiùs ſumitur. Interdum enim tantùm externa ſigna intelliguntur, quæ res ſignificant et repræſentant. Interdum rem ſignificatam & effectũ ſimul cum ſignis complectitur. Sicut Euangelium interdum externum verbum prædicatum: interdum ipſum Dei internum, & æternũ verbum ſignificat. Ita in Baptiſmo dicitur ablutio illa externa, quæ fit per aſperſionem ſeu immerſionẽ aquæ, Baptiſmus, qua repræſentatur ſpiritualis immerſio, quæ verus Baptiſmus eſt. Ideoq; talis definitio

Verbum Euangelij.

Baptiſmus.

Baptiſmi definitio.

finitio cauſalis eſt, quando res ab effectis definitur, vt cùm Baptiſmus dicitur lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti.

Nos igitur rem ſignificatam, hoc eſt effectum coniungimus cum ſigno, cùm dicimus, quòd Baptiſmus ſit ſignum ſignifican. & obſignans adoptionem filiorum Dei. Qua in re Paulum ſequimur, qui de Abrahamo inquit: Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei: ne plus tribuamus ſigno, quàm par eſt, videlicet, quod rei eſt, id eſt, efficaciam interioris Baptiſmi, qui Spiritus ſancti eſt, & ei ſoli tribui debet. Sic de Sacramentis loquentes, primùm Genus ponimus, videlicet ſignum: Deinde, efficaciam addimus, quam ſignum ſignificat & repræſentat, quod in oculos incurrit.

Definitio Baptiſmi ſecundum Bezam.

Rom. 4.

D. IACOBVS.

Aliquoties nunc à nobis dictum eſt, in Sacramentis corporalia & externa, à ſpiritualibus & internis diſtinguenda quidem, ſed non diuellenda & ſeparanda eſſe. Item, aliud eſſe obſignationem, aliud exhibitionem rei. Nam obſignatio, exhibitæ rei confirmatio eſt. In Baptiſmo ergo, non obſignatur futura & longo tempore pòſt ſecutura adoptio, ſed iam in præſenti, vel in adultis prius collata adoptio: quam Spiritus ſanctus per aquam Baptiſmi confert, vel præſentem confirmat. Vnde lauacrum regenerationis non tropicè, figuratè, Metonymicè, ſed verè & realiter eſt, & dicitur eſſe. Nam eo momento, quo infans baptizatur, reuera filius Dei fit, & regeneratur, & adoptionem filiorum Dei conſequitur.

Differentia inter obſignationem, & exhibitionem rei.

Adoptio quomodo per Baptiſmum obſignetur.

Baptiſmus non eſt lauacrum regenerationis tropicè.

Quemadmodum Princeps donans miniſtrum feudo aliquo, non modo literas tradit, ſed ſuo etiam ſigillo obſignat. Sigillum Principis, non eſt quidem res ipſa, ſed rem præſupponit in literis comprehenſam, quam obſignando confirmat. Sic Baptiſmus lauacrum regenerationis eſt infantis,

Simile de Principe, feudum obſignante.

non incertæ, aut futuræ poſt aliquot annos ſecuturæ, ſed præſentis, & in hoc ipſo actu factę adoptionis: vt certò dicere poſſimus: Hic infans eſt verè filius Dei, quia in nomine & in mortem Ieſu Chriſti baptizatus eſt.

Quod ad locum Pauli attinet, de circumciſione Abrahę: non modò ſignum, ſed etiam ſignaculum (σφραγῖδα) iuſtitiæ fidei eam fuiſſe dicit. Vbi Paulus externum ſignum, videlicet, auulſionem pelliculæ, à verbo fœderis non ſeparat, quo adoptio incluſa erat: neq; adoptionem & iuſtitiam fidei longè poſt ſecuturam dicit: ſed rei præſentis ſignaculum, obſignatio & confirmatio fuit. Sic Baptiſmus quoq; pręſentis ablutionis & adoptionis ſignaculum, obſignatio, & confirmatio reuera eſt: & non tantùm eam ſignificat & repræſentat, aliquando & ſuo tempore ſecuturam.

D. BEZA.

Quæro mi domine: An Cornelius fuerit adoptatus, antequam baptizaretur?

D. IACOBVS.

Fuit: Sed alia eſt ratio infantium, alia verò adultorum, qui audito externo verbo Dei crediderunt.

D. BEZA.

Si ergo infantes credunt: iam ſunt adoptati, priuſquam Baptiſmum ſuſcipiant?

D. IACOBVS.

Nego. Nam priuſquam baptizentur infantes: non poſſumus affirmare, quòd credant. Quoniam fides illis in Baptiſmo datur. In perceptione ergo Baptiſmi infantes ſimul & adoptantur in filios Dei, & adoptio in ipſis obſignatur. Quapropter Anabaptiſtis contradicimus, qui in eo errore verſantur, quoniam infantes actu carent intellectu, ideo etiam impoſsibile eſſe, vt credant. Nos contrà dicimus: non modò poſsibile, ſed Deo facillimum eſſe, fidem in infantibus operari, etiam ſine beneficio rationis humanæ. Et quidem etiam reipſa

Refutatio argumenti Anabaptiſtarum de fide infantium.

eipſa factum, & in Iohanne Baptiſta demonſtratum eſſe: qui Chriſtum agnouit, cùm adhuc in vtero matris eſſet: & ad vocem Mariæ matris Dei, in vtero Eliſabethæ matris exultauit. Quòd autem mirabiliter etiam gratiam, infantibus vel circumciſis vel baptizatis contulerit & conferat, ipſe Chriſtus teſtatur, cùm inquit: Sinite paruulos ad me venire. Qui Chriſto per Baptiſmum adducuntur: & niſi ex aqua & Spiritu regenerentur, regnum Dei illis polliceri non poſſumus. Participes ergo fiunt in Baptiſmo vtriuſque, videlicet & regenerationis ſeu adoptionis, & obſignationis eiuſdem, vt verè filij Altiſsimi vocentur. Hîc nihil tropicum, nihil figuratum, ſed res ipſa confertur. Infans baptizatus in anima & corpore mutatur, & regeneratur: ex veteri homine fit nouus, ex iniuſto iuſtus, ex polluto ſanctus, ex filio gehennæ filius regni cœleſtis. Etſi autem id externo oculorum ſenſu comprehendere non poſſumus: tamen verbum Dei intuentes, non dubitamus, quippe quod de hoc Dei opere teſtatur: videlicet donari infantes baptizatos gratia adoptionis, fide & Spiritu ſancto.

Luc. 1.

Mar 10. Matth. 24. Ioan. 3.

D. BEZA.

Quamuis infantes propria fide carent, videlicet actuali: tamen eos baptizandos eſſe cenſemus propter formulam fœderis, qua dictum eſt Abrahæ, & poſteritati eius: Ero Deus tuus, & Deus ſeminis tui poſt te. Et ſufficit parentum fides, quia & ſuo & liberorum nomine hanc promiſſionem apprehendunt: Ideoq́ meritò baptizantur.

Cur paruuli etiam ſine fide baptizandi, ſecundum Bezæ opinionem.

Quòd Ioannis Baptiſtæ exemplum, in vtero matris exultantis affertur, ſingulare eſt. Neque in Scriptura vſquam extat, quòd ſimiliter Deus in omnibus infantibus Chriſtianorum pari ratione operetur.

Exemplum Ioannis Baptiſtæ ſingulare.

Et erant in illo fœdere liberi, de quibus Chriſtus loquebatur: Sinite paruulos ad me venire, quoniam talium eſt regnum cœlorum: ſed non omnium. Deus enim ſuo arcano iudicio reliquit, quos infantes ſuâ gratiâ donare velit Ideoq́; PROBABILITER tantùm, fructu adoptionis infantes baptizatos donari, affirmare poſſumus.

D. IACOBVS.

Nemo aliena fide ſaluatur: ideo infantes propriam fidem habere neceſſe eſt. Sicut ſcriptum eſt: Impoſsibile eſt, ſine fide placere Deo. Et, iuſtus ex SVA FIDE viuet: non aliena ſed propria. Et Chriſtus apertè dicit, pueros illos credere, quos ſuis diſcipulis propoſuit. Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis illis, QVI CREDVNT IN ME, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. His verbis Chriſti plus fidei tribuendum eſt, de fide infantium & puerorum differenti, quàm ſi quis adultus millies affirmaret, ſe credere. Nec eſt quod obijciatur, illos pueros, non fuiſſe infantes. Etſi enim paruulus ille ſeu puer, non in cunis iacebat, quem Chriſtus in medio diſcipulorum ſuorum ſtatuit: tamen nullum inter illum, & in cunis infantem iacentem, diſcrimen eſt, ratione ſpiritualis huius diſcretionis in intellectu, ſi cum adultis conferantur. Cuius tamen nulla ratione habita, Chriſtus apertè inquit: QVI IN ME CREDVNT: in quod verbum Chriſti reſpiciendum, & plus fidei ipſi, quàm iudicio cæcæ rationis noſtræ, de fide infantum aliter iudicantis, tribuendum eſt.

Heb. 11.
Hab 2.
Matth. 18.

Infantes, & pueri, ſpirituali intelligentia pares.

D. BEZA.

Si igitur infantes credunt: ergo erunt adoptati in filios Dei, antequam baptizarentur.

D. IACOBVS.

Nequaquam. Ideo enim baptizantur, vt adoptentur. Sicut

ſut in veteri Teſtamento, ideo circumcidebantur, vt in fœdus reciperentur: quod neglecta circumciſione non fiebat. Quoniam carnalis natiuitas eos non ſaluat, quod ex fidelibus parentibus nati ſint. Nam quicquid ex carne natum eſt, caro eſt, id eſt, damnatum eſt. Ideo ex Spiritu & aqua renaſci oportet, vt in fœdere cenſeantur: ad cuius ſalutarem perceptionem fides neceſſaria eſt. Gen 17. Ioan. 3.

D. BEZA.

Quæro, Domine Doctor, an Simon Magus etiam crediderit, cùm baptizaretur? De Simone Mago, an crediderit.

D. IACOBVS.

Maximè. Id enim Scriptura apertè teſtatur. Act. 8.

D. BEZA.

At non habuit partem in regno Chriſti: quomodo ergo fidem habuit, aut verè credidit?

D. IACOBVS.

Gratiam quam in Baptiſmo accepit, per ſuam impietatem, iterum amittere potuit. Fieri enim poteſt, vt verè credens, fidem & Spiritum ſanctum iterum amittat, quibus à Deo in Baptiſmo donatus erat. Simon Magus fidem amittere potuit.

D. BEZA.

Simon Magus ſimulauit ſe credere, ſed non credidit: ideoq́; etiam maledictus eſſe dicitur. Simon Magus nõ crediderit.

D. IACOBVS.

Videamus & audiamus ipſum Euangeliſtam Lucam, de Simone Mago, & eius fide loquentem, qui ſic inquit: Cum verò credidiſſent Philippo Euangelizanti de regno Dei, in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri & mulieres: TVNC SIMON ET IPSE CREDIDIT. Hoc teſtimonium apertum eſt, quo teſtatur Lucas, ipſum Simonem credidiſſe. Act. 8.

D. BEZA.

Spiritus ſanctus dicit, etiam hypocritas credere: Sic Simon Magus quoque ſimulauit ſe credere, ſed reuera caruit fide.

D. IACOBVS.

Textus reclamat. Nam Lucas teſtatur: Poſtquam Simon credidit, & baptizatus eſt, quòd Philippo adhæſerit: videns etiam ſigna & virtutes maximas fieri, ſtupens admirabatur. Et quamuis poſtea tentatus à Satana, voluerit peccata redimere, vt quibus manus imponeret, Spiritum ſanctum acciperent, cui Petrus maledictionem imprecatur: Pecunia tua tecum ſit in perditionem; tamen idem Lucas teſtatur, eundem Simonem Apoſtolos precatum eſſe, vt pro ipſo apud Dominum intercedant. Precemini vos, inquit, pro me, ad Dominum, vt nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis. Quod Simon nunquam feciſſet, ſi non verè crediſſet.

D. BEZA.

Non fuit vera fides, qua Simon credidiſſe ſcribitur, ſed ſimulata fides: ſimulauit ſe credere, ſed reuera non credidit.

D. OSIANDER.

Reuerende Domine Beza: Rogo, vt Illuſtriſſ. Princeps, Comes Fridericus, & auditores mihi ignoſcant, quòd vnum verbum interloquar. Si ad hunc modum, ſemper licebit omnia aperta Scripturæ ſacræ teſtimonia, per gloſſas eludere: quid tandem certi in vniuerſa ſacra Scriptura retinebimus? Exempli gratia: Credidit Simon, id eſt, ſimulauit ſe credere.

ABRAHAM MVSCVLVS.

Cor eius non erat rectum.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Annon poteſt fieri, vt verè regeneratus incidat in ſcortationem, aut aliud flagitium? Quo facto certè fidem & Spiritum ſanctum amitteret?

An qui veram fidem habent, eam amittere poſſint.

D. BEZA.

Ex maledictione Petri conſtat, quòd cor Simonis non fuerit rectum coram Domino. Ideoq; etiam Petrus ei dixit: Non eſt tibi pars, neq; ſors in ſermone iſto.

D. IACOBVS.

Annon potuit fieri, vt fidem iterum amitteret, quam prius in ſuo corde veram habuit? Quia Lucas apertè teſtatur, quòd crediderit?

D. BEZA.

Non: Si enim veram fidem habuiſſet: eam nunquam amiſiſſet. Nam qui ſemel vera fide à Deo donantur: eam nunquam ampliùs amittere poſſunt.

D. IACOBVS.

Quæro igitur: num Dauid adulterium perpetrans cum Bethſaba, vxore Vriæ, fidem & Spiritum ſanctum amiſerit?

An Spiritus S. per mortalia peccata amittatur.

D. BEZA.

Nequaquam amiſit: ſed retinuit.

D. IACOBVS.

Hoc ego neque in Scriptura ſacra, neque vllo Scriptore Eccleſiaſtico legi. Quod etiam cum verbis Pauli manifeſtè pugnat, cùm inquit: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Si mori poſſunt: Ergo fidem quoq; amittere poſſunt: quam habens & retinens, quàm diu habet, mori non poteſt: quemadmodum ſine ea nemo ſeruatur: quàm diu eam homo retinuerit, mori non poteſt.

Rom. 8.

D. BEZA.

D. BEZA.

Ego dico, Dauidem in adulterio perpetrato, retinuiſſe fidem & Spiritum ſanctum, neque eam amiſiſſe. Quod ſimilitudine declarabo. Ebrius non amittit intellectum ſeu rationem: etſi, quàm diu ebrietas caput eius occupat, ratio ſeſe non exerat, ſed ſimilis ſit animali bruto. Et quemadmodum ignis cineribus tectus, minimè extinctus eſt, ſed latet: Ita etiam, gratia, fides, & Spiritus ſanctus, in lapſibus Electorum, ad tempus teguntur, vt non ſentiantur, donec ad ſe ipſos redeant, & peccatum ſuum agnoſcant, & pœnitentiam agant. Quod in Dauidis adulterio quoq; factum eſt: in quo gratia Dei ad tempus tecta, ſed non amiſſa fuit.

Simile de ebrio.

D. IACOBVS.

Refutatio argumenti à ſimili de ebrio homine.

Hæc non ſimilitudo, ſed diſſimile eſt, quod de ebrio proponis exemplum. Ratio enim & intellectus humanus potentia ſubſtantialis animæ eſt, cuius vſum etſi ad tempus amittat homo, ipſa tamen ratio, hoc eſt potentia animæ non amittitur, quàm diu homo eſt & manet. Sed longè alia ratio eſt gratiæ Dei, fidei, & Spiritus ſancti: quæ non ſubſtantiales partes hominis, ſed dona Dei ſunt. Sicut igitur à Deo data ſunt, ita amitti quoq; poſſe, & reuera adeóq; ipſo facto amiſſa eſſe, ſacra Scriptura apertè teſtatur. Ne proijcias me à facie tua, & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. REDDE MIHI lętitiam ſalutaris tui, &c. orat Pſaltes. Neq; etiam inſtar ignis ſub cineribus teguntur: ſed prorſus extinguuntur, & hoc modo etiam amittuntur.

Pſal. 51.

D. BEZA.

Sicut ebrietas vſum rationis aliquandiu auferre poteſt, non autem ipſam rationem: Sic quoq; Spiritus ſancti, fidei et gratiæ Dei vſum, in Electis perpetrata peccata, aliquãdiu auferre

auferre poſſunt, non autē ipſam gratiam Dei, fidem & Spiritum ſanctum, qui in illis manet, & ab eis non recedit, ſicut quoq; à Dauide non receſſit.

D. IACOBVS.

Nō vellem mille florenos, imò ne totum quidem terrarum orbem accipere, vt talia meis auditoribus proponerem, tàm manifeſtè impia. Quòd videlicet, perpetrantes peccata contra conſcientiam, ſcortatores & adulteri, ſi ſint electi, retineant in ipſo actu peccati, fidem & Spiritum ſanctum.

D. BEZA.

Ego vellem perire, ſi aliter docerem. Et dabis ne tu mihi hominem, qui ſit ſine aliqua labe? In quo non ſit caro? Fieri poteſt, vt aliquis ita ſcortetur, vt vix ſentiat ſe ſcortari? Num propterea Spiritum ſanctum amitteret?

D. IACOBVS.

Diſtingue inter infirmitatis humanę labes, & manifeſta ſcelera contra legem Dei. Illæ enim peccata venialia ſunt, hoc eſt, quæ credentibus & electis non imputantur, ſecundum illud: Septies in die cadit iuſtus & reſurgit: quibus Spiritus ſanctus non amittitur. Hæc verò mortalia, ſecundum illud Pauli: Si ſecundum carnem vixeritis, MORIEMINI.

Diſcrimen inter peccata venialia & mortalia.

Prou. 24.

D. BEZA.

Nullum peccatum eſt veniale: ſed omnia ſunt mortalia, hoc eſt, digna morte. Ideo hæc diſtinctio peccatorum, tanquam Papiſtica, hîc locum habere non poteſt.

D. IACOBVS.

Verum quidem eſt, omnia peccata eſſe æterna morte digna: ſed nihilominus Spiritus ſanctus diſcernit infirmita-

Nnn tes,

tes, quæ non expellunt Spiritum ſanctum, ab illis manifeſtis flagellis: quibus fides & gratia Spiritus ſancti, poſt acceptum Baptiſmum amittitur. Nam quædam ſunt peccata, quæ Spiritum ſanctum excutiunt, de quibus Paulus citato loco loquitur: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Item, manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. QVI TALIA AGVNT, regnum Dei non conſequuntur. Alterum eſt genus peccatorum, quæ etiam electi deponere non poſſunt, donec moriantur: ſed contra illa vſque ad extremum vitę ſpiritum pugnant, adeóq; non ex propoſito, ſed contra voluntatem ſuam peccant. Cuius rei Paulus ſuum exemplum vniuerſæ Eccleſię proponit: Si autem, inquit, quod nolo, illud facio: non iam ego operor illud, ſed quod in me habitat peccatum. Sic aliquis corruptione naturæ præ alio pronus eſt ad iram: cùm alius vix, aut difficulter ad iram prouocari poſsit. Cùm ergo contra voluntatem ſuam iraſcitur: non tamen propterea fidem & Spiritum ſanctum amittit, quamuis ira peccatum ſit mortale, hoc eſt, æterna morte dignum, Matth. 5. Et huc pertinet illud Pauli: Nulla igitur nunc eſt condemnatio illis, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et: Beati quorum tecta ſunt peccata. Alia verò eſt ratio adulterij Dauidis & ſcortationis, quando aliquis tollit membrum Chriſti, & facit ex eo membrum meretricis: qui certè ſpiritum Chriſti non retinet, nec manet membrum Chriſti. Ideo Paulus non ſimpliciter dicit: nullam condemnationem eſſe in illis, qui ſunt in Chriſto Ieſu: ſed addit, qui non ſecundum carnem ambulat. Quibus verbis apertè oſtendit, eos, qui ſunt in Chriſto, ſi ſecundum carnem ambulent, gratia Dei excidere & damnari. Quando iraſcor: tùm quod nolo, facio. Sed quando quis ſcortatur: quod vult facit, & Spiritum ſanctum expellit. Ideóq; cùm Dauid non nolens, ſed volens adulterium perpetrauerit: certè damnatus permanſiſſet, ſi in hoc peccato, ante actam pœnitentiam mortuus fuiſſet.

Rom. 8. Galat. 5. Rom. 7. Matt. 5. Rom 8. Pſal 32.

D. BEZA.

D. BEZA.

Abſit, vt omnia peccata æqualia eſſe dicamus: ſicut Stoici opinati ſunt. Omnia quidem ſunt ſuâ naturâ mortalia: ſed ſunt venialia in electis, (excepto vno, de quo Ioannes dicit, quòd pro eo non ſit orandum: quod eſt peccatum in Spiritum ſanctum.) Ii autem, in quibus vera fides eſt (quam vos electos amittere poſſe dicitis) eam amittere non poſſunt: ſed latet, ſicut ignis ſub cineribus tegitur. 1. Ioan. 5.

D. IACOBVS.

Quęro igitur hoc vnum tantùm: Si Dauid poſt perpetratum adulterium in ſecuritate ſua, fuiſſet mortuus, priuſquam concionem pœnitentiæ ex Propheta Nathan audiuit: an ne ſaluatus, vel damnatus fuiſſet?

D. BEZA.

Dauid, quoniam in numero electorum fuit, ideò gratiâ Dei excidere non potuit. Et ſic ſuo tempore in viam redeunt, quotquot ſunt electi, etiamſi ad tempus, ſicut Dauid, peccent. Nam Dei dona ſunt ἀμεταμέλητα, *hoc eſt, Deum non pœnitet donorum, quæ in electos ſuos contulit. Ideoqúe gratiâ Dei excidere non poſſunt.*

D. IACOBVS.

Ego ſic ſentio: ſi Nathan non corripuiſſet Dauidem, neque Dauid pœnitentiam egiſſet: nunquam ſaluatum fuiſſe. Nam poſt concionem Nathan, demum inquit: Peccaui. Et poſtquam abſolutionem accepit: Dominus tranſtulit peccatum

Dona Dei quomódo ſint ἀμεταμέλητα, id eſt, ſine pœnitentia.

tum tuum: tùm demum orauit: Et Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me: à quo certè ablatus erat, quàm diu in illa ſecuritate vixit. Non rectè igitur, nec analogiæ fidei conſentaneè, citantur verba Pauli de donis Dei. Non enim hoc vult Paulus: Deum ſua dona adimere non poſſe illis, qui verè credunt: quod ſuo exemplo teſtatur, cùm inquit: Ego caſtigo corpus meum & in ſeruitutem redigo, ne dum alijs prædicauero, ego reprobus fiam. Non autem dubium eſt, Paulum verè regeneratum fuiſſe, & fidem veram habuiſſe: qui tamen teſtatur, ſe ita alijs prædicare poſſe ad ſalutem, vt ipſe reprobus fiat, niſi ſeipſum caſtigauerit. Quapropter nequaquam hæc verborum Pauli ſententia eſt, quæ illis hoc loco falsò & peruersè affingitur: videlicet, dona Dei ita eſſe ſine pœnitentia, quòd ſemel collata dona non auferat ab illis, quibus ea donauit. Sed prædicat Dei veritatem, quòd mentiri non poſſit, & ſeipſum negare nequeat. Quæ ſimul ad pios & impios pertinet, quibus Deus gratiam ſuam ex æquo offert. Siue ergo homines non admittant, ſiue admiſſam iterum abijciant: ipſe tamen Deus in ſeipſo, ſine pœnitentia eſt: & tota die, vt Propheta loquitur, expandit manus ſuas, ad omnes peccatores, & per legatos ſuos nos rogat etiam turpiter etiam lapſos, vt cum Deo in gratiam redeamus. Quam igitur gratiam Deus ſemel in Baptiſmo nobis contulit, eius ipſum nunquam pœnitet. Sicut & ſemel copulati coniunges, ad tempus ſeparati, non denouo in templo, copulantur: ſed reconciliatio fit, virtute prioris vinculi coniugalis, quo ab initio copulati fuerunt: Ita etiam ſemel baptizati, etiamſi ſpirituale diuortium commiſſum eſſet, non tamen de nouo baptizantur, ſed virtute ſemel percepti Baptiſmi, reconciliatio tantùm fit per veram pœnitentiam, qua peccatores iterum cum Deo in gratiam redeunt, quam peccato amiſerunt. Si dimiſerit vir (inquit Ieremias) vxorem ſuam, & recedens illa ab eo, nupſerit alij viro: nunquid reuertetur ad eum vltrà? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus.

Marginalia: 1. Cor. 9. — Veritas Dei in oblatis ſuis donis. — Eſai. 65. — 2. Cor. 5. — Iere. 3.

Quem

Quemadmodum igitur non opus fuit noua circumciſione, per pœnitentiam ad Deum redeuntibus: Sic etiam non eſt opus nouo Baptiſmo, pœnitentiam agentibus, qui poſt acceptum Baptiſmum, gratiam Dei, fidem, & Spiritum ſanctum amiſerunt. Deus enim non mutatur, ſed firmus eſt in ſuis promiſsionibus. Etiamſi enim quis gratiam Dei abijciat, fidem & Spiritum ſanctum amittat; ſi per pœnitentiam reſurgat, & ad Deum conuertatur: ab eo, qui eſt ratione ſuorum donorum ἀμεταμέλητος, id eſt, ſine pœnitentia, iterum in gratiam recipitur. Num. 23. Mal. 3.

D. BEZA.

Quos Deus æterno & arcano ſuo conſilio, ad gratiam & vitam æternam ordinauit, his etiam donat fidem & Spiritum ſanctum: quem retinent quoque & minimè amittunt, etiamſi interdum peccent, ſicut Dauidi accidit. Nam tales vel tandem redeunt ad ſeipſos, & gratiâ Dei finaliter non excidunt. Quos verò Dominus hoc modo non elegit, etiamſi millies baptizarentur externo aquæ Baptiſmo: illis tamen nunquam fides aut Spiritus ſanctus donatur, ſed iuſto Dei iudicio relicti, ſuâ culpâ pereunt. Horrenda auditu.

Quod autem ad ſubſtantiam Baptiſmi attinet, & eius effectum, quando dicitur eſſe lauacrum regenerationis: non ſemper neceſſe eſt, illum effectum ſequi eodem tempore, quo baptizantur. Quoniam hoc ipſum finem tantùm Baptiſmi declarat: manet tamen verus Baptiſmus, etiamſi regeneratio in reprobis & ad vitam æternam non electis, minimè ſequatur.

Quemadmodum enim Euangelium, eſt potentia Dei ad ſalutem, ſuâ naturâ: id eſt, per illud offertur illa potentia ſaluandi, quæ non ſignificatur tantùm, ſed reuera etiam offertur: non tamen ſimpliciter, & ſtatim ſe illa potentia in Rom. 1.

omnibus auditorib. Euãgelij exerit, ſed in paucis, videlicet: qui in numero electorũ continentur. Sicut & in Cœna Domini corpus & ſanguis Chriſti omnib. offeruntur, & tamen non ab omnibus percipiuntur, ſed à credentibus tantùm: Ita etiam gratia adoptionis offertur omnibus in Baptiſmo aquæ, quem promiſcuè boni & mali, electi & reprobi accipiunt. Sed effectus tantùm in Electis ſeſe exerit: non autem ſtatim eo tempore, quo baptizantur, ſed interdum in ſenectute demum eam Spiritus ſanctus operatur.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza, ab initio Colloquij conſtitutum eſt, ne articuli controuerſi, de quibus conferendum erat, commiſceantur, ſed vt ſinguli ſuo loco tractentur. Ideoq; etiam quæ hic de electis dixiſti, quòd in illis ſaltem virtus Baptiſmi, & regeneratio ſeſe exerat: in locum & collationem de Prædeſtinatione reijciemus.

Quomodo conſolatio de adoptione facta ex Baptiſmo petenda ſit.

Vnum autem duntaxat hoc loco quæro: quomodo aliquis in conſcientia ſua perturbatus, & in ſummis tentationibus conſtitutus, conſolationem ex Baptiſmo ſemel accepto, petere poſſit? Si non certum eſt, quòd in Baptiſmo adoptatus ſit?

Nam ſecundum veſtram ſententiam, non omnes regenerantur, qui baptizantur, ſed ij duntaxat, qui in æterno DEI decreto, ad vitam æternam electi & ordinati ſunt.

D. BEZA.

Quòd non omnes baptizati regenerantur ad vitam æternam; culpa non eſt Dei, ſed hominum impiorum, quibus Deus nihil debet, ſi in ſua impietate relinquantur.

Conſo-

Conſolatio autem, quòd adoptati ſimus, petenda eſt ex effectis Spiritus ſancti: quando videlicet ſentimus in nobis eiuſmodi motus Spiritus ſancti, qui teſtificantur nos verè regeneratos & in filios Dei adoptatos eſſe. Certitudinem adoptionis factæ, vnde Beza quærere doceat.

Nam Spiritus ſanctus perhibet teſtimonium ſpiritui noſtro, quòd ſimus filij Dei. Hos motus in nobis ſi ſentiamus, minimè dubitemus, nos verè adoptatos & filios Dei eſſe. Rom. 8.

D. IACOBVS.

Quid autem in ſummis tentationibus fiet, quando eiuſmodi motus Spiritus ſancti, non ſolùm non ſentiuntur, ſed etiam cogitationes à Satana contrariæ inſpirantur, quæ nihil niſi deſperationem minantur? Quia enim horribiliter peccauerimus, ideò nullam gratiam à Deo nobis ſperandum eſſe. Vnde igitur firma conſolatio petenda erit? Cùm in Baptiſmo (ſecundum veſtram doctrinam) nullam conſolationem inueniat: quem docetis non certum teſtimonium adoptionis in omnibus eſſe, qui baptizati ſunt, ſed in electis tantùm, & occulto Dei decreto ad vitam æternam ordinatis? Quomodo igitur talis conſcientia erigi poteſt? Si enim ad illos motus internos Spiritus ſancti remittatur, quos in ſe non ſentit, ſed contrarios: deſperatio augetur, non minuitur. Neceſſe ergo eſt recurrere ad verbum & ad Sacramenta, eaq́ꝫ pluris facienda ſunt, quàm deſperabundæ illæ cogitationes. Si nos cor noſtrum condemnat (inquit Ioannes) Deus eſt maior corde noſtro: Qui per verbum nobiſcum loquitur & agit, in Baptiſmo gratiam adoptionis omnibus baptizatis contulit, & in eis obſignauit: In his conſolatio firma quærenda eſt, vbi etiam certò inuenitur. Sicut in Monomachia Dauidis cum Goliath videre licet: vbi Dauid omnem conſolationem cõtra Goliath, & ſpem certiſsimam victorię in circumciſione poſuit, quam in infantia acceperat. Quis eſt, inquit, hic Philiſtæus incircumciſus, qui probris afficit aciem viuen- 1. Ioan. 3. 1. Sam. 17.

viuentis Dei. Et iterum: Erit igitur & Philiſtæus incircumciſus, quaſi vnus ex eis, qui auſus eſt maledicere exercitui Dei viuentis. Quaſi diceret: Hic Philiſtæus, quia non eſt circumciſus, ideo apud Deum non eſt in gratia. Ego verò circumciſus ſum: ideóq́ ſum in Dei gratia: cuius adiutorium mihi certiſsimum eſt. Hac conſolatione armatus Dauid, Goliath aggreditur, & eundem proſternit, & obtruncat. Quæ conſolatio minimè certa & firma fuiſſet, ſi Dauid in ea opinione fuiſſet, quòd per circumciſionem non in omnibus adoptio facta eſſet. Idem prorſus de Baptiſmo quoq; nos dicere poſſemus: Nullam in eo nobis conſolationem relictam eſſe, & relinqui: ſi vera eſt veſtra doctrina de Baptiſmo, quod non omnes baptizati in filios Dei adoptentur.

D. BEZA.

Non dico, quòd nullam conſolationem in verbo & Sacramento quærere debeamus: ſed hoc ſolùm dicimus: Spiritum ſanctum per Baptiſmum aquæ externum, non in omnibus vim interioris Baptiſmi exerere: ſed in electis tantùm. Quando ergo electi hoc interius teſtimonium Spiritus ſancti habent & ſentiunt, tùm pars conſolationis etiam in externo aquæ Baptiſmo repoſita eſt, ad quem perturbatæ conſcientiæ recurrere poſſunt & debent.

D. IACOBVS.

Beza conſolationem tentatis adimit, quam in Baptiſmo repoſitam habent. Pſalm. 31.

Sed nihil ad rem reſponſum eſt. Hęret enim adhuc dubitatio, cùm ille ſenſus & motus Spiritus ſancti in perturbatis conſcientijs non ſentiatur, ſed eueniat illis, quod Dauid de ſe ipſo loquitur: Ego, inquit, dixi in exceſſu meo: proiectus ſum à facie oculorum tuorum. Nec ego certò ſcire poſſum, an Deus occultum de me ſaluando decretum fecerit: quid ergo mihi conſolationis acceptus Baptiſmus afferre poteſt? qui effectum regenerationis coniunctum non habet, ſed interdum

terdum in ſenecta demum in electis ſeſe exerit? Contrà autem Scriptura ſacra apertè teſtatur: Baptiſmum eſſe LAVACRVM regenerationis & renouationis in Spiritu ſancto, & ſigillum adoptionis infallibile. Neque in ſummis illis tentationibus, ad illos internos motus reſpiciendum, ſed Satanæ per Baptiſmum inſultandum, & huiuſmodi verbis depellendus eſt: Recede à me Satan, nullam partem in me habes, quia in nomine ſanctæ Trinitatis baptizatus, & verè in filium Dei adoptatus ſum. Quod firmiſsima fide credendum mihi eſt, niſi totam Trinitatem mendacij arguere, & acceptum Baptiſmum ocioſam cęremoniam & ludibrium fuiſſe, dicere velim. Qui (inquit Chriſtus) crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, Mar. 16. cap. Item: Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, Galat. 3. capite.

D. BEZA.

Nos dicimus: Baptiſmum aquæ eſſe lauacrum regenerationis, hoc eſt, ſignificare & repræſentare regenerationem interiorem: Non autem ita ſignificare, quòd fiat in omnibus, ſed oſtendit finem, cuius cauſâ Baptiſmus inſtitutus eſt: videlicet, vt in electis obſignet gratiam, in quam à Deo æterno & occulto decreto, electi & ordinati ſunt. Quemadmodum ſuprà de Euangeli potentia ad ſalutem, & de Cœnæ Domini ſignis diximus: quibus potentia ſaluandi, & corpus & ſanguis Chriſti, omnibus offertur: ſed non niſi ab electis percipiuntur. In quorum numero quiſquis comprehenſus fuerit, etiamſi grauiter peccet, ſicuti de Dauide dictum eſt, non tamen gratiâ excidit, in quam à Deo ſemel receptus eſt.

Baptiſmus quomodo lauacrum regenerationis ſit ſecundum Bezam.

Diſtinctio autem in duobus exemplis Dauidis & Saulis Regis, manifeſtè conſpicitur. Nam vterq; grauiter peccauit coram Domino: ſed Dauid ſeruatur, Saul verò damnatur. Quia Dauid æterno Dei decreto fuit electus: Saul verò ad æternam damnationem creatus & ordinatus.

D. IACOBVS.

Fuit'ne Saulus etiam circumciſus?

D. BEZA.

Secundum literam: ſed non ſecundum Spiritum.

D. IACOBVS.

Vna circumciſio Dauidis & Saulis.

Vna fuit circumciſio Dauidis & Saulis: vnum & idem verbum Dei: vnus & idem ritus & cæremonia: quod negari non poteſt. Sicut enim Dauid circumciſus eſt: ita etiam Saul, cùm octo dierum eſſet infans, ſecundum Dei mandatum circumciſus fuit.

D. BEZA.

An duplex, vel vna ſit circumciſio tantùm. Rom. 2.

Duplicem eſſe circumciſionem ex verbis Pauli manifeſtum eſt, cùm inquit: Non qui in manifeſto Iudæus eſt, nec ea quæ in manifeſto fit carnis circumciſio, circumciſio eſt: ſed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus eſt: & circumciſio cordis, circumciſio eſt, quæ Spiritu conſtat, non litera.

His verbis Paulus apertè docet, duplicem circumciſionē eſſe, videlicet, carnis & ſpiritus, literæ & ſpiritus: vna exterior in externo ritu, altera interior in corde & ſpiritu.

Dico igitur, Saulem fuiſſe quidem circumciſum, circumciſione carnis ſecundum literam, ſed non circumciſione ſpiritus, qui longè aliter in Saule, quàm in Dauide fuit.

D. IACOBVS.

Contrarium hiſtoria Saulis manifeſtè docet: quæ teſtatur, Saulem à pueritia egregijs donis Spiritus ſancti exornatum fuiſſe, videlicet, reuerentia, honore, & obedientia erga patrem, animi humilitate egregia erga omnes, patientia, & moderatione ſingulari, prudentia quoque Rege digna. Accedit huc quoque, quod apertè de Saule ſcribitur: quòd ſpiritus

1. Sam. 16.

ritus Domini receſſerit ab eo, & ſpiritus malus illum exagitauerit. Si receſsit ſpiritus ſanctus: ergo prius eum habuit, quem iterum amiſit.

Deinde, D. Paulus, nequaquam duplicem circumciſionem facit: ſed in Iudæis abuſum & falſum intellectum circumciſionis à Deo traditę reprehendit: qui abiecto Chriſto, & doctrina Euangelij ſpreta, gloriabantur, ſe propter circumciſionem ſuſceptam, eſſe in gratia, & verum populum Dei. Quod cum circumciſione Abrahæ apertè pugnabat: In qua circumciſio ſigillum iuſtitiæ fidei fuit: quæ non ſolùm in auulſione pelliculæ præputij, ſed etiam in promiſsione conſiſtebat, ſine quâ externa illa cæremonia prorſus inutilis, & vna duntaxat, eaq́ minima pars circumciſionis fuit. Rom. 2. Explicatio vera verborum Pauli de circumciſione.

Quam promiſsionem cùm negligenter Iudæi Chriſtum contemnerent, & doctrinam eius damnarent: eos fruſtra de ſuſcepta circumciſione gloriari, docet hoc loco Paulus, cùm gratiam in circumciſione acceptam iterum abijciant, & ſibi circumciſionem ſuam inutilem reddant. Ideóq́ etiam literam tantùm appellat circumciſionem ſine fide promiſsionis ſuſceptam, quæ in Chriſtum reſpiciebat, qua dictum eſt Abrahæ, & ſemini eius: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ablato hoc verbo: circumciſio litera, imò nihil eſt, nihil prodeſt. Neq́ verus Iudęus ille eſt, ſi millies circumcideretur, qui hanc promiſsionem abijcit, in qua ipſe per circumciſionem in gratiam receptus eſt. Cur circumciſionem infidelium literam appellet Paulus.

D. BEZA.

Ex Pauli verbis recitatis manifeſtum eſt, quòd ſint duo genera circumciſionis, alterum litera, alterum ſpiritus. Et externa illa circumciſio carnis ſignificabat & repræſentabat circumciſionem interiorem ſpiritus, quæ ſignum erat & obſignatio adoptionis.

D. IACOBVS.

Añ Saul per circumciſionem ſit adoptatus in filium Dei.

Si externa illa circumciſio carnis, obſignatio fuit adoptionis: Saul autem (ſecundum veſtram opinionem) à Deo in filium non adoptatus eſt: quomodo igitur in ipſo ſuſcepta circumciſiõ obſignatio fuit, aut eſſe potuit? Nam quod non eſt: eius nulla obſignatio eſt.

D. BEZA.

Circumciſio externa, quoad Deum, omnibus offert quod ſignificat & repræſentat: ſed non in omnibus ſuam vim exerit: idq́, non culpâ Dei, ſed hominum, qui hanc gratiam reſpuunt.

D. IACOBVS.

Quòd Saul tempore circumciſionis ſuæ non reſpuerit hanc gratiam, quàm infans in circumciſione accepit, ſuprà demonſtratum eſt. Spiritus enim Dei in ipſo erat, & ſigna gratiæ manifeſtè edebat, donec ab eo receſsit, tum demum ſpiritus Domini malus eum exagitauit. Et quanta fuiſſet profanatio nominis Dei, ſi dicatur, Deum circumciſione gratiam adoptionis in Saule infante obſignaſſe, cum tamen nunquam adoptatum fuiſſe?

Simile de Principe.

Si Princeps ſigillo ſuo obſignaret membranam, in qua nihil ſcriptum eſſet, & promitteret ſubdito non modò gratiam, & clementiam, ſed ſpem etiam faceret de ampliſsimo feudo: quomodo cum honore Principis hoc factum coniunctum eſſet?

Profanatio nominis Dei in Baptiſmo reproborum, ex ſententia Bezæ.

Quanta igitur profanatio nominis ſacroſanctæ Trinitatis, Dei Patris, Filij, & Spiritus ſancti eſſet, ſi ſigillo ſuorum Sacramentorum obſignaret gratiam, & ampliſsimam ſpem de vita æterna conſequenda factam teſtaretur homini, quem tamen ſua gratia nunquam dignatus eſſet, neque vnquam voluerit, neque etiamnum, aut in æternum eum velit ſaluari, ſed ad æternam pœnam occulto ſuo decreto deſtinauerit?

Abſit

Abſit à nobis, abſit inquam, vt tàm impia, & blaſphema de Deo, & eius Sacramentis cogitemus in cordibus noſtris, quod Princeps iuſtus ſummæ contumeliæ loco duceret, ſi de ipſo talia ſpargerentur.

Si autem vera eſſet opinio veſtra, talia de Deo fateri cogeremur, quòd in Baptiſmo nobiſcum luderet, & non ſeriò ageret, ſiquidem diciris: externam circumciſionem obſignationem gratiæ fuiſſe, & Baptiſmum nunc eſſe obſignationem gratiæ in ijs, quos Deus nunquam dilexerit, neque eos ſaluari velit, ſicut reſponſiones veſtræ ad noſtras Theſes apertè teſtantur. In reſponſ. ad Theſ. 4.

Longè verò aliter Dominus de Saule abiecto per Samuelem loquitur. Non enim ait: Tu abiectus es à Deo, quoniam te Deus nunquam dilexit, & ab æterno reprobatus, ad æternum interitum à Deo creatus & deſtinatus es. Nihil horum dicit Samuel, ſed inquit: Pro eo quòd abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis Rex. 1. Sam. 15.

Fuit ergò Rex Saul in circumciſione verè in filium Dei adoptatus, & adoptio ei non modò ſignificata & oblata, ſed etiam reipſa in eum collata fuit, & habuit conſpicua & manifeſta ſigna Spiritus ſancti in ipſo habitantis, quem poſtea ſua impietate iterum amiſit, & multoties admonitus, & ad pœnitentiam reuocatus, non tamen reſipuit, aut verè pœnitentiam egit, ſed pertinaciter in contemptu Domini perſeuerauit. Hęc eſt cauſa abiectionis eius, quòd perijt, non ex occulto Dei decreto, quòd Deus illum nollet ſaluari; ſed quia Saluatori ſua malitia reſtitit. Saul Spiritum ſanctum habuit, & iterum amiſit.

Eadem ratio eſt in infantibus omnibus in Eccleſia natis. Quotquot enim baptizantur, Chriſtum induunt: & verè in filios Dei adoptantur, Spiritu ſancto donantur, & promiſſio gratiæ in illis obſignatur. Sed quando adoleſcere incipiunt, fieri poteſt, vt negligentia parentum, aut propria petulantia Spiritum ſanctum iterum amittant, & gratia Dei ſpolientur ſemel accepta. Qua ratione cauſam & culpam ſui interi- Omnes baptizati ſunt filios Dei adoptatur.

Cauſa abiectionis damnatorum non occultum Dei decretum.

interitus, non in Dei occultum decretum transferre poſſunt, qui eos in gratiā recepit, verè regenerauit, & in filios adoptauit. Ipſi verò cùm adoleſcerent, non ſecundum ſpiritum, ſed ſecundum carnem ambulantes gratia Dei iterum exciderunt. Qua de re apertum teſtimonium apud D. Paulum extat, cùm inquit: Si circumcidimini, Chriſtus vobis nihil proderit, euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini: A GRATIA EXCIDISTIS. Quomodo autem à gratia excidere poteſt, qui nunquam apud Deum in gratia fuit?

Galat. 5.

D. BEZA.

Hæ ſunt gloſſæ contra manifeſtum textum verborum Pauli, qui de duplici circumciſione apertè loquitur, videlicet literæ, & ſpiritus. Ideoq́; quod ſpiritus eſt, literæ, hoc eſt, externo ritui non eſt tribuendum. Cùm igitur adoptio filiorum Dei, ſit ſolius Spiritus ſancti opus, neque eam Baptiſmus aquæ præſtare poſſit, quæ non ad animam vſque penetrat: ſed corpus tantùm abluit: ideo Baptiſmus aquæ exterior, ſignificatio, & repræſentatio eſt duntaxat illius ſpiritualis ablutionis, quam ſolus Spiritus ſanctus per ſanguinem Chriſti, idq́; in electis tantùm operatur: in reprobis non item, quia carent fide, nec recipiunt hanc gratiam repræſentando & ſignificando oblatam. Ideoq́; etiam Paulus circumciſioni literæ detrahit vim ſpiritualis circumciſionis cordis, in qua ſola Iudæi gloriabantur, clamantes: Templum Domini, templum Domini, circumciſio, circumciſio: ſicut etiam in ſuis ſacrificiis confidebant. Et oſtendit Paulus circumciſionem illam carnis non eſſe circumciſionem illam veram, qua cor circumcidatur, ſed tantùm huius repræſentationem, & oblationem, quæ promiſcuè fiat omnibus circumciſis, vim autem in ſolis electis Spiritus ſanctus exerat,

Ierem. 7.

exerat, quorum corda circumcidit & regenerat, relictis alÿs qui damnantur, & electi non ſunt. Sicut Sol lucet omnibus, ſed cœci lumen non recipiunt, culpa non eſt in luce & ſplendore ſolis, ſed in vitio oculorum cœci: Ita etiam adoptio non tantùm ſignificatur, & repræſentatur, ſed etiam offertur omnibus in circumciſione, qui circumciſi ſunt: ſed electi tantùm recipiunt eam, quibus Deus aperit oculos, vt videant, & ſaluentur. Reliqui iuſto Dei iudicio ſunt relicti: quos hac gratia non dignatus eſt: & manet nihilominus Deus verax. Idem in Baptiſmo quoq; fit, quem multa millia infantum accipiunt, qui tamen nunquam regenerantur, ſed in æternum pereunt.

Horrenda vox: multa millia infantum baptizatorum in æternum perire.

D. IACOBVS.

Num ſint gloſſæ, an verò aperta Scripturæ teſtimonia ſine vlla humana gloſſa, quæ ego ad confirmandam ſententiam noſtram attuli, iudicent auditores omnes. Et ſententia verborum Pauli eſt manifeſta: qui vnam duntaxat circumciſionem, ſicut vnum quoq; Baptiſmum nouit in Eccleſia: neq; pro circumciſione agnoſcit eam, quæ eſt abſq; Spiritu. Sic aquæ aſperſio ſine ſpiritu minimè Baptiſmus eſt, qui non ſola aqua, ſed etiam ſpiritu conſtat: qui ſpiritus per lauacrum aquę regenerationem & renouationem in baptizatis efficit. Sed valde horrendum auditu eſt, quòd ais: multa millia infantum baptizari, qui nunquam regenerentur, ſed in æternum pereant. Nec puto vllum nunc in hoc cœtu auditorum eſſe, qui tibi hac in re aſſentiatur.

Omnes .n. ſine dubio in ea ſunt ſententia, ante perceptum quidem Baptiſmum, infantes ex parentibus carnaliter natos, carnem, id eſt natura quidem filios iræ eſſe, qui iuſto Dei iudi-

cio damnentur, niſi per Baptiſmum à Deo in gratiam recipiantur & regenerentur. Poſtquam autem in nomine Patris, Filij & Spiritus ſancti baptizati ſunt: nihil dubitant, tales infantes omnes, iam verè in filios Dei adoptatos, quos patres cum gaudio matribus puerperis lactandos & educandos, tanquam filios Dei commendant. Ecce, inquit pius pater è templo domum reuerſus ad vxorem puerperam: Qui prius erat filius iræ, is nunc à Deo adoptatus & verè filius Dei per Baptiſmum factus eſt.

Nequaquam ergo, & nullo modo in Eccleſia Dei admittenda eſt hæc doctrina & opinio, qua Spiritum in Baptiſmo externo ab aqua ſeparatis, & docetis, de adoptionis gratia, & infantum regeneratione demum ex motibus Spiritus ſancti, quos ſentiant, iudicandum eſſe, videlicet, ſi adoleuerint, & ſigna ediderint regenerationis factæ, ex eo demum certò pronunciari poſſe, eſſe electum & verè regeneratum: quod falſum eſt. Non enim opinari debemus, nos in Baptiſmo regeneratos: ſed certò & ſine dubio ſcire, & in fiducia accepti Baptiſmi firmiter credere debemus. Quod Dauidem poſt acceptam circumciſionem externam feciſſe ſuprà diximus: qui circumciſione ſua confirmatus plena fiducia diuini auxilij ipſum Goliath adortus eſt. Malè ergo à vobis fit, quòd pios parentes in perpetua dubitatione relinquitis, an ipſorum liberi per Baptiſmum acceptum in filios Dei adoptati ſint.

Nam ſecundum reſponſiones veſtras in Theſibus poſitas hoc vultis: non certò pronunciari poſſe aut debere, infantem baptizatum verè in filium Dei adoptatum, aut regeneratum eſſe, SED PROBABILITER TANTVM cenſeri eos fructu adoptionis donari, relictis Deo arcanis ſuis iudicijs. Idq; contra aperta verba Pauli: Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, Galat. 3.

In reſponſ. de Baptiſmo ad Theſin. 8. & 10.

D. BEZA.

Si ſentio Spiritum ſanctum & eius motus in me: certò pronun-

pronunciare poſſum, me verè regeneratum eſſe, ſecundum illud Pauli: Qui ſpiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei. De nobis ipſis ſinguli iudicare & pronunciare poſſunt, an ſint regenerati nec ne: ſed iudicium de alijs dubium & falſum eſſe poteſt.

D. IACOBVS.

Suprà dictum eſt, ſi conſolatio de adoptione in filios Dei facta, duntaxat à motibus Spiritus ſancti ita ſumenda ſit, vt ex Baptiſmo in infantia percepto, nō certam, ſed probabilem tantùm ſpem concipere debeam, me etiam in filium Dei adoptatum eſſe: hac doctrina feneſtram ad deſperationem perturbatis & tentatis conſcientijs manifeſtè & ſinè dubio aperiri.

In maximis enim tentationibus, non ſolùm nullos, ſed planè contrarios motus ſentiunt etiam verè pij & electi homines, ex quibus aliter ſtatuere non poſſunt, quàm ſe à Deo abiectos eſſe. Ideóq; in huiuſmodi tentationibus non ſolùm ad verbum, ſed etiam ad Sacramenta, Baptiſmum inprimis, recurrendum eſt, & Satanæ opponendum, quia ſemel baptizati ſimus, ideò nos etiam verè in filios Dei adoptatos eſſe. Et ſicut Ioannes loquitur, vt maximè cor noſtrum nos condemnet, neque alias cogitationes ſuppeditet, quàm quòd in æternum damnati ſimus: tamen eiuſmodi cogitationibus à diabolo inſpiratis opponere debemus, quòd Deus ſit maior corde noſtro, qui in Baptiſmo non ſolum adoptionem nobis obtulit, ſed etiam reuera contulit. Sicut dixit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hæc firma eſt & vera coſolatio, quam veſtra opinio non modò labefactat, ſed prorſus & in vniuerſum tollit: quia neminem, niſi in occulto Dei decreto ad vitam æternam deſtinatos, creatos, & ordinatos, ad Baptiſmum acceptum remittitis, in quibus ſolùm promiſsio gratiæ obſignata ſit.

In ſummis tentationibus de gratia Dei, ad Baptiſma recurrendum eſt.

D. BEZA.

Conſolatio Bezæ in ſummis tentationibus de gratia Dei.

Quod ad conſolationem attinet in ſummis tentationibus afflictas conſcientias eâ non ſpoliamus, ſed eam quæ in ſacra Scripturâ propoſita eſt, exponimus. Sic enim ego dicerem afflicto & perturbato homini: Tu de gratia Dei non dubites. Nam quia Deus te per prædicationem Euangelÿ ad agnitionem filÿ ſui vocauit, nónne ſenſiſti aliquoties in te tales motus, quòd te peccatorum tuorum pœniteat, quòd fiduciam tuam in Chriſto colloces, quòd ſanctè viuere, res aduerſas patienter ferre, & ad æternum filÿ Dei regnum aſpirare cupias? Hi motus ſunt filiorum Dei, quos ſi ſenſiſti vnquam, non dubites, te etiam in numero electorum eſſe, & propitium Deum habere.

D. IACOBVS.

Si quis autem non ſentiat tales motus in ſe, quomodo ſe conſolabitur?

D. BEZA.

Tentato homini dicendum eſt, ſolem ortum eſſe, etiamſi nondum ortus ſit. Sicut enim nocte lux ſolis non videtur: ſpes tamen eius certiſsima fieri poteſt homini, eum oriturũ: ſic etiam tentato homini dicendum: vt maximè Sol iuſtitiæ nondum ortus ſit, neq; ipſe tales motus ſentiat: tamen hunc ſolem quoque oriturum, & ipſum ſenſurum aliquando tales motus, quos nunc non ſentiat.

D. IACOBVS.

Hæc conſolatio in tentationibus nihil proficere poteſt, quoniam tentatus homo neſcit, ſed dubitat, an in numero electorum ſit, in quibus ſolum talis ſol exoriturus ſit, quódq; Deus tales motus accendere velit. Cùm igitur perpetuò dubitet, an ille ſol ei vnquam ſit exoriturus, in deſperationem certiſsimam venit, & miſerè perit. Sicut exempla eorum docent,

docent, quibus vera conſolatio propoſita non fuit,& in eiuſmodi tentationibus ſuccubuerunt. Quia ex tali doctrina, nemo quiſquam vllam conſolationem haurire poteſt, quia illi dubius fructus & efficacia Baptiſmi ſtatuitur, qui tantum in illis ſit gratiæ obſignatio, qui occulto Dei decreto ad vitam ęternam ordinati ſint, alijs vero non, etſi eum quoque perceperint, de quibus Deus contrarium decretum fecerit.

D. BEZA.

De electione noſtra ad vitam æternam, non niſi à poſteriori, hoc eſt, ab illis motibus Spiritus ſancti iudicare poſſumus: an ſimus etiam in electorum numero comprehenſi.

De electione, quomodo à posteriori iudicandum, ſecundum Bezam.

D. IACOBVS.

Multa ſunt à te dicta ad conſolationem eorum, qui ſummis tentationibus obruuntur, & nullam prorſus Baptiſmi mentionem feciſti. Vnde tamen initium conſolationis faciendum erat, vt cogitet homo, ſe baptizatum, & adoptatum, ideoq; à Deo minime abiectum eſſe. Quapropter dico, hanc doctrinam falſam eſſe, & in Eccleſia intolerabilem, quæ verbi Dei & Sacramentorum verum vſum prorſus tollit, & conſcientijs tentatis omnem conſolationem adimit. Nam conſolatio noſtra TOTA in verbo promiſsionis, & percepto vſu Sacramentorum poſita eſt.

Quamuis enim motus illi Spiritus ſancti ſunt regenerationis & adoptionis fructus, & eius ſigna: tamen in ſummis illis tentationibus Satan eos ita obſcurare poteſt, vt inde nullam prorſus homo tentatus conſolationem ſentiat, ſed contraria omnia experiatur. Vbi Satan per Eccleſię Miniſtrum ab homine tentato, ad hunc modum repellendus erat:

Solida conſolatio Chriſtianorum, in verbo & Sacramentis poſita.

Tu es (inquit ſyncerus Eccleſiæ Miniſter) in nomine ſanctæ Trinitatis baptizatus infans, & in filium Dei verè adoptatus. Qui Deus verax eſt, & promiſsionum ſuarum ſeruans, vt ſi nos negauerimus, ipſe ſeipſum negare non poteſt. Quapropter nihil dubites, Baptiſmum acceptum eſſe obſignationē veram adoptionis, quę nō per aquam ſignificetur,

Vera conſolatio in ſummis tentationibus.

ſed verè tibi in infantia collata eſt. Quare nihil dubites, te iam eſſe filium Dei electum & Chriſto inſertum per Baptiſmum, qui te in tentationibus non relinquet, ſed ex illis omnibus te certò eruet, de quo tu minimè dubites. Non enim tibi mentietur ſancta Trinitas, quæ in Baptiſmo tibi ſuam gratiam promiſit, obtulit, exhibuit, & obſignauit. Quare dicas Diabolo: Vade poſt me Satan, nullam partem in me habes. Scio mihi affuturum Chriſtum Saluatorem, cuius ſanguine in Baptiſmo ablutus ſum ab omnibus meis peccatis.

D. BEZA.

De adoptione liberorum baptizatorũ, ſecundum Bezæ doctrinam vſq; ad adultam ætatem dubitandum.

Vis & fructus Baptiſmi, non ad tempus certum referri debet, quo homo aqua baptizatur. Non enim credibile eſt, omnes internè baptizari ſpiritu, qui externè aqua aſperguntur. Sed tempus docet, quando aliquis ſit regeneratus nec ne, quando videlicet homo adoleuerit, & vita atque conuerſatione ſua demonſtret, ſe regeneratum, aut non regeneratum eſſe.

D. IACOBVS.

Non credo quenquam inter pios patres reperiri, quos Deus liberis donauit, qui ſuæ vxori poſt baptizatum infantem dicturus ſit: Chariſsima coniunx, filius recens nobis à Deo datus, nunc quidem baptizatus eſt, ſed neſcimus, nec certi ſumus, eum in filium Dei adoptatum, & receptum eſſe in gratiam. Non credo, inquam, aliquem ex auditoribus noſtris eſſe, qui in hac opinione verſetur.

D. BEZA.

Beza de infantum adoptione ſperare, ſed credere non docet.

Ego quidem omnes benè ſperare iubeo, ſed non ſum Propheta, vt poſsim prædicere, hunc puerum fore virum bonũ.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Neq; opus eſt. Quoniam gratiam Dei in Sacramento perceptam, amittere poteſt, qui Baptiſmum ſuſcepit. Sed hoc quæritur: an poſtquam baptizatus eſt infans, à Deo ſit adoptatus in filium Dei?

D. BEZA.

Reſpondeo: Infantes Baptiſmo aquæ aſperſos, PROBABILITER, probabiliter inquam, cenſeri filios Dei, ſed renouari eo tempore, quo baptizantur, vt vetere homine extincto, noui fiant homines, abſurdum eſſe putamus aſſerere. Quoniam pueri fidem non habent, præſertim actualem: ſed in fide parentum baptizantur. In reſponſ. ad Theſ. 7. Ad Theſ. 8.

D. IACOBVS.

Sed quæ certitudo ſalutis, aut conſolationis in Baptiſmo eſſe poteſt, quando homines docentur: Nullos infantes in Baptiſmo renouari, & non ſolùm reprobatos, & arcano, æterno, immutabili, decreto Dei abſoluto æternæ damnationi deſtinatos, neque antè vel pòſt, aut in Baptiſmo, hoc eſt, nunquam renouari, ſi millies baptizarentur, ſed etiam eos, qui ſaluandi ſunt, in Baptiſmo non renouari, ſed adoptionem, & renouationem, ſeu regenerationem tantùm obſignari, quæ interdum etiam in extremo agone ſequatur?

D. BEZA.

Nos quibuſuis adultis, qui baptizantur, totum Baptiſmum præberi aſſerimus: ſed interiorem Baptiſmũ tantùm ab illis percipi affirmamus, qui veram fidem priùs habent, vel aliquando conſequentur. Nam efficaciam Baptiſmi non ad illud referimus tẽpus, quo homo baptizatur. Prodeſt tamen nihilominus baptizatis illis quidem per fidẽ, aut quam In reſponſ. 6. Theſ. Opinio D. Bezæ de adultis baptizatis.

Ppp 3 habent

habent præcedentem eo tempore, quo baptizantur: aut qui fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt.

D. IACOBVS.

Ego de infantibus quæro, & tu mihi de adultis reſpondes. Vnum Baptiſmum eſſe, & non duos, nunc aliquoties dictum & demonſtratum eſt, Ideóq; exterior non ſine interiore, neq; interior ſine exteriore, qui fingitur, vnquam datur.

Quoniam ergo vnus eſt Baptiſmus, qui aqua & Spiritu conſtat, ideo etiam vnus eſt effectus aquæ & Spiritus. Quæ duo ſemper in Baptiſmo coniuncta ſunt, quamuis non eandem rationem cauſæ habeant, quoniam Spiritus per aquam, & aqua virtute Spiritus ſancti coniuncta regenerat, renouat, & adoptionem obſignat.

Baptiſmus aquæ, Metonymicè lauacrum regenerationis eſt, ſecundum Bezam.

Sed nihil ad quæſtionem reſpondetur, cùm aſſeritis: Baptiſmum, non niſi per tropum Metonymię lauacrum regenerationis dici, quę cauſa ſit, quòd non omnes infantes baptizati regenerentur? Et ne quidem electi, eo tempore, quando baptizantur infantes?

D. BEZA.

Quoniam non omnes ſunt electi, quod adoleſcentia demonſtrat. Nam ſoli electi regenerantur, reliqui iuſto Dei iudicio relicti ſunt in peccatis & miſeria, in qua concepti & nati ſunt, quos Deus reprobauit, vt ſuam in illis iuſtitiam demonſtret, neq; ſicut ſaluandos ad vitam elegit. De quo cùm ante adultam ætatem iudicari non poßit, ideo benè ſperandum de pueris dicimus, donec res ipſa demonſtret, quòd ſint electi.

D. IACOBVS.

Iudicent auditores omnes, an non hoc ſit Sacramento Baptiſmi omnem vim ſuam derogare, & Chriſtianos parentes in perpetua dubitatione, de adoptione liberorum ſuorum in filios Dei, retinere, adeoq; ipſos vna cum liberis conſolatione

tione omni priuare, quam in Baptiſmo repoſitam habent: & hoc modo omnia in dubio relinquere, vt nemo certò credere poſsit, aut debeat, ſe per Baptiſmum in filium Dei adoptatum eſſe: ſed PROBABILITER tantùm ſperare, aliquando regenerationem ſecuturam, quę in infantibus baptizatis fieri non poſsit, quòd actuali fide careant?

D. BEZA.

Vis Baptiſmi poteſt ſeſe demum in vltimo agone exerere, ſicut exemplum latronis docet, quem baptizatum fuiſſe, non eſt veriſimile. In illo tamen momento, quo Chriſtus eum alloquitur, conuerſus & ſaluatus fuit.

D. BEZA.

Neque nos vim regenerandi reſpectu Dei ita aquæ Baptiſmi alligatam eſſe dicimus, vt Spiritus ſanctus ſine aqua regenerare non poſsit, ſed nos homines ad Baptiſmum aquæ, ita alligatos eſſe docemus, vt ſine eo nobis ſalutem & vitam polliceri non poſsímus, ſi nobis Baptiſmus contingere poſsit: ſecundum illud Auguſtini piè dictum: Contemptores Sacramentorum priuantur gratia Sacramentorum. Nunquam autem probari poteſt, aliquid à Deo in Baptiſmo obſignari, quod non ſit.

D. BEZA.

Suo tempore fiet, quod obſignatur per Baptiſmum. Nam ſicut ſemen in terram proiectum non ſtatim germinat, ſed latet in terra aliquandiu abſconditum: Sic quoq; ſemen Spiritus Baptiſmi interioris tàm diu abſconditum manet, donec ſuo tempore aperiatur, qui ſint verè regenerati, & in quibus ſecuturus ſit fructus, & certiſſima indicia factæ regenerationis, in quibus verò non ſequantur.

D. IACO-

D. IACOBVS.

Cùm autem toties dixeris, quod etiam nunc aliquoties confeſſus es, quàm plurimos baptizari, qui nunquam regenerentur, quoniam æterno & occulto, ſed iuſto Dei decreto ad æternam damnationem ſint creati & deſtinati, quos Deus non velit regenerari: quomodo in illis adoptio obſignari poteſt per Baptiſmum aquę, quæ in æternum non ſequetur? An verò hæc non eſt non ſolum Baptiſmi, ſed etiam nominis Dei manifeſta prophanatio?

D. BEZA.

Beneficium adoptionis omnibus offertur, ſed quòd non ab omnibus percipiaur, Deus in culpa non eſt.

D. IACOBVS.

Aliud eſt adoptionis oblatio, quæ non percipitur, & aliud eius perceptæ obſignatio. Niſi enim percipiatur, obſignatio locum habere non poteſt. Item, quomodo aut cur reprobis offertur, cùm Deus non velit, vt ab ijs percipiatur?

D. BEZA.

Non Dei, ſed ipſorum propria culpa fit, quòd non percipiatur.

D. IACOBVS.

Duo vos ſtatuitis, quæ Scripturæ ſacræ teſtimonijs nunquam demonſtrari poſſunt. Alterum, quod dicitis: Quoniam Deus non omnes ad vitam æternam elegerit, ideo multa millia infantum baptizari, qui non regenerentur, aut renouentur, neque in filios Dei adoptentur: quos Deus conſtituerit relinquere in ipſorum miſeria ad declarandam iuſtitiam ſuam: de quo plura in ſequenti articulo de Prædeſtinatione. Alterum verò eſt, quod infantes eo tempore, quo baptizentur, non renaſcantur & renouentur, etiam qui ad vitam

tam ęternam electi ſunt per Baptiſmum, quia careant propria fide. Neque quenquam certum eſſe poſſe, liberos ſuos etiam baptizatos, in filios Dei adoptatos eſſe: ſed benè de illis duntaxat ſperandum, & probabiliter cenſendum eſſe, eos adoptionis fructu donari. Quod nos apertè damnauimus, & cum Scriptura ſacra manifeſtè pugnare demonſtrauimus.

Iudicium ſit penes auditores, qui vtriuſq; partis argumenta, rationes, & ex ſacris literis producta teſtimonia audiuerunt: ex quibus facilè cognoſcere, & iudicare poſſunt, vtri parti adhærere debeant.

D. BEZA.

Nos doctrinæ noſtræ fundamenta, rationes, & argumenta de vtroq; capite in Theſibus noſtris poſuimus, quas etiam auditorum iudicio, & omnium piorum commendamus.

XXVIII. MARTII, ante Meridiem.

D. IACOBVS.

POSTQVAM heri de Baptiſmo actum eſt, ex Theſibus noſtris ſcripto comprehenſis & vobis exhibitis: non video quid ampliùs à nobis dici poſſit. Idem enim habent Theſes reliquę, quod in prioribus tractatum eſt.

Vnum autem colophonis loco addere viſum eſt. Placuit enim quærere: cùm Heydelbergenſes Theologi apertè ſcribant: Baptiſmum aquæ ſine fide ocioſam & inutilem cæremoniam eſſe: vos autem in reſponſione veſtra aperta aſſeratis, infantes fide carere: & eos tamen nihilominus baptizandos eſſe cenſeatis: quis fructus ſit eius Baptiſmi, aut eſſe poſſit, quem infantes ſine propria (ſecundum veſtram opinionem)

An Baptiſmus infantibus ſine propria fide prodeſſe poſſit.

nem)fide percipiunt? Si enim infantes non credunt: quid illis Baptiſmus prodeſſe poteſt? Ocioſa igitur cæremonia erit.

D. BEZA.

Si adeſſent Domini fratres Heidelbergenſes, commodiùs reſpondere poſſent ad ea, quæ ipſi priùs ſcripſerunt. Quilibet enim optimus ſuorum verborum interpres eſt. Dicimus tamen, ſi de fide loquamur, quæ actu eſt, nos non videre, quomodo infantes fidem habere queant, cùm verbum Dei neq; audiant, neque intelligant: Paulus autem apertè teſtetur: quòd fides ſit ex auditu verbi Dei. Nam actualis præſupponit notitiam rei, quæ creditur. Hæc autem infunditur, aut modo extraordinario, cuius teſtimonium in ſacra Scriptura non habemus: aut ordinario, qui fit per externum auditum verbi Dei, Rom. 10. Semper ergo hæ duæ cauſæ coniunctæ ſunt, efficiens principalis, & inſtrumentalis, quando fides donatur aut infunditur homini, videlicet, Spiritus ſanctus, & auditus verbi Dei. Eiuſmodi fidem nos infantibus tribuere non poſſumus, ſi de actuali fide intelligatur. Sin verò demus, infantes ſemen ſeu radicem fidei habere: fides tamen non eſt actualis, de quo Paulus loquitur: fides ex auditu.

Cur infantes baptizati, ſecundum Bezam, fide careant.

Rom. 10.

Etſi igitur infantes Chriſtianorum fide carent: non tamen propterea Baptiſmus illis inutilis, aut ocioſa cæremonia eſt. Poteſt enim fieri, vt tēpore adminiſtrati Baptiſmi, aliquis non credat, poſtea tamen incipit ei prodeſſe Baptiſmus, cùm incipit credere: quæ fides Baptiſmum reddit efficacem, quo obſignantur ſolùm electi. Sicut etiam fieri poteſt, vt aliquis audiat verbum Dei, cui tamen longè pòſt credat, vt nō opus ſit noua prædicatione, ſed per Spiritum ſanctum prior Prædicatio facta in corde reſuſcitetur, & ex auditu verbi olim

Quomodo infantibus ſine propria fide baptizatis Baptiſmus proſit.

olim auditi fides naſcatur. Adhac infantes Chriſtianorum naſcuntur in Eccleſia & ſic in fœdere ſunt comprehenſi, ſecundum illud: Ero Deus tuus, & ſeminis tui. Quapropter illos baptizamus: Turcarum autem liberos non baptizamus, niſi ad interrogata reſpondere poſſint, & ſe credere profiteantur. Quemadmodum de Philippo legimus, qui Eunuchum baptizaturus, priùs quærit, an credat? Cùm enim Eunuchus diceret: Ecce aqua, & quid prohibet me baptizari? dixit ei Philippus: Si credis ex toto corde tuo. Qui reſpondens ait: Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum. Et baptizauit eum. In infantibus autem in Eccleſia Dei baptizandis, fidem Eccleſiæ præſupponimus, in qua baptizantur, non autem propriam fidem, quampropter defectum actualis intellectus habere non poſſunt, quæ per ſolum auditum verbi Dei datur. Act. 8.

Sic ergo in Baptiſmo infantis in Eccleſia, cum fide parentum concurrit fides Eccleſiæ. Ex quo putamus, & probabiliter cenſemus, omnes ad Eccleſiam & ad numerum filiorum Dei pertinere, qui in illo fœdere naſcuntur. In quo etiam ipſi infantes comprehenſi ſunt, reſeruato tamen ſemper occulto Dei decreto de electis, quos Deus conſtituit ab æterno ſaluos facere. In Reſponſ. de Baptiſmo ad 8. & 10. Theſin.

D. IACOBVS.

Si rectè percepi ſententiam tuam, diſſeruit tua dignitas de duplici ratione fidei quarum altera cum intelligentia coniuncta fit, altera verò inſtar ſeminis à vobis cenſeatur. Item, de ordinario & extraordinario modo, quo fides à Spiritu ſancto infundatur. Quam diſtinctionem nos concedere non poſſumus. Fides infantibus nõ extraordinario modo in Baptiſmo datur.

Cùm enim in Baptiſmo fides datur & infunditur: hoc non extraordinario, ſed ordinario modo fit. Et fieri id poſſe, vt

infantibus quoque detur, & Spiritus ſanctus in illis eam operetur, exemplo Iohannis Baptiſtę contra Anabaptiſtas hactenus conſtanter aſſeruimus, & aperto verbo Dei probauimus, de quo ſcriptum eſt, quòd ad vocem ſalutationis D. virginis Mariæ, Eliſabethæ factam, infans cum gaudio in vtero eius exultarit.

Exultatio Ioannis Baptiſtæ extraordinaria in vtero Elizabethæ.

Quod igitur ad hoc exemplum attinet, quamuis hoc fuerit extraordinarium, quòd cum gaudio ad vocem Marię in vtero matris exultauit: tamen hoc extraordinarium non eſt, quòd Deus fidem in infantibus baptizatis operatur.

Etſi enim non omnes infantes baptizati ad eundem modum inſolito more exultent, in vtero matrum: tamen Deus in illis fidem operatur, qua propter Chriſtum placent, & filij Dei adoptiui non probabiliter cenſentur, ſed certò pronunciantur, aliàs Baptiſmus cæremonia ocioſa eſſet, qua aliquid obſignaretur, quod non eſſet.

Chriſtianorum liberi quomodo in fœdere ſint.

Licet ergo Chriſtianorum liberi in Eccleſia naſcantur, non tamen propterea in fœdere cenſentur, niſi etiam quæ fœdus requirit, & in eo comprehenduntur, fecerint, aut in ipſis fiant.

Carnalis natiuitas ex pijs parentibus nihil facit ad adoptionem filiorum Dei.

Matth 3.
Ioan. 3.

Quoniam carnalis natiuitas ex pijs parentibus nihil facit ad conſecutionem regni cœlorum. Sicut ſcriptum eſt: Ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraham. Item: Quicquid ex carne natum eſt, caro eſt.

Niſi ergo ex aqua & Spiritu (quod fit in Baptiſmo) regenerentur & renaſcantur liberi: ex pijs & Chriſtianis parentibus nati, non poſſunt videre regnum Dei.

Liberi Iſraelitarum abſq; circumciſione in fœdere non cenſebantur.

Sicut enim in veteri Teſtamento, ex pijs parentibus naſcebantur liberi: in fœdere autem non cenſebantur, niſi etiam in ipſis perficerentur, quę in fœdere continebantur, videlicet vt octaua die caro pręputij præcideretur. Maſculus enim, inquit Moſes, cuius caro præputij circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.

Ita

Ita non probabili ratione, ſed certiſsima quoque & indubitata conſequentia ſequitur &colligitur,in nouo Teſtamento infantes etiam ex pijs & Chriſtianis parentibus natos, in fœdere non cenſeri,niſi etiam baptizati fuerint: ſecundum illud Chriſti, Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei. Quibus Baptiſmus nihil prodeſſet, ſi non crederent: ſecundum verbum Chriſti: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Et non dicit: Qui baptizatus fuerit,etiamſi non crediderit, ſalnus erit.

Infantes non credentes non ſaluantur. Marc.16.

Quòd autem T. D. ex ſententia veſtra ſemen fidei appellat, quod tamen non ſit fides: Chriſtus longè aliter loquitur, qui apertè fidem appellat,cùm inquit: Qui vnum ex minimis illorum offendit, QVI IN ME CREDVNT, credunt, inquit Chriſtus. Cui teſtimonio Chriſti de pueris, meritò plus fidei adhibetur, quàm ipſis adultis, qui fatentur ore,ſe credere, cùm mentiri & fallere poſsint. Chriſtus autem neque mentitur neque fallit. Etſi igitur nos non videmus, quomodo credant, qui beneficio actualis intellectus carent: non tamen Chriſtus & Spiritus ſanctus propterea mendacij arguendi ſunt, qui apertè teſtantur, pueros illos credere. Erant enim circumciſi pueri, ex quibus vnum Chriſtus diſcipulis ſuis humilitatis exemplum proponit, qui non modò in Eccleſia nati fuerant, ſed etiam ſignum fœderis acceperant. In quo à Deo in gratiam recepti, fide & gratia Spiritus ſancti donobantur.

Pueri Chriſtianorum baptizati credunt.

Qualem puerum Chriſtus diſcipulis ſuis propoſuerit.

Neque eſt, vt in illis præ alijs infantibus rationis ſeu intellectus beneficium prædices. Tam enim in rebus ſpiritualibus nihil intelligunt pueri illi quatuor aut quinque annorum, aut etiam plurium, quàm infans in cunis iacens. Neque ratio aut intellectus humanus iuuat nos in fide conſequenda: quin adulti eum captiuum ducere iubentur, vt fidem vel acquirant, vel eam retineant, quæ Spiritus ſancti liberrimum donum eſt.

Ratio & intellectus humanus non iuuant, ſed impediunt fidem. 2. Cor 10. 2. Theſſ. 1. Philip. 1.

Quapropter vt concludam: Si infantes Chriſtianorum fide carent, & nihilominus baptizandi ſunt: non video, quo-

modo conciliari poſsit, quòd illorum Baptiſmus non ſit ocioſa & inutilis cæremonia, cùm ſine fide Baptiſmus nihil proſit.

D. BEZA.

Non video quomodo ſequatur: Ioannes Baptiſta in vtero matris habuit fidem. Ergo omnes infantes baptizati quoq; habent fidem. Argumentum enim eſt à particulari ad vniuerſale: quòd non concludit. Nam à poſſe ad eſſe, non valet argumentum. Præterea non puto fuiſſe pueros quatuor aut quinque annorum, de quibus Chriſtus loquitur, quòd credant.

D. IACOBVS.

Etſi exemplum Ioannis hoc nomine eſt ſingulare, quòd actuali intellectu fidei in vtero matris exultat: in hoc tamen non eſt ſingulare, quòd fide in infantia donatus eſt.

Fundamentum doctrinæ de fide infantum baptizatorum. Et ſanè ab exemplo Ioannis Baptiſtæ ad infantes omnium Chriſtianorum, non liceret argumentari, tanquam à particulari, ſeu potiùs ſingulari, ad vniuerſale, niſi Chriſti verbum extaret, qui eos credere affirmat. Et Lucas expreſsè teſtatur: quòd ad Chriſtum allati ſint, non pueri duntaxat (παιδία) quatuor, quinq; aut plurium annorum, ſed τὰ βρέφη, hoc eſt, ab vberibus matrum pendentes, quibus Chriſtus benedixit, & talium regnum cœlorum eſſe pronunciauit. Matth. 18. Luc. 18.

1. Theſſ. 3. Hebr. 11. Philip. 1. Cùm igitur fides ſit opus Dei Spiritus ſancti, ſine qua nemo Deo placere poteſt: tàm facilè eſt Deo, imò faciliùs eſt in illis fidem operari, in quibus caro non ita, ſicut in adultis repugnat, quàm in ipſis adultis, vbi caro (id eſt, intellectus & ratio, quæ ſunt in homine potentiæ animæ excellentiſsimæ) ſemper repugnat.

Nam ratio impedit magis, quàm promouet aut confirmat fidem in nobis. Ideóq; etiam vſq; ad extremum vitæ Spiritum contra eam, tanquam truculentiſsimum hoſtem ſalutis noſtræ æternæ, pugnandum eſt.

D. BEZA.

D. BEZA.

De adultis intelligenda ſunt verba Chriſti de fide, quæ datur per auditum verbi, ad quem vſus rationis & intellectus actualis requiritur. Si enim verbum Dei audiatur, & non intelligatur: nihil prodeſſet, neque fides conciperetur. Qua cum deſtituantur infantes: aſſerere non poſſumus eos credere.

Quos tamen nihilominus baptizamus, quòd aliquando credituri ſint, etiamſi nunc, quando Baptiſmum accipiunt, non credant, ſed fide deſtituantur, & in fide parentum atq; Eccleſiæ baptizentur, quòd in fœdere cenſeantur, quia in Eccleſia nati ſunt. Aliàs omnes infantes damnati eſſent, qui Ioſ. 5.
tempore Moyſis in deſerto, non circumciſi mortui ſunt.

D. IACOBVS.

Chriſtum non de adultis, ſed de pueris loqui, Marcus & Lucas apertè teſtatur. Quos etiam apertis verbis dicit CREDERE: Ideoq; minimè offendendos eſſe. Neq; curandum eſt, quomodo illi audiant verbum Dei, & quomodo fides eis infundatur, cùm baptizantur: ſufficit Chriſtum hoc teſtari.

De infantibus ex verbo Domini iudicandum.

Gen. 17.

Deinde quòd ad infantes non circumciſos attinet, non ex ratione humana, ſed ex verbo Domini iudicandum eſt. Verbum Domini ſic ſonat: Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, QVIA PACTVM DOMINI IRRITVM FECIT. Quapropter grauiter peccarunt parentes in deſerto, ſicut in alijs etiam quàm plurimis, quòd contra tàm expreſſum Dei mandatum ſuos infantes octauo die circumcidi non curauerint, & hac ratione eos in diſcrimen & ſummum periculum æternæ ſalutis & vitæ amittendæ adduxerint.

Iſraelitarum peccatum in neglecta circumciſione filiorum in deſerto.

Quia verò ſæpenumero feſtinanter & inopinatò caſtra mouenda fuerant: & liberi in diſcrimen vitæ videban-

tur non adducendi eſſe: Dominus ipſe errorem hunc in eis correxit, dum etiam incircumciſos mirabiliter conſeruaret, ne in deſerto abſque circumciſione morerentur, ſed ante ingreſſum in terram promiſſam circumciderentur, quod iubente Domino ſub Ioſue factum legimus.

Ioſ. 5.

Maſculi ante octauum diem incircumciſi mortui, an ſaluati.

Sic minimè dubium eſt, ante octauum diem quàmplurimos infantes maſculos mortuos eſſe incircumciſos: quibus tamen ad damnationem imputatum non eſt, quoniam diem non attigerant à Deo definitam: quo nomine parentes cum liberis incircumciſis coram Deo & hominibus excuſati fuerunt. Quoniam fœdus Domini neque tranſgreſsi ſunt, neque irritum fecerunt. Idem eſt iudicandum de infantibus Chriſtianorum, vbi nulla culpa parentum, & nullus contemptus Sacramenti accedit.

D. BEZA.

Iudicas autem ex verbo Dei, omnes illos periiſſe, qui incircumciſi in deſerto mortui ſunt? Quia ſcriptum eſt: Delebitur anima eius de populo ſuo?

D. IACOBVS.

Excuſatio omiſſæ circumciſionis in deſerto.

Si ex verbo Dei iudicandum eſt, certè aliter iudicari non poteſt, maximè ſi negligentia & contemptus mandati Dei acceſsiſſet. Sed per frequentes & inopinatas peregrinationes excuſari aliquo modo poſſunt à negligentia & contemptu Sacramenti. Vnde etiam mirabiliter conſeruati ſunt, ne ſine circumciſione morerentur, & in ęternum perirent. Et veriſimile eſt, cùm pręter Ioſua & Caleb omnes in deſerto mortui ſint, qui in virili ętate ex Ægypto egreſsi ſunt, liberi autem eorum tanto & tàm admirando numero creuerint: paucisſimos in deſerto mortuos fuiſſe.

D. BEZA.

Si iudicas omnes infantes in deſerto incircumciſos, in ęter-

æternum periſſe: Moſen & Aaronem accuſas negligentiæ, quòd populum de peccato illo non monuerint, vt maſculos recens natos infantes, conſtituto tempore circumcidi non curauerint: quod non legimus ab illis factum eſſe. Ego verò ſic iudico, quòd Deus propter negligentiam parentum infantes incircumciſos non abiecerit. Sic quoq; negligentia parentum nihil officit ſaluti infantium Chriſtianorum, quando non baptizati ex hac vita decedunt.

D. IACOBVS.

Multa tulit contra ſuam voluntatem Moſes, in populo Iudaico, populo duræ ceruicis, quæ mutare non potuit. Quapropter non modò veriſimile: ſed ſine dubio quoq; factum eſt, quod Iſraelitas ſui officij hac in parte etiam commonefecerint Moſes & Aaron: ſed pro ingenio ſuo illis populus non obtemperauit, in quos Dominus duriter ſæpe animaduertit.

Moſe in Iſraelitis multa tulit, quæ mutare non potuit.

D. BEZA.

Sic ergo ſimpliciter neceſſariam facies circumciſionem, quia ſcriptum ſit: cuius præputij caro præciſa non fuerit, delebitur anima eius de populo ſuo. Quod ego non credo, neq; ſic ſentio. Nam circumciſio differebatur vſq; ad octauum diem, & interim miſellus puer moriebatur: num propterea deletus eſſet de populo ſuo? Si autem poteſt circumcidi, et non vſi ſunt, ſed contempſerunt: tales periſſe ego quoq; affirmo. Idem de Baptiſmo, & infantibus non baptizatis iudicandum cenſeo.

An circumciſio ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria fuerit?

D. IACOBVS.

Quando infans ante octauum diem circumciſioni deſtinatum moritur, & parentes & liberi excuſati ſunt coram

Deo & hominibus: & quid de illis infantibus velit ſtatuere, illius voluntati relinquitur, de qua nos ex verbo iudicamus. Quoniam fœdus Domini infans irritum non fecit: Ideo etiam illi non imputari cenſemus.

Baptiſmus infantibus non extrahendus.

De Baptiſmo autem cùm nullum certum tempus à Deo preſcriptum ſit, quo infantes Chriſtianorum baptizandi ſint: & Chriſtus diſcipulos ſuos grauiſsimè corripuerit, qui prohibuerunt INFANTES & pueros ad illum adduci, quos tam humaniter ad ſe inuitauit, dicens: Sinite paruulos ad me venire, quoniam talium eſt regnum cœlorum: ideo omnibus parentibus ſummo ſtudio in eam curam eſt incumbendum, vt nulla interpoſita longiore mora, recens nati infantes baptizentur, & per Baptiſmum in fœdus recipiantur, quod Chriſtus de æterna vita nobiſcum pepigit. Secundum illud Chriſti: Niſi quis natus fuerit ex aqua & Spiritu, non poterit ingredi in regnum Dei. Quod beneficium non minùs infantibus quàm adultis neceſſarium eſt, ſiquidem in peccatis concepti & nati, & natura filij iræ ſunt. Et niſi propter Chriſtum in gratiam recipiantur, nulla ſpes vitæ æternæ conſequendæ illis relicta eſt in natiuitate carnali, quòd in Eccleſia nati ſunt. Nam quicquid ex carne natum eſt, caro eſt, hoc eſt, æterna damnatione dignum eſt.

Ioan. 3.

Pſal. 51.
Epheſ. 2.

Baptiſmus infantibus quomodo neceſſarius.

Quapropter Baptiſmum infantibus ita neceſſarium iudicamus, vt ſolùm neceſsitatem ineuitabilem excuſare cenſeamus, negligentiam autem & contemptum minimè veniam mereri ſtatuamus. Qui ſalutem ita Baptiſmo alligamus, ſicut verba ſonant: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Item: Niſi quis natus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt ingredi in regnum cœlorum.

Mar. 16.
Ioan. 3.

D. BEZA.

An infantes non baptizati, ſint in fœdere Dei?

Si igitur nō abſoluta neceſſitate Baptiſmus neceſſarius eſt infantib. aliâs quàmplurimi non baptizati damnati eſſent, quos ſaluatos eſſe, piè credimus: Ergo hinc manifeſtū eſt, infantes

fantes in fœdere eſſe, priuſquam baptizentur, aut etiamſi non baptizarentur, ſed ſine Baptiſmo decederent.

D. IACOBVS.

Pij parentes & honeſtæ matronæ in tali caſu neceſsitatis infantes conſtitutos, pijs ſuis precibus Deo commendant: quas exaudiri minimè dubium eſt. Secundum illud ipſius verum dictum: Petite & accipietis, pulſate & aperietur vobis.

Infantes in ſummo articulo neceſsitatis ſine Baptiſmo morientes, quomodo Deo commendandi.

Necq; Deus ita alligatus aquæ eſt, vt ſine ea gratiam operari inuocatus non poſsit, aut non velit.

Ne autem recens nati infantes ſummè infirmi in hoc periculum incidant: etiam mulieribus permiſſum eſt, vt in tali caſu neceſsitatis baptizent.

Περὶ τοῦ Γυναικοβαπτίσματος.

D. BEZA.

Baptizare pars eſt Miniſterij Eccleſiaſtici: quod viris, non mulieribus commendatum eſt, & commendari debet. Sicut enim mulieri non permittitur in Eccleſia loqui, ita etiam non licet ei baptizare. Mulier, inquit Paulus, in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione. Docere autem mulieri non permitto. Item, Mulieres in Eccleſijs taceant.

An mulieribus conceſſum ſit, in caſu neceſsitatis baptizare infantes.

1. Tim. 2.

1. Cor 14.

D. IACOBVS.

Verum eſt, quòd baptizare ſit pars Miniſterij Eccleſiaſtici: quòd ordinariè viris, & non mulieribus commendatum eſt, & commendari debet. Inde verò non ſequitur, quòd in caſu neceſsitatis non liceat mulieribus baptizare.

Baptiſmus à mulieribus adminiſtratus non damnandus.

Sicut enim in caſu neceſsitatis, cùm homo in extremo agone mortis verſatur, iam iam ſpiritum extremum exhalaturus, abſentibus vel Eccleſiæ Miniſtris, vel alijs viris extra hoc Miniſterium conſtitutis, loqui, hoc eſt, moriturum hominem prædicatione verbi Dei, & promiſsionum diuinarum conſolari, & à peccatis abſoluere (quid enim prædicatio

Mulieri abſentibus Eccleſiæ Miniſtris licet prædicare & abſoluere.

Prædicatio Euangelij, eſt abſolutio à peccatis.

Euangelij, & annunciatio promiſsionis gratiæ Dei in Chriſto exhibitæ, aliud eſt quàm abſolutio à peccatis?) piæ mulieri licet, in hunc modum: Confide (frater vel ſoror in agone) peccata tua ſunt tibi remiſſa propter Chriſtum, qui tibi hoc in verbo Euangelij promiſit, quod Baptiſmo obſignauit, qui corpus & ſanguinem ſuum, & Spiritum ſanctum in Baptiſmo pignoris loco tibi dedit: Ita quoque in caſu neceſſitatis abſentibus Eccleſiarum Miniſtris, & viris omnibus, baptizare mulieribus licet. Vtrum enim maius eſt? Verbum & prædicatio verbi, an verò Sacramentum Baptiſmi, & eius adminiſtratio?

D. BEZA.

Prædicatio verbi, administratione Sacramenti maior.

Verbum Dei.

D. IACOBVS.

Quomodo & vbi mulieribus prohibitum ſit prædicare Euangelium.

Si ergo licet quod maius eſt, mulieribus in caſu neceſsitatis: licebit etiam quod minus eſt. Quod ad dicta Pauli attinet allata, nihil contra nos pugnant. Nam Paulus non ſimpliciter prohibet, ne mulieres doceant: aliàs domi liberos & familiam inſtituere quoque prohiberentur, quod fit ſalutari doctrina Euangelij, quam interdum mulieres meliùs norunt & intelligunt, quàm viri & mariti, ſeu domini, & patresfamilias. Ideo non ſimpliciter dicit: Mulier non doceat: ſed addit, IN ECCLESIA, hoc eſt, in cœtu publico, qui viris & mulieribus conſtat: vbi dedecus eſſet, viros à mulieribus doceri & inſtitui. Sed ipſarum officium eſt diſcere in ſilentio à viris. Alia autem ratio eſt in caſu neceſsitatis, vbi nullus vir, nullus Eccleſiæ ordinarius Miniſter præſens eſt: ibi locum habet, quod alibi Paulus ſcribit: In Chriſto neque mas neque fœmina eſt.

Mulier in Eccleſia non doceat.

Gal. 3.

D. BEZA.

An mulieribus Cœnam Domini adminiſtrare liceat.

Quæro igitur, ſi mulieribus in caſu neceſsitatis baptizare licet: an etiam Cœnam Dominicā mulieribus adminiſtrare liceat?

liceat? Cùm Sacramentorum & adminiſtrationis eorundem eadem ſit ratio. Si igitur vnum licet mulieribus, licebit etiam alterum.

D. IACOBVS.

Reſpondeo, magnam diſsimilitudinem eſſe inter adminiſtrationem Cœnæ Domini, & inter Baptiſmum in caſu neceſsitatis. Infans enim recens natus nunquam adhuc baptizatus eſt, quem mulier in caſu neceſsitatis extremo baptizat. Sed in agone conſtitutus Chriſtianus, qui adultus eſt, prius ſæpe Cœnam Domini in cœtu Eccleſiaſtico publico percepit. Eius ſi commonefiat per mulierem conſolantem voce Euangelij, nihil periculi eſt, quod ad æternam ſalutem attinet, ſi maximè moriatur, & Cœnam Domini non accipiat. Baptiſmi autem longè alia ratio eſt, de quo Chriſti verba extant: Niſi quis natus fuerit ex aqua & Spiritu, non poteſt ingredi & videre regnum Dei.

Diſcrimen neceſſitatis in adminiſtratione Baptiſmi, & Cœnæ Domini.

Ioan. 3.

D. BEZA.

In abſentia Miniſtrorum Eccleſiæ, viris talia conueniunt, non mulieribus, quæ à Miniſterio Eccleſiæ prorſus excluſæ ſunt.

D. IACOBVS.

Ordinatio Eccleſiaſtica VVirtembergenſis, de Baptiſmo per mulieres adminiſtrando, expreſsè continet, ne obſtetrix aut alia mulier, niſi in ſummo, & extremo periculo & neceſſitate infantem baptizet. Sed ſi Miniſter Eccleſiæ haberi nequeat, honeſtus vir aduocetur, qui munus hoc baptizandi obeat. Eorum autem ſi copia quoque haberi non poteſt, nullo iure nulloq; Dei expreſſo verbo ab hoc Miniſterio Eccleſiaſtico mulieres arceri poſſunt aut debent, niſi eas quoque à munere docendi Euangelium, & conſolandi ægrotantes & cum morte conflictantes, in abſentia virorum arcere & repellere velimus. De quo iudicium penes auditores eſto.

Ordinatio Eccleſiaſtica VVirtembergenſis, de Baptiſmo per mulieres adminiſtrando.

DE PRAEDESTINATIONE.

QVIA Theodorus Beza cum ſuis fratribus reſponſiones ſuas ad Theſes Theologorum Vvirtembergenſium, de Prędeſtinatione, ſicut & de Baptiſmo, & Templorum Reformatione nondum conſcripſerat, & ex voluntate Illuſtriſſ. Principis, Comitis Friderici, etiam de hoc Articulo colloquendum eſſet: iuſſus eſt D. D. Lucas Oſiander Vvirtembergenſium Theſes publicè recitare, quæ ſequuntur. Diligenter autem rogauit D. Beza Illuſtriſsimum Principem, Comitem Fridericum, per Gallos primarios Colloquij auditores, cum D. Iacobo Andreæ ageret, vt breuitati ſtuderet, & à prolixitate ſermonis abſtineret, qua in collatione de præcedentibus articulis vſus eſſet: quod ſe facturum D. Iacobus promiſit.

THEOLOGORVM VVIRtembergenſium Theſes de Prædeſtinatione.

Extra controuerſiam quæ ſequuntur, poſita ſunt.

I.

QVod Deus ab ęterno, non modò lapſum primorum parentum noſtrorum, ſed omnium quoq; hominum præuiderit.

Quòd

II.

Quòd ſaluandos non modò preſciuerit, ſed etiam ab æterno elegerit, & ad vitam æternam prædeſtinauerit.

III.

Quòd electio facta ſit in Chriſto, priuſquam mundi fundamenta poſita ſunt: hoc eſt, vt per Chriſtum ſaluarentur.

IIII.

Quòd ſaluandorum apud Deum certus ſit numerus.

V.

Quæritur autem, an Deus electos ſuos ita ad vitam æternam prædeſtinauerit, vt quoſdam, adeoq́ maximam partem hominum, priuſquam naſcerentur, æterno exitio, abſoluto & occulto decreto facto, ad æternam condemnationem deſtinauerit, vt nolit eos pœnitentiam agere, conuerti, & ſaluari? Status controuerſiæ.

VI.

Credimus nos & confitemur, quòd ex Scriptura occultum Dei decretum demonſtrari non poſſit, quòd abſq́ omni indignitatis reſpectu, mero voluntatis ſuæ placito quenquam, multò minùs maximam partem humani generis ad æternam damnationem deſtinauerit, vt nolit eos pœnitentiam agere, conuerti & ſaluari.

VII.

FVNDAMENTA aſſertionis noſtræ hæc ſunt:

Quæcunq́ ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & CONSOLATIONEM Scripturarum SPEM habeamus. Rom 15.

Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. 1. Tim. 2.

Viuo ego, nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur & viuat. Ezech. 18.

Sic

Luc.24. Sic ſcriptum eſt, & ſic oportuit Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum IN OMNES GENTES.

Ioan.3. Sic Deus dilexit MVNDVM, vt vnigenitum Filium ſuum daret, vt OMNIS, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

1.Ioan.2. Ipſe eſt propitiatio, non pro noſtris tantum, ſed pro totius MVNDI peccatis.

Matth.11. Venite ad me OMNES, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

Rom.11. Deus omnia ſub incredulitate concluſit, vt OMNIVM miſereatur.

2.Pet.3. Non vult Dominus ALIQVOS perire, ſed OMNES ad pœnitentiam reuerti.

Neque ex lege, neque ratione humana, ſed ex ſolo Euangelio de Prædeſtinatione iudicandum eſt.

REIICIMVS TANQVAM verbo Dei minimè conſentanea, & quæ omnem conſolationem pijs mentibus adimunt, cùm docetur.

I.

REprobationem eſſe ſapientiſsimum Dei propoſitum, quo ante omnem æternitatem (vt ipſi loquuntur) conſtanter abſque omni iniuſtitia decreuerit, EORVM NON MISERERI, quos non dilexit, ſed præterijt, quò iuſta eorum condemnatione iram ſuam erga peccata, & gloriam declararet.

 Cauſam

II.

Cauſam efficientem reprobationis eſſe propoſitum Dei, quo placuerit Deo quoſdam creare, & IN EVM VSVM SVSCITARE, vt iram & potentiam ſuam oſtenderet, vt in ipſis quoque glorificetur.

III.

Deum reprobos nondum NATOS nullo indignitatis reſpectu exitio deſtinaſſe, & quoſdam ad iuſtum iudicium à DEO CONDITOS eſſe.

IIII.

Adamum ſponte quidem, ſed tamen non modò præſciente, ſed etiam IVSTE ORDINANTE & decernente Deo, in iſtas calamitates prolapſum eſſe.

V.

Decreti reprobationis & electionis cauſam eſſe, tum æternam benignitatem in IIS, QVOS LIBVIT ad ſalutem prædeſtinantis : tum ęternum mali odium, ad *IVSTAM DAMNATIONEM QVOS IPSI LIBVIT ORDINANTIS:* Cur HOS autem potius, quàm ILLOS ſaluti, vel damnationi *DESTINET*, cauſam προκαταρκτικὴν *NVLLAM* eſſe *ALIAM*, *QVAM IPSIVS VOLVNTATEM.*

VI.

Cunctos mortales cùm Scriptura ſacra clamet, in vnius hominis perſona morti æternę mancipatos eſſe, HOC NON NATVRÆ adſcribi poſſe, ſed ab ADMIRABILI DEI CONSILIO PROFECTVM eſſe.

VII.

Quòd lapſus Adæ tot gentes vnà cum liberis, tot infantibus æternæ morti inuoluerit abſque remedio, non aliam cauſam eſſe, quàm QVOD DEO ITA VISVM fuerit.

Sss VIII. De-

VIII.

Deum ideó prǫſciuiſſe, quem exitum eſſet habiturus homo, antequam ipſum conderet, QVIA DECRETO SVO SIC ORDINAVERIT.

IX.

Adamum non potuiſſe, niſi ex DEI decreto & ordinatione labi.

X.

OPORTVISSE hominem puritate & integritate ſua excidere.

XI.

Quòd Deus nolit Reprobationi deſtinatos SERVARI, AVT ILLIS MORTEM FILII PRODESSE.

Iacobus Andreæ D.
Lucas Oſiander D.

His nunc ſubiungere viſum fuit Reſponſiones D. Bezæ & fratrum eius, quamuis finita demum collatione exhibitas: vt, quod in præcedentibus articulis factum eſt, hîc etiam ordinis cauſâ obſeruetur.

AD THESES DE Prædeſtinatione.

Ad Primam.

Generaliter affirmamus, neq; inuito, neque ignorante, neque otiosè præſciente Deo lapſos eſſe primos parentes, aut quicquam in mundo eueniſſe, euenire, aut vnquam euenturũ fuiſſe, à cuius[a] voluntate ne paſſerculi quidem excipiuntur, Matth. 10. 29.

Ad II.

Aſſentimur, modò[b] eligendi vox pro Prædeſtinatione, ſiue electionis, ſuo tempore ſecuturæ, decreto ſumatur: & cùm is qui elegit, non omnia accipiat, neceſſariò conſequi dicimus, reliquos eodem decreto præterire.

Ad III.

Aſſentimur.

Ad IIII.

Aſſentimur, & eadem ratione certum eſſe numerum apud Deum eorum, qui iuſtæ[c] damnationi ſunt deſtinati, affirmamus.

ANNOTATIONES D. Iacobi Andreæ.

a) Quòd primi parentes noſtri volente Deo peccauerunt, hoc eſt, quòd Deus voluerit, vt trãsgrederentur Præceptum in Paradyſo de fructu arboris ſcientiæ boni & mali à Deo traditum: hoc nuſquam Spiritus ſanctus in vniuerſa Scriptura S. docet.

b) Eligendi vox vſitata Scripturæ S. ſignificatione à nobis in Theſi noſtra ponitur, quæ non abſolutum Dei decretum intelligitur, ſed in Chriſto limitatũ & deſcriptum. Epheſ. 1. Elegit nos in Chriſto Ieſu, priuſquam fundamenta mundi iacerentur. Item: Dilexit nos in dicto, ſicut Theſis tertia noſtra docet.

c) Non autem abſoluto Dei decreto, videlicet, quòd Deus nolit eos ſaluari, ſed propter impietatem ſuam, quâ gratiam DEI aſpernantur, in Chriſto oblatam, quem Deus Pater ab omnibus vult audiri, Matth. 17.

Ad V. & VI.

Quod hic negatur, tàm vaſa [d] *iræ, quàm vaſa miſericordiæ deſtinata eſſe ab æterno, affirmamus: non modò, quoniam* [e] *eadem eſt contrariorum ratio, & vt diximus, ipſa vox* [f] *electionis hoc euincit: verùm etiam quoniam id expreſſo Dei verbo, cum non paucis alijs locis, tum ex profeſſo ab Apoſtolo declaratur,* [g] *Roman. 9. 11. Hoc autem Dei decretum, tantum abeſt, vt quiſquam poſsit* [h] *iniuſtitiæ arguere, vt ne iniuſtus quidem futurus fuerit Deus, ſi nullum ad ſalutem prædeſtinaſſet, cùm et omnes filij iræ naſcamur, et ipſe nemini ſit debitor.*

d) *Vaſa iræ non à Deo, vel abſoluta eius voluntate, ſed à Diabolo & propria voluntate facta et præparata ſunt. Quapropter iuſto ipſius Dei iudicio ad æternam damnationem deſtinata ſunt. Quorum damnationem nunquam voluit. Ideoqúe contra Dei voluntatem propria voluntate pereunt.*

e) *Non eadem hic eſt ratio. Nam interitus impiorum vnica & ſola cauſa eſt, Diaboli & ipſorum mala voluntas. Salutis autem æternæ piorum, eſt Dei in Chriſto reuelata volũtas, ſicut vox è cœlo ſonat: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: HVNC AVDITE, Matth. 17. cui ſe fideles & electi ſubijciunt.*

f) *Vox electionis id minimè euincit, quia nuſquam abſolutum Dei decretum in Scriptura S. docetur, quo homines certos ad damnationem creauerit.*

g) *Ad Romanos 9. docet quidem Paulus, gratiâ & miſericordiâ Dei ſaluari credentes, non autem ABSOLVTA MISERICORDIA, ſed in Chriſto declarata & exhibita. Nihil autem de abſoluta Dei iuſtitia, qua maximam partem humani generis ad æternam damnationem creauerit & ordinauerit, quos NOLIT ſaluari.*

h) *Non quidem iniuſtitiæ Deus argui poſſet, ſi hoc modo ageret: verùm Scriptura ſacra hoc non docet, ſed contrarium omnes paginæ ſacrarum literarum inculcant, videlicet, quòd Deus NOLIT CVIVSQVAM HOMINIS MORTEM.*

bitor. Deinde dicimus, condemnationem eorum, qui in ſua corruptione [i] *ex æterno illo Dei decreto relinquũtur, non rectè huic decreto attribui. Etſi enim nõ euenire non poteſt, quod decreuit Deus, ac proinde nõ abſq; hoc Dei* [k] *decreto pereunt, qui pereunt: tamen huius decreti executionis, id eſt, damnationis eorum qui pereunt,* [l] *cauſa non eſt illud Dei decretum, ſed natiua illorum corruptio, in qua n ti ſunt, & eius corruptionis fructus, à quibus Deo placet ſolos ſuos ſaluti prædeſtinatos eximere.* [m] *Maximum autẽ hunc ſemper fuiſſe & eſſe iſtorũ pereuntium numerum res ipſa euincit: Et Dominus ipſe oſtendit, inquiens:* [n] *multos eſſe vocatos, paucos electos: Et paucos per anguſtam portam ingredi. Deniq; ſic intelligendum eſt,* [o] *Deum*

[i]) *Non ex æterno Dei decreto, ſed propter impietatem & contemptum verbi & oblatæ gratiæ in Chriſto relinquuntur in ſua corruptione, qui damnantur, Matth. 23. Quoties volui cõgregare filios tuos, ET NOLVISTI.*

[k]) *Nuſquam hoc decretum in Scriptura extat. Et hoc eſt os ponere in cœlum, ſic de Deo non reuelato, ad euertendam omnem conſolationem piorum, loqui.*

[l]) *Cùm ſuprà dixerint: Volente Deo primos homines peccaſſe: & infrà ex ipſorum ore dicatur, oportuiſſe hominem labi: quomodo occultũ hoc Dei decretum non eſſet cauſa executionis damnationis eorũ? Si enim (ex illorum ſententia) Deus non voluiſſet eos peccare, etiam ab hoc iudicio & eius decreto liberi eſſent. Quicquid enim eſt cauſa cauſæ, idem etiam eſt cauſa cauſati.*

[m]) *Maximus numerus quidem eſt damnatorũ, ſed non ex abſoluto Dei decreto. Deus.n. neminẽ vult perire, ſed omnes ſaluare. Cõtemptus aũt oblatæ gratiæ in Chriſto, & verbi eius, cauſa interitus eſt, quem Deus non vult.*

[n]) *Quia Deus non ſimulatè, ſed seriò vocat peccatores ad pœnitentiam: ideo occulto decreto neminem damnat, ſed eos duntaxat, qui electioni ſe opponunt, quæ in Chriſto reuelata eſt: Venite ad me OMNES.*

[o] *Deum nolle ipſos conuerti & ſaluari, non quaſi ipſi velint, & Deus eorum deſiderio reſiſtat: ſed quia ipſi quoque conuerti nolunt,* [p] *nec velle etiam poſſunt, in ſua impœnitentia iuſtè relicti.*

Ad VII.

Locus ex Rom. 15. ad [q] *electorum vniuerſalitatem pertinet: nec enim alijs, id eſt, exitio deſtinatis, & extra Eccleſiam poſitis Apoſtolus ſe accenſeret.*

Ad locum 1. Timoth. 2. reſpondemus, quod & ipſe Apoſtoli [r] *ſcopus poſtulat, & omnes orthodoxi Patres præſertim Auguſtinus quàm plurimis locis ex profeſſo oſtendit, omnium hominũ appellatione intelligi non ſingulos generum, ſed genera ſingulorum. Agit enim ibi Apoſtolus de varijs hominum* [s] *ſtatibus, quos Dominus ad Eccleſiam ſuam vocat. Et non modò perabſurdum, ſed & profanum fuerit exiſtimare, ſi Deus*

o) *Horrenda hæc vox eſt, quæ nuſquam in ſacra Scriptura reperitur, quòd* DEVS ABSOLVTA VOLVNTATE NOLIT, *vt homines conuertantur & ſaluentur.*

p) *Horrenda et abominanda hæc vox eſt, quòd ideo neque velint, neq; poßint cõuerti, quia occulto Dei decreto relicti ſint in ſua impœnitentia: quæ vniuerſam doctrinam Euangelij, & vſum Sacramentorum euertit, et perturbatis conſcientijs omnem cõſolationem adimit.*

q) *Vniuerſalis eſt doctrina Pauli de vſu ſacræ Scripturæ: omnia ad cõſolationem hominum peccatorũ dirigit, qui veram pœnitentiam agunt, à qua nemo excluditur, ſed* OMNES HOMINES *ad eam inuitantur.*

r) *Verba Pauli aperta & manifeſta ſunt, quibus iubet orare* PRO OMNIBVS *hominibus:* QVIA *Deus velit* OMNES HOMINES *ſaluos fieri. Ideoq; impietas eſt, ab hac vniuerſali promißione quenquam excludere.*

s) *Non agit ibi Paulus de varijs ſtatib. hominũ, ſed in genere de omnib. hominib. loqtur, pquibus orandũ, maximè verò pro Magiſtratu, quòd is plurimũ in Eccleſia vel prodeſſe, vel obeſſe poßit, ad aliorũ ſalutẽ, vel interitum.*

Deus vult ſingulos homines ſaluari, ipſum [t] *nõ poſſe, quod vult, exequi, vel voluntatis diuinæ effectum ab hominum arbitrio ſuſpendere.*

Ad locum Ezech. 18. *reſpondemus,* [u] *indefinitam eſſe enunciationem, quæ ab vniuerſali plurimis in rebus differt, & reſtrictio de cõuerſione oſtendit, hoc intelligẽdum de ijs ſolis, quibus datur cõnuerſionis gratia, quæ certè eſt electorum* [x] *propria.* [y] *Redduntur autem nihilominus inexcuſabiles, qui Dei admonitiones & exhortationes, per verbum prædicatum factas, aſpernantur: quod facere ſolent contumaciter, quos Dominus intus non conuertit. Iuxta illud:* [z] *conuerte me, & conuertar.*

Ad

t) *Deus non abſoluta voluntate voluit omnes homines ſaluos fieri. Sic .n. omnes homines certò ſaluarentur. Quis .n. eius voluntati reſiſtere poſſet? ſed reſtricta voluntate* IN CHRISTO: *Extra quem neminem vult ſaluare. Quem omnib. hominibus per prædicationem Euangelij, et vſum Sacramentorũ offert. Huic quiſquis ſe oppoſuerit, non Dei volũtate, ſed ſua propria impietate, contra Dei volũtatẽ perit.*

u) *Ipſa res docet, vniuerſalẽ eſſe enunciationẽ, cùm inquit* DOMINVS: *Nolo mortẽ morientis, quiſquis fuerit. Manifeſta ergo impietas eſt et doctrina abominanda, cõtra expreſſam literam ex promiſſione vniuerſali particularem efficere.*

x) *Electio aũt non abſoluto Dei decreto definitur, ſed in Chriſto, qui omnes homines ad pœnitentiã vocat. Ideoq́ ex numero electorũ ſeſe nemo excludat, ſed cũ Auguſtino dicamus: Si nõ es prædeſtinatus, fac vt prædeſtineris.*

y) *Quomodo nõ redderẽtur excuſabiles, ſi verũ eſſet, quod affirmatis: illos ad exitum æternũ occulto & abſoluto Dei decreto creatos & deſtinatos, quia Deus* NOLIT *illos conuerti, ideo etiam non poſſe conuerti? horrenda & abominanda ſunt hæc auditu in Eccleſia Chriſti.*

z) *Precatio hæc non confirmat errorem de occulto & abſoluto Dei decreto, in damnandis hominibus, ſed docet: humanis viribus conuerſio-*

nem ad Deum fieri non poſſe. Ideoq́, gratiam Dei implorat, OMNIBVS hominibus, adeoq́ vniuerſo mundo oblatam.

Ad locum Luc. 24. Per [a] omnes gentes, mirabilis eſt gloſſa, intelligere ſingulos omnium populorum homines. Et ſi verum iſtud eſſet, tamen non de omni tempore hoc verè dici poſſet, cùm Deus [b] demum poſt miſſionem Apoſtolorum omnibus gentibus voluntatem ſuam ſaluificam patefecerit, & nunc maximam partem orbis terrarum iuſto ſuo iudicio, non autem nunc demum nouo capto conſilio in tenebris verſari & perire [c] velit, Ioan. 3. appellatione [d] Mundi non vniuerſaliter, ſed indefinitè humanum genus intelligitur, & quidem ijs accõmodata, qui in ipſum credunt, dicente ipſo Chriſto, e ſe non

a) Magis mirabile eſt, hoc à vobis negari, cùm ſit res manifeſtiſſima, quòd videlicet ſub vniuerſali particula (OMNES) etiam ſinguli intelligantur homines in omnibus gentibus.

b) Deus iam inde ab orbe condito, ſuam voluntatem in ſaluandis hominibus patefecit, & in omnibus Monarchijs populum Iſraeliticum illuſtrem reddidit, apud quem hæ promiſſiones conſeruatæ ſunt. Cùm ergo propter mercimonia trans mare currãt homines, cultus aũt Dei tàm fuerunt negligentes: non voluntatem Dei, aut occultũ eius decretum de damnandis hominibus, ſed ſuam ipſorũ impietatem accuſare debebunt, qui proſelyti fieri & ſaluari potuiſſent.

c) Nõ ad occultũ Dei & abſolutum decretum referri poſſe, quòd maxima pars orbis terrarum NVNC in tenebris verſatur, ſed malitiam hominum cauſam eſſe, Paulus apertè docet, 2. Theſ. 2. cùm inquit: Quia amorem veritatis non receperunt, VT SALVI FIERENT, ideo miſit eis Deus operationem erroris, vt credant mendacio. Quid magis apertè contra opinionẽ de abſoluto Dei decreto, in damnandis hominibus dici poſſet?

d) Manifeſta verborum Chriſti deprauatio & vocabuli [Mundi] falſa interpretatio, quam ex Scriptura S. nunquam probare poterunt. Con-

e ſe non orare pro mundo, ſed tantùm pro ijs, quos dedit ei Pater, & nomini ipſius credituris. Priori Epiſtola Iohan. 2. quòd dicit Iohan. non pro noſtris tantùm, ſed pro peccatis f totius mundi facta eſt propitiatio; de ſola vniuerſalitate electorum & credentium intelligitur, quæ iam non ex vnica ipſius Apoſtoli gente, nempe Iudæorum colligatur: ſed diruta macerie, ſicut copioſè explicat Apoſtolus in Epiſtola ad Epheſ. ſeſe in reliquas gentes effundat. Sicut Abrahæ promiſſum fuit: fore, vt per illius ſemen omnes gentes benedicerentur. Et videtur Iohannes hæc ipſa Chriſti verba ſecutus de induſtria, qui in extrema illa ſua ardentiſſima precatione, Iohan. 17. ver. 20. Non pro illis tantùm rogo, inquit, ſed & pro ijs, qui per ſermonem eorum credituri ſunt in me. Sicut etiam Iohannes dixit: Eſſe hunc agnum Dei, qui tollit peccata g mundi. Num verò Chriſtus totius mundi

trarium autem ipſe Iohannes, optimus ſuorum verborum interpres docet, cùm inquit: Chriſtus eſt propitiatio pro peccatis TOTIVS MVNDI. Vbi non eſt indefinita vocula, ſed vniuerſalis particula poſita.

e) Etſi vocabulum [MVNDVS] hic reſtrictum eſt, non tamen errorem de abſoluto decreto damnationis confirmat. Nam per MVNDVM contemptores doctrinæ Euangelij intelligit, qui ſe Chriſto opponunt: pro his ſe orare negat Chriſtus. Non autem ſequitur, quòd abſoluta voluntate Chriſtus eos nolit ſaluari.

f) Verba Iohannis nimis aperta ſunt, quàm vt admittere poſſint hanc tàm manifeſtè falſam interpretationem. Non enim collationem inſtituit, inter Iudæos & Gentes, ſed vniuerſaliter de TOTO MVNDO loquitur.

g) Nihil certiùs eſt, quàm Iohannem vocabulo [mundi] non indefinitè, ſed vniuerſaliter omnes homines intellexiſſe, ſicut alia propemodum infinita S. Scripturæ loca teſtantur et confirmant.

mundi peccata [h] *ſuſtulit, vt vos de ſingulis hominibus interpretamini? Et certè nobis* [i] *intolerabilis vox veſtra viſa eſt, Chriſtum eſſe mortuum pro damnatis, & homines* [k] *non damnari propter peccata. Matth. 11. compellantur omnes, qui laborẽt & onerati ſint, id eſt, ſub peccatorũ onere* [l] *fatiſcunt, quod certè ijs ſolis conuenit, qui ſe peccatores agnoſcunt, & ad eum confugiunt, à quo ſe ſubleuari poſſe ſperant,* [m] *Rom. 11. Cõtextus ipſe perſpicuè oſtendit, Apoſtolum ibi non agere de ſingulis hominibus per ſe: ſed humanum genus diſtribuere voluit in duas partes, nẽpe Iu-*

daos

h) *Sufficienter pro ſingulorũ hominũ peccatis ſatisfecit, vt noua aut alia victima non opus eſſet, ſi mille mundi, vt ſic loquar, reſtarent Deo recõciliandi, pro quibus vna gutta ſanguinis Filij Dei ſufficeret. Quia verò maxima pars hominũ contemnit, ideo illis nihil prodeſt, et eò grauius damnãtur.*

i) *Summam impietatem nos eſſe dicimus, ſi quis hoc neget. Quin ideò potiſſimum damnãtur, quòd non credere voluerunt, Chriſtum pro ipſorum peccatis mortuum eſſe, quod ſummum & maximum peccatum eſt.*

k) *Hæc non ſunt noſtra, ſed Chriſti verba & doctrina, cùm inquit: Hoc eſt iudiciũ, (hoc eſt, cauſa iudicij et damnationis) quòd lux venit in mundum, & mundus tenebras plùs dilexit, quàm lucẽ. Etſi igitur peccata ſuâ naturâ damnant: tamẽ ampliùs damnare nõ poſſunt, ſi in Chriſtũ verè credas. Non ergo ideo damnantur homines, quia peccarunt, vt nulla ratione ampliùs illis ſuccurri poßit: aliâs etiam omnes ſancti damnarentur, quoniam omnes peccauerunt: ſed ideo damnantur, quia liberatorem reſpuunt, & in eum credere nolunt.*

l) *Horrendum auditu eſt, tàm apertam vniuerſalem vocationem particularem fingere, quaſi non ſeriò omnes laborantes vocet. Quod impium eſt de Deo vel ſaltem cogitare,*

m) *Verba Pauli adeò manifeſta ſunt, vt nulla interpretatione indigeant, cùm inquit: Concluſit Deus omnia ſub peccatum, vt omniũ miſereatur. Sicut enim non dicit: Concluſit quoſdam ſub peccatum, ſed inquit, omnia: ſic quoq; non dicit: vt quorundã, ſed omniũ miſereatur, vt oſten-*

deret ſuam miſericordiam omnibus seriò offerri, & Deum velle, vt omnes credant & ſaluentur., ſicut omnes peccauerunt.

dæos & Gentes, ex quibus ſuã Eccleſiã colligit Deus per miſericordiam, cùm & hi et illi digni fuerint perire: vt nemo, qui ſeruatur, aliter quàm per miſericordiam ſeruetur. Imò quòd dicitur Deus omnes concluſiſſe ſub incredulitatẽ: probat quod aſſerimus, nempe, neq;[n] nolente Deo, neque temerè homines in hanc miſeriam incidiſſe: huius tamen rei[o] culpa omnis in hominis lapſum voluntarium, & eius poſteros ſic peccato mancipatos conferenda eſt.

2. Pet. 3. ver. 9. His verbis: Non vult Dominus[p] aliquos perire: liquet ex præcedentibus, totaq; adeo tractatione, Petrũ ſolos fideles alloqui, quibus etiam ſe accenſet. Deniq; quod additur, neq; ex lege, neque ex ratione humana, ſed ex ſolo Euangelio de Prædeſtinatione Electorum iudicandum eſſe, appro-

n) Hæc aſſertio ſimpliciter impia eſt, & auditu horrenda, adeoq; expreſſo & reuelato verbo Dei contraria. Quicquid enim Deus prohibet, hoc non vult, vt quiſquam faciat. Nolente ergo Deo, & non volente, ſed contra ipſius voluntatem primi noſtri parẽtes trãſgreſſi ſunt præceptum in Paradyſo traditum, & in hanc miſeriam incidunt. Sic docet Spiritus S. in Scriptura ſacra, & qui aliter docet, ſi Angelus è cælo eſſet, anathema ſit.

o) Si veſtra doctrina vera eſt, culpa omnis non in hominẽ conferri poteſt, ſed in Deum creatorem (qui ſecundum veſtram opinionem) abſoluto decreto ſuo, eos ad peccandum & damnationẽ creauit & ordinauit, vt qui noluerit eos aliter agere, conuerti aut ſaluari, quod auditu horrendum eſt & abominandum.

p) Eſt et hæc Petri ſententia tàm aperta, vt falſam hanc interpretationem veſtrã nullo modo admittere poſſit. Nam non ſolùm vniuerſalis particula ponitur, [omnes] ſed etiã explicatio præmittitur, NOLENS ALIQVOS perire; ſed OMNES ad pœnitentiam reuerti. Horrenda ergo & blaſphema doctrina eſt Bezæ, quæ contrarium impiè aſſerit.

II.

t Si per reprobationem intelligitur eius decretum, ineptè dicitur: propoſitum Dei, id eſt, ipſius decretum eſſe ipſius cauſam efficiētem. Sin verò eo nomine accipitis eius decreti u executionem: falſum eſſe confitemur, quod repudiatis, vt oſtēdimus ad Theſin quintam & ſextam.

III. & V.

Paulum ipſum oppugnatis hoc dogmate, Rom. 9. 11. Tam enim falſum eſt, x incredulitatem eſſe cauſam diuini huius decreti de iuſtè perdendis aliquibus, quàm fal-

t) Eſt & hoc horrendum & abominandum, aſſerere, quòd Deus quoſdam CREAVERIT, & in eum vſum ſuſcitauerit, vt iram & potentiam ſuam oſtenderet, & VT in ipſis quoque glorificetur. Etſi enim Apoſtolus teſtatur, quòd in hac vita Pharaonem ſuſcitauerit, vt potentiam ſuam in hoc ſeculo in ipſo declararet, tamen nuſquam ſcriptum legimus: quòd eum ad æternam damnationem creauerit, adeò, vt abſoluta voluntate noluerit eum pœnitentiam agere & conuerti. Nam quod de induratione dicitur, non abſoluti decreti effectus, ſed præcedentis crudelitatis iuſta pœna fuit, quā in filios Iſraēl immaniſſimè exercuit Pharao.

u) Reprobationis nomine, ſiue decretum intelligatur, ſiue executio decreti: impium tamen eſt, aſſerere, quòd Deus abſoluta voluntate decreuerit, quorundam hominum NON MISERERI. Quod cum ipſius reuelata voluntate apertè pugnat.

x) Non minus hoc quoque horrendum eſt auditu, & abominandum, quòd negare audet D. Beza: INCREDVLITATEM cauſam eſſe decreti Dei de perdendis hominibus. Siquidem Chriſtus apertè dicit: QVI non credit, iam iudicatus eſt. Item, Spiritus ſanctus arguet Iohan. 3.
Mundum de peccato, QVIA NON CREDVNT in me. Item, Iohan. 16.
Qui non crediderit, condemnabitur. Quapropter nullo modo Paulum Mar. 16.
oppugnamus, qui nuſquam dicit: quoſdam ad æternam damnationem CONDITOS ESSE, ſicut Beza docet.

falſum eſt y prauiſam fidem, vel bona opera, cauſam eſſe Prædeſtinationis, vel electorum, quod Pelagianorũ eſt dogma, vt dictũ eſt ad eaſdem Theſes V. & VI.

IIII.

Quod dixit Apoſtolus, vobis ipſis citãtibus, Deum cõcluſiſſe omnia ſub incredulitatem, Rom. 11. cùm neceſſariò ad [z] Adami lapſum, tanquam ad primam originem referatur: & [a] profanum ſit exiſtimare, Deo vel inuito, vel otioſo, vel temerè præſtantiſſimum Dei opus fuiſſe in tantam miſeriam prolapſum: optimo iure, quod hîc damnatis, approbamus: nec propterea lapſus Adami [b] culpam in

y) Fides in Chriſtum non eſt naturæ, aut noſtrarũ humanarum virium, ſed Spiritus S. opus. Cùm ergò fides cauſa Electionis eſſe dicitur: nequaquã Pelagianorum dogma ſapit, qui naturæ viribus tribuerunt, quod ſolus Spiritus S. præſtare poteſt.

z) Apoſtolus nequaquam dicit: Adamum Deo IVSTE SIC ORDINANTE ET DECERNENTE in iſtas calamitates prolapſum eſſe. Senſus enim verborum Pauli eſt: omnes homines eſſe peccatores, quorũ omniũ Deus velit miſereri, ſi Chriſtũ per veram fidem recipiant. Non autẽ dicit: Deum ordinaſſe, vt homines omnes peccarent, & pereant.

a) Humana cogitatio eſt de Deo inuito vel otioſo, vel oſcitantia eius, qua homo peccauerit. De Deo autem & ipſius voluntate NON NISI EX VERBO DEI iudicandum, loquendum, & ſentiendum eſt, & Maieſtas eius non ſcrutanda.

b) Paulò antè dictum eſt, ſi vera eſſet D. Bezæ, & fratrum eius opinio de abſoluto Dei decreto, quo Deus ordinauerit et decreuerit, vt homo peccaret: quis culpam in Deum iniuſtè conferret? quod lectoris iudicio cõmittitur. Quod quidem in Theſi noſtra quinta ipſorum proprijs verbis magis apertè poſuimus, vbi dicunt: CVR HOS potiùs, quàm illos ſaluti vel damnationi DESTINET, cauſam προκαταρκτικὴν, NVLLAM ALIAM eſſe, QVAM IPSIVS VOLVNTATEM. Quomodo ergò culpa in eos confertur, contra quos decretum æternum & immutabile

pam in Deum conferimus, quæ tota hæret in ipſius voluntate minimè coacta; neque etiam tum concupiſcentiæ obnoxia, vtpote, quæ nondum erat ingreſſa in mundum.

VI. & VII.

Superius reſponſum, hanc quoq; Theſin non rectè ſcriptam refellit. Nec enim vel lapſus Adami aliunde, quàm à ſpontanea ipſius voluntate profluxit, vel poſterorum eius contumacia, quam ex ipſorum corruptione promanat, quamuis abſque [c] *decreto neutrum euenerit. Vnde illud Prudētij ſcitiſſimè dictum: Nemo nocens, ſi fata regunt, quod viuitur, & fit: Imò nocens quicunque volens, quod non licet, audet.*

VIII.

Cùm ordine cauſarū nihil priùs ſciat Deus futurum, quàm quod decreuit futurū, niſi (quòd abſurdiſſimū eſſet) abſq;

bile NVDA & SOLA Dei voluntate, nulla alia cauſa προκαταρκτικῆ præcedente, de ipſis damnandis factum eſt?

c) Cùm ex decreto Dei ſic ordinante, oportuit homines primos labi, quemadmodum Theſi octaua & decima à nobis ipſorum verba recitata ſunt: quomodo verè dici poteſt, non aliunde, quàm ex ipſius hominis voluntate profluxiſſe? Qua in parte D. Beza & ſocij eius ſibi ipſis manifeſtè & apertè contradicunt.

abſq; Dei decreto aliquid eſſe vel fieri cenſeamus, conſequitur decretum [d] *ſcientiæ præire, nec ſcientiam eſſe propriam rerum cauſam.*

IX.

De hoc diximus ad dogma VI & VII. [e]

X.

Neceſſitas iſta eſt ex [f] *hypotheſi, non ex ipſius Adami natura, ſicut hodie peccato mancipatum eſt humanum genus. Et ſic in verbo DEI dicitur:* [g] *oportuiſſe Chriſtum, alterum Adamum, crucifigi.*

XI.

[h] *Quo ſenſu rectè & ortho-*

[d]) *Aliud eſt præſcire, aliquid talem exitum habiturum: et aliud, decreto ſuo ordinare. Illud enim intellectus, hoc volũtatis eſt. Quæ voluntas Dei ſi in peccato Adæ cõcurrit, à cauſa excludi non poteſt. Quod enim quis vult, & ipſo ordinante & decernente fit, eius cauſa quoq; iurè dicitur.*

[e]) *Id magis confirmat iam recitatam impietatem. Si enim nõn potuit Adam labi, niſi Deus ſic decreuiſſet & ordinaſſet, vt labi eum oportuerit: quomodo voluntas Dei, lapſus eius cauſa nõ apertè à vobis conſtituitur?*

[f]) *Hæc hypotheſis, quam fingit Beza cum ſocijs ſuis, non eſt modò falſa, ſed etiã impia, & in Deum blaſphema. Scilicet, quaſi Deus abſolutũ decretum fecerit, quale ab aduerſarijs fingitur, tanquam in arcano Dei conſilio ſediſſent.*

[g]) *Hæc hypotheſis eſt vera: quia DOMINVS decretum fecit de genere humano, per ſanguinem Filij ſui redimendo. Quod ſine morte ipſius fieri non potuit. Sed non eſt abſoluta neceſſitas, quaſi non potuerit Deus omnia aliter ordinare.*

[h]) *Nullum pium ſenſum his verbis ineſſe, cùm dicunt & aſſerunt aduerſarij: Quòd Deus NOLIT reprobationi deſtinatos SERVARI, AVT MORTEM filij ſui PRODESSE: omnes verè pij & in rudimentis duntaxat fidei & religionis Chriſtianæ mediocriter inſtituti facilè intelligere & iudicare poſſunt.*

thodoxè dicatur, quod hîc damnatis, expoſuimus ad V. & VI. Theſin.

Quæ vniuerſa aduerſariorum noſtrorũ doctrina, cùm ad euerſionem totius Euangelici Miniſterij, certitudinis promiſsionem diuinarum de Chriſto, Baptiſmi, Cœnæ Domini, Abſolutionis, faciat, & omnem conſolationem pijs & afflictis conſcientijs auferat, meritò fugienda eſt, ſicut collatio, quæ ſequitur, perſpicuè docet.

Theodorus Beza, Geneuenſis Eccleſiæ Miniſter.
Abrahamus Muſculus, Bernenſis Eccleſiæ Miniſter.
Petrus Hübnerus, Græcæ linguæ in Gymnaſio Bernenſi pub. Profeſſor.
Antonius Faius, Eccleſiæ Geneuenſis Miniſter.
Claudius Alberius D. Profeſſor Philoſophiæ in Academia Lauſannenſi.

Mompelgarti, 29. Mart. Anno 1586.

Theſibus ergò VVirtembergenſium Theologorum recitatis; iubente Illuſtriſsimo Comite Friderico, D. Iacobus exorſus eſt.

D. IACOBVS.

REVERENDE D. Beza, ſi quid habet tua dignitas, quod velit recitatis Theſibus noſtris de Prædeſtinatione, à nobis conſcriptis opponere; id quoque nos libenter audiemus, & placidè, ſicut hactenus ex parte noſtra factum eſt, reſpondebimus,

Status principalis controuerſiæ de Prædeſtinatione.

Etſi enim Theſes numero ſunt multæ, in pauca tamen capita redigi poſſunt. Et quantum ego quidem exiſtimo, totius negotij & diſputationis pars maxima & potiſsima, in hoc vno cardine verſatur. An Deus in æterno, arcano & occulto ſuo conſilio, æternum, abſolutum, & immutabile decretum fecerit, quòd maximam partem hominum non velit ſaluari, neque in Chriſtum credere, & ad agnitionem eius peruenire, neq; etiam precium ſanguinis eius illis prodeſſe, ſed quòd eos ad æternam condemnationem deſtinauerit, ordinauerit & creauerit?

Hæc quæſtio quando expedita fuerit, facilis deinceps ad reliqua, de hoc articulo, in noſtris Theſibus propoſita capita omnia, reſponſio erit.

D. BEZA.

Reuerende D. Doctor: Ingredimur hic in altam abyſſum, ideo nobis ſpecialiter precandus DOMINVS, vt nos ſuo ſancto Spiritu gubernet, & in hoc myſterio ad ſemitam veritatis dirigat.

Doctrina de Prædeſtinatione rationi humanæ ignota.

Nulla enim pars doctrinæ Chriſtianæ eſt, à qua ſenſus & ratio humana magis abhorreat. Quapropter iterum oro, vt Spiritus DOMINI nobis adſit.

I. Deus ad certum finem hominem creauit.

Nos autem hæc principia ponamus: Deum tanquam ſapientiſſimum opificem, cuius ſapientia infinita eſt, cùm conſtituiſſet mundum, inprimis autem hominem creare, certum finem propoſitum habuiſſe.

Si enim architectus ſeu paterfamiliâs, quando cogitat ædificare domum aliquam, non ita deſipit, quin priuſquam ædificet, de fine cogitet, ad quem domum ædificaturus ſit: multò magis ſic de Deo cogitandum eſt, qui cùm ſit infinita ſapientia, certum finem in creando homine propoſitum habuiſſe, nullum dubium eſt.

Etſi verò viæ DOMINI imperueſtigabiles ſunt, tamen ex his, quæ euenerunt, colligimus, quis finis creationis hominum fuerit. Propoſitum enim Dei æternum & immutabile, omnes cauſas ordine quoq; antegrediens fuit, quòd in ſemetipſo ab æterno decreuit, omnes homines ad ſuam gloriam condere. Homo ad gloriam Dei conditus.

Dei autem gloria neq; agnoſcitur, neq; celebratur, niſi eius miſericordia & iuſtitia declaretur. Quapropter æternum & immutabile decretum fecit, quo certos aliquos homines, mera gratia ad vitam æternam, quoſdam verò iuſto iudicio ad æternam damnationē deſtinauit, vt in illis miſericordiam, in his verò iuſtitiam ſuam declararet. Hunc finem cùm Deus in creatione hominum propoſitum habuiſſet, neceſſe fuit, eum etiam cogitare de via & ratione, qua ad illum finem peruenire potuerit, vt eius miſericordia pariter & iuſtitia manifeſtaretur.

Cùm enim miſericordia præſupponat miſeriam, nec miſericordiæ locus eſſe, aut ea declarari poſſit, vbi non eſt miſeria: ideo hominem ita creari oportuit, vt in eo locus miſericordiæ Dei eſſe potuerit, Quod ſine præcedēte miſeria fieri nō potuit. II. Homo qualis à Deo creandus fuerit.

Sic, cùm iuſtitia præſupponat culpam, ſine qua iuſtitia exerceri non poteſt, (vbi enim non eſt culpa, ibi etiam iuſtitia locum non habet) ideo hominem quoque ita creari oportuit, vt ſeruata natura, aptus eſſet, in quo Deus iuſtitiam ſuā declarare poſſet. Iuſtitiam enim ſuam in homine declarare non potuiſſet, niſi eum ad æternam damnationem deſtinaſſet.

Propoſuit ergo Deus, & ab æterno immutabile decretum fecit omnes cauſas ſecundarias antegrediens, quòd pro ſua infinita miſericordia, velit aliquos homines eligere in Chriſto ſeruandos; aliquos verò ſecundum iuſtitiam ſuam reijcere, ſua ipſorum culpa damnandos. III. Propoſitum Dei in electione & reprobatione.

IIII. Cur homo ab initio bonus creatus ſit.

Ad hunc finem vt perueniret, cùm naturâ bonus, imò ipſa bonitas ſit, Deus hominem malum condere nec potuit, nec voluit. In quo ſtatu, ſi homo permanſiſſet, neque miſericordiæ neque iuſtitiæ in ipſo declarandæ locus fuiſſet. Via ergo inueniendæ fuit, qua homo ad vtrumque paratus & diſpoſitus eſſet.

V. Cur homo mutabilis à Deo creatus ſit.

Quapropter creauit hominem in recto ſtatu quidem bonum, iuſtum, ſanctum, ſed tamen mutabilem, qui in manu conſilij ſui relictus, cadere & labi poſſit in miſeriam, in qua deinceps & miſericordiæ & iuſtitiæ locus eſſet.

VI. Cur homo non ſit immutabilis creatus.

Si enim immutabiles homines creauiſſet, vt labi & peccare non poſſent: Deus ſibi neque ad miſericordiam, neque ad iuſtitiam viam aperuiſſet. Quoniam miſeria in mundum ingreſſa non eſſet, ſine qua miſericordia Dei declarare non potuiſſet. Sic quoque, ſi peccatum non ingreſſum eſſet in mundum, iuſtitia Dei manifeſtata non eſſet. Quapropter hominem bonum creari oportuit, ne Deus author mali cenſeatur: non autem immutabilem, ſed mutabilem, & qui (nulla tamen culpa Dei) peccare poſſet, vt Deus ad executionem ſui cõſilij & arcani propoſiti peruenire potuerit.

VII. Cur Maſculum & Fœminam creari oportuit.

Oportuit etiam maſculum & fœminam condere, ex quibus deinceps genus humanum propagaretur, in quo iuſtitiam & miſericordiam ſuam declarare DOMINVS decreuit & conſtituit.

Epheſ. 1. Prou. 16. Exod. 9. Rom. 10.

Quæ hactenus à me dicta ſunt, non ſunt humana, aut à me, vel ex me cogitata, ſed habent Scripturæ ſacræ teſtimonia, non ſolùm de electis, quos Deus elegit ante cõſtitutionem mundi, ſed etiam de reiectis & reprobatis, quos Deus ad diem malum condidit, vt in eis potentiam & iuſtitiam ſuam declararet.

Poſtquam

Poſtquam ergo ad hunc modum primi homines, Adam & Heua à Deo in recto ſtatu, boni, iuſti, & ſancti, & mutabiles conditi ſunt, ita peccarunt, vt Deus culpa non inuolueretur. VIII. Primi homines ſine culpa Dei peccarût.

Oportuit igitur Heuam, per ſerpentem antiquum, Satanam perſuaderi, vt legem à Deo, de fructu arboris ſcientiæ boni & mali non guſtando poſitam, vnâ cum marito transgrederetur. IX. Oportuit Heuam à ſerpente decipi. Gen. 3.

Ad quam transgreſſionem, neque à Deo, neque à Satana coacta fuit, ſed libera voluntate, quæ bona, iuſtâ, ſancta & integra & minimè corrupta fuit, perſuaſioni ſerpentis aſſenſit. X. Neque à Deo, neq; à Satana ad peccandum coacta eſt Heua.

Idq; Deo neque inuito, neque ignorante, neque OCIOSE PRAESCIENTE, à cuius voluntate nec paſſerculi excipiuntur, neque nuda & ocioſa permiſſione aliqua, quæ ab ipſius voluntate et decreto ſeparetur. Quum enim finem ordinauerit; neceſſe quoque eſt, vt cauſas ad eum finem ferentes conſtituerit, niſi vel temerè, vel cauſis ab alio aliquo Deo ex Manichæorum opinione conſtitutis, eum finem eueniſſe contendamus.

Quapropter non temerè cecidit homo, in integro ſtatu cõſtitutus. Si non temerè, certè ex prouidentia Dei. Quia euenire OPORTVIT, quod Deus decreuit, qui in hominis lapſu ſibi viam & rationem quæſiuit, vt gloria eius in declaratione miſericordiæ & iuſtitiæ ſuæ manifeſtaretur, ita tamen ne Deus culpa inuoluatur. Quoniam homo ad peccãdum non coactus eſt, ſed libera voluntate peccauit, qui reſiſtere potuit & debuit ſerpentis perſuaſioni, qui animum Heuæ contra Dei præceptum ſolicitauit. Verùm vt Deus finem creationis hominis conſequeretur, OPORTVIT Heuam & Adamum XI. Homo ex prouidentia Dei neceſſariò peccauit. Homo libera voluntate peccauit.

mum per Satanam decipi, vt miſericordiæ in condonando delicto, locus eſſe poſſet.

XII. Miſericordiæ nullus locus, niſi priùs iuſtitiæ Dei ſatisfiat.

Quia verò Deus miſericordiam ſuam erga peccatores declarare non potuit, niſi iuſtitiæ eius priùs ſatisfieret, quæ tanta eſt, vt creatura, quantumuis iuſta & ſancta à Deo condita, eam ſuſtinere non poſſet; in æterno & arcano cōſilio ſuo, viam quoq; inuenit, qua & iuſtitiæ huic pro peccatis electorum Deo ſatisfieret, & deinceps locus miſericordiæ in hominibus eſſet.

XIII. Aeternum decretum Dei, de filio Dei incarnando.

Quapropter in eodem arcano & æterno conſilio ſuo, ſancta Trinitas decreuit, vt Filius Dei Patris vnigenitus, in perſonæ ſuæ vnitatem, naturam humanam aſſumeret, in qua pœnas peccati ſecundum iuſtitiam Dei debitas perferret, & ſua paſſione & morte pro peccatis electorum ſatisfaceret.

XIIII. Chriſtus potuit non mori. Auguſt. de ciuitate Dei.

Ideoq; à Spiritu ſancto conceptus, & ex Maria natus, cùm ſine peccato eſſet iuſtus & ſanctus, talis homo fuit, vt potuerit non mori; & ſicut Auguſtinus loquitur, vt maximè Chriſti oſſa eſſent fragilia, tamen frangi non potuerint. Quia Deus ſic ordinauerit, ne frangerentur. Sic etiam non ea hora, qua hoſtes voluerunt, ſed qua ipſe voluit, mortuus eſt. Sicut ſcriptum eſt: Quærebant eum apprehendere, & nemo miſit in illum manum: quia nondum venerat hora eius.

XV. Mors Chriſti voluntaria.

Neque enim coacta, ſed voluntaria Chriſti mors erat, & reſpectu Chriſti non debita, ſed pro electis ſuſcepta, quorum debita, hac morte filius Dei expiare voluit.

XVI. Comparatio Chriſti cum Adamo.

Talis conditio Adæ & Heuæ non fuit. Nam Chriſtus non potuit peccare, quia non ſolùm homo, ſed etiam verus Deus, vna perſona erat. Ideò etiam potuit non mori; ſed tamen ex decreto Dei mortuus eſt. Sicut Petrus Actor. 2. demonſtrat. Adam verò potuit non peccare, ſicut Bernhardus loquitur; tamen ex prouidentia Dei peccauit. Concludo igitur, vt Deus ſibi viam ad miſericordiam aperiret, contingenter dico quidem

dem lapſum eſſe primum hominem, nulla neceſſitate vrgente aut cogente ſed liberè ratione ſuæ voluntatis, NECESSARIO autem, QVOAD DEVM. Deus enim ſuo æterno decreto omnia cōcluſit ſub peccatum, vt omnium miſereatur, ſicut Apoſtolus loquitur. Ideoq; oportuit etiam hominem peccare, non nuda et ocioſa permiſſione Dei ab eius voluntate & decreto ſeparata: ſed tamen ſine culpa DEI, propria voluntate, qua ſerpenti magis quàm Deo obtemperauit.

Diligenter autem cauendum, ſiue ab imo ſurſum, ſiue contrà, à ſummo deorſum diſcendamus, ne ab extremo vno ad alterum extremum præteritis medijs excurramus; veluti à propoſito Dei ad ſalutem, & multò etiam magis à ſalute ad propoſitum Dei, itemq; à propoſito ad damnationem, aut contrà præteritis iudicij Dei propinquioribus cauſis. Quas Deus GRADATIM ORDINAVIT, QVIBVS FIERET, vt tota ipſorum exitij culpa in ipſis hæreret. Quos tanquam meritò reprobos, quatenus corrupti ſunt, execratur. In quorum plurimos, SIMVL ATQVE NATI SVNT, IVSTAM IRAM SVAM EXERCET.

XVII. Ab extremis ad extrema ſine medijs cauſis non procedendum.

XVIII. Deus cauſas damnationis hominis gradatim ORDINAVIT.

Ira Dei in infantes damnationi deſtinatos.

Si enim ſecundas & medias cauſas prætereamus, facilè in abſurditates incidemus. Verbi gratiâ: cùm Paulus inquit: Concluſit Deus omnia ſub peccatum, vt omnium miſereatur: ſi hoc modò explicemus: Adamum ideò lapſum eſſe, vt omnes homines liberarentur ab hac miſeria, quàm abſurda ſententia eſſet, & veritati minimè conſentanea? Sequeretur enim Deum mutaſſe ſuum decretum, voluntatem & propoſitum, quo conſtituit ab æterno ſuam iuſtitiam, in certis quibuſdam hominibus, in miſeria ſua relictis, declarare. Sed Scriptura apertè teſtatur, Deum vaſa iræ ad æternum interitum creaſſe & præparaſſe. Ideoq; non eſt lapſus homo, vt omnes homines reſtituerentur. Et res ipſa docet, non omnes Rom. 9.

homi-

homines ſaluari: ſed maximam hominum partem damnari.
Horrenda vox. *Neceſſe ergo eſt, ideò lapſos quoque eſſe homines primos, Deo ſic ordinante, vt quidam damnentur.*

XIX. Cauſæ mediæ executionis decreti Dei, rectè conſiderandæ.

Ne igitur in hoc myſterio impingamus, cauſæ etiam ſecundariæ & mediæ rectè conſiderandæ ſunt, quæ inter Dei decretum occultum & eius effectum vltimum, ſalutem & condemnationem hominum intercedunt.

XX. Quales homines Deus decreuerit ſaluare & damnare.

Cùm enim Deus neque omnes ſaluet, neque omnes damnet: Spiritus ſanctus cauſas oſtendit, cur & quales ſeruet, & quales damnet. Vbi ordo cauſarum conſiderandus venit, in Adamo lapſo, quem Deus ſaluū fecit. Non enim probabile eſt, ipſum damnatum eſſe. Quàm primùm enim Adam & Heua peccauerūt, prodit ſe amor Dei gratuitus erga corruptos quidem in ſeipſis, ſed in Chriſto gratis electioni & ſaluti deſtinatos homines. Statim enim illis remedium contra peccata, mortem, & damnationem in promiſſione de venturo Chriſto Saluatore proponitur. Gen. 3. *Semen mulieris conteret caput ſerpentis. Quo verbo DOMINVS patefecit electionem.*

XXI. Electionis patefactio.

Nam in Chriſto facta eſt electio, ſecundum illud Apoſtoli; In ipſo electi ſumus, priuſquàm fundamenta mundi iacta ſunt.
Electio Dei gratuita. *Et hæc electio fit gratuito illo fauore, quo Deus dignatus eſt quoſdam, quos æternæ ſaluti ab æterno deſtinauit.*

Electio particularis non Vniuerſalis. *Iam qui eligit, non accipit omnia, ſed relinquit quædam. Nam eligere, eſt vnum accipere, alterum relinquere. Elegit ergo DOMINVS liberrima voluntate ſua, qui ipſi placuerunt, & quos voluit ſaluos facere.*

Deus in damnandis hominibus non iniuſtus. *Quòd autem non omnes elegit, ſed multos in ſua miſeria reliquit æterno decreto Dei, ad æternam damnationem ordinatos & deſtinatos: Deus propterea nullius iniuſtitiæ aut crudelitatis argui poteſt.* Rom. 9. 5. *Quoniam nemini quicquam debet,*

cùm

cùm omnes in Adam peccauerint, & pariter omnes digni fuiſſent, qui in ſua miſeria relinquerētur. Potuiſſet enim omnes relinquere & nullum recipere. Rom. 9. 5.

Nunc ad electionis factæ executionem progrediamur. Sicut enim elegit in Chriſto, quos ſecundum æternum propoſitum ſuum, ſuo paterno amore dignatus eſt, ita etiā rationem inuenit, qua id decretum ordine quodam cauſarum ſecundarum & mediarum exequeretur. Quos enim elegit (inquit Paulus) hos etiam vocauit: & hæc vocatio efficax eſt, qua non ſolùm externa prædicatione Euangelij, ad veram pœnitentiam & agnitionem Chriſti per miniſterium Eccleſiaſticum vocat, ſed ſimul etiam per Spiritum S. corda eorum trahit, ſecundum illud Chriſti: Nemo venit ad me, niſi Pater traxerit eum. Rom. 8. XXV. Vocatio electorum efficax. Ioan 6.

Vocationis huius efficacis, effectus eſt emollitio cordis, ſeu conuerſio ad Deum ex mera gratia. Quam ſequitur fides ſeu fiducia vera in Chriſtum, qua electi Chriſtum apprehendūt, & eum cum omnibus beneficijs ſuis ſibi applicant in remiſſionem peccatorum, & vitam æternam. XXVI. Vocationis efficacis effectus in electis.

XXVII. Ex fide autem iuſtificatio coram Deo, quæ in imputatione alienæ iuſtitiæ, id eſt, merito Chriſti conſiſtit; & ſanctificatio inchoata, qua electi Spiritu S. donati, renouantur in ſpiritu mentis, & noui homines efficiuntur: Qui efficit etiam bona opera per ipſos, quæ Deo grata & accepta ſunt propter Chriſtum. Iuſtificatio ex fide electorum Dei. XXVIII. Sanctificatio inchoata. XXIX. Bona opera electorum.

Quemadmodum autem per ſecundarias & medias cauſas agit cum electis ad ſalutem: ita quoq; cum reprobis agit per ordinatas cauſas.

Cùm enim odium Dei contra illos in ſeipſis corruptos ſit iuſtum, qui cauſis adductus, quas ipſe ſolus nouit, propoſuit eos in hunc finem creare, vt in ipſis iram & iuſtitiam ſuam XXX. Executio decreti Dei in hominibus ad æternam damnationem creatis.

 oſten-

oſtenderet, quos nunquam dilexit, ideò etiam vel prorſus non vocat, vel vt maximè vocet, tamen vocatio prorſus inefficax eſt, quia verbum prædicatum ferit aures, ſed cor non attingit, neq; ad conuerſionem mouet.

XXXI. Damnatorum pertinacia neceſſaria.

Horum quamuis NECESSARIA, tamen ſpontanea eſt pertinacia, quibus non datum eſt, veritatis ſpiritum amplecti, & credere.

XXXII. Intelligentia & fides qualis in damnatis excitetur à Deo.

Et quamuis ſint præterea alij, quorum intelligentia per verbum prædicatum excitatur ad ea percipienda & credenda, quæ audiunt: fit tamen hoc generali illa fide, qua præditi diaboli contremiſcunt. Nam vocationem non eſſe vniuerſalem, vt omnes ſaluentur, ex eo patet, quoniam multi ſunt, qui nunquam verbum Dei audierunt, quibus etiam nunquam prædicatum eſt.

XXXIII. Cauſa cur Deus aut prorſus non, aut inefficaciter vocet damnandos.

Cauſa autem eſt, quòd vel prorſus non vocet, aut inefficax ſit vocatio; quòd vt Deus nemini quicquam debet, ita etiam vocationem nulli populo aut homini debet, ſed gratiæ, eſt ſi quos vocet. Malitiæ autem hominum tribuendum eſt, ſi non vocet, aut inefficaciter vocet, hoc eſt, per Spiritum ſanctum non trahat. Et natura humana ſeu caro ita comparata eſt, vt non modò non ſubijciatur Deo, ſed ei etiam perpetuò repugnet.

XXXIIII. Incredulitatis obſtinatio & pertinacia vnde.

Inde tandem incredulitatis obſtinatio & pertinacia, vt in ſua cæcitate ſibi ita placeant, vt dicant ſe videre, quoniam vocati neque volunt, neque poſſunt reſpondere.

XXXV. Ignoratio & contemptus Euangelij.

Hæc autem incredulitatis obſtinatio & pertinacia non eſt ex Deo, ſed à corruptione hominis innata, & à parentibus accepta. Ex qua etiam ignoratio & contemptus Euangelij ſequitur. Non enim ignorant tantùm Euangelium, ſed etiam horribiliter contemnunt, oderunt, & perſequuntur. Et tandem in omnem iniuſtitiam, pollutionem, omniſq; generis ſcelera ruunt.

Quando autem de iudicio Dei, de vtriſq; electis & reprobis, diſſeritur; diuerſa illa eſſe teſtatur Scriptura S. Nam glorificatio eſt iuſtificatorum in Chriſto, & damnatio iuſta peccatorum. Quorum tamen cauſa non eſt eadem, ſi executionem electionis & propoſiti Dei conſideres. Nam cauſa ſalutis electorum eſt in Deo: cauſa verò interitus damnatorum eſt in malitia hominis, quæ à diabolo eſt, non ex Deo, ſicut ſcriptum eſt: Perditio tua ex te Iſrael, in me autem ſalus tua. Quod ſimilitudine declarare libuit: Sol facit diem, facit quoque noctem; diem per ſe & propria ſua luce, quando exoritur & ſplendet: Noctem quoque efficit, ſed per opacitatem terræ, quia nec eſſet vmbra illa, ſi ſol non eſſet, neque hac vmbra nox efficeretur. Sic Deus ſua gratia & fauore propter Chriſtum, abſq; omni reſpectu operum aut meritorum noſtrorum, ſaluat electos in Chriſtum credentes, reprobatos autem damnat propter malitiam & corruptionem, qua illi laborant, quos in ſua miſeria iuſto iudicio reliquit. XXXVI. **Diuerſitatis iudicij Dei in electis & reprobis cauſa & ratio.** **OSE. 13.** **Similitudo de Sole.**

Quando igitur glorificatio electorum, & damnatio reiectorum opponuntur; diuerſitas hæc diligenter conſideranda eſt, in executione decreti Dei, ne cauſa huius damnationis Deo tribuatur, quæ ſolius hominis malitiæ adſcribenda eſt. Non enim decretum Dei, ſed malitia hominis & corruptio eius cauſa eſt æterni interitus damnatorum hominum. XXXVII. **Cauſa interitus damnatorum.**

Conſpicitur ergo iuſtitia Dei, cùm in ſaluatis, tùm etiam in damnatis. Quicunque enim in Chriſto electi ſunt, illi etiam ſaluantur. Nam vita æterna coronatur obedientia Chriſti, etiam in membris eius, ipſis gratis imputata, paſſione & morte Chriſti acquiſita. Mortis autem æternæ iuſta pœna, peccatores in ſua miſeria, iuſto Dei iudicio relicti, mulctantur. XXXVIII. **Iuſtitia Dei in ſaluandis & damnandis hominibus.**

XXXIX.
Gloria Dei ſummè miſericordis & ſeueri in ſaluatis & damnatis patefacta.

Vbi gloria Dei ex æterno eius decreto ſummè miſericordis & ſummè ſeueri patefacta, & toti mundo declarata eſt. Qui gratia et miſericordia ſua dignatur, quos arcano ſuo decreto, ad vitam æternam elegit, & eodem arcano, ſed minimè iniuſto iudicio præterit, & æternis cruciatibus propter malitiam ipſorum ſubijcit, quos occultis cauſis IPSI SOLI NOTIS, ſuo amore, in ſuo æterno decreto nunquam dignatus eſt. Hæc paulò prolixiùs commemorare volui, vt omnes intelligant, nos cauſam damnationis, non in Deo, vt quidam de nobis falſò iudicant, ſed duntaxat in malitia hominum conſtituere. Cauſa enim executionis iudicij Diuini, quod ad reprobos attinet, non eſt in Deo, ſed, vs nos diximus, in hominibus, quos iuſtè in ſua impietate præterit, & non ſaluat, quod nemini mirum videri debet. Nec eſt iniuſtitia in Deo, qui noluit impios ingredi viam ſalutis, quos ad damnationem creauit. Et quæ iniuſtè ab ijs fiunt, ratione Dei ordinantis non ſunt peccata, qui ordinauit. vt fieret, ſed ratione hominum qui faciunt. Eſt enim differentia inter velle & velle, inter velle Dei & velle hominis. Nullum fuit maius peccatum, quàm crucifigere Filium Dei; hoc tamen à Deo decretum, ordinatum, & ex ipſius voluntate factum eſt. Quid enim, ſi omnes homines præterijſſet, & neminem ſaluaſſet?

Rom. 9.

Quis propterea cum eo expoſtulare poſſet? Num dicit figmentum figulo, cur me ſic fingis? Tu quis es, inquit Paulus, qui Deo reſpondeas? An non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?

Quapropter non eſt, quòd miremur, Deum aliquos in miſeria ſua, occulto & arcano ipſius conſilio reliquiſſe, quos æterno ſuo, ſed iuſto decreto, ad æternam damnationem creauit, neque vnquam dilexit. Quin potiùs miremur, & Deo gra-

tias agamus, quòd aliquos ſaluari voluerit, quàm, vt eum accuſemus, tàm multos damnari.

Quòd enim Gentes, durante Politia Moſaica, reliquit ambulare in ſuis vijs peruerſis; ratio dari nō poteſt, quàm occultum illud arcanum & iuſtum decretum, quòd in illis iram, potentiam, & iuſtitiam ſuam declarare voluerit.

XL. Quomodo peccauerint volente Deo gentiles.

Sed ait quiſpiam, vndeſcire potero, me etiam in numero electorum ad vitam et glorificationem Dei æternam comprehenſum eſſe? Reſpondeo: Si vis, quiſquis es, Prædeſtinationis tuæ, & proinde ſalutis quoq; tuæ æternæ, quam expectas, aduerſus omnes Satanæ inſultus certior fieri, idq; minimè dubiis, & ex humano ingenio petitis coniecturis: Imò verò non minùs certis & exploratis, quàm ſi in cœlum vſque ipſum cōſcendiſſes, et ex ipſo Dei ore arcanum illud decretum audiuiſſes: Caue diligenter, ne à ſummo gradu illo incipias: alioquin futurum eſt, vt immenſam illam Dei lucem non feras. Auſpicare igitur ab imis gradibus, quære in verbo, quod te ad Chriſtum vocat. Et vbi vocem Dei audieris, in auribus & animo tuo perſonantem, quæ te ad Chriſtum illum vnicum Mediatorem vocat, CONSIDERA PAVLATIM & diligenter SCRVTARE, ecquid in Chriſto ſis per fidem iuſtificatus & ſanctificatus. Hi enim sūt effectus, ex quibus fides, ipſorum ſcilicet cauſà intelligitur. Hoc autem cognoſces partim ex ſpiritu adoptionis, intus clamante, ABBA Pater; partim etiam ex eiuſdem ſpiritus vi & efficacia in teipſo, nempe ſi SENSERIS, & re ipſa etiam oſtenderis, peccatum, vt maximè adhuc in te habitet, tamen in te non regnare, vt improbis et ſceleratis cupiditatibus habenas ſponte non laxes. Si interdum ſcientes & prudentes peccamus, & poſtea non formidine pœnæ, ſed quòd clementiſſimum patrem offenderimus, peccatum oderimus, & Deum Patrem intrepidè

XLI. Quomodo explorandum, an aliquis etiam in numero electorum comprehenſus ſit.

adeamus & inuocemus. Si ex his effectis poſſumus fidem colligere; relinquitur, nos cum efficacia vocatos & tractos eſſe. Et ex hac rurſus vocatione intelligitur, nos videlicet, quia æterno Dei conſilio, quod in ſeſe propoſuit, prædeſtinati fuimus, in filios Dei adoptatos eſſe. Ex quo demùm ſequitur, cùm conſtantiſsima Dei voluntate, quæ ſeipſa ſola nititur, prædeſtinati ſimus, vt nemo nos ex manu Chriſti rapere poſſit, ideoqúe nos vſque ad finem perſeueraturos, dubitare nefas ſit.

Ioan. 10. Phil. 1.

Hæc doctrina de Prædeſtinatione, non facit Deum authorem peccati, vel cauſam peccati, àut damnationis reproborũ; neque plena offendiculi eſt, vt quidam arbitrantur; neque etiam prauas cogitationes gignit, aut occaſionem vel ad contemptum Dei, vel ad deſperationem præbet.

XLII. Doctrina de Prædeſtinatione, quomodo & quibus proponenda.

Neque eſt Lac pro pueris & infantibus in religione Chriſtiana, ſed cibus ſolidus. Et nunquam hæc doctrina ita proponatur, vt cuiquam ſigillatim applicetur. In viſitandis agrotantibus, afflictorum conſcientias electionis teſtificatione erigant; obſtinatè autem malos & contumaces, horrendo illo iudicio ita feriant, vt tamen ab extrema illa ſententia abſtineant, quoniam hæc iurisdictio ad ſolum Deum pertinet. Quapropter non quibuſuis promiſcuè hæc doctrina, aut temerè proponenda; ſed prudenter conſiderandum & videndum, cum quibus agatur, an ſint huius doctrinæ capaces, & ad eam idonei & rectè diſpoſiti, hoc eſt, priùs rectè de peccato, de lege, de iuſtificatione fidei inſtituti. Quem modum Paulus in Epiſtola ad Rom. obſeruauit, & viam monſtrauit, quomodo docenda ſit. Qui in prioribus octo capitibus docet: Omnes homines coram Deo peccatores, & iuſto iudicio Dei damnatos eſſe. Deum autem miſiſſe Filium ſuum, vt patiendo & moriendo Deo Patri & iuſtitiæ eius ſatisfaceret. Id prædicari iuſsit in

Methodus Paulli in Epiſt. ad Rom. obſeruata.

toto

toto terrarum orbe, & promiſit; quiſquis crediderit, coram Deo iuſtum & ſaluum fore. Hæc poſtquam tradidit, in capite nono aſſurgit ad explicandum illud arcanum Dei decretum in Chriſto factum, & per Verbi & Euangelÿ prædicationem reuellatum de hominibus ſaluandis & damnandis; quod vſq; ad caput duodecimum perſequitur. In ſequentibus Ethnica tractat.

Cùm autem D. Beza, prope ad ſeſquihoram de hac re continuè diſſeruiſſet; non ſemel, ſed ſæpè & plùs quàm ſepties, Illuſtriſſimus Princeps, Comes Fridericus D. Iacobum monuit, vt ſermonem D. Bezæ interrumperet, eò quòd Beza tàm verboſus eſſet. Sed D. Iacobus recuſauit, & Celſ. eius diligenter aliquoties rogauit, vt patienter Bezam audiret, ne conqueri poſſit, ſe in tàm graui negocio, & ſublimi materia, non ſatis & ſufficienter de Prædeſtinatione auditum eſſe, de qua materia priùs colloquium tantopere detrectauerat, & breuitatem ſermonis in collatione à D. Iacobo tantopere flagitauerat. Si enim ſermonem ſuum vſque ad veſperam extraheret Beza (dixit D. Iacobus Illuſtriſſimo Comiti Friderico) ſibi tamen minimè moleſtum fore, quin paratus ſit eum patienter audire, neque temporis iacturam metuendam eſſe. Se enim vno atque altero reſponſo breuiſſimo, totum negocium abſoluturum, vt Celſitudo eius cæteriqúe auditores omnes intelligant, doctrinam hanc Bezæ & fratrum eius Scripturæ S. nullo modo conſentaneam eſſe, minimeq́ue conſiſtere poſſe.

Beza patienter & ſufficienter à D. Iacobo auditus eſt.

Etſi

Etſi verò Celſitudo eius ægrè paſſa eſt ſibi perſuaderi, vt Bezam diutiùs audiret: tamẽ moleſtiam illam deuorauit, donec prolixitatis ſermonis pertæſus, in hanc vocem erupit: D. Beza, concluſio, concluſio.

D. BEZA.

Illuſtriſſime Princeps: Ego iam concluſi.

D. IACOBVS.

Reuerende D. Beza, Tu ipſe teſtaberis & ſimul auditores omnes, quòd te loquentem, & ferè per ſeſquihoram de hac materia prolixè diſſerentem, patienter audierim. Verùm, ſi quid præterea habes, quod iudices adijciendum illis, quæ prolixè nunc de negocio Prædeſtinationis abs te commemorata ſunt, rogo, vt ea proponas: paratus enim ſum te ſufficienter audire.

D. BEZA.

Nihil habeo ampliùs, quod addam illis, quæ à me dicta ſunt.

D. IACOBVS.

Cur D. Iacobus in hac collatione interdum prolixior fuerit.

Cùm igitur ante collationem, de articulo prædeſtinationis inſtitutam, ab Illuſtriſſ: Comite Friderico per tuos petieris, vt breuitati in reſpondendo ſtudeam, faciam id quoque libenter. Quòd enim in prioribus articulis paulò prolixior fuiſſe tibi viſus ſum: cauſa hæc vnica fuit, quòd Eccleſiarum noſtrarum doctrina auditoribus, præſertim Gallis exulibus neceſſariò paulò copioſiùs explicanda fuerit, quæ in concionibus & ſcriptis veſtris miſerè deformata, & ipſis hactenus ignota fuit: ad quos noſtrorum ſcripta de his controuerſijs non peruenerunt. Quòd cùm à me factum ſit, & prolixitatẽ illam, auditoribus minimè ingratam fuiſſe confidam; nunc breuiter ad prolixam tuam orationem, & doctrinæ de Prædeſtinatione explicationem reſpondebo.

Primùm

Primùm omnium de decreto illo Dei arcano, occulto, & immutabili, quod Dominus cogitauerit, & in quem finem præſertim in creatione hominis reſpexerit, & media perueniendi ad illum, quomodo diſpoſuerit: ita locutus es, vt viſus fueris mihi in arcano illo conſilio Dei aſſediſſe, & non modò omnia coràm audiuiſſe, quę ſancta Trinitas, Pater cum Filio & Spiritu ſancto, de creatione hominis deliberauerit, ſed etiam quaſi tu quoque conſiliarius illorum fuiſſes.

D. BEZA.

Ego non ſum conſiliarius Dei, neque humanas rationes ſecutus hanc rem explicaui; ſed quæ Spiritus ſanctus in Scriptura ſacra tradidit, expoſui. Ideo non eſt, vt me eiuſmodi verbis excipias.

D. IACOBVS.

Reuerende Domine Beza, ego te ad ſeſquihoram ſumma patientia audiui: tu verò me vix tria verba proferentem, & ad orationem tuam reſpondentem audire potes. Rogo igitur vt me pari patientia audias, qua ego te audiui. Quantum enim fieri poteſt, breuitati ſummè ſtudebo, ne vel Illuſtriſsimo Principi, Comiti Friderico, vel auditoribus reliquis, vlla ratione oratio mea moleſta ſit.

D. BEZA.

Audiam.

D. IACOBVS.

Si rectè percepi mentem & ſententiam tuam, omnia ea defendenda & propugnanda ſuſcepiſti, quæ nos in Theſibus noſtris reiecimus & damnauimus. Summa enim orationis tuæ fuit: Deum tanquam ſapientiſsimum architectum, in creatione hominis, ad duos fines potiſsimùm reſpexiſſe, & propoſitos habuiſſe, vt in genere humano, ſuam miſeri- Breuis repetitio doctrinæ & confeſſionis D. Bezæ de Prædeſtinatione.

 cordiam

cordiam pariter & iuſtitiam declararet, & gloriam tanquam ſummè miſericordis, & ſummè ſeueri reuelaret. Quapropter æternum occultum, & immutabile propoſitũ habuiſſe, quod omnes cauſas ſecundas & medias præceſſerit, quòd decreuerit ab æterno, certos homines ad ſuam ipſius gloriam tanquam ſummè miſericordis & ſeueri, eligere in Chriſto ſaluandos, alios verò reĳcere, ſua ipſorum culpa damnandos.

Ad quem finem vt perueniret, ſibi viam quoque paraſſe, & media neceſſaria diſpoſuiſſe & ordinaſſe. Ideoq; hominem in recto ſtatu, bonum, iuſtum, ſanctum, ſed mutabilem creaſſe, vt poſſet peccare & labi.

Deinde, eum neque inuito, neq; ignorante, neque ocioſè præſciente, ſed volente Deo, lapſum & præceptum Dei tranſgreſſum eſſe, cùm nihil quicquam in Mũdo euenerit, eueniat, aut euenturum ſit, ſine voluntate Dei, à qua ne paſſerculi quidem excipiuntur, Matth. 10.

In Reſponſo ad Theſ. 1.

Oportuiſſe autem hominem peccare & labi, vt in ipſo locus miſericordiæ & iuſtitiæ eſſe poſſet. Vbi enim non eſt miſeria, ibi quoque nulla miſericordia, qua homo ex illa miſeria liberetur. Et vbi nulla culpa, nullum peccatum: ibi iuſtitiam locum ad mulctam infligendam habere non poſſe. Lapſum ergo eſſe hominem reſpectu decreti & voluntatis Dei NECESSARIO, ſed reſpectu ſui contingenter, & ſpontanea volluntate, ſine vlla coactione Dei.

Quo lapſo, amorem Dei gratuitum erga corruptos quidem in ſeipſis, ſed in Chriſto gratis erga deſtinatos electioni & ſaluti ſeſe exeruiſſe & reuelaſſe in ęterno Dei & immutabili eius decreto conceptum. Quemadmodum & odium Dei iuſtum erga corruptos in ſeipſis, ex peccati per Adam propagatione patefactum ſit.

Quapropter in executione æterni huius conſilĳ, per prędicationem verbi, quæ electis & reprobis communis eſt, Deum eos vocaſſe. Quę vocatio reſpectu eorum, quos DEVS æternæ vitæ occulto ſuo decreto deſtinauerit, efficax ſit, qua mera Dei gratia, illorum corda emolliantur, & ad Deum conuertan-

tertantur. Et Spiritum S. per verbum prædicatum, fidem in illis operari in Chriſtum, qua iuſtificentur & ſanctificentur, & tandem etiam glorificentur, cùm vita æterna propter obedientiam Chriſti, per fidem imputatam coronentur. Reprobos verò ſine reſpectu harum cauſarum abſoluto Dei propoſito & decreto ad damnationem & æternam mortem deſtinatos, vel prorſus non vocari, vel inefficaciter. Quoniam Deus non velit eos conuerti, credere, neq; precium ſanguinis Chriſti illis prodeſſe, aut illos ſaluari.

Relictos ergo iuſto Dei iudicio (qui nemini quicquam debeat) induratione ſpontanea, Euangelium nõ modò ignorare, ſed etiam contemnere, ac inde in omnem iniuſtitiam, & pollutionem ruere, donec iuſto Dei iudicio damnentur, & mortis æternę pœna mulctentur.

Bona fide me ſententiam tuam recitaſſe confido. Sumam autem vnum duntaxat confutandum: quo confutato, tota doctrina tua de Prædeſtinatione corruet, quòd videlicet ſentis: Deum, æternum, occultum, immutabile, & abſolutum decretum feciſſe, omnes cauſas ordine quoque antegrediens, quòd maximam partem hominum in terris, ad æternam damnationem creare voluerit, quos etiam ad damnationem ordinauerit, & deſtinauerit: quos neq; efficaciter vocare, neque conuerti, neq; credere, neq; illis precium ſanguinis Chriſti prodeſſe, aut eos ſaluari velit: quia de illis immutabile decretum fecerit, quòd in illis ſuam iuſtitiam declarare voluerit.

Hanc opinionem & doctrinam, nos tanquam falſam, & cum verbo Dei expreſsè pugnantem apertè & conſtanter reijcimus & damnamus. Et diſertè dicimus, DEVM tale decretum nunquam cogitaſſe. De voluntate enim DEI nequaquam ex ratione & cogitationibus humanis, ſed ex verbo DEI aperto, & minimè obſcuro, iudicandum eſſe docemus: In quo voluntas Dei erga genus humanum lapſum, expreſſa & reuelata eſt. Quo ſublato: de voluntate Dei in genere humano vel ſaluando vel damnando, nobis nihil quicquam conſtat. Lucerna pedibus meis verbum tuum, inquit Pſaltes.

Hanc voluntatem Dei, vt ex verbo eius eruamus, & certò cognoſcamus, vnum ſaltem ex te quæro, ad quod vt categoricè & diſertè mihi reſpondeas, oro: videlicet, an Deus vnquam dilexerit eos, qui nunc damnati ſunt, aut in futurum damnabuntur?

D. BEZA.

NON.

D. IACOBVS.

Hoc mihi nouum, & antea nunquam auditum eſt. Quapropter oppono expreſſum Spiritus ſancti teſtimonium, hoc eſt, ipſius Chriſti aperta verba, Ioan. 3. Sic Deus dilexit MVNDVM, vt daret vnigenitum Filium ſuum, vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Et denuò quæro: quid in his Chriſti verbis ſignificet vocabulum MVNDVS?

D. BEZA.

Electos.

D. IACOBVS.

Mundus totum genus humanum ſignificat.

In his Chriſti verbis, per vocabulum [MVNDVS] iudicio & vnanimi conſenſu omnium Scriptorum & interpretum ſacræ Scripturæ veterum &, neotericorum, vniuerſum genus humanum intelligi, certum & indubitatum eſt. Quod ipſe Chriſtus verborum ſuorum optimus interpres, eodem loco apertiſsimis verbis confirmat, cùm inquit: Hoc eſt iudicium, quòd lux venit in mundum, & mundus plùs dilexit tenebras, quàm lucem. Vbi vocabulum MVNDVS, non poteſt intelligi de electis tantùm: ſed maximè de illis, qui reijciuntur & damnantur. Illi enim plùs diligunt tenebras, quàm lucem. Qui etiam ideo damnantur, quòd cùm illos Deus ita dilexerit, vt pro eis Filium ſuum daret: ipſi tamen hoc beneficium ſpernant & contemnant, & propterea iudicentur & damnentur. Idem Iohannes Baptiſta confirmat; qui cùm Chriſtum digito

Ioan. 3.

Deus non vult impiorum mortem & damnationem æternam.

digito monſtraret, dixit: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, MVNDI inquit, non electorum tantùm. Sic ad Roman. 5. ſcriptum eſt: Si enim, cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius: multò magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius. Et. 2. Corinth. 5. Deus erat in Chriſto, Mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta ipſorum: & poſuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto, reconciliemini Deo. Ioan. 1. Rom. 5.

Huc & illud Ezechielis pertinet: Nunquid voluntatis meę eſt MORS IMPII, dicit Dominus Deus: & non, vt conuertatur à vijs ſuis, & viuat? Vbi expreſsè impiorum fit mentio, quorum ęternam mortem non velle Dominum, expreſsè dicitur. Tantum verò abeſt, vt Deus impiorum damnationem velit, vt per eundem Prophetam teſtetur, ſe ſanguinem eius, qui damnatus eſt, ex manibus ſpeculatoris requiſiturum. Si me dicente ad impium: Impie, morte morieris: NON FVERIS LOCVTVS, vt ſe cuſtodiat impius (non inquit electus) à via ſua: IPSE IMPIVS, in iniquitate ſua morietur, ſanguinem autē eius, de manu tua requiram. Adeo enim dilexit Deus impium etiam damnatum, vt damnati ſanguinem ex manu prophetæ requiſiturus ſit. Et iterum eodem loco: Quare moriemini domus Iſrael? quia NOLO MORTEM MORIENTIS, dicit Dominus DEVS, reuertimini, & viuite. Vbi nomine mortis, non poteſt intelligi mors naturalis ſeu temporalis: ſed æterna mors intelligitur, ſicuti præcedentia verba Prophetæ apertè docent, vbi non dicit: Nolo mortem electorum, ſed mortem morientis, hoc eſt, ad ęternam damnationem currentis, & quia iam mortuus, hoc eſt, damnatus eſt, vnde nunquam amplius in æternum liberabitur, Luc. 16. Ezech. 18.

Sic Chriſtus omnes peccatores ex æquo ad ſe vocat, non ſimulate, ſed ſerio: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, ego reficiam vos. Non dicit: Venite ad me ali- Matth. 11.

qui tantùm, quos Pater in arcano conſilio decreuit ſaluos facere: reliquos etſi quoque voco, tamen neque mea, neque Patris mei voluntas eſt, vt veniant, me audiant, & mihi credant. Abſit longè à nobis tàm impia cogitatio de Chriſto ſaluatore noſtro.

1. Tim. 2. Eodem modo Paulus loquitur: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis peruenire. Cuius verba non modò confirmat, ſed etiam illuſtrat D. Petrus, cùm inquit: Non tardat Dominus promiſsionem ſuam, ſicuti quidam exiſtimant: ſed patienter agit propter vos, qui non vult ALIQVOS PERIRE: ſed OMNES ad pœnitentiam reuerti. Vbi perſpicuè explicat, quid per vocabulum OMNES intelligat, dum addit: non vult aliquos perire: quod nunquam potuiſſet Petrus, ſi Deus ALIQVOS perire voluiſſet, & occulto decreto ad æternam damnationem creaſſet & ordinaſſet, quos noluerit ad pœnitentiam reuerti.

Rom 11. Concluſit omnia, inquit Paulus, ſub peccatum, vt omnium miſereatur. OMNIVM dicit, non inquit ALIQVORVM tantùm. His apertiſsimis Scripturæ teſtimonijs, luce meridiana clarius demonſtratum confido, quod in verbis Chriſti, Ioan. 3. per vocabulum MVNDVS, totum genus humanum comprehendatur, quod Deus dilexerit, adeoq; etiam damnatos ipſos dilexerit, vt illorum ſanguinem de manu Prophetæ requiſiturus ſit, qui eis iudicium Domini non annunciauerit, ſed metu pœnæ, aut ſpe alicuius commodi, ne gratiam amitteret, tacuerit.

Falſa opinio de inefficaci vocatione. Quapropter quod vos dicitis de vocatione inefficaci, qua Deus impios vocet, quos tamen non velit venire, & conuerti: gloſſa veſtra eſt humana, verbo & gloriæ Dei contraria. Quantum enim ludibrium eſſet, ſi Princeps Illuſtriſſ. Comes Fridericus, in ſumma illa frumentorum caritate, omnes ſuos ſubditos ad ſe vocaret, & eis frumentorum copiam promitteret, tacitè autem apud ſe cogitaret, quòd non omnibus vellet dare, ſed quàm plurimos inanes dimittere? An

non

non omnes verè & rectè dicerent, Principem luſiſſe? quod ipſius perſona indignum eſſet. Multò magis indignum eſt, hoc ipſum Chriſto in ſuis dulciſsimis promiſsionibus tribuere, quibus OMNES peccatores ad ſe allicit & vocat; vt cogitemus, eum non ſeriò omnes peccatores ad ſe vocare, ſed eos tantùm, de quibus occultum decretum fecerit, quòd eos ſaluare velit. Hæc dicitis, hæc ſcribitis, hæc in veſtris libris leguntur. Qua gloſſa perturbatis conſcientijs, omnis conſolatio adimitur. Etſi enim Chriſtus dicit: Venite ad me OMNES, qui laboratis: tamen ſi certa eſt hæc gloſſa veſtra, quòd aliquos tantùm venire velit: quis tibi & mihi indicabit, aut te vel me certiorem faciet, quòd velit nos quoque venire? Cùm igitur dubitare cogaris, an te quoque vocet; nunquam ad eum venies.

Cùm igitur ex omnibus promiſsionibus vniuerſalibus Euangelij (quæ nos contra tentationes de particularitate electorum, & contra decretum æternæ damnationis de nobis factum, quod Satan inculcat, conſolantur) particulares faciatis, in quibus vocabulum OMNES, perpetuò ALIQVOS tantùm ſignificet: Venite ad me omnes, id eſt, aliqui: Deus vult omnes homines ſaluos fieri, id eſt, aliquos: Concluſit omnes ſub peccato, vt OMNIVM, id eſt, aliquorum miſereatur: & quæ ſunt his ſimilia in noſtris Theſibus partim recitata: manifeſtum eſt omnibus, hanc doctrinam in Eccleſia Dei intolerabilem eſſe. Vbi enim conſolatio illa firma manebit, quam in vniuerſalibus promiſsionibus habemus, ſi omnes pariter particulares efficiantur, & Scripturæ ſacræ teſtimonia tàm illuſtria, hac interpretatione deprauabuntur? Quæcunque enim ſcripta ſunt, inquit Paulus, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus. Hæc autem doctrina neque conſolationem ſuppeditat, neq; ſpem facit vitæ æternæ conſequendæ: ſed in perpetua dubitatione conſcientiam & cor hominis relinquit, an ſit fortè etiam ex numero eorum, de quibus Deus æternum & immutabile decretum fecerit, quòd nolit eos ſaluari, ſed ad damnationem

Rom. 15.

Doctrina D. Bezæ de Prædeſtinatione in perpetua dubitatione relinquit conſcientias perturbatas.

eos occulto decreto hoc OMNES CAVSAS ANTEGREDIENTE, creatos, ordinatos, & deſtinatos eſſe. Quod periculum eò maius & præſentius eſt, ſi ſecundum veſtram opinionem, quàm plurimi in ſenecta demum regenerentur, neque regenerationis vllos motus priùs ſenſerint, ad quos remittuntur, vt de electione certiores fiant. Longè ergo, imò longiſsimè abſit à me, vt meis auditoribus hanc doctrinam vnquam proponam, ſiue pueri ſint lacte indigentes, ſiue adulti, qui ſolidum cibum perferre poſsint. Abſit, inquam, à me, vt ſic ſentiam & doceam.

D. BEZA.

T. R. Dignitas in verbis Chriſti: Sic Deus dilexit Mundum, per MVNDVM, intelligit omnes homines: Ego verò non. Idq́; probo ipſius Chriſti verbis, Iohan. 17. cùm inquit: Non rogo pro mundo. Ergo non pro omnibus rogauit Chriſtus, ſed pro electis tantùm, quos Pater ei dedit. Ideoq́; nomine mundi, non intelliguntur omnes homines, ſed electi tantùm Iohan. 3. quos Deus dilexit, non autem reprobi & damnati, quos nunquam dilexit.

Quando autem Scriptura interdum vniuerſalibus particulis [OMNIS, OMNES] vtitur, ſicut aliquot Scripturæ dicta à te nunc commemorata ſunt, in quibus hæ particulæ continentur: ad gentes reſpicit, ne quis ad Iudæos tantùm pertinere arbitretur. Cùm Deus non ſolùm ex Iudæis, ſed etiã ex gentibus vaſa miſericordiæ præparata habeat. Sicut Auguſtinus ad Simplicianum ſcribens, teſtatur: & ex ſcriptis Prophetarum, & Apoſtolorũ manifeſtum eſt. In eiuſmodi ergo dictis, quando vocabulum [MVNDVS] poſitum eſt, Eccleſiam ſignificat, quæ electis tantùm tanquam ſuis membris cõſtat, quos Deus in Chriſto dilexit: reli-

quos

quos omnes ab æterno, iuſto odio habuit, & in æternum habebit.

D. IACOBVS.

Quod ad locum Ioan. 17. attinet, cùm inquit Chriſtus: Non rogo pro mundo: fateor eo loco non prò omnibus hominibus, ſed de contemptoribus Chriſti, & beneficiorum eius intelligi. Quoniam eo in loco electi & mundus opponuntur expreſsis verbis, cùm inquit Chriſtus: Ego pro eis [ELECTIS] rogo, non pro mundo (id eſt, contemptoribus verbi mei) oro. Sed Ioan. 3. abſolutè ponitur: Sic Deus dilexit mundum. Vbi non electos, ſed omnes homines Chriſtum intelligere, ſequentia eius verba apertè docent: vt omnis qui credit, &c. vbi cauſam oſtendit, cùm Deus omnes dilexerit, vt daret filium ſuum pro illis, cur Chriſtus non omnibus proſit, & omnes ex æquo ſaluentur. Quoniam illi tantùm ſaluantur, qui credunt, hoc eſt, Chriſtum vera fiducia complectuntur. Qui verò non crediderint, hi ſimul omnes damnantur, ſecundum illud Chriſti: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Item, qui non credit, iam condemnatus eſt: quia non credidit in nomen Filij Dei.

Mundus quando reprobos tantùm ſignificet.

Mar. 16.

Ioan. 3.

Sed verborum Chriſti interpres, minimè reprehendendus, eſt Ioannes Euangeliſta, qui verba Chriſti: Sic Deus dilexit mundum: deſcripſit, & eorundem ſententiam cùm optimè nouiſſet, perſpicuis & diſertiſsimis verbis explicauit. Verba eius ſic ſonant: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum iuſtum. Et ipſe eſt propitiatio pro noſtris peccatis: NON pro noſtris peccatis tantùm, ſed etiam pro totius Mundi. Vbi Apoſtolus non ſolùm vocula ſeu particula vniuerſali TOTIVS, vocabulo MVNDI addita: ſed etiam collatione electorum, quos vocabulo (noſtris) intelligit, & damnatorum, qui etiam nomine MVNDI intelliguntur, apertè docere voluit, Chriſtum nomine mundi (Ioan. 3.) omnes homines intelligere.

1. Ioan. 2.

D. BEZA.

Depravatio manifeſta verborum Ioannis.

Ego dico, Ioannem in dicto loco (1. Ioan. 2.) non coniungere electos cum damnatis: ſed diſcernere Iudæos & gentiles: vt nomine Mundi gentiles cum Iudæis, duntaxat autem electis, in vtroque populo intelligat. Vt hæc ſit verborum Ioannis ſententia: Chriſtum propitiationem eſſe non ſolùm pro peccatis Iudæorum, hoc eſt, electorum, qui ſunt ex Iudæis, ſed etiam pro ijs electis, qui ſunt ex omnibus gentibus, quos nomine totius Mundi comprehendit Ioannes.

Lib. 1. quæſt. 2.

Quemadmodum Auguſtinus ad Simplicianum quæſtione ſecunda teſtatur: Quos & vocauit, nos (inquit) non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex gentibus. Non enim omnes Iudæos, inquit, ſed ex Iudæis, nec omnes omninò homines gentium, ſed ex gentibus.

D. IACOBVS.

Nulla eſt hæc argumenti mei ſolutio, aut tuæ gloſſæ confirmatio. Nam Euangeliſta Ioannes hanc Epiſtolam non ad Iudæos tantùm, ſed pariter quoq; ad gentiles, hoc eſt, ad omnes diſcipulos Chriſti, doctrinam Euangelij amplectentes ſcripſit, quos ſimul omnes intelligit, vocabulo NOSTRIS, nomine autem TOTIVS MVNDI, omnes homines, nemine excluſo: quod certiſsimum eſt, & apud omnes verè pios & ſynceros doctores indubitatum. Hinc illud vulgare dictum: Chriſtus mortuus eſt pro omnium hominum peccatis ſufficienter: ſed non efficienter: quia plurimi hoc beneficium contemnunt: ideo eis nihil prodeſt. Non quòd Chriſtus noluerit omnibus prodeſſe, ſed quòd maxima pars hominum, cùm ex Iudæis, tum ex gentibus, id nihil curet, tenebras & voluptates Mundi plus amans, quàm lucem & veritatem Euangelij.

D. BEZA.

Si Dominus vellet omnibus prodeſſe paſſionẽ & mortem ſuam:

ſuam: vna gutta ſanguinis ſatis eſſet pro peccatis totius Mundi, etiam damnatorum. Chriſtus autem non eſt mortuus pro peccatis damnatorum, aliàs etiam damnati ſaluarentur, quos Deus æterno ſuo, ſed iuſto decreto, propter cauſas ipſi ſoli notas, ad æternam damnationem creauit, ordinauit, & deſtinauit. Catholica autem Eccleſia mundus ille eſt, de quo Ioannes hic loquitur: pro quo Chriſtus paſſus, crucifixus, & mortuus eſt. Cuius etiam propitiatio eſt Chriſtus in ſanguine ſuo, quem pro illa, non pro impijs & damnatis effudit in remiſſionem peccatorum, membrorum Eccleſiæ, non impiorum.

D. IACOBVS.

Hæc in auribus piorum ſunt horrenda auditu. Et cuperem mihi ſaltem vnum ex Scriptoribus Eccleſiaſticis veteribus & nouis nominari, qui in hunc modum verba Iohannis Euangeliſtæ interpretatus eſſet. Et vt maximè oſtendi poſſet: manifeſtè tamen falſum, & apertam Iohannis verborum deprauationem eſſe, omnes piæ mentes intelligunt. Quin toto corpore perhorreſcunt pij omnes, quando hanc vocem horrendam audierint: CHRISTVM NON pro TOTIVS Mundi peccatis, hoc eſt, pro omnibus hominibus in Mundo mortuum eſſe & ſatisfeciſſe. Quis hanc vocem quæſo ferre poteſt? Ego ſanè in ſtuporem conuertor, & toto corpore horreo, quando hæc nunc audio. Quapropter denuò dico, cùm D. Beza doceat, quòd Chriſtus non ſit paſſus pro damnatis, neque pro ipſorum peccatis ſatisfecerit, ſi ex vllo Scriptorum veterum aut neotericorum probatorum hoc demonſtrare potuerit, & hanc ſuam interpretatione probauerit, paratum me eſſe, non ſolùm ad Palinodiam & publicam reuocationem, ſed etiam duriſsimam pœnam ſuſtinere velle.

Horrenda doctrina Bezæ, Chriſtum non pro totius Mundi peccatis mortuum.

Hic Beza cum ſuis fratribus, in altera menſa ſedentibus, riſit.

Sola incredulitas damnati homines. Rom 3.

Non enim ideo damnãtur æterno exitio adiudicandi, quòd peccauerunt: aliàs quoque omnes electi damnarentur: quoniam omnes peccauerunt, & egent gloria Dei: Sed ideo damnantur, quia nolunt vera fide amplecti Ieſum Chriſtum, qui NON MINVS pro ipſorum peccatis paſſus, crucifixus, & mortuus eſt, quàm pro peccatis Petri, Pauli, & omnium ſanctorum. Hæc eſt æterna & immutabilis veritas, aduerſus quam portæ inferorum non præualebunt. Sicuti Chriſtus aperte teſtatur, cùm inquit: Hoc eſt iudicium, quòd lux venit in mundum, & mundus plus dilexit tenebras, quàm lucem. Item Spiritus ſanctus arguet Mundum de PECCATO, QVIA NON CREDVNT IN ME. Hoc inquam, peccatum, ſi hominis animum occupauit, nec tollitur, damnat: ſi totius Mundi iuſtitia eius propria eſſet. Contrà ſi quis credat in Chriſtum verè: totius Mundi peccata eum in infernum deprimere non poſſunt. Moriuntur ergo, & damnantur homines, non quia Deus æternum & immutabile decretum de illis fecerit, quòd non velit illos ſaluare, quaſi eos ad declarandam iuſtitiam ſuam, ad damnationem creauerit & ordinauerit: ſed ideo damnantur, quoniam beneficium mortis Chriſti ſibi per fidem non applicant, qui pro ipſis mortuus eſt, & pro peccatis illorum ſatisfecit.

Ioan 3. Ioan 16.

D. BEZA.

An ſola incredulitas damnet, & non item alia peccata?

Hoc verò mihi planè nouum eſt, & prius inauditum, quod dicis: Non ideo damnari homines, quòd peccauerint: cùm peccatum vnica cauſa ſit æternæ damnationis, cur improbi in ſua malitia relinquantur, & damnentur. Deinde fateor mortem Chriſti potuiſſe ſufficere pro peccatis etiam damnatorum, ſi Deus voluiſſet illis prodeſſe. Sed nihil adhuc audio, quòd Chriſtus pro omnibus etiam damnatis mortuus ſit.

Cùm

Cùm tàm abſurda, horrenda, & manifeſtè impia diceret Beza de morte Chriſti, quòd videlicet Chriſtus non pro omnibus peccatis, & peccatoribus ſit mortuus: Illuſtriſſ. Princeps, Comes Fridericus D. Iacobum monuit, vt finem Colloquio imponeret. Pertæſa enim erat Celſitudo eius talia ampliùs audire.

D. IACOBVS.

Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus, iudicat finem collationi inſtitutæ de hac materia imponendum eſſe, quia eadem perpetuò repetantur, & tàm abſurda fidei Chriſtianæ & Scripturæ ſacræ apertè contraria, abs re proponantur, videlicet, Chriſtum non pro omnibus hominibus, & totius Mundi peccatis mortuum eſſe. Ideóq; fruſtrà nos ampliùs diſputaturos exiſtimat. Hoc enim eſt principia negare, & apertiſsimis Scripturæ teſtimonijs contradicere, quibus fides noſtra, in omnibus tentationibus nititur, eamq; prorſus euertere, atque adeò omnem conſolationem pijs mentibus, in ſummis tentationibus, eripere, quam in promiſsionibus vniuerſalibus Euangelij, & in Sacramentis repoſitam habent. Tu enim omnes illas promiſsiones vniuerſales in particulares conuertis, neque in tota hac diſputatione, vllo verbo Sacramentorum mentionem feciſti, quibus maximè electio noſtra obſignatur & confirmatur, & homo in ſummis tentationibus conſtitutus ijſdem erigendus, & in fide confirmandus eſt. Conſolatio piorum in Sacramentis repoſita.

Ideo enim baptizati ſumus, ne de electione & ſalute noſtra dubitemus. Nam in Baptiſmo ſancta Trinitas gratiam ſuam, ſingulis qui baptizati ſunt, promiſit, quòd velit ipſorum peccatis propitius eſſe, eaq; omnia gratis propter Chriſtum remittere: qui non ſolùm pro ipſorum, ſed etiam pro totius mundi peccatis mortuus ſit, & pro illis omnibus ſatisfecerit. Ideo etiã Euchariſtiã ſumunt, & hoc ipſum corpus Chriſti in my- Conſolatio ex Baptiſmo. Conſolatio ex Cœna Domini.

in myſterio accipiunt, quod pro peccatis ipſorum traditum: & hunc ipſum ſanguinem bibunt, qui non ſolùm pro ipſorum, ſed etiam pro totius Mundi peccatis eſt effuſus, ad obſignationem promiſsionis vniuerſalis, quòd hæc etiam ad ipſos pertineat, quibus certi fiant, quòd Deus ipſis quoq; per Chriſtum velit propitius eſſe.

D. BEZA.

Nos nequaquam perturbatis conſcientijs conſolationem adimimus. Quoniam docemus, electis dari Spiritum Rom. 8. *ſanctum, ſpiritum adoptionis, qui teſtimonium perhibet ſpiritui ipſorum, quòd ſint filij Dei. Hi à ſpiritu Chriſti aguntur, cuius motus in ſe ipſis ſentiunt pij: ex quibus colligere poſſunt, ſe eſſe filios Dei, & in numero electorum comprehenſos.*

D. IACOBVS.

Sed cur non remittis perturbatas conſcientias ad promiſſiones vniuerſales? Item ad perceptum Baptiſmum, ad perceptam Cœnam Domini, vt ex his de certitudine ſalutis ſuæ æternæ ſtatuant?

D. BEZA.

Quia non omnes accipiunt hoc verbum: & plurimi Baptiſmo aquæ tantùm baptizantur exteriore, ſed non interiore aqua Spiritus lauantur. Item, multi ſine fide vera accipunt panem & vinum Cœnæ: ſed ad ſpiritus participationem non perueniunt.

D. IACOBVS.

D. Bezæ doctrina vſum verbi, Euangelij, & Sacramentorum prorſus tollit.

Sic ergo in perpetua dubitatione hærent, nec quicquam illis promiſsio vniuerſalis gratiæ in Chriſto promiſſæ, neque Baptiſmus, neque Cœna, prodeſt. Quæ omnia tu ita electis applicas, vt ex motibus Spiritus ſancti demum de illis ſtatuant,

tuant, an ſit in Baptiſmo quoque illis adoptio obſignata. Quàm diu enim perſuaſus eſt homo, de illo occulto decreto, in arcano & æterno Dei conſilio facto, quòd Deus maximam partem hominum ad æternam damnationem creauerit & ordinauerit, pro quibus non ſit mortuus Chriſtus, neque pro peccatis illorum ſatisfecerit, neque etiam velit illis pretium ſanguinis ſui prodeſſe: nullam conſolationem in ſummis tentationibus, ex omnibus promiſsionibus Euangelij, & Sacramentis percipere poteſt. Semper enim in hominum tentatorum animis hæc opinio hæret: Promiſsiones Euangelij tantùm ad eos pertinere, quos Deus arcano propoſito & abſoluto decreto ad æternam vitam deſtinauerit, qui etiam tantùm in Sacramentis obſignentur: reliquos, vt maximè etiam vocentur, tamen illorum vocationem eſſe inefficacem, & in Sacramentis tantùm putamina, hoc eſt, in Baptiſmo externam aquam: in Cœna Domini panem & vinum accipere, à nucleo autem excludi, quoniam in arcano illo Dei conſilio reprobati ſint. Cuius arcani conſilio nullam aliam cauſam nobis notam eſſe ſcribis, quàm ipſius voluntatem, quia ſic Dominus voluerit, & eidem placuerit in ipſis iuſtitiam ſuam declarare. Sicut etiam ſcribis: (Miro & incomprehenſibili modo placuiſſe Deo, & voluiſſe, vt primi parentes noſtri peccarent.) Quis igitur tibi dicet, aut vnde ſcies, an ſis in numero electorum, aut reproborum comprehenſus? Nam quòd dicis de Spiritus ſancti teſtimonio, & eius motibus, quos ſi ſentiant in ſe ipſis tentati, de ſua electione eos non debere dubitare: omnes intelligunt, eiuſmodi conſolationes in ſummis illis tentationibus dubitationem de gratia Dei non tollere, ſed augere. Nam tu ipſe quoque fateris, & ſcribis, quòd etiam intelligentia reprobis detur, & in illis excitetur, ad ea percipienda & credenda, quæ audiunt. Hanc autem fidem eſſe generalem, qua præditi Diaboli contremiſcunt. Cùm igitur etiam pij, in ſummis illis tentationibus contremiſcant, & cum Dauide in ſe ipſis planè contrarios motus ſentiant, vt cum ipſo in exceſſu mentis dicant: Proiectus ſum à facie oculorum tuorum: vbi tum conſolatio quærēdas? In verbo non: Quia promiſsiones (ex ſententia veſtra) omnes ſunt Particulares, quas ad electos tantùm pertinere dici-

In volumine 1. tract. Theolog. pag. 179.

In volum. Theolog. Tract. pag. 192.

dicitis, de quibus Deus occultum æternum decretum fecerit, quòd eos tantùm ſaluare velit. Non etiam de Baptiſmo conſolationem quærere iubetis: Quia gratia Dei non in omnibus hominibus baptizatis, ſed ijs tantùm obſignetur, quos Deus ſecundum occultum ſuum decretum velit ſaluos facere. Quapropter neque certam conſolationem ex Baptiſmo petere tentatus, neque miniſter verbi homini in ſummis illis tentationibus conſtituto, dicere poteſt: Confide frater, in nomine Ieſu Chriſti baptizatus, & in fœdus Dei receptus es, in quo Deus tibi æternam ſalutem promiſit, ideo de gratia illius nihil dubites. Sic, inquam, Eccleſiæ miniſter, perturbatum hominem, de gratia Dei dubitantem, ſecundum tuam doctrinam, conſolari non poteſt. Quoniam docetis, Baptiſmum non eſſe certum ſignum adoptionis in omnibus baptizatis; neque in Baptiſmo omnes regenerari & renouari, & adoptari: ſed eorum tantùm ſignum, & repræſentationem, & obſignationem eſſe, idq; duntaxat in illis, quos Deus abſoluto, & occulto decreto, omnes cauſas ſecundas & medias antegrediente, ad vitam æternam elegerit, ordinauerit, deſtinauerit. De quo non ex percepto Baptiſmo, ſed ex motibus Spiritus ſancti iudicandum, & cenſendum ſit: ſi quis eos in ſe ipſo ſentiat, vt inde colligat, ſe quoque in Baptiſmo ad adoptionem obſignatum eſſe. Cùm igitur hac doctrina veſtra de Prędeſtinatione omnis conſolatio perturbatis conſcientijs eripiatur, & contra aperta Scripturæ ſacræ teſtimonia, nihil niſi gloſſas adſeratis: publicè teſtamur, nos in ea, ſicut etiam in cæteris controuerſis articulis, in hac collatione tractatis, vobis minimè aſſentiri, ſed eam apertè reijcere & damnare.

D. BEZA.

Nos non attulimus gloſſas: ſed aperta & manifeſta teſtimonia Scripturæ ſacræ, quibus doctrinam noſtram confirmauimus. Quod etiam ſcripta noſtra demonſtrant.

D. IACO-

D. IACOBVS.

An gloſſam, vel teſtimonia Scripturæ ſacræ in hac collatione de articulis controuerſis attuleritis, quibus teſtimonia Scripturæ ſacræ aperta & manifeſta, pro aſſertione & confirmatione doctrinæ noſtræ à nobis allata, oppugnare conati eſtis; in iudicio Illuſtriſsimi Principis, Comitis Friderici, & omnium auditorum ponimus.

ETENIM IN ARTICVLO DE COENA DOMINI, cùm nos vrgeremus perſpicua & manifeſta verba Teſtamenti Chriſti, à quibus minimè recedendum ſit: Hoc eſt corpus meum: hic eſt ſanguis meus: Vos ſtatim gloſſam propoſuiſtis: Hoc ſignificat corpus meum: Eſt ſignum & figura corporis mei, à terra abſentis, & in cœlo tantùm exiſtentis: Hoc ſignificat ſanguinem meum. Breuis repetitio doctrinæ, & gloſſarum D. Bezæ, in controuerſis articulis. I. D. Bezæ Gloſſæ de Cœna Domini.

Cùm Pauli verba proponeremus de impiorum manducatione: Qui indignè manducat & bibit, reus eſt corporis & ſanguinis Chriſti; gloſſa veſtra eſt, non manducando, ſed negligendo, reſpuendo, & repudiando corpus Chriſti, impios fieri reos corporis & ſanguinis Chriſti. 1. Cor. 11.

Item, cùm textum Pauli produceremus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini: Ibi ſtatim audita eſt veſtra gloſſa: non dijudicans corpus, id eſt, non dijudicans panem hunc Cœnæ Domini à communi pane, qui habet nomen & appellationem corporis Domini, vnde corpus Chriſti dicitur. 1. Cor. 11.

IN ARTICVLO DE PERSONA CHRISTI, cùm textũ Ioannis produceremus: Verbum caro factum eſt. Item: Tu es Chriſtus, Filius Dei viui: ſtatim auditur gloſſa veſtra: Deus eſt homo, id eſt, homo cum Deitate vnitus, eſt homo, qui à Filio Dei geſtatur & ſuſtentatur. Ioan. 1. Matth. 16. II. Gloſſæ D. Bezæ in articulo de perſona Chriſti.

Cùm dicitur: Hic homo (filius Mariæ) eſt Deus: gloſſa veſtra auditur: hic homo, id eſt, Filius Dei cũ humanitate vni-

tus eſt Deus. Homo eſt omnipotens; id eſt, Deitas humanitati vnita eſt omnipotens. Deus eſt paſſus: id eſt caro Deitati vnita eſt paſſa.

III. Gloſſæ D. Bezæ in articulo de Baptiſmo.

In articulo de baptismo, cùm textum produceremus, Tit. 3. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus ſancti; gloſſa veſtra ſtatim audita: id eſt, ſignum lauacri regenerationis, quod lauacrum regenerationis ſignificat & repræſentat. Item, cùm textum proferremus: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu: gloſſa auditur: Renatus, id eſt, obſignatus per Baptiſmũ aquæ ad futuram & ſuo tempore ſubſequentem regenerationem, idque in electis tantùm, qui in ſenecta demum ſæpenumerò renaſcuntur.

Item, in Actis Apoſtolorum textus verba de Simone Mago ſunt clara: Simon quoque credidit: hic ſtatim adeſt gloſſa veſtra: credidit, id eſt, ſimulauit ſe credere.

Item, de Paulo Actor. 23. textus clarus: Chriſtus Paulo assistebat. Gloſſa veſtra; aſsiſtebat, id eſt, in viſione nocturna ei apparebat.

IIII. Gloſſæ D. Bezæ, in articulo de Prædeſtinatione.

In articulo de praedestinatione, cùm contra occultũ illud decretum pugnaremus, quo aſſeritis, maximam partem hominum à Deo, occultò, omnes cauſas ſecundas antegrediente, & immutabili decreto (cuius præter voluntatem Domini nulla cauſa reddi poſsit) ad æternam damnationem creatos & ordinatos eſſe, quos nunquam dilexerit, neque vnquam voluerit aut velit, vt conuertantur credant, & ſaluentur: Et cùm aperta ſacræ Scripturæ teſtimonia produxiſſemus; gloſsâ veſtrâ omnia eludere conati eſtis; ad hunc videlicet modum.

1. Tim. 2. Deus vult omnes ſaluos fieri: gloſſa veſtra, omnes, id eſt, aliquos, de quibus decretum fecit, quòd velit eos ſaluos facere.

Ezech. 18. Viuo ego, nolo mortem morientis; gloſſa veſtra: nolo, id eſt,

eſt,volo mortem morientis,id eſt,peccatoris ad damnationem creati.

Oportet prædicari pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in OMNES GENTES: gloſſa veſtra: NON in omnes gentes,ſed ALIQVAS tantùm, quas, vel ex quibus aliquos occulto ſuo decreto elegerit Dominus, quos velit ſaluos facere. Luc. 24.

Ipſe eſt propitiatio non pro noſtris tantùm, ſed TOTIVS MVNDI peccatis:gloſſa veſtra; Totius mundi, id eſt, electorum tantùm in Mundo. 1. Ioan. 2.

Quoties volui congregare filios tuos, & noluiſti: gloſſa veſtra: volui,id eſt, nolui congregare vos, quia ad æternam damnationem vos creaui, ordinaui, deſtinaui. Mat. 23.

Sic Deus dilexit Mundum: gloſſa veſtra, Mundum,id eſt, electos tantùm in mundo. Ioan. 3.

Venite ad me omnes,qui laboratis & onerati eſtis: gloſſa veſtra: OMNES, id eſt, ALIQVI, videlicet electi tantùm, quos ego decreui ſaluos facere: reliquos nolo ad me venire. Matth. 11.

Deus omnia ſub incredulitatem concluſit, vt OMNIVM miſereatur:gloſſa veſtra: OMNIVM,id eſt, ALIQVORVM, videlicet electorum. Rom. 11.

Non vult Dominus ALIQVOS perire,ſed OMNES ad pœnitentiam reuerti: gloſſa veſtra; omnes,id eſt,aliquos, videlicet omnes fideles tantùm & electos, reliquos vult perire, quos ad interitum & æternam damnationem creauit & ordinauit, quos nunquam dilexit, neque voluit,neque adhuc vult ſaluos fieri. 2 Pet. 3.

Chriſtus pro omnibus eſt mortuus:gloſſa veſtra:pro omnibus,id eſt, ALIQVIBVS, quia tantùm pro electis eſt mortuus. Et ſimilia ſexcenta alia.

An verò hæ non ſunt gloſſæ? quæ in præcipuis noſtræ religionis articulis,(in quibus ſalus noſtra conſiſtit) apertiſsima ſacræ Scripturæ teſtimonia labefactant,& ea prorſus inutilia nobis reddunt.

Has gloſſas cùm non ſemel,ſed ſæpè, præſertim in articulo de Perſona Chriſti, vno tãtùm Scripturæ teſtimonio probari peterem; nullum allatum, ſed vel gloſſa repetita, vel ratiocinatio falſa à vobis recitata eſt.

Quæ omnia cùm à nobis non humana gloſſa, ſed apertis & firmiſsimis ſacræ Scripturæ teſtimonijs confutata ſint; manifeſtũ eſt omnibus, ex noſtra parte, verbum Dei & textum Scripturæ ſacræ apertiſsimum ſtare: Vos autem gloſſam tantùm habere. A qua Theologia, vt ſibi omnes pij caueant, & eam fugiant, omnes auditores monemus. Non enim ſubſtantia tantùm Sacramentorum, hoc eſt, Chriſtus ex Sacramentis nobis eripitur: ſed vnà cùm Sacramentis, verbum promiſsionum diuinarum de gratuita remiſsione peccatorum, tollitur. Vnde nullus vſus Scripturæ ſacræ & Sacramentorum, in erigendis perturbatis conſcientijs ampliùs erit; adeoque certitudo vniuerſæ ſalutis noſtræ æternæ conſequendæ prorſus euertitur.

D. BEZA.

Tu te ipſum iudicem ponis, & perinde pronuncias, ac ſi pro tribunali in Throno ſederes, & iudicium de religione in tua poteſtate poſitum, & tibi ſoli à Deo commendatum eſſet. Non autem eſt æquum, vt pars ſit iudex. Cùm igitur pars ſis coram iudice Chriſto: ideoq́ hoc tibi minimè competit. Nos non afferimus gloſſas, multò minùs veritatem & ſubſtantiam Sacramentorum negamus. Sed doctrinam noſtram de Cœna Domini tot teſtimonijs Spiritus ſancti probauimus, quot teſtimonia de veritate corporis Chriſti veri & naturalis, de eius aſcenſu in cœlum, & de reditu ad iudicium, in Scripturis extant. Habemus etiam ex parte noſtra teſtimonia quàm plurimarum Eccleſiarum & Martyrum, qui ſuo ſanguine noſtram doctrinam & confeſsionem obſignarunt, & fortaſsis plures

plures ex noſtra parte, quàm vos ex parte veſtra. Et cogitate, vos ex parte veſtra non eſſe concordes. Quid enim Kemnitius, Heshuſius, & alij doceant, & in quibus à vobis diſſentiant, non ignoratis; qui non per omnia vobiſcum faciunt.

Sed oro Dominum, vt multa nobis non imputet. Nobis datum eſt credere & pati; & dolemus nos non conſentire. Cupimus tamen vobiſcum fraternitatem colere, quoniam magna eſt humani iudicij imbecillitas. Dominus & nobis & vobis aperiat mentem, vt clariora videamus; qui ſuo tempore patefaciet, qui nam rectè crediderint.

D. IACOBVS.

Non me ipſum iudicem conſtitui; neque pro tribunali, aut in iudicij Throno ſedens, hæc dixi. Teſtes enim erunt omnes auditores huius Colloquij, Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus inprimis, quòd ad illorum iudicia, in hac collatione non ſemel, ſed aliquoties prouocarim, & in ſingulorum iudicio repoſuerim, vt cùm inter nos conuenire non potuerit, ipſi iudicent, vtra pars gloſſa aut expreſſo Dei verbo ſuam doctrinam confirmauerit. Quod adhuc ab omnibus & ſingulis peto, vt de toto negotio diligenter cogitēt, & vtriuſq; partis doctrinam non ex humanis gloſsis, ſed verbo Dei examinent & iudicent. Neque cogitent, à cuius parte plures vel pauciores ſtare videantur, ſed quæ propiùs ad verbum Dei accedat, & eo ſolo nitatur.

D. Iacobus doctrinam ſuam piorum iudicio ſubijcit.

De controuerſijs religionis quomodo ſit iudicandum.

Quod ad conſenſum noſtrum attinet; is in libro Concordiæ expreſſus eſt: quem nihil dubitamus, nulla humana gloſſa, ſed expreſſo & ſibi omni ex parte conſentiente verbo Dei niti. Cui D. Chemnitius, D. Heshuſius, alijque magno numero eruditi Theologi, Eccleſiarum, Academiarum & ſcholarum Miniſtri ſubſcripſerunt.

Conſenſus Eccleſiarum Vvirtenbergenſium, cum Eccleſijs Auguſt. Confeſſionis.

Etſi verò videamus, vos à nobis diſſentire, neque adhuc ſententiam mutare; non tamen propterea intermittemus

pro vobis Dominum orare, vt vobis mentem aperiat, & ſuo ſancto Spiritu illuminet, vt intelligatis, vos in errore verſari, & vt vos à Filio Dei, & verbo eius aperto, ſimplici, perſpicuo, & plano doceri patiamini. Hæc enim vnica ratio & via erit ad piam, ſanctam, Deoq; gratam concordiam faciendam. Si quid duriùs dixiſſe fortaſsis viſus ſum, cuius tamen mihi cõſcius non ſum: cogitent Domini, non carnali affectu factum, ſed quod animus & cor abhorruerit à doctrina, quæ veritati oppoſita fuit. Et ſpero, auditores nobis ex parte noſtra teſtimonium perhibituros, nos placidè omnia noſtra propoſuiſſe; neque conuitiari, ſed monere tantùm voluiſſe, vt omnes ſibi ab ea doctrina caueant, quæ in gignendis nouis erroribus tam fœcunda eſt; vt & auditores intelligant, quo Sathan tendat, ſi à verbo nos ad gloſſas abducat, vt nobis non ſolùm ſubſtantiam & vſum Sacramentorum verum, ſed etiam totum Euangelium vnà cum Chriſto eripiat, & omni conſolatione nos ſpoliet, quam in vno & ſolo Chriſto repoſitam habemus.

D. BEZA.

Nos pro vobis etiam Dominum orabimus, vt in charitate creſcatis.

Poſteaquam in hũc modum colloquio finis eſt impoſitus; petierunt Theologi Vvirtembergici, à D. Beza & fratribus eius, vt reſponſiones ad Theſes ipſorum de tribus poſtremis articulis, 1. de Templis, Imaginibus, Organis Muſicis, &c. 2. De Baptiſmo. 3. De Prædeſtinatione, ipſis exhiberent; quod altero demum die factum eſt. Optaſſent autem Vvirtembergici Theologi, vt idem ordo cum illis ſeruatus, & reſponſiones ipſorum etiam ad illas Theſes, ante collationem exhibitæ, & publicè quoque recitatæ fuiſſent, quemadmodum in duobus præcedentibus articulis obſeruatum fuit, vt plenaria deinceps de ſingulis collatio inſtitui potuiſſet.

Sed

Sed cùm pleraque in collatione propoſita ſint, quæ in ipſorum Reſponſione continentur; Lector Chriſtianus facilè deprehendet eandem ſententiam cùm in ſcriptis tum in collatione ſermone facta contineri. Quod Chriſtianus Lector ex ipſorum quoque ſcriptis intelligere potuit, quæ Theologis Vvirtembergicis à D. Beza & fratribus eius exhibita, & ſuprà ſuo loco inſerta ſunt.

ALTERO die, qui fuit, 29. Martij, Illuſtriſſ: Princeps, Comes Fridericus, cum conſiliarijs & nobilibus aulicis, cæteriſque miniſtris in locum redijt, in quo collatio inter D. Bezam, & D. Iacobum inſtituta fuerat.

Ac primùm quidem Theologi Vvirtembergici Illuſtriſsimæ Celſitud: ipſius gratias egerunt, quas potuerunt maximas, quòd Celſitudo ipſius nullis ſumptibus pepercerit, ſi qua ratione offendiculum diſſenſionis hoc maximum tolli, & pia concordia conſtitui potuiſſet; tantaque patientia, vtriuſque partis collocutores toto hoc tempore de controuerſis articulis ſententias conferre audiſſet.

Etſi verò non conſecuta ſit Celſitudo eius hunc finē, quem maximè optabat; eos tamen nihil dubitare, hoc colloquiū ſuo fructu nō cariturum. Ex quo Celſ. ipſius certò cognoſcere potuerit, quæ cuiusque partis conſtans & perpetua ſententia eſſet, & quibus fundamentis vtraque niteretur. Vnde etiam facilè intelligere potuerit, quæ pars gloſſas & opiniones humanas, quæ autem verbū Domini protulerit, & eius ſimplici,

per-

perſpicua, & plana interpretatione ſuam doctrinam confirmauerit. Et retributionem largiſsimam Celſit. ipſius pro hoc pietatis officio, Eccleſiæ Dei præſtito, à Deo pollicentur. Cuius protectioni Celſ. ipſius, cum coniuge pijſsima, & liberis ſuauiſsimis commendent, & gratitudinem animorum perpetuam promittant.

Idem non modò D. Beza cum ſuis, quos Geneua & & Lauſanna ſecum adduxerat: ſed Abrahamus quoq; Muſculus, cum Senatore Bernenſi, & Græcæ linguæ Profeſſore in Gymnaſio Bernenſi, faciunt, & apud ſuos Illuſt: Principis pietatem, clementiam, humanitatem, ſtudium pacis & veritatis prædicaturos promittunt, & preces ſuas pollicentur. Quibus Illuſtriſsimus Princeps, Comes Fridericus, per Celſit. ſuæ Secretarium, N. Binningerum, vt à Gallis, qui colloquio interfuerunt, intelligeretur, lingua Gallica reſpondit in hunc ſenſum:

RESPON-

RESPONSVM ILLV-STRISSIMI PRINCIPIS Friderici, Comitis Vuirtember- genſis, &c.

DOmine Beza: Illuſtriſsimus Princeps Fridericus, Comes Vuirtembergenſis & Mompelgartenſis, &c. Dominus meus clementiſsimus, mihi in mandatis dedit, vt breuiter ad tuam orationem reſpondeam, & tibi exponam, Celſitudinem ipſius omnino alium euentum Colloquij inſtituti ſperaſſe, videlicet, vt in collatione facta diſſidẽtium partium animi, in doctrina ſynceræ & incorruptæ veritatis propiùs coniũgerentur. Quod quidem non modò Celſitudo ipſius, verùm etiam alij quàm plurimi pij homines magnis & ardẽtibus votis expetiuerunt. Sicut Celſitudo ipſius adhuc quoque nihil magis in votis habet, quàm vt vel tandem piam pacem & concordiam in hac controuerſia videre poſsit. Quamuis mini-

mè dubitet, Colloquium hoc inſtitutum ſuo fructu non cariturum, ſed tempore ſuo quoque aliquem editurum.

Quia verò in hoc conuentu aliter fieri non potuerit: totum negocium voluntati Diuinæ commendat, & aliter cogitare non poteſt, nondum veniſſe horam & tempus à Deo compoſitioni controuerſiæ huius deſtinatum: neq; fortaßis voluiſſe Deum, vt in hoc primo congreſſu concordia ſanciretur.

Sperat autem Celſitudo ipſius, Deum Opt. Max. pro infinita ſua bonitate & ſapientia, occaſionem, viam & rationem interea temporis monſtraturum, qua denuò conuentus aliquis inſtituatur, ex quo fortè plus vtilitatis ad Eccleſiã Dei redire queat, quàm nunc factũ eſt. Quo nomine Celſit. ipſius Deum, Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti rogare & pijs precibus ſolicitare non remittet.

Tibi

Tibi verò (D. Beza) cum Collegis tuis Celſit. ipſius, quòd hanc collationem tam prompto animo acceſſeritis, clementer gratias agit: & vt frugalem tractationem boni conſulatis, petit.

Cùm autem in quatuor articulis præcipuis, nulla concordia conſtituta eſſet; qua ratione diſceſſum fuerit, breui ſcripto comprehenſum eſt, quod ſequitur.

CVm ab illuſt: Principe ac Domino, Domino Friderico, Comite Vvirtembergico & Montispelgartenſi &c. Domino noſtro clementiſsimo, ad petitionem Gallorum exulum, Colloquium inter D. Iacobum Andreæ, & D. Theodorum Bezam pio zelo, & concordiæ Chriſtianæ ſtudio inſtitutum eſſet: in præſentia ipſius Celſ. & exulum Gallorum præcipuorum, familiariter & placidè 1. de Cœna Domini 2. de perſona Chriſti: 3. de Templorum reformatione & imaginibus: 4. de Baptiſmo: 5. de Prædeſtinatione collocuti ſunt. Vtrinq; autem ab initio proteſtati ſunt Theologi, ſe vt priuatos agere, quæ agerent, nullo cum cuiuſquam Eccleſię prę iudicio.

Etſi autem in quinto Articulo (qui eſt de Templis & Imaginibus) vtriuſque partis Theologi ita conſenſerunt, vt res illas, de quibus agitur, adiaphoras eſſe cenſerent: modò omnia ad Eccleſię ędificationē, & Idololatriæ prohibitionem dirigantur: tamē de qua-

tuor reliquis articulis, hoc quidem tempore conſenſus fieri non potuit, niſi in paucis capitibus, de quibus iam inde ab origine iſtarum controuerſiarum, nulla fuit inter vtramque partem diſceptatio.

Vtriuſq; autem partis Theologi in prædictis articulis nituntur ijs fundamentis, quæ in ipſorum ſcriptis inuicem exhibitis, comprehenduntur, neque ab ijs recedunt. Promittunt tamē, ſe in id operam daturos, vt nihil in ipſis deſiderari meritò poſſit, quòd quidem ad piam pacem, Deoq́; gratam concordiam (ſalua tamen Dei gloria, cœleſti veritate, & ſalute Eccleſiæ) facere poſſit. Et quia ea, quæ in Colloquio vtrinque dicta ſunt, non à notarijs ſunt excepta: itaq; ſi quæ ſunt vtraque parte annotata, nolumus ea vllam vim, & authenticam authoritatem Protocolli habere.

Actum Mompelgarti, 29. Martij, Anno 1586.

THEOLOGI VVIRTEMBERGICI.	POLITICI VVIRTEMBERGICI CONSILIARIJ.
Iacobus Andreæ D.	*Ioannes Vvolffgangus ab Anvveil.*
Lucas Oſiander D.	*Fridericus Schutz.*

THEOLOGI GENEUENSES.	POLITICI A PARTE D. BEZÆ.
Theodorus Beza.	*Antonius Marſius.*
Abrahamus Muſculus.	*Samuel Maierus, Reipub. Bernenſis Senator.*
Antonius Faius.	
Petrus Hubernus.	
Claudius Alberius D.	

Quòd

QVòd verò ad Protocollum attinet, cuius in literis receſſus Colloquij, vt vocant, fit mentio, ſic ſe res habet. Vt liberior collatio eſſet, neq; vlla pars ad certa verba adſtringeretur, aut captioſè, vt interdū in diſputationibus fieri ſolet, præſertim vbi affectus dominatur, vtrinq; ageretur, ab initio Colloquij conſtitutū fuit, ne à notarijs certis conſtitutis, vtriuſque partis dicta exciperentur, ſed liberū eſſet omnibus & ſingulis, etiam auditoribus, quæ vellent annotare. Ex parte D. Iacobi, D. Lucas Oſiander, & M. Caſparus Lucius, concionator Montiſpelgartenſis, quę calamo conſequi poterant, annotarunt. Eadē libertas etiam illis, qui ex parte D. Bezæ erant, relicta eſt. Magno autē ſtudio & ſolicitudine petierunt Geneuenſes Theologi cum Bernenſi, ne vllam vim & authoritatem authenticam Protocolli, quæ vtrinq; in Colloquio annotata ſunt, haberēt. Etſi verò Theologi Vvirtembergici mirabantur, cur tanto ſtudio hoc agerent & quærerent: (ipſi enim in nullo diſcrimine poſuerunt, quæ vtrinq; annotata eſſent, vt qui ſemper parati ſint, ad reddēdam rationem de omnibus & ſingulis, quæ ex parte ipſorum in Colloquio, in ſingulis congreſsibus, & de omnibus articulis dicta ſunt) non tamen ægrè conſenſerunt, quoniam ab initio ita conuētum erat. Vtriuſq; autem partis ſententiam, candidè in hac deſcriptione annotatā, neq; quicquā mala fide, aut calumnioſè vel huic vel alteri parti tributum eſſe; non modò auditores omnes, qui Colloquio frequētes adfuerunt, & collocutores magna animi intētione audiuerunt, inprimis verò Illuſtriſſ. Princeps, Comes Fridericus: Sed ſcripta quoq;

vtriuſq; partis, proprijs manibus de ſingulis articulis confirmata; quemadmodum etiam libri, qui de his controuerſis articulis extant, ab vtriuſque partis Theologis in lucem editi, teſtabuntur.

Valedictio D. Bezæ, D. Iacobo, & D. Oſiandro facta.

QVibus omnibus peractis, Illuſtriſſ: Princeps, Comite Friderico cum Conſiliarijs, & aulicis Miniſtris, adhuc præſente, D. Beza, D. Iacobum & D. Oſiandrum alloquitur, eiſdem quoq;, cum collegis, valedicturus. Vbi denuò de ſua voluntate & animo teſtificatur, quòd ſtudio pacis & veritatis ad hanc collationem acceſſerit. Quapropter ſibi plurimùm dolere, quòd pax & concordia in controuerſis articulis conſtitui non potuerit. Se autem propterea de concordia in controuerſis articulis facienda non prorſus deſperare. Poſteaquam enim nunc ſe inuicem audierint, vtrinq; de toto negocio in timore Domini diligenter cogitaturos. Ipſos quoq; Dominum inuocaturos, vt oculos vtrinq; aperiat, & mentes illuminet, vt vtra pars erret, in viam redeat, & ſe doceri patiatur à Spiritu Domini. Interim verò donec hoc fiat, rogat, vtrinque ab acerbis ſcriptis abſtineatur, donec Dominus pacem largitus fuerit. D. Holdero & reliquis Theologis ſalutem dicant: Bezam cùm ſuis ſymmiſtis pro fratribus agnoſcant, & dexteras fraternitatis ipſis porrigere velint. Se viciſſim operam daturos, vt intelligant, concordiam & pacem ipſis cordi eſſe.

D. IACOBVS.

Reſponſio D. Iacobi & D. Oſiandri de valedictionem D. Bezæ.

Pariter de ſuo, & Collegæ ſui animo ac voluntate viciſſim teſtificatur, ipſis amorem pię, ſanctę, & Deo gratę concordiæ nunquam defuiſſe, neque etiam vnquam per Dei gratiam defuturum. Ideo non minùs ipſis quàm Bezæ & fratribus

eius

eius ex animo dolere, quòd in hac collatione placida & familiari de controuerſis articulis conſenſus factus non ſit. Neque per ipſos ſtetiſſe, quo minus fieret, cùm prolixè teſtificati ſint, ſe ſimplici verbo Domini, omiſſa omni humana gloſſa adhęrere. Idem ſi ipſi facerent, iam iam pia, ſancta, Deóq; grata concordia conſtituta eſſet.

Neque aliam ad hanc conſtituendam viam eſſe, quàm vt humanas ſuas opiniones abiiciant: intellectum ſuum, in his Myſterijs, in obſequium Chriſti captiuum ducant, & ſe ſimplicitate fidei, verbo Domini ſubijciant. Et cùm in collatione inſtituta probè intellexerint, quæ ipſorum ſententia de ſingulis articulis controuerſis ſit, & quòd errores, quos D. Beza in ſuis ſcriptis publicis illis obiecerit, minimè doceant aut defendant, ſed eos in omnibus & ſingulis controuerſis articulis apertè damnent & deteſtentur, quo nomine tamen paſſim apud exteras Eccleſias, ſed falsò, traducti ſint, cognita nunc & demonſtrata eorum innocentia, ipſos quoque de pia concordia nondum deſperaſſe, de quibus omnibus, vt D. Beza cum ſuis fratribus & collegis diligenter cogitet, ipſos rogare.

Velle etiam ſe, ſuoſq; pro eis Dominum diligenter orare, vt illis oculos aperiat, & ſuo ſancto Spiritu mentes illuminet, vt veritatem videre, & ſe illi ſubijcere poſsint.

Vt autem illis dexteram fraternitatis præbeant: non ignorare illos, quàm horribilium errorum, & teterrimarum hæreſeon in ſuis ſcriptis coram Eccleſia ipſos reos egerint. Ideóq; ſe mirari, quomodo eos pro fratribus agnoſcere poſsint aut velint? aut eorum fraternitatem expetant, ſi pro talibus agnoſcant, qui damnatas hæreſes ab Orco reuocent, & Eccleſiæ Dei obtrudant. Contrà verò, in quibus, & quàm tetris erroribus ipſi verſentur, hac collatione eis demonſtratum eſſe. In quibus cùm adhuc perſeuerent, ipſos intelligere, quòd eos pro fratribus agnoſcere non poſsint.

Ideóq;

Ideóq; minùs etiam ægrè laturos, quòd dextram fraternitatis illis non præbeant. Acerba ſcripta ſibi etiam minimè probari, teſtantur. Errores autem refutandos eſſe, ipſos quoq; non ignorare. Daturos autem operam, ſi ad ſcriptionem denuò peruentum fuerit, vt illorum manſuetudo, & lenitas, quantum ſalua veritate, & gloria Dei fieri poſsit, omnibus innoteſcat. Ipſisq; omnia humanitatis officia, quæ non ſemel tantùm in Vuirtembergicis Theologis, quemadmodum ipſorum Eccleſiæ quoq; in Principibus Vuirtembergicis expertæ ſint, & prædicauerint, præſtituros, & hoc nomine etiam haud grauatim dexteras humanitatis porrecturos.

D. BEZA.

Quia dexteras fraternitatis nobis porrigere recuſatis, & nos pro fratribus agnoſcere non vultis, amicitia dexteras etiam nolo.

D. IACOBVS.

Ergo intermittatur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA ... EMANUEL

Et ſic diſceſſum eſt.

Appendix:

IN QVA DOCETVR, QVID IN NEgocio communicationis & Proteſtationis Gallorum exulum, Mompelgarti poſt habitum Colloquium, actum ſit.

PEtierant D. Beza, eiuſq́ꝫ Collegæ, in libello ſupplice, (qui his actis inſertus eſt) inter alia, hoc etiam, vt liceret ſuæ Confeſsionis fratribus, ſuam confeſsionem, ſine vllo alterius præiudicio, retinentibus, ſacram Cœnam ex aliorum manibus percipere, & ita mutuam fraternitatē colere ac teſtari. Ad hanc verò ſupplicis libelli partem, Illuſtriſsimus Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Comes Vuirtembergicus, & Mompelgartenſis, &c. antequam Colloquium finiretur, nondum reſponderat. Cùm autem abſoluta collocutione D. Beza eiuſq́ꝫ Collegæ, iam abitum pararent, & in hoſpitio ad iter accingerentur, interimq́ꝫ Reſponſum ab Illuſtriſsimo Principe flagitarent: Celſitas eius decretum ſuum, ſuper ea re, illis in hoſpitium miſit. Erat id decretum ei non diſsimile, quod antea circa feſtum Natalis Chriſti Gallis dederat in ſuæ Celſ. eiuſq́ꝫ Conſiliariorum atq́ꝫ aulicorum præſentia: Idq́ꝫ clara voce Superattendentis Mompelgartenſis promulgatum, poſteà etiam ſcripto ipſis exhibitum fuit. Cuius ſententiam prius recitabimus: Deinde alterum, quod D. Bezæ eiuſq́ꝫ Collegis datum eſt, ſubijciemus. Sic autem habet primum Illuſtriſsimi Principis Decretum.

PRIMVM RESPONSVM PRINCIpis Friderici, datum Gallis ante Colloquium.

POſtquam Miniſtri [a] *Eccleſiarū Mompelgartenſium, Illuſtriſsimum Principem, ſuum Dominum, Dominum Frideri-*

[a] Sunt ibi duę Eccleſiæ, Germanica, & Gallica: paſtor autē primarius Germanus eſt, & ſimul etiā Superattendentis officio fungitur.

Is vnà cum Collega ſuo Germano, & Gallicæ Eccleſiæ tribus Miniſtris ſcriptum Gallorum examinauit.

b In eo Scripto petierant Galli, vt ſub ſua Confeſsione admitterentur ad Cœnam Domini.

c Ea habetur veſperi, & tractatur de ſubſtantia & vſu Cœnæ [illegible]

cum, Comitē Vuirtembergenſem & Mompelgartenſem, de hoc[b] Scripto certiorē redediderunt: illius Celſitudo hoc dedit reſponſum: Debere illis ſignificari, quòd ILLIVS PIA ET PVRA *Cõfeßio publicè plùs ſatis proſtet:* SVB QVA *ſi communicare velint, gratos ipſos fore: ſin minus, poſſe ipſos abſtinere, & hac ratione ſuæ conſcientiæ conſulere. Neminem etiam, ſi ad*[c] *præparatoriam concionem acceſſurus ſit, iri excluſum. Actū in Arce, 17. Decembris, Anno, &c. 85.*

Frideric Comte de Vvirtemberg, &c.

ALTERVM RESPONSVM, QVOD Gallis exulibus datum eſt, poſt Colloquium, ſic habet.

AD Libellum ſupplicem Domini Bezæ & Collegarum eius, quo petunt, vt liceat ſuæ Confeßionis fratribus, ſuam Confeßionem ſinè alterius præiudicio retinentibus, ſacram Cœnam EX ALIORVM MANIBVS *percipere: reſpondet Illuſtrißimus Princeps*

ceps ac Dominus, Dominus Fridericus, Comes Vuirtembergicus & Mompelgartenſis, &c. extare publicè ſuæ Celſit. CONFESSIONEM ET ORDINATIONEM *Eccleſiaſticam:* SI SECVNDVM ILLAM *Confeſsionem & ordinationem ad ſacram Domini Cœnam accedere velint, eaque de re ſententiam ſuam Miniſtro Eccleſiæ Mompelgartenſis aperire voluerint, repulſam non paſſuros. Actum Mompelgarti, 29. Martij, Anno 86.*

Hoc (ſcilicet) eſt, Gallis permittere, quod priùs non fuerat permiſſum: ſicut Epiſtola nugatur.

Fridericus Comes Vvirtembergenſis & Montiſpelgartenſis, &c.

POſt hoc Decretum promulgatum, prima die Aprilis, quæ fuit Veneris, ante Paſchatis Feſtum, cùm iam vtriuſq; partis Legati abijſſent: Miniſtri quidam Gallicarum Eccleſiarum (quibus vna cum alijs Exulibus Gallis Mompelgarti hoſpitium conceſſum fuerat) ampliùs inſtant, & petunt, vt decreto Principis ſaltem hæc clauſula addatur: Gallos communicando, interim ſuam Confeſsionem nolle condemnare. Et, ſi obtineri non poſsit apud Illuſtriſsimum Principem, vt hęc decreto ſcripto inſerantur: orare ſe, vt Miniſter Eccleſię Mompelgartenſis hæc verba publicè in ſuggeſtu coram populo, aut ad altare ſtans, recitet. Qua certè in re, iſti Gallici Miniſtri non obſecuti ſunt D. Bezę conſilio, qui dudum Gallis exulibus ſcripſerat, ne vſpiam Mompelgartenſem Eccleſiam offenderent: ſed abſque multa diſputatione illic communicarent. Vt autem exulantiū Miniſtrorum Gallicorum petitio iniqua erat: ita nihil prorſus

Cccc 2 impe-

impetrare potuerunt, tametſi apud Superattendentem Mompelgartenſem etiam intempeſta nocte inſtarēt. Ab eo enim hoc reſponſum tulerunt: Illuſtriſsimum Principem velle, vt ſemel datum & ſubſcriptum mandatum ſtricte obſeruetur, & ne ad pilum quidem ab eo recedatur. Hoc reſponſo accepto, vnus ex Miniſtris illis Gallicis ſequenti die Sabbathi manè cum aliquot Gallis, ex vrbe abijt, alibi ſuæ Confeſsionis homines quærens, cum quibus communicaret.

Reliqui verò Galli exules, qui Mompelgarti remanſerant, Miniſtros Eccleſiæ huius Gallicos ad ſe vocarunt: ibiq́; Dominus de Veſinez (qui menſę D. Bezę, in Colloquio aſſederat, & diligentiſsimè auſcultauerat) in hanc ſententiam Miniſtros Gallicos Eccleſiæ Mompelgartenſis alloquitur: Se ſuosq́; Gallos cum ſummo affectu atque deſiderio cupere vnà cum Eccleſia Mompelgartenſi communicare: & petere, ne ab communione ſacrę Cœnę excluderentur, neq́; pro extraneis ab Eccleſia Chriſti haberentur: cuius nomine tot hactenus pertuliſſent perſecutiones.

Nota ſimplicem & piam Domini de Veſinez petitionem.

Ad hunc ſermonem reſpondere voluit Gallicus Eccleſiæ Miniſter, D. Richardus Dinotus: (quem interea Dominus ex hac vita euocauit) ſed interfatus eſt peregrinus quidam exulum Miniſter, & dixit: Dominum de Veſinez non rectè & omnino mentem Dominorum Gallorum declaraſſe: ipſos enim petere, vt SVB SVA CONFESSIONE ad communionem Cœnæ Dominicę admitterentur.

Hęc verba, quæ videntur proteſtationem in ſe continere, audita quidem ſunt à Gallicis Miniſtris, ſed non recepta, aut approbata.

Huic reſpondit D. Richardus Dinotus, neminem hactenus ab Eccleſia Gallica Mompelgartenſi excluſum fuiſſe: ſiue Geneua, ſiue aliunde Mompelgartum veniſſet: dummodo, auditis prius & approbatis ipſorum concionibus, ſeſe ad ſumptionem ſacræ Cœnę obtuliſſet: cur ergo nunc Gallos exules excluderēt, quorū iam antea multi cum ipſis communicaſſent? Neq́; enim ſe dubitare, quin Galli exules, ex ſuis atq́; Collegæ ſui multis cōcionibus, ſimplicem noſtrarum Eccleſiarum Confeſsionem ſatis intellexiſſent: quam etiam copioſius ipſis cognoſcere liceat ex Confeſsione Auguſtana, eiusq́; Apologia, & ex Ducis Chriſtophori Vvirtembergici Confeſsione, quę Concilio Tridentino fuit oblata, item ex concordia D. Lutheri, & D. Buceri, Anno &c. 36. Vvittenbergæ facta; à qua pia Confeſsione, neque

ipſe,

ipſe,neque eius Collega recedere poſsit:propterea,quòd ea verbo Dei conformis,atque in eo benè ſit fundata. Quę verò paſſim contra illam Confeſsionem ſpargantur,meras eſſe calumnias,mendacia,& manifeſtiſsimas falſitates.

Reuocati ſunt Galli exules ad Cõfeſsionem Eccleſiarum Germanicarum: quæ certè plurimùm à Gallica diſcrepat.

Ad hęc quidam Iuriſconſultus Gallicus (qui antea ſæpe in Eccleſia Mompelgartenſi Cœnam Domini ſumpſerat) vna cum alijs exulibus interfatus reſpondit:Si Miniſtrorũ Eccleſię Mompelgartenſis Confeſsionem & conciones improbarent, nequaquam petituros fuiſſe, vt liceret cum ipſis cõmunicare. Interim tamen ſe non poſſe Gallicam ſuam Confeſsionem repudiare, & alias (vel in regno Galliæ vel alibi) Eccleſias condemnare. Cui reſpondit D. Richardus Dinotus: Neque ſe, neque ſuos Collegas vnquam vllas Chriſti Eccleſias condemnaſſe: quin potiùs ſemper de omnibus,quàm optimè ſperare. Non tamen ſe diſsimulare poſſe, (ſi verum fateri velit) quòd Confeſsio Gallorum, præcipuè in 38. articulo,admodum ſit ambigua & inſufficiens: cùm nõ intelligi poſsit, qui nam ſint illi Sacramentarij, quorum Confeſsio mentionem facit.

Rectè diſtinxit Dinotus inter ipſas Eccleſias, & erroneas opiniones,quas illarum Eccleſiarum Miniſtri defendunt. Sæpe enim plebs puriores habet aures, quàm labia & corda Sacerdotes.

Ad hęc Floretus Gallorum exulum Miniſter, reſpondens, ambiguitatem illam Gallicæ Confeſsionis ad hunc modum explicat: per Sacramentarios intelligi eos, qui ſic reijcerent ſigna, vt dicerent,illa eſſe nuda,NEC CONIVNCTA CVM ILLIS REBVS, QVAS SIGNIFICANT:cùm tamen Ieſus Chriſtus dixerit: Hoc eſt corpus meum: Hic eſt ſanguis meus. Hic bonus ille Richardus Dinotus (ex candore ſuo iudicans de Floreto) Lutheranum ſe audire ratus, reſpondit: Quid ergo ampliùs reſtaret, Galloſq́; exules impediret, (quandoquidem ſic ſentirent) quò minùs cum cæteris fidelibus ad Cœnam Domini accederent?

Irenæus de Hæreticis: Eadem loquentes: non tamen eadem ſentientes.

Poſtea Floretus Richardi Collegam Samuelem Cucuellum Gallicæ Mompelgartenſis Eccleſię Miniſtrum,compellans interrogauit:an haberet,quod Collegæ ſui dictis contradiceret? Reſpondit Samuel: ſe nihil quidem habere: valdè tamen mirari,quid ſibi vellent, quòd toties hęc reiterarent, SVB GALLICA NOSTRA CONFESSIONE? An Confeſsio Mompelgartenſis Eccleſiæ ipſis non probaretur? &, an illam condemnarent?

Statim autem excuſauit ſe & ſuos Floretus, ne viderentur

Confeſsionem Mompelgartenſem damnare: & illius Iuriſconſulti(de quo ſuprà diximus) ſententiam repetens, dixit: Non cuperemus vobiſcum communicare, ſi non veſtram Confeſſionem approbaremus. Nobis tamen (inquit Floretus) fit iniuria, dum inſimulamur, quaſi euacuaremus Sacramenta: firmiter enim tenemus, quòd panis & vinum non ſint ſolùm ſigna, ſed *INSTRVMENTA, PER QVAE VERVM CORPVS ET SANGVIS CHRISTI DISTRIBVVNTVR.* Interim verò (ait Floretus) conſtat, te, Samuelem Cucuellum, ſæpiùs pro concione Transſubſtantiationem, Conſubſtantiationem, Vbiquitatem, & extenſionem localem corporis Chriſti, reieciſſe: an adhuc, Cucuelle, in hac perſiſtis ſententia? Ad hęc Samuel Cucuellus aſſenſit.

NOTA. Audis iterum Lutheranam Confeſſionem, quam non probaturus fuiſſet alter Miniſter Gallicus, qui Mompelgarto cum ſuis diſceſſerat.

Tandem quęſitũ fuit ex Miniſtris illis duobus Gallicis Mompelgartenſibus: an quibuſdam Gallis, Cœnã Domini iuxta ipſorũ modũ & formam exhibere vellent: vt videlicet, panẽ in manus, & non in os, illis porrigerẽt? Ad hæc Samuel Cucuellus reſpõdit: Nihil poſſe in ipſorum gratiam, in ritu adminiſtrationis Cœnæ Dominicę, mutari: facile enim fieri poſſe, vt ſimplex populus ex ea mutatione offenderetur. Inſtabãt quidẽ Galli ſuper ea re ampliùs: ſed cùm nihil impetrarent, acquieuerunt, ſuumq́ animum declararunt, quòd ea cæremonia ipſos non eſſet impeditura, quò minùs ad Cœnam Domini accederent.

Cùm autem Miniſtri Mompelgartenſes iam diſceſsiſſent, eorumq́ omnium, quę poſtea à Gallis facta ſunt, prorſus ignari eſſent: (id quod ſuperſtes Miniſter, Samuel Cucuellus, ſanctè affirmat) Galli clàm, vocatis Notarijs & aliquibus ciuibus Mompelgartenſibus, Inſtrumentum quoddam erigunt, tali (ſcilicet) candore & fide, vt Illuſtriſs. Princeps ac Dominus, Dominus Fridericus, Comes Vvirtembergicus & Mompelgartenſis, &c. grauiſsimas iuſtiſsimasq́ cauſas habuerit, cur illi Inſtrumẽto (in præfatione huius operis) omnem fidem, authoritatẽ atq; valorem derogaret & detraheret. Erectum enim fuit illud non modò abſentibus ijs, quorum pręſentia, rei ipſius cognitio, & cõſenſus inprimis, requirebatur: verùm etiam talia inſerta ſunt, quorum in præſentia Miniſtrorum Mompelgartenſium, aut nulla prorſus facta fuerat mentio: aut quæ non fuerunt ipſorum conſenſu approbata: quo nomine Inſtrumentum à veritate rei geſtę multum diſtat.

Cùm

Cùm autem Chriſtus veriſsimè dixerit: Nihil eſſe abſconditum, quod non aliquando reueletur: non potuit etiam illud Inſtrumentum, illegitimè, & in detrimentum veritatis erectum, diu latere. Et quidem ad eiuſdē reuelationem, occaſionē præbuit vaniſsima ſua publicata Epiſtola, fictitius ille Euſebius Schönbergius, qui eius Inſtrumenti primus mentionem fecit, idq; ſuo indicio prodidit. Lecta enim illa Epiſtola, ij, quibus abſente Principe Friderico gubernacula Reipub. commiſſa erant, magna diligentia & induſtria tandem illius occultè erecti Inſtrumenti copias nacti ſunt. Quod cùm redeunti Illuſtriſsimo Principi exhibuiſſent, ipſius Celſitudo rem tàm iniquam, clandeſtinam, temerariam, & non bona fide actam, grauiter moleſteq; tulit, & ſuper ea vehementer commotus eſt. Neque verò author illius Inſtrumenti impunè iſtam ſuam temeritatem & malitiam tuliſſet, niſi mors eum ante reditum Principis rebus humanis exemiſſet.

Hæc omnia Illuſtriſsimus Princeps Fridericus in lucem emittenda iudicauit: vt publicum teſtimonium veritatis, de Actis Colloquij Mompelgartenſis, ad omnem poſteritatem extaret: vt vanitas illius Schönbergianæ Epiſtolę (in qua plura ferè ſunt mendacia, quàm lineæ) toti orbi innoteſceret: deniq;, vt Celſit. ipſius Perſona ab omni falſa illa & ſiniſtra ſuſpicione, quaſi à pia, pura, atq; prima illa incorrupta Auguſtana Confeſsione deflexerit, vindicetur. Et quidem ipſius Celſitudo, horum Actorum publicatione, veram & firmam pacem Eccleſiarum (quæ non niſi in ipſius veritatis demonſtratione fundata eſſe, & conſiſtere poteſt) promouere, non autem impedire ſtuduit. Cui pio ſtudio, vt felix euentus reſpondeat, vtq; per Spiritus ſancti virtutem aduerſę parti, oculi mentis aperiantur, vt veritatem cœleſtem agnoſcant, ament, atque amplectantur, ipſius Celſitudo ardentibus votis precatur. Et vt huic etiam Appendici ſua Authoritas conſtaret, ipſius Celſitudo, in publicum teſtimonium veritatis, ei propria manu ſubſcripſit. Actum Mompelgarti in Arce, die 11. Febr. Anno Chriſti, 1587.

Fridericus, Dei Gratia Comes Vvirtembergicus & Mompelgartenſis, &c.

10—3—2 Cl.